مکارم الأبرار

مجموعه مصنّفات عالم ربّانی وحکیم صمدانی

مرحوم آقای حاج محمّد کریمخان کرمانی

اعلی الله مقامه

جلد (۱۴)

کتب ادبیه (۲)

شرکة الغدیر للطباعة والنشر المحدودة

البصرة - العراق

شهر جمادی الاولی سنة ۱۴۳۷ هجریة

فهرست مجموعه مکارم الابرار جلد چهاردهم

دیوان مراثی مرحوم آقای حاج محمد کریم خان کرمانی (اع) با ترجمه منظوم ۲

دیوان مراثی مرحوم آقای حاج محمد کریم خان کرمانی (اع) با ترجمه فارسی ۱۷۲

مثنوی ۳۷۸

فهرست مطالع دیوان مراثی مرحوم آقای حاج محمد کریم خان (اع) با ترجمه منظوم

مقدمه مرحوم آقای حاج ابوالقاسم خان ابراهیمی کرمانی اعلی الله مقامه ... ج
مقدمه مترجم رحمة الله علیه ..... ج
اِسْتَبْدَلَ الدَّهْرُ اِعْسارِیْ بِاِیْسارِیْ: بعسر، یسر من از دهر یافت استبدال ... ۲
اَیَرْقَأُ دَمْعِیْ وَ الْمُصابُ جَلِیلُ: اشك چون خشکدم؟ این گونه مصیبت دشوار ۱۲
اَریٰ کُلَّ مَنْ اَلْقاهُ یَشْکُوْ قَرِیْنَهُ: هر که بینم بینمش دارد ز همدم اشتکا ۲۰
اَلا اَیُّهَا الْاِنْسانُ مَهْلاً لَکَ اتَّئِدْ: بر جای بمان لختی ای آدمی آرام ۲۰
اِذَا الْغانِیاتُ تَعَرَّضْنَ لِیْ: شدندم چو زیبا زنان جلوه گر ۲۲
اَلدَّهْرُ مُخْتَرِمٌ وَ الْعُمْرُ مُنْصَرِمٌ: جهان کشنده و عمر است منقطع ناچار ۲۲
اَصاحِ اِذا ما رُمْتَ فَضْلَ النَّقِیبَةِ: صاحبا دانش خود روز فزون خواهی اگر ... ۳۲
اَبْهَضَنِی الدَّهْرُ وَ اَشْجانِیْ: خست زاندوه مرا دور زمان ۴۲
کَیْفَ الشِّفاءُ مِنَ الْاَسْقامِ یا قَلْبُ: ای دل از رنج و الم چون بری امید شفا ... ۴۴
تَلُومُنِیْ اِلیٰ مَ یا عَذُولِیْ: لائم، تا کی ملامت من را ۵۲
شُبَّ فِی الْقَلْبِ شُجُونِیْ، شِمْتُ مُذْ رَیْبَ الْمَنُونِ: شرارم در دل از احزان چو دیدم گردش دوران ۵۶
ظَلِلْتَ عَلَی الْأَیّامِ جَذْلانَ غافِلاً: بعیش و غفلت بگذشت روزگار ترا ۶۶
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْداً ما لَهُ بَتْرٌ: سپاس بیرون ز انجام، ویژه داور ۷۸
اَما لَکَ عَنْ رَبْعِ الْبَلاءِ صُدُودُ: نیست زین منزل آلام ترا روی نفور؟ ۸۸
اِلَی اللهِ اَشْکُو لَوْعَةَ الْکُرُباتِ: برم از سوزش غم شکوه بسوی دادار ۹۶
«وَفَدْتُ عَلَی الْکَرِیْمِ بِغَیْرِ زادٍ»: شدم بی توشه بر بخشنده نازل ۱۰۴

«وَثِقْتُ بِعَفْوِ اللهِ عَنِّیَ فِیْ غَدٍ»: باشدم فردا یقین بر عفو از رب جلیل ۱۰۶
وَ کَیْفَ یُمْکِنُنِی الْاِطْراءُ فِیْ رَجُلٍ: بکنه مدحت مردی چه سان شوم رهبر ... ۱۰۶
اَخْلَصْتُ حُبِّیْ فِیْ وِلا کاظِمٍ: بمهر کاظم خالص مرا ولایت او ۱۰۶
مَنْ یُبْلِغَنَّ الرِّضا جَلَّتْ کَرائِمُهُ: که برد سوی رضا صاحب افضال کبیر ۱۰۶
«یا قَلْبُ لاتَدَعِ الْهَویٰ»: دلا دامن عشق از کف مدار ۱۰۸
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ سَرَّنا: سپاس حق که بفرمودمان بجان مسرور ۱۰۸
ما ذَا الْمُصابُ الَّذِیْ عَمَّ الْبَرِیّاتِ: چیست این غم که گرفت اهل جهان را یکسر ۱۰۸
اَنُوحُ کَئِیباً وَ الْعُیُونُ نَضِیبُ: گریم بحزن و خشك شدم چشم اشکبار ۱۱۰
قَدْ کانَ مِنْ کاظِمٍ شَرْعُ الْهُدیٰ بَلِجاً: ز کاظم بود راه هدی پدید از روشنی بجهان ۱۱۲
اَلا یا عَیْنُ جُودِیْ ساعِدِیْنا: ببار ای چشم، بنما یاری از آن ۱۱۲
اَبا حَسَنٍ یا مَنْ شَغِفْتُ بِحُبِّهِ: ای بوالحسن ای آنکه بمهرش بشدم دل ۱۲۴
«اَبا حَسَنٍ لَوْ کانَ حُبُّکَ مُدْخِلِیْ»: اگر ای بوالحسن مهر توام وارد کند زینسان ۱۲۴
«اَبا حَسَنٍ لابَرَّدَ اللهُ مُهْجَةً»: ای بوالحسن، آن دل نه خنك آرد داور ۱۲۶
یا فالِقَ الْحَبِّ زِدْ فِیْ مُهْجَتِیْ شَغَفاً: ای فالق حَب، ز حُب زهرای بتول ۱۲۶
اَعاذَنَا اللهُ مِنْ جِیْرانِ کِرْمانٍ: بحق پناه ز جیران بلده کرمان ۱۲۶
قَدْ جَدَّ اِذْ عَلا غَلِیْلِیْ: شد سوز غمم فزون دگر بار ۱۳۲
تَعَزَّزْتَ یا مَنْ عِنْدَهُ الْعِزُّ خاشِعُ: زهی عزیز خدائی که عزت او را نام ۱۳۴
یا قَلْبُ ما لَکَ فِی الْبَلایا تَجْزَعُ: دلا بنزد مصائب ترا ز چیست فغان ۱۳۸
حَمْدَ مَنْ مِنْ جُودِهِ الْأَعْیانَ وَ الْأَشْباحَ اَبْدَع: سپاس آنکه از جود آفرید اشباح و اعیان را ۱۴۸

بسم الله تعالی شأنه

اشعار جناب مستطاب نواب سعادت و سیادت مآب و فاضل معظم آقای سید محمدرضا رضوی دام بقاؤه که در ترجمه مراثی مرحوم مبرور آقا اعلی الله مقامه سروده‌اند و رعایت تمام حدود معانی و الفاظ را بسرحد اعلی نموده‌اند شهد الله و کفی به شهیداً بالاتر از آن است که مخلص بی‌مقدار وصفی از آنها عرض کنم و صاحبان فضیلت و طبع مستقیم خود بهتر از من متوجه هستند الا اینکه حقیر هم باندازه یکی از هزار و مشتی از این خروار سهمی از اجور عظیمه ایشان را امیدوارم زیرا تذکری عرض کرده‌ام که بعض از آن اجور شامل آنها که از فهم عربی محروم هستند بشود.

عظم الله اجورنا و اجور منشده اعلی الله مقامه و مترجمه و انا العبد المسکین ابوالقاسم بن زین العابدین اعلی الله مقامه.

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی.

و بعد در اواخر سال هزار و سیصد و شصت و یك هجری قمری که بندگان مولای بزرگوار حضرت اجلّ اوحد سرکار آقای حاج ابوالقاسم خان ابراهیمی اجلّ الله شأنه و جعل ارواحنا فداه بعتبه بوسی آستان قدس رضوی علی مشرّفه آلاف التحیة و الثناء تشرف حاصل فرمودند از طرف قرین الشرف آن حضرت امر بترجمه دیوان مراثی عربی عالم ربانی و حکیم صمدانی مرحوم آقای حاج محمدکریم خان کرمانی اعلی الله مقامه و رفع فی الدارین اعلامه بشعر فارسی بخانزاد صادر گردید.

اینك خداوند متعال را بر توفیق امتثال امر مبارك شکرگذار و امید است ببرکات انفاس قدسیه شیعیان آل‌محمد صلوات الله علیهم در پیشگاه مقدس حضرت سیدالشهداء روحی و ارواح العالمین لتربته الفداء مورد قبول واقع شود.

کرمان - مدرسه مبارکه ابراهیمیه - یکشنبه هفدهم شهر ربیع‌الاول ۱۳۷۴ - خانزاد - سید محمدرضا نواب رضوی.

دیوان مراثی

از آثار طبع عالم ربانی و حکیم صمدانی مرحوم آقای حاج محمدکریم خان کرمانی اعلی الله مقامه

با ترجمه منظوم فارسی

از مرحوم سید محمدرضا نواب رضوی طاب ثراه

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و رهطه المخلصین و لعنة الله علی اعدائهم اجمعین.

و بعد هذا دیوان اشعار وفق الله عبده الاثیم کریم بن ابرهیم لانشائها.

منها قصیدة فی الرثی:

اِسْتَبْدَلَ الدَّهْرُ اِعْسارِیْ بِاِیْسارِیْ ... وَ شابَ صَفْوِیْ بِاَقْذاءٍ وَ اَکْدارِ

قَدْ کُنْتُ فِیْ مَهْدِ اَمْنٍ فَاسْتَعاضَ بِهِ ... مِنْ کُلِّ خَوْفٍ وَ اِسْهارٍ وَ اِخْطارٍ[1]

کَاَنَّ آفاتِهِ قَدْراً مُقَدَّرَةٌ ... وِزانَ عِلْمٍ وَ اِیْمانٍ وَ اَخْطارٍ[2]

یُسْقِیْ کُؤُسَ الْمَنایَا الْخَیِّرِیْنَ کَما ... تُسْقِی السُّقِیُّ کُلَّ عَطْشانٍ بِمِقْدارِ

اِنْ کانَ یَحْمِیْهِمُ مِنْ طِیْبِ عِیْشَتِهِ ... فَعِنْدَهُمْ لَیْسَ اِلّا مِثْلَ اَقْذارِ

لا غَرْوَ اِنْ ضاقَ بِالْاَبْرارِ ساحَتُهُ ... سِجْنٌ لِطَیّارِ قُدْسٍ جَوْفُ اَغْوارِ

قَوْمٌ تَعالیٰ عَلیٰ کَیْوانَ قَدْرُهُمُ ... اَنّیٰ یَطِیْبُ لَهُمْ عَیْشٌ بِاَوْکارِ

قَوْمٌ حَظایِرُ قُدْسِ اللهِ مَرْتَعُهُمْ ... اَنّیٰ تَمَتَّعُ مِنْ طَلْحٍ وَ اَبْعارِ

اَحاطَنِیْ بِقِسِیِّ الدّائِراتِ وَ قَدْ ... اَلْقانِ کَالْهَدَفِ الْمُلْقیٰ بِمِضْمارِ

فَرامَنِیْ بِسِهامِ النّائِباتِ وَ قَدْ ... اَتانِ اَسْهُمُهُ مِنْ کُلِّ اَقْطارِ

لاتَتْعَبَنْ دَهْرُ کَفّاً اِنَّنِیْ رَجُلٌ ... بِحَوْلِ رَبِّیْ صَبُوْرٌ غَیْرُ فَرّارِ

ما لِیْ سِویٰ مُهْجَةٍ اِنِّیْ بَذَلْتُ بِها ... عَنْ طِیْبِ نَفْسِیَ لا کُرْهاً بِاِجْبارِ

خُذْها اِلَیْکَ مَتیٰ ما شِئْتَ لَسْتُ اَریٰ ... قَدْراً لَها فِیْ طَرِیْقِ الْآلِ الْاَطْهارِ

۱- الأشراف علی الهلاك. ۲- بمعنی الشرف.

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و رهطه المخلصین و لعنة الله علی اعدائهم اجمعین.

و بعد - این دیوان اشعاری است که خداوند بنده اثیم خود کریم بن ابرهیم را بسرودن آنها موفق فرموده است.

از آن جمله قصیده‌ایست در سوگواری:

بعسر، یسر من از دهر یافت استبدال ... بجامم از خس و خاشاك تیره کرد زلال

غنوده بودم در مهد امن و خواب مرا ... ز کین بدل بسهر کرد و سایر اهوال

بود مقدر، آفات روزگار مگر ... بقدر دانش و میزان دین، عیار جلال

زمرگ، جرعه نیکان دهد چنانکه سقات ... دهند آب بهر تشنه لب فراخور حال

اگر که منع کند طیب عیش از اخیار ... بجز پلید نه آن هم بنزدشان بمثال

شگفت نی که فضای جهان بخوبان تنگ ... همای قدس بغار اندرون ببندد بال

فراز کیوان آنان که خرگه افرازند ... بآشیانه مرغان کجا کنند اقبال؟

جماعتی که بهشت خدایشان گلگشت ... بود ز پشك و درختان خارشان چه منال؟

شدم از او بکمانهای دائرات محاط ... فکنده همچو نشانم به پهن دشت نضال

بتیرهای محن قصد من نمود و کنون ... سهام او را آماجم از یمین و شمال

بجای باش و مکوش ای جهان که مردشکیب - منم بنیروی حق وز توام گریز محال

فزون ز جانی نبود مرا و آنرا نیز ... بطیب خاطر بسپردمت بدون ملال

بگیر، خاص توانیك، بهر زمان خواهیش ... که هیچ نشمرمش در ره محمد و آل (ص)

مِنَ السَّفاهَةِ اَنْ نَرْجُو وِدادَكَ اِذْ ... لَمْ تُبْقِ بَرّاً نَجا مِنْ ضُرِّكَ الْجارِیْ

وَ قَدْ اَتانا مُصِیْباتٌ اَصَبْتَ بِهَا ... الرُّسْلَ الْکِرامَ وَ اَبْراراً بِاَخْیارِ

اِنْ لَمْ یَکُنْ لَکَ فِیْنا وَقْعُ فادِحَةٍ ... سِوَی الطُّفُوفِ کَفیٰ عَنْ فَتْکِكَ الضّارِیْ

اَصَبْتَ قَلْبَ جَمِیْعِ الْعالَمِیْنَ فَلا ... ذُوْ مُهْجَةٍ قَدْ سَلا عَنْ حُزْنِهِ الْوارِیْ

اَصَبْتَ قُرَّةَ عَیْنِ الْعالَمِیْنَ فَلا ... عَیْنٌ تُریٰ قَدْ خَلَتْ مِنْ دَمْعِهَا الْجارِیْ

وا حَرَّ قَلْباهُ لِمْ بِیَ اقْتَصَرْتَ وَ لَمْ ... تُحْرِقْ بِنآءَ سَمٰواتٍ بِتزْفارِ

وا دَمْعَ عَیْناهُ لِمْ فِیَّ اخْتَفَنْتَ وَ لَمْ ... تُغْرِقْ بَسِیْطاً بِطُوفانٍ وَ اَمْطارِ

اَماسَمِعْتَ حُسَیْناً قَدْ اُصِیْبَ بِما ... لَمْ یَجْرِ قَطُّ عَلیٰ وَغْدٍ وَ کُبّارِ

یَوْماً اَتَی الطَّفَّ فِیْ قَوْمٍ یَقُودُهُمُ ... شَوْقٌ یَسُوقُهُمُ تَوْقٌ اِلَی الْبارِیْ

لَقِیْ اُناساً عَلَی الْعُدْوانِ مُجْتَمِعاً ... مِنْ کُلِّ صَوْبٍ وَ اَکْنافٍ وَ اَقْتارِ[1]

قَوْماً قَدِ احْتَشَدُوا فِیْ قَتْلِ مَنْ دَمُهُ ... ثارُ الْاِلٰهِ وَ سَبْیِ الْآلِ الْاَبْرارِ

قَوْماً خَؤُناً دَعَوْهُ یَهْتَدُونَ بِهِ ... لَمّا اَتیٰ بِالْهُدیٰ وَلَّوْا بِاِنْکارِ

یامُهْجَتِی اخْتَرِقِیْ مِنْ وَخْشَةٍ عَرَضَتْ ... عَلَی النِّسآءِ بِهِمْ مَعْ قُلِّ اَنْصارِ

وَ رِعْدَةٍ قَدْ طَرَتْ مِنْهُمْ بِصِبْیَتِهِ ... وَ اَدْمُعٍ قَدْ جَرَتْ کَالصَّوْبِ مِدْرارِ

هٰذا وَ یَنْعیٰ حُسَیْنٌ عِنْدَها حَزَناً ... بِنَفْسِهِ وَ یُرِیْها سَبْیَهَا الطّارِی

لاَاَنْسَ اِذْ قامَ عِنْدَ الْقَوْمِ مُتَّکِئاً ... بِعَضْبِهِ قاطِعاً اَعْلالَ اَغْدارِ

فَقامَ ناشَدَهُمْ بِاللهِ رَبِّهِمُ ... فِیْ نَفْسِهِ هَلْ لَکُمْ اِیْجاسُ اِنْکارِ

فَعَدَّ اَشْیاخَهُ جَهْراً وَ فَضْلَهُمُ ... کَیْ لایَقُولُوا جَهِلْنا یَوْمَ اِحْضارِ

فَاَشْهَدُوا اللهَ اِنّا نَحْنُ عارِفَةٌ ... بِکُلِّ ما قُلْتَهُ یا نَجْلَ اَخْیارِ

اَفْدِیْهِ اِذْ قالَ بِمْ قَدْ حَلَّ حِیْنَئِذٍ ... دَمِیْ لَکُمْ وَ اَنَا ابْنُ طالِبِ الثّارِ

قالُوا عَلِمْنَا الَّذِیْ اَخْبَرْتَ جُمْلَتَهُ ... وَ لا مَحِیْصَ لَکُمْ عَنْ حَدِّ بَتّارِ

فَدَیْتُهُ آخِذاً حُزْناً کَرِیْمَتَهُ ... یَقُوْلُ حَلَّ عَلَیْکُمْ سُخْطُ جَبّارِ

۱ـ قتر کقفل الناحیة و الجانب لغة فی القطر جمع اقتار.

امیددوستی‌ازچون‌توئی‌زبی‌خردی‌است ... که کس ز پاکدلانت نرست از چنگال

رسیده است بما ز آنچه خستی از آلام ... پیمبران گرامی، گزیدگان رجال

نبود اگر ز تو ما را غمی بغیر طفوف ... درندگیت بدان نیز میشد استدلال

دل عوالم خستی و کس نماند بجای ... که سوز انده او را برون برد ز خیال

بنور چشم عوالم رسانده‌ای آسیب ... نمانده چشمی کز اشك نیست مالامال

چرا نسوختی ای آه دل بنای سپهر ... بمن ز چیست ترا اکتفا بدین منوال؟

چرا بچشم من ای اشك مانده‌ای محبوس ... زمین بگیر بطوفان و غرق کن اطلال

مگر نیافتی آگاهی از بلای حسین (ع) ... که بر کسی نرسید از اکابر و اطفال

بشد بطف چو بیاران که سوی ایزدشان ... کشاندوراندهم‌ازپیش‌شوق‌وهم‌دنبال

بدشمنیش هم‌آهنگ مردمی نگریست ... ز هر کرانه گروهی کثیر ز اهل ضلال

برای ریختن خون آنکه خون خداست ... گروهی آمده مجموع وسبی اهل وعیال

بخوانده قوم دغایش پی هدایت خویش ... وز او بکاشته یکسر، نموده چون اقبال

گدازای جان زآن دهشتی که روی نهاد ... به بیکسی ز خسان بر مخدرات حجال

وز آنچه بر تن طفلان ز بیم لرزه فتاد ... وزآن سرشك چو باران ز دیدگان سیال

فزودشان‌غم‌ازاخبارمرگ‌خویش‌حسنین ... هم از اسارت ایشان و سایر احوال

ز یاد می نبرم تکیه زد چو نزد سپاه ... به‌تیغ‌خویش‌وهمی‌کردعذرشان‌ابطال

بایستاد و بیزدان بدادشان سوگند ... که در دل آیا انکار من دهید مجال

سپس شمرد بزرگان خود ببانگ بلند ... بفضلشان که نه منکر شوند روز سؤال

خدا گواه گرفتند جمله‌ایم آگاه ... مهین سلاله نیکان، ترا بصدق مقال

فدای او چو بفرمود هان منم ای قوم ـ سلیل طالب خون، خون من ز چیست حلال

از آنچه گفتی، گفتند آگهیم و نماند ... گریزتان ز دم تیغ و چاره‌ای ز قتال

فدای‌او‌چوبدل‌ریش‌بودوبرکف‌ریش ... بگفت آمدتان قهر ایزد متعال

فَهاجَ حُرٌّ فَلَمْ يَأْخُذْهُ لَوْمَتُهُمْ — فِی اللهِ فَاخْتارَ زُلْفاهُ عَلَی النّارِ
فَجاءَ يَعْدُو وَ كَفّاهُ بِهامَتِهِ — يَقُولُ هَلْ لِیْ مَتابٌ يَا ابْنَ اَخْيارِ
فَقالَ اِنْ تُبْتَ تابَ اللهُ مِنْ كَرَمٍ — عَلَيْكَ يا حُرُّ فَانْحُ نَحْوَ كُفّارِ
لَهْفِیْ عَلَيْهِ وَ قَدْ حاطَ الْعُداةُ بِهِ — فَخَرَّ مِنْ بَعْدِ جُهْدٍ فَوْقَ اَعْفارِ
وَ راحَ مِنْ صَحْبِهِ كُلٌّ يُسابِقُهُ — اَخُوهُ فَوْزاً بِجَنّاتٍ وَ اَنْهارِ
حَتّیٰ لَقَوْا حَتْفَهُمْ صَلّیٰ اِلٰهُهُمُ — عَلَيْهِمُ بِعَشِيّاتٍ وَ اَبْكارِ
يا لَيْتَنِیْ كُنْتُ ذاكَ الْيَوْمَ حاضِرَهُمْ — اَفْدِیْ وَ اُحْیِیْ وَ اَفْدِيْهِمْ بِتَكْرارِ
يا سادَتِیْ يا مَوالِیَّ لَقَدْ سَبَقَتْ — حُسْناكُمُ وَ مَلَكْتُمْ اَحْسَنَ الدّارِ
طُوبیٰ لَكُمْ مِنْ اُناسٍ شِيْبَ ثارُهُمُ — بِثارِ رَبِّ الْوَریٰ يا خَيْرَ اَحْرارِ
يا لَهْفَ نَفْسِیَ اِذْ ظَلَّ الْحُسَيْنُ عَلیٰ — مَتْنِ الْجَوادِ فَرِيْداً بَيْنَ كُفّارِ
ما بَيْنَ لاطِمَةٍ طَوْراً وَ ثاكِلَةٍ — وَ راعِدٍ بارِقٍ مِنْ نَحْوِ اَشْرارِ
طَوْراً يُلاحِظُ نَكْلاواتِ عِتْرَتِهِ — عَطْشیٰ وَ سَغْبیٰ وَ حَسْریٰ بَيْنَ فُجّارِ
تارةً يُراعِیْ فِتْيانَاً مُضَرَّجَةً — تَحْتَ الْخُيُولِ بِاَيْرادٍ وَ اِصْدارِ
مَرّاً يَریٰ اُمَّةً قَدْ خابَ حَظُّهُمُ — قَدْ اَشْحَذُوا ظُبَةَ الْبَتّارِ لِلنّارِ
مَرّاً يَریٰ نَفْسَهُ قَدْ جاءَ يُنْقِذُهُمْ — مِنَ الرَّدیٰ فَاَبَوْا اِلّا لَظَی النّارِ
ثُمَّ اعْتَدَوْا وَ اَبَوْا اِلّا عَداوَتَهُ — وَ قَتْلَهُ حَنَقاً مِنْ بَعْدِ اَنْصارِ
رُوحِیْ فِداهُ اِذا ما قامَ مُضْطَلِعاً — بَيْنَ الْعُداةِ فَناداهُمْ بِاَجْهارِ
تَرَحُّماً مِنْهُ لا اَنْ يَسْتَجِيْرَ بِهِمْ — هَلْ مِنْ مُغِيْثٍ يُغِيْثُ آلَ مُخْتارِ
هَلْ مِنْ مُجِيْرٍ يُجِيْرُ الْيَوْمَ عِتْرَتَهُ — فِیْ ذِی الْفَلاةِ يَقِيْهِمْ شَرَّ فُجّارِ
وَ هَلْ بِكُمْ مَنْ يَخافُ اللهَ فِیْ حَرَمِ الـ — ـرَّسُولِ عَلَّ يَقِيْها شَرَّ اَشْرارِ
لَبَّيْكَ يا هادِياً سُبْلَ النَّجاةِ لَنا — لَبَّيْكَ يا عارِياً عَنْ مَلْبَسِ الْعارِ
لَبَّيْكَ ها اَنَا ذا عَبْدُ عَبِيْدِكُمُ — مُواقِفٌ لَهُمُ مَعْ شَطَّةِ الدّارِ

بتافت حر و بر آتش گزید قرب خدای — براه حق نگرفتش ملامت عذال
بسوی شاه دویدن گرفت و دست بسر — که دارم آیا راهی بتوبه از اعمال؟
بگفت آری آمرزدت ز لطف خدای — بجنگ خصم کن آهنگ ای ستوده خصال
براو دریغ چو در دست خصم شد محصور — بروی خاك بیفتاد بعد ساز جدال
ز یاوران همه رفتند و هر یکی می جست — بدیگری سبق از شوق خلد و حسن مآل
که تا بدینسان شد دور هر یکی سپری — درود ایزدشان بالغدو و الآصال
ببودم ای کاش آنروز و جان سپر دمشان — شدم بجان نوین باز کشته آجال
گرفت سبقت حسنایتان موالی من — شدید مالك ملکی برون ز حد زوال
خوشا بحال شما زمره‌ای که شد ممزوج — بخون ایزدشان خون، زهی خجسته رجال
دریغ و حسرت من چون بجای ماند حسین — به پشت توسن، تنها، میان اهل ضلال
میان جمع زنانی بروی لطمه زنان — میان غرش و غوغای لشکر محتال
حریم خویش همی دید گاه مویه کنان ـ گرسنه، تشنه، بحسرت ز خصم زشت سگال
گهی بدید جوانان خویش خون آلود — ز ترکتاز ستوران قوم دون پامال
گهی بدید گروهی ز بخت خود نومید — بداده صیقل شمشیر و کرده ساز قتال
بخویش دید که خواهد نجاتشان ز هلاك — ابا نموده و جویند دوزخ و اغلال
بجز عداوت او کرده هر چه را انکار — بقتلش از پس یاران نموده استعجال
فدای او چو بأستاد با دلی چون کوه — میان دشمن و خواند آن جماعت ارذال
پناه دادنشان جست و می نجست پناه — باستغاثه ز «هل من مغیث» داشت سؤال
پناهی آیا امروز هست در این دشت؟ — رهاند آل نبی را ز چنگ استیصال
بود تنی ز شما کز خدای آرد بیم؟ — دهد حریم پیمبر پناه از انذال
بزرگوار دلیل نجات ما لبیك — که رخت ننگ نگردیده مر ترا سربال
منم که عبد عبید توام شها لبیك — اگر چه دورم، جویم بدشمن تو نکال

لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مَشْدُودَ الْحِزامِ مُشَـــمِّراً لَكُمُ شاهِراً سَيْفِيَ كَمَا النّارِ
اِنِّيَ وَ اِنْ لَمْ اَكُنْ يَوْماً لِأَفْدِيَكُمْ بِمُهْجَتِيَ فَأَقِيكُمْ سُوَءَ اَقْدارِ
لٰكِنَّنِيَ فِيَ زَمانِيَ واقِفٌ لَهُمُ عَلَى الْجِهادِ بِاِعْلانِيَ وَ اِسْرارِيَ
اَنْتَ الشَّهِيْدُ وَ كُلُّ الْأَرْضِ مَشْهَدُكُمْ وَ سِرُّ عاشُور فِيما بَعْدَهُ جارِ
وَقَفْتُ فِيَ اَرْضِكُمْ فِيَ يَوْمِ فادِحِـــكُمْ لِجاحِدِيَ فَضْلِكُمْ اَعْداءِ قَهّارِ
قَوْسِيَ فَمِيَ وَ سِهامِيَ ما تَلَفَّظَهُ تُرْسِيَ وِلاكُمْ وَ قَوْلُ الْفَصْلِ بَتّارِيَ
يَراعَتِيَ فَرَسِيَ وَ الرِّقُّ مَعْرَكَتِيَ تَجُولُ فَيَ دَعِّ اَعْداكُمْ اِلَى النّارِ
فَرْداً وَ لا ناصِرٌ لِيَ غَيْرُ شِرْذِمَةٍ مُسْتَضْعَفِيْنَ ابْتُلُوا مِنْهُمْ بِآصارِ
وَ فَوْجُ اَعْدائِنا اَضْعافُ ما جُلِبُوا يَوْمَ الطُّفُوفِ وَ عَنْ غَيْرِ الشِّقىٰ عارِ
جُحّادُ آثارِكُمْ كُلّاً وَ قَدْ بَدَتِ الْـــبَغْضاءُ مِنْ فِيْهِمُ مِنْ سُوَءِ اِضْمارِ
كَمْ مُؤْمِنٍ قَتَلُوا كَمْ مُسْلِمٍ طَرَدُوا كَمْ عارِفٍ شَرَدُوا مِنْ بَعْدِ اِحْصارِ
كَمْ حُجَّةٍ جَحَدُوا كَمْ آيَةٍ كَفَرُوا كَمْ سُنَّةٍ سَتَرُوا بُغْضاً بِأَسْتارِ
كَمْ حُسْنُ مَكْرُمَةٍ مِنْكُمْ وَقَدْ جَحَدُوا كَمْ سُوَءُ عائِبَةٍ اَفْشَوْا بِاَمْصارِ
كَمْ مِنْ فَضِيْلَةٍ اضْطُرَّتْ نَواصِبُكُمْ اِلَى الْقَبُولِ وَ هُمْ رَدُّوا بِاِنْكارِ
قَدَيْتُ بِالنَّفْسِ وَ الْأَمْوالِ فَضْلَكُمُ كَيْ يَعْرِفُوا مِنْ عُلاكُمْ وَحْدَةَ الْبارِيْ
اَعْداكَ قَدْ سَلَبُوا ما قَدْ فَدَيْتُ بِهِ وَ اَوْرَدُوا النّاسَ جَنّاتٍ بِأَنْهارِ
وَ قَوْمُنا اَنْكَرُوا ما قَدْ فَدَيْتُ لَهُ فَأَوْرَدُوا مَنْ اَضَلُّوا اَسْفَلَ النّارِ
شَتّانَ ما بَيْنَهُمْ وَاللهِ فَرْقُهُمُ كَالْفَرْقِ بَيْنَ سِنِمّارٍ وَ سُنّارِ
غَوْثاً بَنِيْ اَحْمَدَ اِنِّيَ بُلِيْتُ بِهِمْ عَوْناً بَنِيْ حَيْدَرٍ يا خِيْرَةَ الْبارِيْ
طالَ الْعِراكُ فَمُذْ سَبْعِيْنَ نَحْنُ لَهُمْ مُواقِفُونَ وَ نَرْجُو قَهْرَ قَهّارِ
ظُهُورَ مَوْلَى الْوَرىٰ طَوْدِ النُّهىٰ عَلَمِ الْـــهُدىٰ وَ كَهْفِ الْبَرايا صاحِبِ الدّارِ
اَعْنِيْ سَمِيَّ رَسُولِ اللهِ قائِمَكُمْ وَ مالِيَ الْأَرْضِ عَدْلاً حامِيَ الْجارِ

ببسته سخت میان یاری ترا لبیک کشیده‌ام شررافروز صارم قتال
اگر نبودم آن روز تا ببازم جان شوم وقایه ز سوء قضا بحسن فعال
کنون بدور خود از بهر رزم، دشمن را در آشکار و نهان ایستاده‌ام بقبال
توئی شهید و بود مشهدت محیط زمین عیان حقیقت عاشور تست در مه و سال
بدشت ماریه استاده‌ام بروز طفوف بجنگ آنکه شما راست منکر افضال
دهان کمان من و تیر جانشکار سخن ز قول فصل حسامم، سپر ولایت آل
صحیفه‌عرصه‌جنگ‌است‌وخامه‌ام‌توسن بدفع خصم بنیران قهر حق جوال
بجز ضعیف تنی چند کس ندارم یار ز بند خصم هم این چند تن قرین وبال
بسی فزون ز سپاه طفوف دشمن ما بجز شقاوتشان هیچ بر نداده نهال
تمام منکر آثارتان ز سیرت زشت همه عداوتشان آشکار از اقوال
چه مؤمنین که بکشتند و مسلمین راندند چه‌عارفین‌شده‌محصورو کرده‌شدرحال
بسا حجج را منکر، بس آیه را کافر نهفته بس سنن از بغض تا کنند اخلال
بسا محاسنتان را که کرده‌اند انکار بسا معایب، گسترده در بلاد و محال
بسا فضیلت، پذرفته خصمتان ناچار نموده اینان انکار و در قبول اشکال
ز جان و مال گذشتم براه فضل شما که پی بوحدت یزدان برندتان ز اجلال
ربود خصم تو آنرا که من فدا کردم ز دوستان و بجنت نمودشان ایصال
شدند منکر فضل این گروه و مردم را سوی جحیم کشاندند از ره اضلال
بود بسی بخدا فرق بین این دو فریق چو (ابن منذر) و معمار قصر او بمثال
گزیدگان‌حق‌ای‌عترت‌نبی‌وولی(ص) حمایتی، که از اینان شدم دچار کلال
ستاده‌ایم بهفتاد سال با ایشان بجنگ و منتظر قهر قاهر متعال
ظهور شاه زمان کوه عقل و کهف امان خدیو عالم امکان، نشان رشد و کمال
سمی‌احمدمحمود(ص)قائم‌موعود(ع) امان جار، کز او عدل یابد استقلال

وَ رَحْمَةَ اللهِ لِلْأَبْرارِ مِنْ كَرَمٍ — وَ نِقْمَةَ اللهِ لِلْفُجّارِ وَ الزّارِیْ

رَبِّ انْتَصِرْ لِیْ فَإِنِّیْ قَدْ بُلِیْتُ بِهِمْ — فَرْداً وَحِیْداً بِلا عَوْنٍ وَ أَنْصارِ

فَقْدُ النَّبِیِّ وَ هِجْرانُ الْوَلِیِّ مَعَ — كَثْرِ الْأَعادِي أَعْیَیْنِیْ وَ أَوْزارِیْ

تَظاهَرَ الدَّهْرُ یا رَبِّیْ عَلَیَّ وَ قَدْ — اِشْتَدَّ بِیْ فِتَنٌ ظَلْماءُ كَالْقارِ

لَهْفِیْ عَلیٰ سادَتِیْ مِمّا أَصابَهُمُ — مِنْ كُلِّ نَغْلٍ وَ زِنْدِیْقٍ وَ كَفّارِ

یَكادُ یَزْهَقُ رُوحِیْ كُلَّما ذُكِرَتْ — حالُ الْبُنَیّاتِ بَعْدَ الْفادِحِ الْجارِیْ

عِشآءَ عاشُورَ بَعْدَ الْقَتْلِ إِذْ حَمَلُوا — عَلَى الْخِیامِ عَلیٰ رَبّاتِ الْأَخْدارِ

خَرَجْنَ فازِعَةً لا عَنْ تَعَمُّدِها — وَجْهاً وَ تَرْكُضُ لَمْ تَشْعُرْ بِنُظّارِ

یَصِحْنَ بِالْوَیْلِ وَ الْعَبَراتُ جارِیَةٌ — یَلْطِمْنَ صَدْراً بِلا خُمْرٍ وَ أَسْتارِ

لَمْ تَدْرِ ماذا یُرِیْدُ الْقَوْمُ نُهْبَتَها — أَمْ قَتْلَها أَمْ تُرِیْدُ الْحَرْقَ بِالنّارِ

تَرَى الْخِیامَ خِیامَ الْعِزَّةِ اضْطَرَمَتْ — بِالنّارِ فَانْتَشَرَتْ مِنْها بِإِذْعارِ

صالُوا عَلَیْها لِسَلْبِ الْأُزْرِ وَ الْخُمُرِ — ضَرْباً بِسَوْطٍ لَهُا طَعْناً بِخَطّارِ

مِنْها لَقَدْ سُلِبَتْ مِنْها لَقَدْ جُرِحَتْ — مِنْها لَقَدْ ذُعِرَتْ مِنْ خَوْفِهَا الطّارِیْ

مِنْها تُنادِی أَیا رَبّاهُ مَوْتَتَنا — عَجِّلْ وَ لَمّایَنَلْنا فُضْحَةُ الْعارِ

مِنْها تُنادِیْ أَباهُا تَسْتَغِیْثُ بِهِ — مِنْها أَخاها بِتَزْفارٍ وَ تَضْوارِ

یا نَفْسُ صَبْراً كَمَا الْأَبْرارُ قَدْ صَبَرُوا — عَلَى النَّوائِبِ فِیْ مَجْمُوعِ الْأَدْوارِ

لَنا بِهِمْ أُسْوَةٌ فِیْ كُلِّ مَا احْتَمَلُوا — فَلَمْ یُقَدِّرْ سِوَى الْبَلْوىٰ لِأَحْرارِ

یا آلَ أَحْمَدَ كُلُّ عِنْدَهُ عَمَلٌ — یَرْجُو النَّجاةَ بِهِ فِیْ رَحْمَةِ الْبارِیْ

ما لِیْ سِوىٰ فَضْلِكُمْ ما أَسْتَجِیْرُ بِهِ — یَئِسْتُ مِنْ سُوْءِ أَعْمالِیْ وَ أَفْكارِیْ

وَاللهِ لَوْ إِنْ وَكَلْتُمْ عَبْدَ عَبْدِكُمُ — لِغَیْرِكُمْ لَهَوىٰ فِیْ حُفْرَةِ النّارِ

وَ قَدْ جَرىٰ عادَةُ الْمُدّاحِ فِیْ طَلَـــــبٍ مِنَ الْكِرامِ إِذا أَطْرَوْا بِأَشْعارِ

فَلَیْسَ أَكْرَمَ مِنْكُمْ فِی الْوَرىٰ أَبَداً — وَ لَیْسَ أَلْأَمَ مِنِّیْ فِی الرَّدىٰ هارِ

ز لطف، رحمت پروردگار بر ابرار — چنانکه فرقه فجار را ز قهر انکال

کشن انتقام مرا زین گروه یا رب از آنك — وحید و فرد شدم مبتلا بدین جهال

ز فقد و هجر نبی و ولی روانم خست — هم از فزونی اعدا و زشتی افعال

بگشت چیره بمن روزگار دون یا رب — چو قیر، تیره فتن آمدم باستقبال

دریغ از آنچه بسادات من رسید ز خصم — ز کافران و زنادیق و فرقه سفال

همی رسد بلبم جان ز بعد وقعه طف — زدختران پیمبر(ص) چوذکر گرددحال

چو حمله کرد عدو بعد قتل سوی خیام — بسوی پردگیان سرادق اجلال

برون شدند زنان از هراس جانب دشت — نهان ز چشم تماشائیان نکرده جمال

بگریه جمله برآورده بانگ واویلاه — بسینه لطمه‌زنان، سر برهنه، دل بملال

ز قصد خصم نه آگه که خواهد او تاراج؟ — و یا بکشتن یا سوختن برفته مثال

شراره شد ز سراپرده جلال بلند — گریختند ز بس بیم، هر یکی چو غزال

بتازیانه و نی حمله بردشان دشمن — پی ربودن استار و غارت اموال

شدند برخی مسلوب و پاره‌ای مجروح — قرین دهشت بعضی ز بیم آن اهوال

بگفتی آن یك رب ندیده ورطه ننگ — حیات ما تو بزودی بمرگ کن ابدال

یکی بخواند پدر و آن دگر برادر خویش — بود که باز رهانندشان از آن اذلال

چو نیك‌مردان ای نفس، بردباری جوی — که بردبار بماندند بر محن لازال

بدانچه رنج ببردند نیز ما ببریم — رقم نرفته بر آزادگان فراغت بال

امیدوار عمل هرکسی است، آل رسول(ص) ـ شمول رحمت دادار جوید از اعمال

بغیر فضل شما مر مرا پناهی نیست — که ناروا بودم کار و ناپسند خیال

هلید اگر بخدا عبد عبد خویش بغیر — فتد بآتش و آرد سقوط در گودال

هماره چامه‌سرایان بنظم خود ز کرام — طلب کنند و بر این بوده خویشان تا حال

بزرگوارتری از شما نه کس در دهر — نه در تباهی و پستی کسی مراست همال

هٰا جِئْتُکُمْ بِقَصِیْدٍ فِیْ مُصَابِکُمُ — وَ الْکَفُّ صَفْرٌ وَ اَدَ الظَّهْرَ اَوْزَارِیْ

لَاَادَّعِیْ کَرَماً لَاَظْمَعَنْ صِلَةً — فَخْرِی السُّؤَالُ لِقِطْمِیْرٍ وَ قِنْطَارِ

وَ مُنْتَهیٰ صِلَتِیْ اَنْ لَاُفَارِقَکُمْ — دِیْناً وَ دُنْیاً وَ فِیْ قَبْرِیْ وَ اِحْضَارِیْ

وَ تَجْعَلُوا کَرَماً مَوْتِیْ مَمَاتَکُمُ — مَحْیَایَ مَحْیَاکُمُ ما عِشْتُ فِی الدّارِ

وَ تَسْأَلُوا اللهَ اِثْبَاتِیْ بِلا زَلَلٍ — عَلیٰ مَوَدَّتِکُمْ یٰا آلَ مُخْتَارِ

صَلَّی الْاِلٰهُ عَلَیْکُمْ مَا الثَّریٰ ضَحِکَتْ بِنَبْتِهٰا وَ بَکَتْ سُحْبٌ بِاَمْطَارِ

وَلِیُّکُمْ فِیْ وِلَاکُمْ سُرَّ مُغْتَبِطاً — عَدُوُّکُمْ فِیْ نَوَاکُمْ غُمَّ بِالنَّارِ

***

و منها قصیدة اخری فی الرثی:

اَیَرْقَأُ دَمْعِیْ وَ الْمُصَابُ جَلِیْلُ — وَفِی الْقَلْبِ مِنْ نَارِ الْکُرُوبِ غَلِیْلُ

مُصَابُ حُسَیْنٍ یٰا لَهٰا مِنْ مُصِیْبَةٍ — جَوٰاهَا عَنِ الْأَحْشٰاءِ لَیْسَ یَزُولُ

اَذَابَ فُؤَادِیْ شَجْوُهٰا وَ تَقَطَّعَتْ — لَهُ کَبِدِیْ وَ الْجِسْمُ مِنْهُ عَلِیْلُ

وَ مٰالِیَ لَاَبْکِیْ وَ قَدْ ذَابَ مُهْجَتِیْ — کَمَسْجُورِ بَحْرٍ وَ الْعُیُونُ مَسِیْلُ

اَیَمْنَعُهُ الْعٰادِیْ عَنِ الْعَذْبِ جَفْوَةً — وَ تَمْنَعُهُ مِلْحاً وَ اَنْتَ خَلِیْلُ

یَجُودُ حُسَیْنٌ بِالدِّمٰاءِ وَ بَیْنَهُ — وَ بَیْنَ قِطٰارِ الدَّمْعِ اَنْتَ تَحُولُ

اَیَفْدِیْکَ رُوحُ الْعٰالَمِیْنَ بِنَفْسِهِ — وَ اَنْتَ عَلَیْهِ عَنْ بُکٰاکَ بَخِیْلُ

وَ کَانَ حَقِیْقاً اَنْ تُقَتَّلَ دُونَهُ — وَ یَبْقیٰ فَلَایَلْقاهُ فِیْکَ دُبُولُ[1]

وَ لَایَنْبَغِیْ حٰاشَا الْحُسَیْنِ لِعِصْمَةٍ — مِنَ الذَّنْبِ اَنْ تَغْبَرَّ مِنْهُ ذُیُولُ

وَ لٰکِنْ رَاٰیٰ عٰاراً عَلَیْهِ ذُنُوبَ مَنْ — یُضٰافُ اِلَیْهِ اَوْ اِلَیْهِ یَؤُلُ

فَاَکْرِمْ بِهِ اسْتَحْلَی الْحِمٰامَ لِنَفْسِهِ — وَ اَسْرَ ذَرٰارِیْهِ وَ اَنْتَ ذَهُولُ

فَحٰازَ بِهٰذَا الْجُودِ فِی اللهِ سَبْقَةَ الشَّـــفٰاعَةِ فِیْ یَوْمٍ مَدٰاهُ طَوِیْلُ

فَوٰا اَسَفٰا اِبْنُ النَّبِیِّ مُحَمَّدٍ — یَقُومُ بِظَهْرٰانَیْهِمُ وَ یَقُولُ

۱- الداهیة.

قصیده‌ایست مرا در مصابتان اکنون — کفم تهی، گنهم پشت خسته از اثقال

نه خواهش صله‌ام هست و نی هوای عطا — مرا سؤال ز خروار فخر تا مثقال

بدین و دنیی و در قبر و روز رستاخیز — ز خود جدا نکنیدم، پس این عطا و نوال

ز لطف، موت مرا موت خود قرار دهید — حیات خویش حیاتم در این سرای زوال

ز حق ثبات مرا بر ولای خود طلبید — نلغزدم قدم دوستی براه وصال

درودتان ز خدا تا که خندد و گریند — زمین بسبزه خود، ابرها باشك زلال

هر آنکه دوست ز شادی بمهرتان خرم — هر آنکه خصم، ز دوری بنار اضمحلال

***

و از آن جمله قصیده دیگری است در سوگواری:

اشك چون خشکدم؟ این گونه مصیبت دشوار — در دل از آتش غمها بودم جوش و شرار

غم جانسوز حسین است و از این غم فریاد — که نه از سوزش آن ماندم احشا بکنار

قلب بگداخت مرا از غم و از هم پاشاند — جگرم را و از آن آمده جسمم بیمار

چیست من را که نگریم چو روانم شده آب — همچو بحری و مسیل است دو چشم خونبار

دشمن آیا ز ستم منع شه آرد ز زلال — شور آبی نفشانی تو و نامت شده یار؟

بفشاند برهت خون خود از جود حسین(ع) — در ره او بود از ریزش اشکت زنهار

جان فدای تو کند جان عوالم آیا؟ — تو سزاوار ندانی که بر او گریی زار؟

بود شایسته شوی برخی او پیشاپیش — او بجا ماند و بهر تو نیند آزار

نسزد هیچ که با عصمت کبرای حسین(ع) — بنشیند ز غم دهر بدامانش غبار

لیك بشمرد بخود ز نگ گناهان را ننگ — از کسانی که کند نسبتشان را اقرار

بس گرامی است که شیرین شمرد مرگ بخویش — باسارت رودش اهل و تو نائی هشیار

ز گذشتی که چنین در ره حق کرد گرفت — سبقت از بهر شفاعت همه را روز شمار

آه و افسوس که فرزند رسول مدنی(ص) — ایستد در بر اشرار و کند استنصار

وَ لَيْسَ عَلَى الدُّنْيَا ابْنُ بِنْتِ مُحَمَّدٍ — سِوَاهُ وَ مَا بِالْقَوْمِ عَنْهُ غُفُولُ
وَ قَدْ جَآءَ يَهْدِيهِمْ وَ يَدْعُوهُمُ إِلَى — سُلُوكِ سَبِيلِ الرَّبِّ وَ هُوَ دَلِيلُ
يَقُولُ أَلَا هَلْ مِنْ مُغِيثٍ يُغِيثُنَا — وَ بَيْنِي وَ بَيْنَ الْكَافِرِينَ يَحُولُ
أَمَا فِيكُمُ مَنْ يَتَّقِي اللهَ رَبَّهُ — إِلَى نَصْرِنَا مِنْ هٰؤُلَاءِ يَمِيلُ
فَلَمْ يَأْتِهِ مِنْهُمْ جَوَابٌ بَلِ انْتَهَى — إِلَيْهِ سُيُوفٌ شُهِّرَتْ وَ نُصُولُ
وَ لَمْ يَكُ يَرْجُو نَصْرَهُمْ غَيْرَ أَنَّهُ — بِذٰلِكَ أَبْلَى الْقَوْمَ وَ هُوَ جَلِيلُ
وَ أَنَّى يُرَجِّي نَصْرَهُمْ بَعْدَ كُفْرِهِمْ — وَ لَمْ يَكُ مِنْهُمْ فِي عُلَاهُ جَهُولُ
فَوَا لَهْفَتَا إِذْ جَاءَ زَيْنَبُ ثَاكِلاً — وَ لَاطِمَةً فِي وَجْهِهَا وَ تَقُولُ
أَخِي يَا ثِمَالِي أَنْتَ آيَةُ مَنْ مَضَى — وَ أَنْتَ عَلَيْنَا حَافِظٌ وَ كَفِيلُ
أَخِي رُدَّنَا عَوْداً لِمَشْهَدِ جَدِّنَا — نَكُنْ عِنْدَهُ مَا الدَّهْرُ عَنْكَ يَدُولُ
فَقَالَ لَهَا هَيْهَاتَ لَوْ تُرِكَ الْقَطَا — لَنَامَ وَ مَا لِي نَحْوَ ذَاكَ سَبِيلُ
فَأَنَّتْ وَ قَالَتْ إِنَّ ذَاكَ أَشَدُّهَا — عَلَيَّ بِأَنْ تُصْمَى وَ أَنْتَ ذَلِيلُ
وَ صَاحَتْ وَ شَقَّتْ جَيْبَهَا حَزَناً لَهُ — وَ خَرَّتْ صَرِيعاً وَ الدُّمُوعُ تَسِيلُ
فَقَامَ إِلَيْهَا ابْنُ النَّبِيِّ مُبَادِراً — فَرَشَّ عَلَيْهَا الْمَآءَ وَ هُوَ يَقُولُ
أُخَيَّةُ قُومِي وَ اصْبِرِي إِنَّ كُلَّمَا — عَلَى الْأَرْضِ يَفْنَى وَ السَّمَآءُ تَزُولُ
وَ كُلُّ مُشَآءٍ هَالِكٌ غَيْرُ وَجْهِهِ — وَ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ يَعْتَرِيَهُ عَبُولُ
أَلَهْفِي عَلَى الْعَبَّاسِ حِينَ أَتَى إِلَيْـــــهِ مُسْتَرْخِصاً لِلْحَرْبِ وَ هُوَ بَسِيلُ
فَقَالَ أَخِي مَهْلاً فَأَنْتَ لِرَايَتِي — قِوَامٌ وَ جُنْدِي إِنْ مَضَيْتَ يَزُولُ
فَقَالَ لَهُ يَا سَيِّدِي قَدْ سَئِمْتُ مِنْ — حَيَوٰتِي وَ أَهْوَى أَنْ أَرَانِ أَصُولُ
فَقَالَ لَهُ فَاطْلُبْ لِعِتْرَةِ أَحْمَدٍ — مِنَ الْمَآءِ إِذْ قَدْ مَضَّهُنَّ غَلِيلُ
فَرَاحَ إِلَى الْكُفَّارِ يُنْذِرُهُمْ فَمَا — تَنَبَّهَ مِنْ نَوْمِ الْغُفُولِ جَهُولُ
فَآبَ إِلَى خَيْرِ الْوَرَى فَأَمَضَّهُ — أَنِينُ صَبِيَّاتٍ بِهِنَّ غَلِيلُ

نه جز او کس بجهان دخت نبی را فرزند — نه کسی غافل از آن قوم که آرد انکار
تا شود رهبرشان آمده تا خواندشان — بسوی راه خداوند و خود او راهسپار
گوید آیا ز شما داد رسد دادرسی — حایل آید بمیان من و خیل کفار؟
یکتن آیا ز شما هست که ترسد ز خدای؟ — جانب یاری ما روی نهد زین اشرار
نرسیدش ز عدو پاسخ آن بلکه رسید — آخته تیغ بسوی وی و نوک سوفار
او نمی جست مدد گاری از آن قوم جز آنك — آزمودیشان، خود برتر از آنش مقدار
کفر جستند و کی از یاریشان داشت امید — کس نبد منکر قدر شه بگزیده تبار
ای دریغا چو بشد غمزده زینب بر شاه — گفتی اینگونه سخن، لطمه زدی بر رخسار
ای برادر تو ز اسلاف مرا مانده پناه — تو نگهداری و ما را بتو است استظهار
ای برادر سوی یثرب همه را گردان باز — کز تو چون پشت کند چرخ، بگیریم قرار
گفت هیهات، بجا گر بنهادند قطا — خفتی آسوده، مرا نیست بدین راه گذار
زین سخن، مویه کنان گفت مرا سخت تر آنك — کشته گردی تو و در دست عدو باشی خوار
زد زغم چاك گریبان و فغان کرد و ز هوش — رفت و افتاد و فشاند اشك چنان ابر بهار
خاست فرزند نبی جانب او جست شتاب — بر رخش آب بیفشاند و چنین کرد اظهار
خیز ای خواهرك از جای و شکیبائی جوی — بگذرند اهل زمین، چرخ نماند ستوار
همه مخلوق بمیرند بجز وجه خدای — باشد او هر چه بود خلق ز مردن ناچار
ای دریغم چو روان گشت سوی شه عباس(ع) — سینه‌اش تنگ ز غم، طالب اذن پیکار
شاه فرمود برادر، بتو پرچم برپاست — مهلتی، گر تو روی نیست سپه را سالار
گفت شاها دلم از زندگیم گشته ملول — دوست دارم نگرم خویش، برآرنده دمار
گفت بر عترت احمد(ص) بطلب جرعه آب — که خود از سوز عطش سوختشان جسم نزار
سوی کفار شد و جمله بترساند و نگشت — یکتن از خواب گران زآنهمه جاهل بیدار
شد روان بار دگر جانب بگزیده خلق — سوخت او را ز عطش ناله جانسوز صغار

فَاَضْرَمَ نَاراً فِیْ حَشَاهُ اَنِیْنُهَا — مِنَ الْعَطَشِ حَتّٰی نَالَهُنَّ ذُهُولُ
فَخَاضَ الْجُمُوعَ وَ هُوَ حَامِلُ قِرْبَةٍ — یَؤُمُّ فُرَاتاً لَمْ یَرُغْهُ نَعُولُ
وَخَاضَ فُرَاتاً وَاسْتَقَی الْمَآءَ لَمْ یَذُقْ — مِنَ الْمَاءِ حُزْناً وَ الْعَدُوُّ تَجُولُ
اَحَاطُوا بِهِ مِنْ کُلِّ اَوْبٍ لِصَدِّهِ — فَلَمْ یَعْتَرِضْهُ فَتْرَةٌ وَ نُکُولُ
فَحَارَبَ حَتّٰی اَنَّ یُمْنَاهُ قُطِّعَتْ — فَیُسْرَاهُ حَتّٰی اَحْدَقَتْهُ خُیُولُ
رَمَوْهُ بِسَهْمٍ خَارِقٍ لِسِقَائِهِ — فَاَوْهَنَ مِنْهُ الْعَزْمَ وَ هُوَ بَسِیْلُ
اِلٰی اَنْ اَتٰی نَبْلٌ بِلَبَّةِ نَحْرِهِ — فَخَرَّ صَرِیْعاً شَبَّکَتْهُ نُصُولُ
فَصَاحَ اَیَا مَوْلَایَ اَدْرِکْنِ قَبْلَ اَنْ — اُفَارِقَ جُثْمَانِیْ رَعَاکَ جَلِیْلُ
فَجَاءَ حُسَیْنٌ وَ هُوَ یَبْکِیْ لِفَقْدِهِ — وَ یَرْثِیْهِ بِالْاَشْعَارِ وَ هُوَ مَلُولُ
بِنَفْسِیْ حُسَیْنٌ حِیْنَ فَادَ وَ لَمْ یَکُنْ — سِوٰی قَاتِلِیْهِ رَاحِمٌ وَ کَفِیْلُ
اَلَمْ یُرَ وَ مِنْ شِمْرِ اللَّعِیْنِ اَتَاهُ اِذْ — بِهِ رَمَقٌ وَ الْقَلْبُ مِنْهُ غَلِیْلُ
فَظَلَّ لَعِیْنٌ رَافِساً بِخِفَافِهِ — یَقُولُ سَتُسْقٰی قَدْ اَتَاکَ رَسُولُ
تَقُولُ عَلِیٌّ مَالِکُ الْحَوْضِ فِیْ غَدٍ — اَبُوکَ عَلٰی رَفْعِ الْاُوَامِ کَفِیْلُ
فَقَالَ لِمَلْعُونٍ اَرِحْهُ بِقَتْلِهِ — فَقَالَ لَهُ حَاشَا اَبُوهُ رَسُولُ
اَتٰی فَرَقِیٰ صَدْراً حَوٰی نُورَ رَبِّهِ — وَ اَسْمَآءَهُ وَ الْعِلْمُ فِیْهِ یَجُولُ
فَوَا لَهْفَتَا اِذْ صَارَ یَقْبِضُ شَیْبَةً — عَلَیْهَا جَلَالُ اللهِ وَ هُوَ جَلِیْلُ
فَلَمَّا رَآهُ رَاقِیاً فَوْقَ صَدْرِهِ — تَبَسَّمَ مِنْ بَلْوَاهُ وَ هُوَ یَقُولُ
اَتَقْتُلُنِیْ یَا شِمْرُ قِتْلَةَ عَالِمٍ — بِشَأْنِیْ وَ حَقِّیْ اَمْ بِذَاکَ جَهُولُ
فَقَالَ بَلٰی اِنِّیْ بِشَأْنِکَ عَارِفٌ — فَاُمُّکَ خَیْرُ الْغَانِیَاتِ بَتُولُ
اَبُوکَ عَلِیٌّ وَ ابْنُ عَمِّ نَبِیِّنَا — وَ جَدُّکَ خَیْرُ الْعَالَمِیْنَ رَسُولُ
وَ یَخْصِمُنَا یَوْمَ النُّشُورِ اِلٰهُنَا — وَ لَسْتُ اُبَالِیْ وَ الدُّهُورُ تَدُولُ
فَاَوْلَغَ فِیْ نَحْرِ الْحُسَیْنِ حُسَامَهُ — وَ مَیَّزَ مِنْهُ الرَّأْسَ وَ هُوَ تَلِیْلُ

بانگ طفلان شرر افروخت مرا و را بدرون — پوست خشکیده بتن جمله و عطشان و فگار
شد بمیدان و بزد بر سپه و مشك بدوش — قصد شط کرد و نه‌اش بیم ز جمع خونخوار
شد بآب اندر و میخواست بنوشد لیکن — نچشید از غم و جولان عدو بد در کار
گرد او خصم ز هر سوی گرفت از پی منع — بیم و سستی نپذیرفت سلیل کرار (ع)
جنگ میکرد چنان تا بشدش قطع یمین — پره زد خصم بر او چون بشدش قطع یسار
مشك، آماج سهام آمد و شد ز آب تهی — زین غمش عزم بشد سست و بماند از رفتار
هدف تیر شدش نحر و بیفتاد ز زین — شد ز بس تیر، مشبك بدن آن سردار
بانگ برداشت که درياب مرا سرور من — تا روان باشدم، ای پشت و پناهت دادار
بر سرش آمد و بگریست ز فقدانش حسین (ع) — سیر از جان و بر او مرثیه خوان از اشعار
جان بقربان حسینم که گه کشته شدن — غیر قاتل نبدش کس که بجوید تیمار
خبر آیا نرسید آنکه بشد شمر لعین — سوی شه چون رمقش مانده و دل آتشبار
سخت باموزه بدان شه سر پائی زد و گفت — باش تا آب خوری دست رسول مختار
گوئی اینگونه علی مالك حوض است بحشر — گو خود او دفع کند تشنگیت دیگر بار
با خسی گفت بجو راحتش از کشتن او — گفت این سبط رسول است و نجویم اصرار
شمر دون آمد و بنشست بر آن سینه که بود — جای نور حق و جولانگه علم و اسرار
حسرت و آهم از آن دم که گرفت او آن ریش — که بر آن بود ز اجلال خدائی آثار
شه چو او را بروی سینه خود بر شده دید — زد از آن داهیه لبخند و بشد در گفتار
که مرا میکشی ای شمر بشأنم آگاه؟ — یا که نشناسی و بر خویش پسندی این عار
گفت بس نیك شناسم، بودت مام بتول (ع) — بهتر از هر زن شایسته‌ای اندر ادوار
زاده عم پیمبر (ص) پدرت هست علی (ع) — مصطفی جد تو مختار امم در اعصار
دانم این را که بحشر است خدا ما را خصم — نیست باکم که جهان راست تغیر بسیار
تیغ بر حنجر شه هشت و سرش کرد جدا — بود افتاده برو پیکر شاه ابرار

آلَهْفِیْ عَلَی ابْنِ الْمُجْتَبیٰ حِیْنَ قَدْ اَتیٰ — اِلیٰ عَمِّهِ الْمَظْلُوْمِ وَ هُوَ یَتَمَیَّلُ
فَنادیٰ حُسَیْنٌ یا اُخَیَّهُ اِحْبِسِیْ — عَلَیْهِ فَمَیْدانُ الْقِتالِ مَهُوْلُ
فَلَمْ یَرْتَدِعْ حَتّیٰ اَتاهُ مُرَمَّلاً — عَلاهُ لَعِیْنٌ بِالْحُسامِ جَبَیْلُ[1]
فَقالَ لَهُ یا ابْنَ الْبَغِیِّ اَعازِمٌ — عَلیٰ قَتْلِ عَمّیْ وَ الدُّمُوْعُ تَسِیْلُ
فَاَهْویٰ لَهُ الْمَلْعُوْنُ بِالسَّیْفِ فَاتَّقیٰ — بِساعِدِهِ عَنْ عَمِّهِ لِیَحُوْلَ
فَلَمْ یَکْتَرِثْ مِنْ جَدِّهِ فَاَطَنَّهُ — فَخَرَّ صَرِیْعاً وَ الصَّبِیُّ ضَئِیْلُ
فَقالَ لَهُ صَبْراً حُسَیْنٌ وَ ضَمَّهُ — اِلَیْهِ یُسَلّیْ اِذْ اَتَتْهُ نُصُوْلُ
وَ قَدْ جاءَ نَصْلٌ ذابِحٌ نَحْوَ نَحْرِهِ — فَاَصْماهُ لَهْفِیْ مِنْ جَواهُ یَطُوْلُ
وَ لَهْفِیْ عَلَی الطِّفْلِ الصَّغِیْرِ فَاِنَّهُ — رَضِیْعُ اُوامٍ اَرْضَعَتْهُ نُصُوْلُ
اَیا عِتْرَةَ الْمُخْتارِ اَبْکِیْ لِاَیِّکُمْ — وَ اَنْدُبُ اَیّاً وَ الشُّجُوْنُ طَوِیْلُ
وَ اَذْکُرُ اَیّاً مِنْ مَصائِبِکُمْ وَ قَدْ — یُصادِمُ بَعْضاً بَعْضُها وَ یَحُوْلُ
کَرِیْمُ بْنُ اِبْرٰهِیْمَ عَبْدُکُمُ الَّذِیْ — اِلَیْکُمْ اِلَیْکُمْ فِی الْوِلاءِ یَؤُلُ
یُحِبُّ لَکُمْ مَنْ کانَ فِی الرَّحْمِ قاصِیاً — وَ یُبْغِضُ فِیْکُمْ مَنْ دَنا وَ یَعُوْلُ
وَ لَسْتُ اُبالِیْ مَعْ وِلاکُمْ وَاِنْ هَوَی — اَلسَّماءُ عَلیٰ غَبْرائِها وَ تَزُوْلُ
مَنَنْتُمْ عَلَیْهِ اِذْ جَعَلْتُمْ بِفَضْلِکُمْ — لَهُ عِزَّةً فِی الدَّهْرِ وَ هُوَ ذَلِیْلُ
فَکانَ تَمامَ الْعُمْرِ ناشِرَ فَضْلِکُمْ — وَ لَمْ یَکْتَرِثْ اِنْ ذَبَّ عَنْهُ فُحُوْلُ
وَ اَیُّ شَفِیْعٍ عِنْدَکُمْ مِنْ تَواتُرِ الْـ — ـکَرامَةِ اَدْنیٰ وَ الشَّفِیْعُ جَمِیْلُ
وَ اِنَّ رَجائِیْ فِیْکُمُ اَنْ تُواصِلُوا — کَرامَتَکُمْ اِنَّ الْکَرِیْمَ وَصُوْلُ
وَ اَنْ تَنْسِبُوْهُ یَوْمَ حَشْرٍ اِلَیْکُمُ — کَما کانَ فِی الدُّنْیا وَ ذاکَ قَلِیْلُ
لَدیٰ جُوْدِکُمْ، صَلّیٰ عَلَیْکُمْ مَلیْکُکُمْ ـ مَتیٰ ذَرَّ شَمْسٌ اَوْ اَظَلَّ ظَلِیْلُ

***

۱- قبیح.

ای دریغم چو بشد شبل حسن عبدالله — جانب عم ستمدیده و خود خرد و نزار
بانگ زدشه که براو، خواهرکم، راه ببند — عرصه جنگ مخوف است زعزمش تو بدار
کودك از پا ننشست آمد و عم دید بخون — شده با تیغش بر سینه خسی زشت شعار
گفت او را که زنازاده تو خواهی بکشی — عم من را و فشاند اشك چو در شهوار
آن لعین تیغ برآورد و مر آن کودك خرد — دست خود حایل عم کرد بدفع بتار
جد او هیچ نینگاشت بزد تیغ و فکند — دست اوراو بخون گشت طپان کودك زار
تنگ در بر بگرفتش شه و دلداری داد — بارش تیر بر او شد ز سحاب فجار
هدف تیر گلویش شد و چون صید طپید — آه از این غم که بجا تا ابد او راست قرار
حسرتم جمله بر اصغر بود آن طفل رضیع — شیرش از تشنگی و آب روان از سوفار
برکدامین زشما گریه کنم، آل رسول(ص) — یا بنالم که دل از طول غمم گشته فگار
یا کدامین غمتان یاد کنم ز آنکه زنند — موج بر یکدگر آن گونه که بحر زخار
بنده‌تان پور براهیم کریم آمده آنك — بشما مرجع مهر وی و مهرش پادار
یارتان گر همه بیگانه بود دارد دوست — زآنکه خصم است وگرآمده خویشش بیزار
با تولای شما نیست مرا باك اگر — چرخ آید بزمین یا که بیفتد ز مدار
بنهادید بر او منت نشر افضال — گرچه خود بود زبون، گشت عزیز اقطار
فضلتان تا که دهد نشر، بعمری کوشید — هیچ نشمرد بجان منع دلیران کبار
شافعم لطف پیاپی که شما را بمن است — نیست نزدیکتر از او و گرامی‌تر یار
دارم امید کرامت همه از درگهتان — که بود طبع کریمان ز عطا برخوردار
نسبت او بصف حشر بخود پیوندید — چون بگیتی که شدش کامل ازاینروی عیار
جودتان را بود این اندك و تا تابد مهر — یا بود ظل، بشما باد درود از جبار

***

منها فی الاعتراف بالتقصیر :

أَرىٰ كُلَّ مَنْ اَلْقاهُ يَشْكُو قَرِينَهُ وَ يَلْهَفُ مِنْ فَقْدِ الصَّدِيقِ الْمُوافِقِ
وَ اِنِّیْ أَرىٰ مِنِّی التَّقاصُرَ اِنْ بَدَتْ مُخالَفَةٌ حاشَا الخَلِيْلِ الْمُرافِقِ
وَ لَوْ كُنْتَ ذا رِفْقٍ وَ مُؤْثِرَ خِلِّهِ عَلىٰ نَفْسِهِ لَمْ تُلْفِ غَيْرَ الْمُصادِقِ

***

و منها فی ذلة الانسان و هوانه :

اَلا اَيُّهَا الْاِنْسانُ مَهْلاً لَكَ اتَّئِدْ وَ لاتَكُ عَنْ جَهْلٍ بِشَأْنِكَ مُفْرِطاً[1]
فَبَدْؤُكَ مِنْ رِجْسِ الْمَنِيِّ قُذِفْتَ مِنْ مَـــبالٍ وَ فِیْ جَوْفِ الْمَحِيْضِ مُضَبَّطاً[2]
وَ خَتْمُكَ مَيْتٌ جِيْفَةٌ وَ عَلَى الَّذِیْ يَمَـــسُّكَ غُسْلٌ كَیْ عَنِ الرِّجْسِ يَجْلِطا[3]
وَ ما بَيْنَ ذَيْنِ قِرْبَةٌ مِلْؤُها هَنٌ فَـــيا قُبْحَ مَرْأیٰ اِنْ تَخَلَّيْتَ ضافِطاً[4]
لَعَمْرُكَ ماأَبْقَى الْخَساسَةُ حالَةً لِتَزْهُو بِها اِنْ لَمْ تَكُنْ مُتَخَبِّطاً[5]
فَلاتَزْهُ يا اِنْسانُ اِنَّكَ خاسِرٌ كَفىٰ بِكَ ذُلاً اَنْ تُریٰ مُتَغَوِّطاً
اَلَمْ يَكْفِ فِیْ ذُلَّيْكَ اَنَّكَ كُلَّما تَخَلَّيْتَ تُقْعِیْ كَالْكِلابِ مُبَرْطِطاً[6]
تَحُشُّ بِأَيْدِيْكَ الْمَحَشَّ وَ كُلَّما فَرَغْتَ تَبِيْهُ ناسِياً لَكَ مُبْعِطاً[7]
وَ لَسْتَ عَلىٰ نَفْعٍ وَ ضَرٍّ بِقادِرٍ وَ لَسْتَ عَلىٰ طَرْدِ الْبَعُوضِ مُسَلَّطاً
وَ يُغْرِقُكَ الْماءُ وَ يُحْرِقُكَ اللَّظىٰ وَ يُلْقِيْكَ صَخْرٌ ضارِجاً مُتَشَحِّطاً
وَ يَرْمِيْكَ رِيْحٌ كَالْهَشِيْمِ اِذا ذَرَتْ تُؤاكِلُكَ الذَّرّاتُ حَتّىٰ تُبَقَّطا[8]
فَلِلّٰهِ كُلُّ الْكِبْرِياءِ وَ بَعْدَهُ لِأَنْوارِهِ الْعُظْمىٰ فَلاتَتَوَرَّطا
فَاِنَّهُمْ اَنْوارُ قُدْسٍ وَ اُهْبِطُوا اِلَيْنا لِأَسْرارٍ فَلاتَكُ غالِطاً
عَلَيْهِمْ سَلامُ اللهِ ما ذَرَّ شارِقٌ وَ ما مِنْهُمْ خَيْرٌ عَلَى الْخَلْقِ اُهْبِطا

***

۱- متجاوزاً. ۲- تحبس. ۳- یجرّد. ۴- رامیاً للعذرة. ۵- مجنوناً.
۶- الجالس علی الیته الرافع رکبتیه. ۷- متجاوزاً. ۸- تفرق.

از آن جمله است در اقرار بتقصیر :

هر که بینم بینمش دارد ز همدم اشتکا در تأسف دائم از فقدان یاری باصفا
چون بخود بینم اگر کوتاهی است از من بود گر خلاف افتد ندارد یار بکر نگم خطا
بودت ار رفقی و برخود دوست کردی اختیار جز موافق دوستی هرگز نبودی مر ترا

***

و از آن جمله است در خواری و پستی انسان :

بر جای بمان لختی ای آدمی آرام بیرون بجهالت ز حد خویش منه گام
آغاز تو آبی است ز مجرای مبالی خارج شده و مانده درون رحم مام
انجام، یکی مرده مردار و بر آن کو مس تو کند غسل بدن آمده الزام
مشکی ز قذر مملو، مابین دو حالت بس زشت اگر جوئی بر تخلیه اقدام
پستی ننهاده است مجالی بتو سوگند تا فخر کنی گر بجنون برنشدت نام
بس فخر مکن آدمی ای شخص زیانکار بر خواریت این بس که تخلّی دهی انجام
کافی نه دو خواریت ؟ یکی آنکه گه دفع بنشینی مانند سگان بر سر آقدام
ذل دگرت آنکه کنی مزبله را پاك با دست و بنازی چو رساندیش باتمام
نه سود و زیانی را باشی تو توانا یارا نه پی راندن یك پشه ز اندام
غرق آوردت آب و بسوزاندت آتش سنگت کند آلوده بخون خسته آلام
چون بادوزدافکندت چون خس وخاشاك وز مورچگان پاشدت اندام بفرجام
مخصوص خداوند بزرگی بود آنگاه انوار جلالش، تو کجا وین طمع خام ؟
خود پرتو قدسند و بفرموده تنزل سری است در این امر، مشو تابع اوهام
تا مهر کند جلوه، تحیّات خداشان تا نعمتشان بر همه جاری است در ایام

***

و منها فی التغزل:

إِذَا الْغَانِيَاتُ تَعَرَّضْنَ لِي ... رَأَيْنَ مَشِيبِي وَ زَعْرَ الْقَذَال

فَحِدْنَ فَقُلْنَ وَ مَا عَيْشُنَا ... بِلُقْيَاءِ مَنْ هُوَ ذِكْرُ الزَّوَال

وَ جُثْمَانُهُ نَاحِلٌ كَالْعَصَا ... وَ هَلْ نَحْنُ مُحْتَضِنَاتُ الْخَيَال

أَتَبْغِي سَوَالِمَ تَخْضِيرِنَا ... وَ نَحْنُ غَنِيَّاتُ خِدْرِ الْحِجَال

وَ إِنَّا عَلَى عُنْفُوَانِ الرَّبِيعِ ... وَ مَرَّ شِتَاهُ بِزَهْرِ الْجَمَال

فَقُلْتُ اصْطَبِرْنَ فَإِنَّ الزَّمَانَ ... سَيَجْعَلُ أَبْدَارَكُنَّ الْهِلَال

سَيَجْعَلُ أَسْهُمَكُنَّ حَنِيّاً ... وَ يُلْحِقُ إِشْرَاقَكُنَّ الزَّوَال

تَصِرْنَ عَجَائِزَ عَمَّا وَشِيكٍ ... وَ يُكْسِدُ سِلْعَتَكُنَّ الْمَآل

يُبَيِّضُ أَسْوَدَكُنَّ الْمَشِيبُ ... يُسَوِّدُ أَبْيَضَكُنَّ الْهُزَال

تُعَلَّقْنَ عَمَّا قَلِيلٍ فَلَا ... يَمِيلُ إِلَيْكُنَّ قَطُّ الرِّجَال

كَذَاكَ مُكَافَاةُ صَرْفِ الدُّهُورِ ... وَ كُلُّ آتٍ قَرِيبُ الْمَنَال

شَبَابُكَ إِنْ كَانَ فِي غَفْلَةٍ ... فَشَيْبُكَ خَيْرٌ عَلَى كُلِّ حَال

وَ كُنْ شَابّاً صَاحِ أَمْ شَائِباً ... فَإِنَّ الْمَرَدَّ إِلَى ذِي الْجَلَال

***

و منها قصیدة فی الرثی:

اَلدَّهْرُ مُخْتَرِمٌ وَ الْعُمْرُ مُنْصَرِمٌ ... وَ الرُّوحُ مُنْجَزِمٌ وَ الْجِسْمُ مُنْهَدِمٌ

بادِرْ دَرَاكِ خَطِيئَاتٍ جَرَمْتَ عَلَى ... طُولِ الزَّمَانِ وَ لَمَّا يَأْتِكَ الْهَرَمُ

وَ فِي الْكُهُولَةِ قَبْلَ الشَّيْبِ مُنْتَهَزٌ ... وَ فِي الْحَيَوٰةِ أَمَامَ الْمَوْتِ مُغْتَنَمٌ

جَاوَزْتُ خَمْسِينَ فِي أَمْنٍ وَ عَافِيَةٍ ... وَ مَا تَقَدَّمَ مِنِّي فِي الْهُدَىٰ قَدَمُ

كَفَىٰ بِنَفْسِيَ خُسْراً أَنَّنِي رَجُلٌ ... أُوتِيتُ عُمْراً طَوِيلاً عَمَّهُ النِّعَمُ

وَ مَا خَلَصْتُ لِرَبِّي سَاعَةً عُمُرِي ... وَ لَمْ أَجِدْ عَمَلاً لِي مَا بِهِ وُصَمُ

لَمْ أُوتَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا وَ قَدْ شَرِكَ الشَّـــيْطَانُ فِيهِ وَ بِالْأَغْرَاضِ يُتَّسَمُ

و از آن جمله است در تغزل:

شدندم چو زیبا زنان جلوه‌گر ... ز پیری مرا ریخته موی سر

رمیدند و گفتند چون سر کنیم ... بدیدی که از مرگ دارد خبر

بود پیکرش کاسته چون عصا ... همه نقش جوئیم ماها مگر

سلامت چسان تن بمردن دهیم ... عروسیم ما پردگی سر بسر

در آغاز فصل بهاریم ما ... زمستان او کرده رنگش چوزر

بگفتم بباشید، مانا سپهر ... هلال آورد زودتان این قمر

کند قدّ چون تیرتان را کمان ... نماند ز تابندگی‌تان اثر

بزودی همه پیرزالان شوید ... برید از کسادیّ کالا ضرر

سیه مویتان پیری آرد سپید ... کند لاغریتان سیه، روی خور

بزودی معلق بمانید و هیچ ... نیارند مردان شما را گذر

چنین دان مکافات دور زمان ... شتابنده آینده دان رهسپر

جوانی تراچون بغفلت گذشت ... بهر حال پیری پسندیده‌تر

جوان باشی ای یار یا آنکه پیر ... بود مرجع جملگی دادگر

***

و از آن جمله قصیده‌ایست در سوگواری:

جهان کشنده و عمر است منقطع ناچار ... روان گسستنی و تن خراب، آخر کار

بگیر پیشی، جبران هر گنه که ترا ... بود ز پیش، هنوزت نکرده پیری زار

کهولت آمده فرصت، نهشته پیری روی ... بزندگی‌است غنیمت، نکرده مرگ گذار

بأمن و صحت عمرم فزون شد از پنجاه ... نگشته گامی در راه رشد راهسپار

زیان بس است مرا اینکه خود منم آن مرد ... که داده عمر درازم پر از نعم دادار

نه جسته در ره حق ساعتی ز عمر خلوص ... نه باشدم عملی هیچ کان بود ستوار

نه هیچ کار که شیطان در آن نگشته شریک ... و یا نبوده ز اغراض من در آن آثار

لَقَدْ عَجَزْتُ وَ رَبِّیْ اَنْ اُذَلِّلَ هاتِـــیْكَ الشَّمُوسَةَ حَتّیٰ مَلَّنِی السَّأَمُ
یَئِسْتُ مِنْ خَیْرِهٰا اِذْ شُفْتُهٰا حَسَکاً مِنْ اَیِّ وَجْهٍ عَلا شَوْكٌ لَهُ ضَخَمُ
تَاللهِ اِنِّیْ مَتیٰ ما صِرْتُ مُفْتَکِراً مِنْ بَدْءِ عُمْرِیْ اِلیٰ یَوْمِیْ وَ اَحْتَکِمُ
لَمْ اُلْفِ مِنِّیَ خَیْراً خالِصاً اَبَداً وَ لَمْ اَجِدْ عَمَلاً یُرْجیٰ بِهِ الرُّحُمُ
قَدْ اَمْسَکَتْ رَمَقِیْ بِنْتانِ مَنَّ بِهِمٰا رَبِّیْ عَلَیَّ فَلاجارٰاهُمَا النِّعَمُ
سُخْطِیْ لِنَفْسِیْ وَ اَعْمالٍ اَتَیْتُ بِهٰا دَهْرِیْ وَ مِنْهٰا فُؤٰادِیْ کادَ یَضْطَرِمُ
وَ اَنَّنِیْ کُنْتُ اَهْویٰ کُلَّ صالِحَةٍ وَ اَهْلَ خَیْرٍ وَ لِیْ فِیْ حُبِّهِمْ قَدَمُ
وَ نَوَّهَ اللهُ بِاسْمِیْ فِی الْعِبادِ بِاَنْ اَهْوَی الصَّلاحَ وَ لِلْأَبْرٰارِ مُخْتَدِمُ
وَ لَسْتُ اُلْفِیْ مِنِّیْ ما اُقَدِّرُهُ دَلِیْلَ خَیْرٍ سِویٰ حُبِّیْ لِمَنْ لَهُمُ
دٰارَ السَّمٰاءُ وَ ظَلَّ الْاَرْضُ ساکِنَةً وَ مَنْ عَلَی الدِّیْنِ وَ الدُّنْیٰا هُمُ الْحَکَمُ
وَ اَنَّ مُتَّکَلِیْ اَنِّیْ اُسَرُّ لِمٰا سُرُّوا وَ حُزْنِیْ وَ هَمِّیْ عِنْدَ ما غُشِمُوا
تَاللهِ قَدْ نٰالَنِیْ ما نالَهُمْ وَ کَذٰا ما نالَنِیْ فِیْهِمُ لا شَکَّ نٰالَهُمُ
وَ کَیْفَ تَسْکُنُ اَعْضاءٌ وَ قَدْ هَجَمَتْ بِرُوحِهٰا کُرْبَةٌ اَشْجَتْهُ اَوْ ظُلَمُ
یٰا قَوْمِ ما لِیَ لاٰ اَبْکِیْ لِرُزْئِهِمِ وَ قَدْ اُصِبْتُ بِبَلْویٰ ما اَصٰابَهُمُ
قُتِّلْتُ اِذْ قُتِلُوا وُطِّئْتُ اِذْ وُطِئُوا کُبِّلْتُ اِذْ کُبِلُوا شُتِمْتُ اِذْ شُتِمُوا
اُسِرْتُ اِذْ اُسِرُوا اُحْسِرْتُ اِذْ حُسِرُوا ذُعِرْتُ اِذْ ذُعِرُوا اُهْلِکْتُ اِذْ شَجِمُوا
سَغِبْتُ اِذْ سَغِبُوا اُظْمِئْتُ اِذْ ظَمِئُوا طُرِدْتُ اِذْ طُرِدُوا حُرِمْتُ اِذْ حُرِمُوا
مَهْمٰا ذَکَرْتُ مُصِیْباتٍ جَرَتْ بِهِمِ دَمْعِیْ لَمُنْسَجِمٌ قَلْبِیْ لَمُضْطَرِمُ
اَبْکِیْ جَوٰادَ حُسَیْنٍ اِذْ رَآهُ هَویٰ مِنْ ظَهْرِهِ وَ عَلَیْهِ الْقَوْمُ اِزْدَحَمُوا
فَصٰارَ یَرْکُضُ حَتّیٰ جٰاءَ مَصْرَعَهُ مُضَرَّجاً خَطْمَهُ حَتّیٰ عَلاهُ دَمُ
فَقٰامَ یَعْدُو دَمِیّاً وَ الْمَشٰاقِصُ فِیْ جَنْبَیْهِ وَ السَّرْجُ مَلْوِیٌّ یَذُودُهُمُ
فَصٰارَ یَقْتُلُهُمْ بِالْکَدْمِ وَ الرَّفْسِ وَ یَحْطِمُ الْقَوْمَ حَطْماً قَصْدُهُ الْخِیَمُ

ز نفس سرکش خود حق گرفتم عاجز نگشت رام و مرا زو ملالت است شعار
شدم ز خیرش نومید و دیدمش خسکی ز هر طرف که برآید بود فرازش خار
بهر زمان بخدا داوری بدم با خویش ز بدء زندگیم تا کنون بدین هنجار
نه خیر خالصی از خویش جسته‌ام هرگز نه دیده‌ام عملی تا که رحمت آرد بار
دو چیز داشت نگاهم که حق بدان دو بمن نهاده منّ و ز هر نعمتی فزون بعیار
بنفس خویش، یکی خشم من زکرده زشت بطول عمر کز آنم بدل فتاده شرار
دگر محبت هر کار نیك و اهل صلاح بمهرشان قدمم استوار در ادوار
میان جمله عباد ایزدم نموده بنام که دوست دارم تقوی و خدمت ابرار
هر آنچه سنجم از خود نشان نیابم خیر بغیر مهر کسانی که بهرشان سیار
بود سپهر و زمین است این چنین آرام بدین و دنیا هم حاکمند و هم سالار
مراست تکیه بدین کز سرورشانم شاد وز آن ستم که بر ایشان بشد بحزن دچار
رسید آنچه بایشان، مرا رسید همان بحقّ حق، غم من نیز رنج آن اخیار
چگونه مانند آرام آنچنان اعضا که روحشان ز هجوم ستم شده است فگار
مرا چه میشود ای قوم تا نبارم اشك برنجشان که مرا رنج آن دهد آزار
ز قتل و گشتن پامال و بند آهن و شتم منم از آنچه بایشان رسید برخوردار
همه اسیری و حسرت همه هراس و هلاك مرا رسید چو شد سرنوشت آن اطهار
گرسنگی و عطش، راندگی و ناکامی نصیب من چو بایشان رسید از اشرار
بهر زمان که کنم یاد از مصائبشان ز آب و آتشم افتند چشم و دل ز قرار
روان زدیده کنم اشك بر سمند حسین(ع) چو دید شاه، نگون، جمع گرد او کفار
دوان دوان ره مقتل گرفت و رنگین کرد بخون شاه ز اندوه بینی و رخسار
بجست و تاخت بخون رنگ و در دو پهلو تیر نگونش زین و ز خود راند لشکر خونخوار
از آن گروه بدندان و با لگد میکشت بکوفت جمله بهم، سوی خیمه راهسپار

لَمّا سَمِعْنَ النِّسآءُ الطّاهِراتُ بِهِ — بَرَزْنَ زاعِمَةً اَنْ عادَ صاحِبُهُمْ

رَاَیْنَهُ ضارِجاً بِالدَّمِ مُلْتَوِیاً — سَرْجاً تَمَکَّنَ فِیْهِ النَّبْلُ وَ السَّهْمُ

یَعْدُو وَ یَصْهَلُ لا راعٍ عَلَیْهِ اَتیٰ — نَحْوَ الْخِیامِ وَ مِنْهُ الدَّمْعُ مُنْسَجِمُ

اَلْقیٰ بِجُثَّتِهِ فِی الْاَرْضِ یَضْرِبُها — عَلَی النِّعالِ فَشُجَّ الرَّأْسُ وَ الْخَطَمُ

فَظَلَّ یَضْرِبُها بِالْأَرْضِ مِنْ شَجَنٍ — حَتّیٰ قَضیٰ ،حَوْلَهَاالنِّسْوانُ وَالْخَدَمُ

فَصِحْنَ بِالنَّوْحِ وَ الْعَبْراتُ ساکِبَةٌ — یَلْطِمْنَ رَأْساً وَ وَجْهاً مَضَّهَا الْأَلَمُ

ظَلَّتْ حَوائِرَ لاتَدْرِیْ عَواقِبَها — وَ لا مَلاذٌ وَ لا مَلْجا وَ مُنْهَزَمُ

کَأَنَّها بُهِتَتْ مِنْ دَهْشَةٍ عَرَضَتْ — تَصِیْحُ بِالْوَیْلِ وَ الْعَبْراتُ تَنْسَجِمُ

حَتیٰ رَأَیْنَ جُمُوعَ الْقَوْمِ قَدْ زَحَفُوا — نَحْوَ الْخِیامِ فَضاقَ الْوَهْدُ وَ الْاَکَمُ

جاؤُا مُهَلْهِلَةً راحَتْ مُوَلْوِلَةً — جاؤُا عَلیٰ فَرَحٍ ظَلَّتْ لَهَا غُمَمُ

حَتّیٰ دَنَوْا وَ سُیُوفُ الْکُفْرِ شاهِرَةٌ — یُهَلْهِلُونَ عَلیٰ فَتْحٍ لَهُمْ زَعَمُوا

صالُوا عَلَیْهِنَّ وَ الضَّوْضاءُ عالِیَةٌ — فَطاشَ اِذْ ذاکَ مِنْهَا اللُّبُّ وَ الْحُلُمُ

لَقُوا بِضَرْبٍ وَ لَطْمٍ کُلَّ عاتِقَةٍ — مِنْهَا وَ سَلْبٍ وَ تَجْرِیحٍ وَ مَااحْتَشَمُوا

عَدَوْنَ فازِعَةً فِیْ کُلِّ ناحِیَةٍ — بَیْنَ الْخُیُولِ بِوَیْلاتٍ وَ قَدْ هَجَمُوا

هٰذِیْ تُخَبِّطُ حِیْناً مِنْ سَنابِکِها — هٰذِیْ تُدَعُّ بِها حِیْناً وَ تَصْطَدِمُ

وَ هُنَّ یَنْدُبْنَ وا جَدّاهُ حالَتَنا — وَ وا عَلِیّاهُ اَدْرِکْنا وَ تَلْتَطِمُ

تَلُوذُ هٰذِیْ بِهٰذِیْ مِنْ مَهابَتِهِمْ — وَ هُمْ یَسُوقُونَها عُنْفاً وَ مَااحْتَشَمُوا

فَلَمْ تَکُنْ لَمْحَةٌ اِلّا وَ قَدْ سَلَبُوا — مُخَدَّراتِ بُیُوتِ الْعِزِّ وَیْلَهُمُ

کَمْ عاتِقٍ هَتَکُوا کَمْ مُطْفِلٍ ضَرَبُوا — کَمْ مُرْضِعٍ سَلَبُوا کَمْ مُشْنِفٍ خَرَمُوا

هٰذِیْکَ فازِعَةٌ هاتِیْکَ ذاعِرَةٌ — وَ تِلْکَ یُغْشیٰ عَلَیْهَا تِلْکَ تَنْصَدِمُ

یَلْقَوْنَ هٰذِیْ بِطَعْنِ الرُّمْحِ راکِضَةً — وَ ذِیْ بِضَرْبِ قِرابٍ لا اَباً لَهُمُ

کَمْ ماجِدٍ اَسَرُوا کَمْ سَیِّدٍ جَرَحُوا — کَمْ نِسْوَةٍ شَتَمُوا کَمْ مُذْنِفٍ لَطَمُوا

برون شدند زنان از حرم بشیهه او — بدین گمان که شه آمد بخیمه دیگر بار

بخون بدیدند آغشته و نگونش زین — نشسته در تن او تیر از یمین و یسار

دوان و شیهه کشان شد سوی خیام روان — بدون راکب و اشکش روان چو ابر بهار

فکند خویش و همی کوفت جسم خود بزمین ـ شکست بینی و سر را ز بس بدش تیمار

بزد ز بس بزمین جسم خویش جان بسپرد — زنان غم‌زده گردش گرفته دایره‌وار

ببانگ نوحه هم‌آوا شدند گریه کنان — زدند بر سر و رو، جسمشان ز غصه نزار

تمام حیران، آگه نه خویش را ز انجام — نه مأمنی نه پناهی، نه جایگاه فرار

شدند جمله ز بس بیم، گوئیا مبهوت — بوای صیحه‌زنان دیدگان ز غم خونبار

که تا سپه را دیدند کرده قصد خیام — بلند و پست زمین پر ز لشکر جرار

سپه بهلهله تازان، زنان بولوله جفت — سپه بوجد گرازان، زنان بماتم یار

عدو حرم را نزدیك و تیغ کفر بکف — بشور و هلهله از فتح خویش و استبشار

سپه بپردگیان حمله برد نعره‌زنان — پرید هوش زنان جملگی از این رفتار

بضرب و سیلی، هر پردگی همی خستند — ز نهب و زخم زدن هیچشان نبد زنهار

دوان ز فرط فزع هر طرف بدشت زنان — بناله بین ستوران و حمله فجار

بره بلغزید این یك گهی ز سم ستور — گهی شد آن دگری رانده و بدید آزار

بشرح حال برآورده بانگ واجدّاه — بروی لطمه‌زنان، خوانده حیدر کرّار(ع)

ز بیم خصم ببرد این بدان پناه و عدو — بزجر رانده زنان، شرمشان نه از جبار

دمی نشد که عدو نهب کرد، وای بر او — زنان پرده‌نشین حریم عز و وقار

چه پردگی و چه مطفل چه مرضعی و چه گوش ـ بهتك و ضرب و بتاراج و خرق گشت دچار

بوحشت این یك افتاده، دیگری بهراس — ز هوش رفته یکی و آن ز صدمه آمده زار

حرام‌زاده عدو، این یکی زدی بغلاف — بنیزه آن دگری را که می‌نمود فرار

اسیر و مجروح آمد بسا بزرگ و زعیم — ز شتم و لطم شد آزرده بس زن و بیمار

تَاللهِ اُبْهِتُ مَهْمَا صِرْتُ مُفْتَكِراً ... فِیْ حالِها فِیْ خِلالِ الْخَیْلِ تَنْهَزِمُ

اَماسَمِعْتَ الَّذِیْ تَحْكِیْهِ فاطِمَةُ ... مِنْ حالِها یَوْمَ عاشُورا اِذَا اقْتَحَمُوا

قالَتْ فَكُنْتُ لَدَی الْخَیْماتِ واقِفَةً ... رِجالُنا كَالأَضاحِیْ فِی الثَّرَیٰ عُظُمُ[1]

وَ الْخَیْلُ تَخْبِطُهُمْ مِنْ كُلِّ ناحِیَةٍ ... فِیْ جَرْیِها وَ هُمُ بِالْوَطْءِ قَدْ حُطِمُوا

ظَلِلْتُ حَیْرانَ لاَاَدْرِیْ اَنُقْتَلُ اَمْ ... نَصِیْرُ اَسْریٰ فَاِذْ بِالْقَوْمِ قَدْ هَجَمُوا

اِذاً زَیَنِّمُ عَلیٰ مَتْنِ الْجَوادِ اَتیٰ ... یَسُوقُ نِسْوانَنا بِالرُّمْحِ قَبْلَهُمُ

فَنالَ مِنْهُنَّ ما قَدْ كانَ مِنْ خُمُرٍ ... وَ مِنْ حُلِیٍّ فَلَمْ یُتْرَكْ لَها لُثُمُ

وَ هُنَّ یَنْدُبْنَ وا وَیْلاهُ حَلَّ بِنا ... ما لانُطِیْقُ فَلَوْلاجاءَنَا الْعُدُمُ

یَصِحْنَ هَلْ مِنْ مُجِیْرٍ نَسْتَجِیْرُ بِهِ ... وَهَلْ مُغِیْثٌ وَهَلْ فِیْ جَمْعِكُمْ شِیَمُ

وَ كُنْتُ واجِفَةً لَمْ اَدْرِ عاقِبَتیْ ... حَتّیٰ اَتانِیْ وَ قَدْ ضاقَتْ بِیَ التُّخُمُ

یَصُولُ مِنْ غَیْظِهِ مِثْلَ الْجِمالِ اِذا ... هاجَتْ وَ اِنِّیْ بِزُعْمِیْ مِنْهُ اَنْهَزِمُ

اِذاً بِكَعْبِ قَناةٍ مِنْهُ قَدْ وَقَعَتْ ... ما بَیْنَ كَتِفَیَّ حَتّیٰ خِفْتُ اَنْقَصِمُ

فَاُغْمِیَتْ فَرَقاً مِنِّیْ عَلَیَّ فَما ... شَعُرْتُ اِلّا وَ مِنِّی الْاُذْنُ تَنْخَرِمُ

وَ عَمَّتِیْ عِنْدَ رَأْسِیْ وَ هْیَ باكِیَةٌ ... تَقُولُ قُومِیْ تَرَی الْباقِیْنَ مَااجْتَرَمُوا

فَقُلْتُ هَلْ مِنْ خِمارٍ مِنْهُ اَخْتَمِرُ ... وَ مِنْ لِثامٍ لَعَلِّیْ مِنْهُ اَلْتَثِمُ

قالَتْ وَ تَنْشِجُ قُومِیْ اِنَّ عَمَّتَكِ ... صارَتْ كَمِثْلِكِ لا خُمْرٌ وَ لا لُثُمُ

لَمّا نَظَرْتُ اِذاً مِثْلِیْ مُكَشَّفَةً ... وَ اسْوَدَّ بِالطَّعْنِ مِنْها الْمَتْنُ وَ الْاَدَمُ

فَقُمْتُ والِهَةً نَمْشِیْ اِلَی الْخِیَمِ ... اِذاً بِها نَكَّسُوها ما لَها دُعُمُ

وَ اَضْرَمُوا النّارَ فِیْ اَثْناءِ مُخْیَمِنا ... فَلا نِساءٌ وَ لا مالٌ وَ لا خِیَمُ

رَأَیْتُ فِیْهِ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ اَكَبُّـــوهُ عَلیٰ وَجْهِهِ قَدْ مَضَّهُ الْاَلَمُ

فَلایُطِیْقُ جُلُوساً مِنْ نَقاهَتِهِ ... وَ كانَ یَسْكُبُ دَمْعاً ما لَهُ زَرَمُ

لَهْفِیْ عَلَیْهِ اِذا جاؤُهُ مُعْتَفِراً ... تَآمَرُوا بَیْنَهُمْ فِیْ قَتْلِهِ وَ هُمُ

۱- هلکی.

ز فکر حال زنان حقّ حق شوم مبهوت ... که بین اسبان بگرفته در فرار قرار

حدیث فاطمه دخت حسین(ع) نشنیدی؟ ... ز حال خویش بعاشور و حمله اغیار

بگفت نزد خیام ایستاده بودم من ... بخاك خفته چو قربانیان رجال کبار

فشرده پیکرشان، گشته خردشان اعضا ... ز ترکتاز ستوران بهر کران و کنار

بدم بحیرت، آئیم اسیر یا مقتول ... هجوم برد بناگاه فرقه غدار

حرامزاده‌ای آمد سواره پیشاپیش ... زنان ما را راندی بنیزه اجبار

ربود مقنعه از سر، ببرد زیورشان ... بجا نهشت نقابی برایشان نه خمار

زنان بندبه قرین کآنچه تاب آن نبود ... رسیدمان، زچه رو مرگ را ز ما انکار؟

زدند بانگ، پناهی بود پناه بریم؟ ... و یا مغیثی مردانگی کند اظهار

بدم پریشان، فرجام خود ندانستم ... که قصد کرد مرا، تنگ شد بمن اقطار

بخشم حمله‌ور آمد بمن چو اشتر مست ... بزعم خویشم از او در گریز بود اصرار

بکعب نیزه بناگه زدم میان دو کتف ... چنانکه بیم نمودم هلاکم آید بار

ز هوش رفتم از بیم و ماندم از ادراك ... چو پاره گشت مرا گوش، آمدم هشیار

گریستی بسرم عمه‌ام که هان برخیز ... که حالت دگران را کنیم استفسار

بگفتمش بودت معجری بسر فکنم ... و یا نقابی تا رخ بپوشم از نظار؟

گرفت عقده گلویش که چون تو عمه تست ... نه معجرم، نه نقابم، نه ستری از استار

بدیدمش چو من او را گشوده باشد روی ... سیاه گشته ورا پشت و پوست از خطّار

ز جای جستم حیران، شدیم سوی خیام ... نمانده بود سراپرده‌ای بجا ستوار

شرر فکنده عدو در خیام و در اموال ... نه خیمه‌ای نه زنان را بجای استقرار

بدیدم آنجا سجاد (ع) را فکنده بروی ... نحیف پیکر پاکش ز محنت بسیار

نبود طاقت بنشستنش ز شدت ضعف ... روان سرشك مدامش چو لؤلؤ شهوار

بر او دریغم کافتاده بد بخاك و عدو ... بمشورت همه از بهر قتل آن سردار

يَرَوْنَ عِلَّتَهُ فِيْ ضُعْفِهِ فَأَبىٰ — حَمِيْدُهُمْ وَ نَهاهُمْ بَعْدَ ما عَزَمُوا

يَذُوبُ قَلْبِيْ عَلَى النِّسْوانِ عارِيَةً — يَصِحْنَ بِالْوَيْلِ وَ الْعَبْراتُ تَنْسَجِمُ

يَطْلُبْنَ ما سُلِبَتْ مِنْهُنَّ مِنْ خُمُرٍ — مِنِ ابْنِ سَعْدٍ فَلَمْ يَسْمَحْ بِهَا اللُّؤْمُ

يا وَيْلَتا اَصْبَحَتْ اَوْلادُ فاطِمَةَ — مُكَشَّفاتٍ يَتامىٰ نالَهَا الْبَرَمُ

وَ آلُ مَرْجانَ قَدْ اَصْبَحْنَ رافِلَةً — بَيْنَ الشُّفُوفِ وَ قَدْ طافَتْ بِهَا الْخَدَمُ

وَ آلُ فاطِمَ باتَتْ لا وِطاءَ لَهَا — وَ لا غِطاءَ عَلَيْهَا مَهْدُهَا الرَّجَمُ

وَ آلُ مَرْوانَ باتُوا فِي الْقُصُورِ عَلىٰ — وَسائِدِ الرِّيْشِ قَدْ غَشّاهُمُ النِّعَمُ

وَ آلُ فاطِمَ يَلْطِمْنَ الْخُدُودَ وَ يَشْـ — ـقُقْنَ الْجُيُوبَ وَ تَبْكِيْ نالَهَا السَّقَمُ

وَ آلُ مَرْجانَ ضَحّاكُونَ لاعِبَةً — بَيْنَ الْمَعازِفِ قَدْ اَلْهاهُمُ النِّغَمُ

اُفٍّ لَكَ الدَّهْرُ قَدْ خابَ الَّذِيْ زَعَمَ السُّـ — ـرُورَ فِيْكَ وَ آلُ الْخَيْرِ قَدْ حُرِمُوا

باتُوا عَلىٰ فَزَعٍ ظَلُّوا عَلىٰ وَجَلٍ — مِنْهُمَ لَقَدْ قُتِلُوا مِنْهُمْ لَقَدْ ظُلِمُوا

مِنْهُمْ لَقَدْ حُبِسُوا مِنْهُمْ لَقَدْ اُسِرُوا — مِنْهُمْ لَقَدْ هُتِكُوا مِنْهُمْ لَقَدْ رُغِمُوا

لَمْ اَنْسَ زَيْنَبَ اِذْ قامَتْ مُنادِيَةً — وَ الْقَلْبُ مِنْها مِنَ الْاَحْزانِ يَضْطَرِمُ

يا جَدِّ صَلّىٰ عَلَيْكَ اللهُ خالِقُنا — هذا حُسَيْنُكَ فِي الْاَرْزاءِ مُرْتَطِمُ

هذا حُسَيْنُكَ فِي الرَّمْضاءِ قَدْ نَبَذُوا — وَ رَمَّلُوهُ عَفِيراً قَدْ عَلاهُ دَمُ

ذِيْ جُثَّةٌ كُنْتَ تَرْعاها بِحِضْنِكَ مِنْ — حَرٍّ وَ بَرْدٍ فَها بِالْخَيْلِ قَدْ حَطَمُوا

ها ذاكَ رَأْسٌ كَرِيْمٌ كُنْتَ تَحْفَظُهُ — عَنِ الْغُبارِ فَها بِالسَّيْفِ مُنْجَذِمُ

هاتِيْ بَناتُكَ فِيْ اَيْدِي الْعِدا اُسِرَتْ — هٰذِيْ رِجالُكَ بِالْعَفْراءِ قَدْ شَجَمُوا

اَفْدِيْكَ مِنْ غائِبٍ لَمْ اَرْجُ اَوْبَتَهُ — وَ مِنْ جَرِيْحٍ جَواهُ لَيْسَ يَنْحَسِمُ

اَفْدِيْكَ مِنْ مَيِّتٍ قَدْ فادَ فِيْ حَزَنٍ — اَفْدِيْكَ مِنْ ظامِئٍ ما بَلَّ مِنْهُ فَمُ

اَفْدِيْكَ مَنْ شَيَّبُهُ بِالدَّمِّ مُخْتَضِبٌ — اَفْدِيْكَ مَنْ شِلْوُهُ بِالْخَيْلِ مُنْحَطِمُ

يا آلَ طه لَقَدْ اَضْنىٰ مُصابُكُمُ — اَبْدانَنا وَ حَشانا مِنْهُ مُضْطَرِمُ

نه باکشان که بود ناتوان و یا رنجور — بداشت رهبرشان بر کنارشان زین عار

گدازدم همه دل بر زنان، ببرهنگی — ببانگ وای و روانشان سرشك از ابصار

نقاب و پرده تاراج رفته می‌جستند — ز ابن‌سعد و نداد آن لئیم بدکردار

فغان که ولد بتول (ع) آمدند جمله یتیم — گشاده‌روی و بمحنت‌قرین و بی‌غمخوار

درون جامه نازك بناز، آل زیاد — بپا بخدمتشان بندگان کارگذار

بدون فرش، شب آورده روز، آل بتول — بدون پرده و گسترده مهدشان احجار

بآل مروان نعمت محیط و شب همه شب — بروی مسند پر، در قصور سیم‌نگار

بروی لطمه‌زنان، چاك داده آل بتول — ز غم گریبان، گریان و ناتوان و فگار

ببازی اندر و سرگرم خنده آل زیاد — نموده‌ساز طرب‌ساز و خوش ز نغمه تار

سپهر، اف بتو، نومید از تو طالب عیش — ندیده روی سرور آل احمد مختار (ص)

سپرده شب بفزع، روز شام کرده به بیم — قتیل بعضی و مظلوم بعض در اعصار

یکی بزندان و آن دیگری اسیر عدو — حجاب‌حرمت‌بعضی‌دریده، بعضی‌خوار

ز یاد می نبرم، ایستاد چون زینب (ع) — ندا نمودی و در دل ز غم شراره نار

که بر تو رحمت پروردگار یا جدّاه — خوداین‌حسین‌تو کزغم‌بورطه‌ای‌دشوار

خود این حسین تو کاندر برابر خورشید — بخاك و خونش افکنده خصم زشت‌تبار

تنی‌است‌این که‌بیودت‌زسردوگرمش‌پاس — کنون ز سمّ ستور است بر زمین هموار

بزرگوار سری را که میستردی گرد — جدا نگر ز تن از تیغ فرقه مکار

هم‌این‌بنات‌تودردست‌خصم‌گشته‌اسیر — بخاك خفته رجال تواند این احرار

شوم فدای تو ای غائبی که نائی باز — نه سوز حزن تو مجروح را بود ادبار

شوم فدای تو ای جان‌سپرده در اندوه — شوم فدای تو ای خشك‌لب برِ انهار

شوم‌فدای‌تو‌ای‌ریش کرده‌رنگ‌بخون — فدایت ای شده پامال و نرم همچو غبار

غم‌شما، تن‌مارا گداخت، آل‌رسول (ص) — هماره ما را در اندرون از اوست شرار

وَ قَدْ حَزَنَّا لِمَا كُنْتُمْ عَلَى حَزَنٍ — وَ غُمَّ اَرْواحُنا اِنْ نالَكُمْ غُمَمٌ
اَعْداؤُكُمْ اَظْهَرُوا فِينا عَداوَتَهُمْ — وَ اَبْرَزُوا حِقْدَهُمْ فِينا وَ بُغْضَهُمُ
كَمْ مُسْلِمٍ قَتَلُوا كَمْ مُؤْمِنٍ اَسَرُوا — كَمْ مُخْلِصٍ شَتَمُوا كَمْ طالِبٍ حَرَمُوا
فَهَلْ يَلِيقُ بِكُمْ يا مَنْ تَشَعْشَعَ مِنْ — كَرِيمِ شِيَمَتِهِمْ مَهْما تَكُنْ شِيَمُ
نَكُونُ فِيكُمْ بِدُنْيانا كَذا وَ اِذا — ما قامَ دَوْلَتُكُمْ نَخْرَى وَ نَخْتَرِمُ
كَلّا فَلا لا وَ رَبِّ الْبَيْتِ لَيْسَ كَذا — ظُنُونُنا لَيْسَ ذا فِي الْقَلْبِ يَرْتَسِمُ
كَرِيمُ عَبْدُكُمُ فِي الْوُدِّ مُنْقَطِعٌ — اِلَيْكُمُ لا مُناهُ الْجاهُ وَ الْغَنَمُ
شُغْلِي بِكُمْ وَ بِذِكْراكُمْ وَ حُبِّكُمُ — تَرَكْتُ لِلنّاسِ دُنْياهُمْ وَ دِينَهُمُ
صَلّى عَلَيْكُمْ اِلهُ الْخَلْقِ ما هَدَرَتْ — حَمامَةٌ وَ كَذا ما هَبَّتِ النَّسَمُ

***

و منها قصيدة في الرثي:

اَصاحِ اِذا ما رُمْتَ فَضْلَ التَّقِيَّةِ — عَلَيْكَ بِاَخْلاقٍ عَلَتْ بِالسَّجِيَّةِ
فَاَفْضَلُهَا اسْتِحْقارُ دُنْياً مَتاعُها — كَاَضْغاثِ اَحْلامٍ تَرى حالَ غَفْوَةِ
فَلاتَسَخَةَ عَوْضُ شَيْئاً مُلائِماً — وَ لاتَسَخَّطْ عَوْضُ شَيْئاً لِنَفْرَةِ
وَ لاتَبَرَّمْ مِنْ كَرِيهٍ فَكُلُّها — خَيالٌ وَ اَظْلالٌ تَزُولُ بِسُرْعَةِ
وَ كُنْ خارِجاً مِنْ تَحْتِ سُلْطانِ قَبْقَبٍ — قُصارٰاهُ ما يَرْمِيهِ مِنْهُ بِذِلَّةِ
فَلاتَشْتَهَنْ ما قَدْ مُنِعْتَ كَرامَةً — وَ لاتُكْثِرَنْ مِمّا رُزِقْتَ لِفِتْنَةِ
وَ كُنْ عاصِياً سُلْطانَ فَرْجِكَ اِنَّهُ — عَدُوُّ النُّهىٰ وَ الرَّأْيِ مِنْكَ بِشَهْوَةِ
وَ اِيّاكَ اِيّاكَ الْمِرآءَ وَ اِنْ تَكُنْ — مُحِقّاً وَ اِلّا تَلْقَ كُلَّ كَرِيهَةِ
وَاِنْ قامَ ذُو دَعْوىً يُلاحِيْ فَلاتَحُمْ — حِماهُ وَ اِنْ صادَفْتَهُ ذا قَرابَةِ
وَ كُنْ صامِتاً عَنْ كُلِّ ما لَيْسَ عانِياً — وَ اِنْ قُلْتَ بُذَّ الْقائِلِيْنَ بِحِكْمَةِ
وَ ما يُمْكِنُ الْاِعْذارُ مِنْهُ فَلاتَلُمْ — عَلَيْهِ اَخاً تُلْجِئُهُ مِنْهُ بِعِذْرَةِ
وَ لاتَكُ مِمَّنْ يَسْبِقُ الْقَوْلُ فِعْلَهُ — فَفِعْلُكَ قَبْلَ الْقَوْلِ اَحْسَنُ شِيمَةِ

بدانچه جستید اندوه، جسته‌ایم اندوه — غم شما شود اندر روان ما تکرار
کنند در حق ما بغض و کینه دیرین — که بودشان بشما، دشمنانتان اظهار
چه مسلمی و چه مؤمن چه مخلص و خواهان ـ بقتل و سبی نمودند و شتم و حرمان خوار
سزاست آیا ای آن کسان که نیکی خوی — ز خوی نیك شما پرتوی است از انوار
براه مهر شما در جهان چنین باشیم — چو دورتان رسد از ما برآورند دمار؟
بحق خانه خدا نیست این گمان ما را — نه نقشی اینسان هرگز بدل کنیم نگار
کریم، بنده پیوسته‌ایست رسته ز غیر — بسویتان، نه غنیمت طلب کند نه وقار
مرا بود بشما شغل و ذکر و مهر شما — نهاده خلق بدنیا و دین خود در کار
درودتان ز خداوند خلق تا آوا — دهد کبوتر و تا آورد نسیم گذار

***

و از آن جمله قصیده‌ایست در سوگواری:

صاحبادانش خود روزفزون خواهی اگر — همت از خوی نکو دار ز گردون برتر
بهترین خوی، جهان راست شمردن ناچیز — که حطامش همه خوابی است پریشان بنظر
روی هرگز بسوی نرمی گیتی منمای — نیز آزرده مشو گر بتو روی آرد شر
ناپسندار نگری رنجه مشو کاینهمه هست — همچو نقشی و چنان سایه بود زود گذر
چیره مگذار شکم، کان بودش کمتر چیز — آنچه بازشتی و پستی دهد از خویش بدر
مطلب آنچه از آن منع شدی از ره لطف — آزمون تو بروزی است مجو افزونتر
سخت بر تاب سر از پیروی شهوت نفس — که ترا دشمن عقل است و از او نیست مفر
زینهار از جدل ار چند محقی تو خموش — ور نه بس رنج بری گر نکنی نیك حذر
داعیی گر نگری روزی خیزد بنزاع — گرچه خویش است مرا و را بگذار و بگذر
دم مزن ز آنچه نه‌ات سود دهد ور گوئی — بر سخنگویان از حکمت خود جوی ظفر
آنچه معذور توان داشت ملامت منمای — ز آن برادر را کز معذرت آید مضطر
آنکه پیشی بردش گفته بکردار، مباش — سبق کردار بگفتار نکوتر ز سیر

إِذَا ابْتَزَّكَ الْآرَاءُ لَمْ تَدْرِ خَيْرَهَا فَتَرْكُكَ مَا تَهْوَاهُ أَفْضَلُ خِيَرَةٍ

وَ لَاتَنْحُ عَوْضَ نَحْوَ مَا لَيْسَ نَافِعاً فَجَهْلُ الْفَتَىٰ يَرْمِيهِ فِي كُلِّ زُبْيَةٍ

وَ مَا لَمْ تَجِدْ مَنْ يُنْفِذُ الْحَقَّ قَاضِياً فَإِيَّاكَ أَنْ تُدْلِيَ إِلَيْهِ بِحُجَّةٍ

و مَا لَمْ تَجِدْ طَبّاً شَفِيقاً فَلَاتَبْحْ بِدَاءِكَ حَتَّىٰ لَاتُهَانَ بِذِلَّةٍ

وَ لَاتَسْتَشِرْ مَنْ لَسْتَ تَرْجُو نَصِيحَةً لَدَيْهِ فَلَا كُلُّ أَمِينُ السَّرِيرَةِ

وَكُنْ فِي الْوَغَىٰ كَاللَّيْثِ يَحْمِيٰ عَنِ الْحِمَىٰ - وَ فِي السِّلْمِ كُنْ مُسْتَضْعَفاً فِي الْبَرِيَّةِ

وَ لَاتَكُ مِنْ ضَرِّ الْعَدُوِّ بِغَافِلٍ فَإِنَّ عَدُوَّ الْمَرْءِ نَاظِرُ فُرْصَةٍ

وَ لَاتَكُ فِي حَقِّ الْأُخُوَّةِ وَانِياً وَ لَاتُؤْثِرَنَّ النَّفْسَ عَوْضَ بِتَرْوَةٍ

وَ رَأْسُ جَمِيعِ الْمَكْرُمَاتِ وَ رُوحُهَا وِلَايَةُ آلِ اللهِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ

وَ مَنْ لَمْ يَذُقْ كَأْسَ الْوِلَايَةِ كَارِعاً فَلَاتَرْجُ مِنْهُ الْمَكْرُمَاتِ السَّنِيَّةِ

هِيَ الدِّينُ وَالدُّنْيَا هِيَ الْعِلْمُ وَالْحِجَىٰ هِيَ الْفَضْلُ وَالتَّقْوَىٰ وَحُسْنُ الْخَلِيقَةِ

مُصَادِفُهَا قَدْ صَادَفَ الْخَيْرَ كُلَّهُ وَ فَاقِدُهَا مَعْرُوضُ كُلِّ بَلِيَّةٍ

وَ لٰكِنْ تَوَلِّيهِمْ عَلَيْهِ عَلَامَةٌ فَلَيْسَ وَلِيّاً كُلُّ مُبْدِي الْمَحَبَّةِ

فَمَنْ سَرَّهُ مَا سَرَّهُمْ فَرِحاً بِهِ وَ مَنْ غَمَّهُ مَا غَمَّهُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ

فَذٰلِكَ مِنْهُمْ طِينَةٌ وَ إِلَيْهِمُ لُحُوقاً فَعَوْدُ الْمَرْءِ حَيْثُ الْبَدِيئَةِ

فَذٰلِكَ يَهْوَاهُمْ وَ يَهْوَوْنَهُ فَكُلُّ امْرِئٍ يَهْوَىٰ جَنِيسَ الشَّكِيمَةِ

وَ لٰكِنْ عَظِيمَاتُ الْمَصَائِبِ لَمْ تَدَعْ سُرُوراً لَهُمْ أُفٍّ لِدُنْيَا دَنِيَّةٍ

وَ هَلْ تَرَكَ الْعَاشُورُ فِينَا مَسَرَّةً أَبْعَدَ مُصَابِ الطَّفِّ بَاقٍ لِفَرْحَةٍ

تَذَكَّرْتُ مَا يُرْوَىٰ عَنِ السَّبْيِ إِذْ أَتَوْا بِهِنَّ أُسَارَىٰ نَحْوَ أَشْقَى الْبَرِيَّةِ

عَرَايَا حُيَارَىٰ رُبِّقَتْ بِحِبَالِهَا يُسَقْنَ عَنِيفاً كَالْإِمَاءِ بِذِلَّةٍ

فَأُدْخِلْنَ فِي النَّادِيٰ وَ غَصَّ بِأَهْلِهِ وَ هُمْ بَيْنَ فَرْحَانٍ وَ سَاكِبِ عَبْرَةٍ

فَقَامَ يَزِيدُ بَيْنَهَا مُتَصَفِّحاً وُجُوهَ كَرِيمَاتٍ فَيَا خُسْرَ صَفْقَةٍ

روی چون آردت آراء و گزین نشناسی ترك آن کو طلبد نفس تو بگزیده شمر

آنچه سودت ندهد هرگزش آهنگ مکن ز آنکه نادان ز جهالت بمغاك افتد در

حاکمی تا نشناسی که بحق راند حکم زینهار از ره دعوی سوی او شکوه مبر

تا طبیبی که شفیق است نیابی تو مگوی درد خود تا سوی خواری نشوی راهسپر

شور منمای بدان کش نبود با تو خلوص که نه هر کس ز وفا سر تو دارد مضمر

پاس دار از قرق خویش گه رزم چو شیر گاه تسلیم بگستر ز تواضع شهپر

غافل از صدمه دشمن منشین ز آنکه مدام مرد را خصم بود در پی آزار و ضرر

سختی حق اخوت نگر و سست مباش هیچگه خواسته گیتی بر خویش مخر

سر هر مکرمتی هست و دل هر شرفی مهر آل علی (ع) آن زبده ابناء بشر

جرعه‌ای هر که نه از جام ولایت نوشید مبر از خوی نکو در وی امید اثر

دین و دنیا بود این، علم و خرد نیز همین فضل و تقوی و مکارم همه دارد در بر

هر که او یافت ولایت همه خیر بیافت وآنکه گم کرد بشد معرض هر گونه خطر

لیك دارای نشان است مر آنان را مهر دوستی‌شان نتوان داشت ز هر کس باور

هر که را دل بشد از شادی ایشان مسرور وآنکه را از غم، اندر غمشان سوخت جگر

اوست از طینت ایشان و بدیشان ملحق مرد بر مبدأ خود عود کند بار دگر

او بود دوست مر آنان را و آنانش دوست دوست دارند دو همجنس بسی یکدیگر

لیکن از عظم بلاشان نه بجا مانده سرور اف بر این گیتی و آه از فلك بداختر

بهر ما آیا عاشور نهاده است سرور؟ یا که از وجد پس از ماتم طف مانده اثر؟

ز آنچه مروی ز اسیران است آوردم یاد نزد اشقای خلایق چو گرفتند مقر

همه عریان همه حیران همه در بند گران رانده با خواری، مانند کنیزان یکسر

جا گرفتند در آن مجلس و مردم انبوه شاد برخی و روان اشك گروهی ز بصر

بتماشای همه پردگیان خاست یزید تا ببیند رخشان وه که بسی برد ضرر

فَشَافَ اَسِيراً وَ هِیَ تَسْتُرُ وَجْهَهَا ... بِزَنْدٍ عَنِ النُّظَّارِ مِنْ بَيْنِ نِسْوَةِ

فَقَالَ وَ مَنْ هٰذِیْ فَقَالُوا سُكَيْنَةُ ... فَسَائَلَهَا عَنْهَا فَاَنَّتْ وَ رَنَّتِ

وَ قَدْ خَنَقَتْهَا عَبْرَةٌ كَادَ نَفْسُهَا ... تَسِيْلُ مِنَ الْآمَاقِ مِنْ عُظْمِ مِحْنَةِ

فَقَالَ لَهَا مِمَّ الْبُكَآءُ سُكَيْنَةُ ... فَقَالَتْ اَصَبْرٌ بَعْدَ هٰذِی الرَّزِيَّةِ

بُنَيَّةُ خَيْرِ الْمُرْسَلِيْنَ وَ مَا لَهَا ... سِتَارٌ عَنِ النُّظَّارِ يَا طُولَ حَسْرَةِ

فَنَاحَ وَ نَاحَ الْقَوْمُ مِنْ عُظْمِ رُزْئِهَا ... وَ لَمْ يَتَمَالَكْ مِنْ بُكَآءٍ وَ زَفْرَةِ

فَقَالَ يَزِيْدُ بْنُ الْبَغِیِّ عُبَيْدُ كَمْ ... عَتَوْتَ وَ مَا اَقْسَاكَ يَا ابْنَ الْبَغِيَّةِ

فَقَالَ لِزَجْرٍ رُدَّهُنَّ لِاَرْتَآیٰ ... وَ انْظُرْ فِیْ اَمْرِیْ وَ يَسْكُنَّ فَوْرَتِیْ

فَقَالَتْ لَهُ مَهْلاً فَاَكْثَرُ عَبْرَتِیْ ... لِطَيْفٍ رَاَيْتُ اِذْ اُرِحْتُ بِلَيْلَتِیْ

فَقَالَ لَهَا قُصِّیْ عَلَیَّ فَاُوقِفَتْ ... لِتَحْكِیَ رُؤْيَاهَا لِشَرِّ الْخَلِيْقَةِ

فَقَالَتْ وَ اِنِّیْ مُنْذُ قُتِّلَ وَالِدِیْ ... مُنِعْتُ رُقَادِیْ فِی الطَّرِيْقِ وَ رَاحَتِیْ

فَقَدْ رَكَّبُونِیْ فَوْقَ اَدْبَرَ اَعْجَفٍ ... يُعَنِّفُنِیْ زَجْرُ بْنُ قَيْسٍ بِزَجْرَةِ

اِلیٰ لَيْلَتِیْ هٰذِی فَاُغْمِیَ سَاعَةً ... عَلَیَّ اِذاً قَصْرٌ مِنَ النُّورِ حَضْرَتِیْ

شَرَائِفُهُ الْيَاقُوتُ يَلْمَعُ نُورُهَا ... زَبَرْجَدَةٌ اَرْكَانُهَا ذَاتُ لَمْعَةِ

وَ اَبْوَابُهُ الْعُودُ الْقَمَارِیُّ بَيْنَمَا ... اُلَاحِظُهُ عَجْباً بِهِ بَعْدَ حَيْرَتِیْ

اِذاً فُتِّحَتْ اَبْوَابُهُ فَاِذاً بَدَا ... مَشَايِخُ زُهْرٌ كَالْبُدُورِ بِبَهْجَةِ

وَ يَقْدُمُهُمْ مِنْهُمْ وَصِيْفٌ سَاَلْتُهُ ... عَنِ الْقَصْرِ وَ الْقَوْمِ الْكِرَامِ الْاَجِلَّةِ

فَقُلْتُ لِمَنْ هٰذَا الْبِنَآءُ فَقَالَ لِلْحُـــسَيْنِ اَبِيْكِ الْخَيْرِ يَا خَيْرَ نِسْوَةِ

فَقُلْتُ وَ مَنْ هُمْ قَالَ ذٰلِكَ آدَمُ ... وَ نُوحٌ وَ اِبْرَاهِيْمُ صَاحِبُ خُلَّةِ

وَ مُوسیٰ وَ عِيْسیٰ ثُمَّ اَقْبَلَ بَعْدَهُمْ ... عَظِيْمٌ كَبَدْرٍ بَازِغٍ فِی الدُّجِيَّةِ

حَزِيْناً كَئِيْباً قُلْتُ مَنْ هُو فَقَالَ ذَا ... اَبُوكِ رَسُولُ اللهِ خَيْرُ الْخَلِيْقَةِ

فَقُلْتُ اَيَا جَدَّاهُ اَمَّا رِجَالُنَا ... فَقَدْ قُتِلُوا فِیْ نَيْنَوىٰ شَرَّ قِتْلَةِ

دید آنگاه اسیری که همی پوشد روی ... ز آن اسیران بکف از دیده اهل محضر

گفت این کیست بگفتند سکینه است و ازاو ... باز پرسید و برافروخت بجانش آزر

گریه‌اش راه گلو بست و روانش زاندوه ... همره اشك برون خواست شد از دیده مگر

گفت از چیست ترا گریه و زاریت چرا ... گفت زین غم نتوان داشت شکیب افزونتر

دخت پیغمبر و استاده در این محضر عام ... آه از این محنت عظمی که ندارم معجر

بگرستند از آن غم که دل سنگ گریست ... گریه را منع نیارست که شد زورآور

از ره خشم و عجب گفت زنازاده یزید ... بقساوت شدی ای زاده مرجانه سمر

زجر را گفت اسیران را بازآر بجای ... تا فرود آیم از این خشم و کنم نیك نظر

دخترك گفت بهل ز آنکه بود گریه مرا ... زآنچه دوشینه همی دیدم در خواب اندر

گفت برگوی و بماندش که بدان حال پریش ـ خواب خود قصه کند در بر آن منشأ شر

گفت در راه نه آرام مرا بود و نه خواب ... ز آن زمانی که دلم خست غم قتل پدر

زاده قیس که بد زجر، مرا راند بزجر ... و اشتری مرکب من بود جریح و لاغر

ساعتی دوش بیاسودم و رفتم از هوش ... دیدم از نور یکی قصر همایون منظر

بس درخشنده و دندانه آن از یاقوت ... پایه‌اش نیز ز تابنده زبرجد شده بر

همچنان داشتم از دیدن آن کاخ شگفت ... که بد از عود قماری همش آراسته در

ناگهان باز شد ابواب و نمودند جمال ... رخ برافروخته پیرانی تابان چو قمر

پیشرو بود غلامی و بگفتم که مرا ... دهد از قصر و از آن زمره اخیار خبر

گفتم از کیست مر این کاخ بگفتا زحسین(ع) ـ باب نام‌آورت ای بر سر نسوان افسر

گفتم این جمع کیانند بگفت این آدم ... و آن دگر نوح و براهیم، خلیل داور

موسی و عیسی و آنگاه رخی تافت منیر ... چون بتاریك شبی چهره بدری ازهر

همدم ماتم و اندوه، بگفتم این کیست؟ ... گفت جدّ تو رسول است، جهان را سرور

گفتم ای جدّ گرامی چو بجوئی ز رجال ... سخت گشتند بطف کشته تیغ و خنجر

وَ اَطْفالُنا یا جَدُّ قَدْ ذُبِحُوا کَما ... یُذَبَّحُ شاهٌ لَیْسَ تُسْقیٰ بِشَرْبَةٍ

وَ اَمَّا النِّساءُ قَدْ سُبِیْنَ حَواسِراً ... وَ قَدْ حُمِلَتْ مِنْ فَوْقِ کُلِّ مَطِیَّةٍ

اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَنا فِیْ مَسِیْرِنا ... اُساریٰ عَلَی الْأَقْتابِ مِنْ غَیْرِ سُتْرَةٍ

یَسُبُّوْنَنا اَنّیٰ مَرَرْنا کَاَنَّنا ... مِنَ الزَّنْجِ اَوْ مِنْ اَهْلِ بَغْیٍ وَ بِدْعَةٍ

اَیا جَدِّ لَمْ یَرْعُوکَ فِیْنا کَاَنَّهُمْ ... عَلیٰ کُفْرِهِمْ فِیْ اَعْصُرِ الْجاهِلِیَّةِ

اَحَلُّوا عَلَی الْعُدْوانِ هَتْکَ حَرِیْمِنا ... وَ سَبْیَ ذَرارِیْنا وَ نَهْبَ الْبَقِیَّةِ

اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَنا اِذْ اَتَوْا بِنا ... اِلیٰ مَقْتَلٍ اَسْریٰ فَیا طُولَ عَوْلَةٍ

اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَ فَرْخَکَ ظامِئاً ... جَرِیْحاً طَرِیْحاً فِیْ تُرابِ الْمَذَلَّةِ

عَلا صَدْرَهُ شِمْرٌ بِنَعْلَیْهِ بَعْدَ ما ... تَرَضَّضَ مِنْ جَوْلانِ خَیْلٍ بِحَلْبَةٍ

اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَنا فِیْ مَناقِلٍ ... یُلاحِظُنا مِنْ اَهْلِها کُلُّ سُوقَةٍ

یَرانا عُرایا کُلُّ بَرٍّ وَ فاجِرٍ ... لَشاهَدْتَ خَطْباً مِنْ عَظِیْمِ الْبَلِیَّةِ

فَعانَقَنِیْ جَدِّیْ حَزِیْناً وَ ضَمَّنِیْ ... اِلیٰ صَدْرِهِ یَبْکِیْ وَ اَبْکِیْ لِمِحْنَتِیْ

وَ یَبْکُونَ رُسْلُ اللهِ مَعْنا وَ اَشْتَکِیْ ... اِذاً بِمُنادٍ قالَ یا بِنْتَ صَفْوَةٍ

دَعِینا فَقَدْ اَوْجَعْتِ مِنّا قُلُوبَنا ... وَاَبْکَیْتِ خَیْرَ الرُّسْلِ مِنْ طُولِ شَکْوَةٍ

فَجاءَ وَصِیْفٌ مِنْهُمُ وَ اَقامَنِیْ ... وَ اَدْخَلَنِیْ قَصْراً وَ مَرَّ بِنِسْوَةٍ

اِذاً خَمْسُ نِسْوانٍ وَ لٰکِنَّ مَرْأَةً ... عَلَیْها ثِیابُ زِیِّ اَهْلِ الْمُصِیْبَةِ

اِذاً بِقَمِیْصٍ فِیْ یَدَیْها مُضَرَّجٍ ... بِدَمٍ وَ قَدْ کانَتْ تَنُوحُ بِعَبْرَةٍ

وَ تَلْطِمُ خَدَّیْها وَ تَجْرِیْ دُمُوعُها ... عَلیٰ وَجْنَتَیْها کَاللَّآلِی السَّنِیَّةِ

فَقُلْتُ مَنِ النِّسْوانُ قالَتْ وَصِیْفَةٌ ... خَدِیْجَةُ الْکُبْریٰ وَ مَرْیَمُ وَ الَّتِیْ

تَلِیْها مَقاماً فَهْیَ بِنْتُ مُزاحِمٍ ... وَ اُخْریٰ لَدَیْها اُمُّ مُوسَی الْعَلِیَّةِ

فَقُلْتُ وَمَنْ ذاتُ الْقَمِیْصِ الْمُضَرَّجِ ... فَقالَتْ هِیَ الزَّهْراءُ اُمُّ الرَّزِیَّةِ

فَصِرْتُ اِلیٰ اُمِّیْ فَقالَتْ سُکَیْنَةُ ... فَقُلْتُ نَعَمْ یا خَیْرَ اُمٍّ وَ جَدَّةٍ

کودکان تشنه‌لب از کینه دشمن مذبوح ... گوسفندان را مانند، جدا آمده سر

جمع نسوان همه حسرت‌زده گردیده اسیر ... بر فراز شتران قطع نمودند سفر

گر همی دیدی ما را بره ای جد گرام ... بر قتب یکسره بی مقنعه در هر معبر

زشت گفتند گذشتیم ز هر سو گفتی ... زنگیانیم مگر، ور نه ز دین رفته بدر

ننمودند مراعات تو درباره ما ... گوئیا بر صفت کفر بجایند ایدر

نهب اموال و اسیری زنان هتك حریم ... بشمردند ز کین جمله حلال این لشکر

گر همی دیدی آن ناله و آن طول عویل ... چون اسیران را بر حربگه افتاد گذر

گر همی دیدی مجروح تو پرورده خویش ... تشنه لب ساخته از خاك مذلّت بستر

شمر دون برشده با موزه بر آن سینه پاك ... خسته زآن پس که بداز سمّ ستورش پیکر

در محافل همه جا دیدی اگر ما همه را ... بتماشا شده انبوه گروهی بی‌مر

گر همی دیدی، دیدی ز محن امر عظیم ... همه را برهنه دیدند چو هر فاجر و بر

جدم از حزن ببوسید و در آغوش گرفت ... سخت بگریستم او هم ز غم افشاند گهر

بگرستند رسل نیز و بدم شکوه هنوز ... قائلی گفت که ای خیر بشر را دختر

دل بدرد آمدمان یکسره، لختی خاموش ... هم بگریاندی از شکوه خود پیغمبر (ص)

خادمی پیش شد آنگاه و برانگیخت مرا ... برد در کاخ زنانی همه با حشمت و فر

بانوان پنجتن اندر بر هم دیدم لیك ... یکتن از غم ببرش جامه چون نیلوفر

در کفش پیرهن یوسف خود خون‌آلود ... نوحه یعقوب صفت داشت ز فقدان پسر

لطمه بر رخ بزدی از غم و چون درّ خوشاب ... اشك بر چهره او جاری از دیده تر

گفتم این عده کیانند؟ کنیزی گفتا ... یك خدیجه است و دگر مریم فرخنده سیر

و آنکه او راست مکانت بقفا آسیه است ... و آن دگر موسی عمران را باشد مادر

گفتمش صاحب این پیرهن خونین کیست؟ ... گفت این امّ مصاب است بتول اطهر (ع)

شدم آنجا و مرا خواند و بگفتم لبیك ... ای ز هر جده و هر مام بگیتی بهتر

فَقامَتْ فَضَمَّتْنِیْ اِلَیْها تَحَسُّراً وَ قَدْ خَنَقَتْها عَبْرَةٌ بَعْدَ زَفْرَةٍ
وَ تَلْطِمُ خَدَّیْها وَ تَجْشَأُ بِالْبُکا تَنُوحُ بِتَضْوارٍ تَصِیْحُ بِعَوْلَةٍ
فَقُلْتُ اَیا اُمّاهُ اُوتِمْتُ مِنْ اَبِیْ عَلیٰ صِغَرٍ قالَتْ فَیا طُولَ وَیْلَتِیْ
فَقالَتْ وَ مَنْ اَحْنیٰ عَلَیْکُنَّ بَعْدَهُ وَ مَنْ لَمَّکُنَّ بَعْدَ نَشْرٍ وَ فُرْقَةٍ
وَ اَیْنَ رِجالِیْ اَخْبِرِیْ عَنْ عَلِیْلِهِمْ وَ عَنْ حالِهِ مَعْ طُولِ سُقْمٍ وَ عِلَّةٍ
فَقُلْتُ اَرادُوا قَتْلَهُ غَیْرَ مَرَّةٍ وَ قَدْ دَرَأَ الْاَسْقامُ مِنْهُ الْمَنِیَّةَ
وَ قَدْ سَلَبُوهُ یَوْمَ نَهْبٍ وَ لَمْ یَکُنْ یُطِیْقُ نُهُوضاً مِنْ سَقامٍ وَ کَآبَةٍ
اَیا اُمِّ لَوْ شاهَدْتِهِ وَ هُوَ ناحِلٌ عَلِیْلٌ ضَعِیْفٌ فِیْ اُوامٍ وَ جَوْعَةٍ
وَ قَدْ رَکَّبُوهُ فَوْقَ اَدْبَرَ اَعْجَفٍ عَلیٰ قَتَبٍ قَدْ اَعْنَفُوهُ بِزَجْرَةٍ
اَتَوْهُ بِغُلٍّ جامِعٍ فِیْ نُحُولِهِ فَغَلُّوهُ کَالْعَبْدِ الْاَسِیْرِ بِذِلَّةٍ
فَمَهْما رَأیٰ مِنْ ثِقْلِهِ وَ اخْتِمائِهِ بِحَرِّ هَجِیْرٍ ظَلَّ یَبْکِیْ لِنِسْوَةٍ
وَ اَغْلالِها مَعْ ضَعْفِها وَ حِبالِها عَلیٰ قَتَبِ الْبُعْرانِ مِنْ غَیْرِ جُلَّةٍ
سَأَلْناهُمُ فَکَّ الْعَلِیْلِ فَشَدَّدُوا وَ شَدُّوا بِحَبْلٍ رِجْلَهُ مِنْ عَداوَةٍ
فَأَفْخاذُهُ سالَتْ دَماً وَ تَقَرَّحَتْ لِشِدَّةِ ما شَدُّوهُ مِنْ تَحْتِ ناقَةٍ
وَ قَدْ کانَ یَبْکِیْ لَیْلَهُ وَ نَهارَهُ وَ مَهْما رَأَتْا ناحَ نَوْحاً بِرَنَّةٍ
وَ مَهْما رَأیٰ رَأْسَ الْحُسَیْنِ عَلَی الْقَنا بَکیٰ نَحْوَ ثَکْلیٰ اَعْوَلَتْ بِالْعَشِیْرَةِ
فَاَنَّتْ وَ رَنَّتْ ثُمَّ قالَتْ اَهٰکَذا جَریٰ بَعْدَنا فِیْکُمْ فَیا عُظْمَ ضَیْعَتِیْ
فَمَنْ غَسَّلَ الْمَقْتُولَ قُرَّةَ اَعْیُنیْ وَ کَفَّنَ مَنْ واراهُ اَثْناءَ حُفْرَةٍ
وَ مَنْ زارَهُ مِنْ بَعْدِ ذاکَ مِنَ الْوَریٰ فَقُلْتُ وَ حَرُّ الْحُزْنِ یُلْهِبُ مُهْجَتِیْ
اَلا غِسْلُهُ عَبْراتُنا وَ دِماؤُهُ وَ اَکْفانُهُ رَمْلُ الْفَلاحِیْنَ ذُرَّتِ
تَرَکْناهُ مَرْضُوضَ الْقَرا وَ مُنَکَّلاً عَلَی الْاَرْضِ تَحْتَ الشَّمْسِ عادِمَ سُتْرَةٍ
وَ زُوّارُهُ وَحْشُ الْفَلا وَ طُیُورُها وَ یَبْکِیْ عَلَیْهِ الْمُعْصِراتُ بِهَطْلَةٍ

خاست باحسرت ازجای وبخویشم پیوست گریه‌اش بست گلو، داشت فغانی بی‌مر
لطمه برروی زدآنگه بفزع سخت گریست ناله سر کرد و خروشید بسان تندر
گفت از طول محن آه، چو گفتم ای مام بین یتیم آمدم از باب بدوران صغر
نیز گفتا پس ازآن کشته شمارا که نواخت بهر این جمع پراکنده که آمد رهبر؟
چون شدند آن همه مردان وچه شد آن بیمار که چنان عود همی سوخت زتب درمجمر
گفتم آهنگ نمودند بسی قتلش لیك رنج بیماریش این داهیه را بود سپر
جنبش ازجای نیارست زبس رنج ومحن خصم بربود از او زیب چو از ما زیور
کاش ای مام بدیدیش که رنجور ونحیف تشنه و گرسنه بیمار همی برد بسر
جای او بر شتری لاغر و خصمش بستم روز تا شام همی راندی و شب تا بسحر
تن زارش بکشیدند بدان بند گران خوار مانند اسیری ز غلامان تتر
باچنان بند گران، تابش خور، گرمی راه هرزمان اشك فشاند ازغم نسوان چومطر
قید زنجیر و غل و پیکر رنجور زنان نیز هر یك شتر برهنه‌ای را بزبر
بند بیمار فزودند و ببستندش پای چون بجستیم رهائیش ز خصم ابتر
پای زیر شکم اشتر و رانها مجروح خون روان زآنها چون آب که جاری بشمر
هر زمان دیدی ما را ز غمش بود فغان روزوشب یکسره ازاشك همی سفت درر
همچنان مام جوان‌مرده برآورد عویل هر زمان بر سر نی دید سر پاك پدر
جدّه‌ام زین سخنان ناله برآورد و بگفت غم ازاین گونه اگر بوده زهی قدر وخطر
نورچشمان من آن کشته که داداوراغسل؟ که کفن کرد و که بسپرد بخاکش پیکر؟
پس ازاین وقعه مراورابزیارت که شتافت؟ این سخن گفتم و بر جان زغم بود اخگ
غسلش ازخون تن خویش وسرشك مابود نیز او را کفن از ریگ بیابان در بر
بنهادیمش بر جای بهم کوفته پشت اوفتاده بزمین برهنه در تابش خور
وحش وطیرش همه زوّار وبرآن جسم شریف ـ دیده ابر بیفشانده ز امطار قطر

فَصاحَتْ وَ قالَتْ فِیْ عَوِیْلٍ وَ لَوْعَةٍ — فَوا وَلَدا یا خَیْرَ حَیٍّ وَ مَیِّتٍ
وَ وا قِلَّةَ النُّصّارِ وا سُوْءَ ما جَریٰ — لِما لَمْ یُراعُوا فِیْكَ حَقَّ الْقَرابَةِ
اِذاً بِالنِّساءِ الثّاكِلاتِ فَقُلْنَ لِیْ — دَعِیْ تَسْتَرِحْ بِنْتُ النَّبِیِّ بِراحَةِ
فَاَهْلَكْتِها مِنْ شِدَّةِ النَّوْحِ وَ الْبُكا — وَ اَهْلَكْتِنا مِنْ ذِكْرِ هٰذِی الرَّزِیَّةِ
فَصاحَ یَزِیْدُ بِالْبُكاءِ وَ قَوْمُهُ — یَنُوحُونَ حَیْرانِیْنَ مِنْ قُبْحِ صَنْعَةِ
فَلَعْنَةُ رَبِّ الْعَرْشِ وَ الْفَرْشِ وَ السَّما — وَ لَعْنَةُ كُلِّ الْعالَمِیْنَ وَ لَعْنَتِیْ
عَلَیْهِمْ مَدَی الْأَعْصارِ ما ناحَ نائِحٌ — وَ ما دامَ ذِكْرٌ فِی الْوَریٰ مِنْ رَزِیَّةِ
وَصَلّیٰ مَلِیْكُ الْعَرْشِ وَالْفَرْشِ وَالسَّما — عَلیٰ آلِ خَیْرِ الْمُرْسَلِیْنَ بِرَحْمَةِ
كَرِیْمُ بْنُ اِبْرٰهِیْمَ عَبْدُكُمُ الَّذِیْ — اَتاكُمْ بِظَهْرٍ مُثْقَلٍ مِنْ خَطِیْئَةِ
وَ لَمْ یَحْتَسِبْ اِلّا ثَلٰثاً وِلاءَكُمْ — وَ بُغْضَ اَعادِیْكُمْ وَ نُصْحاً بِتَوْبَةِ

***

و منها قصیدة قصیرة فی الرثی:

اَبْهَضَنِی الدَّهْرُ وَ اَشْجانِیْ — مِنْ رُزْءِ ساداتِیْ وَ اَبْكانِیْ
ساقَهُمُ الْمَقْدُورُ حَتّیٰ قَضَوْا — غَرْثیٰ ظَمایا رَهْنَ اَكْفانِ
اُفٍّ لَكُمْ كَیْفَ اَعَدْتُمْ قِریٰ — ضِیْفانِكُمْ یا اَهْلَ كُوفانِ
دَعَوْتُمُ نَحْوَكُمُ ابْنَ الرَّسُـــولِ وَ نَصَرْتُمْ اَهْلَ عُدْوانِ
اُفٍّ لَكُمْ سُمِّیْتُمُوا مُسْلِمِیْـــنَ وَ هَدَمْتُمْ دارَ اِیْمانِ
تُعَظِّمُونَ الْبَیْتَ مِنْ غَدْرِكُمْ — وَ لَمْ تُراعُوا حُرْمَةَ الْبانِیْ
ماذا تُجِیْبُونَ نَبِیّاً اِذا — اَوْقَفَكُمْ فِیْ جِسْرِ نِیْرانِ
خاصَمَكُمْ یَوْمَئِذٍ سائِلاً — ما ذَنْبُ اَوْلادِیْ وَ نِسْوانِیْ
قَتَلْتُمُوا نَسْلِیْ وَ وازَرْتُمُوا — فِیْ هَتْكِهِمْ ذُرِّیَّةَ الزّانِیْ
اُفٍّ لَكُمْ اَیْنَ بَنُواَحْمَدَ — وَ آلُ هِنْدٍ وَ ابْنُ مَرْوان

صیحه زد فاطمه (ع) گفتا بفغان واولداه — ای بهر زنده و هر مرده ز نیکی مفخر
ننمودند مراعات تو و قرب رسول (ص) — آه از این محنت و از قلت یار و یاور
اندر این حال زنان غمزده گفتند خموش — بهل آرام دمی دخت شفیع محشر
بس بگریاندی از غصه نمودیش هلاك — جان او خستی از قصه این غم یکسر
زین سخن جمله حضار گرستند و یزید — تا که از کشت بد خویش چه بینند ثمر
لعنت پادشه عرش و سموات و زمین — لعنت جمله آفاق و من خسته جگر
بر چنان فرقه دون باد در ادوار زمان — تا بود ماتم و تا نوحه کند خیاگر[1]
مستمر رحمت خود دارد بر آل رسول (ص) — مالك عرش و شه چرخ و خدیو اغبر
بنده‌تان پور براهیم کریم آرد روی — سویتان وزگنهش پشت خمیده است وکمر
خواستار است سه خصلت زشما دیگر هیچ — مهرتان، بغض عدو، توبه بسوی داور

***

و از آن جمله است قصیده کوتاهی در سوگواری:

خست ز اندوه مرا دور زمان — غم سادات نمودم گریان
راندشان دست قدر تا که شدند — تشنه و گرسنه در خاك نهان
کوفیان، اف بشما زین رفتار — بچه سان گشته پذیرا مهمان
خوانده فرزند نبی (ص) جانب خویش ـ یاری دشمن او کرده بجان
اف شما را، همه مسلم بشمار — کرده کاشانه ایمان ویران
خانه را کرده ز حیلت تعظیم — جسته از حرمت بانی نسیان
داد خواهید چه پاسخ برسول (ص) — بر پل نار چو وادارتان
دشمنی جوید و پرسد آن روز — وُلد من را چه گنه بود و زنان
نسل من کشته و در پرده‌دری — گشته اولاد زنا را اعوان
اف شما را، بکجا ولد رسول؟ — و آل هند آنگه و پور مروان

۱- بمعنی نوحه گر هم آمده است، مترجم.

هٰذا یَزِیْدُ وَ اَبُوهُ وَ مَنْ تابَعَهُ فِی الدَّرَكِ الدّانِیْ
دُونَکُمُ اِصْلَوْهُ مِنْ سَعْیِکُمْ مِنْ غَیْرِ ما ظُلْمٍ وَ عُدْوانِ
شَتّانَ ما بَیْنَ دَعاکُمْ لَهُمْ لِتَهْتَدُوا یا جُنْدَ شَیْطانِ
وَ بَیْنَ ما صِرْتُمْ تُعادُونَهُمْ وَ لَمْ تُراعُوا حَقَّ اِیْمانِ
قَتَلْتُمُ نَسْلِیْ بِلا مَأْثَمٍ لٰکِنْ تُرَضُّوا آلَ مَرْوان
دَفَنْتُمُوا قَتْلاکُمُ دُونَهُمْ اَلْقَیْتُمُوهُمْ اَرْضَ قِیْعانِ
حَنُوطُهُمْ رَمْلُ الْفَلا غِسْلُهُمْ دَمٌ بِلا غُسْلٍ وَ اَکْفانِ
لَمْ یَکْفِکُمْ ذاکَ اِلیٰ اَنْ حَطَمْتُمْ عَظْمَهُمْ مِنْ رَکْضِ فُرْسانِ
یا لَهْفَتا تُؤْسَرُ فِیْ جَمْعِهِمْ بَناتُ خَیْرِ خَیْرُ نِسْوانِ
ثُمَّ تُساقُ کَسِیاقِ الْاِماءِ عارِیَةً مِنْ فَوْقِ بُعْرانِ
یُهْدُونَها ظُلْماً اِلیٰ شارِبٍ لِلْخَمْرِ لَعّابٍ لِقِدْحانِ
وَاللهِ یا آلَ نَبِیِّ الْوَریٰ حَیَّرَنِی الرُّزْءُ وَ اَعْیانِیْ
اَذْکُرُ مِنْ اَحْزانِکُمْ اَیَّها وَ کُلُّها یَهْدِمُ اَرْکانِیْ
عَبْدُکُمُ الْجانِیْ کَرِیْمُ الَّذِیْ اَعْیاهُ اَعْلالٌ لِاَحْزانِیْ
لَیْسَ لَها غَیْرُکُمُ دافِعٌ وَ فَضْلُکُمْ کافٍ لِاَشْجانِیْ
صَلّیٰ عَلَیْکُمْ رَبُّکُمْ ما بَدا شَمْسٌ وَ ما کَرَّ الْجَدِیْدانِ

***

و منها قصیدة فی الرثی:

کَیْفَ الشِّفاءُ مِنَ الْاَسْقامِ یا قَلْبُ وَ آلُ اَحْمَدَ قَدْ اَضْناهُمُ الْکَرْبُ
هُمْ شارِقٌ وَ مُوالُوهُمْ ضِیاؤُهُمُ اَنّیٰ لَهُمْ بَهْجَةٌ اِنْ کانَ لایَشْبُو
هُمْ مُهْجَةُ الدَّهْرِ اِنْ مَلَّتْ یَمِلُّ بِها کُلُّ الْجَوارِحِ یَعْلُوها لَها کَأْبُ
هُمْ شاخِصٌ وَ الْبَرایا ظِلُّهُمْ فَاِذا ما قامَ قامَ وَ اِنْ مَا انْکَبَّ یَنْکَبُّ
فَکُلَّما فِی الْبَرایا بانَ مِنْ حَزَنٍ اَوْ مِحْنَةٍ اَوْ مَتیٰ ما نالَهُمْ ثَلْبُ

این یزید و پدرش با اتباع در فروتر درکات نیران
اینك از کوشش خود بی ستمی در سقر حشر شما با آنان
آل من خوانده که جوئید هدی فرق بس، لشکریان شیطان
با عداوت که بدیشان جستید برده یکسر حق ایمان ز میان
بی گنه نسل مرا کشته مگر آل مروان بشوندی شادان
کشتگانتان همه بسپرده بخاك طرف هامون شهدا را ابدان
خون وریگ آمدشان غسل وحنوط تن بی غسل و کفن‌شان عریان
بس نبود این، که ز تازاندن اسب خردشان کرده سراسر ستخوان
ای دریغا ز صبایای رسول (ص) خیر نسوان و اسیر دونان
رانده مانند کنیزانشان خصم برهنه جمله فراز شتران
ارمغان برده سوی شارب خمر و آن مقامر پسر بوسفیان
بخدا، عترت پیغمبر ناس (ص) غمتان خستم و گشتم حیران
من کدام اندهتان یاد کنم هر یکی می‌شکنندم ارکان
بنده‌تان شخص بزهکار، کریم که ز احزان و علل شد پژمان
جز شما دافع احزانم نیست جودتان درد غمم را درمان
تا دمد مهر و شب و روز آیند بر شما باد درود از یزدان

***

و از آن جمله قصیده‌ایست در سوگواری:

ای دل از رنج و الم چون بری امید شفا بجهان آل رسول آمده رنجور بلا
دوستان پرتو و آنان همه خورشید وجود مهر اگر تیره شود روشنی اوست کجا؟
دهر راروح روانند وچوجان گشت ملول گیرد اعضای بدن را غم و اندوه فرا
همگی شاخص و ابناء بشر سایه صفت سایه در میل و قیام است بشاخص برپا
زین سبب هرچه زاندوه بخلق آرد روی یا بهر گاه که دریابدشان رنج و عنا

فَإِنَّما هُوَ مِنْ بَلْوىٰ اَصابَهُمُ ... إِذَا انْطَفَى السُّرْجُ فَالْجُذْرانُ لاتَعْبُو

وَاللهِ اِنّیْ مَتىٰ ما صِرْتُ مُفْتَكِراً ... فِی كُلِّ بَرٍّ لَهُ مِنْ رَبِّهِ قُرْبُ

وَ ما یُلاقِیْ مِنَ الْأَشْرارِ مِنْ مِحَنٍ ... نَصِیْبُهُ الذُّلُّ وَ الْخُسْرانُ وَ النُّصْبُ

وَ حَظِّ كُلِّ كَفُورٍ اَنَّهُ الشَّرَفُ ... وَالْبَسْطُ وَالْقَبْضُ وَالْأَمْوالُ وَالصَّخْبُ

یَئِسْتُ مِنْ راحَةِ الدُّنْیا وَ لَذَّتِها ... عَلِمْتُ اَنْ لا لَها فِیْ مُؤْمِنٍ اِرْبُ

وَطَّنْتُ نَفْسِیْ لِآلامِ الدُّهُورِ كَما ... قَدْ وَطَّنُوا وَ الْبَلایٰا عِنْدَهُمْ دَأْبُ

فَیا صَرِیْعَ الْبَلایٰا لایُفِیْقُ اَلا ... تَرْضیٰ بِشِیْمَةِ ساداتٍ لَها لَبُّوا

فَاقْطَعْ رَجاءَكَ فِی الدُّنْیا عَنِ الْجَذَلِ ... اَعِدَّ لِلْحُزْنِ جِلْباباً لَهُ رُحْبُ

بَنُوسُمَیَّةَ مَأْمُونُونَ فِیْ تَرَفٍ ... وَ آلُ فاطِمَ قَدْ اَضْناهُمُ الرُّعْبُ

بَنُواُمَیَّةَ فِیْ رِیٍّ وَ فِیْ شِبَعٍ ... وَ آلُ فاطِمَ عَطْشیٰ مَضَّهُمْ سَغْبُ

وَ آلُ مَرْجانَ فِیْ دُورٍ مُزَخْرَفَةٍ ... وَ آلُ فاطِمَ قَدْ آواهُمُ الْخِرَبُ

بَنِی الْكِرامِ اَنَنْتُمْ ساكِتُونَ اَلا ... اَصْرَخْتُمُ مُسْتَغِیْثاً دُونَكُمْ یَطْبُو[1]

هَبْ لَمْ تَكُونُوا حُضُوراً یَوْمَ صَرْخَتِهِ ... فَتَنْصُرُوهُ كَرَهْطٍ عَنْهُمُ ذَبُّوا

هَلّاتَصُبُّونَ دَمْعاً فِیْ مَناحَتِهِ ... اِذا سَمِعْتُمْ اَما مِنْ ناصِرٍ یَصْبُو[2]

اَما مُغِیْثٌ یُغِیْثُ الْمُسْتَغِیْثَ بِهِ ... اَما مُجِیْرٌ قَبادَ الْوُلْدُ وَ الصَّحْبُ

اَما بِجَمْعِكُمْ مِنْ مُسْلِمٍ فَیَقِیْ ... ضِیاعَ خَیْرٍ فَهالَ الْأَمْرُ وَ الْخَطْبُ

اَما بِكُمْ مَنْ یَخافُ اللهَ سَطْوَتَهُ ... فِیْ صِبْیَةٍ ما لَها فِیْ دِیْنِكُمْ ذَنْبُ

لَبَّیْكَ یا داعِیاً قَدْ ذابَ مُهْجَتُنا ... مِنْ نَدْبِهِ اِذْ اَتانا بَعْدَهُ النَّدْبُ

لَبَّیْكَ یا داعِیاً اَشْویٰ بِصَرْخَتِهِ ... اَكْبادَنا ثُمَّ طاشَ الْعَقْلُ وَ اللُّبُّ

اِنْ فاتَنا یَوْمُ عاشُورا فَلَمْ نَكُ فِیْ ... مَعاشِرٍ عَنْ حَرِیْمِ الْخَیْرِ قَدْ ذَبُّوا

فَها لِأَفْواجِنا فِیْ كُلِّ زاوِیَةٍ ... مَناحَةٌ وَ بِها مِنْ دَمْعِنا سَیْبُ

نُقِیْمُ فِیْ كُلِّ صَوْبٍ مَأْتَماً وَ لَنا ... فِیْهِ عَوِیْلٌ زَفِیْرٌ صَیْحَةٌ وَیْبُ

۱- یدعو. ۲- یمیل.

نیست جز اینکه بود عکس غم آل رسول (ص) ـ شد چو خاموش چراغ آید از آن تیره فضا

بخدا گاه که آرم ز تفکر بنظر ... حال هر بنده که او راست تقرب بخدا

یاد آرم که بسی دیده ز اشرار گزند ... بهره او همه خواری و زیان است و جفا

وز دگر سو نگرم کافر دون صاحب جاه ... مال و یاران بودش داد و ستد نیز بجا

شوم از لذت و آسایش گیتی نومید ... دانمش نیست بمردان خدا روی صفا

خویش آماده آلام زمان گردانم ... بوده چونانکه بلا شیوه ارباب ولا

دیده بگشا و ببین ای که غمت برده ز هوش ... سوی پاکان که بلا را همه گفتند بلیٰ

قطع امّید بیکباره کن از شادی دهر ... قامت جان را درپوش ز اندوه قبا

دهر دارد دل اولاد زنا ایمن و شاد ... عترت فاطمه (ع) رنجور ز بیم اعدا

سیر و سیراب نگر یکسره آل سفیان ... تشنه و گرسنه ذرّیه پاك زهرا (ع)

جای آراسته آرامگه افعی کفر ... گنج توحید بویرانه گزیند مأوی

چون خموشید کریمان و نتالید بجان ... بر غریبی که کند خواهش یاری ز شما؟

گیرم آن روز نبودید که در نصرت او ... جان چو یاران کرامش بنمائید فدا

نتوانید مگر گریه بر او چون شنوید ... بانگ تنهائی او را بصف کربلا

گوید آیا نبود یاور و فریادرسی ... که غم مرگ عزیزان شکند پشت مرا

مسلمی نیست از این جمع در این ورطه سخت ـ تا مراعات کند حرمت آل طاها (ص)

کیست درباره اطفال ز حق آرد بیم ... کودکانی که ندارند در این کیش خطا

ای که فریاد تو بگداخت روان را، لبّیك ... چون بگوش آمدمان از پس قتل تو نوا

سوخت ای آنکه فغانت جگر ما، لبّیك ... غم تنهائی تو هوش ببرد از سر ما

گر نبودیم پی پاس حریم تو ز خصم ... روز عاشورا در زمره اصحاب وفا

اینك از ماست بهر گوشه گروهی مجموع ... جاری از دیده چو باران ز غمت اشك عزا

هر طرف برپا ماتمکده‌ای هست و در آن ... شیوه ما همه فریاد و فغان است و بکا

رُوحِیْ فِداؤُكَ یَا ابْنَ الْخَیْرِ حِیْنَ غَدا ... یَعْلُوكَ شِمْرٌ بِبَتّارٍ فَلا یَنْبُو

آهٍ لِشِلْوِكَ اِذْ رَضُّوا بِخَیْلِهِمِ ... قَرْاكَ رَكْضاً فَدُقَّ الصَّدْرُ وَ الْجَنْبُ

یا لَلرِّجالِ بَناتُ الطُّهْرِ قَدْ سُبِیَتْ ... سَغْبیٰ وَ عَطْشیٰ وَ حَسْریٰ مالَهٰا اِنْبُ

وَ حُمِّلَتْ فَوْقَ اَقْتابٍ مُكَشَّفَةً ... عَلیٰ صِعابٍ وَ دارَتْ حَوْلَهَا الرَّكْبُ

اِنِ اسْتَغاثَتْ لَهٰا شَتْمٌ وَ مِرْزَبَةٌ ... وَ اِنْ بَكَتْ حَسْرَةً مِنْ فَوْقِهٰا ثَغْبُ[1]

حَتّیٰ اَتَوْا نَحْوَ خَمّارٍ بِهِنَّ كَمٰا ... یُؤْتیٰ بِأَسْریٰ مَجُوسٍ یٰا لَهُمْ وَیْبُ

فِیْ مَجْلِسٍ غُصَّ بِالْفُجّارِ وَ اشْتَغَلُوا ... بِشُرْبِ خَمْرٍ وَ قَدْ اَلْهاهُمُ اللَّعْبُ

وَ قَدْ اُقِیْمَتْ عَلیٰ اَقْدامِهٰا بَطَراً ... مِنْهُمْ زَماناً فَلَمْ یُمْكِنْهُمُ الثَّبُ[2]

وَجِیْءَ بِالرَّأْسِ مَشْجُوجَ الْجَبِیْنِ عَلیٰ ... طَسْتٍ یُضِیْئُ كَبَدْرٍ فِی الدُّجیٰ یَشْبُو

فَحَطَّهُ فَرَحاً مِنْ تَحْتِ مائِدَةٍ ... مُقامِراً شارِباً خَمْراً لَهُ دَعْبُ

یَصُبُّ فُضْلَةَ جامٰاتٍ اِذٰا شُرِبَتْ ... مِمّٰا یَلِی الطَّسْتَ ذٰا فِی كُفْرِهِ حَسْبُ

شٰالَ الدَّعِیُّ قَضِیْباً مِنْ تَجَبُّرِهِ ... وَ ظَلَّ یَنْكُتُهُ اِذْ سَرَّهُ الْغَلَبُ

یَدْعُو مَشایِخَهُ مِنْ قَعْرِ هاوِیَةٍ ... یٰا لَیْتَهُمْ شَهِدُوا ذَا الْیَوْمَ وَ انْكَبُّوا

سُرُّوا بِأَعْمٰالِنٰا فِیْ اَخْذِ ثٰارِهِمِ ... مِنْ آلِ اَحْمَدَ اِذْ اَفْنَتْهُمُ الشَّطَبُ[3]

یٰا لَهْفَتٰا اِذْ غَدَا السّامِیُّ یَطْلُبُ مِنْ ... یَزِیْدَ مِنْهٰا فَتٰاةً عَلَّهُ یَحْبُو

فَاُرْعِبَتْ فَرَقاً مِنْ ذٰاكَ وَ التَّجَأَتْ ... بِأُخْتِهٰا وَیْلَتٰا مٰا ذٰلِكَ الْخَطْبُ

یٰا لَهْفَ نَفْسِیَ اِذْ قامَتْ تُذَكِّرُهُمْ ... فَلَمْ یُفِدْهُمْ حَیٰاءً بَلْ لَهٰا سَبُّوا

بَنِی الْكِرٰامِ كَرِیْماٰتُ النَّبِیِّ غَدَتْ ... مُكَشَّفٰاتٍ یَرٰاهَا الْعُجْمُ وَ الْعُرْبُ

تُقٰامُ حَیْثُ تُقٰامُ السَّبْیُ عِنْدَهُمُ ... لِلْعَرْضِ وَیْلٌ لِأَیْدِیْهِمْ فَقَدْ تَبُّوا[4]

لٰا شَكَّ اَنَّ حُسَیْناً نٰالَهُ مِحَنٌ ... لَمْ یُلْفِهٰا اَحَدٌ اِذْ كُلُّهٰا صَعْبُ

لٰكِنْ هَلُمَّ وَ اَنْصِفْ اَنَّهُ شَهَرَ السُّـــــیُوفَ مٰافٰاتَهُ غَزْوٌ وَ لٰا ذَبُّ

اَمّٰا عَلِیٌّ فَقَدْ شٰافَ الرِّجٰالَ غَدَوْا ... صَرْعیٰ ثَلٰاثاً فَمٰاوارٰاهُمُ التُّرْبُ

۱- طعن. ۲- الجلوس. ۳- السیوف. ۴- خسروا.

جان بقربان توای سبط رسول مدنی (ص) ... شمر دون چون سر پاك تو ز تن كرد جدا

آه از آن پیكر مجروح، كه از سم ستور ... خصم بشكست ز كین سینه و پهلوی ترا

رادمردان، حرم فاطمه گشتند اسیر ... تشنه و گرسنه بی مقنعه بی برگ و نوا

جای هر یك بجهاز شتری سركش و تند ... روی بگشاده و محصور سواران دغا

ناله‌شان راهمه بد ضربت و دشنام جواب ... گریه حسرتشان را ز سرِ نیزه جزا

رانده گشتند چنین جانب خمّار یزید ... خصم گفتی برد از خیل مجوس این اسرا

بزمی آگنده ز فجار و در آن جمله ز لهو ... مست از باده و دلباخته نرد هوی

ایستادند در آن محفل و دشمن ز غرور ... خستگان را دمی آسوده نمی‌داشت روا

طشت زر آمد و در آن سر بشكسته جبین ... چهره‌ای نور از آن تافته چون بدر دجی

زیر آن سفره نهادش ز ره وجد یزید ... بازی و شرب وی افزود و مزاحش بملا

كفر او راست بس این امر كه مازاد شراب ... از ره كینه همی ریخت در آن طشت طلا

چوب خزران بكف از شادی این فتح بزرگ ... زدی آنرا بسر اطهر شاه شهدا (ع)

خواندی اجداد خود از هاویه گفتی ای كاش ... كه ببینند و ستایند خدا را آبا

شاد گردند بخونخواهیم از آل رسول (ص) ... كه برانداخته تیغم همه را از غبرا

آه از آن دم كه از آن پردگیان خواست كنیز ... شامی دون ز یزیدش بدی امّید عطا

سوی خواهر بفزع عصمت حق برد پناه ... وای از این محنت جان سوز و بلای عظمی

سوزدم دل كه چو برخاست باظهار جلال ... خصم افزود بگستاخی و ننمود حیا

عترت طه (ص) بی مقنعه، ای قوم غیور ... هم عجم را و عرب را همه اندر مرآی

خصم بگزید هلاكت چو ز كین داد قرار ... معرض بیع اسیران، اسرا را مأوی

بی گمان هست فزون از همه اندوه حسین (ع) ـ كس ندیده است چنین محنت طاقت فرسا

ولی انصاف ده او حفظ حریمش فرمود ... داشت تا قبضه شمشیر بصفّ هیجا

لیك سجاد (ع) همی دید سه روز است بجای ... پیكر مردان بی غسل و كفن در صحرا

وَ شَاقَ نِسْوَانَهُ اَسْرىٰ مُكَشَّفَةً حَسْرىٰ تُسَاقُ عَنِيفاً مَا لَهَا جَشْبُ[1]

مَاذَا لَقِيَ اِذْ اَتَوْا لِلنَّهْبِ فَانْتَشَرَتْ نِسَآؤُهُ فَسُلِبْنَ الْحَلْيَ وَ الثَّوْبُ

مَاذَا لَقِيَ اِذْ رَاَىٰ مِنْهَا لَقَدْ ضُرِبَتْ مِنْهَا لَقَدْ جُرِحَتْ مِنْهَا لَهَا نَحْبُ

مَاذَا لَقِيَ اِذْ رَاَى الْحَامِيْنَ قَدْ صُرِعُوا قَتْلىٰ فَظَلَّ فَرِيْداً مَا لَهُ صَحْبُ

يَرَى الرِّجَالَ بِوَطْءِ الْخَيْلِ قَدْ طُحِنُوا يَرَى النِّسَآءَ عَرَايَا حَوْلَهُ تَكْبُو[2]

مَاذَا لَقِيَ اِذْ رَاَى الْاَطْفَالَ بَاكِيَةً عَطْشىٰ وَ سَغْبىٰ عَرَايَا نَالَهَا النُّصْبُ

وَ اِذْ اَتَوْا بِكَرِيْمَاتٍ مُخَدَّرَةٍ اِلَى الشَّآمِ وَ نُظَّارٍ لَهُمْ اَلَبُ[3]

وَ اِذْ اَتَوْا بِحِبَالٍ فِيْ مَذَلَّتِهَا فَرَبَّقُوهَا كَاَغْنَامٍ لَهَا شَعَبُ[4]

وَ اُدْخِلَتْ هٰكَذَا فِيْ مَجْلِسٍ جَمَعُوا فِيْهِ الْجُمُوعُ وَ فِيْ اَطْرَافِهِ نُبُّوا

اُوقِفْنَ فِيْ عُقْرِهِ وَ الْقَوْمُ حَامِدَةٌ شَمَاتَةً وَ لَهُمْ فِيْ سَرِّهِمْ دَعَبُ

وَ دُونَهُنَّ عَلِيٌّ وَاقِفٌ وَ بِهِ غُلٌّ كَعَبْدٍ اَسِيْرٍ مَضَّهُ الضَّرَبُ

وَ اِذْ اُمِرْنَ بِاِيْوَاءِ الْخَرَابِ فَلا يَزُورُهَا مَاخَلَا الْعُبْدَانُ وَ الْقِشْبُ[5]

فَاَيْنَ هٰذِي الْبَلَايَا اللَّاتِ اَهْوَنُهَا يَذُوبُ مِنْهُ الْحَشَا وَ الْكَبِدُ وَ الْقَلَبُ

مِنْ اَنْ يَصُولَ الْفَتىٰ كَالْاُسْدِ فِيْ سُرَبٍ يُرْوِيْ غَلِيْلَ جَوَاهُ الْعَضْبُ وَ الضَّرَبُ

يُصْمِيْ وَ يَفْرِي الْعِدَا لَمْ يُخْطِ اَسْهُمُهُ يَشْفِيْ غَلِيْلَ حَشَاهُ الرُّمْحُ وَ النَّغَبُ

لٰكِنْ هُمَا وَاحِدٌ لَا فَرْقَ بَيْنَهُمَا مُصَابُ هٰذَا لِذَا هٰذَا لِذَا نُصُبُ

اِذْ كُلُّهُمْ شَمْسُ قُدْسٍ قَدْ اَضَآءَ بِهَا هَيَاكِلُ فَاَضَآءَ الشَّرْقُ وَ الْغَرْبُ

يَجْرِيْ لِاَوَّلِهِمْ فَضْلٌ لِآخِرِهِمْ لَمْ يُلْفَ بَيْنَهُمُ فِيْ مَفْخَرٍ حَجْبُ

يَا آلَ طٰهٰ فَقَدْ وَاللّٰهِ آلَمَنَا مُصَابُكُمْ وَ لَهِيْبُ الْحُزْنِ لَايَخْبُو

اِنْ قَدَّرَ اللّٰهُ تَاْخِيْراً لِخِلْقَتِنَا فَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ يَوْماً لِكَيْ نَتُبُو

فَهَا نُجَالِسُ فِيْ اَعْصَارِنَا حَزَناً لِرُزْئِكُمْ وَ لَنَا فِيْ ذِكْرِهِ نَحْبُ

اِنِّيْ كَرِيْمُ بْنُ اِبْرٰهِيْمَ عَبْدُكُمُ اَرْجُو الشَّفَاعَةَ اِذْ اَخْزَانِيَ الذَّنْبُ

۱- الثوب الغليظ. ۲- تقع. ۳- الأتيان من كل جانب. ۴- تفرّق. ۵- الأراذل.

او همی دید حریمش شده بی پرده اسیر رانده با سختی و از حسرتشان بود غذا

چه کشیداو چوعدوتاخت پی نهب خیام در گریز اهل حرم، زیورشان شد یغما

چه بدش حال چو میدید زندشان دشمن بفغان برخی و مجروح گروهی ز آنها

چه براورفت چوبرمصرع یاران نگریست همه را دید بخون غرقه و خود را تنها

دیدی او پیکر احباب لگدکوب ستور گرد او جمع، زنانی همه عاری ز غطا

تشنه و گرسنه در گریه چو دیدی اطفال حالت او نتوان گفت ز تاثیر قضا

واندرآن حال که ناموس خدادرره شام بود در منظر مردم ز رجال و ز نسا

وآن زمان کزره کین خصم رسن شان افکند همچو اغنام پراکنده و در دشت رها

تادرآن مجلس ازاین گونه نمودندورود مجمعی بود کران تا بکران ز اهل شقا

آن میان جملگی استاده و دشمن زسرور بشماتت همه در شکر و گهی بذله سرا

همچنان عبد اسیر آمده سجاد (ع) بپای با تن خسته کشید از غل و زنجیر چها

چه رسیدش چو بویرانه گرفتند مکان جز غلامان نشد از حالتشان کس جویا

پس چسان این همه آلام و محن را ماند که گدازد همه کوچکتر آنها احشا

تا که چون شیر ژیان حمله برد مرد دلیر ز آب شمشیر کند آتش دل را اطفا

کشد و درّد و دشمن کند آماج سهام دهد از تیر و سنان جوش درون نیز شفا

لیك دربین نه فرقی است که این هردویکند انده و محنت آن پیر، غم این برنا

زآنکه تابنده خور عرصه قدسند و از آن شرق تاغرب چو اجسام کند کسب ضیا

اولین شان راآن فضل که آخرشان راست یکدگر را همه بی پرده برفعت همتا

بخدا در غمتان ما را ای آل رسول (ص) شرر افروخته در سینه و دلها شیدا

خلقت ما اگر افکند بتأخیر خدای ور نبودیم یاری که بجوئیم غزا

می نشینیم بهر دوره که باشیم بحزن بفغان در غمتان باشدمان ذکر رثا

این منم چاکرتان پور براهیم کریم بشفاعت بودم با همه آثام، رجا

يَعْفُو الْكِرامُ عَنِ الْعُبْدانِ اِنْ خَدَمُوا ... مُنْذُ الشَّبابِ اِلىٰ اَنْ جآءَهُمْ شَيْبُ

قَدْ شِبْتُ فِيْ بابِكُمْ شُغْلاً بِخِدْمَتِكُمْ ... وَ ذِكْرِكُمْ وَ رَجآئِيْ مِنْكُمُ التَّوْبُ

صَلَّى الْإِلٰهُ عَلَيْكُمْ مَا اسْتَضآءَ بِكُمْ ... مَنْ دُونَكُمْ وَاسْتَضآءَ الشَّرْقُ وَالْغَرْبُ

***

و منها ایضا قصیدة فی الرثی :

تَلُومُنِيْ اِلىٰمَ يا عَذُولِيْ ... فِيْ ثَكْلِيْ بِرُزْئِيَ الْجَلِيْلِ

وَ كَيْفَ اَسْلُو وَ بَنُو الْبَتُولِ ... قَدْ قُيِّدُوا كَالزَّنْجِ بِالْكُبُولِ

وَ مِنْهُمُ قَدْ شُدَّ بِالْحُبُولِ ... يُساقُ فِيْ عُنْفٍ عَلَى الْإِبِيْلِ

نِسآؤُهُمْ يُمْسِيْنَ فِيْ اَلِيْلٍ ... رِجالُهُمْ تُقْتَلُ بِالصَّقِيْلِ

اُلْقُواعَلَى الرَّمْضآءِفِيْ هَجِيْلٍ ... وَ اُوطِئُوا بِحافِرِ الْخُيُولِ

لَهْفِيْ عَلىٰ عَلِيِّ الْعَلِيْلِ ... اَلدَّنِفِ الْمَأْسُورِ وَ الضَّئِيْلِ

وَ جِسْمِهِ النّاحِلِ فِي الْكُبُولِ ... يا لَهْفَتا لِزَيْنَبَ الثَّكُولِ

حِيْنَ اَتَتْ مَصارِعَ الْقَتِيْلِ ... تَنُوحُ بِالْوَيْلاتِ وَ الْعَوِيْلِ

يا لَلنَّبِيِّ وَ لِذَا التَّلِيْلِ ... يا لَعَلِيٍّ وَ لِذَا الْجَدِيْلِ

وَ يا لَحِصْنِيْ وَ اَخِي الْبَسِيْلِ ... وَ يا لَأَنْصارِيْ وَ لِلشُّبُولِ

يا لَهْفَتا قَدْ هُتِكَتْ سُدُولِيْ ... بِقَتْلِ شِبْلٍ اَفْضَلِ السَّلِيْلِ

بِلا تُراثٍ وَ بِلا ذُحُولِ ... جَفَوْا عَلىٰ سَيِّدِيَ الْجَلِيْلِ

يا لَهْفِ اِذْ نُودِيَ بِالرَّحِيْلِ ... وَ جِيْءَ لِلتَّرْحالِ بِالْإِبِيْلِ

وَ حَمَلُوا النِّساءَ وَ الشُّبُول ... لَمْ يَدَعُوا لَهُنَّ مِنْ سَمِيْلِ

سُكَيْنَةُ تَبْكِيْهِ بِالْهُطُولِ ... يا مَلْجَأِيْ وَ مَنْجَأِي الْجَلِيْلِ

لَيْسَ لَنا بَعْدَكَ مِنْ كَفِيْلِ ... قُمْ وَاحْمِ عَنْ ضَياعِكَ الذَّلِيْلِ

نَحْنُ بَناتُ السَّيِّدِ الرَّسُولِ ... وَ عِتْرَةُ فاطِمَةَ الْبَتُولِ

نُساقُ فِي الْأَوْعارِ وَ السُّهُولِ ... اِلىٰ دَعِيٍّ كافِرٍ جَهُولِ

عفو آرند کریمان ز غلامان بخصوص ... بکهولت رسد اندر ره خدمت چو فتی

پیر در خدمت درگاه شما گشتم من ... ذکرتان شغلم و عفو گنهم استدعا

ماسوی تا بشما روشن و آفاق وجود ... بر شما رحمت دادار، برون از احصا

***

و از آن جمله نیز قصیده‌ایست در سوگواری :

لائم، تا کی ملامت من را ... در اندهم از مصیبت عظمی

تسکین بچه جویم و بنی زهرا(ع) ... زنگی مانند، بسته غلها

برخی برسن کشیده‌شان اعضا ... بر پشت هیون و رانده در صحرا

نسوانشان را اَنین جان‌فرسا ... مردان، مقتول صارم برّا

اندر تَف خور فتاده بر غبرا ... پامال ز سمّ توسن اعدا

بر آن علی (ع) علیل وا لهفا ... بیمار و اسیر و ناتوان پویا

با لاغریش به بند آهن جا ... بر زینب داغدیده واحزنا

چون هشت بمقتل شهیدان پا ... میگفت چنین ببانگ واویلا

سبط تو برو فتاده یا جدّا ... شبل تو بخاکش ای پدر مأوی

ای حصن من، این برادر والا ... یاران من، این اُسود رزم‌آرا

شد هتك، حجاب حرمتم دردا ... از قتل مهین سلاله طاها (ص)

کس‌رانه بمال‌وخون براودعوی ... کشتند ز راه جور آن مولی

دردا چو بشد بکوچشان آوا ... آورده شد اشتران ره‌پیما

بنشانده به پشتشان همه اسری ... تا جامه کهنه‌شان شده یغما

افشاند سکینه اشك، ابرآسا ... کای پشت و پناه و ای مرا منجی

کس نیست پس‌ازتوسرپرست‌ما ... برخیز و حمایتی ز ما فرما

مائیم بنات سرور بطحا (ص) ... هم عترت پاك فاطمه عذرا (ع)

ما رانده بسنگلاخ و هم بیدا ... زی نسل زنا کفور نابینا

وَ اُمُّ كُلْثُومَ لَدَى الْقُفُولِ — دُمُوعُهَا تَحْدِرُ كَالسُّيُولِ

تَقُولُ يا سَيِّدِيَ النَّبِيل — لَيْسَ لَنَا بَعْدَكَ مِنْ بَدِيلِ

يَا مَلْجَأَ الْوُفَّادِ وَ السُّؤُلِ — مَنْ ذا يُسَلِّي قَلْبِيَ الْمَلُول

يَا لَهْفَتَا مِنْ رُزْئِيَ الثَّقِيلِ — وَ مَا لَهَا فِي الْقَلْبِ مِنْ غَلِيلِ

إِذْ سَمِعَتْ سَيِّدَهَا النَّبِيل — يُنْشِئُ مَا يُنْبِئُ عَنْ رَحِيلِ:

يَا دَهْرُ أُفٍّ لَكَ مِنْ خَلِيلِ — كَمْ لَكَ بِالْإِشْراقِ وَ الْأَصِيلِ

مِنْ طالِبٍ وَ صاحِبٍ قَتِيلِ — وَ الدَّهْرُ لايَقْنَعُ بِالْبَدِيلِ

وَ إِنَّمَا الْأَمْرُ إِلَى الْجَلِيلِ — وَ كُلُّ حَيٍّ سالِكٌ سَبِيلِي

اِسْتَيْقَنَتْ بِالْمَوْتِ بِالْحُلُولِ — وَ لِلْبَلاءِ الضَّخْمِ بِالنُّزُولِ

تَلَقَّتِ الْقَضاءَ بِالْقَبُولِ — بِغَيْرِ اِسْتِنْكافٍ أَوْ نُكُولِ

لِأَنَّهَا بِنْتُ الْفَتَى النَّبِيلِ — مَنْ سَيْفُهُ ماضٍ بِلا فُلُولِ

مُقاتِلُ الْأَبْطالِ وَ الْفُحُولِ — وَ أَشْرَفُ الْهُداةِ لِلسَّبِيلِ

يَا سادَتِي يَا مَنْ هُمُ دَلِيلِي — إِلَيْهِمُ الْمَلْجَا وَ هُمْ جَذِيلِي

عَبْدُكُمُ الْكَرِيمُ ذُو الْفُضُولِ — أَتاكُمُ بِذَنْبِهِ الثَّقِيلِ

يَأْمُلُ مِنْ فَضْلِكُمُ الْجَزِيلِ — قَبُولَ أَعْمالٍ لَهُ قَلِيلِ

وَ الْعَفْوَ مِنْ ذُنُوبِهِ الْجَلِيلِ — ثُمَّ إِلَى حِماكُمُ دُخُولِي

يَا مَرْجَعَ السُّؤّالِ وَ السُّؤُلِ — يَا مَنْ إِلَيْهِ دائِماً وُكُولِي

اِشْفِ صُدُوراً ضِقْنَ بِالْغَلِيلِ — أَقِرَّ عُيُوناً شَأْنُهَا الْهُمُول

إِئْذَنْ لِزَرْعِ الْخَصْمِ بِالذُّبُولِ — وَ مَا رَجَوْنَا فِيكَ بِالْحُصُولِ

وَ صَلِّ يَا رَبِّ عَلَى الرَّسُولِ — وَ آلِهِ بِفَضْلِكَ الْجَزِيلِ

***

کلثوم گه جدائی از قتلی — میریخت ز دیده لؤلؤ لالا

میگفت که ای امیر بی‌همتا — ما را نه بدیل تست در بلوی

ای وارد و خواستار را ملجا — از کیست دل ملول را سلوی؟

ای انده من، ز محنتی کبری — وز سوزش دل که شد در او پیدا

از سرور خویش چون شنید آوا — کز رحلت خود چنین نمود اِنها:

اف بر چو تو دوست باد ای دنیا — بس بوده ترا بصبح و شب مانا

خواهنده و یار و کشتی آنها را — قانع به بدل نه دهر بی پروا

امر است بسوی ایزد یکتا — وین ره که مراست بسپرند احیا

دریافت حلول مرگ از آن فحوی — دانست نزول داهیه دهیا

پذرفت قضای حق شود اجرا — سر باز نزد نجست استعفا

او دخت علیّ (ع) عالی اعلی — کش تیغ برنده بود در هیجا

سرکوب دلاوران پرغوغا — سر حلقه رهبران روح‌افزا

سادات من، ای هداتم از ظلما — ملجا و وکیل دنیی و عقبی

شد چاکرتان کریم را کالا — سنگین گنهی و جوید استدعا

از فضل عمیمتان بود جویا — کین قطره فتد قبول آن دریا

از جرم عظیم او کنید اغضا — آرید پناه خود ورا مثوی

ای‌مرجع(خواستاروخواهش)ها — وی تکیه‌گهم هماره‌ات درگا

این تنگی سینه‌ها شفا بخشا — وز روشنی اشك دیده‌ها بزدا

فرمای بکشت خصم دون افنا — محصول امید ما ز جود افزا

بر احمد و آل او (ص) خداوندا — رحمت فرما بفضل بی احصا

***

منها قصیدة اخری فی الرثی:

شُبَّ فِی الْقَلْبِ شُجُونِیْ شِمْتُ مُذْ رَیْبَ الْمَنُونِ
لَیْسَ یَنْجُو مِنْهُ نَفْسٌ وَ کَأَنِّیْ حانَ حِیْنِیْ

جِدَّ لاتَغْتَرَّ مِنْ طُولِ الْأَمانِیّ یا خَدِیْنِیْ
فَالْأَمانِیّ بَیْتُها أَوْهَنُ مِنْ بَیْتِ الْهَبُونِ

قَدْ تَبِیْتَ بِتَمَنٍّ لِقُصُورٍ وَ عُیُونٍ
فَتَقُومُ الصُّبْحُ مِنْ صَخْرٍ تَوَسَّدْتَ وَ طِیْنِ

رُبَّما أَصْبَحْتَ تَرْجُو الْعَیْشَ فِیْ حِصْنٍ حَصِیْنٍ
لَمْ تَقِلْ إِلّا وَ قَدْ وُورِیْتَ فِی السِّجْنِ السَّجِیْنِ

إِنَّمَا الدُّنْیا فَنَاءٌ لَمْ تُقَدَّرْ لِلْقُطُونِ
کُلُّ نَفْسٍ ذائِقُ الْمَوْتِ عَلیٰ ذُلٍّ مُهِیْنِ

کَیْفَ یَبْقیٰ مَنْ بِناهُ صِیْغَ مِنْ ماءٍ وَ طِیْنِ
وَ هُوَ مَشْحُونٌ بِآفاتِ سَقامٍ وَ شُجُونِ

لَیْسَ فِی الدُّنْیا سُرُورٌ قَطُّ إِلّا لِلْأَفِیْنِ
هَلْ یَکُونُ بَعْدَ عاشُورا سُرُورٌ لِرَزِیْنِ

هَدَمَتْ وَقْعَتُها بُنْیانَ صَبْرٍ وَ سُکُونِ
أَوْقَدَتْ فِی الدَّهْرِ ناراً فِیْ ظُهُورٍ وَ بُطُونِ

أَحْرَقَتْ مِنّا کُبُوداً ثُمَّ شُبَّتْ فِی الْعُیُونِ
فَأَساحَتْ دَمْعَها مِنْ بَعْدِ قَرْحٍ لِلْجُفُونِ

یا لَرُزْءٍ دائِمٍ قَدْ هَدَّ أَرْکانَ الرَّکِیْنِ[1]
إِذْ أَتَی الطَّفَّ حُسَیْنٌ إِذْ دَعاهُ قَوْمُ دُونِ

لَوْ تَفَضَّلْتَ عَلَیْنا یَا ابْنَ هادٍ بِالرُّکُونِ
لَیْسَ فِینا مِنْ إِمامٍ عالِمٍ کافٍ مُبِیْنِ

۱- الجبل.

از آن جمله است قصیده دیگری در سوگواری:

شرارم در دل از احزان چو دیدم گردش دوران
رهائی ز آن نه کس را گوئیا عمر آمدم پایان

بکوش ای دوست، طول آرزو ندهد فریبت هان
ز تار عنکبوتی سست‌تر دان آرزو را خان

شب اندر آرزوی کاخها و چشمه‌هایت جان
ز سنگ و گل بیابی مسند خود را سحرگاهان

بسا در حصن محکم بامدادان زندگی خواهان
نگشته چاشتگه محبوس بینی خویش در زندان

جهان فانی است وز بهر اقامت نیستش بنیان
ز جام مرگ هر جانی چشد با خواری و خذلان

کسی کآمدسرشتش‌زآب‌وگل کی‌ماندجاویدان؟
پر از آفات و از اسقام و همدم جمله با احزان

سروری نیست در گیتی مگر بر مردم نادان
ز بعد محنت عاشور دانا کی شود شادان؟

ز هم پاشید بنیان شکیبائی وقوع آن
فکنده آتش اندر آشکار دهر و هم پنهان

جگرها سوخته ما را، شرار افکنده در چشمان
نموده پلکها مجروح و جاری اشك از مژگان

دریغا از غمی دائم که پاشد کوه را ارکان
حسین(ع)آمدچودرطف‌خوانده‌اورانزدخوددونان

که کاش ای شبل هادی ز آمدن بر ما کنی احسان
امام عالمی کافی نداریم اندر این سامان

فَأَتاهُمْ عالِماً بِالسِّرِّ لِلْقَوْمِ الْخَئُونِ
نَكَثُوا إِذْ جاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدٍ وَ يَمِينِ

لَسْتُ أَنساهُ يُنادِي الْقَوْمَ بِالصَّوْتِ الْحَزِينِ
قائِلاً ناشَدْتُكُمْ بِاللهِ هَلْ لاتَعْرِفُونِي

لَيْسَ جَدِّي أَحْمَدُ الْمُخْتارُ ذُو الْمَجْدِ الْأَثِينِ
وَ أَبِي الْكَرّارُ صِهْرُ الْخَيْرِ ذُو الْفَضْلِ الْمُبِينِ

حَمْزَةُ عَمُّ أَبِي مَنْ لَمْ يُماثَلْ بِالْقَرِينِ
جَعْفَرٌ عَمِّي عَرَفْتُمْ ماأَراكُمْ تُنْكِرُونِي

لَيْسَ هٰذا سَيْفُهُ عِنْدِي وَ أَنْتُمْ تَشْهَدُونِي
وَ عَلىٰ رَأْسِي تاجُ الْخَيْرِ كَالْبَدْرِ الْمُبِينِ

فَأَجابُوا لَيْسَ فِيما قُلْتَ حاشا مِنْ مُيُونِ
قالَ إِنْ كُنْتُمْ عَلىٰ ما قَدْ ذَكَرْتُ تَعْرِفُونِي

فَبِماذا حَلَّ ثارِي وَ بِماذا تَقْتُلُونِي
يا لَحُزْنِي حِينَ نادىٰ بَعْدَ فِقْدانِ الْعَوِينِ

هَلْ لَكُمْ يا مَعْشَرَ الْحُضّارِ فِي أَنْ تَرْحَمُونِي
هَلْ بِكُمْ يا أُمَّةَ السَّوْءِ كِرامٌ يَنْصُرُونِي

هَلْ بِكُمْ حُرٌّ يَخافُ اللهَ فِي نَسْلِ الْأَمِينِ
إِنْ يَكُنْ فِي ظَنِّكُمْ حَلَّ لَكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِي

لَيْسَ مِنْ جُرْمٍ لَدَيْكُمْ لِلْبَناتِ وَ الْبَنِينِ
هٰذِهِ أُسْرَةُ طُهْرٍ ظَلْنَ مِنْ غَيْرِ مُعِينِ

حافِظُوا غَيْبَةَ خَيْرٍ فِي بَنِيهِ وَ ارْحَمُونِي
قَدْ كَتَبْتُمْ وَ دَعَوْتُمْ وَ وَعَدْتُمْ أَنْ تَفُونِي

فَأَتَيْتُ نَحْوَكُمْ ضَيْفاً فَلَسْتُمْ تَقْبَلُونِي
ثُمَّ أَنْتُمْ هٰؤُلاءِ هَمُّكُمْ أَنْ تَقْتُلُونِي

به پنهان غدرشان آگاه، آمد جانب آنان
چو روی آورد بشکستند آن محکم‌شده پیمان

نه از یادش برم چون بانگ زد ز اندوه بر ایشان
که آیا می‌شناسیدم شما سوگند با یزدان؟

نه جدّم احمد مختار (ص) صاحب حشمت دوران؟
بود داماد او من را پدر، کرّار در میدان

همانا عمّ بابم حمزه بی‌مانندی از نیکان
مرا عمّ است جعفر، کس نباشد منکر این عنوان

نمی‌بینید در نزدم نبی را صارم برّان؟
نه تاج من عمامه اوست مانند مه تابان؟

بگفتند آنچه گفتی راستی را باشدی شایان
بگفتا گر شناسیدم بصدق گفته‌ام زینسان

حلال از چیست خونم وز چه قتلم بشمرید آسان؟
دریغم چون ندا در داد و از کف داده بود اعوان

که ای حضار آیا رحم بر من کس کند ز اینان
و یا زین قوم بد بر یاریم هستند آزادان؟

شود آزاده‌ای در حق آل الله ز حق ترسان؟
حلال ار رجم من شد در گمانتان ای ستمگاران

ندارندی گنه در نزدتان این جمع فرزندان
خود این آل رسولند این چنین بی یار و سرگردان

بمن رحمی که حفظ الغیب جدّم را شود برهان
مرا خواندید و بنوشتید تا باشیدم از یاران

نپذرفتیدم اینسان آمدم چون نزدتان مهمان
میان بستید آنگه کشتنم را از ره طغیان

فَاِذا لَمْ تُؤْمِنُوا لِیْ شَأْنَکُمْ فَاعْتَزِلُونِیْ
اِنْ اَبَیْتُمْ فَدَعُونِیْ اَرِدِ الْمآءَ الْمَعِیْن
ذٰلِکُمْ مآءُ فُرٰاتٍ نٰالَهُ کُلُّ لَعِیْنٍ
وَ مَنَعْتُمْ مِنْهُ صِبْیٰاناً ظِمٰاءاً لِلْاَمِیْنِ
فَاَجٰابُوا مٰا اِلَی الْمٰاءِ سَبِیْلٌ بِیَقِیْنٍ
مٰا لَکُمْ اِلّٰا کُؤُسُ الْمَوْتِ مِنْ اَیْدِی الْمَنُونِ
لَهْفَ نَفْسِیْ اِذْ غَدٰا فَرْداً وَحِیْداً مِنْ عَوِیْنٍ
وَ یَریٰ اَصْحٰابَهُ صَرْعیٰ عَلیٰ ذُلٍّ مُهِیْنٍ
وَ بَنِیْهِ ضُرِّجُوا بِالدَّمِ تُلُّوا لِلْجَبِیْنِ
وَ بَنٰاتَ الْخِدْرِ یَنْدُبْنَ بِوَیْلٍ وَ اَنِیْنٍ
وَ عَرٰاهُ عَطَشٌ غَشّیٰ کَدُخٍّ لِلْعُیُونِ
لَهْفَ نَفْسِیْ حَرُّ شَمْسٍ وَ حِرٰابٍ وَ شُجُونٍ
وَ عَجٰاجٍ وَ حَرٰاکٍ وَ جُرُوحٍ وَ رَنِیْنٍ
وَ اشْتِیٰاقٍ لِلِقآءِ اللهِ وَ الْقَلْبِ الْحَزِیْنِ
کَمْ بِهِ اَوْقَدَ نارَ الْعَطَشِ الْمُبْلِی السَّدِیْنِ
وَ الْعِدیٰ بَیْنَ یَدَیْهِ فِیْ رَنِیْنٍ وَ طَنِیْنِ
لاٰیُبٰالُونَ بِأَسْرٍ وَ بِقَتْلٍ وَ فُتُونٍ[1]
فَغَدٰا مُسْتَسْلِماً لِلْمَوْتِ وَ الْوَعْدِ الْیَقِیْنِ
شَهَرَ السَّیْفَ عَلَی اسْمِ اللهِ وَ الْعَزْمِ الْمَتِیْنِ
خٰاضَ فِیْ لُجَّةِ زَخّٰارِ الْاَعٰادِیْ کَالسَّفِیْنِ
فَبَدٰا مَصْقُولُهُ فِیْهِمْ کَذِئْبٍ فِیْ ضَئِیْنٍ
اَوْ سَمُومٍ فِیْ هَشِیْمٍ اَوْ کَنٰارٍ فِیْ عُهُونٍ
فَاَبٰادَ الْقَوْمَ حَتّیٰ اغْتَنَمُوا کُلَّ شُرُونٍ
اِذْ رَاَیٰ غُرَّةَ اَسْلافٍ کِرٰامٍ فِیْ حَنِیْنٍ

۱- آتش زدن.

ز من گیرید هان دوری نمیجوئید اگر ایمان
و گر جوئید ابا، بنهید تر سازم لب عطشان
فرات است این که آمد هر لعینی جرعه نوش از آن
ز آل مصطفی (ص) بستید بر لب تشنگان طفلان
بگفتندش یقین ره برد سوی آب می نتوان
ز جام مرگ نوشد هر که باشد از شما ظمآن
دریغم چون بجا بی یار و یاور ماند در میدان
بدید اصحاب با خواری بخاك و خون شده غلطان
بروی افتاده فرزندان رخ از خون لاله نعمان
بنات پردگی با بانگ واویلاه در افغان
بچشم از تشنگی چون تیره دودش پرتو رخشان
دریغم، تابش خور، جنگ و غمهای شه خوبان
غبار و جنبش و زخم بدن با ناله همدستان
دلش محزون، بسر شوق لقای ایزد منّان
عطش سوزنده پیه تن بجانش آتش افروزان
ز شادی پیش رویش در ترنّم لشکر عدوان
نه از اَسر و نه از اِحراق و نه از قتل روگردان
بمرگ حتم تن در داد و دل بگسست از کیهان
کشید او تیغ، عزمش قاطع و دادار پشتیبان
در آن دریای لشکر همچو کشتی آمدش جولان
ز تیغش مضمحل چون گوسفند از گرگ آن دونان
و یا خار و خس از باد سموم و پشم از نیران
بکشت آنسان که شد در هر شکافی دشمنی پنهان
نمایان دید ناگه نزد خود بگذشتگان نالان

خاطَبُوهُ حَسْبُهُمْ مٰا لَكَ فِیْ هٰذَا الرُّجُونِ
قَدْ بَكیٰ مِمّٰا اَتَوْا مٰا فِیْ خَفٰاءٍ وَ عُلُونِ
حَسْبُهُمْ مٰا حاوَلُوا مِنْكَ وَ اَبْكَوْا[1] لِلْعُیُونِ
فَتَحَوَّلْ فِیْ سُرُورٍ وَ نَعِیْمٍ مِنْ سُجُونِ
غَمَدَ السَّیْفَ فَاَلْقیٰ نَفْسَهُ غَیْرَ ضَنِینِ
لَهْفَ نَفْسِیْ حِیْنَ اِذْ نُكِّسَ مَخْضُوبَ الْجَبِینِ
فَبِهِ مِنْ كُلِّ اَوْبٍ اَحْدَقُوا مِثْلَ الْجُفُونِ
جٰاءَهُ الْقَوْمُ فَقٰالُوا یٰا اَرِیْحُوا ذَا الطَّعِینِ
فَاَتیٰ مِنْهُمْ لَعِیْنٌ قٰالَ یٰا قَوْمِ اشْهَدُونِیْ
اِنَّنِیْ اَقْتُلُ مَنْ اَعْلَمُهُ نَجْلَ الْاَمِینِ
فَعَلا مَخْزَنَ عِلْمِ اللهِ وَ النُّورِ الْمُبِینِ
فَغَدا یَضْرِبُ بِالْبَتّٰارِ مِنْ غَیْرِ حَنِینِ
لَهْفَ نَفْسِیْ حِیْنَ شٰالُوا الرَّأْسَ كَالْبَدْرِ الْمُبِینِ
تَرَكُوا جُثْمٰانَهُ یُلْقَحُ بِالرَّمْلِ السَّخِینِ
نَدَبَ الْمَلْعُونُ قَوْماً اَنْ طِئُوهُ بِالصُّفُونِ
فَاَتَوْا بِالْخَیْلِ رَكْضاً عَنْ یَسٰارٍ وَ یَمِینِ
خَبَطَتْهُ الْخَیْلُ حَتّیٰ جَعَلَتْهُ كَالطَّحِینِ
مَزَجَتْ تُرْبَةُ اَرْضِ الطَّفِّ مِنْهُ بِالسَّدِینِ
فَغَدَتْ اَذْكیٰ شَذیً مِنْ طِیْبِ مِسْكٍ وَ رَقُونِ
ثُمَّ شَدُّوا نَحْوَ آلِ الْخَیْرِ وَ الْحَبْلِ الْمَتِینِ
سَلَبُوا مِمّٰا عَلَیْهٰا كانَ مِنْ شَیْءٍ ثَمِینِ
اَحْرَقُوا مِنْهٰا خِبٰاءَ الْعِزِّ وَ الْمَجْدِ الْاَثِینِ
حَمَلُوهُنَّ عَلَی الْاَقْتٰابِ مِنْ غَیْرِ كُدُونِ
سٰاغِبٰاتٍ ظٰامِئٰاتٍ فِیْ اَنِینٍ وَ حَنِینِ

۱- بُكاءاً خ ل.

بگفتندش چه مانی؟ بس بود این فرقه را عصیان
نهان و آشکار آمد ز جور خصم اشك افشان
بس ایشان را، ز کین کردند بر تو خلق را گریان
ز زندان کوچ کن، روی آر سوی شادی و رضوان
نمود اندر نیامش تیغ و خویش افکند و بر کف جان
دریغم چون فتاد و غرق خونش جبهه تابان
سپه همچون جفون بگرفت گرد خسرو پاکان
بگفتندی ز قتلش درد ،و را بایدی درمان
لعینی گفت باشیدم گواه ای ناجوانمردان
کشم آنرا که دانم اوست نجل خسرو ایمان
بشد بر مخزن نور مبین و حکمت سبحان
زدی تیغ از شقاوت بر گلوی شاه مظلومان
دریغم چون سرش بر نوك نی شد چون مه تابان
عدو افکند جسم او بریگ تفته سوزان
بگفتا ابن سعد آرند تازان بر تنش اسبان
شدند اسبان ز هر سو بر همایون جسم شه تازان
هم از سمّ ستوران پیکرش با آرد شد یکسان
بخاك کربلا آمیخت پیه او از این جولان
ز مشك و زعفران خوشتر بشد آن خاك در میزان
سپس سوی حریم احمد و حیدر (ص) بشد عدوان
گران قیمت زر و زیور بیغما برد از نسوان
بسوزاندند خرگاهی ز رفعت برتر از کیوان
به بی پوشش جهاز آمد زنان را جای از خذلان
گرسنه، تشنه در آه و فغان محروم از آب و نان

بٰاکِیٰاتٍ نٰادِبٰاتٍ لِلاَطِمٰاتٍ لِلْجَبِیْنِ

یٰا لَحُزْنِیْ اِذْ اَتَتْ بِنْتُ حُسَیْنٍ فِیْ اَنِیْنِ

حَضَنَتْ شِلْوَ اَبِیْهٰا وَ هِیَ تَبْکِیْ مِنْ شُجُوْنِ

سَمِعَتْ مِنْ نَحْوِ حُلْقُومِ اَبِیْهٰا بِرَنِیْنِ

شِیْعَتِیْ مٰا اِنْ شَرِبْتُمْ مٰاءَ عَذْبٍ فَاذْکُرُونِیْ

اَوْ مَرَرْتُمْ بِغَرِیْبٍ اَوْ شَهِیْدٍ فَانْدُبُونِیْ

وَ اَنَا السِّبْطُ الَّذِیْ مِنْ غَیْرِ جُرْمٍ قَتَلُونِیْ

وَ بِجُرْدِ الْخَیْلِ بَعْدَ الْقَتْلِ عَمْداً سَحَقُونِیْ

لَیْتَکُمْ فِیْ یَوْمِ عٰاشُورٰا جَمِیْعاً تَنْظُرُونِیْ

کَیْفَ اَسْتَسْقِیْ لِطِفْلِیْ ثُمَّ هُمْ لَمْ یَرْحَمُونِیْ

فَاَتَوْهٰا مِنْ عِنٰادٍ زَبَنُوهٰا کَالزَّبُونِ

یٰا لَرُزْءٍ شٰامِلٍ زَلْزَلَ اَرْکٰانَ الْحَجُونِ

مٰا لَهُ قَطُّ نَفٰادٌ فِیْ دُهُوْرٍ وَ قُرُونٍ

غَیْرُ اَنْ یَخْرُجَ قَهْرُ اللهِ بِالسَّیْفِ الْعَلِیْنِ

یَطْلُبُ الثّٰارَ بِعَوْنِ اللهِ مَعْ قَلْبٍ اَرُونٍ

عَجَّلَ اللهُ لَهُ الرَّوْحَ بِنَصْرٍ وَ عَوِیْنٍ

دُونَکُمْ یٰا آلَ طٰهٰ مِنْ قَصِیْدٍ ذِیْ شُجُونٍ

مِنْ کَرِیْمٍ عَبْدِکُمْ اَنْشَأَ مَعْ قَلْبٍ حَزِیْنٍ

اِنَّمٰا کُلُّ کَرِیْمٍ یَصِلُ الْعَبْدَ الْمَهِیْنَ

صِلَتِیْ تَوْفِیْقُ نَشْرِیْ فَضْلَکُمْ لاٰتَمْنَعُونِیْ

مُنْیَتِیْ خِدْمَتُکُمْ فِیْ کُلِّ عُمْرِیْ فَاقْبَلُونِیْ

وَ رَجٰائِیْ مِنْکُمُ فِی الْحَشْرِ اَنْ لاٰتَتْرُکُونِیْ

سٰادَتِیْ مٰا لِیْ سِوٰاکُمْ مِنْ مَلاذٍ فَارْحَمُونِیْ

وَ اِلیٰ غَیْرِکُمُ مِنْ جُودِکُمْ لاٰتَکِلُونِیْ

***

به پیشانی زنان، گریان و از فرط الم مویان

دریغم چون سکینه (ع) شد بمقتل نوحه‌پردازان

ببر بگرفت جسم باب و اشك از دیدگان باران

نوائی را شنید از حنجر بابش بدین عنوان

کنید ای شیعیانم ز آب خوش یاد از من عطشان

بمن موئید از هر کشته و آواره از سامان

منم سبطی که کشتندم بدون جرم کین‌توزان

شدم خرد از پس کشتن ز سمّ اسب بدخواهان

مرا ای کاش در عاشور دیدید ای وفاداران

که بر طفلم بجستم آب و نامد رحمی از دونان

چو مست اشتر بدفعش حمله‌ور شد لشکر شیطان

فغان زین جاودان غم کوه را ارکان از او لرزان

نیابد هیچگه پایان نه در ادوار و نه ازمان

مگر ظاهر شود با تیغ، قهر حق، شه امکان

بعون ایزد و قلب قوی، از خصم خونخواهان

بنصر و یاوران تعجیل در امرش کند رحمان

شمارا این قصیده است، آل طه (ص)، مجمع احزان

کریم این بنده‌تان بسروده آنرا با دلی پژمان

بود بر بنده دون هر کریمی را عطا شایان

بنشر فضل توفیقم ببخشائید بی حرمان

بعمرم خدمت آرم، هم قبول آیم، بس این آرمان

امید اندر قیامت ترك ننمائیدم از احسان

پناهی جز شمایم نیست، رحمی سرورانم، هان

بغیر خود مرا ننهید از الطاف بی پایان

***

و منها قصیدة اخری فی الرثی[1]:

ظَلِلْتَ عَلَی الْأَیّامِ جَذْلانَ غافِلاً — وَ عایَنْتَ ما فِیها کَمَا الصِّبْرِ زائِلاً
مَنِ اعْتَبَرَ الْأَیّامَ صارَ مُجَرِّباً — وَ شاهَدَ فِیها کُلَّ خافٍ مُمَثَّلاً
کَفاکَ دَلیلاً فِی زَوالِ نَعیمِها — وُجُودُ الْأَخیرِ بَعْدَ ما کانَ اَوَّلاً
عَلیٰ مَ تَذُمُّ الدَّهْرَ وَ الدَّهْرُ ناصِحٌ — لِمُسْتَکْشِفٍ مِنْهُ الْحَقایِقَ سائِلاً
مَتیٰ غَشَّ فِی ضَرّآئِهِ وَ بَلآئِهِ — وَ شَبَّهَ یَوْماً قَطُّ بِالْحَقِّ باطِلاً
اَلَمْ یُخْبِرِ الدَّهْرُ الصَّدُوقُ بِحالِهِ — اَلَمْ یُبْدِ مِنْهُ ما بِهِ کُنْتَ جاهِلاً
وَ قَدْ کَشَفَ الدُّنْیا بِاَوْضَحِ کَشْفِها — سَرائِرَها اَنْ لاتَکُونَ مُداحَلاً[2]
فَمَنْ نالَ مِنْها الْأَهْلَ وَ الْمالَ بُرْهَةً — وَ لَمْ تَلْقَهُ مِنْ بَعْدِ حِینٍ مُکَلِّلاً[3]
وَ مَنْ ذا رَأیٰ مِنْها سُروراً وَ لَمْ یُصِبْ — هُ حُزْنٌ طَوِیلٌ لا لَهُ عَنْهُ مَعْدِلاً
وَ مَنْ ذا عَلا فِیها مَقاماً یَسُرُّهُ — وَ لَمْ یَذْهَبِ الْأَیّامُ حَتّیٰ تَسْفَلا
وَ مَنْ عاشَ فِیها بُرْهَةً فِی مَصَحَّةٍ — وَ لَمْ یَکُ مِنْ مَسِّ السِّقامِ مُتَلَّلاً
وَ مَنْ سُرَّ یَوْماً مِنْ لِقاءِ حَبیبِهِ — وَ لَمْ تَنْقَضِ الْأَیّامُ اِلّا وَ شَمْعَلا[4]
اَلَمْ تَجْزِ الْأَخْبارَ فِیما جَریٰ عَلیٰ — خِیارِ الْبَرایا فِی النَّوائِبِ اَوَّلاً
فَلَمْ تَتْرُکِ الْأَیّامُ مِنْهُ مُسَلَّماً — وَ ما مِنْهُمُ اِلّا وَ فِی الدَّهْرِ اُبْسِلا
وَ اَیُّ عَزیزٍ لَمْ یَفُقْهُ مُذَلِّلٌ — وَ اَیُّ کَریمٍ لَمْ یَکُنْ فِیهِ خامِلاً
وَ اَیُّ نَبِیٍّ لَمْ یَنَلْهُ مَصائِبُ — وَ اَیُّ وَلِیٍّ عَنْ بَلایاهُ اُزْجِلا[5]
وَ قَدْ نالَ کُلٌّ مِنْهُمُ مِنْهُ مِحْنَةً — فَلا اَحَدٌ اِلّا وَ بَلْواهُ اَشْمَلا[6]
وَ لٰکِنْ کَاَنَّ الدَّهْرَ قُدِّرَ شَرُّهُ — عَلیٰ حَسَبِ الْأَقْدارِ قَدْراً مُماثِلاً
فَکُلُّ عَلِیِّ الْقَدْرِ مِنْهُ نَصِیبُهُ — عَلیٰ قَدْرِهِ مِثْلاً بِمِثْلٍ مُعادِلاً

۱- (نسخه‌ای از این قصیده در مجموعه خطی ۱۳ خ نقل شده و آخر آن نوشته شده که در رجب ۱۲۶۵ در راه یزد آنرا انشاد فرموده‌اند.)
۲- مخادعاً. ۳- تارکاً اهله بمضیقة. ۴- تفرّق. ۵- امهل. ۶- ای عمّه.

و از آن جمله قصیده دیگری است در سوگواری:

بعیش و غفلت بگذشت روزگار ترا — چو ابر زائل دیدی هر آنچه در دنیا
مجرّب آید هر کس ز دهر گیرد پند — نهان آنرا بیند بچشم از پیدا
ترا بس است دلیل زوال نعمت آن — وجود اخری از بعد بودن اولی
نکوهش تو چرا دهر را و او خالص — برای هر که حقایق از او شود جویا
دغل نمود کی اندر بلا و سختی خویش؟ — شبیه، هرگز باطل بحق نمود کجا؟
ز حال خود خبر آیا نداد دهر صدوق — وز آنچه داشت نهان آگهت نکرد آیا؟
جهان نمود عیان و آشکارتر نتوان — نهان خویش که نشناسیش بروی و ریا
که گشت بهره‌ور از اهل و مال اولختی؟ — که رفته‌اش تو ندیدی و اهل و مال بجا
وز او که دید سروری و رخ بدو ننمود — غمی مدید که هرگز از آن نگشت رها
که یافت پایه‌ای اندر جهان که شد شادان — نشد زمانی کافتاد از آن شکوه و علا
در او که بود که سر برد مدتی سالم — بناخوشی پس از آن درنیوفتاد از پا
که گشت روزی مسرور از لقای حبیب — که بعد چندی از یار خود نگشت جدا
ز دور پیشین آیا ترا خبر نرسید — که بوده بهره نیکان هماره رنج و بلا
بجا نهشت سلامت جهان تنی ز آنان — کسی نماند از ایشان که او نکرد افنا
در او زبون نشد از خاذلی کدام عزیز؟ — در او کدامین آزاده را نبود اخفا
نشد کدام نبی مبتلا برنج و محن؟ — و یا کدام ولی یافت مهلتش ز عنا؟
رسیده هر یك از آنان بمحنتی ز جهان — تنی نمانده مگر گشته شاملش بلوی
و لیك گوئی شرّ زمانه شد تقدیر — بحسب قدر و جلال کسان بقدر سوا
هر آنکه رتبه او شد بروزگار بلند — بود بلایش همسنگ قدر و استعلا

فَخَيْرُ الْبَرَايَا اَكْثَرُ النَّاسِ مِحْنَةً — وَ اَعْظَمُهُمْ بَلْوىً وَ اَكْثَرُ خاذِلاً

فَهٰذَا رَسُولُ اللهِ اَعْظَمُ مَنْ اَتىٰ — بَلاءاً فَلا مِعْشارُهُ نالَ مُرْسَلاً

وَ تِلْكَ بَنُوهُ الطّاهِرُونَ فَعِنْدَ ما — اَصابَهُمُ تُلْفِي الْحِمامَ مُقَلَّلاً

فَمِنْهُمْ بِكُوفانٍ وَ مِنْهُمْ بِطَيْبَةٍ — وَ مِنْهُمْ بِطَفٍّ بِالْبَلايا مُزَمَّلاً

وَ مِنْهُمْ بِطُوسٍ قَدْ تَضَمَّنَهُ الثَّرىٰ — وَ مِنْهُمْ غَرِيْبٌ قَدْ تَبَوَّأَ بابِلاً

اُعَزِّيْكِ يا خَيْرَ النِّساءِ بِاَيِّها — وَ يَعْجِزُ عَنْهَا الدَّهْرُ اَنْ يَتَحَمَّلا

فِداؤُكِ نَفْسِيْ يَا ابْنَةَ الْخَيْرِ كَمْ عَرا — عَلَيْكِ وَ يَبْغِيْكِ الزَّمانُ الدَّواغِلا

اُعَزِّيْكِ بِالرَّأْسِ الْمُشَقَّقِ قَرْنُهُ — صَرِيْعٍ عَلَى الْمِحْرابِ بِالظُّلْمِ مُبْسَلاً

اَمِ الْجَسَدِ الْمُخْضَرِّ بِالسَّمِّ غِيْلَةً — وَ جُثْمانُهُ قَدْ صارَ اَعْجَفَ ناحِلاً

اَمِ الْجَسَدِ الْمَرْضُوضِ تَحْتَ سَنابِكِ الْخُيُولِ صَرِيْعٍ فِي الْعَرآءِ مُرَمَّلاً

اَمِ الدَّنِفِ الْمَأْسُورِ فَوْقَ مَطِيَّةٍ — يُساقُ عَنِيْفاً فِي الْقِفارِ مُكَبَّلاً

اَمِ الْحاسِراتِ الثّاكِلاتِ النَّواكِلِ — تُساقُ عَلَى الْاَقْتابِ عُنْفاً مَراحِلاً

اِذا شِئْنَ اَنْ يَبْكِيْنَ يَوْماً تَحَسُّراً — قُرِعْنَ بِاَطْرافِ الرِّماحِ تَنَوُّلاً[1]

اَفاطِمُ لَوْ شاهَدْتِ فَرْخَكِ ظامِئاً — جَرِيْحاً طَرِيْحاً بِالْعَرآءِ مُجَدَّلاً

يَصُولُ عَلَيْهِ واحِدٌ بِمُثَقَّفٍ — وَ آخَرُ بِالْمَصْقُولِ يَحْمِلُ صائِلاً

وَ آخَرُ يَرْمِيْ بِالْجَنادِلِ شِلْوَهُ — وَ آخَرُ بِالْأَنْبالِ ظَلَّ مُناضِلاً

اِذاً لَنَشَرْتِ الشَّعْرَ ثاكِلَةً لَهُ — وَاَجْرَيْتِ دَمْعَ الْعَيْنِ كَالصَّوْبِ هاطِلاً

اَفاطِمُ لَوْ شاهَدْتِ بِنْتَكِ حِيْنَ ما — تُنادِيْ رَسُولَ اللهِ تَخْشَى الدَّواغِلا

اَيا جَدِّ هٰذا نُورُ عَيْنِكَ بِالْعَرا — جَدِيْلاً عَرِيّاً بِالدِّماءِ مُرَمَّلاً

وَ لَوْ شُفْتِ يا بِنْتَ الرَّسُولِ سُكَيْنَةً — تُساقُ عَنِيْفاً كَالْاِماءِ وَ تُعْضَلا

فَما اَنْسَ لَا اَنْسَ الْحُسَيْنَ اِذا غَدا — يُنادِيْ بِاَعْلىٰ صَوْتِهِ الْقَوْمَ قائِلاً

اُناشِدُكُمْ بِاللهِ هَلْ تَعْرِفُونَنِيْ — بِاَنَّ رَسُولَ اللهِ جَدِّيَ اَوَّلاً

۱- بالشّتم و القهر.

بدین قیاس، گزین جهان فزونش رنج — بلا بزرگتر او را و بیشتر اعدا

خوداین رسول خدا(ص) محنتش عظیم چنان ـ که عشر آنرا پیغمبری نشد دارا

هم آن همایون ابناء او که با غمشان — دگر بهیچ نخواهی شمرد مردن را

بکوفه بعضی و برخی به یثرب از آنان — بتن لباس بلا بعضشان بکربلا

گرفته آن یك را خاك طوس در آغوش — دگر غریب و به بغداد آمدش مثوی

دهم، گزین زنان، تعزیت ترا ز کدام — که روزگار نیارد تحمل این غمها

شوم فدای تو، دخت رسول(ص) چندرسید؟ ـ ترا بلا و غمت جست دهر بی پروا

بدان شکافته فرق، اوفتاده در محراب — بتیغ جور و ستم، مر ترا دهم سلوی؟

و یا بدان تن رنجور سبزه گون از زهر — که گشت کاسته از کید خصم و سمّ جفا

و یا به پیکر مسحوق زیر سمّ ستور — بخاك وخون شده آغشته، مانده درصحرا

و یا اسیر بر اشتر نشانده رنجور — بدشت رانده و در بند آهنش اعضا

و یا بحسرت نسوان داغدیده نزار — ابر جهاز هیونان بزجر ره‌پیما

اگر ز حسرت روزی گریستن جستند — شدند منع بدشنام و کعب نی ز بکا

اگر تو فاطمه(ع) فرزند خویش میدیدی — فتاده تشنه و مجروح و خسته بر غبرا

یکی بنیزه بر او حمله مینمود از کین — یکی بخست تنش را بتیغ جان‌فرسا

نمودی آن یك آماج سنگهایش جسم — بخست آن دگر او را بتیرهای رسا

ز غم هراینه این دم بر او فشاندی موی — چو تند باران کردی روان سرشك عزا

تو کاش فاطمه بر دخت خود نظر کردی ـ چوازهراس محن گفت کای رسول خدا(ص)

ببین توای جد، این نورچشم تست حسین(ع) ـ بخون طپیده و عریان فتاده در بیدا

تو دخت احمد(ص) دیدی سکینه راای کاش ـ چو راندیش چو کنیزان بزجر، خصم دغا

زیاد هر چه برم کی برم زیاد، حسین(ع) — سپاه را چو بیانگ بلند داد ندا

که می‌شناسید آیا مرا بحقّ خدای — نخست باشد جدّم پیمبر (ص) والا

اَلَمْ تَعْلَمُوا اَنِّی ابْنُ بِنْتِ مُحَمَّدٍ وَ اَنَّ عَلِیّاً وٰالِدِیْ مُبَتِّلاً
وَ حَمْزَةَ خَیْرَ النّٰاسِ عَمٌّ لِوٰالِدِیْ وَ جَعْفَراً الطَّیّارَ عَمِّیْ مُفَضَّلاً
وَ اُمِّی الْبَتُولَ الطُّهْرَ بِنْتُ نَبِیِّکُمْ وَ ذٰا سَیْفُ جَدِّیْ قَدْ تَرَوْنِیَ حٰامِلاً
عِمٰامَةُ جَدِّیْ مٰا اَنَا مُتَعَمِّمٌ بِهٰا وَ اَبِیْ سٰاقِی الْقِیٰمَةِ عٰادِلاً
اُنٰاشِدُکُمْ بِاللّٰهِ فِیمٰا ذَکَرْتُهُ اَعَنْهُ بَرٰاحٌ اَوْ تَظُنُّونَ اَخْطَلا[1]
فَقٰالُوا لَهُ اللّٰهُمَّ لٰا کُلُّ مٰا ذَکَرْ تَ حَقٌّ فَلٰا مِنْهُ بَرٰاحٌ وَ لٰا وَ لٰا
وَ ذٰلِکَ اَمْرٌ غَیْرُ مَنْکُورٍ مُسْلِمٍ فَقٰالَ لَهُمْ وَیْلاً لَکُمْ وَ تَرَحُّلاً[2]
اِذاً بِمَ صِرْتُمْ تَسْتَحِلُّونَ مُهْجَتِیْ ـ وَشَیْخِیْ غَداً سٰاقٍ عَلَی الْحَوْضِ مُنْحِلاً
فَقٰالُوا لَهُ لاٰ نَتْرُکَنَّکَ غَیْرَ اَنْ تَذُوقَ حِماماً ظٰامِئاً مُتَذَلِّلاً
فَحٰاطُوهُ مِنْ کُلِّ الْجِهٰاتِ کَاَنَّهُمْ یَرَوْنَ قِتٰالَ اللّٰهِ خَیْراً مُعَجَّلاً
فَقَدْ قَتَلُوا اَطْفٰالَهُ وَ رِجٰالَهُ رِجٰالاً عَلَتْ اَقْدٰارُهُمْ اَنْ تُمٰاثَلا
رِجٰالاً کِرٰاماً شٰامِخِی الْقَدْرِ فِی الْوَرٰی ـ فَلا شٰامِخٌ اِلّٰا وَ عَنْهُمْ تَسَفَّلا
فَمِنْهُمْ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ شَبِیْهُ مَنْ تَعٰالٰی عَنِ الْاَنْدٰادِ خُلْقاً وَ هَیْکَلاً
وَ قٰالَ حُسَیْنٌ بَعْدَ مٰا نٰالَ نَحْبَهُ عَفَا اللّٰهُ رَسْمَ الدَّهْرِ بَعْدُ وَ بَتَّلا
وَ قٰاتَلَ قَوْماً قٰاتَلُوکَ فَمَا الَّذِیْ عَلَی اللّٰهِ اَجْرٰاهُمْ عَنِ الْخَیْرِ حَوَّلا
وَ مِنْهُمْ اَبُوالْفَضْلِ بْنُ حَیْدَرَ مَنْ لَهُ مَقٰامٌ اَبیٰ رَبُّ الْوَرٰی اَنْ یُعٰادَلا
وَ آثَرَ فِی اللّٰهِ الْحُسَیْنَ وَ رَهْطَهُ عَلیٰ نَفْسِهِ حَتّٰی فَدٰاهُ وَ قُتِّلا
وَ مِنْهُمْ سَلِیْلُ الْمُجْتَبیٰ قٰاسِمٌ وَ قَدْ رَمٰاهُ حُسَیْنٌ حِیْنَ ظَلَّ مُجَدَّلاً
فَقٰالَ لَهُ بُعْداً لِقَوْمٍ خَصِیْمُهُمْ اَبُوکَ کَفیٰ بِاللّٰهِ عَدْلاً وَ فٰاصِلاً
یَعِزُّ عَلَیَّ الْیَوْمَ تَدْعُو فَلَمْ تَفُزْ مِنِّیْ بِجَوٰابٍ بَعْدَ مٰا کُنْتَ مُبْسَلاً
وَ مِنْهُمْ کَرِیْمُ الْخَلْقِ وَالْخُلْقِ مُسْلِمٌ وَ خُیِّرَ لَیْلاً اَنْ یَقُومَ وَ یَعْدِلا
فَقٰالَ اِذٰا خَلَّیْتُ عَنْکَ فَمَا الَّذِیْ اَقُولُ لِرَبِّیْ حِیْنَ اَحْضُرُ مَوْئِلاً

۱- فاسد الکلام. ۲- بُعداً.

سلیل دخت محمد (ص) منم، ندانیدم ؟ علی (ص) بود پدرم منقطع بحق ز صفا
مراست عم پدر، حمزه برگزیده خلق مراست جعفر طیّار، عمّ بی همتا
بتول (ع) مادر من، دختر پیمبرتان حسام جدّ من آمد حمایلم مانا
بود عمامه جدّم رسول (ص) افسر من بعدل خود پدرم ساقی است روز جزا
در آنچه گفتم حقّ خدای خوانمتان بود گریزی از آن یا گمانتان که خطا
خدا گواه گرفتند کآنچه را گفتی حق‌است‌ونیست‌مفرّی‌کنون‌ازاین‌دعوی
نه مسلمی است که این امر را کند انکار بگفت دوری حق بادتان قرین و فنا
چنین‌چوهست،حلال‌ازچه‌خون‌من‌دانید بزرگ بابم ساقی است حوض را فردا
جواب گفتند اینك ترا رها نکنیم مگر بذلّ و عطش مرگ را زنی صهبا
ز هر طرف بگرفتند گرد او گفتی قتال ایزدشان خیر عاجل است و روا
ز کینه کشتند اطفال و هم رجالش را رجال بی بدلش را برتبه علیا
بلندمرتبه مردانی آن چنان در خلق که هر چه اعلی، در نزد جاهشان ادنی
علی سلیل حسین (ع) است یکتن از آنان شبیه احمد (ص) بیچون بسیرت و سیما
پس از شهادت او این چنین سرود حسین برافکند اثر دهر، ایزد یکتا
کشندگانت کشد حق، چه‌داد جرأتشان ؟ ابر خدا و شدند از ره رسول جدا
وزآن‌رجال‌ابوالفضل‌شبل‌حیدر(ع)آنك مقام او را ایزد بکس نکرد اعطا
حسین و یاران بر جان خویشتن بگزید براه یزدان تا آنکه کشته گشت و فدا
بود از آنان، فرزند مجتبی (ع) قاسم چو شد شهید حسینش چنین نمود رثا
بگفت دوری حق آن گروه را که بود خصیم، باب تو، دادار بس بفصل قضا
گرانم آید امروز، یاریم جوئی شوی قتیل و نبینی تو نصرتی بسزا
بخَلق و خُلق کریم است مسلم از آنان که شد مخیّر رفتن بلیل عاشورا
بگفت اگر ز تو پیوند بگسلم اکنون بروز حشر چه گویم جواب حق شاها

فَلا وَ اِلهِ الْخَلْقِ لَسْتُ مُفارِقاً — وَ ما لِیَ سِلاحٌ لاَتَرانِیَ ناکِلاً
وَ ما لِیَ حَیْوةٌ کُنْتُ عَنْکَ مُدافِعاً — اُقاتِلُهُمْ بِالصَّخْرِ اِنْ کُنْتُ اَمْیَلا
کَذا نَجْلُ عَبْدِاللهِ سَعْدُ اَجابَهُ — فَلا وَ اِلهِ الْخَلْقِ لَسْتُ مُخَبَّلاً
وَ لَسْتُ اُخَلِّیْ عَنْکَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ — اِلیٰ اَنْ اُلاقِی الْمَوْتَ اَوْ فِیْکَ اُقْتَلا
کَذٰلِکَ بِشْرٌ قامَ بَعْدُ مُخاطِباً — اِذا یَفْتَرِسْنِی السَّبْعُ اِنْ کُنْتُ خاذِلاً
وَ قامَ زُهَیْرٌ لِلْخَطابَةِ قائِماً — یَقُولُ مُناىَ فِیْکُمْ اَنْ اُجَدَّلا
کَذا قالَ کُلٌّ ما یَلِیْقُ بِحالِهِ — فَجازاهُمُ خَیْراً حُسَیْنٌ وَ اَنْحَلا
فَلَمّا رَاىٰ مِنْهُمْ ثَباتاً وَ هِمَّةً — عَلیٰ اَنْ یَشُقُّوا فِی الْمَعارِکِ قَسْطَلاً
دَعاهُمْ لِکَشْفِ السِّتْرِ عَنْ ذاتِ عَیْنِهِمْ — اَراهُمْ مَقاماتِ الْجِنانِ وَ سَجَّلا
فَشاهَدَ کُلٌّ دارَهُ وَ مَقامَهُ — فَصارَ حَرِیْصاً اَنْ یُبادِرَ عاجِلاً
فَقَدْ قَتَلُوا قَوْماً یَجِلُّ مَقامُهُمْ — عَنِ الْوَصْفِ فَضْلاً اَنْ یَکُونَ مُؤَمَّلاً
فَلَوْ کانَ خَیْرُ الرُّسْلِ فِی الدَّهْرِ ظاهِراً — لَکانَ یُعَزّیٰ اَوَّلاً ثُمَّ اَوَّلاً
فَبُؤْساً لَکُمْ یا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما — قَتَلْتُمْ بِهِ عِدْلَ الْکِتابِ الْمُفَضَّلا
فَبُؤْساً لَکُمْ یا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما — هَدَمْتُمْ بِهِ بَیْتَ الْاِلهِ الْمُجَلَّلا
فَبُؤْساً لَکُمْ یا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما — تَرَکْتُمْ بِهِ دِیْناً عَلَی الرُّسْلِ اُنْزِلا
فَبُؤْساً لَکُمْ یا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما — قَتَلْتُمْ بِهِ مَنْ جَلَّ عَنْ اَنْ یُشاکَلا
فَبُؤْساً لَکُمْ یا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما — قَتَلْتُمْ بِهِ سِرَّ الْاِلهِ الْمُکَمَّلا
کَفَرْتُمْ وَ رَبِّ الْبَیْتِ کُفْراً مُصَرَّحاً — وَ حاشا لِمَنْ قَدْ شَکَّ اَنْ یَتَمَلَّلا
وَ ما اَنْسَ لاَاَنْسَ الْحُسَیْنَ اِذا غَدا — فَرِیْداً وَحِیْداً بَیْنَهُمْ مُتَبَتِّلاً
یَریٰ طاهِراتٍ عاطِشاتٍ یَفِدْنَ مِنْ — اُوامٍ وَ ما بِالْقَوْمِ بِالْماءِ باذِلاً
وَ هُنَّ بُنَیّاتُ الْبَتُولِ وَ بَضْعَةٌ — مِنَ الطُّهْرِ لَمْ یَأْمَنْ عَلَیْهَا الدَّواغِلا
یَریٰ لاَطِماتٍ ناشِراتٍ مِنَ الْاَسیٰ — یَریٰ ثاکِلاتٍ نادِباتٍ وَ مُطْفِلاً

من از تو حق خدای جهان جدا نشوم — بجاست تا که سلاحم نه باکم از هیجا
مراست تا ببدن روح، آرم از تو دفاع — سلاحم ار نبود، آورم بسنگ وغا
جواب گفت چنین سعد، پور عبدالله — که نگسلم بخدا وز جنون نه‌ام سودا
پس از پیمبر(ص) دست از تو برنخواهم داشت ـ که تا بمیرم یا جان دهم براه شما
ستاد بِشر و بدینگونه نیز کرد خطاب — درندگان بدرندم، گرت نهم تنها
بپای خاست زهیر، ایستاده، گفت ای شاه — شهادتم برهت از خداست استدعا
هر آنچه بود سزا، هر یکی بگفت و حسین(ع) ـ جزای خیر بهر یك ز جود کرد عطا
چو پایداری ایشان بدید و همتشان — پی شکافتن گرد جنگ در غوغا
بخواندشان که کند کشف سترشان از چشم — جنانشان بنمایاندشان بکشف غطا
بدید هر یك از ایشان مقام و منزل خویش — شد آزمند بسبقت ز دیگر سعدا
خسان گروهی کشتند، جاهشان برتر — ز وصف، تا چه رسد کآرزو شود، حاشا
اگر گزین رسل (ص) بود در جهان ظاهر — رسید تسلیتش بهر یك یك شهدا
عذابتان رسد ای قوم زشت‌خو که ز کین — کتاب کشتید، از قتل زاده طاها (ص)
عذابتان رسد ای قوم زشت‌خو که ز کین — بقتل او بشکستید رکن خانه خدا
عذابتان رسد ای قوم زشت‌خو که ز کین — بقتل او همه گفتید ترك راه هدی
عذابتان رسد ای قوم زشت‌خو که ز کین — بقتل او همه کشتید بی قرین مولی
عذابتان رسد ای قوم زشت‌خو که ز کین — بقتل او همه کشتید سرّ حق مانا
شدید کافر، حقّ خدا، بکفری فاش — نه شك کننده‌اش از اهل ملت بیضا
زیاد هر چه برم کی برم زیاد حسین (ع) — میان دشمن، تنها، بریده از دنیا
بدید پردگیان از عطش بحالت نزع — خسی ز آب روان جرعه‌ایش نیست سخا
تمام، دخترکان بتول (ع) و پاره تن — رسول (ص) را و برایشان نه ایمن از بأسا
بروی، لطمه زنان دیدشان و موی پریش — زنان مُطفل و ماتم‌رسیده، نوحه‌سرا

يَرىٰ مِنْ اَمامٍ ثُلَّةً قَدْ تَمَرَّدُوا عَنِ الْحَقِّ لايَرْعَوْنَ رَبّاً وَ مُرْسَلاً
فَيَعْجَبُ اَنَّ الْقَوْمَ ما لَهُمُ ابْتَغَوْا دَماً هُوَ ثارُ اللهِ حِلاًّ مُحَلَّلاً
وَيَخْشىٰ عَلَى النِّسْوانِ مِنْهُمْ لِاَنَّهُمْ يُرِيْدُونَ نَهْبَ الْعاصِماتِ الثَّوا كِلا
وَيَنْظُرُ فِيْ عَرْضِ الثَّرىٰ وَيَرىٰ بِهِ مَصارِعَ فِتْيانٍ لَهُ وَ مَقاتِلاً
لَقَدْ شُحِّطُوا مِنْ اَجْلِهِ بِدِماٰئِهِمْ تَدُوسُهُمُ الْاَفْراسُ مَهْما تَجاوَلا
يَراهُمْ صَبِيّاً مُرْضِعاً وَ مُراهِقاً طَرِيْراً وَ مُخْتَطّاً وَ كَهْلاً وَ حَوْقَلاً
وَ يَنْظُرُ حِيْناً نَفْسَهُ مُتَوَحِّداً ظَمِيْئاً جَرِيْحاً ساغِباً مُتَبَتِّلاً
فَقامَ يُنادِيْهِمْ لِيَقْطَعَ عُذْرَهُمْ غَداٰاَنْ يَقُولَ الْخَصْمُ قَدْ كُنْتُ غافِلاً
فَنادىٰ بِاَعْلىٰ صَوْتِهِ الْقَوْمَ هَلْ بِكُمْ نَصِيْرٌ لِآلِ اللهِ يَرْجُو النَّوائِلا
وَهَلْ مِنْ مُغِيْثٍ يَبْتَغِي الْاَجْرَ عِنْدَهُ غَداً وَ مُعِيْنٍ يَرْتَجِيْ اَنْ يُنَفَّلا
وَهَلْ مَنْ يَخافُ اللهَ فِيْ نَسْلِ اَحْمَدَ وَ عِتْرَتِهِ الْاَدْنَيْنَ اَنْ لاتُذَلَّلا
وَ هٰذا نِداءٌ عَمَّ فِي الدَّهْرِ كُلِّهِ فَلا عامِلٌ فِي الْخَيْرِ اِلّا تَقَبَّلا
وَ لا مُؤْمِنٌ اِلّا وَ قَدْ وَجَبَتْ لَهُ اِجابَتُهُ اِنْ كانَ بِالْحُبِّ اُجْبِلا
فَلَبَّيْكَ يا وَجْهَ الْاِلٰهِ فَاِنْ اَكُنْ بَعِيْداً فَلَمْ اَسْطَعْ لِكَيْ اَتَقاتَلا
فَلَمْ اَكُ مَمْنُوعاً عَنِ النَّصْرِ مِنْهُمُ بِقَلْبِيْ وَ قَوْلِيْ ما اَكُونُ مُؤَجَّلاً
وَ لِيْ مِقْوَلٌ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ اَطْوَلُ طَلِيْقٌ ذَلِيْقٌ لايَزالُ مُجادِلاً
وَ اِنِّيْ بِحَمْدِ اللهِ مُنْتَصِرٌ لَكُمْ بِسَيْفِ لِسانٍ لايُرىٰ مُتَفَلِّلاً
فَما هاجَ مِنْهُمْ واحِدٌ بِنِدائِهِ الَّذِيْ اَحْرَقَ الْاَيّامَ مِنْهُ وَ اَشْعَلا
وَ هاجَ السَّمٰواتُ الْعُلىٰ بِنِدائِهِ وَ ثارَ الثَّرىٰ مِنْ نَدْبِهِ وَ تَزَلْزَلا
وَ هاجَ بِهِ الْاَمْلاكُ فِيْ مَلَكُوتِهِمْ وَما دَبَّ فَوْقَ الْاَرْضِ ناحَ وَ اَعْوَلا
وَ هاجَ بِهِ الْمَوْجُودُ فِيْ كُلِّ عالَمٍ وَفِيْ كُلِّ وَقْتٍ دَهْشَةً مِنْهُ مُجْمَلاً
قَدِ اسْتَأْذَنُوهُ فِي الْغِياثِ فَلَمْ يُجِبْ وَ اَقْبَلَ نَحْوَ الْكافِرِيْنَ مُجادِلاً

به پیش روی همی دید زمره‌ای طاغی ز ترک حقِّ خدا و نبی نکرده حیا
شگفت داشت که قوم از چه بشمرند حلال دمی که خون حق است، از چه سفك آن جویا
هراس داشت بنسوان خود ز قوم که بود بداغدیده زنانشان اراده یغما
بسوی دشت چو میدید میفکند نظر بقتلگاه جوانان خود بعرض ثری
براه او شده غلطان بخون و پیکرشان ز ترکتاز ستم خرد، توتیاآسا
ز شیرخوار و مراهق ز نورسیده جوان بدیدشان همه مقتول و پیر و هم برنا
گهی بخویش همی دید یکّه و عطشان جریح و گرسنه بربسته چشم دل ز بقا
بقطع اعذار آغاز کرد و برزد بانگ که روز حشر نجویند از اعتراف ابا
ندا نمود که آیا بنصر آل الله بود تنی ز شما وز خداش جود، رجا
بود مغیثی کز حق بحشر جوید اجر؟ بود معینی کز ایزدش امید نوا؟
بود تنی که ز بیم خدا شود حامی؟ که خوار نایند اولاد سرور بطحا (ص)
بطول دهر بود این ندا هماره بلند مجیب، هر که شود راه خیر را پویا
نه مؤمنی است مگر آنکه واجب است براو اجابتش اگر آمد سرشت او ز وفا
بزرگ جلوه پروردگار ما، لبّیك اگر چه دور فتادم ز رزم خصم امّا
ز یاری تو از ایشان کنون نیم ممنوع بعمر، نصر توام بر زبان و دل مُجری
سپاس حق را اینك مرا رساست زبان برنده نیز و روان، در مصافشان گویا
بحمد حق کشم از خصمتان بتیغ لسان من انتقام و نه کندی در آن شود پیدا
نتافت یکتن از آنان بدان ندا که فتاد از آن بخرمن گیتی شرار آتش‌زا
فرا گرفت سماوات را از آن هیجان زمین بشد متزلزل چو زو شنید صدا
بتافتند ملایك بعرصه ملکوت بتافت هر چه ورا بود بر زمین ماوی
بهر زمان و مکان هر چه یافت زیب وجود شدند، باری یکسر به بیم جلوه‌نما
همه اجازه یاریش خواستند و نگفت جواب و جانب کفار تاخت رزم‌آرا

فَصالَ عَلَيْهِمْ صَوْلَةً لَمْ يُضاهِها ... سِوىٰ غَضَبِ الْجَبّارِ اِنْ حَلَّ شامِلاً

وَقَدْ حاطَ مِنْ كُلِّ الْجِهاتِ بِجَمْعِهِمْ ... بِوَحْدَتِهِ كَأَنَّهُ كانَ جَحْفَلاً

فَاَوْقَعَ فِيهِمْ نارَ حَرْبٍ كَأَنَّها ... عَذابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ قَدْ كانَ مُنْزَلاً

وَ اَوْقَدَ نِيراناً عَلَيْهِمْ كَأَنَّها ... سُرادِقُ نارِ اللهِ ظَلَّ مُظَلِّلاً

اِلىٰ اَنْ رَاىٰ لَوْحاً عَلَيْهِ عُهُودُهُ ... الَّتِيْ عاهَدَ الرَّحْمٰنَ قَدْ حَلَّ نازِلاً

رَاىٰ اَسْطُراً مَرْسُومَةً رَسَمَ الْقَضا ... عَلىٰ ظَهْرِهِ يا مُوفِياً مُتَبَتِّلاً

لَقَدْ كُنْتَ مَرْضِيّاً لَدَيْنا وَ نَرْتَضِيْ ... لِاَجْلِكَ ما تَرْضىٰ لِنَفْسِكَ قابِلاً

فَاِنْ كُنْتَ تَخْتارُ الْبَقآءَ نُرِيْدُهُ ... وَ اَنْتَ اِمامٌ مِثْلَ ما كُنْتَ فاضِلاً

وَ اِنْ كُنْتَ تَخْتارُ الْفَناءَ فَاِنَّما ... لَكَ الْحُكْمُ وَ الْمُلْكُ الْمُعَظَّمُ آجِلاً

فَقالَ اِلٰهِيْ بَعْدَ قَتْلِ اَحِبَّتِيْ ... سَئِمْتُ وَ اَهْوىٰ بَعْدَهُمْ اَنْ اُقَتَّلا

اَبَعْدَ عَلِيٍّ فِي الْحَيٰوةِ مَلَذَّةٌ ... اَبَعْدَ اَخِيْ اَمْشِيْ عَلَى الْاَرْضِ راٰفِلاً

وَ لاسِيَّما لَوْ كانَ فِي الْقَتْلِ نُصْرَةٌ ... لِدِيْنِكَ لاَابْغِيْ اِذاً عَنْهُ مَعْدِلاً

فَحَلَّقَ بِاللَّوْحِ الْمُنَزَّلِ راٰفِعاً ... وَ آثَرَ قَتْلاً فِي الْحَبِيْبِ تَذَلُّلاً

وَ شَمَّرَ عَنْ ساقٍ وَ صالَ عَلَيْهِمِ ... عَنِ الْاَهْلِ وَ الْاَوْلادِ وَ الدَّهْرِ باتِلاً

اِذاً وَجْهُ اَسْلافٍ كِرامٍ بَدا لَهُ ... يُنادُونَهُ دَعْهُمْ وَ جِئْنا مُعَجِّلاً

اِلَيْنا اِلَيْنا حَسْبُهُم ما تَجَرَّأُوا ... عَلَى اللهِ فَاسْتَسْلِمْ لَهُ وَ ائْتِ جاذِلاً

فَلَمّا دَعَوْهُ قَدْ تَغَشّاهُ غَشْيَةٌ ... وَ خَرَّ صَرِيْعاً فِي التُّرابِ مُرَمَّلاً

فَحاطُوا بِهِ مِنْ كُلِّ اَوْبٍ كَأَنَّهُمْ ... يَرَوْنَ قِتالَ اللهِ فَوْزاً مُعَجَّلاً

لَقَدْ قَتَلُوهُ قَتْلَةً لَيْسَ يَرْتَضِي النَّـــبِيُّ لِسَبْعٍ مِثْلَهُ اَنْ يُقَتَّلا

فَيا عَيْنُ جُودِيْ بِالْبُكاءِ عَلَيْهِمِ ... وَ يا قَلْبُ ذُبْ مِنْ حَرِّ حُزْنٍ مُبَلْبَلاً

فَلَيْسَ يَطِيْبُ الْعَيْشُ مِنْ بَعْدِ رُزْئِهِمْ ... وَما طِيْبُ عَيْشِ الْمَرْءِ اِنْ كانَ ثاكِلاً

فَدُونَكُمُ يا آلَ طٰهٰ قَصِيْدَةً ... يُناشِدُها عَبْدٌ لَئِيْمٌ مُؤَمِّلاً

ببرد حمله‌ای آنگونه کش نبد مانند ... بغیر قهر خداوند چون شود اجرا

بدان گروه ز هر سو احاطه کرد چنان ... که بود یك تنه چون جیش خارج از احصا

شرار جنگی آنسان در آن سپاه افکند ... که گفتی آمده نازل عذاب حق ز سما

بر آن گروه دمید آتشی که سایه فکند ... خیام آتش پروردگارشان گویا

بدید ناگه لوحی فرود شد ز سپهر ... که عهد حق را در آن سپرده بود امضا

به‌پشت آن دوسه سطری قضا نوشته چنین ... که ای ز ملك جهان منقطع بجانب ما

تو برگزیده مائی و هر چه بپسندی ... برای خویش، همان را دهیم بر تو رضا

گر اختیار کنی زندگی، اراده کنیم ... تو لایزال امامی، گزین هر دو سرا

و گر براه شهادت قدم نهی بیقین ... مسلّم تو بود پادشاهی عقبی

بگفت یارب احباب من چو کشته شدند ... شدم ملول و مرا هم شهادت است هوی

پس از علی(ع) بود آیا حیات لذت بخش؟ ... پس از برادر بنهم چه گام بر غبرا؟

بویژه گر همه دین ترا رسد یاری ... ز قتل من، نشوم منحرف از این معنیٰ[1]

بسوی چرخ برین لوح را فکند و گزید ... براه دوست بخواری درآمدن از پا

میان بهمت بربست و حمله برد بخصم ... نموده گیتی و فرزند و اهل جمله رها

بدید چهره بگذشتگان که میگویند ... گذار دشمن و بشتاب سوی ما جانا

بیا بیا که بر ایزد بس است جرأتشان ... سپار جان بخداوندگار و شاد بیا

بشد زهوش چو او را بسوی خود خواندند ... ز زین فتاد و بخون شد طپان بروی حصی

احاطه کردند از هر طرف بر او گفتی ... قتال ایزدشان فوز عاجل است و روا

ز جور او را کشتند کشتنی که رسول(ص) ... روا نداشت بدانسان کشند وحش فلا

بسوگواری ایشان کنون بیار ای چشم ... ز سوز آتش اندوهشان گداز، دلا

پس از مصیبتشان زندگی گوارا نیست ... صفای زندگی مرد داغدیده کجا؟

بود برای شما این قصیده، آل رسول(ص) ... سروده عبد لئیمی امیدوار عطا

۱- مقصد.

كَرِيمُ بْنُ اِبْراهِيمَ عَبْدُكُمُ الَّذِي ... سِوىٰ بِاِبِكُمْ لَمْ يَذْرِ فِي الدَّهْرِ مَوْئِلاً

لَهُ مَدْمَعٌ جارٍ لِعُظْمِ مُصابِكُمْ ... عَلىٰ حَرِّ قَلْبٍ لَيْسَ يَبْرُدُ عاجِلاً

فَوَاللهِ لاٰاَدْرِيْ لِنَفْسِيَ صالِحاً ... وَ لَمْ اَدْرِ مِنِّيْ ما عَلَيْهِ اُعَوِّلا

وَ لَمْ اَبْتَغِ فِيمٰا اَمَرْتُمْ رِضاكُمُ ... اَكُونُ عَلَيْهِ يَوْمَ حَشْرِيْ مُعَوِّلاً

نَعَمْ اِنَّنِيْ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ لَمْ اَزَلْ ... سَخُوطاً عَلىٰ نَفْسِيْ لِجُرْمِيْ مُسَخِّلاً[1]

وَ اُبْغِضُ نَفْسِيْ دائِماً حَيْثُ اَنَّها ... عَصَتْكُمْ وَ لَمْ اَبْرَحْ عَلَيْها مُؤَلِّلاً[2]

وَاِنِّيْ اَرىٰ فِي الْقَلْبِ حُبَّ عَبِيْدِكُمْ ... وَ بُغْضَ اَعادِيْكُمْ وَ لَمْ اَكُ داخِلاً[3]

فَاِنْ كُنْتُمُ مُوفِيْنَ كَيْلِيْ فَتِلْكُمُ ... بِضاعَتِيَ الْمُزْجاةُ خَتْماً وَ اَوَّلاً

عَلَيْكُمْ سَلامُ اللهِ ما ذَرَّ شارِقٌ ... وَ ما دامَ نَجْمٌ فِي السَّمٰواتِ آفِلاً

***

و منها قصيدة بديعة في الرثي:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْداً ما لَهُ بَتَرٌ ... وَ لَيْسَ يَبْلُغُ اَدْنىٰ حَدِّهِ الْفِكَرُ

حَمْداً يَلِيْقُ بِهِ فِيْ قُدْسِ عِزَّتِهِ ... مُخَلَّداً ما بَدَا الْمَقْدُورُ وَ الْقَدَرُ

حَمْداً تَعاجَزَ عَنْ اِحْصائِهِ الْفِطَنُ ... حَمْداً تَقاصَرَ عَنْ اِدْراكِهِ النَّظَرُ

وَ كَيْفَ يَقْدِرُ اَفْهامٌ مُقَدَّرَةٌ ... عَلىٰ ثَناءٍ تَناهىٰ دُونَهُ الْقَدَرُ

وَ اَخْبَرَ اللهُ اَنَّ الْحَمْدَ خُصَّ بِهِ ... فَلايُحِيْطُ بِهِ مَنْ دُونَهُ بَشَرٌ

سُبْحانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزِّ مِنْ شَرَفٍ ... عَنْ وَصْفِهِمْ وَ لِرُسْلِ اللهِ يُغْتَفَرُ

بِالْحَمْدِ فاتِحَةُ التَّكْوِيْنِ مُبْتَدَأٌ ... كَمٰا بِهِ فُتِحَ التَّدْوِيْنُ وَ الزُّبُرُ

فَجَلَّ ذاتٌ لِوآءُ الْحَمْدِ خُصَّ بِهٰا ... بِذاكَ قَدْ نُزِّلَ الْآياتُ وَ السُّوَرُ

اَقامَهٰا فِي الْوَرىٰ حَتّىٰ تُؤَدِّيَ مِنْ ... اَسْرارِ ما زاغَ عَنْهُ الْعَقْلُ وَ الْبَصَرُ

فَصَلِّ رَبِّ عَلَى الْمُخْتارِ مِنْ قِدَمٍ ... عَلَى الْوَرىٰ حَيْثُ لا عَيْنٌ وَ لا اَثَرٌ

اَتىٰ اِلَيْهِمْ وَ لَمْ يَمْنَعْهُ عِزَّتُهُ ... مِنَ التَّفَوُّهِ اِنِّيْ مِثْلُكُمْ بَشَرٌ

۱- عائباً. ۲- طاعناً مبالغه است. ۳- فاسد الباطن.

کریم، پور براهیم بنده‌نان چونان ... که غیر درگهتان نیستش دگر منجی

ز عظم ماتمتان اشك او مدام روان ... بسوز دل، نه بزودی ورا امید شفا

بحقّ حق که مرا نیست صالحِ عملی ... نه اتکال بخیری ز خویشتن، کلا

بامرتان ننمودم عمل نبردم راه ... که تکیه‌گه بودم روز حشر استرضا

سپاس حق را آری هماره جویم خشم ... بنفس خود ز گنه، عیب او کنم بملا

ز امرتان چو مرا نفس کرده سرپیچی ... بدشمنی دهمش سرزنش بصبح و مسا

بدل همی نگرم بندگانتان را مهر ... چنانکه دشمنی خصمتان بدون ریا

ز لطف اگر همه پیمانه‌ام تمام دهید ... ببدء و ختم همین اندك است مایه مرا

درودتان ز خداوند تا بتابد مهر ... شود ستاره رخشنده تا نهان بسما

***

و از آن جمله قصیده بدیعه‌ایست در سوگواری:

سپاس بیرون ز انجام، ویژه داور ... فرود پایه پستش فراز فکر بشر

سپاسی او را شایان عزّ بی‌پایان ... شود مدام که مقدور آشکار و قدر

قرین عجز ز احصاء آن ثنا دانش ... قصور جسته ز ادراك آن سپاس نظر

برای فهمی محدود چون بود مقدور ... کند سپاسی از قدرت قدر برتر

بشر احاطه نیارد که گوید او را حمد ... خدای، حمد کند خویش را و داده خبر

منزّه است ز وصف بشر خدای عزیز ... رسل معاف، که تنزیه او برند بسر

بحمد آمده دیباچه وجود آغاز ... چنانکه فاتحه مصحف و کتب یکسر

زهی بزرگ وجودی که شد بدو مخصوص ... لوای حمد و بدین نکته نازل است سُور

بداشت حقش در خلق تا کند اظهار ... سرائری که در آن عقل خیره ماند و بصر

ببرگزیده خود داورا درود فرست ... که بد رسول و ز گیتی نه عین بد نه اثر

بسوی خلق رخ آورد و منع او ننمود ... جلالتش که بگوید منم ز نوع بشر

طَوْراً يُعاشِرُهُمْ طَوْراً يُساوِرُهُمْ كَفِعْلِ كُفْوٍ بِكُفْوٍ ما لَهُ بَطَرُ

وَ هُوَ الَّذِیْ كانَ اِذْ ما كانَ ذُو سَحَرٍ وَ لا سَماءٌ وَ لا شَمْسٌ وَ لا قَمَرُ

بَلْ كانَ اِذْ لَمْ يَكُنْ لَوْحٌ وَ لا قَلَمٌ وَ لَا الْبَرايا وَ لا اُولیٰ وَ لا اُخُرُ

بَلْ كانَ فِیْ جَبَرُوتِ الْقُدْسِ فِیْ اَزَلٍ اِذْ لَيْسَ فِعْلٌ وَ لا اِسْمٌ وَ لا خَبَرُ

فَجاءَ وَ الْقَوْمُ فِیْ ظَلْماءِ جَهْلِهِمِ مَعْبُودُهُمْ شَجَرٌ رَبَّوْهُ وَ الْحَجَرُ

يَسُومُ فِیْ ذا مَواشِيْهِمْ يَبُولُ عَلیٰ ذَيّاكَ ثَعْلَبُهُمْ وَ الْكَلْبُ وَ الْحُمُرُ

كانُوا يَعِيْشُونَ فِیْ ضِيْقٍ وَ حَمْضُهُمُ لَحْمُ الضِّبابِ وَ شَحْمُ الثّابِ وَ الْبُسُرُ

اَعْلیٰ مَتاجِرِهِمْ قَطْعُ الطَّرِيْقِ وَ اِنْ آبُوا سَلِيْماً فَخَلْیُ الْحاجِ وَ الْبَعَرُ

فَقامَ صَلّیٰ عَلَيْهِ اللهُ يَنْهَضُمُ يَهْدِيْهِمُ الدِّيْنَ وَ الْاِيْمانَ اِنْ بَصُرُوا

اَعَزَّهُمْ فَاَذَلُّوا كُلَّ ذِیْ شَمَخٍ اَداهُمْ مِنْ سِواهُمْ كُلَّما ذَخَرُوا

اَغْناهُمْ بَعْدَ ما كانُوا عَلیٰ عُدُمٍ هَداهُمُ وَ هُمُ الضُّلّالُ وَ الْكُفُرُ

فَاَصْبَحُوا فِیْ رُفُوهٍ مِنْ مَعِيْشَتِهِمْ وَ مِنْهُمُ يَنْشُرُ الْآثارُ وَ الْخَبَرُ

صارُوا مُلُوكَ بَسِيْطِ الْاَرْضِ يَلْحَقُهُمْ مِنْ كُلِّ قَوْمٍ زَعِيْمٌ تَحْتَهُ زُمَرُ

حَتّیٰ دَنا مِنْ رَسُولِ اللهِ رِحْلَتُهُ فَقامَ فِيْهِمْ خَطِيْباً بَعْدَ ما حَشَرُوا

فَقالَ اِنِّیْ سَاُدْعیٰ كَیْ اُفارِقَكُمْ وَ تارِكٌ فِيْكُمُ اَمْرَيْنِ فَادَّكِرُوا

خَلِيْفَتَيْنِ عَلَيْكُمْ فَامْسِكُوا بِهِما كِتابَ رَبِّیْ وَ اَهْلِیْ ما لَكُمْ عُذُرُ

فَلا يُفارِقُ ذِكْرُ اللهِ خالِقَهُ وَ لا يُفارِقُ اَهْلِی الذِّكْرَ ما عَمِرُوا

حَتّیٰ اِذا اَغْمَضَ الْمَبْعُوثُ ناظِرَهُ عَنْهُمْ تَوَلَّوْا فَيا بُؤْساً لِما غَدَرُوا

لَمْ يَشْهَدُوا غُسْلَهُ حَمْداً لِنائِحِهِ لِمَا اسْتَخَفُّوا بِهِ سَرْعانَ ما كَفَرُوا

فَبَعْدَ ما غَصَبُوا مَرْقیٰ خَلِيْفَتِهِ فاءُوا لِاِظْهارِ ما فِیْ قَلْبِهِمْ سَتَرُوا

فَاَحْرَقُوا اَوَّلاً بابَ الْهُدیٰ حَنَقاً وَ بَعْدُ ظُلْماً عَلیٰ اَهْلِيْهِ قَدْ دَمَرُوا

ثُمَّ اعْتَدَوْا وَ سَطَوْا عُنْفاً بِبَضْعَتِهِ فَقَتَّلُوا طِفْلَهُ بِالْبابِ اِذْ دَغَرُوا

گهی بلطف باستاد و گه بقهر نشست بدان صفت که دو تن هر دو کفو یکدیگر

وجود داشت هم آنگه که کس نداشت وجود ــ نه از سپهر نشان بود و نه ز شمس و قمر

نه، بلکه بود و نبود آفریده لوح و قلم جهان بکتم عدم همچو اهل خود مضمر

نه، بلکه گاهی او تکیه‌ور بگاه ازل که هیچ حرف نه از فعل بد نه اسم و خبر

بیامد آن شه و قوم عرب ز ظلمت جهل گهی شجر بخدائی ستوده گاه حجر

ز پستی آن یك همواره مرتع انعام همه مبال وحوش این ز زشتی منظر

به تنگدستی از سوسمار و پیه شتر گزیده توشه و از آن نه هیچ چیز بتر

بهین تجارتشان رهزدن و گر از خصم سلیم مانده بجا، قطع خار و جمع بَعَر

بایستاد در ایشان، بر او درود خدای مگر بجانب ایمان شوند راهسپر

بفرّ او همه جستند برتری بمهان گشود دولتشان بر سر امم شهپر

به بی‌نیازیشان ره نمود از پس فقر چنان براه هدایت ز چاه کفر اندر

ز زندگانی آسوده کامیاب شدند رسید ز اینسان آوازه‌شان بهر کشور

زدند سکه اجلال در بسیط زمین ز هر گروه به پیوستشان سر و سرور

که تابشد ز جهان رحلت نبی(ص) نزدیك شدند جمع و بپا خاست اندر آن محضر

بگفت بایدم از این جهان ببستن رخت بیادگار گذارم دو امر را رهبر

دو جانشین که بدانها زنید چنگ امید کتاب و عترتم، از این دو نیست هیچ مفر

نه هیچ گاه ز یزدان جدا شود قرآن نه عترت از آن ماند بدور تا محشر

رسول(ص) بست ز گیتی چو دیده حق‌بین بتافتند رخ، ای سخت قوم زشت سیر

گسسته رشته ایمان نیافتند حضور بغسل او پی تسکین خاطر حیدر (ع)

بپایگاه خلافت چو برشدند بغصب بکین دیرین بستند استوار کمر

نخست درگه دین را بسوختند بخشم بدون اذن در آن خانه یافتند مقر

سپس بجور بگشتند حمله‌ور به بتول(ص) چنانکه طفلش کشتند از شکنجه در

وَ بَعْدَ ذا ضَرَبُوها بِالسِّیاطِ بِلا جُرْمٍ تَقَدَّمَ یا عُظْماً لِما جَسَرُوا
وَ بَعْدَهُ طَمَعُوا فِیْ قُوتِ صَبِیَّتِهِ فَاسْتَأْصَلُوهُمْ لِما مِنْ حَقِّهِمْ زَغَرُوا
کَمْ لَطْمَةٍ لَطَمُوا کَمْ شَتْمَةٍ شَتَمُوا کَمْ قَرْمٍ اِتَّهَمُوا کَمْ صَبِیَّةٍ جَذَرُوا
وَ بَعْدَهُ عَمَدُوا نَحْوَ الْکِتابِ فَمَزَّقُـــوهُ وَیْلاً لَهُمْ مِنْ نَقْصِ ما دَبَرُوا
کَمْ سُورَةٍ حَذَفُوا کَمْ آیَةٍ حَرَفُوا کَمْ کِلْمَةٍ صَرَفُوا کَمْ عَزْمَةٍ نَکِرُوا
لَمَّا اطْمَأَنُّوا وَ صارَ الْعُرْفُ ما عَرَفُوا وَ النُّکْرُ ما نَکِرُوا اَبْدَوْا لِما کَفَرُوا
کَمْ سُنَّةٍ غَیَّرُوها عَنْ مَواقِعِها وَ واجِبٍ حَرَّفُوهُ بَعْدَ ما حَظَرُوا
وَاللهِ قَدْ لَعِبُوا بِالدِّیْنِ لَعْبَهُمُ بِالصَّوْلَجانِ وَ اَمْرَ اللهِ قَدْ بَتَرُوا
وَ بَعْدَ ذا فَلَّقُوا هامَ الْوَصِیِّ وَ قَدْ دُلُّوا عَلَیْهِ وَ عَهْدَ اللهِ قَدْ خَفَرُوا
ثُمَّ اعْتَدَوْا وَ سَقَوْا سِبْطَ النَّبِیِّ لَهُمْ سَمّاً فَذابَتْ لَهُ الْأَحْشاءُ وَ السَّحَرُ
وَ کُلُّ ذا کانَ لَکِنْ ما تَکادُ بِهِ الْجِبـــالُ تَنْهَدُّ وَ الْأَفْلاکُ تَنْفَطِرُ
وَقِیْعَةُ الطَّفِّ یا خُسْراً لِصَفْقَتِهِمْ فَقَدْ تَزَلْزَلَ مِنْهَا الْجِنُّ وَ الْبَشَرُ
یا آلَ اَحْمَدَ آیاً مِنْ مَصائِبِکُمْ اُبْدِیْ وَ قَدْ حارَ فِیْهَا اللُّبُّ وَ الْفِکَرُ
ذَکَرْتُ عاشُورَ وَ الْکُفّارُ مُحْدِقَةٌ بِآلِ اَحْمَدَ بِالضَّوْضاءِ تَعْتَکِرُ
قَدْ حُوصِرُوا بَیْنَهُمْ ما بَیْنَ مُنْجَدِلٍ عَلَی التُّرابِ وَ مَجْرُوحٍ لَهُ عِبَرُ[1]
وَ ثاکِلٍ وَ مَرِیْضٍ فِیْ مَلاحِفِهِ وَ صَبِیَّةٍ بِالْبُکا وَ النَّوْحِ قَدْ زَفَرُوا
وَ عاطِشاتٍ تَلَظَّتْ فِی الْهَواجِرِ مِنْ اُوامِها وَ مِنَ الْأَحْزانِ تَزْدَفِرُ
قامَ الْحُسَیْنُ یُصَلِّیْ حِیْنَ قَدْ حَضَرَ الصَّـــلٰوةُ بِالْقَوْمِ یا زُلْفیٰ لِمَنْ حَضَرُوا
وَ النَّبْلُ ماطِرَةٌ مِنْ کُلِّ ناحِیَةٍ وَ الْقَوْمُ خِلْتَهُمُ عَطْشیٰ بِها مُطِرُوا
حَتّیٰ غَدا بَعْضُهُمْ مُصْمیٰ بِحَضْرَتِهِ یا طِیْبَ مُسْتَشْهَدٍ فِی اللهِ اِحْتَضَرُوا
وَ هُمْ یُصَلُّونَ صَفّاً لَیْسَ یَشْغَلُهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ بَأْسُ اَهْلِ الْبَغْیِ وَ الْخَطَرُ
حَتّیٰ قَضَوْا ما عَلَیْهِمْ مِنْ صَلٰوتِهِمِ قامَ الْحُسَیْنُ خَطِیْباً کَیْ لِیَدَّکِرُوا

۱- جمع عَبْرة.

بدون جرم زدندش بتازیانه ظلم جسور تا بچه حد آن گروه بداخترا
دگر ربوده عقارش بغصب و بنمودند معاش اطفالش را ز کینه سدّ ممر
چه زشتها که بگفتند و لطمه‌ها که زدند بزرگ را زده بهتان و خردشان مضطر
نظام قرآن از هم گسیختند ای وای بنقص ایشان از مصحف همایونفر
سور نموده بسی حذف و آیه‌ها تحریف عزائم انکار، الفاظ کرده زیر و زبر
بامر و نهی گرفتند چون زمام بدست ز کفر پنهان اظهار داشتند ایدر
ز جای خویش بدادند بس سنن تغییر مدار واجب انداختند از محور
چوگوی و چوگان بازیچه دینشان دردست نموده منع ز فرمان خالق اکبر
سپس مخالف عهدی که با خدا بستند شکافتند ز کین فرق حیدر صفدر (ع)
بحیله زهر بسبط نبی (ص) بنوشاندند گداختش همه احشاء و پاره گشت جگر
بُداین مصائب لیک آن غمی که شد نزدیک کز آن چو کوه شکافد سپهر نیلوفر
غم طف است که لرزیده جن و انس از آن در این معامله دشمن بسی ببرد ضرر
کدام یک غمتان راشمارم، آل رسول (ص) که گشته حیران در هر یکی عقول و فکر
بیادم آمد عاشور و آن احاطه خصم بشور و غلغله بر گرد آل پیغمبر (ص)
شدند عترت محصور و پاره‌ای مجروح بچشم گریان، برخی ز خاکشان بستر
یکی بماتم، افتاده دیگری بیمار بآه و زاری اطفال با دو دیده تر
زنان تشنه بتاب اندر از حرارت روز زبانگ ماتمشان کرده گوش گردون کر
بایستاد که آرد بپا نماز حسین (ع) خوش آن گروه که بردند آن نماز بسر
گرفت شدّت، باران تیر از هر سوی ز شوق یاران گفتی به تشنه ریخت مطر
که تاشدند گروهی بخون طپان چون صید خوش آن شهادتشان و آن منای جان‌پرور
بصف گذارده اینان نماز و باز نتافت ز ذکر ایزدشان روی، بأس آن لشکر
اداء حق بنمودند چون بحقّ ادا بخطبه استاد آن شاه و گشت یادآور

يَقُولُ يا صَحْبِ هاتِيكَ الْجِنانُ لَكُمْ — تَزَيَّنَتْ قَبْلَ يا لَها ظَفَرْ

اَنْهارُها اتَّصَلَتْ رَوْضاتُها زَهَرَتْ — اَثْمارُها طَلَعَتْ وِلْداتُها غُرَرْ

اَبْوابُها فُتِحَتْ اَشْجارُها بَذِخَتْ — قُصُورُها تَلِعَتْ قَدْ زانَهَا الثَّمَرُ

هٰذا كُمُ الْخَيْرُ مُشْتاقٌ وَ والِدَتِي — قُدُومَكُمْ وَ اَبِي فِي الْخُلْدِ يَنْتَظِرُ

اِذا خَرَجْنَ النِّساءُ الطّاهِراتُ مِنَ الْخُـــدُورِ مَهْتُوكَةً يا فَزْعَةً بَصُرُوا

جاءَتْ تُشَجِّعُ اَصْحابَ الْحُسَيْنِ عَلىٰ — حَرْبِ الْعُداةِ وَ مِنْهَا الْعَيْنُ تَنْفَجِرُ

يَصِحْنَ اِبْهاً اَيا لَلْمُسْلِمِينَ اَيا — يا عُصْبَةَ الْحَقِّ حانَ الْحِينُ وَالْخَطَرُ

ذُبُّوا اَعانَكُمُ الرَّحْمٰنُ عَنْ حَرَمِ الـــرَّسُولِ هَجْمَةَ ذِي الْفُجّارِ وَانْتَصِرُوا

حامُوا حَرِيمَ نَبِيِّ اللهِ اِذْ طَفِقَتْ — يُؤَسِّرْنَ اِبْهاً فَاِنَّ الْقَوْمَ قَدْ طَغَرُوا

فَهاجَ غَيْرَتُهُمْ حَتّىٰ تَقارَبَ اَنْ — يَصُولَ اَرْواحُهُمْ مِنْ كُثْرِ ما نَغَرُوا

مِنْ قَبْلِ اَنْ تَبْرُزَ الْاَبْدانَ فَاقْتَحَمُوا — مَهْوَى الْقِتالِ وَهُمْ كَالْاُسْدِ اِذْ طَبَرُوا

وَ لا يُبالُونَ مِنْ سَيْفٍ وَ لا سُمُرٍ — وَ لَيْسَ يَرْدَعُهُمْ قَتْلٌ وَ لا شَتَرُ

خاضُوا بِحارَ الْعِدىٰ كَالْاُسْدِ حِينَ رَاَتْ ـ شاءاً بِوادٍ وَ لا حِصْنٌ وَ لا وَزَرُ

لَمْ يَشْعُرُوا بِهُجُومِ الْقَوْمِ حِينَ سَطَوْا — وَ لا بِكَثْرَةِ ضَوْضاءٍ اِذا زَاَرُوا

فَاَلْبَسُوهُمْ ثِيابَ الْمَوْتِ خِلْتَهُمُ — خَيّاطَ مَوْتٍ وَ لا خَيْطٌ وَ لا اِبَرُ

بِالرُّمْحِ قَدْ ذَرَعُوا بِالسَّيْفِ قَدْ قَطَعُوا — بِالسَّهْمِ خاطُوا فَلا وَاللهِ ما قَصَرُوا

اَوْ هُمْ بِياطِرَةٌ بِالرُّمْحِ قَدْ فَصَدُوا — بِالسَّيْفِ قَدْ حَجَمُوا يا كُثْرَ ما فَزَرُوا

اَوْ هُمْ غَمامُ رُؤُسِ الْخَصْمِ حَبُّهُمُ — وَالْبِيضُ بَرْقُهُمُ وَالرَّعْدُ ما شَخَرُوا

حَتّىٰ اِذا نَزَلَ الْمَقْدُورُ طافَ بِهِمْ — مِنْ كُلِّ اَوْبٍ جُمُوعٌ طالَ ما كَفَرُوا

كَمْ بارِقٍ رَفَعُوا كَمْ طاعِنٍ وَضَعُوا — كَمْ نَبْلَةٍ نَزَعُوا كَمْ فِتْنَةٍ حَدَرُوا

كَمْ فارِسٍ قَتَلُوا كَمْ راجِلٍ صَرَعُوا — كَمْ حُرْمَةٍ هَتَكُوا كَمْ سَيِّدٍ حَقَرُوا

كَمْ خَيْمَةٍ حَرَقُوا كَمْ مالٍ اِنْتَهَبُوا — كَمْ مُطْفِلٍ ثَكِلُوا كَمْ صِبْيَةٍ اَسَرُوا

که ای گروه من اینك بهشت در رضوان — گرفته زینت و بیشی گرفت بیکدیگر

نهاده سر بهم انهار و باغها خرم — شکوفه رسته و غلمان بچهره مشك قمر

گشوده درها، اشجار سر کشیده باوج — قصور برشته را برفرموده زیب و خمر

بود رسول(ص) هم اکنون در اشتیاق و بتول — فلوطان را چو تلان که در جنان حیدر(ع)

شدند پردگیان ناگهان برون ز خیام — بچشم مردان بی بیم خصم بر هنسر

بیامدند به تشجیع دوستان حسین (ع) — بجنگ دشمن و جوشان بسان چشمه بسر

زدند بانگ که ای مسلمین و فرقه حق — نمود چهره و تزدیك شد هلاك و خطر

بدفعه حمله قجار از حریم رسول (ص) — کنید یاریشان ای خدایتان یاور

حمایتی ز حریم نبی (ص) که شد تزدیك — فتند در کف دشمن که گشته زیور آور

شرار غیرتشان آنچنان فروخت که خواست — برد روانشان بر حمله پیشی از پیکر

ز فرط خشم فکندند خود بورطه جنگ — بحمله هر یك بر خصم چیره چون قسور

ز طعن نیزه و از زخم تیغ، بی پروا — نه بیم قتل و نه از شتم داشتند حذر

زدند خویش بانبوه خصم چون شیران — که در قلات بر الظلم آورند گذر

نه باکشان ز هجوم عدو بوقت نبرد — نه گاه همیشه هر چند شور افزونتر

لباس مرگ چو خیاط موت پوشانند — بدون رشته و سوزان سیله را در بر

به نیزه درع نمودند و قطع کرده به تیغ — به تیر دوخته نامند قصورشان ز هنر

و یا بنیزه چو بیطار رگ زدند ز خصم — به تیغ ریخته خون، بس زدندشان نشتر

و یا چو ابری یارانشان سر دشمن — چانکه صلارشان برق و بانگشان تندر

به گیر و دار چنین تا قضا نمود نزول — نمود روی ز هر سوی عنصه ای بی مر

چه تیغها و سنانها که شد قرار و فرود — چه تیرها بشد از کیش و خاست فتنه و شر

بسی سوار فکندند و بس پیاده بخاك — در بله حرمت و کوچك شمرده بس سرور

بسا سراچه و اموال و مطفل و اطفال — بحرق و نهب و بیکاه و اسارت آمد در

كَمْ جُثَّةٍ وَطِئُوا كَمْ اَرْؤُسٍ قَطَعُوا — كَمْ ثَوْبٍ اِنْتَهَبُوا كَمْ مُهْجَةٍ هَدَرُوا
اَبْكِيْ لِاَيِّ مُصَابٍ نَالَهُمْ حَزَناً — وَ كَادَ يَعْجِزُ عَنْ اِحْصَائِهِ الْبَشَرُ
وَ كُلُّ رُزْءٍ لَهُمْ تَاللهِ مُشْتَمِلٌ — عَلىٰ مَصَائِبَ لَمْ يَسْتَقْصِهَا الْفِكَرُ
مِنْ كُلِّ وَجْهٍ اُصِيْبُوا بِالْبَلَاءِ فَمَا — ضُعْفُ اَصَابَهُمُ كَلَّا وَ لَافَتَرُوا
حَتّٰى قَضَوْا نَحْبَهُمْ عَطْشىٰ عَلىٰ نَهَرٍ — صَرْعىٰ وَحَسْرىٰ حُيَارىٰ نَالَهُمْ قَتَرٌ
فَظَلَّ فَرْداً وَحِيْداً ثَاكِلاً بِهِمِ — قَدْ مَضَّهُ حُزْنُ اَسْرِ الْاَهْلِ وَالضَّجَرُ
يَرْنُوْ اِلَى الْقَوْمِ اِذْهُمْ كَالسِّبَاعِ غَدَوْا — لِنَهْشِهِ وَ لَهُمْ فِيْ قَتْلِهِ اَشَرٌ
فَسَلَّ بَتَّارَهُ مُسْتَكْفِياً ثِقَةً — بِاللهِ قَدْ خِلْتَهُ لَيْثاً لَهُ نَغَرٌ
فَشَتَّ جَحْفَلَهُمْ كَالشَّاءِ اِذْ جَفَلَتْ — مِنْ صَوْلَةِ اللَّيْثِ لَايُبْقِيْ وَ لَايَذَرُ
حَتّٰى اِذَا جَاءَهُ الْمَقْدُوْرُ سَلَّمَ لِلْاِلٰـــــهِ اِذْ سَبَقَ الْمِيْثَاقُ وَ الْقَدَرُ
فَكَانَ مَا كَانَ لَا سَقْياً لِرَبْعِهِمِ — بِذِمَّةِ اللهِ فِي الذَّرَّاتِ قَدْ خَفَرُوا
اَعْجِبْ بِقَوْمٍ يَرَوْنَ الْقَوْمَ مُسْلِمَةً — وَ لَيْسَ اَغْنَاهُمُ الْآيَاتُ وَ النُّذُرُ
اَلَيْسَ قَتْلُ حُسَيْنٍ قَتْلَ اَحْمَدَ بَلْ — بِثَارِهِ ثَارَ رَبِّ الْعَرْشِ قَدْ هَدَرُوا
يَا قَوْمِ مَا الْكُفْرُ اِلَّا بُغْضُ خَالِقِنَا — وَ هَلْ بِلَا حُبِّهِ الْاِيْمَانُ يُعْتَبَرُ
اَلَيْسَ بُغْضُ حُسَيْنٍ بُغْضَ رَبِّكُمُ — مَا بَعْدَ مَا شَهِدَ الْقُرْآنُ وَ الْاَثَرُ
فَلَا جَزَاءَ لَكُمْ اِلَّا الدُّعَاءُ بِاَنْ — حُشِرْتُمُ مَعَهُمْ يَا سُوْءَ مَا حُشِرُوا
يَا آلَ طٰهٰ كَرِيْمٌ مُذْنِبٌ اَثِمٌ — وَ قَدْ اَحَاطَ بِهِ الْآثَامُ وَ الْخَطَرُ
مَا كَانَ مُتَّكِلِي الْاَعْمَالُ قَطُّ فَاِنْ — اَسَأْتُ اَقْنَطُ اَنِّيْ لَسْتُ اُغْتَفَرُ
بَلِ اتِّكَالِيْ عَلَيْكُمْ اَهْلَ مَغْفِرَةٍ — وَاَهْلَ تَقْوىٰ بِكُمْ فِي الْحَشْرِ اَفْتَخِرُ
قَدْ جَاءَ عَبْدُكُمُ الْعَاصِيْ بِتُحْفَتِهِ — يَرْجُوالْقَبُوْلَ وَاَصْحَابُ السَّخَا غُفُرُ[1]
اِنَّ الْهَدَايَا عَلىٰ مِقْدَارِ مُهْدِيْهَا — فَمَا لِمَنْ لَا لَهُ قَدْرٌ وَ لَا خَطَرٌ
مِنِّي الَّذِيْ جَازَ مِنِّيْ ثُمَّ يَلْزِمُكُمْ — مَا جَازَ مِنْكُمْ وَ كُلٌّ تَبْعُهُ اَثَرٌ

۱- جمع غفور.

بسی بدنها پامال و قطع کرده رؤس — ربوده جامه و خونهای پاك کرده هدر
کدام ماتمشان را بگریم از اندوه — که رو بعجز ز احصاء آن نهاده بشر
بحق یزدان داراست هر غمی ز آنان — مصائبی را بیرون ز کنجکاو فکر
ز هر طرف شده آماج تیرهای بلا — بپایمردیشان همچنان نداشت اثر
که تا ز جان بگذشتند تشنه بر لب نهر — قرین حسرت و حیرت بخاکشان پیکر
دچار ماتمشان شه بجای ماند وحید — هم از اسارت اهلش ز غم بجان آزر
پی دریدنش آورده چون سباع هجوم — بشادمانی از این سو سپاه بدگوهر
چنین چو دید کشید از نیام قهر حسام — بسان شیری غرّمان بقوّت داور
سپاهشان بپراکند همچنان که هژبر — پراکند رمه‌ای گوسفند را در بر
شنید تا که ز حق «ارجعی» و شد تسلیم — که بسته بود بدین گونه عهد عالم ذر
شد آنچه شد که نبارد خدا بر آنان فیض — ز نقض عهد الستی و قتل آن سرور
شگفت از آنان کاین قوم مسلم انگارند — ز حق نیامده وعد و وعیدشان باور

مگر نه قتل حسین است قتل شخص رسول (ص) ـ نریختند از آن خون کردگار مگر ؟

بجز عداوت حق کفر چیست هان ای قوم — درخت دین را بی مهر او کجاست ثمر ؟
مگر نه بغض حسین است عین بغض خدای ؟ — پس از گواهی قرآن بدین مفاد و خبر
هماره حشر شما تا بحشر با ایشان — که این عقیده ندارد بغیر از این کیفر
اثیم و مذنب آمد کریم، آل رسول (ص) — تباهکار و بحصر اندر از گناه و خطر
عمل نه تکیه گهم شد که گر برفت خطا — گمان کنم گنه خویش ذنب لایغفر
مراست بل بشما اتکا بعفو گناه — باهل جود و تقی، بس بحشرم این مفخر
غلام مجرمتان راست تحفه‌ای ناچیز — پی قبول، که بخشنده‌اند اهل نظر
نشان هدیه ز اهداکننده است پدید — چه هدیه است کسی را که نیست نام‌آور ؟
زمن هرآنچه سزاوزشماهمانکه رواست — که بر صفات مؤثر اثر بود رهبر

صَلَّى الْإِلٰهُ عَلَيْكُمْ طُولَ مُلْكِكُمُ وَ مُلْكُكُمْ دَائِمٌ لَمْ يُنْهِهِ الْأُخُرُ

***

و منها قصيدة اخرى فى الرثى:

اَمَا لَكَ عَنْ رَبْعِ الْبَلَاءِ صُدُودُ وَ كُلُّ حَبِيبٍ كَانَ فِيهِ فَقِيدُ

فَلَيْسَ بِهِ لَيْلىٰ وَ لَا هِنْدُ بَعْدَهَا وَ لَيْسَ بِهِ قَيْسٌ وَ لَيْسَ حَمِيدُ

وَ سُكَّانُهُ وَحْشُ الْفَلَاةِ وَ طَيْرُهَا وَ غِيلَانُ اَكْنَافِ الْقِفَارِ وُفُودُ

فَلَا الدَّارُ تِلْكَ الدَّارُ لَا الْاَهْلُ اَهْلُهَا كَاَنْ لَمْ يَكُنْ لِلْحَيِّ فِيهِ عُهُودُ

فَاَيْنَ اَخِلَّائِيْ وَ اَيْنَ خِيَامُهُمْ وَ اَيْنَ مَحَطُّ دُورِهِمْ وَ حُتُودُ

«خَلَتْ دُورُهُمْ مِنْهُمْ وَاَقْوَتْ عِرَاصُهُمْ» ــ وَ سَاقَهُمُ نَحْوَ الْفَنَاءِ عُصُودُ

فَهُمْ فِيْ بُطُونِ الْاَرْضِ رَمَّتْ عِظَامُهُمْ وَ ضَمَّهُمُ بَعْدَ الْقُصُورِ لُحُودُ

فَلَا تَطَاَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ تُرْبَ دُورِهِمْ لِاَنَّهُمُ تَحْتَ التُّرَابِ رُقُودُ

فَدُونَكَ ذِي الْاَطْلَالَ تَبْكِيْ عَلَيْهِمِ وَ دُونَكَ ذِي الْاَطْيَارَ كَيْفَ غَرِيدُ

اَبَادَ صُرُوفُ الدَّهْرِ مِنْهُ رُسُومَهُمْ فَكَمْ لَكَ فِيهِ بَعْدَ ذَاكَ لُبُودُ

قَدِ اسْتَخْلَفَتْ رَيْحَانَهُ سَبْخَةٌ بِهِ وَ غِزْلَانَهُ غُولُ الْفَلَا وَ فُهُودُ

فَلَا غَرْوَ اِنْ خَانَ الزَّمَانُ بِاَهْلِهِ وَ قَدْ خَانَ مَنْ لِلْعَالَمِيْنَ عَمُودُ

بِاَحْمَدَ وَ الذُّرِّيَّةِ الطَّاهِرِيْنَ مِنْ اَطَائِبَ مِنْهُمْ قَائِمٌ وَ حَصِيدُ

فَمِنْهُمْ كَسِيرُ الْجَنْبِ قَدْ ضَاعَ حَقُّهَا عَلَاهَا بِسَوْطِ الْاِقْتِرَافِ مَرِيدُ

وَ مِنْهُمْ بِسَمِّ الْخَائِنَيْنَ مُقَتَّلٌ وَ مِنْهُمْ بِسَيْفِ الظَّالِمِيْنَ شَهِيدُ

وَ مِنْهُمْ بِاَغْلَالِ الْاَعَادِيْ مُكَبَّلٌ وَ مِنْهُمْ لِاَرْجَاءِ الْقِفَارِ طَرِيدُ

وَ مِنْهُمْ لَمَحْبُوسٌ بِسِجْنٍ مُطَبَّقٍ يُدِيمُ عَلَيْهِ بِالسِّيَاطِ عَنُودُ

وَ مِنْهُمْ غَرِيبٌ سِيقَ فِيْ دَارِ غُرْبَةٍ وَحِيداً وَ بِالسَّمِّ النَّقِيعِ كَمِيدُ

وَ ذٰلِكُمْ قَدْ كَانَ لٰكِنْ مُصِيبَةٌ لَدَيْهَا مُصَابُ الْعَالَمِيْنَ زَهِيدُ

مُصَابُ حُسَيْنٍ يَا لَهَا مِنْ مُصِيبَةٍ بِنَاهَا عَلَى مَرِّ الدُّهُورِ مَشِيدُ

درودتان ز خدا تا که ملکتان برجاست که ملك سرمدتان از کرانه است بدر

***

و از آن جمله قصیده دیگری است در سوگواری:

نیست زین منزل آلام ترا روی نفور؟ همگی یاران گم گشته در این دار غرور

نه ز لیلی و نه از هند در آن مانده نشان نه بود نامی از قیس و حمیدش مذکور

واردینش همه غولان براری و قفار ساکنانش نگری جمله وحوشند و طیور

این نه آن خانه که بوده است و نه اهلش آن اهل ـ زنده‌ای هرگز گوئی نه در آن جسته حضور

دوستانم بکجایند و کجا خرگهشان چه شد آن بنگه و بنیاد سرای معمور؟

ساحت از آنان پرداخته و خانه تهی همه را رانده اجل سوی فنا داده عبور

هم عظام همه در بطن زمین گشته رمیم هم مقام همه از بعد قصور است قبور

خاکشان را پس از آنان بقدم رنجه مدار خفتگانند در این خاك و لکن مستور

بین بدین اطلال اکنون که برایشان گریند هم بدین مرغان کز نغمه بپرداخته شور

گردش دهر برانداخته ز آنان آثار تا از این گونه ترا زیست چه باشد مقدور

شوره‌زارش همه بر جای گل و لاله ببین جای غزلان همه غولان نگر و کلب عقور

غدر با اهل خود از دور زمان نیست شگفت که بود غدرش با رکن عوالم مشهور

احمد و عترت او (ص)، بعضی از آنان برجای بعض دیگر ببر داس حوادث مقهور

پهلوی آن یك بشکسته و حقّش پامال جسته با سوط جفا قهر بر او خصم جسور

آن یکی مقتول از زهر عدوی غدّار و آن دگر کشته تیغ ستم قوم کفور

آن یکی بسته زنجیر جفای دشمن در قفار آن دگری رانده اطراف و ثغور

پاره‌ای مظلوم افتاده بزندان ظلام دایم از سوط عدو پیکر پاکش رنجور

گونه برخی از زهر، دگرگونه برنگ پس از آن کآمده آواره ز موطن مهجور

این مصائب همه بوده است ولکن آن غم که غم عالمیان را بر آن نیست ظهور

غم جانسوز حسین (ع) است وفغان زین اندوه ــ که مشیّد شده بنیادش بر سیر دهور

فَذٰاكَ مُصابٌ لا سُلُوَّ بِمَرِّهِ وَ ذٰاكَ مُصابٌ ذٰابَ مِنْهُ كُبُودُ

وَ اَنّیٰ سُلُوُّ الْمَرْءِ مِنْ طُولِ مِحْنَةٍ اَسٰاهٰا عَلیٰ كَرِّ الدُّهُورِ جَدِیدُ

وَ اَنّیٰ سُلُوُّ الْمَرْءِ مِنْ عُظْمِ مَأْتَمٍ اَبٰادَ جَمِیعَ الدَّهْرِ وَ هُوَ اَبِیدُ

وَ كُلُّ فُؤٰادٍ مِنْ شَجٰاهُ مُقَطَّعٌ وَ كُلُّ مُحَیّاً مِنْ اَسٰاهُ كَمِیدُ

فَمٰا اَنْسَ لاٰ اَنْسَ الَّذِیْ جَمَعَ الْوَریٰ وَحِیداً فَرِیداً اَحْدَقَتْهُ جُنُودُ

یُنٰادِیْ اَلاٰ هَلْ مِنْ مُغِیثٍ یُغِیثُنٰا وَ هَلْ ذٰائِدٌ عَنّٰا الْبَلاٰءَ یَذُودُ

وَ هَلْ مَنْ یَخٰافُ اللّٰهَ فِینٰا وَ هَلْ بِكُمْ لِیَمْنَعَ عَنْ آلِ الرَّسُولِ رَشِیدُ

فَلَمْ یَأْتِهِ مِنْهُمْ جَوٰابٌ وَ اِنَّمٰا اَتٰاهُ رِمٰاحٌ شُرَّعٌ وَ حَدِیدُ

بَلیٰ قَدْ اَجٰابَتْ فِرْقَةٌ هٰاشِمِیَّةٌ وَ طٰائِفَةٌ حَظٌّ لَهُمْ وَ جُدُودُ

رِجٰالٌ تَوَلَّی اللّٰهُ اِجْلاٰلَ شَأْنِهِمْ وَ لَیْسَ لَهُمْ فِی الْعٰالَمِیْنَ عَدِیدُ

بِهِمْ تَثْنِیْ فِیْ كُلِّ خَیْرٍ خَنٰاصِرُ بِهِمْ یَبْتَدِی الْوَصّٰافُ ثُمَّ یُعِیدُ

نُجُومُ سُعُودٍ فِیْ سَمٰاوٰاتِ خَیْلِهِمْ وَ فِیْ تَحْتِ اَجْاٰمِ الرِّمٰاحِ اُسُودُ

وَ قَدْ اَوْقَدُوا لِلْحَرْبِ نٰاراً لَهِیبُهٰا یَسُوقُ لِاَجْنٰادِ الْعِدیٰ وَ یَقُودُ

اَقٰامُوا حِرٰاباً ذٰلِكَ الْیَوْمَ دُونَهُ جَمِیعُ حُرُوبِ الْعٰالَمِیْنَ قُعُودُ

اَقٰامُوا عَلَیْهِمْ فِی الطُّفُوفِ قِیٰامَةً ضَجِیجٌ لَهُمْ مِنْ هَوْلِهٰا وَ صَدِیدُ

وَ قَدْ ثٰارَ فِیهٰا عَیْثَرٌ اَطْبَقَ الْفَضٰا تَقُولُ عَلاٰهُمْ فِی السَّمٰاءِ رَدِیدُ

فَاَمْطٰارُهُ رَأْسُ الْعِدیٰ وَ بُرُوقُهُ لُمُوعُ سُیُوفٍ وَ الصِّیٰاحُ رُعُودُ

اُكَبِّرُ رَبَّ الْبَیْتِ فِیْ شِبْلِ حَیْدَرٍ وَ قَدْ صٰالَ كَالضِّرْغٰامِ وَ هُوَ ضَهِیدُ

وَ قَدْ جَفَلُوا مِنْ بَیْنِ اَیْدِیْهِ خِلْتَهُمْ كَشٰاءٍ اَتٰاهٰا فِی الْفَلاٰةِ رَصِیدُ

یَقُولُ وَ بَیْتِ اللّٰهِ اَوْلیٰ جَمِیعِكُمْ بِاَحْمَدَ نَحْنُ مٰا بِذٰاكَ جُحُودُ

وَ اِنِّیْ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ شِبْلُ مَنْ عَنِ الْحَوْضِ فِیْ یَوْمِ الْقِیٰامِ یَذُودُ

وَ قَدْ قٰامَ بَیْنَ الْعَسْكَرَیْنِ وَ وَجْهُهُ كَبَدْرٍ تَمٰامٍ قٰارَنَتْهُ سُعُودُ

این غمی هست که از آن بگدازد اکباد وین غمی هست که تسکین نپذیرد بمرور

سوز آن غم که شود تازه ز ایام کجاست مرد را تسلیت از طول زمانش میسور

چون تسلی برد از عظم مصابی که نمود عالمی فانی و خود باقی تا نفخه صور

هر دلی پاره‌اش از حزن و هم از سوزش آن گشته دیگرگون هر چهره تابنده چو هور

نبرم هر چه برم از یاد، آن جامع خلق فرد و تنها بکف لشکر دشمن محصور

گفتی آیا بود آنکس که بفریاد رسد یا بود آنکه ز ما شرّ بلا دارد دور؟

باشد آن کس که ز حق در حق ما آرد بیم یا حراست کند از آل نبی (ص) فرد غیور

ز آنچه فرمود بجز نیزه و شمشیر ستم نفرستادند آن قوم جوابی منظور

فرقه‌ای هاشمیش، آری، گفتند جواب بودشان و آنان کز بخت نصیبی موفور

رادمردانی، حق خواسته شان رفعت قدر وز جهانشان نکند مثل، در اندیشه خطور

عطف، انگشت اشارت سویشان در هر خیر ــ وصف را جانبشان روی رجوع است وصدور

چرخ توسن را آراستگان اختر سعد در نیستان رماح آمده شیران غیور

رزم را آتشی افروخته کز شعله آن جیش دشمن را راندند و کشاندند بگور

داشتند آنروز آنگونه مصافی ستوار که مصاف همه عالم برِ آن جسته فتور

محشری در طف بر خصم نمودند بپای کز هراس آمدشان ضجّه چو از بیم نشور

گردی آن معرکه انگیخت که پوشاند فضا بر فلك گفتی ابری است چو شامی دیجور

صیحه خصم و سر دشمن و برق شمشیر رعد و باران بد و برقی که از آن داشت ظهور

می‌ستایم حق درباره شبل حیدر (ع) حمله ورگشت چو شیری بشجاعت مفطور

لشکر از پیش رمیدند ز بیمش گفتی برده در بادیه درّنده بر اغنام عبور

گفت اولی برسولیم حق کعبه قسم منکری نیست و گر هست نباشد معذور

شبل حیدر منم ای قوم، علیّ بن حسین (ع) که کند منع عدو در حشر از شرب طهور

با رخی رخشان استاد میان دو سپاه بدر را ماندی کز اخترش افزون شده نور

يُرىٰ وَجْهُهُ فِيهِمْ كَأَنَّ مُحَمَّداً ... بِخَيْبَرَ قَدْ دارَتْ عَلَيْهِ يَهُودُ

كَفاهُ الَّذِي قالَ الْحُسَيْنُ لِفَخْرِهِ ... اِلٰهِي جَلا مَنْ لِلرَّسُولِ نَدِيْدُ

وَ ذٰلِكَ قَدْرٌ عَنْ اَدانِي حَدِّهِ ... اَعالِيَ وَهْمِ الْعالَمِيْنَ بَعِيْدُ

وَ لَمْ اَنْسَهُ اِذْ قالَ يا اَبَتِ انْتَصِرْ ... فَاَجْهَدَنِيْ حَرُّ الظِّما وَ حَدِيْدُ

فَقالَ لَهُ صَبْراً بُنَيَّ هُنَيْهَةً ... سَيَسْقِيْكَ مِنْ اَوْفَى الْكُؤُسِ حَمِيْدُ

فَظَلَّ ظَمِيْئاً ساغِباً مُتَضَرِّجاً ... بِرَمْضاءَ مِنْ حَرِّ الْهَجِيْرِ يَفِيْدُ

وَ ثَنِّ بِذِكْرىٰ ذِي الْجَناحَيْنِ عَمِّهِ ... سُلالَةِ مَنْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ عَمُودُ

جَزَى اللهُ عَبّاساً عَنِ الدِّيْنِ خَيْرَهُ ... فَكانَ اَبِيَّ الضَّيْمِ وَ هُوَ جَلِيْدُ

«وَ واسَى الرِّجالَ الصّالِحِيْنَ بِنَفْسِهِ» ... وَ لَيْسَ سِوىٰ وَجْهِ الْاِلٰهِ يُرِيْدُ

فِداؤُكَ نَفْسِيْ يَا ابْنَ ساقِيِ كَوْثَرٍ ... اَتَقْضِيْ عَلىٰ نَهْرٍ وَ اَنْتَ مَجُودُ

وَ ثَلِّثْ بِسِبْطِ الْخَيْرِ اَعْنِي ابْنَ قاسِمٍ ... فَذٰلِكَ اَيْضاً فِي الطُّفُوفِ شَهِيْدُ

قَضىٰ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ رُوحِيْ فِداؤُهُ ... وَ لَيْسَ لَهُ فَوْقَ الْبَسِيْطِ عَدِيْدُ

وَ قَدْ عاشَ ما قَدْ عاشَ لِلدِّيْنِ حامِياً ... بِسَيْفٍ حَدِيْدٍ لَيْسَ فِيْهِ بُيُودُ

وَ يَضْرِبُ مِنْ يَوْمٍ انْتَضاهُ عَلَى الْعِدىٰ ... اِلىٰ مَحْشَرٍ لا يُؤْوِيَنْهُ غُمُودُ

ـ مَنْ ذا رَأىٰ سَيْفاً وَ قَدْ ماتَ رَبُّهُ ... وَ يَقْطَعُ اَدْبارَ الْعِدىٰ وَ يُبِيْدُ

فَسَيْفُكَ سَيْفٌ لَيْسَ فِيْهِ تَفَلُّلٌ ... وَ سَهْمُكَ سَهْمٌ لَيْسَ عَنْهُ مَحِيْدُ

اُولٰئِكَ ذاقُوا مُرَّةَ الْحَرْبِ ساعَةً ... وَ اَدْرَكَهُمْ مِنْ بَعْدِ ذاكَ جُدُودُ

وَ كابَدْتَ لِلْاَنْذالِ عُمْراً مُجاهِداً ... وَ بَلْواكَ فِيْ كُلِّ الْاَوانِ جَدِيْدُ

فِداؤُكَ رُوحِيْ كَمْ تَجَرَّعْتَ مُرَّةَ الْحُـــــقُودِ اِلىٰ اَنْ قَدْ اَتاكَ عُصُودُ

وَ عِشْتَ حَمِيْداً طُولَ ما دُمْتَ عايِشاً ... وَ قَدْ مِتَّ مَظْلُوماً وَ اَنْتَ سَعِيْدُ

كَذا كُلُّ شَخْصٍ قَدْ قَضىٰ نَحْبَهُ بِها ... وَ لَمْ يَنْتَظِرْ اَحْرارُهُمْ وَ عَبِيْدُ

فَعادَ بِها رُوحِيْ فِداهُ عَمِيْدُهُمْ ... غَرِيْباً فَقِيْدَ الصَّحْبِ وَ هُوَ فَرِيْدُ

ماه رخسارش در هاله دشمن گفتی ـ که رسول(ص) است بخیبر ز یهودان محصور

فخر بس قول حسینش که بگفتا یا رب ... شبه احمد(ص) بغزا داشته همت مقصور

وین بود جاهی کز پست‌ترین رتبه آن ... برترین پایه افکار بشر باشد دور

نبرم گفته‌اش از یاد که در یاب ای باب ... کز تف تشنگی و آهنم اینك رنجور

گفت زود است که پیغمبرت از ماء معین ... جام لبریز دهد، باش که گردی مسرور

تشنه و گرسنه فرجام و تن آغشته بخون ... اندر آن دشت سوی ظلّ جنان شد ز حُرور

دومین، نام بر از عمّش دارای دو بال ... آنکه آمد ز شرف خسرو ایمان را پور

حق بعباس (ع) دهد از دین بهتر پاداش ... در ندادی بستم تن، که قوی بود و صبور

رادمردان را فرمود مواسات بجان ... ز آن نبد هیچ بجز وجه خدایش منظور

زاده ساقی کوثر (ع)، بفدای تو روان ... کی سزد در گذری عطشان در نزد نهور؟

سوم، از سبط نبی(ص) کاظم قاسم کن یاد ... بود او نیز شهید طف و ز آنان مذکور

داد جان در ره حق جان من او را بفدا ... شبهی او را نبود در همه عالم مأثور

تا روان داشت بتن، حامی دین بود مدام ... با لب تیغی برّنده و عاری ز فتور

زند آن تیغ از آن روز که بر دشمن آخت ... در نیامش نه قرار آید تا روز نشور

این چنین تیغ که دیده است که دارنده آن ... خفته در خاك و بود خصم هنوزش مقهور

هان بود تیغ تو تیغی که نه کندی است در آن ... تیرت آن تیر کز او نیست گریزی مقدور

تلخی جنگ چشیدند زمانی آنان ... بختشان افکند آنگاه در آغوش سرور

لیك عمری تو ببردی ز خسان رنج جهاد ... هر زمان تازه شدت محنت اعوام و شهور

برخیت جان، که چشیدی چه بسا تلخی کین ... آمدت تا که ز دادار، قضای مسطور

زیستی تا که بدت زیست، پسندیده خصال ... رفته مظلوم و شهید آخر از این دار غرور

هم از این گونه بشد دور یکایك سپری ... خواند هر بنده و آزاد اجل را منشور

بازگشت آنگه، جان برخی او، سرورشان ... داده یاران ز کف و مانده غریب و محسور

فَلا ناصِرٌ يَفْدِيْ لَهُ بِفِدائِهِ وَ لا ذائِدٌ عَنْهُ الْجُنُودَ يَذُودُ

فَيا لَيْتَنِيْ فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ كُنْتُ إِذْ دَعاهُمْ وَ مَنْعِيْ عَنْ حِماهُ عَتِيْدُ

وَ فادَيْتُهُ نَفْسِيْ وَ اَهْلِيْ مُبادِراً فَصالِحُ ما اَعْطىٰ إِلَيْهِ يَعُودُ

فَثَمَّ اعْتَذَرْتُ مِنْهُ بَعْدَ فِدائِهِ بِاَنَّ لَكُمْ ما عِنْدَنا وَ نَجُودُ

فَلَيْسَ لِعَبْدٍ مِنْ نَقِيْرٍ وَ اِنَّما يَكُونُ لِرَبٍّ ما حَوَتْهُ عَبِيْدُ

فَصالَ عَلَيْهِمْ صَوْلَةً حَيْدَرِيَّةً وَ ذَبَّ عَنِ الْاَهْلِيْنَ وَ هُوَ وَحِيْدُ

فَيَفْرِيْ وَ يَرْمِيْ مِنْ رُؤُسٍ وَ جُثَّةٍ اِلىٰ قُرْبِ اَنْ يُفْنِي الْعِدىٰ وَ يُبِيْدُ

تَجَلّىٰ لَهُ الْجَبّارُ فِيْ وَجْهِ اَحْمَدٍ كَئِيْباً حَزِيْنَ الْقَلْبِ وَ هُوَ كَمِيْدُ

فَقالَ اِلىٰ ما يا حُسَيْنُ فَآثِرَنْ جِوارِيْ كَفىٰ ما نالَ مِنْكَ ضَدِيْدُ

فَلَمّا رَاىٰ وَجْهَ الْاِلٰهِ تَفَتَّرَتْ جَوارِحُهُ ثُمَّ اعْتَراهُ سُجُودُ

فَخَرَّ صَرِيْعاً فِي التُّرابِ لِوَجْهِهِ فَخالَ الْعِدىٰ اَنْ قَدْ عَراهُ خُمُودُ

فَبادَرَ اَقْوامٌ اِلَيْهِ بِطَعْنَةٍ وَاُخْرىٰ بِضَرْبِ السَّيْفِ وَهْوَ جَرِيْدُ[1]

وَ اُخْرىٰ بِاَحْجارٍ وَ اُخْرىٰ بِاَسْهُمٍ وَ اُخْرىٰ لَهُمْ سَوْطُ الْعِنادِ وَ عُودُ

لَقَدْ قَتَلُوهُ قَتْلَةً لَوْ تَقَدَّمَ الرَّسُولُ اِلَيْهِمْ لَيْسَ ثَمَّ مَزِيْدُ

وَ مِنْ عَجَبِ الْاَيّامِ اَنَّ عَمِيْدَها يُضامُ وَ يَعْلُو بِالْجَفاءِ عَبِيْدُ

اَيُقْتَلُ سِبْطُ الْخَيْرِ فِي الطَّفِّ ظامِئاً وَ فِي النَّهْرِ وُحْشانُ السَّوادِ وُرُودُ

اَيُقْتَلُ مَنْ لَوْلاهُ ما جُمِعَ الْوَرىٰ مَجامِعَها بِالْعَوْلِ وَ هُوَ فَرِيْدُ

وَ يَجْمَعُ بِالْاِفْضالِ شَمْلَ عَدُوِّهِ وَ يُهْلَكُ ظُلْماً شَمْلُهُ وَ يَبِيْدُ

وَ يُسْدِيْ يَداً لِلْعالَمِيْنَ بِجُودِهِ وَ يُنْهَبُ مِنْهُ طارِفٌ وَ تَلِيْدُ

بِنَفْسِيْ حُسَيْنٌ فِي التُّرابِ مُعَفَّراً جَرِيْداً جَرِيْحاً بِالظَّماءِ يَفِيْدُ

بِنَفْسِيْ حُسَيْنٌ حِيْنَ يَنْظُرُ تارَةً يَمِيْناً وَ اُخْرىٰ لِلشِّمالِ يَحِيْدُ

فَحَسْبُكَ ما اَحْرَقْتَ مِنْ كُلِّ مُهْجَةٍ وَ حَسْبُكَ ما قَدْ ذابَ مِنْهُ كُبُودُ

۱- مجرّد عن اللباس.

نه ورا یار که جان سازدش از مهر فدا — نه کسش حامی، از صدمه آن قوم جسور

بودم ای کاش در آن روز و چو یاران راخواند — منع خصمش را آماده ز خرگاه و خدور

جان و اهلم برهش باختمی پیش قدم — زآنچه بخشوده، گزین بردمی اورا بحضور

معذرت خواستمی بعد فدا کردن جان — که شمائید در هستی ما را گنجور

بنده را نیست نقیری و بدست آنچه وراست — خواجه‌اش داشته از داشتن آن مسرور

حمله آورد بر آن قوم چو حیدر(ع) که بخصم — منفرد آخت بپاس حرمش بازوی زور

بس ببرّید و بیفکند ز دشمن سر و تن — خواست گفتی که کند ریشه آن قوم کفور

جلوه فرمود بدو در رخ احمد(ص) دادار — رنگ دیگرگون، زخم دلش از غم ناسور

گفت تا چند کشی خصم و کشی رنج، حسین — خصم را رزم تو بس، جوی مرا قرب حضور

دید چون چهر حق افتاد پی سجده بخاك — داد رخ در همه اعضاء وی از شوق فتور

شد بتعظیم لقایش بزمین نقش ز زین — خصم مدهوشش پنداشت در آن فتنه و شور

سوی او برخی با نیزه ببردند هجوم — حمله‌ور بعضی با تیغ و تن پاکش عور

کینه‌جو جمعی با سنگ و گروهی با تیر — فرقه‌ای سوط و بکف چوب گروهی منفور

ور پیمبرشان فرمود، ستم می‌نفزود — ز آنچه باجور نمودند مر او را منحور

عجب از گردش ایام که سردار جهان — ظلم را گردد مقهور و غلامان مغرور

کی سزد تشنه شود کشته بطف سبط رسول(ص) — شرب آب آنگه بر وحش بیابان میسور؟

کشته تنها به بیابان نسزد آنکه نگشت — گر نبود او نه بشر جمع و نه گیتی معمور

او کند جمع، پراکندگی خصم ز لطف — جمعش از دشمن بر تفرقه آید مجبورا

دست احسان و عطایش بعوالم همه باز — رفته بر نهب نو و کهنه مالش دستور

جان من برخی بر خاك طپان جسم حسین(ع) — بی کس و تشنه روان جانب جنات و قصور

جان فدایش چو نظر کرد گهی جانب راست — گه بچپ تا که شود یاری و نامد منصور

بس بود ز آنچه بجانها زدی آتش ز بیان — وآنچه بگداخت جگرها همه تا نفخه صور

وَ حَسْبُكَ مٰا اَجْرَيْتَ مِنْ كُلِّ مٰاطِرٍ — وَ حَسْبُكَ مٰا قَدْ نٰاحَ مِنْهُ رُعُودُ

فَعُدْ فِيْ صَلٰوةٍ فِيْهِمٰ وَ لَعٰائِنَ — عَلىٰ كُلِّ مَنْ فِيْهِمْ اَتٰاهُ[1] حُسُودُ[2]

عَلَيْهِمْ صَلٰوةُ اللهِ مٰا ذٰابَ مُهْجَةٌ — لَهُمْ وَ عَلَى الْاَشْجٰارِ نٰاحَ غَرِيْدُ

وَ لَعْنَةُ رَبِّ الْبَيْتِ وَ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ — عَلىٰ قٰاتِلِيْهِمْ مَا السَّمٰاءُ تَمِيْدُ

فَيٰا آلَ طٰهٰ مٰا لِعَبْدٍ عَبِيْدِكُمْ — اِلىٰ غَيْرِكُمْ فِي الْعٰالَمِيْنَ سَنُودُ

فَدُونَكُمُ هٰذَا الْقَصِيْدَ وَ اِنَّهُ — بِكُمْ وَ اِلَيْكُمْ فِي الْمَآلِ يَعُودُ

فَمَا الْحُسْنُ اِلّٰا مِنْكُمُ وَ اِلَيْكُمُ — وَ كُلُّ قَبِيْحٍ مُنْتَهٰاهُ عَنُودُ

كَرِيْمُ بْنُ اِبْرٰهِيْمَ يَطْمَعُ فِيْكُمُ — سَوٰاءٌ لَهُ اَنْ تَمْنَعُوا وَ تَجُودُوا

وَ لَسْتُ اُرِيْدُ الْاَهْلَ وَ الْجٰاهَ وَ الْغِنىٰ — وَ اَنِّيْ عَلىٰ بَعْضِ الْعِبٰادِ اَسُودُ

جَزٰائِيْ ثَبٰاتٌ فِيْ وِلٰاكُمْ وَ دَفْعُكُمْ — عُدٰاتَكُمُ عَنِّيْ بِذٰلِكَ جُودُوا

فَصَلُّوا عَلَيْهِمْ اَيُّهَا السّٰامِعُونَ لِيْ — عَلَيْهِمْ صَلٰوةُ الْعٰالَمِيْنَ وَ عُودُوا

وَ قُولُوا كَمٰا اَدْعُو الْاِلٰهَ وَ اَمِّنُوا — عَلىٰ دَعْوَتِيْ عَلَّ الْكَرِيْمَ يَجُودُ

اِلٰهِيْ وَ خَلّٰاقِيْ وَ رَبِّيْ وَ سَيِّدِيْ — وَ مَنْ كُلُّ مُحْتٰاجٍ اِلَيْهِ يَعُودُ

تَجٰاوَزْ بِلُطْفٍ عَنْ مُحِبِّيْ مُحَمَّدٍ — وَ عِتْرَتِهِ الْقُرْبىٰ وَ اَنْتَ مَجِيْدُ

***

و منها قصیدة اخری فی الرثی :

اِلَى اللهِ اَشْكُو لَوْعَةَ الْكُرُبٰاتِ — وَ فُرْقَةَ اَحْبٰابِيْ وَ فَقْدَ حُمٰاتِيْ

اِلَى اللهِ اَشْكُو فَقْدَ اَحْمَدَ اِنَّهُ — مُصٰابٌ اَمَضَّ الْقَلْبَ بِالْحُرَقٰاتِ

وَ فَقْدَ وُلاٰتِيْ وٰاحِداً بَعْدَ وٰاحِدٍ — وَ غَيْبَةَ شَمْسِ الْحَقِّ فِي الظُّلُمٰاتِ

وَ خِفْيَةَ اَعْلاٰمِ الْهِدٰايَةِ وَ التُّقىٰ — وَ خَفْوَةَ اَهْلِ الْكُفْرِ وَ التَّبِعٰاتِ

وَ قِلَّةَ اَهْلِ الْعِلْمِ وَ الْحِلْمِ وَ الْهُدىٰ — وَ كَثْرَةَ اَهْلِ الْبَغْيِ وَ الْعَشَوٰاتِ

۱- اهلکه.

۲- مصدر حسده.

بس بود زآنچه بیفشاندی از چشم سحاب — وآنچه زآن رعد خروشید و برآورد ثبور

گوی بدرود بدین گفته و بازآ بدرود — گفتن ایشان را وز لعن عدو جوی سرور

تا گدازد جان در ماتمشان، ایشان را — رحمت ایزد و تا مرغ بپردازد شور

قاتلین‌شان را چندان که زند دور، سپهر — لعنت خانه خدا، لعن خلایق جمهور

آل طٰهٰ (ص) نبود عبد عبیدی چو مرا — جز شما تکیه گهی در همه عالم منظور

از من این نظم ثمین را بپذیرید که هست — بازگشتش بشما چون ز شما جسته صدور

نیست حسنی مگر آنرا بشما بدء و رجوع — وآنکه خصم آمدتان ختم بدو جمله شرور

چشم دارد بشما پور براهیم، کریم — خواه منعی رسدش خواه عطائی موفور

جان و مالم نبود مقصد و نی اهل و عیال — همت خویش ندارم بریاست مقصور

خصمتان دفع کنید از من و بخشید ثبات — مهرتان را، بود این بهتر پاداش امور

سامعین، جمله بر ایشان بفرستید درود — رحمت عالمیانشان همه در سیر دهور

بازآئید و بر این دعوتم آمین گوئید — شاید از لطف ببخشاید دادار غفور

داورا، خالق من، ربّ من و سیّد من — وآنکه روسوی وی آرند ز نزدیك وز دور

بگذر از مرحمت از جرم محبان رسول (ص) — باذوی القربی، ای یافته مجد از تو ظهور

***

و از آن جمله قصیده دیگری است در سوگواری :

برم از سوزش غم شکوه بسوی دادار — غصه دوری یاران، غم فقد انصار

شکوه آرم بحق از فقد رسول مدنی (ص) — که غمش رنجه نموده است دلم را ز شرار

روی بنهفتن اخیار یکی بعد دگر — غیبت شمس حق اندر افق تیره و تار

و آن نهان بودن رایات رشاد و تقوی — و آشکاری و تبهکاری خیل کفار

اهل علم و خرد و حلم و هدایت همه کم — و اهل جور و ستم و بغی و ضلالت بسیار

وَ لَمْ يَبْقَ مِنْ دِيْنِ الْإِلٰهِ سِوَى اسْمِهِ — وَ لَا مِنْ كِتَابٍ غَيْرُ مُرْتَسَمَاتِ

كَأَنَّ نَبِيّاً لَمْ يَجِئْ بِهِدَايَةٍ — وَ أَنَّ إِمَاماً لَا يَكُونُ بِآتِ

وَ مَنْ ذَكَرَ الرَّحْمٰنَ وَ الدِّيْنَ بَيْنَهُمْ — يَكُنْ كَقَتِيْنٍ فِيْ ذِئَابٍ فَلَاةٍ

وَ نُصْبِحُ وَ الرَّحْمٰنُ يَطْلُبُ بِالتُّقَى — وَ يَطْلُبُنَا الْأَهْلُونَ بِالنَّفَقَاتِ

يُطَالِبُنَا الْإِخْوَانُ طُرّاً بِحَقِّهِمْ — وَ يَطْلُبُنَا الْأَعْدَاءُ بِالزَّحَمَاتِ

وَ يَطْلُبُنَا النَّفْسُ الشَّقِيَّةُ بِالْهَوَى — وَ يَطْلُبُنَا الشَّيْطَانُ بِالْخُطُوَاتِ

وَ يَطْلُبُنَا الْوَالِيْ بِطَاعَةِ أَمْرِهِ — وَ يَطْلُبُنَا الْأَمْوَالُ بِاللَّحَظَاتِ

وَ يَطْلُبُنَا الْقَلْبُ الْمُعَنّٰى بِرَاحَةٍ — وَ أَنّٰى لَهُ فِيْ هٰذِهِ الصَّدَمَاتِ

فَيَا رَبِّ عَوْناً إِنَّنِيْ مُبْتَلًى فَكُنْ — مُعِيْناً لِمَحْيَايَ وَ بَعْدَ مَمَاتِيْ

وَ يَا نَفْسُ كُفِّيْ لَا تَكُونِيْ جُزَاعَةً — تَأَسَّيْ بِرُسْلِ اللهِ فِي النَّكَبَاتِ

تَأَسَّيْ بِآلِ اللهِ وَ اصْطَبِرِيْ لِمَا — دَهَاكِ مِنَ الْآلَامِ وَ الْكَبَبَاتِ

فَأَيُّهُمُ اَضْحٰى سَلِيْماً مِنَ الْأَذٰى — وَ أَيُّهُمُ اَمْسٰى بِغَيْرِ عُدَاةٍ

أَلَمْ يَكْسِرُوا اَسْنَانَ اَحْمَدَ حِيْنَ مَا — دَعَاهُمْ إِلَى التَّوْحِيْدِ وَ الْقُرْبَاتِ

أَلَمْ يَرْجُمُوهُ حِيْنَ جَاءَ يَصُدُّهُمْ — عَنِ اللّٰاتِ وَ الْعُزّٰى وَ أَخْذِ مَنَاةٍ

أَلَمْ يَهْجُمُوا ظُلْماً عَلٰى بَيْتِهِ الَّذِيْ — تَضَمَّنَهُ الْأَمْلَاكُ بِالْبَرَكَاتِ

أَلَمْ يُحْرِقُوا بَاباً لَقَدْ قَامَ دُوْنَهُ — مَلَائِكَةُ الرَّحْمٰنِ بِالْخَدَمَاتِ

فَيَا مُهْجَتِيْ ذُوبِيْ لِبِنْتِ مُحَمَّدٍ — إِذَا انْتَحَبَتْ بِالْبَابِ بِالثَّكَلَاتِ

وَ قَدْ شَمِتَ الْعَادِيْ بِهَا إِنَّ عِزَّكُمْ — تَوَلّٰى وَ لَيْسَ الْوَحْيُ بَعْدُ بِآتِ

وَقُوْلِيْ لِبَعْلِكِ الْحِيْنَ مُسْلِماً — وَ إِلَّا نُشَرِّدْكُمْ عَنِ الْحُجُرَاتِ

فَنَادَتْ اَبَاهَا يَا مَلَاذِيْ وَ مَلْجَائِيْ — ضَيَاعُكَ ضَاعَتْ بِانْتِهَازِ جُفَاةٍ

إِلَى اللهِ تَشْكُو فِي اغْتِصَابِ حُقُوقِهَا — وَ تَضْيِيْعِ نَسْلِ الْخَيْرِ وَ الْحُرُمَاتِ

فَيَا لَهْفَ نَفْسِيْ حِيْنَ قَالُوا لِرَدْعِهَا — أَيَا فَاطِمُ كُفِّيْ عَنِ الْحُمُقَاتِ

نبود باقی جز اسم، ز دین یزدان — نه ز قرآن مبین مانده بجز رسم آثار

گوئیا بهر هدایت نه بپا خاست رسول (ص) — یا نیاید پس از این قائم آل اطهار (ع)

بین این خلق کسانی که ز حق یاد کنند — گله‌سان در کف گرگان دغایند دچار

حق ز ما خواهد تقوی چو شب آریم بروز — قوت جویند ز ما عائله ما ناچار

حقّ خود را طلبند از ما اخوان یکسر — دشمنان در صدد آنکه رسانند آزار

نفس امّاره همی خواندمان بهر فساد — سوی خود شیطان میجویدمان راهسپار

والی از ما متوقع که بریمش فرمان — حفظ خود جویند اموال و نظارت در کار

دل محنت‌زده آسایش خود را خواهان — راحت اوست کجا زین همه رنج و تیمار؟

مبتلا گشته‌ام ای داور بیچون مددی — از کرم در دو جهان باش مرا یاور و یار

لختی ای نفس مکن شکوه و تشویش بهل — پیروی کن ز رسل در غم چرخ دوّار

پیرو آل نبی (ص) باش و شکیبائی جوی — ز آنچه ز آلام و محن جان تو دارد بیمار

روزی آسوده بسر برد کدامین ز آنان؟ — یا شبی ایمن بغنود ز خصم خونخوار؟

نشکستند مگر اعدا دندان رسول (ص) — خواندشان چون سوی توحید خدای قهار

پیکر پاکش از سنگ نخستند مگر؟ — بازشان داشت چو ز اصنام و سجود احجار

یا که بر خانه‌اش از ظلم نبردند هجوم — خانه‌ای را که ملك داشت ز رحمت سرشار

درگهی را مگر آتش نزدند از ره جور — که بد استاده بخدمت ملکش لیل و نهار

بگدازای جان، حالی ز غم دخت رسول (ص) — چو بصد آه و فغان در پس در یافت قرار

گفت دشمن بشماتت که شد آن عزت و جاه — پس از این وحی شما را نرسد دیگر بار

شوی را گوی برون آید و تسلیم شود — ور نه آواره نمائیم شما را زین دار

بانگ برداشت بتول ای پدر ای ملجأ من — خصم فرصت بکف آورد و شدند آل توزار

شکوه آورد بحق ز آنکه حقش رفت بغصب — کرد تضییع، عدو نسل رسول مختار (ص)

سوزدم جان ز دمی کز پی منعش دشمن — گفت ای فاطمه (ع) بس کن سخن ناهنجار

وَ قَدْ اَحْرَقُوا بَابَ الْوَصِيِّ بِنَارِهِمْ — وَ دَقُّوا بِهِ الزَّهْرَاءَ بِالرَّفَسَاتِ

فَقَدْ ضَرَبُوهَا لَطْمَةً لَاحَ قُرْطُهَا — وَ سَوْطاً فَظَلَّتْ تَسْكُبُ الْعَبَرَاتِ

فَيَا اُمَّةً ضَلَّتْ وَرَاءَ نَبِيِّهَا — وَ خَاضَتْ شَقَاءً لُجَّةَ الْهَلَكَاتِ

وَ لَمَّا تَنَشَّفْ مَا اَقَلَّ حَيَاءَكُمْ — ثِيَابُ النَّبِيِّ مِنْ نَدَى الْغَسَلَاتِ

كَفَرْتُمْ وَ رَبِّي لَاسَقَى اللهُ رَبْعَكُمْ — وَ خُلِّدْتُمُ فِي اَسْفَلِ الدَّرَكَاتِ

فَاِنْ شِئْتَ يَا خِلِّي اسْتَمِعْ مَا تَعَامَلُوا — عَلِيّاً وَ قَدْ بَادَوْهُ بِالشُّنَعَاتِ

وَ قَادُوهُ بِالتَّقْلِيدِ عُنْفاً وَ اِنَّهُ — اَمِيرُ الْوَرَىٰ يَا فُظْعَةَ الْفَعَلَاتِ

فَلَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا وَ فَلَّقَ هَامَهُ — شَقِيٌّ وَ اَلْقَى الْخَلْقَ فِي الْغَمَرَاتِ

وَاِنْ شِئْتَ يَا صَاحِ اسْتَمِعْ نَبَأَ الَّذِي — قَضَىٰ صَابِراً لَمْ يَشْفِ غَيْظَ بُغَاةٍ

رَاَىٰ مِنْهُمُ غَدْراً وَ مَكْراً وَ حِيلَةً — وَ هَتْكَ عُرُوضٍ اَعْظَمَ الْوَقَعَاتِ

اِلَىٰ اَنْ سَقَتْهُ السَّمَّ شَرُّ خَلِيقَةٍ — بِمَكْرٍ شَقِيٍّ دَائِمِ الْحَسَرَاتِ

وَ اَعْظِمْ بِرُزْءٍ هَدَّ اَرْكَانَ مَا يُرَىٰ — وَ مَا لَايُرَىٰ فَضْلاً عَنِ النَّسَمَاتِ

مُصَابُ حُسَيْنٍ يَا لَهُ مِنْ مُصِيبَةٍ — اَسَالَتْ عُيُونَ الْخَلْقِ بِالْعَبَرَاتِ

اَيُقْتَلُ سِبْطُ الْخَيْرِ وَ النَّهْرُ دُونَهُ — ظَمِيئاً وَ يُلْقَىٰ ضَاحِيَ الضَّحَوَاتِ

اَيُلْقَىٰ ثَلَاثاً لَايُوَارَىٰ وَ شِلْوُهُ — غَدَا مِنْ تَوَالِي الْجُرْحِ كَالشَّبَكَاتِ

اَيُوطَأُ شِلْوٌ بِالْخُيُولِ وَ طَالَ مَا — تَوَارَدَهُ الْاَمْلَاكُ بِالصَّلَوَاتِ

بِنَفْسِيَ بَنَاتُ الطُّهْرِ فِي لَيْلَةٍ مَضَتْ — عَلَيْهِنَّ بَعْدَ الْقَتْلِ بِالنَّكَلَاتِ

بَنَاتٌ صِغَارٌ سَاغِبَاتٌ ظَمِيئَةٌ — عَرَايَا طَرِيحَاتٌ عَلَى الْهَضَبَاتِ

وَ اُخْرَىٰ كِبَارٌ ثَاكِلَاتٌ اَمَضَّهَا — بُكَاءُ صَغِيرَاتٍ وَ فَقْدُ حُمَاةٍ

وَ فِي جَنْبِهَا اَشْلَاءُ اَحْبَابِهَا تُرَىٰ — مُقَطَّعَةَ الْاَعْضَاءِ وَ الرَّقَبَاتِ

وَ فِي جَانِبٍ قَدْ عَسْكَرَ الْقَوْمُ مُعْلِناً — صِيَاحَهُمُ بِالْوَجْدِ وَ الصَّفَقَاتِ

وَ هُنَّ ظَمَايَا سُغَّبٌ حُسَّرٌ وَ قَدْ — طُرِحْنَ عَرِيَّاتٍ عَلَى التُّرْبَاتِ

سوختند از شرر جور و ستم درگه قدس — وزلگد پهلوی زهرا(ع) بشکستند اشرار

گوشوارش چو نمودار شد از سیلی خصم — خست بازویش و بگریست چنان ابر بهار

هله،ای امت گم گشته چو بگذشت رسول(ص) ـ وی فرو رفته بدریای هلاکت ز کنار

زآب غسلش کفن پاك نخوشیده نبی(ص) — شرمتان هیچ و نه آزرم، گروه غدار

بخدا شرك بجستید، نباردتان فیض — ابدی مسکن‌تان شد درك اسفل نار

خواهی ای یار شنو ز آنچه بجستند سلوك — با علی(ع) و آنچه نمودند ز زشتی اظهار

گردنش رارسن از عنف فکندند و خوداو — بود سردار جهان، وه چه قبیح این رفتار

دیر نگذشت بر آنان مگرش فرق شکافت — تیغ بن ملجم و شد امر خلایق دشوار

اگر ای دوست بخواهی بشنو قصه آنك — رفت صابر ز جهان، کینه نجست از فجار

دید ز آنان چه بسا حیله و مکر و تزویر — هتك شد حرمتش،این داهیه کوچك مشمار

تا بنوشاند بدو جعده دون زهر مذاب — حیله زاده سفیان چو نمودش وادار

بس عظیم است غمی کز آن، بگذشته زناس — خلق پیدا و نهان را فتد ارکان از کار

غم جانسوز حسین(ع) است و ازاین غم فریاد — کش ز تأثیر، همی چشم جهان گرید زار

کی سزد سبط نبی(ص) کشته شود برلب نهر ـ تشنه و اندر تف خور پیکرش افتد بقفار؟

سزد آیا که سه روز افتد بی غسل و کفن — جسم چون لانه زنبور ز زخم بسیار

جسمی آیاز سم اسب لگد کوب رواست — کآورد رحمت یزدان ملکش ز استمرار

جان من برخی احوال صبایای رسول(ص) — بودشان از پی عاشور شبی محنت‌بار

پاره‌ای گرسنه و تشنه و عریان و طریح — بر روی خاك و از آنان همه بودند صغار

رنجه از گریه اطفال و غم فقد حمات — عده دیگرشان کآمده ز آن جمع، کبار

گاه میآمدشان پیکر یاران بنظر — پاره پاره تن بی سر ز یمین و ز یسار

گاه میآمدشان هلهله خصم بگوش — از ره شادی و آن کف زدن و استبشار

لکن این پردگیان گرسنه و تشنه عموم — خفته حسرت‌زده و برهنه بر خاك و نزار

وَ هٰذِیْ تُنَادِیْ اُمَّهَا تِلْكَ بَعْلَهَا — وَ تِلْكَ اَبَاهَا تِلْكَ خَيْرَ دُعَاةٍ

وَ هٰذِیْ تُنَادِیْ وَا اَخَاهُ تَرَكْتَنَا — اُسَارٰی حُيَارٰی فِیْ وِثَاقِ جُفَاةٍ

وَ هٰذِیْ تُنَادِی الْاِبْنَ ثَاكِلَةً لَهُ — وَ هٰذِیْ لِعَمٍّ تَسْكُبُ الْعَبَرَاتِ

وَ لَمْ تَدْرِ مَاذَا يَفْعَلُ الْقَوْمُ فِیْ غَدٍ — اَيُقْتَلْنَ اَمْ يُؤْسَرْنَ كَالْاَمَوَاتِ

يَرَيْنَ بِاَمْسٍ كَانَ جَمْعاً حُمَاتُهَا — وَ هُنَّ عَلٰی عِزٍّ بِحِفْظِ كُمَاةٍ

وَ صِرْنَ اُسَارٰی كَالْاِمَاءِ مَذَلَّةً — يَتَامٰی اَيَامٰی تَرْتَجِی الْهَلَكَاتِ

بِنَفْسِیْ بَنَاتُ الْعِزِّ اِذْ جَاءَ مِنْهُمُ — صِيَاحٌ بِتَرْحَالٍ عَنِ الْعَرَصَاتِ

فَمَا حَالُهَا اِذْ وَدَّعَتْ جُثَثاً لَهَا — ضِيَاءٌ وَ اِشْرَاقٌ عَلَی الرَّضَفَاتِ

وَ جَاؤُا بِاَرْمَاحٍ وَ شَالُوا رُؤُسَهَا — كَاَنَّ بُدُوراً فِیْ سَمَاءِ قَنَاةٍ

وَ جَاؤُا بِاَجْمَالٍ ضَوَالِعَ مَا لَهَا — وِطَاءٌ وَ شَالُوهَا عَلَی الْقَتَبَاتِ

فَمِنْهُنَّ بِالْاَغْلَالِ كَانَ مُصَفَّداً — وَ مِنْهُنَّ بِالْاَحْبَالِ كَالْاَمَوَاتِ

وَ مَا حَالُهَا حَرُّ الْهَجِيْرِ اِذَا غَدَا — يُسَعِّرُ اَغْلَالاً عَلَی الرَّقَبَاتِ

اِذَا شِئْنَ اَنْ يَبْكِيْنَ يَوْماً لِمَا بِهَا — ضُرِبْنَ بِاَسْوَاطٍ وَ كَعْبِ قَنَاةٍ

وَ اِنْ شِئْنَ رِفْقاً سُقْنَ اَوْ سُتْرَةً لَهَا — كُشِفْنَ لِتَلْقَی لَفْحَةَ الضَّحَوَاتِ

وَ اِنْ شِئْنَ اِرْخَاءَ الْحِبَالِ لِحَاجَةٍ — بِهِنَّ زَمَاناً صَفَّدُوا الْعُقَدَاتِ

اِذَا قُلْنَ نَحُّوا ذِی الرُّؤُسَ لَعَلَّهُ — يَقِلُّ هُجُومُ النَّاسِ فِی الطُّرُقَاتِ

اَتَوْا بِالرُّؤُسِ فِی الْجِمَالِ لِكَیْ تُرٰی — وَ تَبْكِیْ لِكَیْ يُلْحَظْنَ مُنْهَتِكَاتِ

اِذَا سَتَرَتْ بِالْكُمِّ اَوْجُهَ عِصْمَةٍ — يُخَاطَبْنَ كَیْ يُظْهِرْنَ لِلْوَجَنَاتِ

كَفَرْتُمْ وَ رَبِّ الْبَيْتِ مَاذَا فَعَلْتُمُ — وَ صِرْتُمْ كَمَنْ كَانُوا عَبِيْدَ مَنَاةٍ

كَفَرْتُمْ وَ رَبِّ الْبَيْتِ بَعْدَ نَبِيِّكُمْ — عَلَيْكُمْ عَذَابُ اللهِ وَ اللَّعَنَاتُ

كَفَرْتُمْ وَرَبِّ الْبَيْتِ مِنْ سُوْءِ فِعْلِكُمْ — وَ قِدْماً عَدَلْتُمْ عَنْ طَرِيْقِ نَجَاةٍ

فَيَا آلَ طٰهٰ نَحْنُ قَوْمٌ نُحِبُّكُمْ — وَ نَرْعٰی ذِمَامَ الرُّسْلِ فِی الرَّقَبَاتِ

این یکی مادر خود خواندی و آن شوهر خویش ـ و آن پدر خواندی و آن نیز رسول دادار (ص)

گفتی این یك که برادر، بنهادی ما را — بکف قوم دغا، حیران در قید اِسار

این یکی خواند پسر را و برا و زار گریست — و آن دگر بر عم خود کرد در اشك نثار

آگهی شان نه که فردا چه کند کینه خصم — بکشد یا بکَشد همچو کنیزان تتار

دی بدیدند عزیزان و دلیران مجموع — عزّ اهل حرم از صولت آنان ستوار

حالیا جمله اسیرند بخواری چو کنیز — با یتیمان همه در بیم هلاك از اغیار

جان فدا پردگیان را چو از آن قوم رسید — بانگ کوچیدن از آن عرصه بحکم اجبار

نتوان حالتشان گفت بهنگام وداع — با بدنهای درخشان طپان بر احجار

برد دشمن سر یاران بسر نیزه فراز — جلوه گر گفتی بر چرخ سنانند اقمار

بگزیدند پس آنگه شترانی مجروح — لنگ و عریان و نمودند زنان جمله سوار

برخی از آنان بودند بزنجیر گران — چون کنیزان برسن جمعی با حال فگار

حال آنان چه بد آیا؟ چو بهامون خورشید — تافت بر گردنشان غل ز تف آتشبار

روزی از غم اگر آهنگ گرستن شان بود — زخم دل میشدی از طعن سنانشان تکرار

رفق و ستر ار طلبیدند براندی شان خصم — واندر آن تابش خور کشف نمودی استار

ور بجستند دمی سستی آن سخت رسن — یافتی بند گرانشان بعقود استقرار

خواستندی چو بیك سوی، رؤس شهدا — تا شود کاسته زین روی، هجوم نظّار

جانب محملشان خصم بیاورد رؤس — تا بگریند و ببینند عیانشان حضار

آستین چون بگرفتند بپوشیدن روی — داشت دشمن بعتاب از پی منعش اصرار

آل سفیان، بخدا از ره دین دور شدید — همچو آنان که گزیدند بت اندر اعصار

شرك جستید بحق رفت نبی (ص) چون ز میان ـ لعنت حق بشما باد فزونتر ز شمار

بخدا کفر گزیدید از این شیوه زشت — بودتان نیز از این پیش ز ایمان انکار

مهرتان جوییم ای آل رسول (ص) از دل و جان — وز رسل باشدمان ذمّه عهد و اقرار

نُحِبُّكُمْ وَ الْقَوْمُ قَدْ بِاَغَضُوكُمُ وَ نُؤْثِرُكُمْ وَ الْقَوْمُ فِی الْأُثْرَاتِ
نُقِرُّ لَكُمْ بِالْفَضْلِ وَ الْقَوْمُ جُحَّدٌ وَ نُقْتَلُ فِيكُمْ اَسْوَءَ الْقَتَلَاتِ
وَ هُمْ قَاتَلُوكُمْ حَيْثُمَا وَجَدُوكُمُ وَ نَفْدِيكُمْ بِالنَّفْسِ وَ الْمَلَكَاتِ
وَ هُمْ شَرَّدُوكُمْ نَحْنُ فِيكُمْ نُشَرَّدُ صَبَاحاً مَسَاءً نُورَدُ الْوَرَطَاتِ
وَ هُمْ ظَلَمُوكُمْ فِی قُلُوبٍ قَسِيَّةٍ وَ نَحْنُ نُبَاكِی سَاكِبِی الْعَبَرَاتِ
وَ قَدْ حَكَمُوا فِی مَالِنَا وَ دِمَائِنَا وَ اَوْلَادِنَا بِالْقَتْلِ وَ النَّهَبَاتِ
وَ عِزَّتِكُمْ اِنَّا بُلِينَا بِشَرِّهِمْ وَ ضَاقَ الْفَضَا فَادْعُوا لَنَا بِنَجَاةٍ
وَ لَيْسَ لَنَا فِيمَا ذَكَرْتُ عَلَيْكُمُ بَلَاءٌ وَ لَا مَنٌّ فَلَا وَ حَيَاتِی
لَمِنْكُمْ جَمِيعُ الْمَنِّ وَ الطَّوْلُ كُلُّهُ لَكُمْ شُكْرُهَا فَرْضٌ عَلَى النَّسَمَاتِ
وَ لٰكِنَّنِی لَمَّا رَأَيْتُ بَلَاءَكُمْ بِتَفْرِيقِكُمْ بَيْنِی وَ بَيْنَ عُدَاةٍ
رَجَوْتُكُمْ اَنْ تَفْرُقُوا بَيْنَنَا غَداً وَ لَاتَجْمَعُونَا عَوْضُ فِی الْمَثُلَاتِ
وَ لَاتَفْرُقُوا بَيْنِی وَ بَيْنَ عَبِيدِكُمْ كَمَا كُنْتُ عُمْرِیَ مَوْرِدَ الْخَدَمَاتِ
كَرِيمُ بْنُ اِبْرٰهِيمَ عَبْدُكُمُ الَّذِی نَطَقْتُمْ بِهِ فِی فَضْلِكُمْ كَلِمَاتِ
وَ قَدْ عَبِقَتْ كُلُّ الْبِلَادِ بِنَشْرِهِ وَ شَاعَ وَ ذَاعَ الْاَمْرُ فِی الصَّفَحَاتِ
فَلَمْ يَسْتَطِعْ اَعْدَاؤُكُمْ نَشْرَ فَضْلِكُمْ فَضَاقَ خُنَاقُ الْقَوْمِ بِالْحَنَقَاتِ
فَقَامُوا بِدَفْعِ النَّاشِرِينَ لِفَضْلِكُمْ وَ لَوْلَا دِفَاعُ اللهِ فِی الْحَمَلَاتِ
لَمَاكَانَ مِنَّا نَاطِقٌ يَطَأُ الثَّرَیٰ لَكُمْ وَ لَهُ الْاِفْضَالُ بِالنِّعَمَاتِ
عَلَيْكُمْ صَلٰوةُ اللهِ مَا ذَرَّ شَارِقٌ وَ مَا دَارَ دُرِّیٌّ عَلَى الْفَلَكَاتِ
وَ لَعْنَةُ رَبِّیَ عَدَّ مَا كَانَ ذَرَّةٌ عَلَىٰ مَنْ قَلَاكُمْ مُدَّةَ الصَّلَوَاتِ

***

منها تشطیر[1] فی الرجاء الی الله عز و جل:

«وَفَدْتُ عَلَى الْكَرِيمِ بِغَيْرِ زَادٍ» ثَقِيلَ الظَّهْرِ بِالذَّنْبِ الْعَظِيمِ

۱- التشطیر التنصیف.

دوستاریم شما را، دگرانتان دشمن کینه جویند و گزینیم شما را مختار
فضلتان را همگی مذعن و آنان منکر کشته راه شمائیم ببدتر کشتار
هر کجا قوم بجستند شما را کشتند مال و جان در رهتان ما بنمودیم نثار
همه گردیدیم آواره چو آواره شدید صبح وشب عرضه هرورطه زخصم مکار
بر شما آمده ز آن سنگدلان جور و ستم ما سرشك الم از دیده روان بر رخسار
قتل ما، غارت ما، کشتن ذریه ما حکم دادند کز این گونه برآرند دمار
زین بلا، حقّ شما عرصه بما آمده تنگ باز خواهید که ما را برهاند دادار
بر شما از آنچه بگفتم سخن از محنت ورنج منّتی نیست، بجانم نه غرض زین گفتار
بل شما راست سزا منت آلاء و نعم شکرتان فرض بر ابناء بشر در ادوار
لیك چون شامل خود دیدمتان منّ عظیم خصم را دور ز من داشته مانند حصار
جستم امّید بفردا که جدائی فکنید بین ما، جمع نخواهید دگر روز شمار
وز دگر سو، ز غلامان ننهیدم مهجور که همه عمر بدم بنده فرمانبردار
بنده‌تان است کریم بن براهیم همانك بزبانش بنمودید فضائل اظهار
منتشر کرد و از آن داشت معطر آفاق امرتان شایع و ظاهر شد از او در اقطار
نشر این فضل نیارست تحمل چو عدو نای بفشرد ورا خشم فزون از معیار
دوستان‌تان را باری بعداوت برخاست حفظ حق گر نبد از حمله او زین پیکار
کس نمی‌ماند ز ما تا بشما آرد روی وین تفضل ز خدا بود و هداة ابرار
بر شما رحمت حق تا که بتابد خورشید و اندر افلاك بدینگونه کواکب سیّار
همچنین لعنت یزدان بشمار ذرّات خصمتان را، بشما تا که درود از جبّار

***

از آن جمله است تشطیر در امیدواری بخدای عز و جل:

شدم بی توشه بر بخشنده نازل به پشت خویش سنگین جرم، حامل

وَ مٰا لِیْ مٰا بِهِ اَرْجُو نَجٰاةً «مِنَ الْحَسَنٰاتِ وَالْقَلْبِ السَّلِیْمِ»
«وَحَمْلُ الزّٰادِ اَقْبَحُ کُلِّ شَیْءٍ» اِذٰا کٰانَ الْوُفُودُ عَلَی اللَّئِیْمِ
فَلَسْتُ اَسٰاءُ مِنْ صُفْرِ الْاَکُفِّ «اِذٰا کٰانَ الْوُفُودُ عَلَی الْکَرِیمِ»

***

منها تشطیر آخر فی الرجاء:

«وَثِقْتُ بِعَفْوِ اللهِ عَنِّیَ فِیْ غَدٍ» وَ کُلٌّ یُنٰادیٰ لاٰتَ حِیْنَ مَنٰاصٍ
وَ اَیْقَنْتُ اَنَّ اللهَ یُکْرِمُ وَفْدَهُ «وَاِنْ کُنْتُ اَدْرِیٰ اَنَّنِی الْمُذْنِبُ الْعٰاصِیْ»
«وَ اَخْلَصْتُ حُبِّیْ فِی النَّبِیِّ وَ آلِهِ» خُلُوصاً وَ اِنِّیْ فِی الْمَوَدَّةِ رٰاصٍ
فَاِنْ ثَبَتَتْ حَتَّی الْوَفٰاةِ مَحَبَّتِیْ ـ «کَفیٰ فِیْ خَلاٰصِیْ یَوْمَ حَشْرِیَ اِخْلاٰصِیْ»

***

منها فی مدح السید الاستاد اعلی الله مقامه:

وَ کَیْفَ یُمْکِنُنِی الْاِطْرٰاءُ فِیْ رَجُلٍ اَعَزَّهُ اللهُ مِنْ اِسْمٍ وَ مِنْ رَسْمِ
آتٰاهُ قَدْراً وَ شَأْناً فَوْقَ مَشْعَرِنٰا وَ زٰادَهُ بَسْطَةً فِی الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ

***

منها فی مدحه ایضاً:

اَخْلَصْتُ حُبِّیْ فِیْ وِلاٰ کاظِمٍ وَ اِنْ لَحٰانِیْ فِیْهِ مَنْ فِیْهِ
اُحِبُّهُ حُبّاً عَلیٰ رَغْمِ مَنْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضٰاءُ مِنْ فِیْهِ

***

و منها فی الالتجاء الی الرضا علیه السلام:

مَنْ یُبْلِغَنَّ الرِّضٰا جَلَّتْ کَرٰائِمُهُ عَنِّیْ سَلاٰمَ اَسِیْرٍ مُبْتَلَی الْبٰالِ
یَقُولُ یٰا سَیِّدِیْ اِنِّیْ خَرَجْتُ عَلیٰ کَرِیْمٍ وَجْهِکُمُ لاٰ وَجْهِیَ الْبٰالِیْ
فَمٰا تَبَلْبُلُ بٰالٍ لَسْتُ اَزْعَمُهُ اَنْ یَعْتَرِیْنِیْ وَ مٰاذٰا سُوْءُ اَحْوٰالِیْ
وَ هَلْ جَزٰاءُ الَّذِیْ قَدْ صٰارَ مُتَّکِلاً عَلیٰ جَنٰابِکَ اَنْ یُلْقیٰ بِبَلْبٰالِ

نه آن دارم کز آن جویم نجاتی ز نیکیها و از پرداخته دل
ز هر چیزی است بدتر توشه بردن کس ار در خان ناکس کرد منزل
نه از دست تهی باکم دگر هیچ چو بر بخشنده وارد گشت محمل

***

از آن جمله است تشطیری دیگر در امیدواری:

باشدم فردا یقین بر عفو از ربّ جلیل چون نداآید که نبود بر گریز کس سبیل
دارم اطمینان که حق دارد گرامی واردین گر چه میدانم بود بار گناهم بس ثقیل
جسته‌ام اخلاص درحب رسول وآل او(ص) از صفا در دوستی باشد مرا اصلی اصیل
گر ولایم تا دم مردن بماند پایدار برخلاصم بس بود در حشر اخلاصم کفیل

***

از آن جمله است در مدح سیّد استاد اعلی الله مقامه:

بکنه مدحت مردی چه سان شوم رهبر کز اسم و رسم ببرد ایزدش بسی برتر
برون ز مشعر ما عزّ و جاه داده بدو بعلم و جسم فزوده است بسط او داور

***

از آن جمله نیز در مدح آن بزرگوار است:

بمهر کاظم (اع) خالص مرا ولایت او و گر چه خصم زند طعنه در رعایت او
مراست مهرش مهری، برغم آنکه بود عداوتش همگی ظاهر از حکایت او

***

و از آن جمله است در پناهندگی بحضرت رضا علیه السلام:

که بردسوی رضا(ع) صاحب افضال کبیر او سلامی ز من زار پریشان اسیر
کآمدم جانب رخسار کریم تو برون سرورا، نی رخ فرسوده خود زشت وحقیر
نه گمان داشتم این گونه پریشانی خویش چیست این رنج وچرا در منش اینسان تأثیر؟
بود آنرا که توئی تکیه گه او آیا این جزا کو بغم افتد دهد از کف تدبیر؟

فَمَا أُجِيبُ رِجَالاً كُنْتُ أُخْبِرُهُمْ — أَنِّيْ خَرَجْتُ عَلىٰ وَجْهِ الرِّضَا الْعَالِيْ
وَ سَيِّدِيْ حَافِظِيْ عَنْ كُلِّ طَارِيَةٍ — وَ لَايَخِيْبُ عَلىٰ ذَا الْوَجْهِ آمَالِيْ
فَأَيْنَ مَا كُنْتُ أَرْجُو مِنْ حَمِيَّتِكُمْ — وَ أَيْنَ شِيْمَتُكُمْ عَوْناً عَلىٰ حَالِيْ
قَدْ أُمْرِضَتْ سَكَنِيْ وَالْقَلْبُ مُضْطَرِبٌ — وَ الدَّارُ شَاسِعَةٌ فَكّاً لِأَغْلَالِيْ
فَخَلِّصُوهَا مِنَ الْأَمْرَاضِ مِنْ عَجَلٍ — فَأَحْسَنُ الْخَيْرِ مَا يُؤْتىٰ بِإِعْجَالٍ
اِشْفُوا وَعَافُوا وَصُونُوا وَاحْفَظُوا كَرَماً — فَلَايَطُولُ بِلَوْمِيْ مِقْوَلَ الْقَالِيْ
لَاتُشْمِتُوا بِيْ عَدُوّاً صَارَ يَشْمَتُ بِيْ — فِيْكُمْ قَدِيْماً وَ لَاتَرْضَوْا بِإِذْلَالِيْ
ثُمَّ احْفَظُوا فِيْ طَرِيْقِيْ كُلَّ مَا مَعَنَا — بِعَيْنِكُمْ كَرَماً فِيْ خَيْرِ إِيْصَالٍ

منها تشطیر آخر فی الهوی:

«يَا قَلْبُ لَاتَدَعِ الْهَوىٰ» — فَتَزِيْغَ عَنْ نَهْجِ الرَّشَادَةِ
أَسْلُكْ سَبِيْلَ أُولِي النُّهىٰ — «اِرْفِضْ مَقَالَ أُولِي الزَّهَادَةِ»
«اِنْ كَانَ وَصْلٌ فَالْمُنىٰ» — وَ بُلُوغُهُ لَهِيَ السَّعَادَةُ
وَ إِذَا تَقَصَّرَ طَالِعٌ — «أَوْ كَانَ هِجْرٌ فَالشَّهَادَةُ»

***

منها فی الشکر علی شفاء السید اعلی الله مقامه:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ سَرَّنَا — مِنْ بَعْدِ بَلْبَالِ الْفُؤَادِ الْقَسِيْمِ
بِشَارَةٌ جَاءَتْ غَدَاةً لَنَا — فِيْ صِحَّةِ الْحِبْرِ الْعَلِيْمِ الْحَلِيْمِ
وَ السَّيِّدِ الطَّوْدِ الَّذِيْ قَدْرُهُ — أَبْدىٰ لَنَا عُظْمَ الْإِلٰهِ الْعَظِيْمِ
جَبْهَتُهُ الْغَرَّاءُ تُبْدِيْ لَنَا — عَنْ نُورِ مَوْلَانَا النَّبِيِّ الْكَرِيْمِ

***

منها فی الرثی:

مَا ذَا الْمُصَابُ الَّذِيْ عَمَّ الْبَرِيَّاتِ — تَزَلْزَلَتْ مِنْهُ أَرْكَانُ السَّمٰوَاتِ
مَا بِالْبِلَادِ عَلَيْهَا الْحُزْنُ وَ الْكَرَبُ — مَا بِالْعِبَادِ أُصِيْبُوا بِالرَّزِيَّاتِ

چه دهم پاسخ مردان که بدیشان گفتم — میروم سوی رضا (ع) پادشه عرش سریر
سرورم داردم از جمله آفات مصون — ناامیدیم از این روی نباشد تقدیر
آن حمیّت که امیدم ز شما بود کجاست؟ — شیوه فضل شما کو؟ بمن آئید نصیر
همسرم آمده رنجور و دلم گشته پریش — خانه‌ام دور، ز من باز کنید این زنجیر
برهانید ز امراض مر او را بشتاب — بهترین خیر بود خیر بری از تاخیر
هم شفا داده و با عافیتش حفظ کنید — از کرم، تا بملامت نشود دشمن چیر
بشماتت منهید آنکه مرا در رهتان — طعنه‌ها میزد و راضی نشویدم تحقیر
هر چه با ماست بچشم کرم اندر این راه — حفظ فرموده، رسانید بمنزل ز مسیر

از آن جمله تشطیر دیگری است در عشق:

دلا دامن عشق از کف مدار — که از راه رشد اوفتی بر کنار
بنه پای در راه دانشوران — تو گفتار زهّاد را واگذار
گرت وصل آمد همان آرزوست — سعادت ترا بی گمان گشته یار
اگر کوتهی دیدی از بخت خویش — و گر هجر آمد شهادت شمار

***

از آن جمله است در شکر بر شفاء سیّد اعلی الله مقامه:

سپاس حق که بفرمودمان بجان مسرور — پس از ملال و پریشانی دل رنجور
بیامدادان ما را بزرگ مژده رسید — ز تندرستی شایسته علیم صبور
بزرگوار ملاذی چنان که منزلتش — رسانده عظم خدای عظیم را بظهور
فروغ جبهه تابنده‌اش کند همه حال — برای ما ز جمال نبی (ص) حکایت نور

***

از آن جمله است در سوگواری:

چیست این غم که گرفت اهل جهان را یکسر — متزلزل شد از آن پایه چرخ اخضر
از چه بگرفته فرا رنج و الم جمله بلاد — وز چه زین گونه گرفتار بلا گشته بشر؟

اَرَی الْبَرارِیَ قَدِ اغْبَرَّتْ مَسالِکُها — اَرَی الْبِحارَ وَ شِیبَتْ بِالْکُدُوراتِ
اَرَی الرَّواتِعَ قَدْ ضَلَّتْ مَراتِعَها — اَرَی الطُّیُورَ وَ قَدْ صاحَتْ بِرَنّاتِ
کادَتْ تُجاوِبُ وَحْشُ الْبَرِّ مِنْ حَزَنٍ — اَهْلَ الْبِلادِ بِاَصْنافِ النِّیاحاتِ
کَاَنَّما حَلَّ عاشُورا وَ جُدِّدَ لِـــلْاَنامِ وَ الدَّهْرِ اَنْواعُ الْمُصِیباتِ
فَیا فُؤادِی اسْتَعِدَّ فِیْ مَاْتَمٍ تَرَکَ الْـــعُیُونَ تَهْمِیْ بِدَمْعٍ کَالْمَطِیْراتِ

***

منها فی الرثی:

اَنُوحُ کَئِیباً وَ الْعُیُونُ نَضِیْبٌ — وَ لِلْقَلْبِ مِنْ نارِ الْکُرُوبِ لَهِیْبٌ
خَلِیْلَیَّ قُوما خَلِّیانِیْ وَ کُرْبَتِیْ — فَلِیْ دُونَ حُزْنِیْ رَنَّةٌ وَ نَحِیْبٌ
وَ ما لِیَ مِنْ بَعْدِ الْحُسَیْنِ مَسَرَّةٌ — وَ لَیْسَ لِطِیْبِ الْعَیْشِ فِیَّ نَصِیْبٌ
وَ کَیْفَ ارْتِیاحِیْ وَالْحُسَیْنُ مُجَدَّلٌ — وَ اَهْلُوهُ مِنْهُمْ مُقْتَلٌ وَ سَلِیْبٌ
رِجالٌ بِوادِی الطَّفِّ صَرْعیٰ کَاَنَّهُمْ — شُمُوسُ سَماءٍ ما لَهُنَّ مَغِیْبٌ
نِساءٌ عَلیٰ کُورِ الصِّعابِ کَاَنَّها — اُساریٰ مَجُوسٍ فِی الْاِسارِ نَهِیْبٌ
یَرَیْنَ رِجالاً قُتِّلُوا وَ جُسُومُهُمْ — مُقَصَّبَةٌ بِالْبَاتِراتِ خَدِیْبٌ
وَ اَبْدانُهُمْ صَرْعیٰ بِفَیْفاءَ قَفْرَةٍ — رُؤُسُهُمُ فَوْقَ الْقَناةِ ذَهُوبٌ
بِنَفْسِیْ جُسُومٌ حَطَّمَتْها حَوافِرُ — فَوا اَسَفا هَلْ لِلْجُسُومِ ذُنُوبٌ
بِنَفْسِیَ رَهْطٌ باذِلُوا النَّفْسِ دُونَهُمْ — نَعَمْ بَعْدَهُمْ کَیْفَ الْحَیٰوةُ تَطِیْبُ
بِنَفْسِیْ بَناتُ الطُّهْرِ اِذْ زُرْنَ مَقْتَلاً — وَ لَیْسَ لَها غَیْرَ الْاِلٰهِ حَبِیْبُ
وَ فِی الْعَیْنِ دَمْعٌ وَ الصُّدُورُ غَلِیْلَةٌ — وَ فِی الْقَلْبِ نارٌ وَ الْخُدُودُ تَرِیْبُ
فَوا اَسَفا هَلْ فَوْقَ ذاکَ مُصِیْبَةٌ — وَ هَلْ فَوْقَها فِی الْعالَمِیْنَ خُطُوبُ
فَلا لا وَ رَبِّیْ اِنَّها لَرَزِیَّةٌ — عَلَیْها قُلُوبُ الْعالَمِیْنَ تَذُوبُ
وَ لِلطَّیْرِ فِی الْاَوْکارِ نَوْحٌ وَ رَنَّةٌ — وَلِلْحُوتِ فِیْ جَوْفِ الْبِحارِ نَحِیْبُ

***

راه صحرا نگرم تیره ز بس گرد و غبار — آب دریا بگل آمیخته بینم اندر
هم رواتع همه گم کرده ره مرتع خویش — هم ز غم مویه کنان آمده مرغان بکسر
شده نزدیك که آیند هم‌آهنگ، وحوش — خلق را از غم، هر دم بنوائی دیگر
راست پنداری، عاشور نموده است حلول — گشته تجدید، مصائب را در دهر اثر
ماتمی راتو هم آماده شوای دل که بریخت — اشك چشمان را ز آنگونه که از ابر مطر

***

از آن جمله است در سوگواری:

گریم بحزن و خشك شدم چشم اشکبار — وز آتش مصائب، دل را بود شرار
خیزید ای دو یار و گذارید با غمم — کز بهر من ز غصه فغانی است آشکار
بعدازحسین(ع) نیست مراشادی وسرور — دل از صفای زندگیم نیست کامگار
شادان چگونه باشم ودرخاك وخون حسین(ع) ـ یارانش کشته، عترتش از نهب خصم زار
مردانی اوفتاده بصحرای طف بخاك — مانند، مهر را و نجویند استار
بر پشت اشتران چو اسیرانی از مجوس — نسوان اهل بیت و ز نهب عدو فگار
مردان خویش کشته بدیدند وجسمشان — گردیده پاره پاره ز شمشیر جانشکار
ابدانشان فتاده بصحرای قفر و خشك — سرها بنوك نیزه بیداد استوار
جانم فدا جسوم لگدکوب را، دریغ — آیا گناه بود بر آنان بروزگار؟
قربان زمره‌ای که بجانان فدا شدند — آری بود حیات پس از دوست ناگوار
جانم فدای حال، بنات رسول را (ص) — در قتلگه که غیر خداشان نبود یار
چشمان پرآب وسینه پرآتش زفرط حزن — دلها پر از شراره و رخساره پرغبار
از این بزرگتر چه مصیبت زهی دریغ — برتر از این بعالم ایجاد؟ زینهار
هرگز بحقّ حق نه چنین محنتی عظیم — کز آن قلوب عالمیان گشت داغدار
در آشیان ز غصه بود مرغ را فغان — واندرخروش وجوش زغم حوت دربحار

***

منها تاریخ انتقال السید الاستاد اعلی الله مقامه :

قَدْ كانَ مِنْ كاظِمٍ شَرْعُ الْهُدىٰ بَلِجاً وَ ذاكَ اَبْيَنُ مِنْ نارٍ عَلىٰ عَلَمِ

وَ لاٰاُرِيْدُ بِذٰا اِظْهارَ مِدْحَتِهِ فَفَضْلُهُ غَيْرُ خافٍ عِنْدَ ذِى الْحُلُمِ

فَكانَ ما كانَ فِىْ عِزٍّ وَ فِىْ شَرَفٍ وَعاشَ ما عاشَ فِىْ جُودٍ وَفِىْ كَرَمٍ

كُنّا بِنُورِ هُداهُ سالِكِىْ طُرُقٍ فِى الْحَقِّ قَدْ ضَلَّ عَنْها سايِرُ الْاُمَمِ

فَيا لَهُ مِنْ زَمانٍ كانَ مُنْذُ بَدا مُسْتَشْرِقاً بِضِيآءِ الْعِلْمِ وَ الْحِكَمِ

فَقُلْتُ مِمَّ تَغَشّاهُ الظَّلامُ اِذاً نُودِيْتُ هٰذا سُؤالٌ غَيْرُ مُكْتَتَمِ

كانَ الزَّمانُ بِنُورِ الْعِلْمِ مُبْتَهِجاً مُذْ غابَ بَدْرُ الْهُدىٰ قَدْ عادَ فِى الظُّلَمِ

(۱۲۵۹)

***

و منها قصیدة فی الرثی انشأتها مستعجلاً :

اَلا يا عَيْنُ جُودِىْ ساعِدِيْنا بِدَمْعِكِ فِىْ مُصابِ الْاَطْهَرِيْنا

اَلا يا عَيْنُ جُودِىْ فِى مُصابٍ بَكىٰ فِيْهِ عَمِيْدُ الْمُرْسَلِيْنا

اَلا يا عَيْنُ جُودِىْ فِىْ مُصابٍ عَلَيْهِ بَكىٰ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنا

بَكَتْ فِيْهِ الْمُخَدَّرَةُ الْبَتُولُ بَكاهُ الْمُجْتَبىٰ بِدَمٍ حَزِيْنا

بَكَتْ فِيْهِ الْاَئِمَّةُ بِالدِّماءِ بَكَتْهُ الْاَنْبِيآءُ اَجْمَعُونا

بَكَتْ فِيْهِ مَلائِكَةُ السَّمآءِ وَ اَهْلُ الْاَرْضِ تَبْكِيْهِ شُجُونا

بَكَتْهُ النّارُ وَ الْجَنّاتُ حُزْناً وَ اَهْلُهُما وَ ما فِى النَّشْأَتَيْنا

از آن جمله است تاریخ وفات سیّد استاد اعلی الله مقامه :

ز کاظم (اع) بود راه هدی پدید از روشنی بجهان
وز آتش بر مناره بود فزون این آشکار و عیان

مرا از این سخن نبود غرض اظهار مدحت او
که فضل او بسی ظاهر است بنزد بخردان بیگمان

ببود او تا که بود او بجا همه در عین عز و شرف
بماند او تا که ماند او بپا بجود و بخشش بیکران

ز نور رهنمائی او، همه بودیم راه‌سپر
بسی ره را بحق که بدند از آنها مانده گم دگران

خوشا آن دوره‌ای که در او بدش تابنده چهر نکو
همه انوار علم و حکم همی تابید از او بروان

بگفتم از چه زینسان گرفت جهانرا تیرگی سربسر
ندا آمد مرا از سروش که این پرسش نباشد نهان

زمان از پرتو علم بود بسی مسرور و روشن بدو
ببین ماه هدی مختفی بظلمت بازگشته جهان

(۱۲۵۹)

***

و از آن جمله قصیده‌ایست در سوگواری که مستعجلاً آنرا سروده‌ام :

ببار ای چشم، بنما یاری از آن تو ما را در غم و اندوه پاکان

ببار ای چشم در آن ماتمی زار کزآن بگریست سالار رسولان (ص)

ببار ای چشم بر حزنی کز آن غم امیرالمؤمنین (ع) گردید گریان

بتول پردگی (ع) بگریست زاندوه دو چشم مجتبی (ع) خونبار زاحزان

امامان جمله از آن خون گرستند رسل را اشك از آن از دیده باران

ملك شد در فلك گریان از این رنج سرشك، اهل زمین از دیده پاشان

بهشت و دوزخ و سکّانشان نیز همه اهل دو عالم اشك‌ریزان

اَلا یا عَیْنُ سُحّی بِالدِّماءِ لِرُزْءِ مُحَمَّدٍ وَ الطّاهِرِیْنا
وَسُحّی الدَّمْعَ فِی رُزْءِ الْحُسَیْنِ فَفِیْهِ انْهَدَّ رُکْنُ الْعالَمِیْنا
تَزَلْزَلَ مِنْهُ اَرْکانُ السَّماءِ وَ اَرْکانُ الْجِبالِ الشّامِخِیْنا
اَلَمْ تَسْمَعْ رِواْیاتٍ اَتَتْنا وَ اَعْجَبُهَا الَّتِی جاءَتْ اِلَیْنا
سَعِیْدُ بْنُ الْمُسَیَّبِ قالَ لَمّا اَصابَ الدَّهْرُ ما نالَ الْحُسَیْنا
وَ حَجَّ النّاسُ عاماً بَعْدُ صِرْتُ اِلیٰ مَوْلایَ زَیْنِ الْعابِدِیْنا
فَقُلْتُ لَهُ دَنَتْ اَیّامُ حَجٍّ فَاَمْرُکَ قالَ حُجّ فِی النّاسِکِیْنا
فَسِرْتُ وَ نَحْنُ بَیْنا فِی طَوافٍ اِذاً نَغْلٌ وَ قَدْ فَقَدَ الْیَدَیْنا
بِوَجْهٍ مُظْلِمٍ کَاللَّیْلِ لَوْناً بِسَتْرِ الْبَیْتِ مُلْتَجِئٌ حَزِیْنا
یَقُولُ اَیا اِلٰهَ الْبَیْتِ غَفْراً وَ لَسْتَ بِغافِرٍ ذَنْبِیْ یَقِیْنا
وَ لَوْ شَفَعَتْ مَلائِکَةُ السَّماءِ وَ خَلْقُ الْاَرْضِ عِنْدَکَ شافِعِیْنا
فَاَشْغَلَنِیْ وَ اَشْغَلَ مَنْ یَطُوفُ فَجِئْناهُ جَمِیْعاً سائِلِیْنا
فَقُلْتُ وَ لَیْسَ اِبْلِیْسُ اللَّعِیْنُ لِیَیْأَسَ رَوْحَ رَبِّ الْعالَمِیْنا
فَیا وَیْلاکَ ما اَذْنَبْتَ حَتّیٰ یَئِسْتَ جِوازَ خَیْرِ الرّاحِمِیْنا
فَخَبِّرْنا بِشَأْنِکَ قالَ اِنِّیْ اَنَا الْجَمّالُ کارَیْتُ الْحُسَیْنا
رَاَیْتُ عَلَیْهِ سِرْوالاً وَ فِیْهِ رَاَیْتُ تِکَّةً تَغْشَی الْعُیُونا
تَمَنَّیْتُ لِحُبِّیْنِی اَنَّها لِیْ وَ ذا قَدْ کانَ فِیْ قَلْبِیْ ضَمِیْنا
اِلیٰ اَنْ قَتَلُوهُ دَفَنْتُ نَفْسِیْ بِغَوْرٍ اَخْتَفِیْ عَنْهُمْ کَمِیْنا
اِلیٰ اَنْ جَنَّ لَیْلٌ قُمْتُ اَمْشِیْ اِذاً نُورٌ اَضاءَ بِهِ الْعُیُونا
اِذاً اَشْلاءُ قَتْلاهُمْ بِعَرْضِ الْـــفَیافِیْ کَالنُّجُومِ مُفَرَّقِیْنا
ذَکَرْتُ لِشِقْوَتِیْ لَیْلاً مُنایَ فَصِرْتُ اُصَفِّحُ الْقَتْلیٰ فَبَیْنا
بَدا شِلْوٌ بِلا رَأْسٍ کَبَدْرٍ عَلَی الْعَفْراءِ مَخْضُوبَ الْعِضِیْنا[1]

۱- الأعضاء المقطّعة.

ببارای چشم، خون زین غم که جستند رسول و آل او (ص) پاکان و نیکان
در اندوه حسین (ع) ای دیده میبار که بنیان عوالم کرده ویران
از آن لرزید ارکان سماوات جبال مرتفع آورد لرزان
مگر نشنیدی آمد آنچه ز اخبار عجبتر آنچه بشنیدیم اینسان
سعید بن مسیب گفت چون گشت شهید از کین، حسین (ع) آن شاه ایمان
پس از یك سال حج کردند مردم سوی سجاد (ع) رفتم فخر امکان
بگفتم موسم حج گشت نزدیك چه فرمائی؟ بطوفم داد فرمان
شدم، و آنگه که گرد خانه گشتیم زبونی بی دو دست آمد نمایان
سیه چون شام دیجورش بدی روی بستر کعبه آویزان و نالان
بگفت آمرزشی ای صاحب بیت یقین دارم نبینم از تو غفران
و گر جمع ملك با خلق گیتی بخوانندت نیامرزیم عصیان
مرا با طائفین مشغول خود داشت بنزد او روان گشتیم پرسان
بگفتم من، نشد ابلیس ملعون بجان مأیوس از غفران یزدان
گناهت چیست زینسان؟ وای بر تو که نومیدی ز عفو حیّ منّان
بیاگاهان ز خود ما را، بگفتا منم شاه شهیدان (ع) را شتربان
بر او دیدم ازاری، داشت بندی که از رخشندگی پوشاند چشمان
شدم خواهان آن از بدنهادیم بدل این آرزویم بود پنهان
چو کشتندش، شدم پنهان ز انظار بگودالی کمین جستم از ایشان
چو شب شد، جستم از جا، ره سپردم بدیدم ناگهان نوری درخشان
فتاده پاره پاره طرف هامون چو انجم بر فلك جسم شهیدان
ز بدبختی شب اندر آرزویم شدم کاوش کنان در بین ابدان
تنی بی سر چو مه دیدم بناگاه بخون آغشته بر طرف بیابان

فَقُلْتُ وَ خالِقِی هٰذا حُسَیْنٌ إذاً سِرْوالُهُ مِمّا بَقِیْنا
إذاً فِیْهِ الَّتِی کانَتْ مُناىَ فَصِرْتُ اَحُلُّ مِنْهُ الْعَقْدَ حِیْنا
إذاً اَلْقىٰ یَداً مِنْهُ عَلَیْها فَلَمْ اَقْدِرْ عَلَیْها اَنْ اُبِیْنا
دَعَتْنِی النَّفْسُ اَنْ آتِیْ عَلَیْها بِشَیْءٍ قاطِعٍ خُبْثاً وَ رَیْناً
فَقُمْتُ اَدُورُ فِی الْمَیْدانِ شَیْئاً إذاً سَیْفٌ فَجِئْتُ بِهِ الْأَمِیْنا
فَصِرْتُ اَجُذُّ شَیْئاً بَعْدَ شَیْءٍ فَفَصَّلْتُ مِنَ الزَّنْدِ الْیَمِیْنا
فَلَمّا عُدْتُ مِنْ خُبْثِیْ اِلَیْهِ إذاً بِیَسارِهِ فَعَلَتْهُ هَوْناً
فَقَطَّعْتُ الْیَسارَ فَوَیْلَ نَفْسِیْ لِاَنِّیْ مَاارْعَوَیْتُ بِما رَأَیْنا
إذاً بِالْأَرْضِ تَرْجُفُ کَالْبِحارِ وَ تَهْتَزُّ السَّماءُ بِهِ شُجُوناً
وَ غُلْغُلَةٌ بَدَتْ فِی الْجَوِّ فِیْها بُکاءُ ذُو عَوِیْلٍ ذُو اَنِیْنا
إذاً صَوْتٌ یُنادِیْ وا غَرِیْباهْ وَ وا مَقْتُولِیاهُ وَ وا حُسَیْنا
اَهُمْ قَتَلُوكَ عَنْ ظُلْمٍ وَ غَشْمٍ وَ هُمْ مَنَعُوكَ مِنْ شُرْبِ الْمَعِیْنا
اَماعَرَفُوا مَشایِخَكَ الْکِبارَا اَباحَسَنٍ وَ جَدَّكَ الْأَطْهَرَیْنا
فَلَمّا شُفْتُ ذٰلِكَ خِفْتُ خَوْفاً صَعِقْتُ مِنْهُ لَااَرْجُو عَوِیْنا
رَمَیْتُ بِجُثَّتِیْ فِی الْغَوْرِ خَوْفاً إذاً بِثَلٰثَةٍ جاؤُا وَ بَیْنا
اَتَتْ شَخْصٌ مُکَرَّمَةٌ وَ تَبْکِیْ وَ تَنْدُبُ قَدْ اَمَضَّتْهَا الشُّجُونا
اَلا یا نُورَ عَیْنِیْ یا حُسَیْنا فَمَنْ قَطَعَ الْیَسارَ مَعَ الْیَمِیْنا
عَفِیْراً بِالتُّرابِ بِغَیْرِ رَأْسٍ خَضِیْبَ النَّحْرِ مَتْلُولَ الْجَبِیْنا
فَمَنْ اَوْصَیْتَ بَعْدَكَ بِالْیَتامىٰ وَ مَنْ لِسُکَیْنَةَ حِصْناً حَصِیْناً
وَ مَنْ لِلثّاکِلاتِ وَ لِلضَّیاعِ لَقَدْ ضَجُّوا بِاَیْدِی الْکافِرِیْنا
یَعِزُّ عَلَیَّ اَنْ اَلْقاكَ مُلْقیً بِلا غُسْلٍ وَ لا کَفْنٍ رَهِیْناً
اَیا رُوحِیْ لَقَدْ طَوَّلْتَ حُزْنِیْ لِقَتْلِكَ یَا ابْنَ خَیْرِ الْعالَمِیْنا

بگفتم حق یزدان این حسین(ع)است ازارش هشته بر جا قوم عدوان
همان بندی که می جستم در آن بود به بگشودن شدم مشغول شادان
در این هنگام دست خود بر آن هشت نیارستم جدایش کرد از آن
بخواندم نفس تا برّم من آن دست ز خبث ذات، با ابزار برّان
ز جا جستم که چیزی جویم از دشت بجستم تیغی و گشتم شتابان
نمودم خرده خرده دست او قطع یمین افکندمش از بند آسان
به بندش دست بردم باز از خبث، بآرامی یسارش شد نگهبان
جدا کردم یسارش وای بر من نگشتم ز آنچه دیدم من هراسان
زمین این دم چو دریاها بلرزید بخود شد مضطرب این چرخ گردان
خروشی در فضا با گریه پیچید بود گفتی کسی نالان و مویان
صدائی بانگ برزد واغریباه حسینم (ع) ای شهید تیغ دونان
ترا آیا بظلم و جور کشتند لب آب روان با کام عطشان؟
بزرگانت مگر نشناختندی علی را با نبی (ص) پاکان دوران
چو دیدم این چنین مدهوش گشتم ز یاری جستم از این روی، حرمان
فکندم خویش در گودال از بیم سه تن گشتند ظاهر طرف میدان
بیامد بانوئی با عز و تکریم ز غم رنجور و نالان اشکریزان
بگفت ای نور چشمم ای حسینم(ع) دودست از تن که افکندت بدینسان؟
بخاك و خون چنین آغشته بی سر گلو رنگین، برو بر خاك غلطان
یتیمان با که بسپردی پس از خویش نگهدار سکینه کیست ز احسان
که باشد داغدیده عترتت را؟ که از کفار در آهند و افغان
گران آید مرا بینم فتادی تو بی غسل و کفن بر خاك سوزان
تو ای فرزند طٰه(ص) جان شیرین ز داغت سرمدی کردی غمم هان

لِمَقْتَلِهِ بَكَتْ اَمْلاكُ رَبّیْ وَ حُورُ الْعِیْنِ تَبْكِیْ وَ الْاَمِیْنا
لَقَدْ اَوْرَثْتَنِیْ حُزْناً طَوِیْلاً عَلیٰ طُولِ اللَّیالِیْ وَ السِّنِیْنا
فَآهٍ لِمٰا جَریٰ لَكَ یٰا حَبِیْبِیْ نِساؤُكَ حاسِراتٌ مُجْوَرِیْنا
فَنُوحُوا وَ انْدُبُوا مَوْلیٰ قَتِیْلاً حَبِیْبَ رَسُولِ رَبِّ الْعالَمِیْنا
قَدِ انْسَدَّ الْفَضاءُ مِنَ رِجالٍ كَاَمْلاكٍ وُقُوفاً اَجْمَعِیْنا
اِذاً شَخْصٌ یُنادِیْ وا حُسَیْناهُ وَ وا اِبْناهُ یٰا خَیْرَ الْبَنِیْنا
فِداؤُكَ جَدُّكَ وَ اَبُوكَ خَیْرٌ اَخُوكَ ثُمَّ اُمُّكَ الْاَطْهَرَیْنا
اِذاً شِلْوُ الْحُسَیْنِ صارَ حَیّاً فَكالَمَهُمْ كَلامَ الْمُشْتَكِیْنا
فَخاطَبَهُمْ وَ حَیّاهُمْ سَلاماً وَ قالَ وَ دَمْعُهُ یَجْرِیْ شُجُونا
اَیٰا جَدّاهُ قَدْ قَتَلُوا رِجالِیْ اَیٰا جَدّاهُ قَدْ وَأَدُوا الْبَنِیْنا
اَیٰا جَدّاهُ قَدْ نَهَبُوا رِحالِیْ اَیٰا جَدّاهُ قَدْ ذَبَحُوا الْعَوِیْنا
یَعِزُّ عَلَیْكَ یٰا جَدّاهُ حالِیْ وَ ما فَعَلَتْ بِجَمْعِی الْكافِرُونا
اِذاً جاؤُا وَ قَدْ جَلَسُوا لَدَیْهِ فَیَبْكُونَ بُكاءَ الْفاقِدِیْنا
وَ فاطِمُ مِنْهُمُ قالَتْ بِحُزْنٍ تَریٰ یٰا خَیْرُ فِعْلَ الظّالِمِیْنا
تَریٰ اَفْعالَ اُمَّتِكَ الْكِفارِ بِوُلْدِیْ یٰا اَمِیْنَ الْعالَمِیْنا
اَتَأْذَنُ یٰا اَبَهْ فِیْ خَضْبِ وَجْهِیْ بِمُهْجَتِهِ فَخَضَّبَتِ الْجَبِیْنا
وَ قامُوا یَمْسَحُونَ بِهِ صُدُوراً وَ نَحْراً مِنْهُمُ كِلْتَا الْیَدَیْنا
فَقامَتْ فاطِمُ تَبْكِیْهِ حُزْناً وَ تَنْدُبُهُ وَ تَرْثِیْ یٰا حُسَیْنا
بُنَیَّ مَنِ الَّذِیْ قَطَعَ الْیَدَیْنِ وَ فَصَّلَ رَأْسَكَ الْبَدْرَ الْمُبِیْنا
وَ مَنْ ذٰا رَضَّ صَدْرَكَ یٰا فُؤٰادِیْ وَ اَیْتَمَ ذِی الْبَناتَ مَعَ الْبَنِیْنا
وَ قامَ مُحَمَّدٌ یَبْكِیْهِ حُزْناً وَ یَنْدُبُهُ یَقُولُ یٰا حُسَیْنا
یَعِزُّ عَلَیَّ اَنْ اَلْقاكَ مَیْتاً مُبانَ الرَّأْسِ مَثْلُولَ الْجَبِیْنا

توئی کز کشتنت جبریل بگریست ملایك نیز با حوران رضوان
مرا مورث شدی پاینده ماتم شبانروزی بطول روزگاران
حبیبم، ز آنچه آمد مر ترا آه، برهنه‌سر همه اهلت پریشان
بر آن سرور که شد مقتول موئید حبیب مصطفی (ص) مختار یزدان
فضای آسمان پر شد بناگاه چو از خیل ملك ز استاده مردان
کسی زد بانگ این دم واحسینا (ع) سلیلم ای نکوتر میوه جان
بقربان تو گردد جدّ و بابت (ص) برادر، هم ترا مادر بقربان
بشد جسم حسینی (ع) زنده این دم نمودی شکوه خود را بآنان
تحیّت گفتشان او با سلامی چنین میگفت و از غم اشکریزان
که یا جدّاه مردانم بکشتند جوانانم همه کشتند و صبیان
ایا جدّاه اموالم ببردند بکشتند آنچه بودندم ز یاران
گرانت آید ای جد، حالت من هم از رفتار کفّارم بخویشان
بنزدش آمدند این دم نشستند چو کس گم کردگان گشتند گریان
از ایشان فاطمه (ع) گفتا باندوه تو می‌بینی پدر رفتار عدوان
ببین کفّار امت را چه کردند بفرزندانم ای سالار امکان
دهی اذن ای پدر رویم کنم رنگ بخونش؟ جبهه رنگین کرد از آن
سپس بامسح، رنگ‌ازخون نمودند گلو و سینه خود را بدستان
پس‌آنگه‌فاطمه(ع)بگریست‌زاندوه بگفتا‌ای حسین (ع) ای نور چشمان
پسرجانم، دودستت‌راکه‌انداخت؟ جدا کردت سرِ چون ماه تابان
که جانا سینه‌ات بشکست در هم؟ یتیم آورد اولادت بدوران
پیمبر(ص)هم‌چنین‌ازحزن‌بگریست ـ همی‌گفت‌ای‌حسینم(ع)، نوحه‌خوانان
گران بر من که بینم مرده‌ای تو برو افتاده بی سر در بیابان

وَ دامِی النَّحْرِ مَکْبُوباً لِوَجْهِهِ — وَ قَدْ قَطَعُوا شِمالَکَ وَ الْیَمِیْنا

بُنَیَّ مَنِ الَّذِیْ قَطَعَ الْیَدَیْنِ — فَحَدِّثْنِیْ فَمَنْ ذاکَ اللَّعِیْنا

فَحَدَّثَهُ فَقالَ ذاکَ جَدِّیْ — اَشارَ اِلَیَّ فَانْقَطَعَ الْوَتِیْنا

فَجاءَ اِلَیَّ خَیْرُ الرُّسْلِ هَوْناً — فَاَنَّبَنِیْ اَشَرَّ الْکافِرِیْنا

قَطَعْتَ یَداً تُقَبِّلُهُ لِعُظْمٍ — مَلائِکَةُ الْاِلٰهِ اَجْمَعِیْنا

اَلَمْ یَکُ کافِیاً ما شافَ مِنْهُمْ — مِنَ الْقَتْلِ وَ اَسْرِ الْاَطْهَرِیْنا

فَیَحْشُرُکَ الْاِلٰهُ مَعَ الْکِفارِ — وَ یَقْطَعُ مِنْکَ هاتَیْنِ الْیَدَیْنا

فَما تَمَّ الدُّعاءُ فَصِرْتُ فَوْراً — کَما اَنْتُمْ بِاَعْضائِیْ تَرَوْنا

وَ یا قَلْبُ احْتَرِقْ مِمّا اَتانا — عَنِ السَّبْیِ الْکِرامِ قافِلِیْنا

فَقَدْ رُوِیَتْ لَنَا الْاَخْبارُ لَمّا — قَفَلْنَ نِساؤُهُمْ فِی الرّاجِعِیْنا

تَقَدَّمَ اُمُّ کُلْثُومٍ تَنُوحُ — وَ تَنْدُبُ اَهْلَها فِی الثّابِحِیْنا

فَقالَتْ حِیْنَ لاحَتْ لِلْعُیُونِ — مَدِیْنَةُ جَدِّها فِی الْمُنْشِدِیْنا:

«مَدِیْنَةَ جَدِّنا لاتَقْبَلِیْنا — فَبِالْحَسَراتِ وَ الْاَحْزانِ جِیْنا

اَلا فَاخْبِرْ رَسُولَ اللهِ عَنّا — بِاَنّا قَدْ فُجِعْنا فِیْ اَبِیْنا

وَ اَنَّ رِجالَنا بِالطَّفِّ صَرْعیٰ — بِلا رُؤْسٍ وَ قَدْ ذُبِحُوا الْبَنِیْنا

وَ اَخْبِرْ جَدَّنا اَنّا اُسِرْنا — وَ بَعْدَ الْاَسْرِ یا جَدّا سُبِیْنا

وَ رَهْطُکَ یا رَسُولَ اللهِ اَضْحَوْا — عَرایا بِالطُّفُوفِ مُسَلَّبِیْنا

وَقَدْ ذَبَحُوا الْحُسَیْنَ وَلَمْ یُراعُوا — جَنابَکَ یا رَسُولَ اللهِ فِیْنا

فَلَوْ نَظَرَتْ عُیُونُکَ لِلْاُسارىٰ — عَلَی اَقْتابِ الْجِمالِ مُحَمَّلِیْنا

رَسُولَ اللهِ بَعْدَ الصَّوْنِ صارَتْ — عُیُونُ النّاسِ ناظِرَةً اِلَیْنا

وَ کُنْتَ تَحُوطُنا حَتّیٰ تَوَلَّتْ — عُیُونُکَ ثارَتِ الْاَعْدا عَلَیْنا

اَفاطِمُ لَوْ نَظَرْتِ اِلَی السَّبایا — بَناتِکِ فِی الْبِلادِ مُشَتَّتِیْنا

گلو پرخون، برو افتاده در دشت — دو دست از تن جدا از ظلم دونان

پسر جانم، دودستت را که انداخت؟ — بمن آن کافر ملعون شناسان

خبر دادش بگفت ای جد بود این — نمایاندش مرا، من باختم جان

بشد خیر رسل (ص) آرام نزدم — ملامت کرد، کای شرّ لعینان

تو آن دستی فکندی کش بتعظیم — ببوسندی ملایك ز امر سبحان

نه بس بود آنچه دید از خصم آیا — ز قتل خویش و اَسر جمع پاکان؟

شود حشر تو با کفار ز ایزد — کند این هر دو دستت قطع غضبان

تمام او را بشد نفرین و فی الفور — بدین هیئت شدم وز روسیاهان

گداز از آنچه ما را آمد ای دل — به یثرب گاه برگشت اسیران

رسید اینسان خبر، چون بازگشتند — سوی یثرب ز شام آن جمع نسوان

بیامد پیش، مویان، امّ‌کلثوم (ع) — بزاری همچو دیگر سوگواران

میان سوگواران این چنین گفت — مدینه جدّ او چون شد نمایان

مدینه جدّ ما مپذیر ما را — که با حسرت همی آئیم و احزان

رسول الله (ص) را از ما خبر ده — که از داغ پدر گشتیم پژمان

رجال ما بطف بی سر فتادند — همه مذبوح، ما را نوجوانان

بگو ما آمدیم ای جد گرفتار — سپس گشتیم اسیر حزب شیطان

گروهت یا رسول الله (ص) فتادند — بخاك کربلا مسلوب و عریان

حسینت ذبح کردند و نکردند — مراعات تو ای مبعوث یزدان

اسیران را بچشمت دیدی ای کاش — بدشت اندر بر اقتاب هیونان

پس از حفظ، ای رسول حق فکندند — بسوی ما نظر انبوه مردان

بپاس ما بدی، چون دیده بستی — سوی ما، دشمنان گشتند تازان

تو کاش ای فاطمه (ع) دیدی اساری — پراکنده بناتت را به بلدان

اَفاطِمُ لَوْ نَظَرْتِ اِلَی الحُیارٰی وَ لَوْ اَبْصَرْتِ زَیْنَ‌الْعابِدِیْنا
اَفاطِمُ لَوْ رَاَیْتِیْنا سُهارٰی وَ مِنْ سَهَرِ اللَّیالِیْ قَدْ عَمِیْنا
اَفاطِمُ ما لَقِیْتِیْ مِنْ عِداکِیْ وَ لا قِیراطَ مِمّا قَدْ لَقِیْنا
فَلَوْ دامَتْ حَیاتُكِ لَمْ تَزالِیْ اِلیٰ یَوْمِ الْقِیٰمَةِ تَنْدُبِیْنا
وَ عَرِّجْ بِالْبَقِیْعِ وَ قِفْ وَ نادِ اَیْنَ حَبِیْبِ رَبِّ الْعالَمِیْنا
وَ قُلْ یا عَمُّ یَا الْحَسَنُ الْمُزَکّیٰ عِیالُ اَخِیْكَ اَضْحَوْا ضایِعِیْنا
اَیا عَمّاهُ اِنَّ اَخاكَ اَضْحیٰ بَعِیْداً عَنْكَ بِالرَّمْضا رَهِیْنا
بِلا رَأْسٍ تَنُوحُ عَلَیْهِ جَهْراً طُیُورٌ وَ الْوُحُوشُ الْمُوحِشِیْنا
وَ لَوْ عایَنْتَ یا مَوْلایَ ساقُوا حَرِیْماً لایَجِدْنَ لَهٰا مُعِیْناً
عَلیٰ مَتْنِ النِّیاقِ بِلا وِطاءٍ وَ شاهَدْتَ الْعِیالَ مُكَشَّفِیْنا
مَدِیْنَةَ جَدِّنا لاتَقْبَلِیْنا فَبِالْحَسَراتِ وَ الْاَحْزانِ جِیْنا
خَرَجْنا مِنْكِ بِالْاَهْلِیْنَ جَمْعاً رَجَعْنا لا رِجالَ وَ لا بَنِیْنا
وَ کُنّا فِی الْخُرُوجِ بِجَمْعِ شَمْلٍ رَجَعْنا حاسِرِیْنَ مُسَلَّبِیْنا
وَ کُنّا فِیْ اَمانِ اللهِ جَهْراً رَجَعْنا بِالْقَطِیْعَةِ خائِفِیْنا
وَ مَوْلانَا الْحُسَیْنُ لَنا اَنِیْسٌ رَجَعْنا وَ الْحُسَیْنُ بِهِ رَهِیْنا
فَنَحْنُ الضّایِعاتُ بِلا کَفِیْلٍ وَ نَحْنُ النّائِحاتُ عَلیٰ اَخِیْنا
وَ نَحْنُ السّائِراتُ عَلَی الْمَطایٰا نُشالُ عَلیٰ جِمالِ الْمُبْغِضِیْنا
وَ نَحْنُ بَناتُ یٰس وَ طٰهٰ وَ نَحْنُ الْباكِیاتُ عَلیٰ اَبِیْنا
وَ نَحْنُ الطّاهِراتُ بِلا خَفاءٍ وَ نَحْنُ الْمُخْلِصُونَ الْمُصْطَفَوْنا
وَ نَحْنُ الصّابِراتُ عَلَی الْبَلایٰا وَ نَحْنُ الصّادِقُونَ النّاصِحُونا
اَلا یا جَدَّنا قَتَلُوا حُسَیْناً وَ لَمْ یَرْعَوْا جَنابَ اللهِ فِیْنا
اَلا یا جَدَّنا بَلَغَتْ عِداناٰ مُناهٰا وَ اشْتَفَی الْاَعْداءُ فِیْنا

بدیدی کاش، زین عابدین (ع) را بدیدی کاش ما را جمله حیران
بدیدی کاش ما را جمله بیدار ز بیداریّ شبها گشته کوران
زخصم‌ای‌فاطمه(ع)هرصدمه‌دیدی ز رنج ما نه قیراطی بمیزان
اگر جاوید ماندی ندبه کردی تو در اندوه ما تا روز پایان
بشو سوی بقیع و بانگ بردار تو فرزند حبیب حقّ سبحان (ص)
ندا کن کای حسن (ع) ای عمّ پاکم برادر را نگر عترت پریشان
برادر را ببین ای عم ز خود دور بهامون ریگ سوزان را گروگان
سر از تن دور و بر او مویه گر فاش وحوش سهمناك و جمله مرغان
همی‌دیدی‌حریمش،سرورم، کاش که می‌راندندشان بی یار و اعوان
به بی پوشش جهاز اشتران جای برهنه‌سر، گشاده‌روی، نسوان
مدینه جدّ ما مپذیر ما را که با حسرت همی آئیم و احزان
شدیم از تو برون با اهل و اقوام کنون آئیم بی ابناء و مردان
گه بیرون شدن بودیم مجموع کنون آئیم ما محسور و عریان
برفتن در امان ایزدی فاش کنون آئیم جمعی جمله ترسان
حسین (ع) آن سرور ما، یار رفتن کنون آئیم و او در خاك پنهان
پریشانیم و بی غمخوار مائیم بمویه بر برادر دل گدازان
به پشت اشتران خصم، مائیم همه آواره مانند غریبان
یکایك دخت طاهائیم و یاسین (ص) در اندوه پدر مائیم گریان
همه پاکیزگانیم آشکارا همه مخلص، همه مختار یزدان
شکیبائیم یکسر بر مصائب تمامی ناصحان و راستگویان
حسینت را (ع) ایا جدّاه کشتند ز حق در حقّ ما جستند نسیان
بدیدای جد،عدوآنرا که می‌جست شفای سینه از ما داد عدوان

لَقَدْ هَتَكُوا النِّسَاءَ وَ حَمَّلُوهَا عَلَى الْاَقْتَابِ قَهْراً اَجْمَعِيْنَا
وَ زَيْنَبُ اَخْرَجُوهَا مِن خِبَاهَا وَ فَاطِمُ وَالِهٌ تُبْدِى الْاَنِيْنَا
سُكَيْنَةُ تَشْتَكِىْ مِنْ حَرِّ وَجْدٍ تُنَادِى الْغَوْثَ رَبَّ الْعَالَمِيْنَا
وَ زَيْنُ الْعَابِدِيْنَ بِقَيْدِ ذُلٍّ وَ رَامُوا قَتْلَهُ اَهْلُ الْخَوُّنَا
فَبَعْدَهُمُ عَلَى الدُّنْيَا تُرَابٌ فَكَأْسَ الْمَوْتِ فِيْهَا قَدْ سُقِيْنَا
وَ هٰذِىْ قِصَّتِىْ مَعْ شَرْحِ حَالِىْ اَلَا يَا سَامِعُونَ ابْكُوا عَلَيْنَا»
فَيَا آلَ النَّبِيِّ لِاَيِّ رُزْءٍ لَكُمْ نَرْثِىْ وَ نَبْكِىْ مُعْلِنِيْنَا
اَقَلُّ مُصَابِكُمْ يَدَرُ الْجِبَالَ مُدَكْدَكَةً وَ يُوهِى الْعَالَمِيْنَا
كَرِيْمٌ عَبْدُكُمْ رِقٌّ مُطِيْعٌ لِاَمْرِكُمُ وَ اَدْنَى الْمَادِحِيْنَا
اِلَيْكُمْ يَنْتَهِىْ فِىْ كُلِّ اَمْرٍ وَ مُنْقَطِعٌ عَنِ الْمُسْتَرِفِيْنَا
اِلَيْكُمْ كُلُّهُ يَا آلَ طٰهٰ لَكُمْ وَ بِكُمْ وَ مِنْكُمْ مَا لَدَيْنَا
سَلَامُ اللهِ سَادَاتِىْ عَلَيْكُمْ مَدَى الدُّنْيَا وَ عَيْشِ الْعَابِشِيْنَا

***

و له ایضاً:

اَبَاحَسَنٍ يَا مَنْ شَغِفْتُ بِحُبِّهِ وَ فَازَ بِهِ فِى الدَّهْرِ مَنْ هُوَ فَائِزٌ
اَتَخْذُلُنِىْ يَوْمَ الْمَعَادِ وَ اِنَّنِىْ لِحُبِّكَ عَنْ كُلِّ الْوَلَايِجِ جَائِزٌ
وَ لَسْتُ اَرَىٰ وَاللهِ وَجْهَكَ خَاذِلِىْ وَ اِنِّىْ عَلَىٰ كُفَّارِ فَضْلِكَ نَاشِزٌ
اَقِلْ عَثْرَتِىْ لَاتَفْضَحَنِّىْ لَدَيْهِمِ وَ اِنِّىْ عَلَيْهِمْ فِىْ وِلَاكَ مُبَارِزٌ

***

و له تشطیر ابیات:

«اَبَاحَسَنٍ لَوْ كَانَ حُبُّكَ مُدْخِلِىْ جِنَاناً فَكُلُّ الْخَيْرِ دَرْكُ نَعِيْمِهَا
وَ اِنْ يَكُنِ الْاُخْرَىٰ وَ لَيْسَ فَيَا لَهَا «جَحِيْماً فَاِنَّ الْفَوْزَ عِنْدِىْ جَحِيْمُهَا»
«وَ كَيْفَ يَخَافُ النَّارَ مَنْ يَكُ مُوقِناً بِاَنَّ عَلِيّاً مُطْفِئٌ لِاَجِيْمِهَا

زنان را پرده حرمت دریدند بشدّت رانده بر اقتاب بعران
برون کردند زینب (ع) از سرادق بافغان فاطمه محزون و حیران
ز سوز غم سکینه در شکایت که رس فریادمان دادار اکوان
بخواری سیّد سجاد (ع) در بند بقصد قتل او چندین لئیمان
جهان را بعد از ایشان خاك بر سر که نوشیدیم جام مرگ در آن
مرا این قصه است و شرح احوال بما ای سامعان گرید از جان
کدامین رنجتان را، آل طٰه (ص) رثا آریم و بنمائیم عنوان
کمین اندوهتان پاشد ز هم کوه عوالم را نماید سست‌بنیان
مطیع امرتان مملوك عبدی است کریم آن کهترین مدحت‌سرایان
بهر امری شما مرجع مر او را جدا از سرکشان و اهل طغیان
شمائید آل طٰه (ص) هرچه ماراست سبب، بخشنده و آغاز و پایان
سلام از حق شما را سرورانم بطول عمر خلق و دور دوران

***

و نیز مر آن بزرگوار راست:

ای بوالحسن (ع) ای آنکه بمهرش بشدم دل فائز بجهان هر که بدو آمده مقبل
خذلان بشمارم کنی آیا؟ و شمارم هر تکیه گهی را بجز از مهر تو زایل
رخسار کریمت بخدا خاذل من نیست من منکر افضال ترا آمده خاذل
رسوا مپسندم برِ آنان که بر آنان در راه ولای تو منم مرد مقاتل

***

و تشطیر ابیات آن بزرگوار راست:

اگر ای بوالحسن مهر توام وارد کند زینسان برضوان خیر باشد جمله درادراك آن رضوان
و اگر جز این بود یا آنکه مهرت راه بنماید بنیران، رستگاری نزد من شد آتش نیران
چسان پروا ز آتش باشدش آن کو یقین دارد علی باشد که دوزخ را فرو بنشاند او طغیان

وَ لَیْسَ یَخافُ النّارَ مَنْ کانَ مُؤْمِناً «بِاَنَّ اَمِیْرَالْمُؤْمِنِیْنَ قَسِیْمُهٰا»

***

و له اصلاً و تشطیراً:

«اَبٰاحَسَنٍ لاٰبَرَّدَ اللهُ مُهْجَةً» تَکُونُ لِمَنْ عٰاداکَ مَأْویً وَ مَنْزِلاً
وَ کَیْفَ یَسُرُّ اللهُ مُهْجَةَ زٰائِغٍ «تَکُونُ لِشَیْءٍ غَیْرِ حُبِّکَ مَدْخَلاً»
«اَتَرْجُو نَجٰاةً فِیْ سِواکَ وَ لَمْ یَکُنْ» سِواکَ عَلیٰ اَعْمٰالِهٰا مُتَکَفِّلاً
فَیٰا سَیِّدِیْ لاٰتَطْرُدَنَّ وَ مٰااَریٰ «عَداکَ مَفَرّاً لِلْاَنٰامِ وَ مَوْئِلاً»

***

و له:

یٰافٰالِقَ الْحَبِّ زِدْ فِیْ مُهْجَتِیْ شَغَفاً مِنْ حُبِّ فٰاطِمَةَ الزَّهْرآءِ مَوْفُوراً
وَ بَعْلِهٰا وَ بَنِیْهٰا بَعْدَ وٰالِدِهٰا وَاجْعَلْ خَطٰائِیْ بِهِمْ یٰارَبِّ مَغْفُوراً

و انشأ حین رجوعه من بلاد الحسین علیه السلام:

اَعٰاذَنَا اللهُ مِنْ جِیْرٰانِ کِرْمٰانٍ سَوٰادِ ظُلْمٍ وَ طُغْیٰانٍ وَ عُدْوٰانٍ
اَشْکُو اِلَی اللهِ سُکْنٰائِیْ بِتُرْبَتِهِ وَ هِجْرَتِیْ مِنْ حِمیٰ عَدْلٍ وَاِحْسٰانٍ
سَکَنْتُ اَرْضاً بِلا اُنْسٍ وَ لا سَکَنٍ وَ بِنْتُ مَأْنَسَ اِخْوٰانِیْ وَ اَوْطٰانِیْ
فٰارَقْتُ اَهْلَ النُّهیٰ وَ الْعِلْمِ وَ الْعَمَلِ قٰارَنْتُ اَمْثِلَةَ اَشْبٰاهِ اِنْسٰانٍ
وَاللهِ لا نٰاقَةٌ لِیْ فِیْهِ لا جَمَلٌ اِلَّا الْوَفٰاءُ بِمَنْ فِیْهِ مِنِ اخْوٰانِیْ
وَقٰاهُمُ اللهُ مِنْ شَرِّ الشُّرُورِ وَ مِنْ کَیْدِ الْغُرُورِ وَ غَدْرِ کُلِّ خَوّٰانٍ
یَکْفِیْکَ مَسْمَعُهُ عَنْ حٰالِ مَنْظَرِهِ فَاِنَّ مَعْنیً اسْمِهِ فُرْسِیُّ دِیْدٰانٍ
اَشْکُو اِلَی اللهِ مِنْ قَوْمٍ مَوَدَّتُهُمْ غَدْرٌ وَ بِغْضَتُهُمْ هُلْکٌ لِاِنْسٰانٍ
وَاللهِ بُعْدُهُمُ خَیْرٌ وَ مَغْنَمَةٌ وَ قُرْبُهُمْ مُبْعِدٌ عَنْ فَیْضِ سُبْحٰانٍ
قَوْمٌ اِذٰا سُمِّیَتْ آلُ الرَّسُولِ بَدٰا مِنْ وَجْهِهِمْ حَنَقاً آثٰارُ شَنْئٰانٍ
یَسْعَوْنَ دَهْراً عَلیٰ اِطْفٰاءِ نُورِهِمِ وَ قَدْ اَبَی اللهُ فِیْهِ غَیْرَ اِعْلاٰنٍ

نمی‌ترسد ز نار آن کس که ایمان دارد این معنی ـ امیرالمؤمنین است آنکه او باشد قسیم آن

***

و اصل و تشطیرش از آن بزرگوار است:

ای بوالحسن (ع) آندل نه خنک آرد داور کو خود بروی دشمن تو باز کند در
چون شاد کند حق دل آن باطل گمراه؟ کو راه دهد هر چه بجز مهر تو دیگر
از غیر تو امّید نجاتش بود؟ و نیست کس غیر تواش کافل اعمال، سراسر
مولای من، از خویش مرانم که نبینم غیر از تو بشر را نه پناهی و نه سرور

***

و مر آن بزرگوار راست:

ای فالق حبّ، زحُبّ زهرای بتول (ع) افزای شغف، دلم بدان کن مشغول
وزمهر آب وشوهر و فرزندانش (ص) بخشای گناه من، همینم مامول

و در هنگام مراجعت از کربلا سروده‌اند:

بحق پناه ز جیران بلده کرمان که هست شهر جفا و خصومت و طغیان
درآن زمین بخدا نالم از سکونت خویش ز بست جود و عدالت مرا بود هجران
شدم مقیم زمینی بدون اهل و انیس هم از وطن شده مهجور و محفل اخوان
جدا بماندم از اهل فهم و علم و عمل شدم قرین بشعاع عکوس آدمیان
نه ناقه‌ای بخدا اندر آن مرا نه جمل بجز محبّت اخوانم اندر آن سامان
خدا ز شرّ بدان دارد این گروه مصون ز غدر اهل خیانت، ز حیله شیطان
شنیدنش بود از دیدنش ترا کافی که هست معنی نامش بفارسی «کرمان»
بحق شکایت آنان برم که یاریشان بود فریب و بکین جمله‌اند آفت جان
بود بدوریشان حقّ حق غنیمت و خیر بقرب ایشان دوری ز رحمت یزدان
چنان کسان که چو شد ذکر نام آل رسول (ص) ـ ز کین بچهره ایشان شود پدید نشان
کنند کوشش دهری مگر شود خاموش مر این فروغ و نخواهد حقش مگر تابان

وَ لَوْ ذَکَرْتَ لَهُمْ مِنْ بَعْضِ مٰا لَهُمُ ... مِنَ الْفَضٰائِلِ مَضْمُوماً بِبُرْهٰانِ
تُمَدُّ اَعْنٰاقُهُمْ مِنْ کُلِّ نٰاحِیَةٍ ... مٰا بَیْنَ مُسْتَنْکِرٍ مِنْهُ وَ لَعّٰانِ
یَقُولُ کُلُّ صَهٍ صَهْ عَنْ فَضٰایِلِ مَنْ ... قَدْ کٰانَ مِثْلُکَ ذٰا عَیْنٍ وَ آذٰانِ
فَیَحْسَبُونَ وُلاٰةَ اللهِ مِثْلَهُمُ ... وَ یُنْکِرُونَ لَهُمْ ذَا الْفَضْلَ وَ الشّٰانِ
اَلَیْسَ مَنْ قٰالَ اِنِّی مِثْلُکُمْ بَشَرٌ ... قَدْ قٰالَ مِنْ فَضْلِهِ مٰا فَوْقَ اَقْرٰانِ
فَمٰا دَعٰاهُمْ اِلیٰ اَنْ یَأْخُذُوا کَلِماً ... وَ یَتْرُکُوا کَلِماً ضُمَّتْ بِبُرْهٰانِ
لَمْ یَبْقَ فِیهِمْ سِوٰی دَرْسِ الْکِتٰابِ عَلیٰ ... صِبْیٰانِهِمْ وَ هُوَ صِنْوٌ مِنْ کُلِسْتٰانِ
وَ کُلَّمٰا اُبْدِعَتْ فِی الدِّینِ عَذْبُهُمُ ... وَ عَذْبُ شَرْعِ الْهُدیٰ فِیهِمْ کَسٰاسٰانِ
حَلاٰلُهُمْ کُلُّ مٰا حَلَّتْ بِسٰاحَتِهِمْ ... حَرٰامُهُمْ کُلُّ مَفْقُودٍ لِحِرْمٰانِ
قَوْمٌ اَعَدُّوا لَهُمْ فِی کُلِّ وٰاقِعَةٍ ... قَوْماً شُهُوداً عَلیٰ زُورٍ وَ بُهْتٰانِ
فَیَشْهَدُونَ لَهُمْ فِی کُلِّ مٰا وَقَعَتْ ... بِلاٰ حُضُورٍ وَ لاٰ عِلْمٍ وَ اِیْقٰانِ
کَنٰائِحٰاتٍ عَلَی الْمَوْتیٰ یَنُحْنَ عَلیٰ ... مَنْ مٰاتَ یَوْماً بَعِیْداً کٰانَ اَوْ دٰانِ
لَهُمْ عَلیٰ کُلِّ دَعْویً اُجْرَةٌ قُدِرَتْ ... مِقْدٰارَ ذٰاکَ بِتَزْیِیْدٍ وَ نُقْصٰانِ
مُعَدِّلٌ بَعْضُهُمْ بَعْضاً اِذَا الْتَزَمُوا ... وَ جٰارِحٌ بَعْضُهُمْ بَعْضاً بِاَحْیٰانِ
وَ آخَرُونَ اُعِدُّوا لِلْوَکٰالَةِ لاٰ ... یَخْشَوْنَ فِی الدِّینِ مِنْ نَقْصٍ وَ خُسْرٰانِ
فَیُنْکِرُونَ حُقُوقاً یَعْلَمُونَ بِهٰا ... وَ لاٰ یُبٰالُونَ مِنْ اِفْکٍ وَ عُدْوٰانِ
وَ یَسْتَحِلُّونَ اِنْ شٰاؤُا الْفُرُوجَ عَلیٰ ... مَنْ کٰانَ مِنْ بَعْدِ تَزْوِیْجٍ وَ اِحْصٰانِ
وَ اِنْ یَشَأْ اَحَدٌ مِنْهُمْ یُحَرِّمْ مٰا ... اَحَلَّهُ اللهُ فِیْ آیٰاتِ قُرْآنِ
کَاَنَّ شَرْعَ رَسُولِ اللهِ عِنْدَهُمُ ... سَفِیْنَةٌ وَ هُمُ فِیهِمْ کَسُفّٰانِ
یٰا اَهْلَ کِرْمٰانَ قَدْ نِلْتُمْ مَقٰاصِدَکُمْ ... فِیمٰا تُرِیْدُونَ مِنْ رِبْحٍ وَ خُسْرٰانِ
تَرَکْتُمْ شَرْعَ آلِ اللهِ مُتَّبِعاً ... مُسَلِّماً دِیْنَ فِرْعَوْنَ وَ هٰامٰانِ
فِیْ اَیِّ دِیْنٍ اَحَلُّوا فَرْجَ اِمْرَأَةٍ ... فِیْ مَجْلِسٍ لِرِجٰالٍ طُولَ اَزْمٰانِ

اگر تو یاد کنی بعضی از فضائل آل (ص) ... قرین حجت و برهان و بشنوند ایشان
کشند گردن از هر طرف پی انکار ... کنند لعن بر آن کس که گوید این سخنان
هر آنکه بینی گوید ترا خموش خموش ... ز فضل آنکه باندام با تو شد یکسان
گمان کنند اولوا الامر راز حق چون خویش ... شوند منکر افضال و رفعت آنان
همانکه گفت منم چون شما ز نوع بشر ... خود او نگفت مگر فضل خویش بر دگران؟
چه خواندشان؟ که پذیرند بعضی از کلمات ... وز آنچه گشت مبرهن شوند رو گردان
نمانده بهره ایشان ز دین بجز تدریس ... چو از کتاب گلستان بکودکان قرآن
هر آنچه بدعت در دین، زلالشان در کام ... خلاف مشربشان عذب چشمه ایمان
«حلال» در بر ایشان هر آنچه کرد حلول ... «حرام» هر چه که محروم گشته انداز آن
جماعتی که بهر وقعه شاهدان دارند ... که تهمت است و دوروئی شهادت همگان
همی دهند گواهی بهر چه آرد روی ... نه با حضور و یقین بل بماجری نادان
چو آن زنان که بر اموات مویه گر باشند ... بهر که مُرد ز خود یا ز غیرشان گریان
بحسب دعوی تعیین نموده مزد گواه ... بود زیاد و کم مزد را خود آن میزان
چو لازم آید آرند یکدگر تعدیل ... کنند جرح چو آید ضرورتی بمیان
گروه دیگر آماده وکالت خلق ... ز نقص دین نبود باکشان و نی ز زیان
حقوق حقه دانسته را کنند انکار ... نه باکشان ز عداوت بود نه از بهتان
دهند اگر که بخواهند حکم حلّ فروج ... ز محصنات، بهر کس که باشد از مردان
هر آنکه خواهد از ایشان کند حرام آنرا ... که در کتاب حلال است از ایزد منّان

چنانکه گوئی دین رسول حق (ص) کشتی است - بنزدشان و در آن هر یکی است کشتیبان

شدید نائل، کرمانیان، بمقصد خویش ... از آنچه سود و زیان خواستید در دوران
نموده دین نبی (ص) ترک و از ره تسلیم ... شدید تابع فرعون و پیرو هامان
کدام شرع کند عورت زنی تحلیل ... برای مردان در مجلسی بطول زمان؟

يَا غَيْرَةَ الْحَقِّ اِنَّ الْقَوْمَ قَدْ سَلَفُوا بَيْعَ الْفُرُوجِ نِكاحاً حِيْنَ اِحْصَانِ
يُصَالِحُونَ رُجُوعاً قَدْ جَعَلْتَ لَهُ حَدَّ الزَّوَاجِ وَ تَأْلِيفاً لِاَجْنَانِ
دَعْ ذَا فَذٰلِكَ جُرْحٌ غَيْرُ مُنْدَمِلٍ كَانُوا اُولَاءِ كَذَا فِيْ كُلِّ الْاَزْمَانِ
لٰكِنْ هَلُمَّ اِلَىٰ اُحْدُوثَةٍ عُجِبَتْ فِيْ اَرْضِ ظُلْمٍ وَ اِلْحَادٍ وَ طُغْيَانِ
يُسَاطُ قَرْخُ الرَّسُولِ بَيْنَ اَظْهُرِهِمْ مِنْ غَيْرِ جُرْمٍ وَ لَا اِثْمٍ بِبُهْتَانِ
وَ لَمْ يَقُمْ مُنْكِرٌ مِنْ اَهْلِ مَجْمَعِهِمْ يَقُولُ يَا قَوْمِ اِيَّاكُمْ وَ ذَا الشَّانِ
هٰذَا ابْنُ خَيْرِ الْوَرىٰ رَاعُوا لِحُرْمَتِهِ وَ اخْشَوْا خُصُومَتَهُ يَا اَهْلَ اَضْغَانِ
لَمْ اَدْرِ لَوْ قَالَ يَوْماً جَدُّهُ لَهُمُ لِمْ لَادَفَعْتُمْ عَنِ ابْنِيْ شَرَّ عُدْوَانِ
مَاذَا يُجِيْبُونَ مَعْ اِمْكَانِ دَفْعِهِمِ لَهُمْ بِاَسْهَلَ مِنْ اِيْقَاظِ وَسْنَانِ
هَبْ كَانَ مِنْهُمْ وَضِيْعَ الْقَدْرِ شِرْذِمَةٌ اَلَمْ يَكُنْ مِنْهُمُ قَوْمٌ اُولُوا الشَّانِ
لَهُمْ لِسَانٌ وَ اَعْوَانٌ وَ مَقْدُرَةٌ وَ بَسْطُ اَيْدٍ عَلَى النَّاسِ بِسُلْطَانِ
يَا زَيْنَ جُمْلَتِهِمْ يَا مَنْ سَمَوْتَ عَلَىٰ سَنَامِ عِلْمٍ وَ حِلْمٍ فَوْقَ اَقْرَانِ
مِمَّا اتَّقَيْتَ وَ مَاذَا فِيْ غَدَاةِ غَدٍ تُجِيْبُ فِيْ وَدْعِنَا يَوْماً بِخِذْلَانِ
لِمْ لَادَفَعْتُمْ عَنِ ابْنِ الطُّهْرِ صِهْرِكُمُ مِنْ بَعْدِ وُسْعٍ وَ اَنْصَارٍ وَ اَعْوَانِ
اَلَيْسَ دَعْوَاكُمُ حُبَّ الْمُحِبِّ لَنَا وَ بُغْضَ اَعْدَائِنَا عَنْ صِرْفِ اِيْمَانِ
اِنِّيْ وَ حَقِّ رَسُولِ اللهِ جَدِّكُمُ زَعَمْتُ عُذْرَكُمُ فِيْ خُسْرِ مِيْزَانِ
اِنْ كُنْتَ مُسْتَدْرِكاً مَا فَاتَ فَأْتِ بِهِ حَتّٰى تَكُونَ لَنَا اِلْباً عَلَى الْجَانِيْ
وَ اِنْ يَكُنْ غَيْرَ ذَا فَاللهُ نَاصِرُنَا كَفَىٰ لَنَا عَوْنُهُ عَنْ كُلِّ اَعْوَانِ
وَ هُمْ يُعَادُونَنَا بُغْضاً لِدَعْوَتِنَا بِفَضْلِ جَدِّكُمُ لَا جَدِّنَا الْفَانِيْ
فَاِنْ خُذِلْتُ فَخِذْلَانٌ لِجَدِّكُمُ وَ اِنْ نُصِرْتُ فَرَبِّيْ خَيْرُ مَنَّانِ
وَ لَيْسَ يَلْحَقُنِيْ مِنْ ذَاكَ غَيْرُ اَذىً فِيْ جَدِّكُمْ وَ هُوَ عِنْدِيْ نَحْوُ رَيْحَانِ
نَصَرْتُمُ اَمْ خَذَلْتُمْ نَحْنُ طَائِفَةٌ نُحِبُّ جَدَّكُمُ فِيْ عَيْنِ اِتْخَانِ

ببین تو غیرت یزدان، سلف فروشی قوم فروج شوهرداران، نکاحشان عنوان
کنند صلح رجوعی که دادیش تو قرار برای الفت دل حدّ ازدواج زنان
گذر از این سخن، این زخم التیامش نیست که بوده‌اند بهر دوره زین قبیل خسان
ولی بیا بشنو امر تازه‌ای بشگفت که در ولایت الحاد و ظلم گشته عیان
بدون جرم و گناهی بتازیانه زنند بصرف بهتان، سبط نبی (ص) برابرشان
کسی نخیزد از انکار کای گروه این مرد بود بزرگ و بدارید دستش از دامان
بود سلیل نبی (ص) پاس حرمتش دارید ز دشمنیش هراسید، قوم کین‌جویان
ندانم آنکه نبی (ص) روزی ار بپرسدشان ز نجلم از چه نراندید صدمه عدوان؟
جواب او چه توانند گفت و دفع عدو فزون ز خفته برانگیختن بدی آسان
گرفتم آنکه تنی چند داشتند زبون مگر نبود گرانمایه مردمی ز آنان
تمام صاحب یاران و نطق و قدرت و جود بمردمان همه احکامشان ز جاه روان
تو ای که زیورشان آمدی و رفته ز جاه بعلم و حلم فراتر ز جمله اقران
هراست از چه و صبح قیامتت چه جواب ز واگذاری امروز ما در این خذلان؟
چرا بیاری داماد خود سلیل رسول (ص) نخاستید بدین یاوران و توش و توان
مگر نه حبّ محبان و بغض دشمن ما بصرف ایمان هستید مدّعی زینسان؟
قسم بحقّ رسول خدا (ص) که جدّشماست سبك بمیزان، عذر شما مراست گمان
اگر توانی، بگذشته را تدارك جوی بمهر ما که ببندی بکین خصم میان
و گر بجز این باشد، خدای ناصر ماست کند کفایت ما یاری حق از یاران
ز کینه دشمن مایند ز آنکه میخوانیم بفضل جدّ شما، نی بجدّ خویش، کسان
رسد بجدّ شما خواری ار شوم مخذول خداست گر رسدم نصر بهترین منّان
ز خواریم نرسد مر مرا بجز آزار براه جدّ شما، و آن مرا گلی خندان
کنید یاری، یا بشمرید ما را خوار محبّ جد شمائیم گر چه در نقصان

لٰكِنَّ نُصْرَكُمْ خَيْرٌ لِاَجْلِكُمُ وَ اِنَّ خِذْلاٰنَكُمْ عُذْرٌ لِطَعّانِ
فَاخْتَرْ لِنَفْسِكَ مِنْ هٰذَيْنِ اَنْسَبَهُ لِدِيْنِ جَدِّكَ يٰا زَيْناً لِاَقْرانِ

***

قَدْ جَدَّدَ اِذْ عَلا غَلِيْلِىْ اَرْزاءُ حُسَيْنِ الْجَلِيْلِ
ساعِدْ بِبُكاكَ يٰا خَلِيْلِىْ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
يَبْكِىْ لِمُصابِهِ الرَّسُولُ قَدْ عَجَّ لِرُزْئِهِ الْبَتُولُ
قَدْ ناحَ عَلِيٌّ النَّبِيْلُ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
تَبْكِيْهِ مَلائِكُ السَّماءِ وَ الْجِنُّ تَضِجُّ بِالْبُكاءِ
وَ الطَّيْرُ تَنُوحُ فِى الْهَواءِ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
قَدْ اَصْبَحَتِ الْعُيُونُ عَبْرىٰ بِالْحُزْنِ تَرَى الصُّدُورَ زَفْرىٰ
فِى الْخَلْقِ بَدَا الضَّجِيْجُ تَتْرىٰ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
قَدْ دَقَّ عِظامَهُ الْخُيُولُ قَدْ اَضْنىٰ رِجالَهُ الْكُبُولُ
قَدْ اَنْحَلَ اَهْلَهُ الْحُبُولُ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
اَمْسَيْنَ نِساؤُهُ اُسارىٰ قَدْ اَصْبَحَ وُلْدُهُ حُيارىٰ
قَدْ جُزِّرَ صَحْبُهُ جِزاراً مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
قَدْ اُثْخِنَ بِالْجِراحِ جِسْمُهُ وَ انْدُقَّ بِاِثْرِ ذاكَ عَظْمُهُ
قَدْ اُلْقِىَ فِى الْقِفارِ رَسْمُهُ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
تَلُّوا لِجَبِيْنِهِ عَلِيّاً قَدْ شُدَّ مُغَلَّلاً مَلِيّاً
سَرُّوا بِاِسٰارِهِ بَغِيّاً مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
لَوْ شِئْنَ نِساؤُهُ بُكاءاً اَوْ رُدْنَ مِنَ الْاُوامِ ماءاً
قَدْ دُقَّ رُؤُسُهٰا وَلاءاً مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
وَيْلاً سَلَبُوا حِلَى الصَّبٰايٰا سُحْقاً حَمَلُوهُمُ سَبٰايٰا

ولی شما را آن به که یاوری جوئید که می‌گشاید خذلان زبان بدگویان
هرآنچه زین دوسزاوارترگزین برخویش بدین جدّ خود ای زیب همگنان بجهان

***

شد سوز غمم فزون دگر بار ز اندوه حسین (ع) شاه اخیار
یاریم بگریه‌ات کن ای یار مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
گریان زمصائبش رسول(ص)است نالان همه درغمش بتول(ع)است
وز ماتم او علی (ع) ملول است مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
گرید ملکش بسوگواری جن مویه‌کنان ز بی‌قراری
مرغان هوا کنند زاری مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
گریان همه چشمها در این غم سوزان همه سینه‌ها ز ماتم
نالند جهانیان دمادم مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
ستخوانش، سم ستور بشکست مردان ورا غل گران خست
وز بند اهلش برنج پیوست مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
گردیده اسیر بانوانش حیرت‌زده جمله کودکانش
مذبوح تمام یاورانش مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
رنجه تن او ز زخم افزون ستخوانش شکسته دشمن دون
جسمش بفتاده طرف هامون مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
سجادش (ع) را به بند بستند و افکنده برو، جبین شکستند
بر شادی دشمنش بخستند مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
گر قصد زنان او بکا بود یا خواهش آبی از ظما بود
سرکوبی خصم ناسزا بود مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيْبَةَ
شد زیور کودکان بیغما گشتند اسیر قوم اعدا

مِنْ فَوْقِ صِعابِهِمْ عَرایا — ما اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةَ
یا مَوْلایَ عَبْدُكَ الْکَرِیمُ — اَلرِّقُّ الْخاطِئُ الْاَثِیمُ
فِی نَظْمِ رَثائَكَ مُسْتَدِیمُ — ما اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةَ
لا قُنْوَةَ لِیْ سِوىٰ وِلاکُمْ — اِنْ یُذْکَرْ رُزْؤُکُمْ بَکاکُمْ
اَنْساهُ بَلاءَهُ بَلاکُمْ — ما اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةَ

***

تَعَزَّزْتَ یا مَنْ عِنْدَهُ الْعِزُّ خاشِعُ — لَدىٰ عِزِّهِ کُلُّ الْاَعِزَّةِ خاضِعُ
بِهِ الْعِزَّةُ اعْتَزَّتْ کَذٰاكَ بِهِ اعْتَلَی الْـــعُلیٰ وَ لَهُ کُلُّ الْبَرایٰا بَواخِعُ
لَكَ الْحَمْدُ فِیما قَدْ قَضَیْتَ وَ لَمْ تَزَلْ — حَمِیداً وَ ما تَقْضِیهِ خَیْرٌ وَ نافِعُ
وَ لَمْ تَقْضِ اِلّا الْخَیْرَ اِنْ رَضِیَتْ بِهِ — نُفُوسٌ اَوِ اسْتَعْفَتْكَ اُخْریٰ جَوازِعُ
لَكَ الْحَمْدُ فِیْ کُلِّ الْمَصائِبِ اِنَّما — یُلامُ ظَلُومٌ باشَرَ الظُّلْمَ تابِعُ
فَنَقْصُ الْوَریٰ مِنْهُمْ وَمِنْكَ کَمالُهُمْ — وَ هُمْ اَهْلُ ذَمٍّ وَ الثَّنا لَكَ ناصِعُ
لَكَ الْحَمْدُ فِیما قَدْ یُلِیتُ وَاِنْ غَدَتْ — لَهُ الْکَبْدُ حَرّیٰ وَ الْعُیُونُ دَوامِعُ
یُلِیتُ بِاَرْزاءِ النَّبِیِّ وَ آلِهِ — لَدَیْها مُصِیباتُ الدُّهُورِ مَشائِعُ
وَ اَعْظَمُها رُزْءٌ تَدَکْدَكَ دُونَهُ — بُنَی الدَّهْرِ وَ الْاَفْلاكُ مِنْهُ سَواکِعُ
مُصابُ حُسَیْنٍ یا لَها مِنْ مُصِیبَةٍ — عَلَیْها قُلُوبُ الْعالَمِینَ فَواجِعُ
فِداؤُكَ نَفْسِیْ اَیَّ رُزْئِكَ اَقْتَفِیْ — وَ یَعْجِزُ عَنْ اِحْصاءِ تِلْكَ الْبَوارِعُ
تَذَکَّرْتُ ما قَدْ جاءَ فِیْ رُزْءِ قاسِمٍ — وَ کانَ صَبِیّاً لَمْ تَنَلْهُ الْفَجائِعُ
فَلَمّا رَاَیٰ اَنَّ الْحُسَیْنَ قَدِ ابْتُلِیْ — وَ لَیْسَ لَهُ عَوْنٌ وَ حاطَ الْفَواقِعُ
دَنا مِنْ حُسَیْنٍ سائِلاً اَنْ یُجِیزَهُ — اِلیٰ حَرْبِ اَهْلِ الْبَغْیِ وَهْوَ مُسارِعُ
فَلَمّا رَآهُ عَمُّهُ فِیْ صَبائِهِ — یُرِیْدُ قِتالَ الْقَوْمِ وَ الْحَرْبُ باذِعُ
بَکیٰ فَبَکَی الطِّفْلُ الْبَزِیعُ وَ اَجْهَشا — اِلیٰ اَنْ اَتاهُ الْغَشْیُ وَ الطِّفْلُ رایِعُ

بی پرده بر اشترانشان جا — ما اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةَ
بر درگهت ای خدیو ایّام — عبدی است کریم و غرق آثام
در نظم مراثی تو مادام — ما اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةَ
جز مهر شما نباشدش زاد — گرید، غمتان چو آورد یاد
زین غصّه غمش برفت بر باد — ما اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةَ

***

زهی عزیز خدائی که عزّت او را رام — بنزد رفعت او پست هر بلندمقام
بدو عزیز بود عزّ و رفعت است رفیع — خضوع نزد خداوندیش بجسته انام
ترا سپاس خدایا، بهر چه رانی حکم — ستوده‌ای و همه خیر باشدت احکام
نبوده حکم تو جز خیر، جمعی ار خشنود — و یا بعکس ز بعضی ربوده است آرام
ترا بهر چه مصیبت دهی سزاست سپاس — ملوم آنکه بجور و ستم کند اقدام
ز نفس خلق بود نقصشان و از تو کمال — سزد نکوهش آنان، ثنا ترا مادام
بابتلای مصائب ستایمت و گرم — جگر پرآتش و چشمان پرآب از آلام
قرین غم شده‌ام از غم محمّد و آل (ص) — حقیر و زشت برِ آن مصائب ایّام
بزرگتر غم ایشان کز آن گسست و گسیخت — جهان و چرخ برین را ز هم بنا و نظام
بود مصاب حسین (ع) آن چنان مصابی سخت ـ که کرده قلب عوالم دچار رنج مدام
ره کدام غمت بسپرم فدای تو من — که زیرکان نتوانند ضبط آن ارقام
مرا از آنچه بقاسم (ع) رسید آمد یاد — که بود کودك و از غم نبرده تلخی کام
چو دید بی کس و بی یار ابتلای حسین (ع) — احاطه کرده بلایا بر آن امام همام
سوی حسین (ع) شتابان نهاد روی نیاز — پی اجازه پیکار آن گروه لئام
چو دید شه خطر جنگ و او بخردی سال — نموده عزم نبرد سپاه خون‌آشام
گریستند و چنان گریه را پذیره شدند — که طفل مضطرب آمد ز هوش رفت امام

فَمانَعَهُ الْعَمُّ الرَّؤُفُ فَلَمْ يَزَلْ ... يُقَبِّلُ اَيْدِيْهِ وَ فِی الْاِذْنِ طامِعُ

اِلیٰ اَنْ قَضَی الْمَقْدُورُ اِرْضاءَ عَمِّهِ ... فَآذَنَهُ وَ الطِّفْلُ كَاللَّيْثِ زامِعُ

فَقامَ بِوَجْهٍ اَشْرَقَ الْجَمْعَ ضَوْؤُهُ ... كَفِلْقَةِ بَدْرٍ فِی الدَّجِيَّةِ لامِعُ

يَقُولُ اَنَا ابْنُ الْمُجْتَبیٰ اِنْ جَهِلْتُمُ ... وَ سِبْطُ النَّبِیِّ الْمُصْطَفیٰ لَايُضارَعُ

وَ هٰذا حُسَيْنٌ كَالْاَسِيْرِ بِاَرْضِكُمْ ... رَهِيْنٌ بِاَيْدِيْكُمْ غَرِيْبٌ وَ ضائِعُ

فَقاتَلَ كَاللَّيْثِ الْبَسِيْلِ نَعَمْ هُوَ ابْـــــنُ لَيْثِ الْوَغیٰ وَالْفَرْسُ فِيْهِمْ طَبائِعُ

فَاَلْقیٰ اِلَی التِّيْرانِ مِنْهُمْ بِجَوْلَةٍ ... ثَلٰثِيْنَ ثُمَّ ازْدادَ خَمْساً يُدافِعُ

يَذُوبُ فُؤادِیْ حِيْنَ اَذْكُرُ اَنَّهُ ... صَبِیٌّ ضَئِيْلٌ لَمْ تُصِبْهُ الْوَقائِعُ

عَلَيْهِ قَمِيْصٌ مُفْرَدٌ وَ اِزارَةٌ ... وَ نَعْلانِ ذَبّاً عَنْ حِماهُ يُصارِعُ

وَ لَمْ يَرْحَمُوهُ مِنْ شَقاوَةِ نَفْسِهِمْ ... وَ قَدْ اَثْخَنُوهُ بِالْجِراحِ طَلائِعُ

اِلیٰ اَنْ تَوَلّاهُ ابْنُ سَعْدٍ بِعَضْبِهِ ... وَ فَلَّقَ مِنْهُ الْهامَ وَ الطِّفْلُ ضارِعُ

فَاَلْقاهُ مِنْ فَوْقِ الْجَوادِ عَلَی الثَّریٰ ... فَنادیٰ اَيا عَمّاهُ اِنِّیَ وادِعُ

فَجاءَ اِلَيْهِ شِبْلُ حَيْدَرَ خِلْتَهُ ... كَصَقْرٍ تَدَلّیٰ وَهْوَ فِی الصَّيْدِ طامِعُ

فَجاءَ اِلَيْهِ وَ الْخُيُولُ بِجَوْلَةٍ ... فَغاصَ خِلالَ الْقَوْمِ وَ هْوَ مُقارِعُ

وَ شَدَّ عَلَی الْكَلْبِ ابْنِ سَعْدٍ بِصارِمٍ ... فَقَدَّ يَداً مِنْهُ فَهاجَ التَّوابِعُ

فَوا لَهْفَتا اِذْ هاجَتِ الْقَوْمُ جُمْلَةً ... عَلیٰ جُثَّةِ ابْنِ الْمُجْتَبیٰ وَهْوَ ضاجِعُ

عَلا عِثْيَرٌ فِی الْبَيْدِ كَاللَّيْلِ لَمْ يَكَدْ ... يَرَی الْعَيْنُ شَيْئاً وَ اسْتَجَمَّ الْقَوارِعُ

وَيَجْرِیْ عَلَيْهِ الْخَيْلُ مِنْ كُلِّ جانِبٍ ... فَدُقَّ بِها اَحْناؤُهُ وَ الْاَكارِعُ

اِلیٰ اَنْ تُوَفِّی تَحْتَ وَطْءِ سَنابِكٍ ... طَحِيْناً سَحِيْقاً لا نَصِيْرٌ وَ شافِعُ

وَ خاضَ حُسَيْنٌ فِی الْجُمُوعِ مُجادِلاً ... فَيَفْرِیْ وَ يَرْمِیْ لَمْ يَذُدْهُ الرَّوادِعُ

اِلیٰ اَنْ اَبادَ الْقَوْمَ وَ الْقَتْرَةُ انْجَلَتْ ... فَصادَفَ شِلْواً حَطَّمَتْهُ الذَّرائِعُ

فَقامَ عَلَيْهِ قائِلاً يا بُنَیَّ قَدْ ... يَعِزُّ عَلَیَّ الْيَوْمَ اِذْ اَنْتَ هامِعُ

بداشت عمّ رؤفش ز جنگ و او پی اذن ... بدست شاه همی بوسه زد باسترحام

که تا رضایت شه را رقم بزد تقدیر ... باذن عم بوغا رخ نهاد چون ضرغام

نمود روی و بدشمن بتافت چهر منیر ... چنان به تیره شبی پاره‌ای ز ماه تمام

بگفت اگر نشناسید من سلیل حسن (ع) ... بدون همتا جدّم، بود رسول انام (ص)

بسرزمین شما باشد این غریب حسین (ع) ... اسیروار گروگان خصم بدفرجام

چو شیر حمله‌ور آمد که بد بطبع دلیر ... سلیل آنکه بد او جنگ را هژبر کنام

فکند سی تن از آنان بحمله‌ای به جحیم ... فزود پنج دگر همچنان بدست حسام

گدازدم دل چون آورم بیاد که بود ... ضعیف طفلی و نفکنده وقعه‌اش در دام

بپای موزه و بر تن ازار و پیرهنی ... بدفع خصم بحالی چنین نموده قیام

بر او ز فرط شقاوت نکرد رحم عدو ... طلایه خست تن او بنیزه و صمصام

درآمدش ز قفا ابن سعد آزد و شکافت ... سرش به تیغ و شد از پای، طفل سروخرام

بروی خاك بیفکندش از فراز سمند ... بخواند عمّ و بگفتا سر آمدم هنگام

شتافت جانب او شبل حیدر کرّار (ع) ... چنانکه باز شکاری بقصد صید حمام

بسوی وی شد و اسبان بترکتاز نبرد ... شکافت قلب سواران بقهر و سطوت عام

سپس بر آن سگ شوم (ابن سعد) تیغ براند ... فکند دستش و از جا برآمدند اقوام

دریغ و درد از آن دم که خاست شور جدال ... بجسم قاسم (ع) و بر خاك خفته‌اش اندام

بلا نمود رخ و شد چنان غبار بدشت ... که چشم هیچ نمی‌دید چون بشام ظلام

بتاختند ستوران بجسمش از هر سوی ـ شکست و خرد شدش دست و پا و جمله عظام

سپرد جان گرامی بزیر سمّ ستور ... غریب و فرد و بهم گشته جسم او ادغام

میان قوم دغا همچنان بجنگ حسین (ع) ... زدیّ و کشتی و منعش نه از رماح و سهام

چو کشت فرقه اشرار و برنشست غبار ... بهم شکسته تنی دید رنجه اقدام

ستاد و گفت بود بر من ای پسر دشوار ... خمیده بینمت اندام و زهر مرگ بجام

فَتَدْعُو وَ لاتَلْقیٰ مُجِیباً وَ اِنْ یُجِبْ ... مُجِیْبٌ فَلا عَوْنٌ وَ لا هُوَ رادِعُ

فَبُعْداً لِقَوْمٍ قاتَلُوكَ بِبَغْیِهِمْ ... ظَمِیْئاً وَوَحْشُ الْبَیْدِ فِی الشَّطِّ کارِعُ

فَسُالَ الصَّبِیَّ حاضِناً لِعِظامِهِ ... یَخُطُّ بِرِجْلَیْهِ الْعَرا وَ هُوَ ساکِعُ

فَجاءَ بِهِ هَوْناً مَصارِعَ صَحْبِهِ ... فَاَلْقاهُ فِیْ مَنْ قَدْ حَوَتْهُ الْبَلاقِعُ

اَیا مَعْشَرَ الْکُفّارِ یا مَنْ نُسِبْتُمُوا ... اِلَی الدِّیْنِ اَنْتُمْ عَنْ حِماهُ شَواسِعُ

شَهِدْتُمْ عَلَی الْاَعْلامِ اَنَّ مُحَمَّداً ... رَسُولٌ اِلیٰ کُلِّ الْوَریٰ وَ هُوَ شافِعُ

کَفَرْتُمْ وَ اَحْرَقْتُمْ مِنَ الْحِقْدِ بَیْتَهُ ... وَ اَهْلُوهُ بِالْعُدْوانِ مِنْکُمْ ضَوایِعُ

فَمِنْهُمْ قَتِیْلٌ بِالدِّماءِ مُضَرَّجٌ ... وَ مِنْهُمْ اَسِیْرٌ فِی السَّباسِبِ شاسِعُ

وَ مِنْهُمْ طَرِیْدٌ عَنْ مَساکِنِ اَهْلِهِ ... وَمِنْهُمْ مَدَی الْاَعْوامِ فِی السِّجْنِ رابِعُ

وَ ذٰلِکُمُوا اَحْقادُ بَدْرٍ وَ خَنْدَقٍ ... وَ کَسْرِهِمُ الْاَصْنامَ وَ السِّرُّ ذایِعُ

وَاِنْ شِئْتُمُوا اَنْ تَسْتُرُوا الْکُفْرَ بِالْهُدیٰ ... فَلَمْ تَخْبَا النِّیْرانَ قَطُّ الْبَراقِعُ

قَتَلْتُمْ بِلا ذَنْبٍ طَرَدْتُمْ بِلا اَذیً ... اَسَرْتُمْ بِلا جُرْمٍ دَعَتْکُمْ مَطامِعُ

فَحَمْداً لِرَبِّیْ حَیْثُ لَمْ تَبْلُغُوا الْمُنیٰ ... فَدُنْیاکُمُ الْخُسْرانُ وَ الدِّیْنُ ضایِعُ

فَیا آلَ طٰهٰ اِنَّنِیْ فِیْ مَدِیْحِکُمْ ... دَأُوبٌ وَ فِیْ نَشْرِ الْفَضائِلِ صادِعُ

وَ اَعْلَمُ اَنِّیْ قاصِرٌ فِیْ وِلائِکُمْ ... وَ اِنْ قِیْلَ فِیَّ قَدْ غَلا وَ هُوَ واقِعُ

کَرِیْمُ بْنُ اِبْرٰهِیْمَ عَبْدُکُمُ الَّذِیْ ... بِکُمْ واصِلٌ عَنْ غَیْرِکُمْ هُوَ قاطِعُ

عَلَیْکُمْ صَلٰوةُ اللهِ ما دامَ مُلْکُهُ ... وَ ما ساجِدٌ صَلّیٰ لِرَبِّیْ وَ راکِعُ

***

یا قَلْبُ ما لَکَ فِی الْبَلایٰا تَجْزَعُ ... اِنَّ الْجُزُوعَ مِنَ الْبَلا لایَمْنَعُ

اِنَّ الْجُزُوعَ یَهُدُّ رُکْنَکَ وَ الَّذِیْ ... اَصْمَتْهُ اَنْبالُ الْقَضا لایَرْجِعُ

اِصْبِرْ فَصَبْرُ الْمَرْءِ مِفْتاحُ الْفَرَجِ ... لِلصَّبْرِ اِحْدَی الْحُسْنَیَیْنِ مُوَزَّعُ

ما دُمْتَ فِی الدّارِ الدَّنِیَّةِ لَمْ تَزَلْ ... غَرَضَ الْمَنایٰا وَ الْبَلایٰا شُرَّعُ

مدد بجوئی و ناید کسی و گر آید ... نیارد آنکه ترا نصرتی دهد انجام

کشندگان ترا لعن حق که داشته‌اند ... مباح، آب روان بر وحوش و بر تو حرام

سپس بحفظ عظامش بزیر کش بگرفت ... سپرده بود روان، بر زمین کشیدی گام

بسوی مصرع یاران خود بآرامی ... ببرد و هشت تنش جزو کشتگان عظام

ایا معاشر کفار و قوم زشت شعار ... بنام مسلم و بس مانده دور از اسلام

باینکه هست محمد (ص) رسول و شافع خلق ـ بهر مناره بفریاد داشتید اعلام

ز دین برون شده خانش بسوختید ز کین ... تباه، جور شما کرد اهل بیت فخام

بخون خود شده آغشته آن یکی مقتول ... اسیر و دور دگر یك براه کوفه و شام

یکی ز مسکن مألوف رانده و مهجور ... یکی بزندان در طول مدّت اعوام

نماند راز نهان، بود کینه‌تان دیرین ... ز بدر و خندق و در هم شکستن اصنام

بدین نهفته اگر کفر خویشتن خواهید ... نکرده هیچ حجابی نهان شرار و ضرام

بکشته بی گنه و رانده‌اید بی آزار ... اسیر کرده بلا جرم، در هوای حطام

سپاس حق که نبردید راه بر مطلوب ... جهان بباخته، دین را ز دست داده زمام

بمدحتان بودم جُهدوجهد، آل رسول (ص) ... بنشر فضل شما خاسته بصبح و بشام

قصور خویش بدانم براه مهر شما ... حریص و غالی اگر چند می‌نهندم نام

کریم، پور براهیم بنده‌ایست چنانك ... ز غیر رسته و پیوسته با شماست مدام

بطول ملك خداتان ز کردگار درود ... کند بطاعت او تا کسی بدهر قیام

***

دلا بنزد مصائب ترا ز چیست فغان ... ممانعت ز بلا با جزع چگونه توان؟

بهم شکسته ز زاری شوی و ناید باز ... کسی که تیر قضایش همی برد ز میان

شکیب جو که فَرَج راست صبر مرد کلید ... بود یکی ز دو فرجام نیك بهره آن

در این سرای زبونی نشانه آجال ... چو نیزه‌های رسایند نائبات جهان

وَ الدّائِراتُ قِسِيُّها وَ سِهامُها تَتْرىٰ نَوائِبُها فَأَيْنَ الْمَدْفَعُ
إِنَّ الْبَلايا زاجِراتٌ لِلْفَتىٰ فَعَساهُ عَنْ رَيْعِ التَّنائِي يَنْزَعُ
إِنَّ الْبَلاءَ هَدِيَّةٌ مِنْ رَبِّهِ فَتَلَقَّها وَ اشْكُرْ لِما بِكَ يُصْنَعُ
وَاللهِ لَمْ أَرَ لِلسَّلامِ فَضِيلَةً إِلّا عَلَى الضَّعْفَى السَّلامَةُ أَوْسَعُ
دَعَةُ الْجُسُومِ بَوارُ رُوحٍ وَ الْبَلا فِيها لِرُوحٍ راحَةٌ وَ تَمَتُّعُ
لاتُؤْثِرَنَّ سَلامَةَ الْفانِيْ عَلَى الْبـــاقِيْ وَ أَنْتَ دَوامَ خَيْرٍ تَطْمَعُ
مِنْ أَجْلِ ذٰلِكَ آثَرَتْ حُجَجُ الْوَرىٰ مِحَنَ الدُّهُورِ وَ لِلْهُمُومِ تَجَرَّعُوا
مِنْهُمْ بِمِنْشارِ الْجَفاءِ مُقَدَّدٌ مِنْهُمْ بِسَيْفِ الظّالِمِيْنَ مُبَجَّعُ[1]
مِنْهُمْ لَقَدْ سَلَخُوا شَقاءاً جِلْدَهُ مِنْهُمْ لَقَدْ وُئِدُوا وَ مِنْهُمْ جُدِّعُوا[2]
مِنْهُمْ لَقَدْ رُجِمُوا وَ مِنْهُمْ شُتِّمُوا مِنْهُمْ لَقَدْ ظُلِمُوا وَ مِنْهُمْ مُنِّعُوا
مِنْهُمْ لَقَدْ فَلَقُوا عُتُوّاً قَرْنَهُ مِنْهُمْ لَقَدْ أَرْداهُ سَمٌّ مُنْقَعُ
مِنْهُمْ مَرِيضٌ بِالْحَدِيدِ مُكَبَّلٌ مِنْهُمْ أَسِيرٌ بِالسِّياطِ مُقَنَّعُ
مِنْهُمْ بِأَنْواعِ الْمَصائِبِ مُبْتَلٍ وَ عَلَيْهِ كُلُّ النّائِباتِ مُوَقَّعُ
وَ هُوَ الْحُسَيْنُ قَتِيلُ عَبْرَةِ كُلِّ مَنْ عَرَفَ الْإِلٰهَ وَ بِالْوُجُودِ مُمَتَّعُ
وٰا حَرَّ قَلْبِيْ حِيْنَ جاءَ مُضَرَّجاً بِدَمٍ إِلىٰ خَيْماتِهِنَّ يُوَدِّعُ
فَدَعَاالرَّضِيْعَ وَجَفَّفُوهُ مِنَ الظَّما حَتّىٰ يُقَبِّلَ مِنْهُ وَجْهاً يَلْمَعُ
فَرَآهُ يَقْلَقُ فِي الْقِماطِ مِنَ الظَّما وَ مِنَ الطَّوىٰ مُتَلَمِّظاً يَتَضَوَّعُ
فَتَناوَلَ الطِّفْلَ الضَّئِيلَ وَ قالَ يا وَيْلاً لِقَوْمٍ فِيْكَ لايَتَوَرَّعُ
وَ خَصِيمُهُمْ يَوْمَ النُّشُورِ مُحَمَّدٌ وَ عَذابُهُمْ بَيْنَ الْبَرِيَّةِ أَشْنَعُ
بَيْنا يُناغِيْهِ فَجاءَ مِنَ الْعِدىٰ سَهْمٌ فَأَرْواهُ بِكَأْسٍ يَجْرَعُ
أَصْماهُ فِيْ حِجْرِ الْحُسَيْنِ فَيا لَهٰا مِنْ كُرْبَةٍ مِنْهَا الْجِبالُ تَصَدَّعُ
أَخَذَ الدِّماءَ بِكَفِّهِ فَرَمىٰ بِها نَحْوَ السَّماءِ وَ قَطْرَةٌ لاتَرْجِعُ

۱- مقطّع. ۲- حبسوا.

کمان سپهر و پراکنده تیرها آلام گریزگاه نداند کسی که گشت نشان
دهد همانا آزاده را بلایا پند بود که دل کند از دار دوری و حرمان
بدانکه هدیه پروردگار خویش بلاست پذیر و شکر کن از آنچه آید از یزدان
سلامتی را فضلی ندیده‌ام، بخدای مگر برای ضعیفان و وسعت آنان
هلاك روح بآسایش تن است قرین بلای تن سبب انبساط و راحت جان
مده سلامت دنیا بر آخرت ترجیح چو مر تراست طمع در نعیم جاویدان
گزیدگان خدا زین سبب گزیده بلا زدند جام غم دهر و ابتلای زمان
دو نیم پیکر بعضی بضرب ارّه جور جدا ز تن سر برخی بصارم عدوان
تنش ز پوست مجرّد یکی ز خصم شقی یکی بحبس و یکی زنده زیر خاك نهان
شنیده آن یك دشنام و دیگری شده رجم ستم رسیده یکی، وآن ز حقّ خود بکران
یکی ز سرکشی دشمنش شکافته فرق یکی ز سمّ نقیعش هلاك گشته روان
یکی مریض و بزنجیر آهنین در بند یکی اسیر و تن از تازیانه‌اش لرزان
یکی دچار بانواع نائبات سپهر وجود اقدس او بهر حادثات مکان
خوداوحسین(ع) بودکشته‌سرشك‌هرآنك شناخت ایزد و نور وجود از او تابان
فغان ز سوز دلم چون بجسم خون‌آلود سوی خیام حرم شد پی وداع روان
دهان‌زتشنگیش‌خشك‌وخواندطفل‌رضیع که بوسدش پی بدرود چهره رخشان
بدید مضطربش از عطش درون قماط بگریه، گشت زبانش زجوع گرد دهان
گرفت طفل ضعیفش که وای بر آن قوم که در ره تو نیارند بیم از رحمان
خصیمشان‌بقیامت‌محمد(ص)است‌وبود عذاب جمله بتر از تمام آدمیان
هنوز داشت سخن با پسر که از دشمن رسید تیر و چشاندش ز چشمه حیوان
بخون‌طپاندش‌دردامن‌حسین(ع)ای‌وای ازاین‌مصاب‌که‌بشکافت‌کوههای‌گران
گرفت‌وریخت‌بکف‌خون‌او‌بسوی‌سما ز آسمان بزمین برنگشت قطره آن

فَدَعا حُسَیْنٌ رَبِّ تَعْلَمُ ما بِنا — هَوِّنْ عَلَیَّ مُصِیبَةً لاتُدْفَعُ
یا رَبِّ لاتَجْعَلْهُ اَهْوَنَ حُرْمَةً — مِنْ شِبْلِ ناقَةِ صالِحٍ لَمّا دُعُوا[1]
فَرَایٰ وَ لا باقٍ لَهُ مِنْ صَحْبِهِ — وَ بَنُو اَبِیْهِ کُلُّهُمْ قَدْ صُرِّعُوا
وَالْقَوْمُ قَدْ عَزَمُوا عَلیٰ قَتْلِ امْرِیٍٔ — اَبَداً بِثَوْبِ الذُّلِّ لایَتَلَفَّعُ
شَدَّ الْحِزامَ عَلَی الْمَماتِ مُوَطِّناً — نَفساً عَلیٰ قَتْلٍ وَ لایَتَکَعْکَعُ[2]
فَدَعا بِسَوَیْهِ وَ اَهْلِ خِیامِهِ — حانَ الْفِراقُ اَلا هَلُمَّ نُوَدِّعُ
بَرَزَ النِّساءُ مِنَ الْخُدُورِ صَوارِخاً — بِالْوَیْلِ قَدْ غَمَرَ الذُّیُولَ الْأَدْمُعُ
مِنْها تُنادِیْ بِالْوَداعِ بِزَفْرَةٍ — مِنْها تُنادِیْ بِالْفِراقِ وَ تَضْرَعُ
فَعَلَتْ سُکَیْنَةُ بِالْبُکاءِ وَقَدْ جَرَتْ — مِنْهَا الدُّمُوعُ اِلیٰ اَبِیْها تُسْرِعُ
قالَتْ اَاِسْتَسْلَمْتَ لِلْمَوْتِ الَّذِیْ — قَدْ حَلَّ لَیْتَ الرُّوحُ مِنِّیْ یُنْزَعُ
فَاَجابَها کَیْفَ التَّفَصِّیْ بَعْدَ اَنْ — بادَ الْحُماةُ وَ لَیْسَ عَنْهُ مَدْفَعُ
قالَتْ فَارْجِعْنا اِلیٰ اَوْطانِنا — فَلَعَلَّنا بِحِمَی النَّبِیِّ نُمَتَّعُ
فَاَجابَها هَیْهاتَ لَوْ تُرِکَ الْقَطا — لَغَفا وَ نامَ بِوَکْرِهِ لایُقْلِعُ[3]
قالَتْ اِذاً مَنْ فِی الْبَلاءِ مَلاذُنا — وَاِلیٰ حِمیٰ مَنْ نَسْتَجِیْرُ وَ نَفْزَعُ
مَنْ لِلْیَتامیٰ بَعْدَ مَوْتِكَ یا اَبَهْ — مَنْ لِلصَّبایا بَعْدَ ذٰلِكَ مَرْجَعُ
مَنْ لِلنِّساءِ الثّاکِلاتِ اِذا غَدَتْ — بَیْنَ الْاَعادِیْ ضایِعاتٍ مَفْزَعُ
اِنْ حَلَّ نازِلَةٌ وَ نَحْنُ ضَعائِفُ — حَسْریٰ سَبایا ضُرَّنا مَنْ یَدْفَعُ
فَاَجابَها یا نُورَ عَیْنَیَّ اصْبِرِیْ — لاتَجْزَعِیْ فَاللّٰهُ عَنْکُمْ یَمْنَعُ
وَ اللّٰهُ ناصِرُکُمْ وَ لَیْسَ بِخاذِلٍ — مَنْ کانَ ناصِرَهُ وَ لَیْسَ یُضَیَّعُ
فَدَعا عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ مُوَدِّعاً — دَنِفاً وَ مِنْ عِظَمِ الْبَلا یَتَفَجَّعُ
اَوْصیٰ اِلَیْهِ لِاَنَّهُ مِنْ بَعْدِهِ — خَلَفٌ لِاَسْرارِ الْاِمامَةِ مُودَعُ
ثُمَّ الْتَویٰ نَحْوَ الْاَعادِیْ مُصْلِتاً — سَیْفاً کَبَرْقٍ فِی الدَّجِیَّةِ یَلْمَعُ

۱- ای یوم القیمة. ۲- لایجبن. ۳- لم یتحیر.

بگفت از آنچه رسد داورا توئی آگاه — بلای حتم، بفرمای بر منش آسان
مدار حرمت این طفل پست‌تر یا رب — ز شبل ناقه صالح (ع) بحشر در میزان
سپس بدید ز یاران کسی نمانده بجای — برادران و کسانش بخاك و خون غلطان
بقتل مردی بنموده خصم دون آهنگ — که هیچ گاه نپوشیده جامه خذلان
پذیره گشت شهادت بدون بیم و هراس — بعزم مرگ بمردانگی ببست میان
بخواند پردگیان و زنان که پیش شوید — وداع را که قریب است موسم هجران
برون شدند خروشان ز خیمه اهل حرم — ببانگ ویل و روانشان سرشك بر دامان
یکی بآه برآورده بود بانگ وداع — یکی ز سوز جدائی بناله بود و فغان
زغم سکینه خروشان فشانداشك وبگشت — روان بسوی پدر با شتاب مویه کنان
بگفت ای پدر آیا چنین شدی تسلیم — بمرگ خود؟ زمن ای کاش می نماندنشان
بگفت پاسخ او چون توان رهائی جست — پس از هلاك کسان، از اجل گریز چسان
سکینه گفتا ده بازگشتمان بوطن — که در حریم نبی (ص) ایمنی است از دوران
جواب گفت اگر ترك گشته بود «قطا» — در آشیان خود آسوده خفته بود چنان
بگفت حال چو این است کیست ملجأ ما — ز حادثات و که باشد پناه و یاورمان
ز بعد مرگ تو غمخوار این یتیمان کیست — پناه سوی که آرند جمع دخترکان
زنان غمزده افتند چون بچنگ عدو — بحال زار و تبه، کیست مفزع ایشان
اگر رسید بلائی و ما گروه ضعیف — همه اسیر و بحسرت، بنزد کیست امان؟
جواب گفت که ای نور هر دو دیده من — شکیب جو که کند حفظ ایزد منّان
خداست یاور تان و آنکه را خداست معین — تباه کی شودش حال و کی برد خسران
سپس بخواند علی (ع) را پی وداع به پیش — که بد مریض و ز سنگینی بلا پژمان
بدو نمود وصیّت که جانشین او بود — محلّ سر امامت، امین راز نهان
سپس بتافت عنان سوی خصم و صارم او — چنان به تیره شبی برق بود در لمعان

وَ عَدا يَصُولُ عَلَيْهِمُ قَدْ خِلْتُهُ — اَسَدَ الْعَرِيْنِ عَلَى الظِّبا يَتَطَلَّعُ

اَوْ رِيْحَ صِرٍّ ثائِراً فِي فَدْفَدٍ — يُذْرِي الْاَعادِيَ كَالْهَشِيْمِ وَ يَقْلَعُ

اَنّى يُجَلْجِلُ فَالْمَعاقِرُ صَيِّبٌ — اَنّى يُرَمْجِرُ فَالْمَعارِكُ بَلْقَعُ

وَ كَاَنَّ عِزْرِيْلٌ اَوى فِي عَضْبِهِ — اَوْ جَبْرَئِيْلُ سَمامُهُ مُسْتَرْبِعُ

اَنّى تَوَلّى فَالْمَحارِبُ مُجْفِلٌ — اَنّى تَوَجَّهَ فَالْعِدى مُتَقَشِّعُ

مَنْ ذا رَأى شَخْصاً وَحِيداً عائِصاً — فِي لُجَّةِ الْاَعْداءِ لا يَسْتَبْشِعُ

وَ يَكُرُّ صَرْعى وَ الْعَساكِرُ قُتِّلَتْ — وَ الْجِسْمُ مَجْرُوحٌ فَلا يَتَضَعْضَعُ

وَ يَغُوصُ فِيهِمْ لا يُبالِي سَيْفَهُمْ — وَ سِنانَهُمْ وَ سِهامَهُمْ لا يَجْزَعُ

ظَمْآنَ مَفْقُودَ الْجُنُودِ مُسَهَّداً — بِجُرُوحِهِ يَغْزُو وَ لا يَتَضَعْضَعُ

اِنْ تَعْجَبَنَّ فَاعْجَبْ مِنِ اسْتِشارِهِ — ما هاجَ ثائِرَ الْحَرْبِ هذا اَبْدَعُ

مَنْ ذا رَأى مُسْتَيْقِناً فِي حَتْفِهِ — قَدْ حاطَ اَهْلَهُ اللِّئامُ الرُّضَّعُ

يَرْمِي وَ يَبْجَعُ يا لَها مِنْ قُوَّةٍ — عَنْ دَرْكِ اَفْهامِ الْبَرِيَّةِ اَرْفَعُ

حَتّى اِذا نَزَلَ الْقَضاءُ بِحَتْفِهِ — نادَى ابْنُ سَعْدٍ ما لَكُمْ لا تَرْجِعُوا

يا وَيْلَكُمْ هذا ابْنُ قَتّالِ الْعَرَبِ — وَ مُبِيْدِهِمْ وَ هُوَ الْبَطِيْنُ الْاَنْزَعُ

حُوطُوهُ مِنْ اَطْرافِهِ بِجُمُوعِكُمْ — وَ ارْمُوهُ بِالْاَنْبالِ حَتّى تَصْرَعُوا

ثُمَّ اقْصِدُوهُ بِسَيْفِكُمْ وَ رِماحِكُمْ — وَ عِصِيِّكُمْ وَ سِياطِكُمْ لا تُقْلِعُوا

يا لَهْفَ نَفْسِيْ اِذْ اَتَتْهُ نِبالُهُمْ — كَالْغَيْثِ تَتْرى شُرَّعاً تَتَدَفَّعُ

حَتّى غَدا جُثْمانُهُ كَعَقابَةٍ — وَ دِماؤُهُ مِنْ كُلِّ عُضْوٍ هُمَّعُ

يا لَهْفَ نَفْسِيْ حِيْنَ حالَتْ رَجْفَةٌ — بَيْنَ الْخِيامِ وَ بَيْنَهُ وَ تَنَعَّوا[1]

فَاصْطَرَّ لَهْفى ثُمَّ نادى صارِخاً — يا شِيْعَةَ الْفُجّارِ عَنْ اَهْلِيْ دَعُوا

اِنْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِيْنَ بِرَبِّكُمْ — وَ بِعَوْدِكُمْ يَوْمَ النُّشُورِ تَصَنَّعُوا

اِنْ كُنْتُمُ عُرْباً فَقُوا اَحْسابَكُمْ — عَنْ عارِكُمْ بَيْنَ الْكِرامِ تَوَرَّعُوا

۱ – تهیأوا للقتال و اسرعوا.

بفهر حمله‌ور آمد بر آن سپه گفتی — بسته راه بخیل غزال شیر زیان

و یا تو گفتی بر ریشه کن نمودن خصم — بطرف‌هامون چون بادصرصراست‌وزان

بهر کجا بخروشید ریخت باران خُود — بهر طرف که بزد نعره قفر شد میدان

چنانکه گفتی در تیغ اوست عزرائیل — و یا همی بودش جبرئیل پشتیان

از او گریخت مبارز، نهاد هر سو روی — زهم گسیخت سپه، هر کجا بتافت عنان

که دیده یکته فردی زند بلجّه خصم — بدون آنکه کراهت دهد ز خویش نشان

جنود کشته و ابناءش اوفتاده بخاك — بدن جریح و نه بگشاید او بلا به زبان

شود شناور دریای خصم بی‌پروا — نباشدش جزع از یم تیغ و تیر و سنان

نیارمیده بشب، تشنه‌کام و بی لشکر — جریح، رزم زند، منکسر ندارد جان

گرت شگفت بود، کن عجب که گونه شکفت – ز تاب آتش پیکار، زین عجب چندان

که دیده آنکه بود بر هلاك خود یقین — احاطه کرده حریمش ز کین گروه خسان

کشد ز خصم و بخاك افکند زهی نیرو — که برتر است ز ادراك فکرت انسان

که تا شهادت او را قضا نمود نزول — بیازگشت سپه ز ابن‌سعد شد فرمان

که‌ای سپه بشماوای این سلیل علی(ع)است – بطین اَنزَع و قتّال عُرب و مرگ یلان [1]

بر او احاطه ز هر سو کنید جوق بجوق — به تیرباران بر خاك افکنیدش هان

به تیغ و نیزه سپس سوی او کنید آهنگ — به تازیانه و چوبش برید تاب و توان

دریغ وحسرت من چون پیاپی ازهرسوی — رسید تیر رسایش ز خصم چون باران

بشد ز تیر عدو جسم اطهرش چو عقاب — ز عضو عضو تنش بود خون پاك روان

دریغ وحسرتم از آن زمان که شد حایل — میان او و حرم جنگجوئی دونان

فغان که بانگ زد از روی اضطرار آن شاه — هلید اهل من ای شیعیان بوسفیان

بود نه باورتان گر خدا و رستاخیز — دمی بخویش بگیرید صورت ایمان

گر از نژاد عرب آمدید حفظ کنید — ز ننگ خود حسب خود میانه مردان

۱ – مراد از بطین انزع حضرت امیر است علیه السلام یعنی مملو از علم و بری از شرك.

نَادَاهُ شِمْرٌ يَا ابْنَ فَاطِمَ مَا تَرَىٰ مَاذَا تَقُولُ وَ لَيْسَ فِيهِمْ مِسْمَعٌ

قَالَ الْحُسَيْنُ اَنَا الَّذِي قَاتَلْتُكُمْ وَ تُقَاتِلُونِي حَارِبُونِي اَوْ دَعُوا

اَمَّا الْحَرِيمُ فَمَا عَلَيْهَا مَأْثَمٌ شَرَّ الْعُتَاةِ عَنِ الْعَوَاتِقِ فَامْنَعُوا

صَاحَ اللَّعِينُ عَلَى الْاَرَاذِلِ اِنَّهُ كُفُّوا كَرِيمٌ فَاقْصِدُوهُ وَ اَجْمِعُوا

وَ اِلَيْكُمُ عَنْ اَهْلِهِ وَ عَلَيْكُمُ نَفْسَ الْفَتَىٰ فَهُوَ الْكَرِيمُ السَّلْقَعُ[1]

فَتَوَجَّهُوا نَحْوَ الْحُسَيْنِ كَاَنَّمَا كُلٌّ بِسَفْكِ دَمِ الْاِلٰهِ تَشَرَّعُوا

رُوحِي فِدَاءُ شِفَاهِهِ اِذْ جَفَّ مِنْ عَطَشٍ وَ كَادَ مِنَ الظَّمَا يَتَلَذَّعُ[2]

مَهْمَا تَوَجَّهَ نَحْوَ نَهْرٍ صَدَّهُ عَنْ نَيْلِهِ مِنْهُ اللِّثَامُ الرُّضَّعُ

حَتَّىٰ اِذَا بَلَغَ الْاُوَامُ مِنَ الْحَشَا قَصَدَ الْفُرَاتَ لَعَلَّ فِيهِ يَكْرَعُ

فَاَتَاهُ مِنْ فَرْطِ الظَّمَاءِ فَقَالَ يَا فَرَسِي تَنَاوَلْ لَسْتُ قَبْلَكَ اَكْرَعُ

فَاَبَى الْبَهِيمَةُ اَنْ تَذُوقَ وَ لَمْ تَذُقْ غَرَفَ الْحُسَيْنُ اِذاً لَئِيمٌ اَكْوَعُ

نَادَى الْحُسَيْنَ اَكَارِعٌ مُتَلَذِّذاً هَتَكُوا خَبَايَاكَ الْجُنُودُ وَ وَزَّعُوا

فَرَمَى الْمِيَاهَ وَصَارَ يَرْكُضُ كَاشِفاً لِلْقَوْمِ نَحْوَ خِيَامِهِ يَتَطَلَّعُ

اِذاً الْخِيَامُ بِحَالِهَا فَتَبَيَّنَتْ اَنْ كَانَ ذٰلِكَ حِيلَةً وَ تَخَدَّعُوا

يَا لَهْفَ نَفْسِي حِينَ وَدَّعَ ثَانِياً تَوْدِيعَ مُحْتَضَرٍ يَؤُسٍ يَنْزَعُ

اِذْ قَالَ يَا مَهْلاً بَنَاتَ مُحَمَّدٍ اِصْبِرْنَ اِذْ نَزَلَ الَّذِي اَتَوَقَّعُ

اِلْبَسْنَ اَزِرَّةً فَقَدْ حَلَّ الْبَلَا اَعْدِدْنَ لَيْسَ عَنِ الْبَلِيَّةِ مَدْفَعُ

يَا لَهْفَ نَفْسِي اَيْنَ كُنْتَ عَشِيَّةً وَ الْاُزْرُ قَدْ سُلِبَتْ وَ خُمْرٌ تُرْفَعُ

وَ رُؤُسُهُنَّ مُكَشَّفَاتٌ حُسَّراً اُذُنٌ لَهَا انْخَرَقَتْ وَ قُرْطٌ يُنْزَعُ

اِنْ شِئْتَ اَنْ يَبْكِينَ حِيناً حَسْرَةً يُمْنَعْنَ عَنْهُ وَ بِالسِّيَاطِ تُقَنَّعُ

يَا لَهْفَ نَفْسِي اَيْنَ كُنْتَ وَحَرَّقُوا خَيْمَاتِهِنَّ وَ بِالْعَوَاتِقِ اَوْقَعُوا

يَا لَهْفَ نَفْسِي اَيْنَ كُنْتَ وَشُرِّدَتْ بَيْنَ الْخُيُولِ تَصِيحُ اِذْ لَا مَفْزَعُ

۱- الشجاع. ۲- یحرق.

بگفت شمر چه میجوئی ای سلیل بتول(ع) سخن چه گوئی و کس نشنود ترا سخنان

حسین(ع) گفت منم آنکه با شماست بجنگ ـ کنید جنگ و یا ترک کینه و طغیان

ولی حریم مرا زین میان گناهی نیست شوید مانع این سرکشان ز پردگیان

بدان لئام بزد بانگ آن لعین که بود حسین(ع) گفو کریمی و قصد او شایان

رخ از خیام بتابید و جمله حمله برید بشخص او که کریم است این ستوده جوان

نهاد جانب شه روی، آن سپه گفتی بسفك خون خدا دین طلب کنند ایشان

فدای هر دو لبش جان چو از عطش پژمرد ز تشنگی بجگر داشت آتشی سوزان

چو رو بنهر نهادی، مر آن گروه زبون شدند مانع آن شهریار تشنه لبان

چو التهاب عطش زد شراره‌اش بدرون سوی فرات بشد بهر آب در جوّلان

ز تشنگی بدرون تاخت نهر را و بگفت که ای فرس نخوریم آب تا ننوشی از آن

سمند سر بزد از آب و شاه جرعه گرفت از آن لئام بناگه خسی گشود زبان

که ای حسین(ع) بلذّت همی بنوشی آب همه خیام تو تاراج کرده لشکریان

بریخت آب و جهاند اسب و حمله برد و گشود ـ ره خیام که آگاه گردد از نسوان

حریم خویش بدان سان که بود دید بجای نهفته کید عدو زین کلام گشت عیان

دریغ و حسرت من چون دوباره کرد وداع وداع محضری درگذشته‌ای از جان

بگفت گیرید آرام ای بنات رسول(ص) که آنچه می‌طلیدم نزول یافت همان

فرا رسید بلا، جامه‌های آن پوشید که از بلا نتوانید گشت روگردان

دریغ و حسرتم ای شاه دین کجا بودی بشامگه که ربودند جامه‌های زنان

برهنه سر همه در حسرت از تطاول خصم دریده گوش و جدا گوشواره همگان

بخواستند بحسرت گریست گر گاهی بتازیانه از آن منع کرد دشمنشان

دریغ و حسرتم ای شه کجا بدی که عدو خیام پردگیان سوخت تا کشد آتان

کجا بدی که بهامون میان خیل ستور زنان بی‌کس بگریختند صیحه‌زنان

مٰا بَیْنَ عاثِرَةٍ بِذَیْلِ حَیٰائِهٰا وَ سَلِیبَةٍ بِالطَّعْنِ مِنْهُمْ تُصْرَعُ
یٰا لَهْفَ نَفْسِیْ اِذْ تَوَجَّهَ نَحْوَهُمْ مُسْتَسْلِماً وَ اِلَی الشَّهٰادَةِ یَنْزِعُ[1]
قَدْ اَحْدَقُوا بِسُیُوفِهِمْ وَ رِمٰاحِهِمْ بِمَنٰاخِهِ وَ عَلَی التَّقاتُلِ اَجْمَعُوا
حَتّٰی رَمٰاهُ اَبُوالْحُتُوفِ بِنَبْلَةٍ وَقَعَتْ بِجَبْهَتِهِ الْکَرِیْمَةِ تَصْدَعُ
فَاَتاهُ سَهْمٌ ذُو شُعُوبٍ اُسْقِیَتْ بِسُمُومِهِمْ وَ بِقَلْبِهِ قَدْ اَوْدَعُوا
وٰا حَرَّ قَلْبِیْ اِذْ تَفَتَّرَ عِنْدَهُ فَهَویٰ صَرِیْعاً فِی الثَّریٰ یَسْتَرْجِعُ
یٰا عَرْشُ کَیْفَ تُظِلُّ بَعْدَ سُقُوطِهِ یٰا فَرْشُ کَیْفَ تُقِلُّ بَعْدُ وَ تُوسِعُ
یٰا رِیْحُ کَیْفَ تَهُبُّ بَعْدَ ذَهٰابِهِ یٰا بَحْرُ کَیْفَ بِكَ السَّفِیْنُ تُقْلَعُ
یٰاشَمْسُ کَیْفَ بَزَغْتِ بَعْدَ خُسُوفِهِ یٰا بَدْرُ کَیْفَ طَلَعْتَ وَ هُوَ مُدْقَعُ
یٰا سَیِّدِیْ اَیَّ الْمَصائِبِ اَشْتَکِیْ وَ لِاَیِّهٰا اَبْکِیْ لِاَیٍّ اَجْزَعُ
لَمْ اَقْضِ حَقَّ مُصٰابِکُمْ وَ لَوْ اَنَّنِیْ اَبْکِیْ دَماً فِیْکُمْ وَ کُلِّیْ مَدْمَعُ
اِنَّ الْکَرِیْمَ حَیٰوتُهُ رٰاثٍ لَکُمْ لِمُصٰابِکُمْ مُتَوَجِّعٌ مُتَفَجِّعُ
اِنْ لَمْ یَکُنْ یَوْمَ الْوَقِیْعَةِ حاضِراً اَلْیَوْمَ فِیْ نَظْمِ الْمَرٰاثِیْ مُولَعُ
شُغْلِیْ بِکُمْ وَ بِذِکْرِکُمْ وَ بُکائِکُمْ عَمّٰا سِوٰاکُمْ فِی الْبَرِیَّةِ اَنْزَعُ
لَااَبْتَغِیْ دِیْناً بِغَیْرِ وِلٰائِکُمْ عَمّٰا یُغٰایِرُ حُبُّکُمْ مُتَوَرِّعُ
صَلَّی الْاِلٰهُ عَلَیْکُمْ مٰا دُمْتُمُ سَبَبَ الْوُجُودِ وَ نُورُکُمْ یَتَشَعْشَعُ
وَ وَلِیُّکُمْ مِنْ فَضْلِکُمْ بِوِلٰائِکُمْ بِثِیٰابِ رَحْمَةِ رَبِّهِ یَتَلَفَّعُ
وَ عَدُوُّکُمْ نٰارُ النَّویٰ شَمِلَتْهُمُ مٰا هُمْ نَأَوْا وَ عَذٰابُهُمْ لایُرْدَعُ

***

حَمْدَ مَنْ مِنْ جُودِهِ الْاَعْیٰانَ وَ الْاَشْباحَ اَبْدَع
اِذْ بَدٰا مِنْ وَجْهِهِ الْوَضّاحِ نُورٌ فَتَشَعْشَع

۱- یشتاق.

گرفته دامن بعضی بپا، فتاده بروی — بخاك برخی از نهب خصم و طعن سنان
دریغ و حسرتم از آن زمان که کرد آهنگ — بسوی خصم و بجان مرگ را بسته میان
گرفته گرد خیامش به تیغ و نیزه سپاه — بقتل یوسف دین گشته متحد گرگان
فکند جانب شه تیر بوالحنوق لعین — شکافت جبهه نورانیش از آن پیکان
رسید تیر دگر چند شاخه زهرآگین — بقلب آنکه بد او قلب عالم امکان
فغان زسوز دلم چون شدش جوارح سست — بذکر «اِنّٰا لِلّٰه» شد بخاك طپان
پس ازسقوط شه ای عرش سایه چون فکنی — فراخی تو شگفت ای زمین بر اهل زمان
چگونه میوزی ای باد بعد رفتن او — چگونه بحر، ترا کشتی است در جریان
خسوف کرده شه، ای مهر چون نمودی روی؟ — بخاك خفته شه، ای ماه چون شدی تابان؟
بزرگوارا، نالم من از کدام غمت — جزع کنم ز کدامین و گردم اشك فشان
هنوز حقّ مصاب شما ادا نکنم — گر اشك گردم و آن خون و خون زدیده روان
بود ملول بطول حیات خویش کریم — بحزن و ماتمتان دردمند و مرثیه خوان
بدشت ماریه آن روز گر نداشت حضور — کنون حریص مراثی است تا کند جبران
بکاء و ذکر شما مر مراست پیشه مدام — جدا بغیر شما از تمام عالمیان
بجز ولای شما نیست در جهانم دین — وز آنچه مانع مهر شماست روگردان
هماره تا که شمائید باعث ایجاد — کنید تا که تجلّی، درود ایزدتان
هر آنکه دوست شما را بمهرتان مستور — بستر رحمت پروردگار کون و مکان
مدام تا که ز قرب شما بود محروم — بنار دوریتان خصم بدگهر سوزان

***

سپاس آنکه از جود آفرید اشباح و اعیان را
چو بر اشراق نور افروخت آن رخسار تابان را

جَلَّ عَنْ اِدْراكِ اَفْهامِ الْبَرايا فِیْ عُلاهُ
وَ تَعالیٰ كُنْهُهُ عَنْ مَبْلَغِ الْاَوْهامِ اَجْمَع

غابَ ذاتاً وَ تَجَلّیٰ قُدْرَةً فِیْ كُلِّ شَیْءٍ
نُورُها مِنْ كُلِّ ما فِیْ عَرْصَةِ الْاِیْجادِ یَسْطَع

وَ هُوَ نُورُ اَحْمَدِیٌّ فاقَ قُدْساً كُلَّ فائِقْ
كُلُّ مَوْجُودٍ لَدیٰ عِزَّتِهِ بِالذُّلِّ یَخْشَع

صَلَواتُ اللهِ ما كَرَّ الْجَدِیْدانِ عَلَیْهِ
وَ عَلیٰ عِتْرَتِهِ ما فاحَ مِسْكٌ وَ تَضَوَّع[1]

قامَ ما بَیْنَ الْبَرایا فِیْ مَقامِ اللهِ اِذْ لَمْ
یُدْرِكِ الْاَبْصارُ مِنْهُ غَیْرَهُ مَرْأیً وَ مَسْمَع

آیَهُ مِنْهُ بَدَتْ بَیْنَ الْبَرایا اِذْ تَجَلّیٰ
نُورُهُ مِنْهُ فَشا فِی الْخَلْقِ طُرّاً اِذْ تَشَعْشَع

عَرَفَ التَّوْحِیْدَ مِنْهُ كُلُّ شَیْءٍ اِذْ تَعَرَّفْ
ظَهَرَ الْعَدْلُ لَدَیْها حِیْنَ ما قامَ وَ شَرَّع

جاءَ اِذْ كانَتْ مِنَ الْجَهْلِ بِهاماً بِصِفاتِ الْاِنْسِ اِنْ كانَتْ بِما شَرَّعَ فِیْها تَتَشَرَّع

اَنْقَذَ الْقَوْمَ وَ كانُوا بِشَفا حُفْرَةِ نارٍ
وَ هَداهُمْ لِنَعِیْمِ الْخُلْدِ اِذْ بِالْحَقِّ یَصْدَع

وَ اَتاهُمْ بِكِتابِ اللهِ نُوراً مُسْتَطِیْراً
عَلَّ یَهْدِیْهِمْ وَ فِیْهِمْ نُورُهُ الْوَضّاءُ یَنْجَع[2]

وَ كَذا خَلَّفَ فِیْنا عِتْرَةً هادِیْنَ مِنْهُمْ
ظَهَرَ الشِّرْعَةُ اِذْ فِیْهِمْ خَفایَا الدِّیْنِ اَوْدَع

كُلُّ هٰذا رَحْمَةٌ مِنْهُ عَلیٰ مَنْكُوسِ خَلْقٍ
لایُراعُونَ لَهُ حَقّاً وَ لا لِلْحَقِّ تَخْضَع

۱- انتشر ریحه. ۲- ینفع.

ببالائی بود از درك افهام بشر برتر
بلندی جسته كنهش منتهای وهم انسان را

بذات خویش پنهان، قدرتش در ماسوی ظاهر
گرفته نور پاك او فرا ذرّات امكان را

فروغ احمدی (ص) كش قدس از هر برتری برتر
خضوع آورده موجودات آن اجلال شایان را

شود تا روز و شب تجدید و بوید نافه در گیتی
درود ایزدی او را و آلش (ص) جمله نیكان را

ستاد اندر بشر قائم مقام ایزدی كز حق
جز او منظر نبودی دیده باریك‌بینان را

بشد از جلوه او در بشر آیات حق ظاهر
نمود از چهر خود تابان بخلق انوار سبحان را

چو او خود را شناسانید هر چیزی موحد شد
ظهور عدل یزدان شد چو برپا داشت ایمان را

بشرع خود اساس آدمیت هشت هنگامی
كه بودند از جهالت مردمان مانند حیوان را

رهائی از لب گودال آتش دادشان یكسر
كه خود حق بود و ره بنمودشان پاینده رضوان را

كتاب ایزدی آوردشان نوری چنین ساطع
مگر آرد هدایت، سود بخشد نورش ایشان را

بجا بگذاشت آلش (ع) رهنمایانی كه شد ظاهر
از ایشان راه دین، بسپردشان چون راز پنهان را

ز فرط رحمتش بود این همه بر سرنگون خلقی
كه حقّش جا نیاوردند و افزودند طغیان را

عَمَدُوا مِنْ بَعْدِهِ نَحْوَ كِتَابِ اللهِ حَتّٰى
مَزَّقُوهُ كُلَّ تَمْزِيقٍ لَعَلَّ الْحَقَّ يُرْفَع

ثُمَّ اَبْدَوْا كَامِنَاتِ الصَّدْرِ مِنْ حِقْدٍ عَلَيْهِ
فِيْ بَنِيْهِ وَ ذَرَارِيْهِ فَظَلَّتْ تَتَسَكَّع[1]

تَرَكُوا جُثْمَانَهُ مِنْ غَيْرِ غُسْلٍ وَ تَمَادَوْا
فِيْ عُتُوٍّ لِيُزِيْلُوا الْحَقَّ عَنْ بَيْتٍ تَرَفَّع[2]

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يُزِيْلُوا حَقَّ آلِ اللهِ اَنّٰى
يَسْتَطِيْعُ نَجْلُ صَخْرٍ بَعْدَهُمْ اَنْ يَتَرَفَّع[3]

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يَشُبُّوا نَارَ اَحْقَادٍ بِبَابِ الْخَيْرِ اَنّٰى النَّارُ فِي الطَّفِّ عَلَى الْخَيْمَاتِ تُوقَع

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يَخُضُّوا بَيْتَهُ بِالْعُنْفِ يَوْماً
لَمْ يُغِرْ قَطُّ عَلٰى اَهْلِيْهِ اَقْشَابٌ وَ تَقْمَع

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يُبِيْحُوا ضَرْبَ بِنْتِ الْخَيْرِ اَنّٰى
بِطُفُوفٍ صِيْتُهُ الْخَيْرِ بِاَسْوَاطٍ تُقَنَّع

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يُجِيْزُوا لَطْمَهَا بِالظُّلْمِ جَهْراً
لَمْ يَكُنْ بِالطَّفِّ آلُ الْمُصْطَفٰى بِاللَّطْمِ تُقْرَع

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يَرَوْا اِسْقَاطَ نَجْلِ الْخَيْرِ اَنّٰى
كَانَ بِالطَّفِّ بِكَأْسِ السَّهْمِ طِفْلٌ يَتَجَرَّع

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ يَجُرُّوا حَيْدَراً بِالْحَبْلِ اَنّٰى
كَانَ اَهْلُوهُ بِاَغْلَالٍ وَ اَحْبَالٍ تُقَنَّع[4]

هَلْ اَتَاكُمْ نَبَأُ السِّبْطِ اِذَا ظَلَّ فَرِيْداً
فَاَتٰى اَهْلِيْهِ مَأْيُوساً مِنَ الْعُمْرِ فَوَدَّع

فَاَتَتْهُ اُمُّ كُلْثُومٍ فَقَالَتْ فِيْ اَنِيْنٍ
يَا اَخِي اسْتَسْلَمْتَ لِلْمَوْتِ وَ مِنْهَا الْعَيْنُ تَدْمَع

۱- تتحير في الأرض. ۲- تعالى. ۳- يتكبر. ۴- تذلّ.

چو بگذشت از جهان کردند آهنگ کتاب حق
بقصد محو نام او پراکندند قرآن را

وز او در سینه هر کین بودشان جستند ز اولادش
نمودند از جفا سرگشته آن پاکیزه جانان را

تنش بی غسل بنهادند، بس طغیانشان، تا حق
بگردانند از بیتی که رفعت جسته کیوان را

نکردندی گر ایشان حق آل الله (ع) را زایل
کجا یارای نخوت بود نسل شوم سفیان را

اگر آنان نسوزاندند درگاه رسالت را
کجا میسوختند از کین بطف خرگاه نسوان را

گر ایشان بر حریم او هجوم از کین نبردندی
کجا بر عترتش ماندی مجال حمله دونان را

ندانستند اگر دخت پیمبر (ص) را زدن جایز
کجا در کربلا خستی عدو اندام طفلان را

نیازردند اگر رخسار او را فاش از سیلی
کجا زد لطمه بر رخ خصم در طف جمع پاکان را

گر از اسقاط محسن (ع) ظلم را بنیان نکردندی
کجا در طف بجای آب، کودك خورد پیکان را

کشان گر با رَسَن از خانه حیدر (ع) را نبردندی
غل و زنجیر کی می‌خست آل شاه مردان را

شُدید آیا خبر از سبط پیغمبر (ص) چو بی یاور
پی بدرود شد وز زندگانی جسته حرمان را

بیامد امّ‌کلثومش ببر با شیون و گفتا
برادر، گشته‌ای تسلیم و خواهی بسپری جان را؟

قَالَ يَا أُخْتَاهُ لَمْ يَبْقَ لَنَا بَعْدُ عَوِينْ
كَيْفَ لَا يَسْتَسْلِمُ الْمُفْرَدُ وَ الْبَلْوىٰ تَبَرْكَع[1]

فَحَارَتْ رُدَّنَا قَالَ لَهَا لَوْ تَرَكُونِيْ
لَمْ أَكُنْ أَخْرُجُ مِنْ بَيْتِيْ فَهَلْ فِي الرَّدِّ مَطْمَع

فَعَلَتْ بِالْوَيْلِ مِنْ ذَاكَ سُكَيْنُ وَ نَحِيْبٍ
مِنْ بُكَاهَا كَادَ أَجْبَالُ الْفَلَا أَنْ تَتَصَدَّع

ضَمَّهَا السِّبْطُ إِلَيْهِ مَاسِحاً مِنْهَا بُكَاهَا
قَائِلاً لَا تُحْرِقِيْ قَلْبِيْ بُكَىً مَا لَمْ أُصَلْفَع[2]

فَإِذَا مَا مِتُّ فَابْكِيْ مَا تَشَائِيْنَ فَإِنِّيْ
لَا أَرَىٰ مِنْكِ الْبُكَا إِلَّا وَ كَبْدِيْ تَتَقَطَّع

فَأَتَىٰ رُوحِيْ فِدَاهُ وَسْطَ مَيْدَانٍ نَذِيْراً
مُعْذِراً عِلْماً بِأَنَّ الْقَوْلَ فِيْهِمْ لَيْسَ يَنْجَع

قَالَ يَا وَيْلَكُمُوا مَاذَا دَعَاكُمْ لِقِتَالِيْ
سُنَّةٌ غَيَّرْتُهَا أَمْ كُنْتُ يَوْماً أَتَبَدَّع[3]

فَحَارُوا لَا وَ لَكِنْ حِقْدُ بَدْرٍ وَ حُنَيْنٍ
قَدْ دَعَانَا أَنْ نُعَادِيْكَ وَ لَسْنَا عَنْكَ نُقْلِع

سَاقَنَا بُغْضُ عَلِيٍّ أَنْ نُعَادِيْكَ جِهَاراً
وَ كُؤُسَ الْمَوْتِ مِنْ أَيْدِي الْمَنُونِ تَتَجَرَّع

فَبَكَى السِّبْطُ بُكَاءاً حَيْثُ بَادُوهُ بِكَفْرٍ
وَ رَأَىٰ لَمْ يَبْقَ مِنْ أَنْصَارِهِ مَنْ عَنْهُ يَدْفَع

صَافَحُوا التُّرْبَ جَمِيْعاً ضُرِّجُوا مِثْلَ الْأَضَاحِيْ
بِدِمَاءٍ أَخَذُوا أَعْفَارَ طَفٍّ خَيْرَ مَضْجَع

قَامَ فِي الْبَيْدِ فَنَادَىٰ يَا حَبِيْبُ بْنُ مُظَاهِر
يَا زُهَيْرُ يَا هِلَالُ يَا عَلِيُّ يَا سَمَيْدَع

۱- وقع. ۲- ما لم اقتل. ۳- اضع ديناً بدعة.

بگفتا خواهرا باشد بلا بر جا و یاری نه
چسان تسلیم ناید آنکه از کف داده اعوان را

بگفتا بازمان گردان، بگفت ار ترك گفتندم
نگفتم ترك مسکن، کی توان دیدن دگر آن را

سکینه چون شنید این گفته برزد بانگ واویلا
شکافد کوه گفتی چون برآورد آه سوزان را

درآغوشش پدر بگرفت واشك از چهره بستردش
مسوز از گریه، گفتا، در حیاتم قلب پژمان را

چو مُرْدم هرچه خواهی گریه کن کز غم زهم پاشد
مرا اکنون جگر چون بنگرم آن چشم گریان را

بمیدان آمد آنگه، جان فدایش، تا بترساند
ز دوزخ، گر چه میدانست ندهد سود عدوان را

بگفتا بر شما وای، از چه رو جوئید پیکارم
مگر من داده‌ام تغییر سنّت را و فرقان را؟

بگفتندش نه، لکن کینه بدر و حنین است این
که آرد دشمنی اینك توئی مقهور، اینان را

کشد بغض علی (ع) فاش این چنین ما را بجنگ تو
بنوشانی تو از جام اجل آن کام عطشان را

چو کفر اظهار بنمودند شه بگریست ز آن حالت
نه باقی دید بر دفع عدو یکتن ز یاران را

همه مانند قربانی بخاك و خون شده غلطان
بطف بگرفته بهتر مرقدی خاك بیابان را

ستاد و خواند در هامون حبیب بن مظاهر را
زهیر، آنگه هلال و اکبر آن صدر جوانان را

أَنْتَ يا مُسْلِمُ يا يَحْيىٰ وَ يا حُرُّ الرِّياحِيْ
يا عُمَيْرُ بْنُ الْمُطاعِ يا نَصِيْرَ الْحَقِّ سَلْفَع
كُنْتُمُوا فُرْسانَ هَيْجاءٍ وَ أَبْطالُ الصَّفاءِ
أَيْنَ أَنْتُمْ هَلْ مُجِيْبٌ فِيْكُمُ قَوْلِيْ وَ مَسْمَع
هٰذِهِ نِسْوَةُ طُهْرٍ ظَلْنَ مِنْ غَيْرِ نَصِيْرِ
ما لَكُمْ قُومُوا فَهَلْ مَنْ قَدْ عَسىٰ عَنْهُنَّ يَمْنَع
يا كِراماً كُنْتُمُوا حامِيْ حِماها فِيْ حَيٰوةٍ
ما لَكُمْ لَمْ يَبْقَ فِيْكُمْ مَنْ عَسىٰ عَنْهُنَّ يَنْكَع[1]
ما لَكُمْ لَسْتُمْ تُجِيْبُونَ نِدائِيْ هَلْ نِيامُ
أَنْتُمُوا هٰذِيْ نِساءُ الْخَيْرِ كادَتْ أَنْ تُضَيَّع
قَدْ عَرَا النِّسْوانَ مِنْ فَقْدِكُمُ ذُلٌّ وَ بُؤْسُ
بادِرُوا فِي الدَّفْعِ وُقِّفْتُمْ بَلاءاً يُتَوَقَّع
أَيْنَ أَنْتُمْ وَ بِكُمْ قَدْ غَدَرَ الدَّهْرُ الْخَؤُنُ
حَلَّكُمْ رَيْبُ الْمَنُونِ ما بِكُمْ لِلنَّصْرِ مَطْمَع
لَسْتُمُ وَاللهِ نَوّامِيْنَ عَنْ خَيْرٍ فَأَنْتُمْ
خِيْرَةُ اللهِ وَ إِنِّيْ مِنْ تَنائِيْكُمْ مُفَجَّع
صِرْتُمُوا لِيْ فَرَطاً عَمّا قَرِيْبٍ مِنْ وَراكُمْ
أَنَا آتٍ لاأُخَلِّيْكُمْ وَ إِنِّي الْحِيْنَ أَزْمَع
فَغَدا صَلّىٰ عَلَيْهِ اللهُ كَاللَّيْثِ إِذا ما
شافَ شاءاً فِيْ فَلاةٍ فَغَدا يَفْرِيْ وَ يَبْجَع
سَلَّ بَرْقاً خاطِفاً خِلْتَ عِداهُ كَهَشِيْمِ
عِنْدَهُ قَدْ شُبَّ فِيْهِ النّارُ فِيْ فَيْفاةِ بَلْقَع
حَبَّذا فِيْها رَبِيْعٌ غَيْمُهُ كانَ عَجاجاً
وَ رُؤُسُ الْقَوْمِ تَهْطالٌ غَزِيْرٌ يَتَدَفَّع

۱- یدفع.

کجائی مسلم و یحیی کجا، حرّ ریاحی کو
عُمَیْر بن مُطاع ای یار حق، ای مرد، میدان را
دلیران وغا بودید و مردان صفا یکسر
کجا رفتید آیا نشنویدم بانگ و افغان را
غریب این عترت طٰه(ص) شما را چیست ای یاران
ز جا خیزید، آیا هست یاری دادخواهان را
بپاس این حرم بودید ای احرار در گیتی
چه شد یکتن نباشد رد کند شرّ لئیمان را
چه شد پاسخ نمیگوئید من را، خفته‌اید آیا؟
حریم احمدی(ص) شد این چنین نزدیک خذلان را
زنان را عارض از فقدانتان شد خواری و سختی
بدفع آن جهید از جا که بسپردید دوران را
کجا رفتید؟ مانا حیله دهر و صروف آن
شما را برد و از یاری ببستم چشمِ آرمان را
بحقّ حق نه‌اید از هیچ خیری خفته و غافل
من ای بگزیدگان حق برم اندوه هجران را
شمایم پیش بفرستادگان، من از قفا تازان
نگویم ترکتان، اینك کنم بدرود زندان را
درود حق بر او، بس کشت و افکند از سپاه آنسان
که شیری خشمگین در دشت بیند گوسفندان را
کشید آن تیغ چون برق دمان نزدش بود گفتی
عدو در دشت خاشاکی و سوزد تیغ او آن را
بهاری شد خوشا در دشت، ابر آن غبار آمد
ز سرهای عدو میریخت گفتی تند باران را

وَ الدِّماءُ سَيْلُهُ الْبائِقُ اَبْدانُ الْاَعادِیْ
كَتِلالٍ ذاتِ اَزْهارٍ وَ بَرْقُ السَّيْفِ يَسْطَع

رَعْدُهُ الضَّوْضاةُ وَ السَّبْطُ كَشَمْسٍ حِيْنَ حَلَّتْ
بُرْجَ عَدْلٍ وَ سَناها مِنْ خِلالِ السُّحْبِ يَلْمَع

لَمْ يَكُنْ اِلّا كَرَيْثِ الطَّرْفِ حَتّیٰ قَدْ اَبادَ الْقَوْمَ شَتّیٰ كَجَرادٍ فِیْ عُصُوفٍ كانَ زَعْزَع

جاءَ شِمْرٌ جازِعاً عِنْدَ ابْنِ سَعْدٍ مُسْتَغِيْثاً
حِيْنَ ما قَدْ شافَ سُحْبَ الْكُفْرِ اَنْ كادَتْ تَقَشَّع

اِنَّ هٰذَا الْمَرْءَ يُفْنِيْنا وَشِيْكاً ما لِنَفْسٍ
عَنْ ضَبِيْبٍ عَضْبِهِ الْبَتّارِ هٰذَا الْيَوْمَ مَدْفَع

قالَ ماذَا الرَّأْیُ قالَ الرَّأْیُ فِیْ تَفْرِيْقِ جُنْدٍ
بِسِهامٍ وَ رِماحٍ وَ سُيُوفٍ تَتَقَعْقَع

وَ يُحِيْطُونَ بِهِ مِنْ كُلِّ اَوْبٍ بِسِهامٍ
وَ بِنارٍ وَ حِجارٍ وَ سُيُوفٍ فَيُصَلْفَع

فَاسْتَدارُوا حَوْلَهُ رُوحِیْ فِداهُ عازِمِيْنَ الْقَتْلِ يَرْجُونَ ثَوابَ اللهِ وَ الْجَنَّةَ اَجْمَع

فَغَدَوْا ما بَيْنَ رامٍ بِسِهامٍ وَ حِجارٍ
طاعِنٍ بِالرُّمْحِ ضَرّابٍ بِبَتّارٍ هَمَيْسَع[1]

رَشَقُوا بِالنَّبْلِ حَتّیٰ اَثْخَنُوهُ بِجِراحٍ
حائِراً فَرْداً وَحِيْداً ما لَهُ فِی الْعَيْشِ مَطْمَع

قَدْ تَلَظّیٰ مِنْ اُوامٍ حَجَبَ الْاَنْوارَ مِنْهُ
كَدُخانٍ وَ جُرُوحُ الْجِسْمِ كَالْيَنْبُوعِ تَنْبَع

فَاَتیٰ لَبَّتَهُ سَهْمُ لَعِيْنٍ فَتَرَدّیٰ
عَنْ جَوادٍ ساجِداً لِلّٰهِ شُكْراً فَتَجَعْجَع

۱- قوی.

ز خون خصم جاری سیل و رنگین تپه‌ها ابدان
بیاد آورد تیغ آبگون برق بهاران را

خروش دشمنانش رعد و شه(ع) افروختی چون خور
ببرج اعتدال از پشت ابر آن چهر رخشان را

بیك بر هم زدن چشمی ز هم پاشاندشان آنسان
که بر دفع ملخ صرصر نماید روی طغیان را

بزاری شمر ملعون شد بنزد ابن‌سعد دون
چو دید اینك ز هم پاشد شه ابر تیره‌بختان را

که شد نزدیك این مرد آورد نابودمان یکسر
ز تیغ خون‌فشانش نیست ره جیش گریزان را

بگفتا چون کنم؟ گفتا گمار از هر طرف بر او
گروهی تیرافکن، نیزه‌زن، شمشیرداران را

بر او بارند تیر و تیغ و سنگ و آتش از هر سو
مگر از پا دراندازند آن سرو خرامان را

گرفت آن لشکر خونخوار گرد شه فدایش جان
بقصد قتل او وز کشتنش خواهنده رضوان را

همه با تیر و سنگ و نیزه و شمشیر خون‌افشان
همی خستند از کین پیکر شاه شهیدان را

به پیکانها تن پاکش فکندند از توانائی
وحید و فرد و حیران ترك ماندن گفته کیهان را

شرارش از عطش برجان و خون چون چشمه زوجاری
چو دود تیره دید از تشنگی نور درخشان را

بزد بر نَحر او ناگه لعینی تیر و از توسن
بحال سجده درغلطید و شکر آورد یزدان را

نَزَعَ السَّهْمَ فَفارَ الدَّمُ كَالْمَنْعَبِ مِنْها
فَتَلَقّاهُ بِاَيْدٍ كَيْ بِهِ الشَّيْبَةَ يَرْدَع
قائِلا اَلْقىٰ اِلٰهِيْ هٰكَذا يَوْمَ قِيام
وَ رَسُولَ اللّٰهِ جَدِّيْ شاكِياً مَا الْقَوْمُ تَصْنَع
فَعَراهُ غَشْيَةٌ مِنْ كَثْرَةِ الْجُرْحِ فَلَمّا
اَنْ اَفاقَ نَبَّ حَتّىٰ عَنْ بَناتِ الْخَيْرِ يَدْفَع
لَمْ يُطِقْ رُوحِيْ فِداهُ النَّبَّ فَانْخَرَّ صَرِيْعاً
فَبَكىٰ حُزْناً بُكاءاً عالِياً حِيْنَ تَبَرْكَع[1]
صارِخاً اُقْتَلُ مَظْلُوماً وَ جَدِّيْ خَيْرُ خَلْقِ
عَطِشاً اُذْبَحُ صَبْراً وَ اَبِي الطُّهْرُ السَّمَيْدَع
آوَهْ اُتْرَكُ مَهْتُوكاً وَ اُمِّيْ بِنْتُ خَيْرِ
فَعَرَتْهُ غَشْيَةٌ خَرَّ مَلِيّاً وَ تَجَعْجَع
بَقِيَ الْقَوْمُ حُيارىٰ ماتَ اَمْ فِيْهِ حَيٰوةٌ
فَاَتىٰ مِنْهُمْ لَعِيْنٌ قَرْنَهُ بِالسَّيْفِ صَلْفَع

سالَ مِنْهُ الدَّمُ حَتّى اخْتَضَبَتْ شَيْبَتُهُ مِنْهُ وَ طاحَتْ فِي الْعَرىٰ بَيْضَتُهُ لَمّا تَصَتَّع[2]

لَهْفَ نَفْسِيْ حِيْنَ اِذْ نادَى ابْنُ سَعْدٍ فِي الْجُمُوعِ
عَجِّلُوا هَلْ مِنْ جَرِيءِ الْقَلْبِ مِنْهُ الرَّأْسَ يَنْزِع
فَاَتاهُ شَبَثٌ بِالسَّيْفِ كَيْ يَجْتَزَّ مِنْهُ
رَأْسَهُ لَمّا رَأىٰ عَيْنَيْهِ خَلّاهُ وَ طَرْسَع[3]
جاءَهُ الْاَشْقىٰ سِنانٌ شاهِراً سَيْفَ عِنادٍ
ظَلَّ لَمّا شافَ مِنْهُ الطَّرْفَ رِعْشِيْشاً وَ يَنْتَع
لَهْفَ نَفْسِيْ حِيْنَ قالَ الشِّمْرُ لا مِنِّيْ اَحَقُّ
بِدَمِ السِّبْطِ وَ اِنِّي الْحِيْنَ مِنْهُ الرَّأْسَ اَقْلَع

۱- وقع. ۲- تصرع. ۳- عدا خوفاً.

کشید آن تیر و خون چون ناودان زآن سینه شد جاری
خضاب لحیه کرد آن خونِ چون لعل بدخشان را
بگفتا جویم اندر روز حشر این سان لقای حق
ز امّت شکوه آرم جدّ خود ختم رسولان را (ص)
ز فرط زخم شد از هوش و چون لختی بهوش آمد
بجا بنشست و جُست از خیمه راندن کینه جویان را
فدایش جان که درغلطید و نتوانست برخیزد
بخاك افتاد و از بانگ فغان لرزاند اکوان را
که گردم از ستم مقتول و جدّم (ص) خلق را بهتر؟
کُشندم تشنه‌لب با زجر و بابم (ع) شاه، خوبان را
دریغا من بجا مهتوك و مامم دخت پیغمبر (ص)
بگفت این، شد ز هوش و ساخت بستر ریگ سوزان را
سپه حیران، نبد معلومشان موت و حیات او
لعینی تیغ زد بشکافت سر، سلطان ایمان را
خضاب لحیه شه خون فرق پاك او آمد
فتادش خُوْد و رخ بنهاد خاك کوی جانان را
دریغم، گفت چون بن‌سعد بشتابید ای لشکر
دلیری هست تا آرد سر سردار نیکان را؟
شَبَث فرزند ربعی تیغ در کف شد که آرد سر
ز بیم شه گریزان شد چو او بگشود چشمان را
کشیده تیغ کین آمد سنان بدبخت بداختر
ز بیم چشم شه لرزید و گفت او ترك، فرمان را
دریغم چون بگفتا شمر کس نبود ز من اولی
بخون سبط و اینك میکشم آن فرد دوران را

اِنَّنِیْ ذابِحُهُ کانَ شَبیهاً بِنَبِیّ
اَوْ عَلِیّ لااُبالِیْ مِنْهُما ماکُنْتُ اَفْزَع
یا لَحُزْنِیْ حِیْنَ جاءَ الشِّمْرُ بَغْیاً وَ تَرَقّیٰ
صَدْرَهُ الْاَطْهَرَ وَ الدَّهْرُ مِنَ الْخَوْفِ تَضَعْضَع
رَجَفَ الْاَرْضُ وَ کادَتْ یَتَفَطَّرْنَ السَّماواتُ وَاَرْکانُ جَمیعِ الْخَلْقِ کادَتْ تَتَزَعْزَع
ضَجَّتِ الْاَمْلاکُ فِی الْاَفْلاکِ مِنْ عُظْمِ مُصابٍ
ناحَتِ الْجِنُّ وَ صارُوا فِیْ فَضاءِ الْجَوِّ خُضَّع
فَعَلَا الْمَلْعُونُ صَدْراً کانَ مَأْویٰ نُورِ حَقّ
رَمَقَ السِّبْطُ اِلَیْهِ عَلَّ یَسْتَحْیِیْ وَ یَرْجِع
قالَ اِنّیْ لَسْتُ مِثْلَ الْقَوْمِ اَخْشیٰ عَنْ اِلٰهِ
اَوْ نَبِیّ اَوْ عَلِیّ لَسْتُ عَنْ ذَبْحِكَ اَقْلَع
قالَ مَنْ اَنْتَ فَقالَ ابْنُ بَغِیّ اَنَا شِمْرُ
قالَ هَلْ تَعْرِفُنِیْ قالَ نَعَمْ اَنْتَ السَّمَیْدَع
اَنْتَ سِبْطُ الْمُصْطَفیٰ اَنْتَ حُسَیْنُ بْنُ عَلِیّ
اُمُّكَ الزَّهْرا اَخُوكَ الْمُجْتَبیٰ اِنّیْ لَبَلْتَع[1]
قالَ اِنْ کُنْتَ بِشَأْنِیْ عارِفاً ما حَلَّ قَتْلِیْ
قالَ عَلِّیْ بِعَطِیّاتِ ابْنِ صَخْرٍ اَتَمَتَّع
قالَ هَلْ تُؤْثِرُ یا شِمْرُ مِنَ الدُّنْیا حُطاماً
اَمْ رَسُولُ اللهِ اِیّاكَ بِیَوْمِ الْحَشْرِ یَشْفَع
قالَ اِنّیْ مُؤْثِرٌ جائِزَتِیْ مِنْهُ عَلَیْكَ
وَ عَلیٰ جَدِّكَ وَ النَّفْسُ بِقَتْلِیْ لَكَ تَنْزِع[2]
قالَ اِنْ کُنْتَ بِقَتْلِیْ مُزْمِعاً فَامْنَحْنِ ماءً
قالَ هَیْهاتَ لَهُ اِلّا وَ کَأْسَ الْمَوْتِ تَکْرَع

۱- عالم حاذق. ۲- تشتاق.

جدا سازم سرش ور خود باحمد یا علی (ص) ماند
نمی‌ترسم از ایشان، هیچ دانم حشر و نیران را
فغان ز اندوه من چون شمر شد بر سینه پاکش
فرا از جور و لرزاند از هَرَب گردنده گردان را
زمین لرزید و شد نزدیك از هم آسمان پاشد
چنان لرزید عالم گوئیا گرداند ارکان را
سماوات و ملایك نوحه گر از عُظم این محنت
بزاری جنّیان پر کرده این جوّ نمایان را
شد آن ملعون فرا بر سینه‌ای کان جای نور حق
شه (ع) افکندش نظر، باشد دهد آزرم شیطان را
بگفتا من نیم چون دیگران تا ترسم از یزدان
و یا از جدّ و بابت (ص)، ذبح سازم شبل ایشان را
شهش گفتا که‌ای؟ نسل زنا گفت که شمرم من
بگفتا دانیم؟ گفتا توئی سرور بزرگان را
حسین بن علی، سبط رسولی، مادرت زهرا (ص)
برادر مجتبی (ع) داری و جستم نیك عرفان را
بگفت ار می‌شناسی قدر من، قتلم چه میخواهی؟
بگفتا از یزید آیم مگر مشمول، احسان را
بگفت ای شمر آیا برگزینی خواسته گیتی
و یا از جدّ من (ص) جوئی شفاعت روز پایان را
بگفتا برگزینم بر تو و جدّت عطای او
بود مشتاق نفسم بی نهایت قتلی این سان را
بگفت اکنون که خواهی کشتنم آبی بمن بخشا،
ز جام مرگ گفت اینك چشانی کام ظمآن را

لَهْفَ نَفْسِیْ حِیْنَ اَلْقاهُ عَلَی الْوَجْهِ عَفِیْراً
وَ غَدا یَضْرِبُ بِالْبَتّارِ حِقْداً وَ تَزَبَّع[1]
کُلَّما یَقْطَعُ مِنْ اَوْداجِهِ کانَ یُنادِیْ
وا عَلِیّاهُ وَ جَدّاهُ فَلَمْ یَخْشَ فَصَلْفَع

فَاِذَنْ اَظْلَمَتِ الشَّمْسُ وَ کادَ الْاَرْضُ تَنْشَقُّ وَ اَجْبالُ الْفَلاةِ مِنْ شَجاهُ تَتَصَدَّع

وَ تَقَطَّرْنَ السَّمٰواتُ الْعُلیٰ شَجْواً عَلَیْهِ
وَ النُّجُومُ انْتَثَرَتْ وَ الْعَرْشُ بِالْحُزْنِ تَضَعْضَع
اَنْتِ یا عَیْنُ اذْمَعِیْ حُزْناً وَ یا رُوحُ تَخَلِّیْ
یا فُؤادِیْ ذُبْ وَ یا کَبْدِیْ مِنَ الشَّجْوِ تَقَطَّع
یا بَنِی الزَّهْراءِ کَمْ مِنْ مِحْنَةٍ حَلَّتْ عَلَیْکُمْ
وَ مُصابٍ قَدْ دَهاکُمْ وَ اِلَیْکُمْ کانَ یَهْزَع[2]

اَیَّ رُزْءٍ مِنْکُمُ اَرْثِیْ وَاَبْکِیْ وَهْیَ لاتُحْصیٰ وَمِنْ رُزْءٍ لَکُمْ کَبْدِیْ وَاَحْشائِیْ تَقَطَّع

اَسْاَلُ اللهَ الَّذِیْ اَعْلیٰ عُلاکُمْ اَنْ یُجَلِّی
دَوْلَةَ الْمَهْدِیِّ مِنْکُمْ جَهْرَةً فِی الدَّهْرِ تَسْطَع
وَ یُقِرَّ الْعَیْنَ مِنّا بِظُهُورِ الْحَقِّ حَتّیٰ
نَضَعَ الْبَتّارَ فِی الْاَعْداءِ حَتّیٰ تَتَجَرَّع
مِنْ کُؤُسِ الْمَوْتِ مِنْ اَیْدِیْ مَوالِیْکُمْ اِلیٰ اَنْ
تَطْهُرَ الْاَرْضُ وَ لَوْثُ الْکُفْرِ عَنْها یَتَرَفَّع
سَیِّدِیْ سَمَّیْتَنِیْ بَیْنَ اَنامٍ بِکَرِیْمٍ
وَ اَنَا عَبْدٌ لَئِیْمٌ مُذْنِبٌ عاصٍ وَ اَکْوَع
اِنْ یَکُنْ خَیْرٌ فَمِنْکُمْ وَ اِلَیْکُمْ مُنْتَهاهُ
ما یَکُنْ شَرٌّ وَ نُقْصانٌ فَمِنْ نَفْسِیْ تَفَرَّع

۱- تغیّظ. ۲- یسرع.

دریغم، چون بخاك افکند شه را آن لعین بر رو
همی غرّید و میزد بر قفایش تیغ برّان را
بهر رگ واعلیّا گفت و واجدّا(ص) چو بگسستش
نترسید از خدا، کشت آنکه را دادش بتن جان را
در این دم تیره شد خورشید و گفتی حالیا منشق
زمین گردد شکافد غصه‌اش کوه بیابان را
ز هم بگسست گفتی آسمانها در عزای او
پراکندند انجم، عرش پست آورد بنیان را
ببار ای چشم از اندوه و ای روح از بدن بگسل
دلا بگداز و یاری کن جگر، قلب گدازان را
بسا محنت شما را روی آورد ای بنی زهرا (ع)
بس انده خواندتان، غم سویتان آورد جولان را
کدامین رنجتان را مویم و گریم که افزون شد
ز حد وز هم جگر را پاشد و احشاء سوزان را
خدائی را که رفعت جاهتان را داد میخوانم
ز فرّ ملك مهدی (ع) روشن آرد روزگاران را
کند چشمان ما را جمله روشن از ظهور حق
که تیغ اندر عدو بنهیم و باشد جرعه آنان را
ز جام مرگ از دست محبّان شما تا خود
زمین از کفر پاك آید، شود مانند بستان را
توام ای خواجه نامیدی «کریم» اندر همه مردم
منم عبدی لئیم و منحرف، ورزیده عصیان را
اگر خیری بود هست از شما آغاز و انجامش
و لکن مصدر آمد نفس من هر شرّ و نقصان را

لَسْتُ اَرْجُو لِیْ نَجاةً غَیْرَ اَنّیْ بِوِلاکُمْ
بارِدُ الْقَلْبِ وَ مِنْ جُودِکُمُ الْغُفْرانَ اَطْمَع
اَسْأَلُ اللهَ بِکُمْ اَنْ یَتَلَقّیْ بِقَبُولٍ
خِدْمَتِیْ هٰذِیْ وَ مِنْکُمْ بِالرِّضا اِیّاهُ یَشْفَع
صَلَواتُ اللهِ ما دارَ السَّمٰواتُ عَلَیْکُمْ
وَ عَلیٰ اَعْدائِکُمْ خِزْیٌ مَدا مَا الشَّمْسُ تَطْلَع

نجاتم را امیدی نیست لکن دل خنک دارم
بفیض مهرتان وز جودتان جوینده غفران را
خدا را حقّتان خوانم که این خدمت قبول آرد
قرین آن بدارد از شما دلهای شادان را
زند تا آسمانها دور، رحمت بر شما از حق
شود تا مهر طالع خصمتان مقهور، خذلان را

***

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و لعنة الله علی اعدائهم اجمعین، تمام شد بر دست مترجمش بنده روسیاه خاکسار درگاه ناظم بزرگوار دیوان مراثی اعلی الله مقامه سید محمدرضا رضوی متخلص براضی عفا الله عن جرائمه بحقّ الحسین و شیعته صلوات الله علیهم اجمعین شش ساعت گذشته از شب شنبه دوم شهر ربیع‌الاول ۱۳۷۴ در مدرسه مبارکه ابراهیمیه کرمان حامداً مصلیاً مستغفراً امید است مورد قبول آستان مقدس حسینی روحی و ارواح العالمین لشیعته الفداء واقع گردد ان شاء الله تعالی.

العبد العاصی محمدرضا الرضوی

مطلع قصاید و اشعار دیوان مراثی
مرحوم آقای حاج محمد کریم خان (اع)
با ترجمه مرحوم آقا میرزا حسن کوهبنانی معروف به معلم

خطبه کتاب و ذکر سبب ترجمه ۱۷۲
كَيْفَ الشِّفَاءُ مِنَ الْأَسْقَامِ يَا قَلْبُ ۱۷۴
اَنُوحُ كَئِيباً وَ الْعُيُونُ نَصِيبُ ۱۸۴
اِلَى اللهِ اَشْكُو لَوْعَةَ الْكُرُبَاتِ ۱۸۶
اَصَاحِ اِذَا مَا رُمْتَ فَضْلَ النَّقِيبَةِ ۱۹۷
قَدْ جَدَّ دَاذْ عَلَا غَلِيلِيْ ۲۰۹
مَا ذَا الْمُصَابُ الَّذِيْ عَمَّ الْبَرِيَّاتِ ۲۱۲
يَا قَلْبُ لَا تَدَعِ الْهَوَىٰ ۲۱۳
اَمَا لَكَ عَنْ رَبْعِ الْبَلَاءِ صُدُودُ ۲۱۳
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْداً مَا لَهُ بَتَرٌ ۲۲۶
اِسْتَبْدَلَ الدَّهْرُ اِعْسَارِيْ بِاِيْسَارِيْ ۲۳۸
يَا فَالِقَ الْحَبِّ زِدْ فِيْ مُهْجَتِيْ شَغَفاً ۲۵۱
اَبَا حَسَنٍ يَا مَنْ شَغِفْتُ بِحُبِّهِ ۲۵۱
وَثِقْتُ بِعَفْوِ اللهِ عَنِّيَ فِيْ غَدٍ ۲۵۲
اَلَا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَهْلاً لَكَ اتَّئِدْ ۲۵۲
تَعَزَّزْتَ يَا مَنْ عِنْدَهُ الْعِزُّ خَاشِعُ ۲۵۴
يَا قَلْبُ مَا لَكَ فِي الْبَلَايَا تَجْزَعُ ۲۶۰
حَمْدَ مَنْ مِنْ جُودِهِ الْأَعْيَانَ وَ الْأَشْبَاحَ اَبْدَعَ ۲۷۳

اَرَىٰ كُلَّ مَنْ اَلْقَاهُ يَشْكُوْ قَرِيْنَهُ ۲۸۹
تَلُومُنِيْ اِلَىٰ مَ يَا عَذُولِيْ ۲۸۹
ظَلِلْتَ عَلَى الْأَيَّامِ جَذْلَانَ غَافِلاً ۲۹۳
اَيَرْقَأُ دَمْعِيْ وَ الْمُصَابُ جَلِيلُ ۳۰۹
مَنْ يُبْلِغَنَّ الرِّضَا جَلَّتْ كَرَائِمُهُ ۳۱۸
اَبَا حَسَنٍ لَا بَرَّدَ اللهُ مُهْجَةً ۳۲۰
اِذَا الْغَانِيَاتُ تَعَرَّضْنَ لِيْ ۳۲۰
اَلدَّهْرُ مُخْتَرِمٌ وَ الْعُمْرُ مُنْصَرِمُ ۳۲۱
وَ كَيْفَ يُمْكِنُنِي الْاِطْرَاءُ فِيْ رَجُلٍ ۳۳۴
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ سَرَّنَا ۳۳۴
وَفَدْتُ عَلَى الْكَرِيمِ بِغَيْرِ زَادٍ ۳۳۴
قَدْ كَانَ مِنْ كَاظِمٍ شَرْعُ الْهُدَىٰ بَلِجاً ۳۳۵
اَبْهَضَنِي الدَّهْرُ وَ اَشْجَانِيْ ۳۳۶
شُبَّ فِي الْقَلْبِ شُجُونِيْ ، شِمْتُ مُذْ رَيْبَ الْمَنُونِ ۳۳۸
اَلَا يَا عَيْنُ جُودِيْ سَاعِدِينَا ۳۴۹
اَعَاذَنَا اللهُ مِنْ جِيرَانِ كِرْمَانِ ۳۶۳
اَبَا حَسَنٍ لَوْ كَانَ حُبُّكَ مُدْخِلِيْ ۳۶۹
اَخْلَصْتُ حُبِّيْ فِيْ وِلَا كَاظِمٍ ۳۶۹

دیوان مراثی

عالم ربانی مرحوم آقای حاج محمد کریم خان کرمانی (اع)

با ترجمه فارسی از مرحوم آقا میرزا حسن کوهبنانی
معروف به معلم

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی احتجب باستار قدسه و جلاله عن اسفار وجهه و جماله و امتنع فی عز قدره و شأنه عن مشاهدة نوره و عیانه طاشت الحلوم و الاوهام عن درك ذاته و حارت العلوم و الافهام فی معرفة صفاته و العقول فی ذهول عن فهم حقیقته و انوار المدارك فی افول عن رؤیته الواحد الاحد و الفرد الصمد الذی لم یلد و لم یولد و لم یکن له کفؤا احد و السلام علی اشرف الوری و افضل من وطأ الثری الذی انتجبه ربه من القدم و انتخبه علی کل من قدم الی الوجود من العدم الذی کان اذ لا کان و لا زمان و لا مکان حیث لا سماء و لا ارض و لا طول و لا عرض کان اذ لا دائر و لا مدیر و لا استدارة و لا تدویر و لا الظلمات و لا النور و لا الظل و لا الحرور کان اذ لا شمس و لا قمر و لا نجوم و کواکب تزهر ازلی ابدی سرمدی جبروتی ملکوتی کان اذ لا نور و لا منیر و لا خبر و لا خبیر سر الوجود و من علا علی الغیب و الشهود اقامه ربه مقامه فی سایر عوالمه للأداء و اختاره فی خلقه للانباء السعید المسعود الاسعد محمد المحمود الاحمد النبی المرسل بالوحی المنزل صلی الله علیه و علی صنوه السنی و المجتنی لثمره الجنی ورقاء اوراق شجرته غرید اغصان سدرته رضوان ریاضه و فیاض حیاضه ذات الله العلیا و شجرة طوبی المتقدم علی القدم و الحدوث و المتفوق علی الجهات و الحیوث نفس الله القائمة فیه بالسنن و عینه التی من عرفها یطمئن العلی الاعلی و الولی الاولی و علی ابنة الرسول و مرد الرد و القبول مشکوة الانوار و مرقاة الاسرار و لیلة القدر التی هی خیر من الف شهر و انها لاحدی الکبر نذیرا للبشر سلام الله علیها و علی ولدها الطیبین الطاهرین الانجبین المنتجبین و الائمة المؤتمین بهم

و المؤتمنین مخازن علم الله و معادن حکمه تراجمة وحیه و مصادر امره و نهیه سیما علی السعید الشهید المقتول بظلم یزید رابع الآل و شافع عرصة المآل و علی ولده الاخیار و صَحْبه الابرار الذین بذلوا دونه المهج و سلکوا بحبه خیر منهج اتوا الیه بالایثار و فدوا لدیه الثار و صعدوا ذُری مدارج السعادة برقیهم معارج الشهادة سعداء شهداء بررة کرماء سلام الله علیه و علی الارواح التی حلت بفنائه و السبایا من رجاله و نسائه و علی النحور المنحورة و الصدور المکسورة و الاشلاء المرضوضة و الاجساد المجدلة المرفوضة و الرؤس المرفوعة فوق القناة الدائرة فی الفیافی و الفلوات و الایدی المغلولة و الاکتاف المکبولة وا لهفاه علی علی العلیل و صدره الغلیل و وجهه التلیل وا اسفاه علی النساء الحاسرات و الساغبات الظامیات اف علی الدهر العنود و الزمن الکنود کم من عزیز اذله کم من ذلیل رفعه و اجله کم من کریم فیه خامل او لئیم فیه عامل فتبّاً لآملیه و تعسا لسائلیه اللهم انا نرجوك و لانرجو غیرك و ندعوك و لاندعو من هو دونك فعجل فرج امامنا الهادی المهدی الآخذ للثار و اجّل الیه الاعمار و اجلّ لدیه الآجار فانا لقینا من غیابه الاطورین و بقینا فیه حسری متحیرین و صل اللهم علی الارکان و الاقطاب و الشیعة الاطیاب و العن العصابة التی جاهدت الحسین علیه السلام و شایعت و بایعت و تابعت علی قتله و العن اول ظالم ظلم حق محمد و آل محمد و آخر تابع له علی ذلك و مشایع له کذلك.

اما بعد چون رأی جهان‌آرای مهر چهر مجدت و نجدت و آفتاب سپهر جلالت و نبالت، خداوند بی‌همال بیمانند یکتا مثال خورشید فلك فراست و کیاست و نظر، اختر برج فضل و هنر، خدیو کشور رفعت و سنا، کدیو بی‌همتای هر دو سرا، مرکز دانش و بینش، برگزیده از جمله آفرینش، رایت رشد و هدایت، آیت خلق بدایت و نهایت، هادی وادی حیرت و عما، همای حمای رفعت و اعتلا، آینه معاینه عالم بالا، عکس هیولای عرصه اعلی، شارح و جعلنا بینهم و بین القری ، زینت بخشای سریر و ان من امة الا خلا فیها نذیر، افسرستای مراد از و لکل قوم هاد، سرور اهل عالم، زیور نسل آدم، بحر رأفت تام، ابر رحمت عام، سینه سفینه

نجات، خزینه سکینه و ثبات، حامی دین مبین، حامل شرع متین، ناظر دلایل سنت و کتاب، ناشر فضایل ائمه اطیاب، هادم بنیان کفر و طغیان، خادم دولت ابدمدت امام زمان و سلطان جهان عجل الله فرجه و سهل الله مخرجه، ملجای افاضل، منجای فواضل، فلك مکان ملك مکین غیاث زمان و غوث زمین کهف امن و امان و ملاذ جهان و جهانیان السید السند و المولی المعتمد قوام الملة و الدین سنام الایمان و المؤمنین حجة الله البالغة و نعمته السابغة الولی الحمیم و المولی الکریم کریم بن الکریم المؤید بتأیید الله الملك المنان و المسدد بتسدید الملك الدیان سیدنا و مولانا الاجل الاعظم الارفع الاقدس آیة السبحان الآقا محمد خان اجل الله شأنه و انار برهانه و سلطانه بخواهش تنی از دوستان و بندگان آستان خود بر آن شد که دیوان اشعار مرحوم آقای بزرگوار اعلی الله مقامه و رفع فی الدارین اعلامه را که در مصیبت خامس آل عبا حضرت سیدالشهدا است بزبان فارسی ترجمه شود تا عامی بی‌سواد کلفت و زحمتی در فهمش نبرد باشاره بندگان ایشان این چاکر آستان رفیع البنیان بدین عمل اقدام و باین شغل قیام و اهتمام نمودم امید از خداوند رؤف عطوف آنکه در آن روز که مال و بنون سودی ندهد و جز ضرر و زبون نمودی نکند این بضاعت مزجاة را سرمایه نجاتم کند و از سزای عمل زشتم وارهاند و بجزای سر نوشتم نرساند و آنچه کشته‌ام ندروم و رختی از آنچه دل بدو هشته دربرم و ملتمس از افاضل و فواضل آنکه از من بپذیرند و خورده نگیرند و در مظان اجابت و استجابت یادم کنند و شادم سازند.

قال اعلی الله مقامه و رفع فی الدارین اعلامه[1]:

منها قصیدة فی الرثی:

کَیْفَ الشِّفاءُ مِنَ الْاَسْقامِ یا قَلْبُ — وَ آلُ اَحْمَدَ قَدْ اَضْناهُمُ الْکَرْبُ

هُمْ شارِقٌ وَ مُوالُوهُمْ ضِیاؤُهُمُ — اَنّیٰ لَهُمْ بَهْجَةٌ اِنْ کانَ لایَشْبُو

هُمْ مُهْجَةُ الدَّهْرِ اِنْ مَلَّتْ یَمَلُّ بِها — کُلُّ الْجَوارِحِ یَعْلُوها لَها کَأْبُ

۱- (ترتیب اشعار در این ترجمه عینا مطابق نسخه اصل نیست اما همه اشعار بجز چند بیت ترجمه شده است)

هُمْ شاخِصٌ وَ الْبَرایا ظِلُّهُمْ فَاِذا — ما قامَ قامَ وَ اِنْ ما انْکَبَّ یَنْکَبُّ

فَکُلَّما فِی الْبَرایا بانَ مِنْ حَزَنٍ — اَوْ مِحْنَةٍ اَوْ مَتیٰ ما نالَهُمْ ثَلْبُ

فَاِنَّما هُوَ مِنْ بَلْویٰ اَصابَهُمُ — اِذَا انْطَفَی السُّرْجُ فَالْجُدْرانُ لاتَغْبُو

ای دل چگونه تو را از بیماریها بهبودی و از گرفتاریها خلاصی باشد با آنکه اهل بیت پیغمبر اطهر را غمها و محنتهای روزگار دایم رنجور و بیمار دارد. ایشان آفتاب عالمتاب جهانند و دوستانشان اشعه و انوارشان چون آفتاب جمالشان را تیرگی و زوال آید انوار و آثارشان را کجا بهجت و اقبال باشد. آن بزرگواران جان جهانند و روح جهانیان و اگر جان را ملالی رسد همه اعضا و جوارح ملول شوند و سر تا پاشان را بدین سبب غم و اندوه فرا گیرد. ایشان بمنزله شاخصند و تمامی آفریدگان سایه ایشان پس تا چون شاخص برپاست سایه برجا و اگر سرنگون شود آن هم از پا افتد و راه فنا گیرد. پس هر محنت و اندوه که در خلق پیدا شود یا ایشان را بلا و مصیبتی رسد از همان بلاست که ایشان را رسیده و باو مبتلا شده‌اند که چون چراغها خاموش شوند انوار برود و دیوارها تار شوند.

وَاللهِ اِنّی مَتیٰ ما صِرْتُ مُفْتَکِراً — فِی کُلِّ بَرٍّ لَهُ مِنْ رَبِّهِ قُرْبُ

وَ ما یُلاقِی مِنَ الْاَشْرارِ مِنْ مِحَنٍ — نَصیبُهُ الذُّلُّ وَ الْخُسْرانُ وَ النُّصْبُ

وَ حَظِّ کُلِّ کَفُورٍ اَنَّهُ الشَّرَفُ — وَالْبَسْطُ وَالْقَبْضُ وَالْاَمْوالُ وَالصَّحْبُ

یَئِسْتُ مِنْ راحَةِ الدُّنْیا وَ لَذَّتِها — عَلِمْتُ اَنْ لا لَها فِی مُؤْمِنٍ اِرْبُ

وَطَّنْتُ نَفْسِی لِآلامِ الدُّهُورِ کَما — قَدْ وَطَّنُوا وَ الْبَلایا عِنْدَهُمْ دَأْبُ

بخدا قسم هر وقت که فکر میکنم در امر هر نیکی که راه بخدا دارد و از پرورنده خود قرب منزلت و جاه. و آنچه از ستمها که از اشرار و روزگار باو رسیده و محنتها که از آنها کشیده و نصیبش را که همه مذلت و خواری و زیان و تعب و دشواری است. و قسمت هر ناسپاس کافر را که تمامی شرف و بزرگی و داد و ستد و مال و منال و دوستان و یاوران است. از راحت و لذت دنیا مأیوس میشوم و یقین میکنم که او را حاجت بمؤمنی نیست. و خود را آماده آلام و اسقام

روزگار و ایام میکنم چنانکه نیکان و پاکان کردند و بلا عادی ایشان بود و شیوه آن بزرگواران.

فَیَا صَرِیعَ الْبَلَایَا لَایُفِیقُ أَلَا ... تَرْضیٰ بِشِیمَةِ سَاداتٍ لَهَا لَبُّوا
فَاقْطَعْ رَجَاءَكَ فِی الدُّنْیَا عَنِ الْجَذَلِ ... اَعِدَّ لِلْحُزْنِ جِلْبَاباً لَهُ رُحْبُ
بَنُو سُمَیَّةَ[1] مَأْمُونُونَ فِی تَرَفٍ ... وَ آلُ فَاطِمَ قَدْ اَضْنَاهُمُ الرُّعْبُ
بَنُوأُمَیَّةَ فِی رِیٍّ وَ فِی شِبَعٍ ... وَ آلُ فَاطِمَ عَطْشیٰ مَضَّهُمْ سَغْبُ
وَ آلُ مَرْجَانَ فِی دُورٍ مُزَخْرَفَةٍ ... وَ آلُ فَاطِمَ قَدْ آوَاهُمُ الْخِرَبُ

پس ای کسی که مدهوش بلاهائی و از سختی محنت و مصیبت بهوش نیائی آیا بشیمه و شیوه آقایان و موالی خود راضی و خوشنود نشوی که ایشان بلاها و محنتها را بلی گفتند و از پی اجابت و قبول رفتند. پس امید خود را در دنیا از سرور و شادمانی قطع کن و دل برکَن و از برای خود بجهت حزن و اندوه جامه گشاد فراهم و آماده ساز. چرا که اولاد سمیه زانیه در امن و امان و آسودگی و سرور بودند و عترت فاطمه زهرا را ترس از دشمنان دایم لاغر و رنجور داشت. بنی‌امیه همگی در نعمتهای گوناگون و خانهای الوان و اولاد فاطمه اطهر تشنگان و تشنگی و گرسنگیشان رنجور و ناتوان کرده بود. آل هند و مرجان در خانه‌های پر از نقش و نگار بر فرشها قرار و فرزندان پیغمبر و دختران فاطمه اطهر خوار و زار و در خرابه‌ها جا داشتند.

یَبْنِی الْکِرَامِ ءَاَنْتُمْ سَاکِتُونَ أَلَا ... اَصْرَخْتُمُ مُسْتَغِیثاً دُونَکُمْ یَطْبُو
هَبْ لَمْ تَکُونُوا حُضُوراً یَوْمَ صَرْخَتِهِ ... فَتَنْصُرُوهُ کَرَهْطٍ عَنْهُمُ ذَبُّوا
هَلَّا تَصُبُّونَ دَمْعاً فِی مَنَاحَتِهِ ... اِذَا سَمِعْتُمْ اَمَا مِنْ نَاصِرٍ یَصْبُو
اَمَا مُغِیثٌ یُغِیثُ الْمُسْتَغِیثَ بِهِ ... اَمَا مُجِیرٌ فَبَادَ الْوُلْدُ وَ الصَّحْبُ
اَمَا بِجَمْعِکُمُ مِنْ مُسْلِمٍ فَیَقِی ... ضِیَاعَ خَیْرٍ فَهَالَ الْاَمْرُ وَ الْخَطْبُ
اَمَا بِکُمْ مَنْ یَخَافُ اللهَ سَطْوَتَهُ ... فِی صِبْیَةٍ مَا لَهَا فِی دِینِکُمْ ذَنْبُ

۱- سمیه مادر زیاد است.

ای کریم‌زادگان آیا ساکت می‌نشینید و آرام و قرار دارید و فریاد و فغان نمی کنید برای آن مظلومی که در میان شما ایستاده و شما را بیاری خود میطلبد. گیرم روز عاشورا که فریادش باستغاثه بلند بود نبودید و ندای او را نشنیدید که یاری او کنید و در راهش جان‌فشانی نمائید مثل آن گروه که از او و اهل بیتش دفع آزار آن کفار را نمودند. چرا امروز در مصیبت او اشك نمی‌ریزید و بماتم‌داریش برنمی‌خیزید چون بشنوید که آن بزرگوار در میان میدان کارزار یکه و بی یار ایستاده و فریاد برآورده بود که آیا کسی باشد که من مظلوم را یاری کند و طرفداری نماید. آیا فریادرسنده باشد که بفریاد آن کس رسد که استغاثه میکند آیا پناه‌دهنده باشد که من غریب را پناه دهد اکنون که فرزندان و یارانم همه کُشته گشته و سر بر خاك هلاك هشته‌اند. آیا در میان جمعیت شما یك مسلم یافت شود که اولاد پیغمبر خود را که همه خوار و بی کس و گرفتار شده‌اند از شر اشرار نگاه دارد چرا که بزرگی این مصیبت همه را بمحنت انداخته. آیا در میان شما کسی باشد که بترسد از غضب خدا درباره کودکان و دخترانی چند که در مذهب خود شما بی جرم و گناهند.

لَبَّیْكَ یَا دَاعِیاً قَدْ ذَابَ مُهْجَتُنَا ... مِنْ نَدْبِهِ اِذْ اَتَانَا بَعْدَهُ النَّدْبُ
لَبَّیْكَ یَا دَاعِیاً اَشْویٰ بِصَرْخَتِهِ ... اَکْبَادَنَا ثُمَّ طَاشَ الْعَقْلُ وَ اللُّبُّ
اِنْ فَاتَنَا یَوْمُ عَاشُورَا وَ لَمْ نَكُ فِی ... مَعْاشِرٍ عَنْ حَرِیمِ الْخَیْرِ قَدْ ذَبُّوا
فَهَا لِاَفْوَاجِنَا فِی کُلِّ زَاوِیَةٍ ... مَنَاحَةٌ وَ بِهَا مِنْ دَمْعِنَا سَیْبُ
نُقِیمُ فِی کُلِّ صَوْبٍ مَأْتَماً وَ لَنَا ... فِیهِ عَوِیلٌ زَفِیرٌ صَیْحَةٌ وَیْبُ

پس در جواب مولای خود عرض میکند لبیك ای خواننده‌ای که از ناله و ندبه‌اش جان ما گداخت پس از شهادتش چون فریاد استغاثه او بما رسید. لبیك ای خواننده‌ای که جگرهای ما را کباب ساخت بناله و فغان خود و عقل و هوش از سر پرید. ای آقا و مولای من اگر عاشورا از ما درگذشته و نبودیم در آن گروه که دفع شر از حرم پیغمبر کردند. اکنون در هر گوشه دسته دسته‌های ما را ماتم‌داری و بسبب آن اشکمان از دیده جاری است. در هر طرف ماتمخانه برپا

کنیم و در عزای تو جوش و خروش و فریاد و فغان بر ملا.

رُوحِی فِداؤُكَ یَاابْنَ الْخَیْرِ حِینَ غَدا یَعْلُوكَ شِمْرٌ بِبَتّارٍ فَلَایَنْبُو
آهٍ لِشِلْوِكَ اِذْ رَضُّوا بِخَیْلِهِمِ قَرٰاكَ رَكْضاً فَدُقَّ الصَّدْرُ وَ الْجَنْبُ

جانم بفدای تو ای پسر پیغمبر از آن وقتی که شمر ملعون با شمشیر خود بر سینه مقدست بالا آمد و بدون مهلت سرت را از پیکر اطهرت جدا ساخت. آه آه از آن بدن چاك چاك نازنینت که بنی‌امیه با اسبهای خود استخوانهای پشت تو را در هم شکستند و سینه و پهلویت را بهم کوفته و خستند.

یٰا لَلرِّجٰالِ بَناتُ الطُّهْرِ قَدْ سُبِیَتْ سَغْبیٰ وَعَطْشیٰ وَحَسْریٰ مٰالَهٰا اِنْتُبُ
وَ حُمِّلَتْ فَوْقَ اَقْتٰابٍ مُكَشَّفَةً عَلیٰ صِعٰابٍ وَدٰارَتْ حَوْلَهَا الرَّكْبُ
اِنِ اسْتَغٰاثَتْ لَهٰا شَتْمٌ وَ مِرْزَبَةٌ وَ اِنْ بَكَتْ حَسْرَةً مِنْ فَوْقِهٰا ثَغْبُ

ای مردان باغیرت دختران فاطمه اطهر و بازماندگان عترت پیغمبر همه اسیر و دستگیر شدند بحالتی که همه گرسنه و تشنه و حسرت‌زده بودند و یك کهنه چادر نداشتند که خود را از نامحرمان بپوشند. پس آن بیکسان را با روهای باز بالای جهاز شتران تندرو نشانیده و سواران و نیزه‌داران دور ایشان را گرفته. هر وقت که استغاثه مینمودند ایشان را ناسزا و دشنام میگفتند و تازیانه بر آنها میزدند و اگر از روی حسرت بر حال خود گریه میکردند کعب نیزه بر سر و روی آنها میزدند.

حَتّیٰ اَتَوْا نَحْوَ خَمّٰارٍ بِهِنَّ كَمٰا یُؤْتیٰ بِاَسْریٰ مَجُوسٍ یٰا لَهُمْ وَیْبُ
فِی مَجْلِسٍ غُصَّ بِالْفُجّٰارِ وَاشْتَغَلُوا بِشُرْبِ خَمْرٍ وَ قَدْ اَلْهٰاهُمُ اللَّعْبُ
وَ قَدْ اُقِیمَتْ عَلیٰ اَقْدٰامِهٰا بَطَراً مِنْهُمْ زَمٰاناً فَلَمْ یُمْكِنْهُمُ الثَّبُ

تا آنکه آن بیکسان را مانند اسیران مجوس و زنگبار بجانب یزید شراب‌خوار آوردند ای وای بر ایشان. که وارد کردند خانواده عفت و عصمت را در مجلسی که پر بود از فساق و فجاری چند که همه مشغول بخوردن شراب و باختن قمار بودند و بازی آنها را از خدا مشغول کرده بود. و از بسیاری فرح و شادی و تکبری

که داشتند مدتی آن بیکسان را بر قدمهای مبارکشان واداشتند بطوری که جرأت بر نشستن نداشتند.

وَجیءَ بِالرَّأْسِ مَشْجُوجَ الْجَبِینِ عَلیٰ طَسْتٍ یُضیءُ كَبَدْرٍ فِی الدَّجیٰ یَشْبُو
فَحَطَّهُ فَرَحاً مِنْ تَحْتِ مٰائِدَةٍ مُقٰامِراً شٰارِباً خَمْراً لَهُ دَغْبُ
یَصُبُّ فُضْلَةَ جٰامٰاتٍ اِذٰا شُرِبَتْ مِمّٰا یَلِی الطَّسْتَ ذٰافِی كُفْرِهِ حَسْبُ

در آن حال سر مقدس سیدالشهداء را با پیشانی شکسته بخون خضابش در طشتی از طلا نهاده پیش روی آن ملعون گذاردند و مانند ماه تابان در شب بسیار تار سر آن بزرگوار درخشان بود. پس از آن خوشحالی که داشت آن حرامزاده سر مقدس را در زیر سفره شراب خود نهاده و با حریفان مشغول بخوردن شراب و باختن قمار گردید و با مجلسیان شوخی و مزاح میکرد. همین در کفر او بس که چون جام شراب را زهرمار میکرد ته جرعه شومش را بجانب آن طشتی که سر مقدس در او بود میریخت.

شٰالَ الدَّعِیُّ قَضِیباً مِنْ تَجَبُّرِهِ وَ ظَلَّ یَنْكُتُهُ اِذْ سَرَّهُ الْغَلَبُ
یَدْعُو مَشٰایِخَهُ مِنْ قَعْرِ هٰاوِیَةٍ یٰا لَیْتَهُمْ شَهِدُوا ذَا الْیَوْمَ وَ انْكَبُّوا
سُرُّوا بِاَعْمٰالِنٰا فِی اَخْذِ ثٰارِهِمِ مِنْ آلِ اَحْمَدَ اِذْ اَفْنَتْهُمُ الشَّطَبُ

واویلاه وامصیبتاه که در این وقت آن حرامزاده نابکار از غرور سلطنتی که داشت چوبی را بلند کرده و بگمان اینکه بر آن بزرگوار غالب شده بخوشحالی آن چوب را اشاره بسر مقدس مینمود و با سر مقدس بچوب خود بازی میکرد. و اجداد و پدران خود را از ته جهنم آواز میکرد که ای کاش امروز حاضر بودند و میدیدند که چگونه داد دل خود را از آل‌محمد دادم و مؤاخذه خون ایشان را کردم. و باین عملهای زشت من مسرور و شادمان و بشکرانه سجده مینمودند که شمشیر من همگی را تمام ساخته و از صفحه روزگار برانداخت.

یٰا لَهْفَتٰا اِذْ غَدَا الشّٰامِیُّ یَطْلُبُ مِنْ یَزِیدَ مِنْهٰا فَتٰاةً عَلَّهُ یَحْبُو
فَاُرْعِبَتْ فَرَقاً مِنْ ذٰاكَ وَ الْتَجَأَتْ بِاُخْتِهٰا وَیْلَتٰا مٰا ذٰلِكَ الْخَطْبُ

یا لَهْفَ نَفْسِیَ اِذْ قامَتْ تُذَکِّرُهُمْ فَلَمْ یُفِدْهُمْ حَیاءاً بَلْ لَها سَبُّوا

ای داد از حسرت و اندوه من آن وقتی که در مجلس مرد شامی برخاست و یکی از پردگیان حرم عصمت و طهارت را از آن ملعون بکنیزی خواست بگمان اینکه شاید بتواند ببخشد. پس آن مظلومه ترسید و از ترس بر خود لرزید و پناه بخواهر خود آورد و در روایت دیگر بعمه خود ای وای این چه مصیبت و محنت است و چه امر بزرگ. فریاد از حزن و اندوه من از آن وقت که آن معصومه مظلومه برخاست که آن جماعت را متذکر حسب و نسب خود سازد و بیاد خدا اندازد پس آن بدبختان را شرمی نیامد و بعوض آنکه پشیمان شوند آن مخدره را دشنام و ناسزا گفتند.

یَنِی الْکِرامِ کَریماتُ النَّبِیِّ غَدَتْ مُکَشَّفاتٍ یَراهَا الْعُجْمُ وَ الْعُرْبُ

تُقامُ حَیْثُ تُقامُ السَّبْیُ عِنْدَهُمُ لِلْعَرْضِ وَیْلٌ لِاَیْدیهِمْ فَقَدْ تَبُّوا

ای کریم‌زادگان باغیرت دختران پیغمبر همه برهنه و با روهای گشوده بودند و جامه‌ها و لباسهای ایشان را بنی‌امیه بغارت ربوده بودند بطوری که همه مردم از عرب و عجم آنها را میدیدند و تماشا میکردند. و آن بی کسان را در جائی واداشتند که همیشه اسیران را در آنجا بجهت فروش وامیداشتند وای بر ایشان و بر دستهای ایشان که باین سبب هلاك شدند.

لا شَکَّ اَنَّ حُسَیْناً نالَهُ مِحَنٌ لَمْ یُلْفِها اَحَدٌ اِذْ کُلُّها صَعْبُ

لٰکِنْ هَلُمَّ وَ اَنْصِفْ اَنَّهُ شَهَرَ السُّـــــیُوفَ مافاتَهُ غَزْوٌ وَ لا ذَبُّ

اَمّا عَلِیٌّ فَقَدْ شافَ الرِّجالَ غَدَوْا صَرْعیٰ ثَلٰثاً فَمَاْواٰهُمُ التُّرَبُ

شکی در این نیست که خود سیدالشهداء صلوات الله علیه را مصیبتها و محنتهائی چند رسید که احدی از اهل روزگار مثل آن را ندید چرا که همه آنها صعب و دشوار بود. لکن بیا و انصاف ده که آن بزرگوار شمشیر کشید و داد مردی و مردانگی را داد و تا جان در تن داشت رزم با آن نابکاران را فرو نگذاشت و دفع اذیت و آزار آن اشرار را از حرم محترم خود کرد. اما چه گذشت بر فرزند علیل

بیمارش حضرت سجاد که بچشم خود میدید بدنهای نازنین مردان و یاران خود را که سه شبانه‌روز بر روی خاکها افتاده و یك مسلمان یافت نمیشود که آنها را در خاك پنهان کند.

وَ شافَ نِسْوانَهُ اَسْریٰ مُکَشَّفَةً حَسْریٰ تُساقُ عَنیفاً ما لَها جَنْبُ

ماذا لَقِی اِذْ اَتَوْا لِلنَّهْبِ وَ انْتَشَرَتْ نِساؤُهُ فَسُلِبْنَ الْحَلْیَ[1] وَ الثَّوْبُ

ماذا لَقِی اِذْ رَاٰیٰ مِنْها لَقَدْ ضُرِبَتْ مِنْها لَقَدْ جُرِحَتْ مِنْها لَها نَحْبُ

و زنان و خواهران خود را میدید که همه اسیر و دستگیر با روهای گشوده حسرت‌زده بعنف و خواری در بیابانها رانده و مانده‌اند و حال آنکه ایشان را غذا و طعامی نیست. آیا چه کشید آن بزرگوار از آن اشرار وقتی که آن دریای لشکر بجهت غارت کردن رو بخیام آن سرور کردند و زنانش همه رو به بیابان نهاده و پراکنده شدند و هر چه داشتند از زیور و لباسهای فاخر همه ربوده و بغارت رفت. آیا چه کشید آن بزرگوار وقتی که میدید این زنان را که بدست آن نامردان گرفتار شده و آن بدبختان پاره‌ای را میزدند و بعضی را مجروح میساختند و جمعی دیگر از آن بیکسان در ناله و فغان بودند.

ماذا لَقِی اِذْ رَاَی الْحامِینَ قَدْ صُرِعُوا قَتْلیٰ فَظَلَّ فَرِیداً ما لَهُ صَحْبُ

یَرَی الرِّجالَ بِوَطْءِ الْخَیْلِ قَدْ طُحِنُوا یَرَی النِّساءَ عَرایا حَوْلَهُ تَکْبُو

ماذا لَقِی اِذْ رَاَی الْاَطْفالَ باکِیَةً عَطْشیٰ وَ سَغْبیٰ عَرایا نالَهَا النُّصْبُ

آیا چه کشید آن بزرگوار و چه رسید بآن علیل بیمار وقتی که میدید یاران و یاوران خود را که همگی کشته و بر خاك هلاك افتاده و خود در میان لشکر اعداء یکّه و تنها باقی مانده و او را یار و یاوری نیست. میدید مردان خود را که پایمال سم اسبان شده و استخوانهاشان کوبیده و نرم گشته و مشت زنی را که همه برهنه

۱- یجوز فی الحلی وجهان الرفع علی انه بدل عن الضمیر بدل الاشتمال و اللام فیه عوض عن الضمیر فکانه قیل فسُلبن حلیهن و النصب علی انه تمیز کما فی فعله المبنی للفاعل فان ثوبا فی قولك سلبت زیدا ثوبا تمیز لا مفعول ثان کما یتوهم و لایتافی ذلك تعریفه و علی ذلك فرفع الثوب للضرورة و المعذورات تبیح المحذورات، ۲ .

و بیکس و بی پشت بر گردش جمع آمده‌اند. چه میکشید وقتی که کودکان و اطفال را گریان میدید و همه تشنه و گرسنه و برهنه بودند و اسیر رنج و محنت و غم و کدورت.

وَ اِذْ اَتَوْا بِکَرِیماتٍ مُخَدَّرَةٍ اِلَی الشِّئامِ وَ نُظّارٍ لَهُمْ اَلَبُ
وَ اِذْ اَتَوْا بِحِیالٍ فِی مَذَلَّتِها فَرَبَّقُوها کَاَغْنامٍ لَها شَعَبُ
وَاُدْخِلَتْ هٰکَذا فِی مَجْلِسٍ جَمَعَتْ[1] فِیهِ الْجُمُوعُ وَ فِی اَطْرافِهِ نُتُبُ

و آیا چه حالت داشت آن بزرگوار وقتی که آوردند پردگیان حرم پیغمبر و دختران فاطمه اطهر را بسوی بدبختان کوفه و شام و تماشائیان و نظارگیان و آن بی‌شرمان چشم بتماشایشان دوخته بودند. آیا چه رسید بآن بزرگوار وقتی که آوردند ریسمانی چند بجهت ذلت دادن آن بیکسان و ایشان را مانند گوسفندان که در بیابان پراکنده شده بآن ریسمانها بستند. و بهمین حالت ایشان را داخل در مجلسی کردند که جمعیتهای مختلف در او جمع آمده و بر اطراف آن مجلس نشسته بودند.

اُوقِفْنَ فِی عَقْرِهِ وَ الْقَوْمُ حامِدَةٌ شَماتَةً وَ لَهُمْ فِی سَرِّهِمْ دَعَبُ
وَ دُونَهُنَّ عَلِیٌّ واقِفٌ وَ بِهِ غُلٌّ کَعَبْدٍ اَسِیرٍ مَضَّهُ الضَّرَبُ
وَ اِذْ اُمِرْنَ بِاِیواءِ الْخَرابِ فَلا یَزُورُها ما خَلَا الْعُبْدانَ وَ الْقِشْبُ

و آن ماتمزدگان را در میان مجلس واداشتند و نشستگان بجهت شماتت و سرزنش ایشان حمد میکردند و در آن خوشحالی که داشتند با یکدیگر شوخی و مزاح مینمودند. و سید سجاد هم با غل بگردن پشت سر زنان ایستاده بود مانند غلامی که او را اسیر کرده باشند و بدن نازنینش از ضرب تازیانه و کعب نیزه گداخته و لاغر شده بود. آیا چه رسید بآن بزرگوار وقتی که یزید ملعون امر کرد بمنزل گرفتن ایشان در خرابه و بجز غلامان و کنیزان و مردمان بی سر و پا کسی دیدن از آن غریبان نمیکرد.

۱- جَمَعُوا، خ اصل.

فَاَیْنَ هٰذِی الْبَلایَا اللّاتِ اَهْوَنُها یَذُوبُ مِنْهُ الْحَشا وَ الْکَبِدُ وَ الْقَلَبُ
مِنْ اَنْ یَصُولَ الْفَتیٰ کَالْاُسْدِ فِی سُرَبٍ یُرْوِی غَلِیلَ جَواهُ الْعَضْبُ وَالضَّرْبُ
یُصْمِی وَ یَفْرِی الْعِدا لَمْ یُخْطِ اَسْهُمُهُ یَشْفِی غَلِیلَ حَشاهُ الرُّمْحُ وَ النَّغَبُ

پس این بلاها و مصیبتها که آسانتر از همه‌اش دل و اندرون را آب و جگر را کباب میکند کجا و این کجا که مرد شمشیر کشد و مانند شیر در گله روباه افتد حمله کند و بزدن و کشتن سوزش آتش سینه خود را فرو نشاند و داد دل بدهد و دمار از دشمن برآرد بر خاکشان اندازد و پاره پاره و چاك چاکشان سازد و تیر ظفر تأثیرش خطا نکند و جوش و خروش دل را بشمشیر و نیزه و تیر شفا دهد و خاموش کند.

لٰکِنْ هُما واحِدٌ لا فَرْقَ بَیْنَهُما مُصابُ هٰذا لِذا هٰذا لِذا نُصُبُ
اِذْ کُلُّهُمْ شَمْسُ قُدْسٍ قَدْ اَضاءَ بِها هَیاکِلٌ فَاَضاءَ الشَّرْقُ وَ الْغَرْبُ
یَجْرِی لِاَوَّلِهِمْ فَضْلٌ لِآخِرِهِمْ لَمْ یُلْفَ بَیْنَهُمُ فِی مَفْخَرٍ حَجْبُ

لکن با اینهمه تفاوت که در کار است آن دو بزرگوار یکی هستند و جدائی میانشان نیست مصیبت و محنت آن بزرگوار آن سَرْوَر راست و رنج و تعب آن پدر آن پسر را. چرا که همه این انوار مقدسه یك نورند اگر چه متعدد در جلوه و ظهورند ایشان آفتاب عالمتاب عرصه قدسند و شمع شبستان خلوتگه انس که بدنهای بسیار و هیاکل بیشمار بنور خود روشن و تابان نموده‌اند و شرق و غرب عالم را بآنها نورانی و نمایان فرموده. از برای اولی آن بزرگواران همان فضل جاری است که آخری ایشان راست یك جانند و در پایه حسب و نسب یکسان و در فخر کردن هر یك منع و حجابی میانشان یافت نشود.

یٰا آلَ طٰهٰ فَقَدْ وَاللّٰهِ آلَمَنا مُصابُکُمْ وَ لَهِیبُ الْحُزْنِ لایَخْبُو
اِنْ قَدَّرَ اللّٰهُ تَأْخِیراً لِخِلْقَتِنا فَلَمْ نَکُنْ مَعَکُمْ یَوْماً لِکَیْ نَتُبُو

۱- قوله اعلی الله مقامه و رفع فی الدارین اعلامه «یصمی و یفری العدا لم یخط اسهمه» کلمة لم یخط مأخوذة من اخطیت بالیاء علی لغة لا من خطأ مهموزا.

فَهٰا نُجٰالِسُ فِی اَعْصٰارِنٰا حَزَناً لِرُزْئِکُمْ وَ لَنٰا فِی ذِکْرِهٖ نَحْبُ

ای آل‌محمد همانا بخدا قسم که مصیبت شما ما بندگان را آزرده و دردمند کرده و راحت از ما برده و زبانه آتش حزن و اندوه در دل ما افروخته شده و خاموش نشود. ای موالی و سادات من اگر خدا چنین تقدیر کرد که خلقت ما بتأخیر افتد و نبودیم با شما که جنگی کنیم و دست و پائی بخون خود رنگ. اکنون امروز در زمانهای خود با هم مینشینیم و مجلسها بجهت حزن و اندوه از مصیبتهای شما فراهم میآوریم و در ذکر مصائب شما ناله و فغانی داریم.

اِنِّی کَرِیمُ بْنُ اِبْرٰهِیمَ عَبْدُکُمُ اَرْجُو الشَّفٰاعَةَ اِذْ اَخْزٰانِیَ الذَّنْبُ
یَعْفُو الْکِرٰامُ عَنِ الْعُبْدٰانِ اِنْ خَدَمُوا مُنْذُ الشَّبٰابِ اِلیٰ اَنْ جٰاءَهُمْ شَیْبُ
قَدْ شِبْتُ فِی بٰابِکُمْ شُغْلاً بِخِدْمَتِکُمْ وَ ذِکْرِکُمْ وَ رَجٰائِی مِنْکُمُ التَّوْبُ
صَلَّی الْاِلٰهُ عَلَیْکُمْ مَا اسْتَضٰاءَ بِکُمْ مَنْ دُونَکُمْ وَاسْتَضٰاءَ الشَّرْقُ وَالْغَرْبُ

منم غلام خانه‌زاد شما کریم بن ابراهیم که از شما امید شفاعت دارم چرا که گناهانم خوار و ذلیل و رسوا دارد. و شیوه کریمان روزگار آن است که از دوستان قدیم و بندگان آستان مقیم که از عنفوان جوانی تا به پایان پیری که ایشان را رسیده خدمت کرده‌اند عفو کنند. و من بر در خانه شما پیر شده و مشغول بخدمت بوده‌ام و ذکر منقبت و مصیبت شما نموده‌ام امروز هم از شما امید آن دارم که توبه مرا قبول کنید و مرا بمأمول خود رسانید. خداوند جهان بر شما درود بی‌پایان فرستد تا آن زمان که هر کس غیر شماست بنور شما تابان و شرق و غرب عالم افروزان است.

منها فی الرثی

أَنُوحُ کَئِیباً وَ الْعُیُونُ نَضِیبُ وَ لِلْقَلْبِ مِنْ نٰارِ الْکُرُوبِ لَهِیبُ
خَلِیلَیَّ قُومٰا خَلِّیٰانِی وَ کُرْبَتِی فَلِی دُونَ حُزْنِی رَنَّةٌ وَ نَحِیبُ
وَ مٰا لِیَ مِنْ بَعْدِ الْحُسَیْنِ مَسَرَّةٌ وَ لَیْسَ لِطِیبِ الْعَیْشِ فِیَّ نَصِیبُ

در حالت حزن و اندوه گریه و زاری و نوحه و بی‌قراری میکنم و چشمهای من از

گریه فرو رفته و اشکش تمام شده و دل را از آتش اندوهها و غمها زبانه شعله‌ور و سوزان است. برخیزید ای دو دوست من از نزد من و مرا بحالت حزن و اندوه خود واگذارید که مرا پس از این غمهای خود ناله و فغانی است. بعد از شهادت سیدالشهداء مرا شادمانی و دل خوش نمانده و عیش دلکش و گوارا نصیب من نیست.

وَ کَیْفَ ارْتِیٰاحِی وَ الْحُسَیْنُ مُجَدَّلٌ وَ اَهْلُوهُ مِنْهُمْ مُقْتَلٌ وَ سَلِیبُ
رِجٰالٌ بِوٰادِی الطَّفِّ صَرْعیٰ کَأَنَّهُمْ شُمُوسُ سَمٰاءٍ مٰا لَهُنَّ مَغِیبُ
نِسٰاءٌ عَلیٰ کُورِ الصِّعٰابِ کَأَنَّهٰا أُسٰاریٰ مَجُوسٍ فِی الْإِسٰارِ نَهِیبُ

و چگونه راحت و آسوده بنشینم با آنکه مولایم حسین در خاک و خون افتاده و سر بیکسی بر روی ریگ سوزان نهاده و اهل و اولاد او پاره‌ای کشته و سر بر خاک هشته و پاره‌ای اسیر و دستگیر شده و آنچه را که داشتند بغارت برده بودند. مردانی چند در وادی نینوا بر خاک افتاده که گویا آفتابهای تابان آسمانند که آنها را غروب شدن و پنهانی نیست. و زنانی چند بودند بالای کوهان شتران سخت تندرو گویا آن بیکسان اسیران مجوسند که در بند گران رفته هر چه داشتند آن ظالمان بغارت برده بودند.

یَرَیْنَ رِجٰالاً قُتِّلُوا وَ جُسُومُهُمْ مُقَضَّبَةٌ بِالْبَاتِرٰاتِ خَدِیبُ
وَ اَبْدٰانُهُمْ صَرْعیٰ بِفَیْفٰاءَ قَفْرَةٍ رُؤُسُهُمْ فَوْقَ الْقَنٰاةِ ذَهُوبُ
بِنَفْسِی جُسُومٌ حَطَّمَتْهٰا حَوٰافِرُ فَوٰا اَسَفٰا هَلْ لِلْجُسُومِ ذُنُوبُ

میدیدند مردان خود را که همگی کشته و بر خاک خفته‌اند و بدنهای نازنین ایشان با شمشیرهای بران ریز ریز و پاره پاره شده. و در میان بیابان بی آب و گیاه افتاده و سرهای مقدسشان بر نیزه‌ها رفته بود. جانم بفدای آن جسدهای نازنین که اسبهای بنی‌امیه آنها را پامال کرده و استخوانهاشان را در هم شکستند ای داد از حزن و اندوه من آیا این بدنهای نازنین را گناهی بوده یا جرم و خطائی.

بِنَفْسِیَ رَهْطٌ بٰاذِلُوا النَّفْسِ دُونَهُمْ نَعَمْ بَعْدَهُمْ کَیْفَ الْحَیٰوةُ تَطِیبُ

بِنَفْسِی بَناتُ الطُّهْرِ اِذْ زُرْنَ مَقْتَلاً وَ لَیْسَ لَهَا غَیْرُ الْاِلٰهِ حَبِیبُ
وَ فِی الْعَیْنِ دَمْعٌ وَ الصُّدُورُ غَلِیلَةٌ وَ فِی الْقَلْبِ نَارٌ وَ الْخُدُودُ تَرِیبُ

جانم بفدای آن جماعتی که آن بزرگواران بر خود اختیار کرده و جان خود را در راهشان نثار نمودند بلی حق داشتند و چگونه بعد از ایشان زندگی بر کسی گوارا باشد. جانم بفدای دختران پیغمبر وقتی که چشم ایشان بر قتلگاه شهیدان و جوانان خود افتاد و در آن سرزمین بجز خدا یك نفر دوست از برای آن بیکسان نبود. و همگی با چشم اشکبار و سینه‌های سوزان و دل آتش‌بار و صورتهای خاك‌آلوده و پر از گرد و غبار بودند.

فَوا اَسَفا هَلْ فَوْقَ ذاكَ مُصِیبَةٌ وَ هَلْ فَوْقَهَا فِی الْعالَمِینَ خُطُوبُ
فَلا لا وَ رَبِّی اِنَّهَا لَرَزِیَّةٌ عَلَیْهَا قُلُوبُ الْعالَمِینَ تَذُوبُ
وَ لِلطَّیْرِ فِی الْاَوْکارِ نَوْحٌ وَ رَنَّةٌ وَ لِلْحُوتِ فِی جَوْفِ الْبِحارِ نَحِیبُ

پس ای دریغ و افسوس آیا بالاتر و برتر از این محنت و مصیبتی یافت میشود و یا آنکه در همه جهان امر بزرگی بالاتر از این اتفاق میافتد. نه بخدا قسم که چنین واقعه‌ای رو نخواهد داد چرا که این مصیبتی است که بر این مصیبت دلهای تمام اهل عالم میگدازد. و مرغان را در آشیانها نوحه‌خوانی است و ماهیان را در ته دریاها ناله و فغان.

و منها قصیدة اخری فی الرثی:

اِلَی اللهِ اَشْکُو لَوْعَةَ الْکُرُباتِ وَ فُرْقَةَ اَحْبابِی وَ فَقْدَ حُماتِی
اِلَی اللهِ اَشْکُو فَقْدَ اَحْمَدَ اِنَّهُ مُصابٌ اَمَضَّ الْقَلْبَ بِالْحُرَقاتِ
وَ فَقْدَ وُلاتِی واحِداً بَعْدَ واحِدٍ وَ غَیْبَةَ شَمْسِ الْحَقِّ فِی الظُّلُماتِ
وَ خِفْیَةَ اَعْلامِ الْهِدایَةِ وَ التُّقیٰ وَ خَفْوَةَ اَهْلِ الْکُفْرِ وَ التَّبِعاتِ

بسوی خدا شکایت میکنم سوزش غمها و اندوهها را و جدائی دوستان و رفتن یاران و یاوران خود را. بسوی خدا شکایت میبرم از پنهان شدن رخساره مه‌پاره پیغمبر آخر الزمان و رهبر انس و جان چرا که این مصیبتی است که دل

را بسوزشهای خود گداخته و رنجور ساخته. بخدا شکایت میکنم از رخ تافتن والیان امر خدا و پیشوایان رشد و هدی یکی پس از دیگری و غروب کردن آفتاب حق در ظلمتهای باطل و پنهان شدن علمهای هدایت و پرهیزگاری و آشکار شدن رایتهای اهل کفر و عقوبت و تبه کاری.

وَ قِلَّةَ اَهْلِ الْعِلْمِ وَ الْحِلْمِ وَ الْهُدیٰ وَ کَثْرَةَ اَهْلِ الْبَغْیِ وَ الْعَشَواتِ
وَ لَمْ یَبْقَ مِنْ دِینِ الْاِلٰهِ سِوَی اسْمِهِ وَ لا مِنْ کِتابٍ غَیْرُ مُرْتَسَماتِ
کَاَنَّ نَبِیّاً لَمْ یَجِئْ بِهِدایَةٍ وَ اَنَّ اِماماً لایَکُونُ بِآتِ
وَ مَنْ ذَکَرَ الرَّحْمٰنَ وَ الدِّینَ بَیْنَهُمْ یَکُنْ کَضَبْیٍ فِی ذِئابِ فَلاةٍ

بسوی خدا شکایت میکنم از کمی اهل علم و حلم و هدایت و بسیاری اهل بغی و طغیان و ضلالت و غوایت. و از اینکه باقی نمانده از دین خدا مگر اسم او و از کتاب خدا جز همان رسم او. گویا هرگز پیغمبری بهدایت بر نخاسته و نیامده و امامی بعد از این نخواهد آمد. و هر کس در میان ایشان ذکری از خداوند رحمن و یا دین و ایمان کند همچون گله گوسفندان است در میان گرگان بیابان.

وَ نُصْبِحُ وَ الرَّحْمٰنُ یَطْلُبُ بِالتُّقیٰ وَ یَطْلُبُنَا الْاَهْلُونَ بِالنَّفَقاتِ
یُطالِبُنَا الْاِخْوانُ طُرّاً بِحَقِّهِمْ وَ یَطْلُبُنَا الْاَعْداءُ بِالزَّحَماتِ
وَ یَطْلُبُنَا النَّفْسُ الشَّقِیَّةُ بِالْهَویٰ وَ یَطْلُبُنَا الشَّیْطانُ بِالْخُطُواتِ

هر یك از ما چون صبح کند یك تن بیش نیست و طالبان حقوقش بسیار و بیشمارند خدا از ما پرهیزگاری و نیکوکاری طلبد و اهل و عیال نفقه و پرستاری. دوستان و برادران همگی حق خود را طلبند و دشمنان بزحمتها و صدمه‌ها که وارد آوردند. و بدبخت نفس امّاره برأی و هوای خود خواند و شیطان بگام زدنهای در راه اغوای او.

وَ یَطْلُبُنَا الْوالِی بِطاعَةِ اَمْرِهِ وَ یَطْلُبُنَا الْاَمْوالُ بِاللَّحَظاتِ
وَ یَطْلُبُنَا الْقَلْبُ الْمُعَنّیٰ بِراحَةٍ وَ اَنّیٰ لَهُ فِی هٰذِهِ الصَّدَماتِ
فَیا رَبِّ عَوِّنْ اِنَّنِی مُبْتَلیً فَکُنْ مُعِیناً لِمَحْیایَ وَ بَعْدَ مَماتِی

حاکم و سلطان فرمانبری و اطاعت امر خود را خواهد و ملك و مال حفظ و حراست و نظر در او را. و دل محنت کشیده رنج‌دیده آسودگی و راحت طلبد و کجا او را در میانه این همه صدمه و اذیت استراحت باشد. بار خدایا نصرتی فرست و قوتی ده چرا که من مبتلای این همه بلایم و رهین ابتلا و خوذ مرا یار و یاور و معین و ناصر باش در حیات و پس از ممات من.

وَ یا نَفسُ کُفّی لاتَکُونی جُزاعَةً تَأَسّیٰ بِرُسْلِ اللهِ فِی النَّکِبٰاتِ
تَأَسّیٰ بِآلِ اللهِ وَ اصْطَبِری لِمٰا دَهٰاکِ مِنَ الْآلامِ وَ الْکَأَبٰاتِ
فَأَیُّهُمُ اَضْحیٰ سَلیماً مِنَ الْاَذیٰ وَ اَیُّهُمُ اَمْسیٰ بِغَیْرِ عُداٰةٍ

پس خطاب بخود میفرماید و دل را از ستمهای زمانه تسلی میدهد که ای نفس من پس از این بس است لب از شکایت فرو بند و دست از جزع بردار تأسی کن و اقتدا نما به پیغمبران خدا در رنجها و محنتها. تأسی کن بآل‌محمد علیهم السلام و صبر کن در آنچه رنجور دارد تو را از آلام و اسقام و غمها و غصه‌های روزگار. ببین کدام‌یك از ایشان روزی را بسر بردند که جانی بسلامت از اذیت دشمنان بدر برده باشند و کدام‌یك از آن بزرگواران شبی را بی دشمن خفته و راحت کردند.

اَلَمْ یَکْسِرُوا اَسْنٰانَ اَحْمَدَ حینَمٰا دَعٰاهُمْ اِلَی التَّوْحیدِ وَ الْقُرْبٰاتِ
اَلَمْ یَرْجُمُوهُ حینَ جٰاءَ یَصُدُّهُمْ عَنِ اللّٰاتِ وَ الْعُزّیٰ وَ اَخْذِ مَنٰاةٍ

آیا نشکستند دندان مبارك پیغمبر را وقتی که ایشان را بیگانگی خدا و نزدیکی راه هدی خواند. آیا سنگسار نکردند آن بزرگوار را وقتی که آمد و ایشان را از پرستیدن بتها و بندگی لات و عُزّیٰ بازداشت و راند.

اَلَمْ یَهْجُمُوا ظُلْماً عَلیٰ بَیْتِهِ الَّذی تَضَمَّنَهُ الْاَمْلاکُ بِالْبَرَکاٰتِ
اَلَمْ یُحْرِقُوا باٰباً لَقَدْ قامَ دُونَهُ مَلائِکَةُ الرَّحْمٰنِ بِالْخِدَمٰاتِ

آیا بظلم و ستم هجوم نیاوردند و نریختند بخانه آن بزرگوار که همیشه جبرئیل امین با سایر ملائکه مقربین آن خانه را برحمتها و برکتها فرا گرفتند. آیا آتش

نیافروخته و نسوختند دری را که دایم ملائکه خدا نزد او بخدمت برپا بودند.

فَیٰا مُهْجَتی ذُوبی لِبِنْتِ مُحَمَّدٍ اِذَا انْتَحَبَتْ بِالْبٰابِ بِالنَّکَلاٰتِ
وَ قَدْ شَمِتَ الْعٰادی بِهٰا اِنَّ عِزَّکُمْ تَوَلّیٰ وَ لَیْسَ الْوَحْیُ بَعْدُ بِآتِ
وَقُولی لِیَخْرُجْ زَوْجُکِ الْحینَ مُسْلِماً وَ اِلّٰا نُشَرِّدْکُمْ عَنِ الْحُجُرٰاتِ

پس ای جان من بگداز از برای محنت فاطمه اطهر دختر پیغمبر وقتی که بحالت ناله و فغان که در ماتم پدر بزرگوارش داشت عقب در آمد. و دشمن او یعنی عمر حرامزاده بآن مظلومه شماتت کرد که ای فاطمه عزت شما تمام شد و بعد از این وحی بخانه شما نخواهد نازل شد. شوهر خود علی را بگو که اکنون بیرون آید و با سایر مسلمانان در تسلیم و بیعت ابی‌بکر درآید و الا شما را از خانه‌های خود آواره و گوشه‌نشین و بیچاره کنیم.

فَنٰادَتْ اَبٰاهٰا یٰا مَلاٰذی وَ مَلْجَأی ضَیٰاعُکَ ضٰاعَتْ بِانْتِهٰازِ جُفٰاةٍ
اِلَی اللهِ تَشْکُو فِی اغْتِصٰابِ حُقُوقِهٰا وَ تَضْییعِ نَسْلِ الْخَیْرِ وَ الْحُرُمٰاتِ

پس فریاد واابتاه برآورد که ای پشت و پناه من بازماندگان و بیکسان عترت تو بفرصت شمردن طاغیان و جفاکاران امت تباه شدند. و شکوه میکرد بخدا از غصب کردن دشمنان حق او را و پامال کردنشان نسل پیغمبر و دریدنشان پرده حرمت آن سرور را.

فَیٰا لَهْفَ نَفْسی حینَ قٰالُوا لِرَدْعِهٰا اَیٰا فٰاطِمُ کُفّی عَنِ الْحُمْقٰاتِ
وَ قَدْ اَحْرَقُوا بٰابَ الْوَصِیِّ بِنٰارِهِمْ وَ دَقُّوا بِهِ الزَّهْرٰاءَ بِالرَّفَسٰاتِ
فَقَدْ ضَرَبُوهٰا لَطْمَةً لاٰحَ قُرْطُهٰا وَ سَوْطاً فَظَلَّتْ تَسْکُبُ الْعَبَرٰاتِ

ای داد از اندوه و حسرت جان من وقتی که بجهت ساکت کردن آن مخدره گفتند ای فاطمه دست از سخنان سست زنانه احمقانه بردار. و بآتش کینه و حسد خود در خانه وصی پیغمبر را سوختند و چون در نیم‌سوخته گردید او را بلگد نحس خود بر پهلوی فاطمه کوفتند بطوری که آن معصومه مظلومه میانه در و دیوار دوچار و گرفتار شد. پس چنان سیلی بآن معصومه مظلومه زدند که

گوشواره گوشش ظاهر شد و چنان تازیانه‌ای بر بازوی مقدسش که اشك از چشم او فرو ریخت.

فَیٰا اُمَّةً ضَلَّتْ وَرٰاءَ نَبِیِّهٰا وَ خٰاضَتْ شَقٰاءاً لُجَّةَ الْهَلَکٰاتِ
وَ لَمّٰاتَشَفَّتْ مٰا اَقَلَّ حَیٰاءَکُمْ یُبٰابُ النَّبِیِّ مِنْ نَدَی الْغَسَلاٰتِ
کَفَرْتُمْ وَ رَبّی لاٰسَقَی اللهُ رَبْعَکُمْ وَ خُلِّدْتُمُ فِی اَسْفَلِ الدَّرَکٰاتِ

پس ای امتی که پس از پیغمبر خود گمراه شدید و به بدبختی در دریای هلاکتها فرو رفتید و کردید آنچه کردید. و هنوز کفن پیغمبر شما از آب غسلش خشك نشده و تر بود چه قدر کم بود شرم و حیای شما. بخدا قسم که کافر شدید خدا سرزمین شما را از آب رحمت خود دور کند و در پائینتر درکهای جهنم مخلّد و مؤبّد باشید.

فَاِنْ شِئْتَ یٰا خِلّی اسْتَمِعْ مٰا تَعٰامَلُوا عَلِیّاً وَ قَدْ بٰادَوْهُ بِالشَّنٰعاٰتِ
وَ قٰادُوهُ بِالتَّقْلِیدِ عُنْفاً وَ اِنَّهُ اَمِیرُ الْوَریٰ یٰا فُظْعَةَ الْفَعَلاٰتِ
فَلَمْ یَلْبَثُوا اِلّٰا وَ فَلَّقَ هٰامَهُ شَقِیٌّ وَ اَلْقَی الْخَلْقَ فِی الْغَمَرٰاتِ

پس اگر خواهی بشنو ای دوست من و گوش کن که چه معامله کردند با امیر مؤمنان و سرور متقیان علی بن ابیطالب و چه عملهای شنیع که نسبت بآن بزرگوار اظهار کردند. آن بزرگوار را با ریسمان بگردن از روی عنف و سختی بجانب مسجد کشیده و بردند با آنکه آن سرور امیر همه خلق بود ای داد از رسوائی کارهای آن بدکرداران. پس چیزی نگذشت که بدبخت نامراد ابن ملجم مرادی فرق مبارکش را با شمشیر بزهر آب داده خود شکافت و همه خلق را در سختیها انداخت.

وَاِنْ شِئْتَ یٰا صٰاحِ اسْتَمِعْ نَبَأَ الَّذی قَضیٰ صٰابِراً لَمْ یَشْفِ غَیْظَ بُغٰاةٍ
رَأیٰ مِنْهُمُ غَدْراً وَ مَکْراً وَ حِیلَةً وَ هَتْكَ عُرُوضٍ اَعْظَمَ الْوَقَعٰاتِ
اِلیٰ اَنْ سَقَتْهُ السَّمَّ شَرُّ الْخَلِیقَةِ بِمَکْرٍ شَقِیٍّ دٰائِمِ الْحَسَرٰاتِ

و اگر بخواهی ای صاحب من گوش کن و بشنو خبر فرزند دلبندش حسن را که

از دنیا با دل پردرد درگذشت و در همه آنچه باو رسید صبر فرمود و ابدا شفای غیظ خود را از آن یاغیان و طاغیان ننمود. و همه را غدر و مکر و حیله و خدعه و هتك عرض و ناموس دید که از همه وقایع روزگار بزرگتر بود. تا آنکه بدتر خلق خدا جعده دختر اشعث همخوابه آن حضرت بمکر و حیله بدبخت معاویه پرحسرت بدعاقبت آن بزرگوار را زهر خورانید و بدرجه رفیعه شهادت رسانید.

وَ اَعْظِمْ بِرُزْءٍ هَدَّ اَرْکٰانَ مٰا یُرِیٰ وَ مٰا لاٰیُرِیٰ فَضْلاً عَنِ النَّسَمٰاتِ
مُصٰابُ حُسَیْنٍ یٰا لَهُ مِنْ مُصِیبَةٍ اَسٰالَتْ عُیُونَ الْخَلْقِ بِالْعَبَرٰاتِ

چقدر بزرگ است آن مصیبتی که ارکان وجود تمامی اهل عالم را از ما یُرِیٰ و ما لایُرِیٰ خراب کرده و در اضطراب انداخته چه جای اولاد آدم. و آن مصیبت حسین است ای داد از این مصیبت که دیده کاینات را پر آب ساخته.

اَیُقْتَلُ سِبْطُ الْخَیْرِ وَ النَّهْرُ دُونَهُ ظَمِیئاً وَ یُلْقیٰ ضٰاحِیَ الضَّحَوٰاتِ
اَیُلْقیٰ ثَلٰاثاً لاٰیُوٰاریٰ وَ شِلْوُهُ غَدٰا مِنْ تَوٰالِی الْجُرْحِ کَالشَّبَکاٰتِ
اَیُوطَأُ شِلْوٌ بِالْخُیُولِ وَ طالَ مٰا تَوٰارَدَهُ الْاَمْلاٰكُ بِالصَّلَوٰاتِ

آیا رواست که فرزند پیغمبر با آنکه نهر آب پیش روی اوست با لب تشنه شهید شود و در برابر آفتاب گرم انداخته شود. آیا سزاوار است که سه شبانه‌روز او را بی غسل و بی کفن بیندازند با آنکه بدن پاره پاره او از بسیاری زخمها و پی‌درپی رسیدن جراحتها مانند خانه زنبور سوراخ سوراخ شده بود. آیا رواست بدنی را که ملائکه پروردگار پیوسته بر او بدرود فرود آیند پایمال سم اسبان و ستوران شود.

بِنَفْسِی بَنٰاتُ الطُّهْرِ فِی لَیْلَةٍ مَضَتْ عَلَیْهِنَّ بَعْدَ الْقَتْلِ بِالثَّکَلاٰتِ
بَنٰاتُ صِغٰارٌ سٰاغِبٰاتٌ ظَمِیئَةٌ عَرٰایٰا طَرِیحٰاتٌ عَلَی الْهَضَبٰاتِ
وَ اُخْریٰ کِبٰارٌ ثٰاکِلاٰتٌ اَمَضَّهٰا بُکٰاءُ صَغِیرٰاتٍ وَ فَقْدُ حُمٰاةٍ

جانم بفدای دختران پیغمبر از شبی که گذشت بر آن بیکسان بعد از قتل سیدالشهداء علیه السلام که همه ماتم‌زده و مصیبت‌رسیده بودند. بعضی از

آنها دختران و کودکانی بودند که همگی گرسنه و تشنه و برهنه سرها بر خاك غربت نهاده بودند. و جمعی دیگر از آن زنان که بزرگ بودند همه ماتم‌زده و محنت‌رسیده که آنها را گریه اطفال و رفتن یاران و یاوران گداخته و رنجور ساخته بود.

وَ فِی جَنْبِهَا اَشْلاءَ اَحْبَابِهَا تَرَیٰ مُقَطَّعَةَ الْاَعْضاءِ وَ الرَّقَبَاتِ
وَ فِی جَانِبٍ قَدْ عَسْکَرَ الْقَوْمُ مُعْلِناً صِیاحَهُمُ بِالْوَجْدِ وَ الصَّفَقَاتِ
وَ هُنَّ ظَمایٰا سُغَّبٌ حُسَّرٌ[1] وَ قَدْ طُرِحْنَ عَرِیّاتٍ عَلَی التُّرَبَاتِ

از یك طرف خود نظر میکردند و میدیدند بدنهای دوستان و هواداران خود را که عضوهای آنها پاره پاره و ریز ریز شده و سرها و گردنهای آنها بریده. و از یك طرف میدیدند آن جماعت بی‌حیا را که همه بر گِرد هم جمع آمده و صداها بهلهله و ولوله و شادی و کف زدن برآورده. و آن بیکسان از کوچك و بزرگ همگی تشنه و گرسنه و برهنه با روهای گشوده بر روی خاکها افتاده بودند.

و هٰذِی تُنادِی اُمَّهٰا تِلْكَ بَعْلَهٰا وَ تِلْكَ اَبٰاهٰا تِلْكَ خَیْرَ رُعاةٍ[2]
وَ هٰذِی تُنادِی وٰا اَخٰاهُ تَرَکْتَنٰا اُسٰاریٰ حُیٰاریٰ فِی وِثاقِ جُفاةٍ
وَ هٰذِی تُنادِی الْاِبْنَ ثاکِلَةً لَهُ وَ هٰذِی لِعَمٍّ تَسْکُبُ الْعَبَرٰاتِ

یکی مادر خود را فریاد میکرد و دیگری شوهر را و آن یك بهتر غمخوار و پرستار خود را. یکی فریاد برآورده که ای برادر ما را حیران و سرگردان در بند گران جفاکاران گذاردی و رفتی و بر خاکها خفتی. یکی فرزند جوان مرده خود را فریاد میکرد و بر او ماتمداری میکرد و آن یك در مصیبت عمّ خود اشك حسرت از دیده می‌بارید.

وَ لَمْ تَدْرِ مٰاذٰا یَفْعَلُ الْقَوْمُ فِی غَدٍ اَیُقْتَلْنَ اَمْ یُؤْسَرْنَ کَالْاَمَوٰاتِ
یَرَیْنَ بِاَمْسٍ کٰانَ جَمْعاً حُمٰاتُهٰا وَ هُنَّ عَلیٰ عِزٍّ بِحِفْظِ کُمٰاةٍ

۱ـ هو ـ حسر جمع حاسر من حسرت المرأة ذراعها و خمارها اذا کشفت و هی لازم متعد حسره ای کشفه و حسر الشیء ای انکشف.
۲ـ دُعٰاةٍ، خ اصل.

وَ صِرْنَ اُسٰاریٰ کَالْاِمٰاءِ مُذَلَّةً بِنٰامیٰ اَبٰامیٰ تُرْتَجیٰ الْهَلَکٰاتِ

و آن بی کسان نمیدانستند که چون فردا شود این جماعت با آنها چه خواهند کرد آیا مانند مردانشان کشته میشوند و یا آنکه مثل کنیزان اسیر و دستگیر. نظر میکردند به دیروز خود که همه یاران و یاوران بر گردشان جمع بودند و بحفظ و حراست مردان و شجاعان نامدار خود بر عزت. و اکنون همه بخواری و ذلت مانند کنیزان اسیر و دستگیر شده بی یار و غمگسار مانده جمعی یتیم و بی پدر گروهی بی پرستار و شوهر شده و گمان هلاکت بخود میدادند.

بِنَفْسِی بَنٰاتُ الْعِزِّ اِذْ جٰاءَ مِنْهُمُ صِیاحٌ بِتَرْحٰالٍ عَنِ الْعَرَصٰاتِ
فَمٰا حٰالُهٰا اِذْ وَدَّعَتْ جُثَثاً لَهٰا ضِیاءٌ وَ اِشْرٰاقٌ عَلَی الرَّمْضَقٰاتِ
وَ جٰاؤُا بِاَرْمٰاحٍ وَ شٰالُوا رُؤُسَهٰا کَاَنَّ بُدُوراً فِی سَمٰاءٍ قَنٰاةٍ

جانم بفدای خانواده عزت و جلالت و دختران پیغمبر اطهر وقتی که از جانب آن کافران بی‌ایمان ندای کوچ کردن از آن بیابان برآمد. پس آیا چه بود حالت آن بی کسان وقتی که وداع میکردند آن بدنهای مقدسه را که مانند ستارگان آسمان بر روی خاك نوربخشی و روشنی داشت. آیا چه حالت داشتند وقتی که آن ظالمان بی‌حیا و ستمکاران پرجفا نیزه‌هائی چند آوردند و آن سرهای مقدسه بی مثل و مانند را پیش روی ایشان بر آنها بلند کردند گویا که ماههای تابان بر آسمان نیزه‌ها رخشان بود.

وَ جٰاؤُا بِاَجْمٰالٍ ضَوٰالِعَ مٰا لَهٰا وِطٰاءٌ وَ شٰالُوهٰا عَلَی الْقَتَبٰاتِ
فَمِنْهُنَّ بِالْاَغْلالِ کٰانَ مُصَفَّداً وَ مِنْهُنَّ بِالْاَحْبٰالِ کَالْاَمَوٰاتِ
وَ مٰا حٰالُهٰا حَرُّ الْهَجِیرِ اِذٰا غَدٰا یُسَعِّرُ اَغْلالاً عَلَی الرَّقَبٰاتِ

آیا چه حالت داشتند آن بیکسان وقتی که آوردند آن جماعت شتران لنگ زخم‌داری را و تمامی زنان را بر قتبهای بی‌روپوش آنها سوار کرده. آه آه که جمعی از ایشان در غل و زنجیر کشیده و گروهی چون کنیزان بریسمانها بسته بودند. آیا چه بود حالت آنها در آن گرمی آفتاب تابستان وانگهی عربستان وقتی

که میتاید بر آن غلهای آهنین که بر گردنهای نازنین ایشان بود.

اِذٰا شِئْنَ اَنْ یَبْکِینَ یَوْماً لِمٰا بِهٰا ضُرِبْنَ بِاَسْوٰاطٍ وَ کَعْبٍ قَنٰاةٍ
وَ اِنْ شِئْنَ رِفْقاً سُقْنَ اَوْ سُتْرَةً لَهٰا کُشِفْنَ لِتَلْقیٰ لَفْحَةَ الضَّحَوٰاتِ
وَ اِنْ شِئْنَ اِرْخٰاءَ الْحِبٰالِ لِحٰاجَةٍ بِهِنَّ زَمٰاناً صَفَّدُوا الْعُقَدٰاتِ

همینکه میخواستند یك روز بر محنتها و مصیبتهای خود گریه کنند ایشان را با تازیانه‌ها و کعب نیزه‌ها میزدند. و اگر التماس میکردند که قدری آرامتر بروند و با ایشان مدارا کنند شتران را می‌دوانیدند یا اگر جامه طلب میکردند که خود را از گرمی آفتاب بپوشند رخساره‌های ایشان را می گشودند که آفتاب بر صورتهای ایشان بتابد و هر یك سوزش آفتاب را دریابد. و اگر التماس میکردند که ریسمانهای ایشان را سست کنند بجهت حاجتی که بایشان اتفاق میافتاد گره‌های آنها را سخت‌تر میکردند.

اِذٰا قُلْنَ نَحُّوا ذِی الرُّؤُسَ لَعَلَّهُ یَقِلُّ هُجُومُ النّٰاسِ فِی الطُّرَقٰاتِ
اَتَوْا بِالرُّؤُسِ فِی الْجِمٰالِ لِکَیْ تَریٰ وَ تَبْکِی لِکَیْ یُلْحَظْنَ مُنْهَتِکٰاتِ
اذٰا سَتَرَتْ بِالْکُمِّ حِیناً وُجُوهَهٰا[1] یُخٰاطَبْنَ کَیْ یُظْهِرْنَ لِلْوَجَنٰاتِ

اگر میگفتند که سرها را از میانه زنان بیرون برید شاید تماشائیان بسرها پردازند و هجوم مردم در راهها کم شود و نظر بما نیندازند عمدا سرها را در میانه شتران میآوردند که آن بی کسان ببینند و گریه و فغانشان بلند شود و مردم ایشان را بی‌پرده تماشا کنند. و اگر یك وقتی با آستین صورتهای خود را می‌پوشاندند ایشان را اذیت و آزار میکردند که روهای خود را بگشایند.

کَفَرْتُمْ وَ رَبِّ الْبَیْتِ مٰاذٰا فَعَلْتُمُ وَ صِرْتُمْ کَمَنْ کٰانُوا عَبِیدَ مَنٰاةٍ
کفرْتُمْ وَ رَبِّ الْبَیْتِ بَعْدَ نَبِیِّکُمْ عَلَیْکُمْ عَذٰابُ اللهِ وَ اللَّعَنٰاتِ
کَفَرْتُمْ وَرَبِّ الْبَیْتِ مِنْ سُوءِ فِعْلِکُمْ وَ قِدْماً عَدَلْتُمْ عَنْ طَرِیقِ نَجٰاةٍ

پس خطاب بآن کافران بی‌دین بدآئین میفرماید که بحق پرورنده کعبه کافر

۱- اِذا سَتَرَتْ بِالْکُمِّ اَوْجُهَ عِصْمَةٍ، خ اصل.

شدید این چه کار بود که کردید و بدین کار خود مانند بت‌پرستان شدید. بحق پرورنده کعبه که بعد از پیغمبر خود کافر شدید که بر شما باد عذاب خدا و لعنتهای بی‌منتهی. بحق پرورنده کعبه که کافر شدید از بدی عمل خود و پیش از این از راه نجات کج شدید و از روز اول تباه و گمراه بودید.

فَیٰا آلَ طٰهٰ نَحْنُ قَوْمٌ نُحِبُّکُمْ وَ نَرْعیٰ ذِمٰامَ الرُّسْلِ فِی الرَّقَبٰاتِ
نُحِبُّکُمُ وَ الْقَوْمُ قَدْ بٰاغَضُوکُمُ وَ نُؤْثِرُکُمْ وَ الْقَوْمُ فِی الْأَثَرٰاتِ
نُقِرُّ لَکُمْ بِالْفَضْلِ وَ الْقَوْمُ جُحَّدٌ وَ نُقْتَلُ فِیکُمْ اَسْوَءَ الْقَتَلاٰتِ

پس بموالی و سادات خود عرض میکند که ای آل طه ما گروهی هستیم که شما بزرگواران را دوست میداریم و رشته عهد و اقرار به پیغمبران خدا را بر گردن خود قرار داده و رعایت میکنیم. ما با شما دوستی کنیم و این جماعت دشمنی ما شما را بر خود اختیار کنیم و اینان در پی اذیت و آزارند. ما بفضل شما اقرار کنیم و آن جماعت انکار و ما را در راه شما به بدتر کشتن میکشند.

وَ هُمْ قٰاتَلُوکُمْ حَیْثُمٰا وَجَدُوکُمُ وَ نَفْدِیکُمْ بِالنَّفْسِ وَ الْمَلَکٰاتِ
وَ هُمْ شَرَّدُوکُمْ نَحْنُ فِیکُمْ نُشَرَّدُ صَبٰاحاً مَسٰاءاً نُورَدُ الْوَرَطٰاتِ
وَ هُمْ ظَلَمُوکُمْ فِی قُلُوبٍ قَسِیَّةٍ وَ نَحْنُ نُبٰاکِی سٰاکِبِی الْعَبَرٰاتِ

این جماعت هر جا شما را یافتند بر شما تاختند و ما خود را بجان و مال و اهل و عیال فدای شما ساختیم. آن جماعت شما را از وطن خود آواره کردند و ما در راه شما آواره شدیم و در هر صبح و شام وارد بر ورطه‌ها و عقوبتها شویم. آن جماعت با دلهای سخت قسی بر شما ظلم کردند و ما در مصیبت شما گریه میکنیم و اشك از دیده میباریم.

وَ قَدْ حَکَمُوا فِی مٰالِنٰا وَ دِمٰائِنٰا وَ اَوْلاٰدِنٰا بِالْقَتْلِ وَ النَّهَبٰاتِ
وَ عِزَّتِکُمْ اِنّٰا بُلِینٰا بِشَرِّهِمْ وَ ضٰاقَ الْفَضٰا فَادْعُوا لَنٰا بِنَجٰاةٍ
وَ لَیْسَ لَنٰا فِی مٰا ذَکَرْتُ عَلَیْکُمُ بَلاٰءٌ وَ لاٰ مَنٌّ فَلاٰ وَ حَیٰاتِی
لَمِنْکُمْ جَمِیعُ الْمَنِّ وَ الطَّوْلُ کُلُّهُ لَکُمْ شُکْرُهٰا فَرْضٌ عَلَی النَّسَمٰاتِ

حکم دادند این جماعت بریختن خونها و کشتن فرزندان و غارت کردن مال و جان ما. بعزت و جلالت شما قسم ای آل‌محمد که ما بشرّ این جماعت مبتلا شده و عرصه بر ما تنگ آمده است پس خدای خود را بنجات دادن ما بخوانید و ما را از چنگشان برهانید. و نه اینکه مرا در رسیدن این زحمتها و محنتها که عرض کرده بر شما منتی باشد و یا نعمتی نه بجان خودم. بلکه همه نعمتها از شماست و تمامی منّتها بر ما و شکرش بر همه خلق واجب و لازم.

وَ لٰكِنَّنِي لَمَّا رَأَيْتُ بَلاٰءَكُمْ ... وَ تَفْرِيقَكُمْ بَيْنِي وَ بَيْنَ عُدٰاتِهِ
رَجَوْتُكُمُ اَنْ تَفْرِقُوا بَيْنَنٰا غَداً ... وَ لاٰتَجْمَعُونٰا عَوْضُ فِي الْمَنْزِلاٰتِ
وَ لاٰتَفْرِقُوا بَيْنِي وَ بَيْنَ عَبِيدِكُمْ ... كَمٰا كُنْتُ عُمْرِي مَوْرِدَ الْخِدَمٰاتِ

ولی چون دیدم که بر من منت گذاردید و میانه من و دشمنان دوری انداختید. امیدوار بآن شدم که فردای قیامت هم میانه ما جدائی و دوری اندازید و هرگز ما را در عذاب و عقوبت با هم جمع نسازید. و میانه من و بندگان آستان خود جدائی نینداخته چنانکه عمری را مرجع خدمتها بوده و ببندگی پرداخته‌ام.

كَرِيمُ بْنُ اِبْرٰهِيمَ عَبْدُكُمُ الَّذِي ... نَطَقْتُمْ بِهِ فِي فَضْلِكُمْ كَلِمٰاتِ
وَ قَدْ عَبَقَتْ كُلُّ الْبِلاٰدِ بِنَشْرِهِ ... وَ شٰاعَ وَ ذٰاعَ الْاَمْرُ فِي الصَّفَحٰاتِ
فَلَمْ يَسْتَطِعْ اَعْدٰاؤُكُمْ نَشْرَ فَضْلِكُمْ ... فَضٰاقَ خُنٰاقُ الْقَوْمِ بِالْحَنَفٰاتِ
فَقٰامُوا بِدَفْعِ النّٰاشِرِينَ لِفَضْلِكُمْ ... وَ لَوْلاٰ دِفٰاعُ اللّٰهِ فِي الْحَمَلاٰتِ
لَمٰاكٰانَ مِنّٰا نٰاطِقٌ يَطَأُ الثَّرىٰ ... لَكُمْ وَ لَهُ الْاِفْضٰالُ بِالنَّعَمٰاتِ
عَلَيْكُمْ صَلٰوةُ اللّٰهِ مٰا ذَرَّ شٰارِقٌ ... وَ مٰا دٰارَ دُرِّيٌّ عَلَى الْفَلَكٰاتِ
وَ لَعْنَةُ رَبِّي عَدَّ مٰا كٰانَ ذَرَّةٌ ... عَلىٰ مَنْ قَلاٰكُمْ مُدَّةَ الصَّلَوٰاتِ

کریم بن ابراهیم بنده‌ای از بندگان شماست که با زبان او کلماتی چند در فضل خود گفتید. پس از نشر فضایل شما تمامی ساحت بلاد خوشبو و معطر شد و پر از مشك و عنبر و امر شما در همه صفحات زمین ظاهر و روشن شد و گوشزد هر مرد و زن. پس دشمنان شما را در منتشر شدن فضایل تاب و توان نماند و از

غیظ حلق و گلویشان تنگی نمود. پس بدفع نشرکنندگان فضل شما برخاستند و کردند آنچه خواستند و اگر نبود دفع نمودن خدا آزار و اذیت ایشان را در هر حمله یك تن از ما باقی نمیماند که بر روی زمین گام نهد و بنشر فضل شما اقدام کند و این همه از تفضل خدا و شما بود بنعمتها بر ما. بر شما باد درود خدا تا آفتاب را تابش است و ستارگان را در آسمان گردش. و لعنت پروردگار بشماره ذرات روزگار بر دشمنان شما تا آن زمان که شما را رحمت کردگار.

و منها قصيدة فی الرثی

أَصٰاحِ اِذٰا مٰا رُمْتَ فَضْلَ النَّقِيبَةِ ... عَلَيْكَ بِاَخْلاٰقٍ عَلَتْ بِالسَّجِيَّةِ
فَاَفْضَلُهٰا اسْتِحْقٰارُ دُنْياً مَتٰاعُهٰا ... كَاَضْغٰاثِ اَحْلاٰمٍ تَرىٰ حٰالَ غَفْوَةِ
فَلاٰتَتَشَهَّ عَوْضُ شَيْئاً مُلاٰيِماً ... وَ لاٰتَتَسَخَّطْ عَوْضُ شَيْئاً لِنَفْرَةِ
وَ لاٰتَتَبَرَّمْ مِنْ كَرِيهٍ فَكُلُّهٰا ... خَيٰالٌ وَ اَظْلاٰلٌ تَزُولُ بِسُرْعَةِ

میفرماید ای صاحب و یار و هوادار من اگر زیادتی عقل طلبی و شرافت رأی جوئی بر تو باد باخلاقی که همت تو را بلند دارد و از برای تو طبع عالی آرد. پس بهتر و برتر آنها خوار شمردن دنیا و متاع اوست که چون خوابی است خراب و در هم و بیهوده و بسیار کم که در حال خواب و پنکی ببینی. پس هرگز میل بملایمات او مکن و از چیزهائی که طبع از او متنفر و گریزان است روگردان مباش. و از هیچ مکروهی ملول مشو چرا که همه آنها بمنزله خیالند و یا سایه‌ای که بزودی در گذر و زوال.

وَ كُنْ خٰارِجاً مِنْ تَحْتِ سُلْطٰانِ قَبْقَبٍ ... قُصٰارٰاهُ مٰا يَرْمِيهِ مِنْهُ بِذِلَّةِ
فَلاٰتَشْتَهَنْ مٰا قَدْ مُنِعْتَ كَرٰامَةً ... وَ لاٰتُكْثِرَنْ مِمّٰا رُزِقْتَ لِفِتْنَةِ
وَ كُنْ عٰاصِياً سُلْطٰانَ قَرْجِكَ اِنَّهُ ... عَدُوُّ النُّهىٰ وَ الرَّأْيِ مِنْكَ بِشَهْوَةِ
وَ اِيّٰاكَ اِيّٰاكَ الْمِرٰاءَ وَ اِنْ تَكُنْ ... مُحِقّاً وَ اِلّٰا تَلْقَ كُلَّ كَرِيهَةِ
وَ اِنْ قٰامَ ذُو دَعْوىً يُلاٰحِي فَلاٰتَحُمْ ... حِمٰاهُ وَ اِنْ صٰادَفْتَهُ ذٰا قَرٰابَةِ

و خود را از تحت فرمان شکم بیرون بر که کمتر چیزی که او راست آنچه

راست که از خود میاندازد و دفع میکند بذلت و خواری. پس آنچه را که بجهت مرحمت و لطف از تو منع کرده و صلاح و صرفه تو را در آن ندیده‌اند هرگز خواهش مکن و از پی زیاد کردن آنچه بجهت امتحان و آزمایش روزی تو شده مرو. و تا توانی سلطنت شهوت را نافرمانی کن چرا که شهوت دشمن عقل و رأی است. و بگریز و بپرهیز از مجادله کردن و مخاصمه نمودن اگر چه برحق باشی و الا بهر مکروه خواهی رسید و هر تعبی را خواهی کشید. و اگر صاحب ادعائی بنزاع برخاست دیگر نزدیك او مشو اگر چه او را صاحب خویشی و قرابت یابی.

وَ كُنْ صامِتاً عَنْ كُلِّ ما لَيْسَ عانِياً[1] وَ اِنْ قُلْتَ بُدَّ الْقائِلِينَ بِحِكْمَةٍ
وَ ما يُمْكِنُ الْاِعْذارُ مِنْهُ فَلاتَلُمْ عَلَيْهِ اَخاً تُلْجِئْهُ مِنْهُ بِعِذْرَةٍ
وَ لاتَكُ مِمَّنْ يَسْبِقُ الْقَوْلُ فِعْلَهُ فَفِعْلُكَ قَبْلَ الْقَوْلِ اَحْسَنُ شِيمَةٍ
اِذَا ابْتَزَّكَ الْآراءُ لَمْ تَدْرِ خَيْرَها فَتَرْكُكَ ما تَهْواهُ اَفْضَلُ خِيرَةٍ

و آنچه را که پیش چشم مردم ظاهر نیست مگو و از او خاموشی جو و اگر بگوئی بحکمت بر گویندگان سبقت گیر و غلبه کن. و آنچه را که در او راه عذری است از برادرت بپذیر و پی ملامتش را مگیر که او را بعذر آوردن ملجأ کنی. و مباش از کسانی که قول ایشان بر فعلشان سبقت دارد و کاری را پیش از گفتن بکنی بهتر عادت و نیکوتر دأبی است. و هر گاه تو را چند رأی پیش آید که بهتر آنها را ندانی پس آنچه را که خواهش نفس است ترك کنی بهتر پسندیده‌ای است.

وَ لاتَنْحُ عَوْضَ نَحْوَ ما لَيْسَ نافِعاً فَجَهْلُ الْفَتىٰ يَرْمِيهِ فِي كُلِّ زُبْيَةٍ
وَ ما لَمْ تَجِدْ مَنْ يُنْفِذُ الْحَقَّ قاضِياً فَاِيّاكَ اَنْ تُدْلِي اِلَيْهِ بِحُجَّةٍ
وَ ما لَمْ تَجِدْ طَبّاً شَفِيقاً فَلاتَبُحْ بِداءِكَ حَتّىٰ لاتُهانَ بِذِلَّةٍ
وَ لاتَسْتَشِرْ مَنْ لَسْتَ تَرْجُو نَصِيحَةً لَدَيْهِ فَلا كُلُّ اَمِينُ السَّرِيرَةِ

و هرگز جانب چیزی را که بتو نفع نبخشد قصد مکن چرا که نادانی مرد او را

۱- عانیاً، خ اصل.

در گود و بیراهی اندازد. و مادام که حکم کننده بحقی را نبینی بپرهیز از اینکه حجت خود را نزد او بری. و تا آنکه بطبیب مشفق مهربان نرسی درد خود را بکسی اظهار مکن تا آنکه ذلیل و خوار نشوی. و تا از کسی امید خلوص نداری مشورت کار خود را نزد او نیاری چرا که نه هر کس اهل سرّ و امین راز است.

وَ كُنْ فِي الْوَغىٰ كَاللَّيْثِ يَحْمِي عَنِ الْحِمىٰ - وَ فِي السِّلْمِ كُنْ مُسْتَضْعَفاً فِي الْبَرِيَّةِ
وَ لاتَكُ مِنْ ضُرِّ الْعَدُوِّ بِغافِلٍ فَاِنَّ عَدُوَّ الْمَرْءِ ناظِرُ فُرْصَةٍ
وَ لاتَكُ فِي حَقِّ الْاُخُوَّةِ وانِياً وَ لاتُؤْثِرَنَّ النَّفْسَ عَوْضَ بِرْوَةٍ

و در گیر و دار با خصم همچون شیر باش که همیشه از قرق گاه خود پاس دارد و از دشمن هراس و در مقام تسلیم ضعیفتر مردم. و از ضرر دشمن غافل مشو که دشمن مرد دایم در نظر است و فرصت را منتظر. و در اداء حقوق اخوان سستی مکن و هرگز بر نفس خود مال و دولت دنیا را اختیار منما.

وَ رَأْسُ جَمِيعِ الْمَكْرُماتِ وَ رُوحُها وِلايَةُ آلِ اللهِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ
وَ مَنْ لَمْ يَذُقْ كَأْسَ الْوِلايَةِ كارِعاً فَلاتَرْجُ مِنْهُ الْمَكْرُماتِ السَّنِيَّةِ
هِيَ الدِّينُ وَالدُّنْيا هِيَ الْعِلْمُ وَالْحِجىٰ هِيَ الْفَضْلُ وَالتَّقْوىٰ وَحُسْنُ الْخَلِيقَةِ
مُصادِفُها قَدْ صادَفَ الْخَيْرَ كُلَّهُ وَ فاقِدُها مَعْرُوضُ كُلِّ بَلِيَّةٍ

و سر جمیع خیرات و روح تمامی مبرّات ولایة آل‌محمد است علیهم السلام که بهترین خلق خدایند و پیشوایان راه هدی. و هر کس از جام محبت آن بزرگواران ننوشد و در شناوری آن پهناور دریا نکوشد امید بزرگی و اخلاق نیك از او مدار و دل بر خوبی او مگذار. همین است دین و دنیا و علم و عقل و فضل و تقوی و خلق خوش و خوی دلکش. هر کس او را دریابد هر خیری را دارا است و آنکه او را ندارد نشانه هر بلا.

وَ لٰكِنْ تَوَلِّيهِمْ عَلَيْهِ عَلامَةٌ فَلَيْسَ وَلِيّاً كُلُّ مُبْدِي الْمَحَبَّةِ
فَمَنْ سَرَّهُ ما سَرَّهُمْ فَرِحاً بِهِ وَ مَنْ غَمَّهُ ما غَمَّهُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ
فَذٰلِكَ مِنْهُمْ طِينَةً وَ اِلَيْهِمِ لُحُوقاً فَعَوْدُ الْمَرْءِ حَيْثُ الْبَدِيئَةِ

و لکن دوستی ایشان را علامت و نشان است و نه هر کس اظهار دوستی کند دوست است و از ایشان. پس هر کس که مسرور کند او را آنچه ایشان را مسرور کرده در حالتی که بآن خوشحالی و سرور دارد و یا مهموم و مغموم دارد او را آنچه از مصیبتها که آن بزرگواران را محزون و اندوهناك ساخته پس این چنین کسی طینتش از ایشان است و برگشتش بسوی ایشان زیرا که برگشت مرد بهمانجاست که اول از آنجا آمده است بدء کم عود کم.

فَذٰلِكَ يَهْوِيهُمْ وَ يَهْوَوْنَهُ فَكُـــلُّ امْرِءٍ يَهْوىٰ جَنِيسَ الشَّكِيمَةِ
وَ لٰكِنْ عَظِيمٰاتُ الْمَصٰائِبِ لَمْ تَدَعْ سُرُوراً لَهُمْ أُفٍّ لِدُنْياً دَنِيَّةِ
وَ هَلْ تَرَكَ الْعٰاشُورُ فِينٰا مَسَرَّةً اَبَعْدَ مُصٰابِ الطَّفِّ بٰاقٍ لِفُرْحَةِ

پس این آن کسی است که خواهان ایشان است و آن بزرگواران هم طالب آن زیرا که هر مردی مجانس طبع خود را جوید و راه موافقت او را پوید. ولکن مصیبتهای سخت آن بزرگواران ابدا برای ایشان سرور و شادمانی نگذارده که کسی باین سبب خوشحال باشد اف بر این دنیای دون. آیا عاشورا میانه ما دوستان سروری گذارده یا بعد از مصیبتهای کربلا شادمانی برای کسی باقی مانده.

تَذَكَّرْتُ مٰا يُرْوىٰ مِنَ السَّبْيِ اِذْ اَتَوْا بِهِنَّ اُسٰارىٰ نَحْوَ اَشْقَى الْبَرِيَّةِ
عَرٰايٰا حُيٰارىٰ رُبِقَتْ بِحِبٰالِهٰا يُسَقْنَ عَنِيفاً كَالْاِمٰاءِ بِذِلَّةِ
فَاُدْخِلْنَ فِي النّٰادِي وَ غَصَّ بِاَهْلِهِ وَ هُمْ بَيْنَ فَرْحٰانٍ وَ سٰاكِبِ عَبْرَةِ

متذکر شدم آنچه روایت شده است از اسیری اسیران آل محمد وقتی که ایشان را اسیر و دستگیر کرده و بجانب شقی ترین خلق یزید بن معاویه آوردند. در حالتی که همه برهنه و حیران و سرگردان بودند و آن اسیرانِ خسته را بریسمانهای خود بسته و مانند کنیزان بخواری و دشواری میکشیدند و میبردند. تا آنکه آن ماتمزدگان را داخل کردند در مجلس آن بدبخت و آن مجلس پر بود از جمعیت و پاره‌ای از مجلسیان مسرور و شادمان بودند و جمعی گریان و اشك ریزان.

فَقٰامَ يَزِيدُ بَيْنَهٰا مُتَصَفِّحاً وُجُوهَ كَرِيمٰاتٍ فَيٰا خُسْرَ صَفْقَةِ

فَشٰافَ اَسِيراً وَ هْيَ تَسْتُرُ وَجْهَهٰا بِزَنْدٍ عَنِ النُّظّٰارِ مِنْ بَيْنِ نِسْوَةِ
فَقٰالَ وَ مَنْ هٰذِي فَقٰالُوا سُكَيْنَةُ فَسٰائَلَهٰا عَنْهٰا فَاَنَّتْ وَ رَنَّتِ
وَ قَدْ خَنَقَتْهٰا عَبْرَةٌ كٰادَ نَفْسُهٰا تَسِيلُ مِنَ الْاٰمٰاقِ مِنْ عُظْمِ مِحْنَةِ

که در این وقت یزید ملعون برخاست و در میان اسیران گردش میکرد و نظر بصورت یك یك از آن مخدرات عصمت و طهارت مینمود چقدر زیان کرد در این معامله خود. پس در میانه زنان دخترك اسیری را دید که با دست خود صورت خود را از تماشائیان پوشیده است. پس گفت این کیست گفتند سکینه نازپرور حسین پس بنای سؤال و جواب با آن مظلومه گذارد و آن مظلومه بگریه درآمد. و بطوری گریه در گلوی او گره کرده بود که نزدیك بود جان او از بزرگی محنت و مصیبت از گوشه‌های چشمش بیرون آید و فرو چکد.

فَقٰالَ لَهٰا مِمَّ الْبُكٰاءُ سُكَيْنَةُ فَقٰالَتْ اَصَبْرٌ بَعْدَ هٰذَا الرَّزِيَّةِ
بُنَيَّةُ خَيْرِ الْمُرْسَلِينَ وَ مٰا لَهٰا سِتٰارٌ عَنِ النُّظّٰارِ يٰا طُولَ حَسْرَةِ
فَنٰاحَ وَ نٰاحَ الْقَوْمُ مِنْ عُظْمِ رُزْئِهٰا وَ لَمْ يَتَمٰالَكْ مِنْ بُكٰاءٍ وَ زَفْرَةِ

پس بآن مظلومه گفت که ای سکینه گریه‌ات از چیست فرمود که آیا پس از این مصیبت صبری باقی میماند. دختر پیغمبر باشم و یك کهنه جامه‌ام نباشد که خود را از تو و نامحرمان مجلست بپوشم ای داد از طول حسرت و درازی ایام محنت. پس آن ملعون و تمامی آن جماعت از بزرگی مصیبت آن مظلومه بگریه درآمدند و آن بدبخت از گریه و ناله خودداری نتوانست بکند.

فَقٰالَ يَزِيدُ بْنُ الْبَغِيِّ عُبَيْدُ كَمْ عَتَوْتَ وَ مٰا اَقْسٰاكَ يٰا ابْنَ الْبَغِيَّةِ
فَقٰالَ لِزَجْرٍ رُدَّهُنَّ لِاَرْتَأِي وَ اَنْظُرَ فِي اَمْرِي وَ يَسْكُنَّ فَوْرَتِي
فَقٰالَتْ لَهُ مَهْلاً فَاَكْثَرُ عَبْرَتِي لِطَيْفٍ رَاَيْتُ اِذْ اُرِحْتُ بِلَيْلَتِي

پس یزید حرامزاده را رحم آمد و بر ابن زیاد خشم که ای حرامزاده عبید چقدر طغیان نمودی و بی‌رحم بودی و چقدر سخت بوده است دل تو. پس بزجر بن قیس موکل آن بیکسان گفت که اینان را برگردان تا در کار خود فکری کنم و در

امر خود نظری گمارم و آتش غضبم فرو نشیند. پس سکینه فرمود که ای یزید آرام گیر و مهلتی ده چرا که بیشتر گریه من از آن خوابی است که در امشب چون کمی راحت کردم دیدم.

فَقَالَ لَهَا قُصّی عَلَیَّ فَأَوقِفَتْ لِتَحْکِیَ رُؤْیَاهَا لِشَرِّ الْخَلِیقَةِ
فَقَالَتْ وَ اِنِّی مُنْذُ قُتِّلَ وَالِدِی مُنِعْتُ رُقَادِی فِی الطَّرِیقِ وَ رَاحَتِی
فَقَدْ رَکَّبُونِی فَوْقَ اَدْبَرَ اَعْجَفٍ یُعَنِّفُنِی زَجْرُ بْنُ قَیْسٍ بِزَجْرَةٍ
اِلَیٰ لَیْلَتِی هٰذِی فَأُغْمِیَ سَاعَةً عَلَیَّ اِذاً قَصْرٌ مِنَ النُّورِ حَضْرَتِی

پس آن ملعون گفت که خواب خود را بر من قصه کن پس آن مظلومه را واداشتند که خواب خود را از برای بدتر خلق یزید حکایت کند. پس فرمود از وقتی که پدر بزرگوارم کشته شد در راه خواب و راحت از من گرفته شد. چرا که مرا بر شتر زخم‌دار لاغری سوار کرده بودند و موکل من زجر بن قیس مرا زجر و آزار بسیار میکرد. تا امشب که ساعتی بیهوش شدم و دمی راحت که قصری را از نور در حضور خود مشاهده کردم.

شَرَائِفُهُ الْیَاقُوتُ یَلْمَعُ نُورُهَا زَبَرْجَدَةٌ اَرْکَانُهَا ذَاتُ لَمْعَةٍ
وَ اَبْوَابُهُ الْعُودُ الْقَمَارِیُّ بَیْنَمَا اُلَاحِظُهَا[1] عَجْباً بِهِ بَعْدَ حَیْرَتِی
اِذاً فُتِّحَتْ اَبْوَابُهُ فَاِذاً بَدَا مَشَائِخُ زُهْرٌ کَالْبُدُورِ بِبَهْجَةٍ
وَ یَقْدُمُهُمْ مِنْهُمْ وَصِیفٌ سَأَلْتُهُ عَنِ الْقَصْرِ وَ الْقَوْمِ الْکِرَامِ الْاَجِلَّةِ

کنگره‌های آن قصر همه یاقوت بود و نور آنها رخشان و ستونهای او یك دانه زبرجد تابان. و دَرهای او عود قماری پس در آن اثنا که از روی تعجب پس از حیرت خود آن را تماشا میکردم. ناگاه درهای او گشوده شد و پیرمردانی نورانی که در روشنیِ رخساره همچون ماههای تابان بودند نمایان شدند. و پیشاپیش ایشان خادمی بود او را از قصر و از آن جماعت بزرگان و نیکان سؤال کردم.

فَقُلْتُ لِمَنْ هٰذَا الْبِنَاءُ فَقَالَ لِلْحُـــسَیْنِ اَبِیکِ الْخَیْرِ یَا خَیْرَ نِسْوَةٍ

۱- اُلاحِظُهُ، خ اصل.

فَقُلْتُ وَ مَنْ هُمْ قَالَ ذٰلِكَ آدَمُ وَ نُوحٌ وَ اِبْرَاهِیمُ صَاحِبُ خُلَّةٍ
وَ مُوسیٰ وَ عِیسیٰ ثُمَّ اَقْبَلَ بَعْدَهُمْ عَظِیمٌ کَبَدْرٍ بَازِغٍ فِی الدُّجِیَّةِ
حَزِیناً کَئِیباً قُلْتُ مَنْ هُو فَقَالَ ذَا اَبُوكِ رَسُولُ اللهِ خَیْرُ الْخَلِیقَةِ

پس از آن خادم پرسیدم که این قصر از که و نام صاحبش چیست گفت از پدر برگزیده‌ات حسین است ای بهتر زنان عالم. پس گفتم این مردان بزرگوار کیانند گفت ایشان آدم صفی و نوح نجی و ابراهیم خلیل و موسی کلیم و عیسی روح الله است پس بعد از ایشان مرد بزرگواری نمایان شد که مانند ماه تابان در شب تاریك بود. بحالت حزن و اندوه پس گفتم این بزرگوار کیست گفت جد تو پیغمبر که بهتر اهل عالم و سرور اولاد آدم است.

فَقُلْتُ اَیَا جَدّاهُ اَمَّا رِجَالُنَا فَقَدْ قُتِلُوا فِی نِینَویٰ شَرَّ قِتْلَةٍ
وَ اَطْفَالُنَا یَا جَدُّ قَدْ ذُبِحُوا کَمَا یُذَبَّحُ شَاةٌ[1] لَیْسَ تُسْقیٰ بِشَرْبَةٍ
وَ اَمَّا النِّسَاءُ قَدْ سُبِینَ حَوَاسِراً وَ قَدْ حُمِلَتْ مِنْ فَوْقِ کُلِّ مَطِیَّةٍ

بخدمت آن بزرگوار شتافتم پس عرض کردم ای جد بزرگوار اما مردان ما که همه در نینوا به بدتر کشته شدنی کشته شدند. ای جد بزرگوار و اطفال ما همگی مانند گوسفند سرهای ایشان از تن جدا شد و یك شربت آب بلب خشك آنها نرسید. و اما زنان که همه اسیر و دستگیر شدند در حالتی که همه با روهای گشوده و حسرت‌زده و محنت‌رسیده بودند و ایشان را بالای شتران نشانیده بودند.

اَیَا جَدِّ لَوْ شَاهَدْتَنَا فِی مَسِیرِنَا اُسَاریٰ عَلَی الْاَقْتَابِ مِنْ غَیْرِ سُتْرَةٍ
یَسُبُّونَنَا اَنّیٰ مَرَرْنَا کَاَنَّنَا مِنَ الزَّنْجِ اَوْ مِنْ اَهْلِ بَغْیٍ وَ بِدْعَةٍ

ای جد بزرگوار کاش بودی و میدیدی ما را در سفر اسیری خود که اسیران چند بودیم بالای قتبهای بی‌روپوش شتران. هر جا که میگذشتیم ما را دشنام میگفتند گویا ما از زنگیان یا از اهل بدعت و سرکشی و طغیانیم.

۱- شَاءٌ، خ اصل.

اَیا جَدِّ لَمْ یَرْعَوْکَ فِینا کَاَنَّهُمْ عَلیٰ کُفْرِهِمْ فِی اَعْصُرِ الْجاهِلِیَّةِ
اَحَلُّوا عَلَی الْعُدْوانِ هَتْکَ حَرِیمِنا وَ سَبْیَ ذَرارِینا وَ نَهْبَ الْبَقِیَّةِ
اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَنا اِذْ اَتَوْا بِنا اِلیٰ مَقْتَلٍ اَسْریٰ فَیا طُولَ عَوْلَةِ

ای جد بزرگوار رعایت نکردند حق تو را درباره ما گویا ایشان بر کفر خود که در زمانهای جاهلیت داشتند باقی بودند. حلال کردند بر دشمنان هتك حرمت ما را و اسیر کردن زنان و دختران ما را و غارت کردن بقیه از اموال ما را. ای جد بزرگوار کاش بودی و میدیدی وقتی که ما را بحالت اسیری وارد بر قتلگاه کردند و بر سر نعش جوانان چقدر طول کشید زمان ناله و فغان ما.

اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَ فَرْخَكَ ظامِئاً جَریحاً طَریحاً فِی تُرابِ الْمَذَلَّةِ
عَلا صَدْرَهُ شِمْرٌ بِنَعْلَیْهِ بَعْدَ ما تَرَضَّضَ مِنْ جَوْلانِ خَیْلٍ بِحَلْبَةِ

ای جد بزرگوار کاش میدیدی فرزند دلبندت حسین را که با حالت تشنگی و زخم بسیار بر خاك مذلت افتاده بود. و شمر با پای چکمه‌دار بر سینه او بالا رفته بود بعد از آنکه استخوانهای بدنش از جولان کردن اسبان و تاختن ناگهان آنها در هم شکسته بود.

اَیا جَدِّ لَوْ شاهَدْتَنا فِی مَناقِلٍ یُلاحِظُنا مِنْ اَهْلِها کُلُّ سُوقَةٍ
یَرانا عَرایا کُلُّ بَرٍّ وَ فاجِرٍ لَشاهَدْتَ خَطْباً مِنْ عَظیمِ الْبَلِیَّةِ

ای جد بزرگوار اگر بودی و میدیدی ما را در هر محفلی که هر بی سر و پا ما را مشاهده میکرد. و هر نیك و بدی ما را برهنه میدید از بزرگی بلا و محنت امری خطیر مشاهده مینمودی.

فَعانَقَنِی جَدّی حَزیناً وَ ضَمَّنِی اِلیٰ صَدْرِهِ یَبْکِی وَ اَبْکِی لِمِحْنَتِی
وَ یَبْکُونَ رُسْلُ اللهِ مَعْنا وَ اَشْتَکِی اِذاً بِمُنادٍ قالَ یا بِنْتَ صَفْوَةٍ
دَعینا فَقَدْ اَوْجَعْتِ مِنّا قُلُوبَنا وَاَبْکَیْتِ خَیْرَ الرُّسْلِ مِنْ طُولِ شَکْوَةٍ

پس جد بزرگوارم بحالت حزن و اندوه مرا بوسید و بسینه خود چسبانید و بجهت محنتها و مصیبتهای من گریه میکرد و من هم گریه میکردم. و پیغمبران خدا هم

با ما میگریستند و من در شکوه بودم که در این وقت منادی ندا کرد که ای سکینه ای دختر برگزیدگان خلق خدا. ما را واگذار و دست از شکایت بردار که دلهای همه ما را بدرد آوردی و بهتر پیغمبران را از طول مدت شکایت گریاندی.

فَجاءَ وَصیفٌ مِنْهُمُ وَ اَقامَنِی وَ اَدْخَلَنِی قَصْراً وَ مَرَّ بِنِسْوَةِ
اِذاً خَمْسُ نِسْوانٍ وَ لٰکِنَّ مَرْاَةً عَلَیْها ثِیابُ زِیُّ اَهْلِ الْمُصیبَةِ
اِذاً بِقَمیصٍ فِی یَدَیْها مُضَرَّجٍ بِدَمٍ وَ قَدْ کانَتْ تَنُوحُ بِعَبْرَةِ
وَ تَلْطِمُ خَدَّیْها وَ تَجْرِی دُمُوعُها عَلیٰ وَجْنَتَیْها کَاللُّئالِی السَّنِیَّةِ

پس خادمی پیش آمد و مرا از خدمت جدم برد و در قصری داخل کرد و بزنانی چند گذشت. که در این وقت چشمم بر پنج زن افتاد ولی یکی از آن زنان جامه‌ها در بر داشت مانند لباس ماتمداران و اهل مصیبت و در دست او پیراهنی خون‌آلوده بود و با چشم گریان نوحه‌خوانی میکرد و لطمه بر رخساره خود میزد و اشکهای او مانند مروارید رخشان بر صورتش میبارید.

فَقُلْتُ مَنِ النِّسْوانُ قالَتْ وَصیفَةٌ خَدیجَةُ الْکُبریٰ وَ مَرْیَمُ وَ الَّتی
تَلیها مَقاماً فَهْیَ بِنْتُ مُزاحِمٍ وَ اُخْریٰ لَدَیْها اُمُّ مُوسَی الْعَلِیَّةِ

پس گفتم که این زنان کیانند کنیزکی گفت که اینها خدیجه کبری و مریم مادر عیسی و آنکه پشت سر او ایستاده آسیه بنت مزاحم است و دیگری که در نزد او است مادر موسی است که صاحب مرتبه بلندی و شرف است.

فَقُلْتُ وَ مَنْ ذاتُ الْقَمیصِ الْمُضَرَّجِ فَقالَتْ هِیَ الزَّهْراءُ اُمُّ الرَّزِیَّةِ
فَصِرْتُ اِلیٰ اُمّی فَقالَتْ سُکَیْنَةُ فَقُلْتُ نَعَمْ یا خَیْرَ اُمٍّ وَ جَدَّةٍ
فَقامَتْ وَ ضَمَّتْنِی اِلَیْها تَحَسُّراً وَ قَدْ خَنَقَتْها عَبْرَةٌ بَعْدَ زَفْرَةِ
وَ تَلْطِمُ خَدَّیْها وَ تَجْشَأُ بِالْبُکا تَنُوحُ بِتَضْوارٍ تَصیحُ بِعَوْلَةِ

پس گفتم این زن که پیراهن خون‌آلود را دارد کیست گفت این فاطمه زهراء است که صاحب این ماتم و عزا است. پس خدمت جده‌ام مشرف شدم چون مرا دید فرمود سکینه عرض کردم بلی ای بهتر مادر و جده. پس جده‌ام برخاست و

مرا از روی حسرت و محنت بخود چسبانید و بعد از ناله و فریاد زیاد گریه گلوی او را گرفته بود و لطمه بر رخساره خود میزد و از روی حزن و اندوه و جزع و فزع برمیخاست بگریه و زاری و نوحه گری میکرد و فغان مینمود و بخود می‌پیچید و ناله میکرد.

فَقُلْتُ اَیَا اُمّاهُ اُوتِمْتُ مِنْ اَبی عَلیٰ صِغَرٍ قالَتْ فَیا طُولَ وَیْلَتی
فَقالَتْ وَ مَنْ اَحْنیٰ عَلَیْکُنَّ بَعْدَهُ وَ مَنْ لَمَّکُنَّ بَعْدَ نَشْرٍ وَ فُرْقَةٍ
وَ اَیْنَ رِجالی اَخْبِری عَنْ عَلیلِهِمْ وَ عَنْ حالِهِ مَعْ طُولِ سُقْمٍ وَ عِلَّةٍ

پس عرض کردم ای مادر در کودکی از پدر خود یتیم شدم پس فرمود ای داد از طول مدت محنت و مصیبت من. پس فرمود ای سکینه کی بعد از پدرت بر شما مهربانی کرد و غمخواری و پرستاری نمود و پس از آنکه پراکنده و متفرق شدید کی شما را جمع‌آوری کرد. کجایند مردان و فرزندان من مرا خبری از علیل بیمارشان ده و از حالت او بگو که چه کرد با آن بسیاری رنجوری و بیماری.

فقلْتُ اَرادُوا قَتْلَهُ غَیْرَ مَرَّةٍ وَ یَدْرَأُ عَنْهُ السُّقْمُ صَوْبَ الْمَنِیَّةِ[1]
وَ قَدْ سَلَبُوهُ یَوْمَ نَهْبٍ وَ لَمْ یَکُنْ یُطیقُ نُهُوضاً مِنْ سِقامٍ وَ کَأْبَةٍ

پس عرض کردم که ای جده بزرگوار چند دفعه اراده قتل او را کردند ولی بیماری و رنجوری که داشت دفع بلا و کشته شدن از او نمود و در روزی که ما را غارت میکردند او را هم آنچه داشت ربودند و از ضعف بیماری و رنجوری و اندوه و گرفتاری بر بستر ناتوانی افتاده طاقت برخاستن نداشت.

اَیا اُمِّ لَوْ شاهَدْتِهِ وَ هُوَ ناحِلٌ عَلیلٌ ضَعیفٌ فی اُوامٍ وَ جَوْعَةٍ
وَ قَدْ رَکَّبُوهُ فَوْقَ اَدْبَرَ اَعْجَفٍ عَلیٰ قَتَبٍ قَدْ اَعْنَفُوهُ بِزَجْرَةٍ
اَتَوْهُ بِغُلٍّ جامِعٍ فی نُحُولِهِ فَغَلُّوهُ کَالْعَبْدِ الْاَسیرِ بِذِلَّةٍ

ای مادر کاش بودی و میدیدی او را با آن حالت لاغری و رنجوری و ناتوانی که

۱- و قَدْ دَرَأَ الْاَسْقامُ مِنْهُ الْمَنِیَّة، خ ل ص.

داشت و در تشنگی و گرسنگی بسر میبرد و با وجود این او را بر شتر زخم‌دار لاغری سوار کرده بودند و بر بالای قتب آن نشانیده و آن شتر را بسختی میراندند. و در همان حالت رنجوری و لاغری که داشت غل جامعه آوردند و او را مانند غلامی که باسیری برود بذلت و خواری در غل و زنجیر کردند.

فَمَهْما رَاَیْ مِنْ ثِقْلِهِ وَ اخْتِمائِهِ بِحَرِّ هَجیرٍ ظَلَّ یَبْکی لِنِسْوَةٍ
وَ اَغْلالِها مَعْ ضَعْفِها وَ حِبالِها عَلیٰ قَتَبِ الْبُعْرانِ مِنْ غَیْرِ جُلَّةٍ

ای جده بزرگوار هر وقت آن علیل بیمار با آن سنگینی غل و داغ شدن آن بگرمی آفتاب سوزان ما را میدید گریه میکرد از برای زنان و غلها و ریسمانها و ضعف ایشان بآن حالت که بالای قتبهای بی‌روپوش شتران بودند.

سَأَلْناهُمُ فَکَّ الْعَلیلِ فَشَدَّدُوا وَ شَدُّوا بِحَبْلٍ رِجْلَهُ مِنْ عَداوَةٍ
فَاَفْخاذُهُ سالَتْ دَماً وَ تَقَرَّحَتْ لِشِدَّةِ ما شَدُّوهُ مِنْ تَحْتِ ناقَةٍ

ای جده بزرگوار التماس میکردیم گشودن آن علیل بیمار را پس زنجیرهای او را سخت‌تر میکردند و از عداوت پای مبارکش را با ریسمان می‌بستند بطوری که رانهای مبارکش مجروح شده بود و از شدت اینکه پاهای او را بزیر شکم شتر بسته بودند خون از آنها جاری بود.

وَ قَدْ کانَ یَبْکی لَیْلَهُ وَ نَهارَهُ وَ مَهْما رَآنا ناحَ نَوْحاً بِرَنَّةٍ
وَ مَهْما رَاَیْ رَأْسَ الْحُسَیْنِ عَلَی الْقَنا بَکیٰ نَحْوَ ثَکْلیٰ اَعْوَلَتْ بِالْعَشیرَةِ

آن بیمار روز و شبش را در گریه و زاری بود و چون ما را میدید ناله و فریادش بلند میشد. و هر وقت سر مقدس پدرم حسین را میدید مانند زن بچه مرده که در میان خویشان فریاد بناله و فغان برآورده گریه میکرد.

فَاَنَّتْ وَ رَنَّتْ ثُمَّ قالَتْ اَهٰکَذا جَریٰ بَعْدَنا فیکُمْ فَیا عُظْمَ ضَیْعَتی
فَمَنْ غَسَّلَ الْمَقْتُولَ قُرَّةَ اَعْیُنی وَ کَفَّنَ مَنْ واراهُ اَثْناءَ حُفْرَةٍ
وَ مَنْ زارَهُ مِنْ بَعْدِ ذاکَ مِنَ الْوَریٰ فَقُلْتُ وَ حَرُّ الْحُزْنِ یُلْهِبُ مُهْجَتی
اَلا غِسْلُهُ عَبْراتُنا وَ دِماؤُهُ وَ اَکْفانُهُ رَمْلُ الْفَلا حینَ ذُرِّتِ

پس جده‌ام بنای گریه و زاری نهاد پس از آن فریاد برآورد که ای سکینه آیا چنین مصیبتها پس از ما بر شما وارد آمد ای داد از بزرگیِ محنت فرزندان و دختران و بازماندگان من. پس فرمود ای سکینه پس که غسل داد نور دیده در خون کشیده‌ام حسین را و کفن کرد و در خاك سپرد و پس از این واقعه که بزیارت قبر او رفت از مردم پس عرض کردم بحالتی که آتش حزن و اندوه در جانم افروخته و شعله‌ور شده بود که دانسته و آگاه باش که آب غسلش اشك چشم ما یتیمان و خونها بود که از بدن مقدسش رفته بود و کفنهای او ریگهای بیابان بود که باد آورده بود و بر بدن مقدسش پاشیده بود.

تَرَکْنَاهُ مَرْضُوضَ الْقَرَا وَ مُنَکَّلاً عَلَی الْاَرْضِ تَحْتَ الشَّمْسِ عَادِمَ سُتْرَةٍ
وَ زُوَّارُهُ وَحْشُ الْفَلَا وَ طُیُورُهَا وَ یَبْکِی عَلَیْهِ الْمُعْصِرَاتُ بِهَطْلَةٍ

او را واگذاردیم بحالتی که استخوانهای سینه و پشت او شکسته و خرد شده بود و برابر آفتاب سوزان بی جامه و روپوش برو درافتاده بود. و زیارت کنندگان او وحشیان و مرغان بیابان بودند و گریه کنندگان بر او ابرها بودند بقطره‌های باران.

فَصَاحَتْ وَ قَالَتْ فِی عَوِیلٍ وَ لَوْعَةٍ فَوَا وَلَدَا یَا خَیْرَ حَیٍّ وَ مَیِّتٍ
وَ وَا قِلَّةَ النُّصَّارِ وَا سُوءَ مَا جَرَیٰ لِمَا لَمْ یُرَاعُوا فِیكَ حَقَّ الْقَرَابَةِ

پس در این وقت جده‌ام فریاد برآورد و بسوزش دل و فغان ناله را سر کرد که واولداه واحسیناه ای فرزند دلبندم حسین ای بهتر زنده و مرده اهل عالم. ای داد از کمی یاران و یاورانِ من فریاد از بدی آنچه بتو رسیده و حق قرابت و خویشی تو را به پیغمبر رعایت نکردند.

اِذاً بِالنِّسَاءِ الثَّاکِلَاتِ فَقُلْنَ لِی دَعِی تَسْتَرِحْ بِنْتُ النَّبِیِّ بِرَاحَةٍ
فَاَهْلَکْتِهَا مِنْ شِدَّةِ النَّوْحِ وَ الْبُکَا وَ اَهْلَکْتِهَا[1] مِنْ ذِکْرِ هٰذِی الرَّزِیَّةِ

که در این وقت آن زنان ماتمدار نزد من آمدند و گفتند ای سکینه دست از شکایت بردار و دختر پیغمبر را دمی باستراحت و راحت بگذار که او را از

۱- اَهْلَکْتِنَا، خ اصل.

زیادتی گریه و زاری و ذکر مصیبت و محنت خود هلاك کردی.

فَصَاحَ یَزِیدُ بِالْبُکَاءِ وَ قَوْمُهُ یَنُوحُونَ حَیْرَانِینَ مِنْ قُبْحِ صَنْعَةٍ

پس چون آن مظلومه خواب خود را تمام کرد یزید ملعون فریاد بگریه برآورد و اهل مجلس آن بدبخت هم بگریه درآمدند و همگی حیران و سرگردان بودند از زشتی عمل خود.

فَلَعْنَةُ رَبِّ الْعَرْشِ وَ الْفَرْشِ وَ السَّمَا وَ لَعْنَةُ کُلِّ الْعَالَمِینَ وَ لَعْنَتِی
عَلَیْهِمْ مَدَی الْاَعْصَارِ مَا نَاحَ نَائِحٌ وَ مَا دَامَ ذِکْرٌ فِی الْوَرَیٰ مِنْ رَزِیَّةٍ
وَصَلَّیٰ مَلِیكُ الْعَرْشِ وَالْفَرْشِ وَالسَّمَا عَلَیٰ آلِ خَیْرِ الْمُرْسَلِینَ بِرَحْمَةٍ

پس لعنت پرورنده عرش و فرش و آسمان و لعنت من و همه عالمیان و جهانیان بر آن نابکاران باد در همه اعصار و تمامی روزگار تا آن زمان که نوحه گری ماتم دارد و مادام که در خلق ذکر از محنت و مصیبتی آید. و درود بی‌پایان فرستد برحمت شایان خود پادشاه عرش و فرش و زمین و آسمان بر اهل بیت بهتر فرستادگان و مهتر جهانیان.

کَرِیمُ بْنُ اِبْرٰهِیمَ عَبْدُکُمُ الَّذِی اَتَاکُمْ بِظَهْرٍ مُثْقَلٍ مِنْ خَطِیئَةٍ
وَ لَمْ یَحْتَسِبْ اِلَّا ثَلٰثاً وِلَاءَکُمْ وَ بُغْضَ اَعَادِیکُمْ وَ نُصْحاً بِتَوْبَةٍ

پس خطاب بموالی و سادات خود عرض میکند که کریم بن ابراهیم بنده و غلام شما است که با پشتی سنگین از گناه بشما پناه آورده و هیچ خواهش نکند جز سه چیز را دوستی شما و دشمنی دشمنان شما و توبه خالص.

منها فی الرثی:

قَدْ جَدَّدَ اِذْ عَلَا غَلِیلِی اَرْزَاءُ حُسَیْنِ الْجَلِیلِ
سَاعِدْ بِبُکَاكَ یَا خَلِیلِی مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةِ
یَبْکِی لِمُصَابِهِ الرَّسُولُ قَدْ عَجَّ لِرُزْئِهِ الْبَتُولُ
قَدْ نَاحَ عَلِیٌّ النَّبِیلُ مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِیبَةِ

همانا مصیبتها و محنتهای مولای بزرگوارم حسین سوزش دل مرا تازه و غمهای

مرا بی‌اندازه کرد همینکه بلندی گرفت. ای دوست من مرا در گریه و زاری خود یاری کن که بسیار بزرگ است این مصیبت. در مصیبت او پیغمبر خدا میگرید و بتول عذرا فاطمه زهراء در ماتمش فریاد و فغان دارد و امیرالمؤمنین نوحه گری میکند ای داد از بزرگی این مصیبت.

تَبْكِيهِ مَلَائِكُ السَّمَاءِ وَ الْجِنُّ تَضِجُّ بِالْبُكَاءِ
وَ الطَّيْرُ تَنُوحُ فِي الْهَوَاءِ مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة
قَدْ اَصْبَحَتِ الْعُيُونُ عَبْرىٰ بِالْحُزْنِ تَرَى الصُّدُورَ زَفْرىٰ
فِي الْخَلْقِ بَدَى الضَّجِيجُ تَتْرىٰ مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة

ملائکه آسمان بر او گریانند و جنیان در ناله و فغان و مرغان در هوا نوحه‌خوان چقدر بزرگ است این مصیبت. همه چشمها اشك‌فشانند و سینه‌ها را میبینی که بحزن و اندوه در جوش و خروش و در خلق عالم فریادها منتشر و عیان چقدر بزرگ است این مصیبت.

قَدْ دَقَّ عِظَامَهُ الْخُيُولُ قَدْ اَضْنىٰ رِجَالَهُ الْكُبُولُ
قَدْ اَنْحَلَ اَهْلَهُ الْحُبُولُ مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة
اَمْسَيْنَ نِسَاؤُهُ اُسَارىٰ قَدْ اَصْبَحَ وُلْدُهُ حُيَارىٰ
قَدْ جُزِّرَ صَحْبُهُ جِزَاراً مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة

استخوانهای بدنش را اسبان بنی‌امیه در هم کوبیدند و نرم کردند و بازماندگان مردانش را غلها و زنجیرها بیمار و رنجور ساخت و زنان و دخترانش را ریسمانهای ظلم ستمکاران لاغر کرده و بتعب انداخت چقدر بزرگ است این مصیبت. زنانش همه اسیر و دستگیر و فرزندانش همه حیران و سرگردان و یاران و یاورانش مانند گوسفندان سر از تن جدا و پیکرشان بخون خود در شنا شد فریاد از بزرگی این مصیبت.

قَدْ اُثْخِنَ بِالْجِرَاحِ جِسْمُه وَ انْدَقَّ بِاِثْرِ ذَاكَ عَظْمُه
قَدْ اُلْقِيَ فِي الْقِفَارِ رَسْمُه مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة

تَلُّوا لِجَبِينِهِ عَلِيّاً قَدْ شُدَّ مُغَلَّلاً مَلِيّاً
سَرُّوا بِاِسَارِهِ بَغِيّاً مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة

بدن نازنینش بسبب جراحتها و زخمها سنگین و در خون خود رنگین شد و پس از آن استخوانهای او در هم کوفته و نرم گردید و در میان بیابان انداخته شد چقدر بزرگ است این مصیبت. و فرزند دلبندش سید ساجدین برو درافتاده و پیشانی مقدسش بر خاك نهاده شد و چهل منزل راه آن بیمار خسته را در غل و زنجیر بسته بودند و یزید حرامزاده را باسیری او خوشحال کردند ای داد از بزرگی این مصیبت.

لَوْ شِئْنَ نِسَاؤُهُ بُكَاءاً قَدْ دُقَّ رُؤُسُهَا وِلَاءاً
اُورِدْنَ مِنَ الْاُوَامِ مَاءاً مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة[1]
وَيْلاً سَلَبُوا حِلَى الصَّبَايَا سُحْقاً حَمَلُوهُمُ سَبَايَا
مِنْ فَوْقِ صِعَابِهِمْ عَرَايَا مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة

اگر این زنان ماتمزده میخواستند گریه کنند از عقب بر سر آنها میکوفتند و از شربت تشنگی آنها را آب میدادند چقدر بزرگ است این مصیبت. واویلاه وامصیبتاه که زیور و زینتهای کودکان را ربودند دوری باد ایشان را از رحمت خدا که آن بزرگواران را اسیر کرده و برهنه نمودند و بر بالای شتران سختِ تندرو نشانیدند ای داد از بزرگی این مصیبت.

يَا مَوْلَايَ عَبْدُكَ الْكَرِيمُ اَلرِّقُّ الْخَاطِئُ الْاَثِيمُ
فِي نَظْمِ رِثَاكَ مُسْتَدِيمُ مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة
لَا قُنْوَةَ لِي سِوىٰ وِلَاكُمْ اَنْ يَذْكُرَ رُزْئَكُمْ[2] بَكَاكُمْ

۱- لَوْ شِئْنَ نِسَاؤُهُ بُكَاءاً اَوْ رُدْنَ مِنَ الْاُوَامِ مَاءاً
قَدْ دُقَّ رُؤُسُهَا وِلَاءاً مَا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصِيبَة ، خ اصل.

۲- یذکر رزؤکم، خ اصل.

آنَساهُ بَلاءَهُ بَلاکُمْ مٰا اَعْظَمَ هٰذِهِ الْمُصیبَةَ

ای سید و مولای من بنده خانه‌زاد شما کریم که صاحب خطاها و گناهان است. نظم درآوردن مصیبتهای شما را دائم طالب و خواهان است چرا که بسیار بزرگ است این مصیبت. ذخیره مالی برای خود سوای دوستی شما ندارد و همین را دارد که مصیبتهای شما را ذکر کند و بر شما گریه کند. مصیبتها و بلاهای شما محنتها و بلاهای خود او را از یاد برده بسیار بزرگ است این مصیبت.

منها فی الرثی:

مٰا ذَا الْمُصٰابُ الَّذی عَمَّ الْبَرِیّٰاتِ تَزَلْزَلَتْ مِنْهُ اَرْکانُ السَّمٰوٰاتِ
مٰا بِالْبِلادِ عَلَیْهَا الْحُزْنُ وَ الْکَرَبُ مٰا بِالْعِبادِ اُصیبُوا بِالرَّزِیّٰاتِ
اَرَی الْبَرٰاری قَدِ اغْبَرَّتْ مَسالِکُهٰا اَرَی الْبِحارَ وَ شیبَتْ بِالْکُدُورٰاتِ

این چه مصیبت است که خلق جهان را فرا گرفته و ارکان هفت آسمان از آن بتزلزل درآمده. چه رسیده است بشهرها که بر تمامی آنها حزن و اندوه کشیده شده چه رسیده است به بندگان خدا که بمحنتها و مصیبتها رسیده و مبتلایند. می‌بینم بیابانها را که راههای آمد و شد آنها گرد و غبار گرفته می‌بینم دریاها را که آبهای صاف آنها تیره و گل‌آلوده شده است.

اَرَی الرَّوٰاتِعَ قَدْ ضَلَّتْ مَرٰاتِعَهٰا اَرَی الطُّیُورَ وَ قَدْ صٰاحَتْ بِرَنّٰاتِ
کادَتْ تُجاوِبُ وَحْشُ الْبَرِّ مِنْ حَزَنٍ اَهْلَ الْبِلادِ بِاَصْنافِ النِّیاحٰاتِ

می‌بینم چرندگان صحرا را که مرتع و چراگاه خود را گم کرده می‌بینم مرغان هوا را که فریادها بناله و فغان بلند نموده. نزدیك است که وحشیان بیابان از حزن و اندوه باقسام نوحه‌خوانیها با شهریان و اهل بلاد جواب در جواب شوند.

کَاَنَّمٰا حَلَّ عٰاشُورٰا وَ جُدِّدَ لِلْاَنٰامِ وَ الدَّهْرِ اَنْواعُ الْمُصیبٰاتِ
فَیٰا فُؤٰادِی اسْتَعِدَّ فی مَأْتَمٍ تَرَکَ الْعُیُونَ تَهْمی بِدَمْعٍ کَالْمَطیرٰاتِ

گویا عاشورا در رسیده و اقسام محنتها و مصیبتها در روزگار و اهل آن تازه شده. پس ای دل من تو هم آماده و مهیا شو در مصیبت و ماتمی که چشمها را مانند

ابرهای باران گریان و اشك‌ریزان ساخته.

منها تشطیر فی الهوی

یٰا قَلْبُ لاتَدَعِ الْهَویٰ فَتَزیغَ عَنْ نَهْجِ الرَّشٰادَةِ
اُسْلُكْ سَبیلَ اُولِی النُّهیٰ اِرْفِضْ مَقالَ اُولِی الزَّهٰادَةِ
اِنْ کانَ وَصْلٌ فَالْمُنیٰ وَ بُلُوغُهُ لَهِیَ السَّعٰادَةُ
وَ اِذٰا تَقَصَّرَ طالِعٌ اَوْ کانَ هِجْرٌ فَالشَّهٰادَةُ

ای دل عشق را وامگذار و دست از او برمدار که از راه رشد و هدایت بدور میافتی. راه صاحبان عقل را برو و گفتار زاهدان را مشنو. اگر وصالت دست دهد که همان نهایت آرزو است و رسیدن باو عین سعادت. ولی اگر طالع کوتاهی کرد و بخت مساعدت ننمود و در هجران و فراق افتادی که خوش چیزی است کشته شدن و شهادت.

و منها قصیدة اخری فی الرثی

اَمٰا لَکَ عَنْ رَبْعِ الْبَلاءِ صُدُودُ وَ کُلُّ حَبیبٍ کانَ فیهِ فَقیدُ
فَلَیْسَ بِهِ لَیْلیٰ وَ لا هِنْدُ بَعْدَهٰا وَ لَیْسَ بِهِ قَیْسٌ وَ لَیْسَ حَمیدُ
وَ سُکّانُهُ وَحْشُ الْفَلاةِ وَ طَیْرُهٰا وَ غیلانُ اَکْنافِ الْقِفارِ وُفُودُ
فَلَا الدّارُ تِلْکَ الدّارُ لَا الْاَهْلُ اَهْلُهٰا کَاَنْ لَمْ یَکُنْ لِلْحَیِّ فیهِ عُهُودُ

آیا تو را از این سرمنزل محنت و بلا رو گردانی نباشد و اِعراضی نیابد با آنکه هر دوستی که در او بوده رفته و بر خاك خفته. نه لیلی در او ماند و نه پس از او هند و نه مجنون و نه پسندیده و حمیدی که یك تن از ایشان در این محنت کده بقائی ندیده. سکنا کنندگانش همه وحشیان بیابان و مرغان آن و واردشوندگان در او غولانِ اطراف بیابان. نه این خانه آن خانه‌ای است که بوده و نه اهلش آن اهلی که در او زیسته و غنوده گویا از برای هیچ زنده در او عهدی نبوده و ابدا در او مسکن ننموده.

فَاَیْنَ اَخِلّائی وَ اَیْنَ خِیامُهُمْ وَ اَیْنَ مَحَطُّ دُورِهِمْ وَ حُتُودُ

خَلَتْ دُورُهُمْ مِنْهُمْ وَاَقْوَتْ عِراصُهُمْ وَ ساقَهُمُ نَحْوَ الْفَناءِ عُصُودُ
فَهُمْ فِی بُطُونِ الْاَرْضِ رَمَّتْ عِظامُهُمْ وَ ضَمَّهُمُ بَعْدَ الْقُصُورِ لُحُودُ
فَلاتَطَأَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ تُرْبَ دُورِهِمْ لِأَنَّهُمُ تَحْتَ التُّرابِ رُقُودُ

پس کجایند دوستان من و کجاست خیمه و خرگاهشان و کجاست جای فرود آمدن منزلها و خانه‌های ایشان و راههای آمد و شدشان. خانه‌هاشان از آنها خالی و محفلهاشان همگی تهی مانده و مرگها همه آنها را بجانب نیستی و فنا رانده. پس ایشان در شکمهای زمین استخوانشان پوسیده و لحدهاشان بعد از آن قصرها که داشتند در بر کشیده. پس بعد از ایشان بر خاکهای خانه‌هاشان گام مزن و پای منه چرا که ایشان زیر همین خاکها خفتگانند و پوشیده و پنهان.

فَدُونَكَ ذِی الْاَطْلالَ تَبْکِی عَلَیْهِمِ وَ دُونَكَ ذِی الْاَطْیارَ کَیْفَ غَرِیدُ
اَبادَ صُرُوفُ الدَّهْرِ مِنْهُ رُسُومَهُمْ فَکَمْ لَكَ فِیهِ بَعْدَ ذاكَ لُبُودُ
قَدِ اسْتَخْلَفَتْ رَیْحانَهُ سَبْخَةٌ بِهِ وَ غِزْلانَهُ غُولُ الْفَلا وَ فُهُودُ

اینك ببین که این اثرهاشان بر آنها گریانند اینك ببین که چگونه بجای ایشان مرغان در ترانه و نواخوانند. حوادث روزگار اثرهای ایشان را برانداخته و هلاکشان ساخته پس بعد از اینهمه که دیدی چقدر است زیست تو در این دنیا. ببین که جای ریحان و لاله‌اش شوره‌زار شده و بجای آهوانش غولان بیابان و یوزان و پلنگان نشسته.

فَلا غَرْوَ اِنْ خانَ الزَّمانُ بِأَهْلِهِ وَ قَدْ خانَ مَنْ لِلْعالَمِینَ عَمُودُ
بِاَحْمَدَ وَ الذُّرِّیَّةِ الطّاهِرِینَ مِنْ اَطائِبَ مِنْهُمْ قائِمٌ وَ حَصِیدُ

پس اگر زمانه با اهل خود خیانت کند عجبی نیست چرا که با کسانی خیانت کرده که ستون عالم و عالمیان بودند و قلب جهانیان. خیانت ورزید با پیغمبر مختار و ذریه اطهار ابرار او که پاکیزگان روزگارند و پاره‌ای از آن بزرگواران را خوشه وجود برپا و پاره‌ای را دست زمانه درویده و بر باد فنا داده.

فَمِنْهُمْ کَسِیرُ الْجَنْبِ قَدْ ضاعَ حَقُّها عَلاها بِسَوْطِ الْاِقْتِرافِ مَرِیدُ

وَ مِنْهُمْ بِسَمِّ الْخائِنِینَ مُقَتَّلٌ وَ مِنْهُمْ بِسَیْفِ الظّالِمِینَ شَهِیدُ

پس یکی از ایشان دختر پهلوشکسته پیغمبر فاطمه اطهر بود که حق او را ضایع کردند و شیطان امت یعنی عمر ولد الزنا با تازیانه ظلم و ستم او را مغلوب و گوشه‌نشین ساخت. و یکی از ایشان فرزند دلبندش حسن بود که کشته زهر جفاکاران و خیانت کاران گردید و دیگری فرزند دیگرش حسین بود که با شمشیر ستمکاران شربت شهادت چشید.

وَ مِنْهُمْ بِاَغْلالِ الْاَعادِی مُکَبَّلٌ وَ مِنْهُمْ لِاَرْجاءِ الْقِفارِ طَرِیدُ
وَ مِنْهُمْ لَمَحْبُوسٌ بِسِجْنٍ مُطَبَّقٍ یُدِیمُ عَلَیْهِ بِالسِّیاطِ عَنُودُ
وَ مِنْهُمْ غَرِیبٌ سِیقَ فِی دارِ غُرْبَةٍ وَحِیداً وَ بِالسَّمِّ النَّقِیعِ کَمِیدُ

و بعضی دیگر از آن بزرگواران سید سجاد علی بن الحسین علیهما السلام بود که در غل و زنجیر دشمنان بسته و خواهران و عمه‌های آن مظلوم بودند که رانده اطراف بیابان و خسته و مانده گشتند. و یکی دیگر موسی بن جعفر علیهما السلام بود که چندین سال محبوس زندان تاریك سرپوشیده بود و دشمن خدا هرون ملعون در مدت یك سال امر میکرد که روزی یکصد تازیانه بر دوش مبارکش میزدند. و دیگری از ایشان غریب زمین خراسان علی بن موسی الرضا بود که یکه و تنها رانده دیار غربت شده و ترك وطن مألوف خود کرده و بزهر پرورده مأمون ملعون رنگ از گونه مقدسش پرید تا آخر با دل پردرد عزم سیاحت روضه رضوان کرد.

وَ ذٰلِکُمْ قَدْ کانَ لٰکِنْ مُصِیبَةٌ لَدَیْها مُصابُ الْعالَمِینَ زَهِیدُ
مُصابُ حُسَیْنٍ یا لَها مِنْ مُصِیبَةٍ بِناها عَلیٰ مَرِّ الدُّهُورِ مَشِیدُ
فَذاكَ مُصابٌ لا سُلُوَّ بِمَرِّهِ وَ ذاكَ مُصابٌ ذابَ مِنْهُ کُبُودُ

این مصیبتها همه بوده است ولی آن مصیبتی که همه مصیبتها در نزد او اندك و کوچك است مصیبت حسین است ای داد از این مصیبت که بگذشتن روزگار بنای او محکم و استوار میشود. این مصیبتی است که بگذشتنش تسلی پیدا نشود

و از یاد نرود این مصیبتی است که جگرها همه از او گداخته و آب شده و کباب است.

وَ اَنّیٰ سُلُوُّ الْمَرْءِ مِنْ طُولِ مِحْنَةٍ اَسٰاهٰا عَلیٰ کَرِّ الدُّهُورِ جَدِیدُ
وَ اَنّیٰ سُلُوُّ الْمَرْءِ مِنْ عُظْمِ مَأْتَمٍ اَبٰادَ جَمِیعَ الدَّهْرِ وَ هْوَ اَبِیدُ
وَ کُلُّ فُؤٰادٍ مِنْ شَجٰاهُ مُقَطَّعٌ وَ کُلُّ مُحَیّاً مِنْ اَسٰاهُ کَمِیدُ

مرد را کجا تسلی باشد از طول محنت و مصیبتی که سوزش او بگذشتن روزگار و مرور و دهور تازه شود و کهنه نگردد. و کجا تسلی یابد دل مرد از بزرگی ماتمی که تمامی ملك را هلاك و تمام کرده و خود باقی است. و همه دلها از حزن و اندوه او چاك چاك است و هر رخساره تابانی از سوزش او از آب و رنگ رفته و تغیر پذیرفته.

فَمٰا اَنْسَ لاٰ اَنْسَ الَّذِی جَمَعَ الْوَریٰ وَحِیداً فَرِیداً اَحْدَقَتْهُ جُنُودُ
یُنٰادِی اَلا هَلْ مِنْ مُغِیثٍ یُغِیثُنٰا وَ هَلْ ذٰائِدٌ عَنّٰا الْبَلاٰءَ یَذُودُ
وَ هَلْ مَنْ یَخٰافُ اللهَ فِینٰا وَ هَلْ بِکُمْ لِیَمْنَعَ عَنْ آلِ الرَّسُولِ رَشِیدُ

پس هر چه را فراموش کنم و از یاد برم فراموش نمیکنم آقای خود حسین را که با آنکه باعث جمع‌آوری تمامی موجودات و مخلوقات بود یکه و تنها مانده و بر گرد او لشکر اعدا صف زده بودند و فریاد میکرد که آیا فریادرسی باشد که بفریاد ما غریبان برسد آیا حمایت کننده یافت شود که از ما بلا را دور کند. آیا کسی باشد که درباره ما از خدا بترسد آیا در میانه شما یك نفر پاك‌فطرت بهم رسد که از اهل بیت پیغمبر خود منع اذیت و آزار این اشرار را کند.

فَلَمْ یَأْتِهِ مِنْهُمْ جَوٰابٌ وَ اِنَّمٰا اَتٰاهُ رِمٰاحٌ شُرَّعٌ وَ حَدِیدُ
بَلیٰ قَدْ اَجٰابَتْ فِرْقَةٌ هٰاشِمِیَّةٌ وَ طٰائِفَةٌ حَظٌّ لَهُمْ وَ جُدُودُ
رِجٰالٌ تَوَلَّی اللهُ اِجْلالَ شَأْنِهِمْ وَ لَیْسَ لَهُمْ فِی الْعٰالَمِینَ عَدِیدُ

پس هر چه آن غریب مظلوم استغاثه فرمود او را از آن جماعت جوابی نیامد چرا آمد ولی همه نیزه‌های بلند و تیر تیز و تیغ خونریز. بلی گروهی از بنی‌هاشم

و جماعتی دیگر هم او را جواب گفتند و بیاریش رفتند که آن سعادتمندان را بختهای خوش و نصیبهای پاکیزه و دلکش بود. مردانی که خدا بزرگی شانشان را دوست داشته و رفعت و اجلالشان را خواسته و در میان جهانیان یکتا و بی نظیر و همتا بودند.

بِهِمْ تَنْثَنِی فِی کُلِّ خَیْرٍ خَنٰاصِرُ بِهِمْ یَبْتَدِی الْوَصّٰافُ ثُمَّ یُعِیدُ
نُجُومُ سُعُودٍ فِی سَمٰوٰاتِ خَیْلِهِمْ وَ فِی تَحْتِ آجٰامِ الرِّمٰاحِ اُسُودُ
وَ قَدْ اَوْقَدُوا لِلْحَرْبِ نٰاراً لَهِیبُهٰا یَسُوقُ لِاَجْنٰادِ الْعِدیٰ وَ یَقُودُ

در هر نیکی و خوبی انگشت اشاره خلق بجانب آن بزرگواران برگردد و چون وصّافی خواهد از کسی وصفی کند آغاز مدحش را از ایشان و پایانش را بایشان کند. ستارگان سعد تابان بودند در آسمان اسبان و یا شیران ژیانی که در زیر بیشه‌های نیزه‌ها پنهان. همانا از برای جنگ آتشی افروختند که زبانه‌اش بجانب لشکرها هر زحمت و بلا راند و دشمنان را بجانب هر محنت و ابتلا کشاند.

اَقٰامُوا حِرٰاباً ذٰلِكَ الْیَوْمَ دُونَهُ جَمِیعُ حُرُوبِ الْعٰالَمِینَ قُعُودُ
اَقٰامُوا عَلَیْهِمْ فِی الطُّفُوفِ قِیٰامَةً ضَجِیجٌ لَهُمْ مِنْ هَوْلِهٰا وَ صَدِیدُ
وَ قَدْ ثٰارَ فِیهٰا عِثْیَرٌ اَطْبَقَ الْفَضٰا تَقُولُ عَلاٰهُمْ فِی السَّمٰاءِ رَدِیدُ
رُؤُسُ الْعِدیٰ اَمْطٰارُهُ وَ بُرُوقُهُ بَرِیقُ سُیُوفٍ وَ الصِّیٰاحُ رُعُودُ[1]

در آن روز معرکه و جنگی برپا کردند که تمامی جنگهای عالم پیش او پس نشسته و در زمین کربلا بر دشمنان چنان قیامتی برپا کردند که از هول و وحشت آن فریاد و فغان به الامان بلند شد. و از تکاپوی اسبان چنان گرد و غباری برافشانده که فضای جهان را پوشانده چنان که تو گوئی بالای سر دشمن از آن ابری بر آسمان که بارانهای آن سر دشمنان و برقهای او برق شمشیر بران و رعدهایش

۱- فَاَمْطٰارُهُ رَأْسُ الْعِدیٰ وَ بُرُوقُهُ لُمُوعُ سُیُوفٍ وَ الصِّیٰاحُ رُعُودُ ، خ اصل.

صیحه‌های ایشان بر دشمنان بود.

أُكَبِّرُ رَبَّ الْبَيْتِ فِی شِبْلِ حَيْدَرٍ وَ قَدْ صَالَ كَالضِّرْغَامِ وَ هُوَ ضَهِيدُ
وَ قَدْ جَفَلُوا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِ خِلْتَهُمْ كَشَاءٍ أَتَاهَا فِی الْفَلَاةِ رَصِيدُ
يَقُولُ وَ بَيْتِ اللهِ أَوْلَىٰ جَمِيعِكُمْ بِأَحْمَدَ نَحْنُ مَا بِذَاكَ جُحُودُ
وَ إِنِّی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَيْنِ وَ شِبْلُ مَنْ عَنِ الْحَوْضِ فِی يَوْمِ الْقِيَامِ يَذُودُ

به کبریا میستایم پرورنده خانه و حرم را از شیربچه حیدر کرار علی اکبر که آن بزرگوار با شجاعت و صلابت که داشت مانند شیر ژیان حمله‌ور گشت. و آن روباه‌صفتان از جلو او فرار میکردند تو پنداری ایشان را چون گوسفندانی که در میان بیابان آنها را درنده رسیده و دشمن خود را دیده‌اند. رجز میخواند که ای جماعت قسم بخانه خدا که سزاوارتر از همه شما باحمد مختار و سید ابرار مائیم که بدین گفتار کسی را انکار باشد. منم علی اکبر نور دیده حسین و فرزند دلبند آن کسی که در قیامت دشمنان خود را از حوض کوثر میراند و قطره آبشان[1] نمی‌چشاند.

وَ قَدْ قَامَ بَيْنَ الْعَسْكَرَيْنِ وَ وَجْهُهُ كَبَدْرٍ تَمَامٍ قَارَنَتْهُ سُعُودُ
يُرَىٰ وَجْهُهُ فِيهِمْ كَأَنَّ مُحَمَّداً بِخَيْبَرَ قَدْ دَارَتْ عَلَيْهِ يَهُودُ

آن بزرگوار میان دو لشکر ایستاد و رخساره انورش مانند ماه تابان تمام بود که ستارگان سعد درخشان او را مقارنه نموده و بر روشنی او افزوده‌اند. و صورت مبارکش در میان لشکریان چنان مینمود که گویا پیغمبر در خیبر آمده و بر گِردش یهودیان صف زده‌اند.

كَفَاهُ الَّذِی قَالَ الْحُسَيْنُ لِفَخْرِهِ اِلٰهِی جَلَا مَنْ لِلرَّسُولِ نَدِيدُ
وَ ذٰلِكَ قَدْرٌ عَنْ أَدَانِی حَدِّهِ أَعَالِیُ وَهْمِ الْعَالَمِينَ بَعِيدُ

از برای فخر شاهزاده همین بس و او را کفایت کند آنچه پدر بزرگوارش درباره‌اش فرمود که بار خدایا کسی بمیدان مبارزت این گروه رفت که در

۱- قطره‌ای بایشان، خ ل.

خلقت و خلق و سیما نظیر پیغمبر اطهر است. و همین قدر و مرتبه‌ای است که اعلی مرتبه فهم عالمیان و وهم جهانیان از درک کردن پست‌تر رتبه و درجه‌اش دور و مهجور است.

وَ لَمْ أَنْسَهُ إِذْ قَالَ يَا أَبَتِ انْتَصِرْ فَأَجْهَدَنِی حَرُّ الظِّمَا وَ حَدِيدُ
فَقَالَ لَهُ صَبْراً بُنَیَّ هُنَيْهَةً سَيَسْقِيكَ مِنْ أَوْفَی الْكُؤُسِ حَمِيدُ
فَظَلَّ ظَمِيئاً سَاغِباً مُتَضَرِّجاً بِرَمْضَاءَ مِنْ حَرِّ الْهَجِيرِ يَفِيدُ

هرگز آن بزرگوار را فراموش نکرده‌ام و آن وقتی که بخدمت پدر بزرگوارش آمده عرض میکرد که ای پدر انتقام مرا از اینان بکش که سوزش تشنگی و سنگینی آهن مرا بتعب درآورده. پس در جوابش فرمود که ای پسرك من اندکی صبر کن که بهمین زودی جدت پیغمبر تو را از جامهای پر بهشتی سیراب میکند. پس بمیدان برگشته و چندان کوشش نمود که در آن حالت تشنگی و گرسنگی با بدن خون‌آلود بر روی ریگهای سوزان که از حرارت آفتاب تابستان داغ شده بود جای نموده و جان داد.

وَ ثَنِّ بِذِكْرَیٰ ذِی الْجَنَاحَيْنِ عَمِّهِ سُلَالَةِ مَنْ لِلْعَالَمِينَ[1] عَمُودُ
جَزَی اللهُ عَبَّاساً عَنِ الدِّينِ خَيْرَهُ فَكَانَ أَبِیَّ الضَّيْمِ وَ هُوَ جَلِيدُ
وَ وَاسَی الرِّجَالَ الصَّالِحِينَ بِنَفْسِهِ وَ لَيْسَ سِوَیٰ وَجْهِ الْإِلٰهِ يُرِيدُ
فِدَاؤُكَ نَفْسِی يَا ابْنَ سَاقِیِ كَوْثَرٍ أَتَقْضِی عَلَیٰ نَهْرٍ وَ أَنْتَ تَجُودُ[2]

و پس از علی اکبر دویم بار یاد از عمّ بزرگوارش عباس کن که فرزند کسی است که قطب جهان است و ستون عالمیان و بعوض از دو دست خود که در راه برادر داد در بهشت صاحب دو بال گردید. خدا او را از دین خود جزای خیر دهد که آن بزرگوار شجاع نامداری بود و دفع ظلم و ستم از برادر خود نمود و مردان شایسته روزگار را با جان خود مواسات فرمود و بجز از رخساره خدا مقصودیش نبود. جانم بفدای تو ای فرزند ساقی کوثر آیا رواست که با لب تشنه بر لب نهر

۱- لِلْمُؤْمِنِينَ، خ اصل. ۲- مَجُودُ، خ اصل.

آب جان بدهی و از دنیا درگذری.

وَ ثُلِّثْ بِسِبْطِ الْخَيْرِ اَعْنِي ابْنَ قَاسِمٍ فَذٰلِكَ اَيْضاً فِي الطُّفُوفِ شَهِيدُ
قَضىٰ فِي سَبِيلِ اللهِ رُوحِي فِدٰاؤُهُ وَ لَيْسَ لَهُ فَوْقَ الْبَسِيطِ عَدِيدُ
وَ قَدْ عَاشَ مٰا قَدْ عَاشَ لِلدِّينِ حَامِياً بِسَيْفٍ حَدِيدٍ لَيْسَ فِيهِ بُيُودُ
وَ يَضْرِبُ مِنْ يَوْمٍ انْتَضٰاهُ عَلَى الْعِدىٰ اِلىٰ مَحْشَرٍ لَا يُؤْوِيَنَّهُ غُمُودُ
وَ مَنْ ذَا رَاٰىٰ سَيْفاً وَ قَدْ مٰاتَ رَبُّهُ وَ يَقْطَعُ اَدْبٰارَ الْعِدىٰ وَ يُبِيدُ

چون یاد از فرزندان پیغمبر و عترت اطهرش فرموده و سخن در یاوران دین و حامیان شرع متین بود یادی هم از مولی و استاد و سید و سناد خود نمود که در سیوم بار و پس از آن دو بزرگوار یادی کن از سید اطهر و فرزند پیغمبر کاظم بن قاسم اعلی الله مقامه و رفع فی الدارین اعلامه که آن بزرگوار هم در زمین کربلا شهید شد و در راه خدا جان داد که جان و روحم فدای او و در روی زمین مثل و مانند نداشت. و عمری بسربرده و هر چه زندگانی نمود حامی دین مبین بود با شمشیر برانی که هرگز تمام نشود و در نیام نرود. و از روزی که آن تیغ را بر دشمنان کشیده میزند و میبرد و جا در غلاف نمیگیرد. که دیده است شمشیری را که صاحبش رفته و در خاك خفته و او هنوز دشمنان را بی پشت کند و پشته پشته از ایشان را کشته و هلاك سازد.

فَسَيْفُكَ سَيْفٌ لَيْسَ فِيهِ تَفَلُّلٌ وَ سَهْمُكَ سَهْمٌ لَيْسَ عَنْهُ مَحِيدُ
اُولٰئِكَ ذَاقُوا مُرَّةَ الْحَرْبِ سَاعَةً وَ اَدْرَكَهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَاكَ جُدُودُ
وَ كَابَدْتَ لِلْاَنْذَالِ عُمْراً مُجَاهِداً وَ بَلْوَاكَ فِي كُلِّ الْاَوَانِ جَدِيدُ
فِدٰاؤُكَ رُوحِي كَمْ تَجَرَّعْتَ مُرَّةَ الْحُـــقُودِ اِلىٰ اَنْ قَدْ اَتَاكَ عُصُودُ
وَ عِشْتَ حَمِيداً طُولَ مٰا دُمْتَ عٰايِشاً وَ قَدْ مِتَّ مَظْلُوماً وَ اَنْتَ سَعِيدُ

پس خطاب بآن بزرگوار میفرماید که ای سید من شمشیر تو شمشیری است که در او کُندی نیاید و تیرت تیری است که از او گزیر نباشد. اصحاب سیدالشهداء تلخی جنگ را ساعتی چشیدند و پس از آن به بخت خوش خود رسیدند ولی تو

عمری را از خسیسان و لئیمان رنج و محنت دیدی و در راه خدا کوشش کردی و بلای تو در هر آن تازه و بی‌اندازه است. جانم بفدای تو چقدر تلخی جام کینه‌ها و حسدها را که چشیدی تا آنکه تو را اجل دررسید. و در طول زندگانی خود طوری زیست کردی که پسندیده اهل جهان بودی و چون درگذشتی مظلوم و سعادتمند رفتی.

كَذٰا كُلُّ شَخْصٍ قَدْ قَضىٰ نَحْبَهُ بِهٰا وَ لَمْ يَنْتَظِرْ اَحْرٰارُهُمْ وَ عَبِيدُ
فَعٰادَ بِهٰا رُوحِي فِدٰاهُ عَمِيدُهُمْ غَرِيباً فَقِيدَ الصَّحْبِ وَ هْوَ فَرِيدُ
فَلَا نٰاصِرٌ يَفْدِي لَهُ بِفِدٰائِهِ وَ لَا ذَائِدٌ عَنْهُ الْجُنُودَ يَذُودُ

و همچنین یك یك از شهداء خطر خود را در آن صحرای پر شور و شر گذراند و غلام و آزادشان را انتظار از کسی نماند. پس سرور و سردارشان حضرت سیدالشهداء که جانم بفدای او باز در میان میدان آمد در حالتی که بی یار و یاور و یکه و تنها بود. جانم بفدای او که نه یاری کننده داشت که خود را فدای او کند و نه حمایت کننده‌ای که این لشکر شقاوت‌اثر را از او دور نماید.

فَيٰا لَيْتَنِي فِي ذٰلِكَ الْيَوْمِ كُنْتُ اِذْ دَعٰاهُمْ وَ مَنْعِي عَنْ حِمٰاهُ عَتِيدُ
وَ فَادَيْتُهُ نَفْسِي وَ اَهْلِي مُبٰادِراً فَصٰالِحُ مٰا اَعْطىٰ اِلَيْهِ يَعُودُ
فَثَمَّ اعْتَذَرْتُ مِنْهُ بَعْدَ فِدٰائِهِ بِاَنَّ لَكُمْ مٰا عِنْدَنٰا وَ نَجُودُ
فَلَيْسَ لِعَبْدٍ مِنْ نَقِيرٍ وَ اِنَّمٰا يَكُونُ لِرَبٍّ مٰا حَوَتْهُ عَبِيدُ

ای کاش در آن روز بودم که آن مظلوم آن جماعت را بیاری خود خواند و دفع کردنم آزار و اذیت آن اشرار را از سراپرده حرمش ممکن و آماده بود که جان خود و اهل و عیال را بفدای او میساختم و بر همه سبقت و پیشی میگرفتم که آنچه مرحمت فرموده شایسته‌اش بخود آن بزرگوار برگردد. پس در آنجا بعد از فدا شدن در راه او و معذرت از او میخواستم که ای سید و مولای من آنچه را که نزد ما است و در راه تو بذل کنیم از خود شما است. چرا که بنده مالك نقیری نمیشود و آنچه را که بندگان دارند از آقایان و خواجگان است.

فَصالَ عَلَيْهِمْ صَوْلَةً حَيْدَرِيَّةً وَ ذَبَّ عَنِ الْأَهْلِينَ وَ هُوَ وَحِيدٌ
فَيَفْرِي وَ يَرْمِي مِنْ رُؤُسٍ وَ جُثَّةٍ اِلىٰ قُرْبِ اَنْ يُفْنِي الْعِدىٰ وَ يُبِيدُ
تَجَلّىٰ لَهُ الْجَبّارُ فِي وَجْهِ اَحْمَدٍ كَئِيباً حَزِينَ الْقَلْبِ وَ هُوَ كَمِيدُ
فَقالَ اِلىٰ ما يا حُسَيْنُ فَآثِرَنْ جِوارِي كَفىٰ ما نالَ مِنْكَ ضَدِيدُ

پس آن بزرگوار مانند حیدر کرار بر آن اشرار حمله‌ور گشت و بتنهائی از حرم محترم خود دفع اذیت و آزار نمود و چندان سرها از تنها جدا ساخته و تنها را بر خاك هلاك انداخت که نزدیك بود تمامی را تمام سازد و از جهان براندازد. در این وقت خداوند جبار از رخساره احمد مختار بر او جلوه گر شد جد بزرگوار خود را مشاهده نمود بحالت حزن و اندوه دل و گونه مقدسش متغیر شده. پس فرمود که ای حسین تا کی و تا چند خود را از این نابکاران در آزار داری جوار مرا اختیار کن بس است آنچه را که دشمن از تو رسید.

فَلَمّا رَاىٰ وَجْهَ الْاِلٰهِ تَفَتَّرَتْ جَوارِحُهُ ثُمَّ اعْتَراهُ سُجُودُ
فَخَرَّ صَرِيعاً فِي التُّرابِ لِوَجْهِهِ فَخالَ الْعِدىٰ اَنْ قَدْ عَراهُ خُمُودُ
فَبادَرَ اَقْوامٌ اِلَيْهِ بِطَعْنَةٍ وَاُخْرىٰ بِضَرْبِ السَّيْفِ وَهُوَ جَرِيدُ
وَ اُخْرىٰ بِاَحْجارٍ وَ اُخْرىٰ بِاَسْهُمٍ وَ اُخْرىٰ لَهُمْ سَوْطُ الْعِنادِ وَ عُودُ

پس چون آن بزرگوار رخساره پروردگار را مشاهده نمود شوق لقایش دل از کف ربود اعضا و اجزایش سست شده آن سرو[1] را خضوعی دست داد و بهیئت سجده بر خاکها برو درافتاد پس دشمنان گمان کردند که آن مظلوم را خموشی و بیهوشی آمده و غش کرده. آن ظالمان گردش را گرفتند گروهی بزدن نیزه‌ها بسوی او مبادرت نموده و رفتند و جمعی بزدن شمشیر بجانبش شتافتند و حال آنکه بدن نازنینش برهنه و عریان بود و پاره‌ای سنگها بجانبش میانداختند و بعضی او را نشانه تیرها میساختند و جمعی دیگر از آن ظالمان را تازیانه ستم و چوب و عصا از پی آزردن آن مظلوم بود.

۱- آن سرور، خ ل.

لَقَدْ قَتَلُوهُ قِتْلَةً لَوْ تَقَدَّمَ الرَّسُولُ اِلَيْهِمْ لَيْسَ ثَمَّ مَزِيدُ
وَ مِنْ عَجَبِ الْاَيّامِ اَنَّ عَمِيدَها يُضامُ وَ يَعْلُو بِالْجَفاءِ عَبِيدُ

کشتند آن بزرگوار را بقسمی که اگر رسول خدا وصیت بآزار و اذیت ایشان کرده بود و سفارش بهر گونه ظلم و ستم درباره‌شان پیش انداخته بود زیاده بر اینشان ممکن نبود. و از تعجب روزگار خیانتکار این است که امیر و سرور و سردارش اسیر دست جور و ستم میشود و رعیت و بندگانش بجور و جفا بر ایشان غلبه کنند و ایشان را مقهور سازند.

اَيُقْتَلُ سِبْطُ الْخَيْرِ فِي الطَّفِّ ظامِئاً وَ فِي النَّهْرِ وُحْشانُ السَّوادِ وُرُودُ
اَيُقْتَلُ مَنْ لَوْلاهُ ما جُمِعَ الْوَرىٰ مَجامِعَها بِالْغَوْلِ وَ هُوَ فَرِيدُ
وَ يَجْمَعُ بِالْاِفْضالِ شَمْلَ عَدُوِّهِ وَ يُهْلَكُ ظُلْماً شَمْلُهُ وَ يَبِيدُ
وَ يُسْدِي يَداً لِلْعالَمِينَ بِجُودِهِ وَ يُنْهَبُ مِنْهُ طارِفٌ وَ تَلِيدُ

آیا رواست که فرزند پیغمبر در زمین کربلا بالب تشنه کشته شود با آنکه وحشیان صحرا و جانوران اطراف قری و دهها بر نهر آب وارد شوند و سیراب گردند. آیا سزاوار است که کشته شود و بر خاك جان سپارد یکه و تنها بی یار و یاور کسی که اگر نبود خلق روزگار در مجمعهای خود جمع نمیشدند و گرد نمیآمدند. بفضل و احسان خود پریشانی امور دشمن را اصلاح نموده و پراکندگی آنها را فراهم سازد و یاران و یاورانش که بر گرد او جمع آمده و پروانه شمع وجودش شده بظلم و ستم هلاك شوند و بر خاك افتند. دست جود و سخاوتش همیشه بر اهل جهان و جهانیان دراز باشد و بعوض این مالها و متاعهای او از کهنه و نو تاراج شود و بغارت رود.

بِنَفْسِي حُسَيْنٌ فِي التُّرابِ مُعَفَّراً جَرِيداً جَرِيحاً بِالظِّماءِ يَفِيدُ
بِنَفْسِي حُسَيْنٌ حِينَ يَنْظُرُ تارَةً يَمِيناً وَ اُخْرىٰ لِلشِّمالِ يَحِيدُ

جانم بفدای آقایم حسین که با صورت غبارآلوده و با بدن برهنه و مجروح در خاك افتاده و با لب تشنه جان میداد. جانم بفدای مولایم حسین از آن وقتی که یك

نظر بجانب راست میکرد و یك نظر بجانب چپ و یك یاور و معین برای خود نمیدید.

فَحَسْبُكَ مٰا اَحْرَقْتَ مِنْ كُلِّ مُهْجَةٍ وَ حَسْبُكَ مٰا قَدْ ذٰابَ مِنْهُ كُبُودُ
وَ حَسْبُكَ مٰا اَجْرَيْتَ مِنْ كُلِّ مٰاطِرٍ وَ حَسْبُكَ مٰا قَدْ نٰاحَ مِنْهُ رُعُودُ
فَعُدْ فِی صَلٰوةٍ فِيهِمِ وَ لَعٰائِنٍ عَلٰی كُلِّ مَنْ فِيهِمْ اَتٰاهُ حُسُودُ
عَلَيْهِمْ صَلٰوةُ اللهِ مٰا ذٰابَ مُهْجَةٌ لَهُمْ وَ عَلَی الْاَشْجٰارِ نٰاحَ غَرِيدُ
وَ لَعْنَةُ رَبِّ الْبَيْتِ وَ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ عَلٰی قٰاتِلِيهِمْ مَا السَّمٰاءُ تَمِيدُ

پس خطاب بخود میفرماید که بس است آنچه از دلها را که سوخته و کباب کردی و بس است آنچه که از آن جگرها گداخته و آب گردید. بس است آنچه که از دیده ابرها فرو چکاندی بس است تو را ذکر آن مصیبتی که از آن رعدها را ناله و فغان است و اشك ریزان. برگرد بدرود فرستادن بر آن بزرگواران و لعنت کردن بر همه آن کسانی که هلاك کرده است آنها را حسد بردن در رفعت و جلالتشان. بر آن بزرگوار باد درود خدا مادام که جانی بجهت مصیبت ایشان گدازان و سوزان است و تا آن زمان که مرغان نواخوان بر درختها نوحه‌خوان. و لعنت پرورنده خانه و تمامی خلق بر دشمنان و کشندگانشان تا آسمان در گردش است و جنبش.

فَيٰا آلَ طٰهٰ مٰا لِعَبْدٍ عَبِيدِكُمْ اِلٰی غَيْرِكُمْ فِی الْعٰالَمِينَ سُنُودُ
فَدُونَكُمُ هٰذَا الْقَصِيدَ وَ اِنَّهُ بِكُمْ وَ اِلَيْكُمْ فِی الْمَآلِ يَعُودُ
فَمَا الْحُسْنُ اِلّٰا مِنْكُمُ وَ اِلَيْكُمُ وَ كُلُّ قَبِيحٍ مُنْتَهٰاهُ عَنُودُ

پس ای آل پیغمبر از برای من که بنده بندگان شمایم و در جرگه چاکران در همه جهان تکیه و اعتمادی بر غیر شما نیست و قوام و سنادی نه. اکنون قبول کنید این قصیده را که در مدح شما سروده و انشاد نموده‌ام و همانا که او بمرحمت شما است و برگشتش بسوی شما. چرا که هیچ نیکی و خوبی و مطلوب و مرغوبی در عالم نیست مگر آنکه از شما است و عودش بسوی شما و هر زشت و قبیحی و امر

شنیع و فضیحی برگشتش بدشمنان و منتهایش آنانند.

كَرِيمُ بْنُ اِبْرٰهِيمَ يَطْمَعُ فِيكُمُ سَوٰاءٌ لَهُ اَنْ تَمْنَعُوا وَ تَجُودُوا
وَ لَسْتُ اُرِيدُ الْاَهْلَ وَ الْجٰاهَ وَ الْغِنٰی وَ اَنّٰی عَلٰی بَعْضِ[1] الْعِبٰادِ اَسُودُ
جزٰائِی ثَبٰاتٌ فِی وِلاٰكُمْ وَ دَفْعُكُمْ عُدٰاتَكُمُ عَنِّی بِذٰلِكَ جُودُوا

کریم بن ابراهیم طمع در لطف و مرحمت شما دارد چه آنکه باو بخششی کنید و یا آنکه از او منع فرمائید که هر دو پیشش یکسان است و ریزه‌خور خوان احسان. و هیچ قصد جاه و مال و اهل و عیال ندارم و بزرگی بر مردم جهان را نخواهم. اجر و جزایم ثبات در محبت و ولای شما است و دوام در دوستی و تولای شما و دور کردن و دفع نمودن شما دشمنان خود را از من باینم بخشش کنید و منت نهید.

فَصَلُّوا عَلَيْهِمْ اَيُّهَا السّٰامِعُونَ لِی عَلَيْهِمْ صَلٰوةُ الْعٰالَمِينَ وَ عُودُوا
وَ قُولُوا كَمٰا اَدْعُوا الْاِلٰهَ وَ اَمِّنُوا عَلٰی دَعْوَتِی عَلَّ الْكَرِيمَ يَجُودُ
اِلٰهِی وَ خَلّٰاقِی وَ رَبِّی وَ سَيِّدِی وَ مَنْ كُلُّ مُحْتٰاجٍ اِلَيْهِ يَعُودُ
تَجٰاوَزْ بِلُطْفٍ عَنْ مُحِبِّی مُحَمَّدٍ وَ عِتْرَتِهِ الْقُرْبٰی وَ اَنْتَ مَجِيدُ

پس ای کسانی که از من می‌شنوید و گوش بسخن من میدهید صلوات فرستید بر موالی و سادات من که بر آن بزرگواران باد رحمت و درود همه عالمیان و جهانیان و چون بانجام رسد برگردید و بخواندن درود مشغول شوید. و همچنان که من خدای خود را میخوانم شما هم بخوانید و بر دعایم آمین گوئید شاید که خداوند کریم بخششی کند و باجابت دعوتم منت نهد. بار خدایا ای آفریننده و خلاق من ای پرورنده رزاق من ای سید و مولای من ای آنکه هر صاحب حاجت بسوی او آید و از او خواهد. بلطف و مرحمت و فضل و احسان خود از گناه دوستان محمد و آل‌محمد درگذر و قلم عفو بر جرایم اعمال محبان پیغمبر و عترت اطهر و خویشان و نزدیکانش در بر.

۱- هٰذِی خ ل.

و منها قصیدة بدیعة فی الرثی

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْداً مٰا لَهُ بَتَرٌ وَ لَیْسَ یَبْلُغُ اَدْنیٰ حَدِّهِ الْفِکَرُ
حَمْداً یَلیقُ بِهِ فی قُدْسِ عِزَّتِهِ مُخَلَّداً مٰا بَدَا الْمَقْدُورُ وَ الْقَدَرُ
حَمْداً تَعٰاجَزَ عَنْ اِحْصٰائِهِ الْفِطَنُ حَمْداً تَقٰاصَرَ عَنْ اِدْرٰاکِهِ النَّظَرُ
وَ کَیْفَ یَقْدِرُ اَفْهٰامٌ مُقَدَّرَةٌ عَلیٰ ثَنٰاءٍ تَنٰاهیٰ دُونَهُ الْقَدَرُ
وَ اَخْبَرَ اللّٰهُ اَنَّ الْحَمْدَ خُصَّ بِهِ فَلایُحیطُ بِهِ مَنْ دُونَهُ بَشَرُ

حمد و سپاس مخصوص خدا است حمدی که پایان و انجامش نباشد و پست‌تر پایه‌اش را فرس فکر و فراست بجولان نرسد. حمدی که لایق و شایان او است در عرصه قدس عزت و غلبه و قدرت او حمدی همیشه و جاوید مادام که قدر خدا و هر مقدور ممکن آشکار پدید آید. حمدی که از احصای او زیرك دانا عاجز گردد و از درك او همه نظرهای بینا قاصر و کوتاه آید. و چگونه آن فهمها که بتقدیر خدا و اندازه معین برپا شده قدرت آن حمد و ثنا دارد که دون درجه او قدر بمنتهی رسیده و از بلند پایه‌اش پا کشیده. با آنکه خدا خود خبر داده که حمد مخصوص باوست و ذات پاکش را شایسته و نکو پس هیچ بشر که دون رتبه او است باو احاطه نکند و درکش ننماید.

سُبْحٰانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزِّ مِنْ شَرَفٍ عَنْ وَصْفِهِمْ وَ لِرُسْلِ اللّٰهِ یُغْتَفَرُ
بِالْحَمْدِ فٰاتِحَةُ التَّکْوینِ مُبْتَدَءاً کَمٰا بِهِ فُتِحَ التَّدْوینُ وَ الزُّبُرُ
فَجَلَّ ذٰاتٌ لِوٰاءُ الْحَمْدِ خُصَّ بِهٰا بِذٰاكَ قَدْ نُزِّلَ الْآیٰاتُ وَ السُّوَرُ
اَقٰامَهٰا فِی الْوَریٰ حَتّیٰ تُؤَدِّیَ مِنْ اَسْرٰارِ مٰا زٰاغَ عَنْهُ الْعَقْلُ وَ الْبَصَرُ

منزه و مبراست پرورنده تو که پرورنده عزت و غلبه و قدرت است از همه نقصها و وصفهای آدمیان بجهت شرافت و بلندی که او راست اما پیغمبران را که آمرزش از لغزشهاست و چون به تنزه وصفی کنند بجا و سلام علی المرسلین. سر صفحه کتاب تکوین و ایجاد بحمد خدا گشوده چنانکه فاتحه کتاب تدوین و همه زبورهای پیشین بهمین بوده. بزرگ است آن ذاتی که لوای حمد مخصوص

باو است و رایت سپاس شایسته او و باین معنی نازل شده است آیه‌ها و سوره‌ها در کتاب خدا. و خدا آن ذات مقدس را در میان خلق خود واداشت تا آنچه از اسرار که از درك عقول و ابصار افزون است و بیرون ادا سازد و بی‌پرده در میان خلقشان اندازد.

فَصَلِّ رَبِّ عَلَی الْمُخْتٰارِ مِنْ قِدَمٍ عَلَی الْوَریٰ حَیْثُ لٰا عَیْنٌ وَ لٰا اَثَرُ
اَتیٰ اِلَیْهِمْ وَ لَمْ یَمْنَعْهُ عِزَّتُهُ مِنَ التَّفَوُّهِ اِنّی مِثْلُکُمْ بَشَرُ
طَوْراً یُعٰاشِرُهُمْ طَوْراً یُسٰاوِرُهُمْ کَفِعْلِ کُفْوٍ بِکُفْوٍ مٰا لَهُ بَطَرُ
وَ هُوَ الَّذی کٰانَ اِذْ مٰا کٰانَ ذُوْ سَحَرٍ وَ لٰا سَمٰاءٌ وَ لٰا شَمْسٌ وَ لٰا قَمَرُ
بَلْ کٰانَ اِذْ لَمْ یَکُنْ لَوْحٌ وَ لٰا قَلَمٌ وَ لَا الْبَرٰایٰا وَ لٰا اُولیٰ وَ لٰا اُخَرُ
بَلْ کٰانَ فی جَبَرُوتِ الْقُدْسِ فی اَزَلٍ اِذْ لَیْسَ فِعْلٌ وَ لٰا اِسْمٌ وَ لٰا خَبَرُ

پس ای پرورنده من درود فرست بر آن کسی که از روز نخست برگزیده بر هر موجود بود وقتی که از هیچ عین و اثر ظهور و شهود نبود. در میانه خلق آمد و عزت و جلالتش از آن مانع نشد که خود را یکی از آنها گوید و راه انی بشر مثلکم پوید. دمی از درِ معاشرت و همنشینی با ایشان درآمد و گهی راه مؤاخذه و سطوت و سلطنت را گرفت مانند سلوك مثل بمثل و دو نفر که کفو یکدگرند نه او را تکبری بود و نه تبختری. او است آن کسی که بود آن زمان که یك صاحب نفس نبود نه آسمان بود و نه از آفتاب و ماه نشان. بلکه بود وقتی که لوح و قلم نبود و تمامی خلق در عدم بود نه اولی بود نه آخری و نه باطن و ظاهری. بلکه در جبروت قدس و جلال بود و در عرصه قدم و ازل که لایزول و لایزال وقتی که نه از فعل اسمی بود و نه از اسم رسمی و نه از خبر اثری و نه از اثر خبری.

فَجٰاءَ وَ الْقَوْمُ فی ظَلْمٰاءِ جَهْلِهِمِ مَعْبُودُهُمْ شَجَرٌ رَبَّوْهُ وَ الْحَجَرُ
یَسُومُ فی ذٰا مَوٰاشِیهِمْ یَبُولُ عَلیٰ ذَیّٰاكَ ثَعْلَبُهُمْ وَ الْکَلْبُ وَ الْحُمُرُ
کٰانُوْا یَعیشُونَ فی ضیقٍ وَ حَمْضُهُمُ لَحْمُ الضِّبٰابِ وَ شَحْمُ النّٰابِ وَ الْبُسُرُ

اَعْلیٰ مَتاجِرِهِمْ قَطْعُ الطَّریقِ وَ خَلْیٰ الْحاجِ وَ الْبَعْرِ اِذْ آواهُمُ الْحَضَرُ[1]

پس آن بزرگوار در میان آن گروه آمد و حال آنکه ایشان در ظلمت جهل و غفلت خود بودند و معبودشان سنگ و درختی بود که خود او را تربیت کرده و نشو و نما داده. که در یکی چهارپایانشان میچرید و بر دیگری روبهان و سگان و خران پلیدی میکردند. در فقر و تنگی زندگی مینمودند و شکمشان از گوشت سوسمار و پیه شتر پیر و خرمای کَرَکِ نرسیده سیر نمیشد. و برتر تجارت و بهتر کسبشان دزدی و راهزنی در بیابانها بود و چون در حضر بودند کندن خار و جمع کردن پشکل شتر.

فَقامَ صَلّیٰ عَلَیْهِ اللهُ بَیْنَهُمُ یَهْدیهِمُ الدّینَ وَ الْایمانَ اِنْ بَصَرُوا
اَعَزَّهُمْ فَاَذَلُّوا کُلَّ ذی شَمَخٍ اَذالَهُمْ مِنْ سِواهُمْ کُلَّما ذَخَرُوا
اَغْناهُمُ بَعْدَ ما کانُوا عَلیٰ عُدُمٍ هَداهُمُ وَ هُمُ الضُّلّالُ وَ الْکُفُرُ
فَاَصْبَحُوا فی رُفُوهٍ مِنْ مَعیشَتِهِمْ وَ مِنْهُمُ یُنْشَرُ الْآثارُ وَ الْخَبَرُ
صارُوا مُلُوکَ بَسیطِ الْاَرْضِ یَلْحَقُهُمْ مِنْ کُلِّ قَوْمٍ زَعیمٌ تَحْتَهُ زُمَرُ

پس آن بزرگوار که خدا بر او رحمت بیشمار فرستد برخاست در میان ایشان که اگر ایشان را بصیرتی باشد بدین و ایمان هدایت نماید. و ایشان را عزیز کرد پس ذلیل و خوار کردند هر صاحب عزت و بلندی را و بدولت ایشان داد از دیگرانشان مملکت و آنچه را که ذخیره کرده بودند. و بعد از آنکه بر فقر و بی‌چیزی بودند ایشان را غنی و ثروت داد و با آنکه کافر و گمراه بودند هدایت و ارشاد فرمود. پس از زندگانی خود در رفاهت و راحت گشتند و از ایشان خبرها و اثرها باطراف بلاد منتشر بود. و بواسطه او پادشاهان بسیط خاك و پهن دشت زمین شدند و از هر طایفه بزرگی بایشان ملحق میشد که در تحت فرمان او طوایف بسیار بود.

۱- اَعْلیٰ مَتاجِرِهِمْ قَطْعُ الطَّریقِ وَ اِنْ آبُوا سَلیماً فَخَلْیٰ الْحاجِ وَ الْبَعَرُ
، خ اصل.

حَتّیٰ دَنا مِنْ رَسُولِ اللهِ رِحْلَتُهُ فَقامَ فیهِمْ خَطیباً بَعْدَ ما حُثِرُوا
فَقالَ اِنّی سَاُدْعیٰ کَیْ اُفارِقَکُمْ وَ تارِکٌ فیکُمُ اَمْرَیْنِ فَاذَّکِرُوا
خَلیفَتَیْنِ عَلَیْکُمْ فَامْسِکُوا بِهِما کِتابَ رَبّی وَ اَهْلی ما لَکُمْ عُذُرُ
فَلایُفارِقُ ذِکْرُ اللهِ خالِقَهُ وَ لایُفارِقُ اَهْلِی الذِّکْرَ ما عَمِرُوا

تا آنکه رحلت پیغمبر خدا نزدیك شد پس بعد از آنکه همه جمع شدند در میان ایشان برخاست و خطبه خواند. پس فرمود که ای مردم بهمین زودی بمفارقت و دوری از شما خوانده میشوم و در میانه شما دو امر را واگذار میکنم پس متذکر باشید و از یاد خود مبرید که آن دو خلیفه و جانشین من‌اند بر شما پس بآن دو متمسك شوید و آن دو را نگاهداری کنید یکی کتاب پرورنده من و دیگری اهل و عترتم شما را عذری درباره آنها نیست. پس کتاب خدا از آفریننده خود جدا نشود و عترت من هم از آن تا عمر دارند.

حَتّیٰ اِذا اَغْمَضَ الْمَبْعُوثُ ناظِرَهُ عَنْهُمْ تَوَلَّوْا فَیا بُؤْساً لِما غَدَرُوا
لَمْ یَشْهَدُوا غُسْلَهُ حَمْداً لِنائِحِهِ لِمَا اسْتَخَفُّوا بِهِ سَرْعانَ ما کَفَرُوا
فَبَعْدَ ما غَصَبُوا مَرْقیٰ خَلیفَتِهِ فاؤُا لِاِظْهارِ ما فی قَلْبِهِمْ سَتَرُوا

تا آنکه پیغمبر مبعوث چشم مبارك خود را بهم گذارد و از ایشان اغماض فرمود پشت کردند و اعراض نمودند ای سختی باد بر آن همه غدر و مکر که کردند. در غسلش حاضر نشدند که وصیش را باقامه عزا و ماتم او بستایند از آن استخفاف که باو داشتند و حقیرش می‌شمردند چقدر زود کافر شدند. پس بعد از آنکه منبر رفعت و جلالت خلیفه‌اش را غصب کردند برگشتند باظهار کردن آن عداوت و نصب که در دل پنهان میداشتند.

فَاَحْرَقُوا اَوَّلاً بابَ الْهُدیٰ حَنَقاً وَ بَعْدُ ظُلْماً عَلیٰ اَهْلیهِ قَدْ دَمَرُوا
ثُمَّ اعْتَدَوْا وَ سَطَوْا عُنْفاً بِبَضْعَتِهِ فَقَتَّلُوا طِفْلَهُ بِالْبابِ اِذْ دَغَرُوا
وَ بَعْدَ ذا ضَرَبُوها بِالسِّیاطِ بِلا جُرْمٍ تَقَدَّمَ یا عُظْماً لِما جَسَرُوا

پس اول کار که کردند درِ خانه‌ای را که باب رشد و هدایت بود بآتش کینه و

عداوت خود سوختند و پس از آن بر اهل و عیالش بظلم و ستم بی اذن داخل شده بر سرشان ریختند. پس بنای جور و طغیان نهاده و بعنف و سختی بر پاره تنش جملگی حمله کردند و طفل محسن نامش را به آن درِ نیم‌سوخته فشار داده کشتند و سقط نمودند و بعد از آن آن معصومه مظلومه را بی جرم و گناهی که از او سرزده باشد با تازیانه‌ها زدند و بدن مبارکش را آزردند ای داد از بزرگی آنچه جسارت ورزیدند.

وَ بَعْدَهُ طَمِعُوا فِی قُوتِ صِبْیَتِهِ فَاسْتَأْصَلُوهُمْ لِمَا مِنْ حَقِّهِمْ زَغَرُوا
کَمْ لَطْمَةٍ لَطَمُوا کَمْ شَتْمَةٍ شَتَمُوا کَمْ قَرْمٍ اتَّهَمُوا کَمْ صِبْیَةٍ جَذَرُوا

و بعد از آن در قوت یومیه و گذران دختر اطهرش طمع کردند و عترتش را بسبب آنچه از حق ایشان برده بودند مستأصل و پریشان نمودند. چه لطمه‌ها و سیلی‌ها که بر رخساره‌ها زدند چه دشنامها که گفتند چه بزرگها و سرورها را که متهم کردند و دختران و کودکان را که کشتند.

وَ بَعْدَهُ عَمَدُوا نَحْوَ الْکِتَابِ فَمَزَّقُوهُ وَیْلاً لَهُمْ مِنْ نَقْصِ مَا دَبَرُوا
کَمْ سُورَةٍ حَذَفُوا کَمْ آیَةٍ حَرَفُوا کَمْ کِلْمَةٍ صَرَفُوا کَمْ عَزْمَةٍ نَکَرُوا

و بعد از آن بکتاب خدا پرداختند و او را پاره پاره ساختند ای وای بر ایشان و از کم کردنشان آنچه را که از قرآن دزدیدند و از میان بردند. چه سوره‌ها را که انداختند چه آیه‌ها را که کج کردند و تحریف نمودند چه کلمه‌ها را که از وضع خود تغییر دادند چه عهدها و پیمانها که جاهل و نادان بآنها شدند.

لَمَّا اطْمَأَنُّوا وَ صَارَ الْعُرْفُ مَا عَرَفُوا وَ النُّکْرُ مَا نَکِرُوا اَبْدَوْا لِمَا کَفَرُوا
کَمْ سُنَّةٍ غَیَّرُوهَا عَنْ مَوَاقِعِهَا وَ وَاجِبٍ حَرَّفُوهُ بَعْدَ مَا حَظَرُوا
وَاللهِ قَدْ لَعِبُوا بِالدِّینِ لَعْبَهُمُ بِالصَّوْلَجَانِ وَ اَمْرَ اللهِ قَدْ بَتَرُوا

و چون آسوده و مطمئن شدند که حکم حکم آنها است و امر امر آنها و خوب آن است که آنها شناختند و پسندیدند و زشت و بد آنچه که آنها بد دانسته و از آن غفلت ورزیدند کفر خود را ظاهر ساختند. چه سنتها را که از جای خود تغییر

دادند چه واجبها را که پس از آنکه از او منع کرده و حرامش شمردند تبدیل نمودند. بخدا قسم که با دین خدا و آئین پیغمبر بازی کردند چنانکه با گو و گوچکان و او را بازیچه پنداشته و گمان و امر خدا را از میانه برداشته و ریشه‌اش را برانداختند.

وَ بَعْدَ ذَا فَلَّقُوا هَامَ الْوَصِیِّ وَ قَدْ دُلُّوا عَلَیْهِ وَ عَهْدَ اللهِ قَدْ خَفَرُوا
ثُمَّ اعْتَدَوْا وَ سَقَوْا سِبْطَ النَّبِیِّ لَهُمْ سَمّاً فَذَابَتْ لَهُ الْاَحْشَاءُ وَ السَّحَرُ

و پس از اینهمه ظلمها و ستمها بر وصی پیغمبر تاختند و فرق مبارکش را تا پیشانی شکافتند و بر غصب کردن حق او و روا داشتن ظلم و ستم بر او مغرور شدند و پیمان خدا را شکستند و با عهدش مکر و خدعه کردند. پس بنای جور و طغیان گذاردند و ببغی و عدوان فرزند پیغمبر خود را زهر خورانیدند بقسمی که از اثر زهر دل و جگرش گداخت و اندرون مبارکش را پاره پاره ساخت.

وَ کُلُّ ذَا کَانَ لٰکِنْ مَا تَکَادُ بِهِ الْجِبَالُ تَنْهَدُّ وَ الْاَفْلاَکُ تَنْفَطِرُ
وَقِیعَةُ الطَّفِّ یَا خُسْراً لِصَفْقَتِهِمْ فَقَدْ تَزَلْزَلَ مِنْهَا الْجِنُّ وَ الْبَشَرُ

پس همه این محنتها و مصیبتها بآن بزرگواران رسیده است و بسیار هم سخت بوده است ولی آن مصیبتی که نزدیك است کوهها بآن از هم بپاشد و آسمانها بشکافد واقعه جان‌سوز کربلا است که جن و بشر از آن بلرزه درآمده‌اند چقدر زیان کردند از این معامله و نقصان یافتند.

یَا آلَ اَحْمَدَ اَیّاً مِنْ مَصَائِبِکُمْ اُبْدِی وَ قَدْ حَارَ فِیهَا اللُّبُّ وَ الْفِکَرُ
ذَکَرْتُ عَاشُورَ وَ الْکُفَّارُ مُحْدِقَةٌ بِآلِ اَحْمَدَ بِالضَّوْضَاءِ تَعْتَکِرُ
قَدْ حُوصِرُوا بَیْنَهُمْ مَا بَیْنَ مُنْجَدِلٍ عَلَی التُّرَابِ وَ مَجْرُوحٍ لَهُ عِبَرٌ
وَ ثَاکِلٍ وَ مَرِیضٍ فِی مَلاَحِفِهِ وَ صِبْیَةٍ بِالْبُکَا وَ النَّوْحِ قَدْ زَفَرُوا
وَ عَاطِشَاتٍ تَلَظَّتْ فِی الْهَوَاجِرِ مِنْ اُوَامِهَا وَ مِنَ الْاَحْزَانِ تَزْدَفِرُ

ای آل‌محمد کدام یك از مصیبتها و محنتهای شما را اظهار کنم با آنکه همه عقلها و فکرها حیران شده است در مصائب شما. یادم آمد روز عاشورا و آن جماعت

کافران بی‌حیا و سنگین‌دلان پرجفا که گرد اولاد پیغمبر صف زده و غلغله و ولوله و صدای چنگ و دف فضا را گرفته بود و اهل بیت پیغمبر همه محاصره شده بودند بعضی بر خاك هلاك افتاده و پاره‌ای زخم خورده و مجروح گشته با چشم گریان و اشك ریزان بودند. یکی مریضی بود که مصیبت‌زده و بی‌پرستار بر بستر بیماری سر نهاده جمعی دیگر زنان و دختران بودند که ایشان را بگریه و زاری و نوحه و بی‌قراری فریاد و فغان و پاره‌ای دیگر زنان و دختران تشنه جگر بودند که در آن هوای گرم آتش عطش در دلهاشان افروخته شده و از دلهای سوخته خود بسبب حزن و اندوه که داشتند فریاد برآورده بودند.

قامَ الْحُسَيْنُ يُصَلّي حينَ قَدْ حَضَرَ الصَّـــــلوٰةُ بِالْقَوْمِ يا زُلْفىٰ لِمَنْ حَضَرُوا
وَ النَّبْلُ ماطِرَةٌ مِنْ كُلِّ ناحِيَةٍ وَ الْقَوْمُ خِلْتَهُمُ عَطْشىٰ بِها مُطِرُوا
حَتّىٰ غَدا بَعْضُهُمْ مُصْمىً بِحَضْرَتِهِ يا طيبَ مُسْتَشْهَدٍ فِي اللهِ اِحْتَضَرُوا

چون وقت نماز ظهر دررسید آن بزرگوار با اصحاب ابرار خود بنماز ایستاد چقدر تقرب بود آن کسانی را که در آن نماز حاضر بودند و براز و نیاز با کارساز. و از هر طرف تیر بر آن جماعت میبارید و ایشان را از بسیاری شوق تشنگانی گمان میکردی که این تیرها باران رحمت است که بایشان میرسید. تا آنکه جمعی از آن سعادتمندان از پا درافتادند و در محضرش جان دادند چه خوش جائی بود از برای شهادت در راه خدا که آن جماعت جان‌فشانی کردند و خود را در راه آن بزرگوار قربانی.

وَ هُمْ يُصَلُّونَ صَفّاً لَيْسَ يَشْغَلُهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ بَأْسُ اَهْلِ الْبَغْيِ وَ الْخَطَرُ
حَتّىٰ قَضَوْا ما عَلَيْهِمْ مِنْ صَلٰوتِهِمِ قامَ الْحُسَيْنُ خَطيباً كَيْ لِيَذَّكِرُوا
يَقُولُ يا صَحْبِ هٰاتيكَ الْجِنانُ لَكُمْ تَزَيَّنَتْ فَبِداراً يا لَهٰا ظَفَرُ

و آن گروه باوفا با آن خلیل وادی مروت و صفا صف بسته نماز میکردند و هیچشان خطر آن بیابان پر شور و شر و اذیت و آزار آن اشرار از توجه بپروردگار باز نمیداشت و ابدا پروا از آن تیرها نداشتند. تا آنکه نماز را بجا آورده و فریضه

که بر ذمه‌شان بود ادا نمودند پس آن بزرگوار برخاست و خطبه خواند تا آنکه اصحاب ابرارش متذکر شوند. میفرمود ای اصحاب و یاران من اینك بهشت خود را برای شما زینت کرده پیشی گیرید بر یکدیگر و بسوی وی مبادرت جوئید چقدر ظفر است آنکس را که آنجایش مقر.

اَنْهارُهٰا اتَّصَلَتْ رَوْضاتُهٰا زَهَرَتْ اَثْمارُهٰا طَلَعَتْ وِلْدانُهٰا غُرَرُ
اَبْوابُهٰا فُتِحَتْ اَشْجارُهٰا بَذِخَتْ قُصُورُهٰا تَلِعَتْ قَدْ زانَهَا الثَّمَرُ
هٰذاكُمُ الْخَيْرُ مُشْتاقٌ وَ والِدَتي قُدُومَكُمْ وَ اَبي فِي الْخُلْدِ يَنْتَظِرُ

ای اصحاب و یاران من نهرهای بهشت در هم پیوسته و شکوفه‌های بستانهایش دمیده و از هر طرف رسته و میوه‌هایش سرزده و پیدا گشته جوانانش همه ماهرو و غلمانش همه فرشته‌خو. درهایش تمامی گشوده درختان و قصرهای بلند ایوانش سر بر آسمان کشیده و میوه‌ها آنها را زینت داده و زیور نهاده. اینك پیغمبر و مادرم فاطمه اطهر باشتیاق قدوم شما و پدرم ساقی کوثر بانتظار است.

اِذاً خَرَجْنَ النِّساءُ الطّاهِراتُ مِنَ الْخُـــــدُورِ مَهْتُوكَةً يا فَزْعَةً بَصُرُوا
جاءَتْ تُشَجِّعُ اَصْحابَ الْحُسَيْنِ عَلىٰ حَرْبِ الْعُداةِ وَ مِنْهَا الْعَيْنُ تَنْفَجِرُ

که ناگاه آن مخدرات عصمت و طهارت و زنان طاهره عترت بی‌پرده از خیمه‌ها بیرون دویدند چقدر فزع و ترس از دشمن که مردانشان از آنها دیدند. آمدند و اصحاب سیدالشهداء علیه السلام را بر جنگ دشمنان بشجاعت میانداختند و بغیرت میآوردند و اشکشان از چشمه چشمشان میجوشید.

يَصِحْنَ اِيهاً اَيٰا لِلْمُسْلِمينَ اَيٰا يا عُصْبَةَ الْحَقِّ حانَ الْحينُ وَ الْخَطَرُ
ذُبُّوا اَعٰانَكُمُ الرَّحْمٰنُ عَنْ حَرَمِ الـــــرَّسُولِ هَجْمَةَ ذِي الْفُجّارِ وَانْتَصِرُوا
حامُوا حَريمَ نَبِيِّ اللهِ اِذْ طَفِقَتْ يُوسَرْنَ اِيهاً فَاِنَّ الْقَوْمَ قَدْ طَغَرُوا

بانگ میزدند بر مردان که حرکت کنید و کوشش نمائید ای جماعت مسلمین و ای گروه اهل حق و حمایت کنندگان از دین که نزدیك است دشمنان ظفر یابند و سرور و سردار شما را خطر مرگ دررسد. خدا شما را نصرت کند بجنبید و از

حرم پیغمبر خود دور کنید هجوم و جمع‌آوری این کفار فجار را و انتقام از اینان کشید. کوشش کنید و از حرم پیغمبر خویش حمایت کنید که این جماعت قدم جرأت پیش نهاده و نزدیك است که عترت پیغمبر شما اسیر و دستگیر شوند.

فَهَاجَ غَيْرَتُهُمْ حَتّىٰ تَقَارَبَ اَنْ يَصُولَ اَرْوَاحُهُمْ مِنْ كُثْرِ مَا نَغَرُوا
مِنْ قَبْلِ اَنْ تَبْرُزَ الْاَبْدَانُ فَاقْتَحَمُوا مَهْوَى الْقِتَالِ وَهُمْ كَالْاُسْدِ اِذْ طَبَرُوا
وَ لَايُبَالُونَ مِنْ سَيْفٍ وَ لَا سُمْرٍ وَ لَيْسَ يَرْدَعُهُمْ قَتْلٌ وَ لَا شَتَرُ
خَاضُوا بِحَارَ الْعِدىٰ كَالْاُسْدِ حِينَ رَاَتْ شَاءاً بِوَادٍ وَ لَا حِصْنٌ وَ لَا وَزَرُ

پس از گفتار آن مخدرات حرم عصمت و طهارت غیرت و حمیت ایشان بهیجان آمد بطوری که نزدیك بود که جانهای ایشان از بسیاری غضب حمله‌ور شود پیش از آنکه بدنهاشان بمیدان مبارزت درآید پس بی‌اختیار خود را در معرکه کارزار انداخته و در حمله خود مانند شیران ژیان بودند و از شمشیر و نیزه ابدا پروا نداشتند و کشته شدن و دشنام شنیدن ایشان را از جان‌فشانی بازنداشته. در آن دریای لشکر فرو رفتند مانند شیرانی که گوسفندانی چند را در بیابانی بی پشت و پناه ببینند.

لَمْ يَشْعُرُوا بِهُجُومِ الْقَوْمِ حِينَ سَطَوْا وَ لَا بِكَثْرَةِ ضَوْضَاءٍ اِذَا زَاَرُوا
فَاَلْبَسُوهُمْ ثِيَابَ الْمَوْتِ خِلْتَهُمُ خَيَّاطَ مَوْتٍ وَ لَا خَيْطٌ وَ لَا اِبَرُ
بِالرُّمْحِ قَدْ ذَرَعُوا بِالسَّيْفِ قَدْ قَطَعُوا بِالسَّهْمِ خَاطُوا فَلَا وَاللهِ مَا قَصَرُوا
اَوْ هُمْ بَيَاطِرَةٌ بِالرُّمْحِ قَدْ فَصَدُوا بِالسَّيْفِ قَدْ حَجَمُوا يَا كُثْرَ مَا فَزَرُوا
اَوْ هُمْ غَمَامُ رُؤُسِ الْخَصْمِ حَبَّهُمُ وَ الْبَيْضُ بَرْقُهُمُ وَ الرَّعْدُ مَا شَخَرُوا

و چون حمله کردند آن دلاوران نه ملتفت جمع‌آوری و هجوم که آن جماعت کرده بودند و نه بسیاری فریاد و غوغا که بهیاهوی خود برآورده. و لباس مرگ بر اندام ناهنجار آن گروه نابکار چنان پوشیده که پنداری خیاط جامه مرگ بودند با آنکه در آن میان نه سوزنی بود و نه رشته. ذرع میکردند با نیزه و می‌بریدند با شمشیر و می‌دوختند با تیر نه بخدا قسم ابدا در جانبازی

کوتاهی نکردند. یا پنداری بیطاران چهارپایان بودند که با نیزه رگ میزدند و با شمشیر خون میگرفتند چه بسیار سرها و تنها که شکستند و خستند و بریدند و دریدند. یا آنکه گمان میکردی آن شجاعان را ابرها که سرهای دشمنان تگرگشان بود که بر زمین میریخت و برقشان برق شمشیرها و رعدشان هیاهو و گیر و دارها.

حَتّىٰ اِذَا نَزَلَ الْمَقْدُورُ طَافَ بِهِمْ مِنْ كُلِّ اَوْبٍ جُمُوعٌ طَالَ مَا كَفَرُوا
كَمْ بَارِقٍ رَفَعُوا كَمْ طَاعِنٍ وَضَعُوا كَمْ نَبْلَةٍ نَزَعُوا كَمْ فِتْنَةٍ حَدَرُوا
كَمْ فَارِسٍ قَتَلُوا كَمْ رَاجِلٍ صَرَعُوا كَمْ حُرْمَةٍ هَتَكُوا كَمْ سَيِّدٍ حَقَرُوا
كَمْ خَيْمَةٍ حَرَقُوا كَمْ مَالٍ انْتَهَبُوا كم حِلْيَةٍ سَلَبُوا[1] كَمْ صِبْيَةٍ اَسَرُوا
كَمْ جُثَّةٍ وَطِئُوا كَمْ اَرْؤُسٍ قَطَعُوا كَمْ ثَوْبِ انْتَهَبُوا كَمْ مُهْجَةٍ هَدَرُوا

آن سعادتمندان همچنان گرم کارزار و یاری آن بزرگوار بودند تا آنکه آنچه مقدر شده بود از جانب خدا در شهادت ایشان نازل شد از هر طرف جمعیتی گرد آن سعادتمندان را گرفتند چقدر طولانی بود کفر آن ظالمان و ستمکاران. چه شمشیرها که بلند کردند و بالا بردند و چه نیزه‌ها که فرود آوردند چه تیرها که انداختند چه فتنه‌ها که برپا ساختند. چه سواران را که کشتند و پیادگان را که بر خاك افکندند چه پرده‌های حرمت را که دریدند و چه سیدهای محترم را که کوچك و حقیر نمودند. چه خیمه‌ها که سوختند و چه مالها که بغارت برده و اندوختند چه زیورها و زینتها که ربودند و چه کودکان و دختران از عترت را که اسیر و دستگیر کردند. چه بدنهای نازنین را که پامال کردند و چه سرهای مقدسه را که بریدند و جدا ساختند و چه جامه‌ها که بتاراج بردند و چه خونها که هدر نمودند و ریختند.

اِبْكِي لِاَيِّ مُصَابٍ نَالَهُمْ حَزَناً وَ كَادَ يَعْجَزُ عَنْ اِحْصَائِهِ الْبَشَرُ
وَ كُلُّ رُزْءٍ لَهُمْ تَاللهِ مُشْتَمِلٌ عَلىٰ مَصَائِبَ لَمْ يَسْتَقْصِهَا الْفِكَرُ

۱- كَمْ مُطْفِلٍ ثَكَلُوا، خ اصل.

مِنْ کُلِّ وَجْهٍ اُصِیبُوا بِالْبَلاءِ فَمَا ضُعْفُ اَصابَهُمْ کَلّا وَ لافَتَرُوا
حَتّیٰ قَضَوْا نَحْبَهُمْ عَطْشیٰ عَلیٰ نَهَرٍ صَرْعیٰ وَحَسْریٰ حُیاریٰ ثالَهُمْ قَتَرُ

از برای کدام یك از مصیبتها که بآن بزرگواران رسیده از حزن و اندوه خود گریه کنم و حال آنکه نزدیك است که بشر از شمردن و احصا کردن آنها عاجز شود. و بخدا قسم هر یك مصیبتی از آنها مشتمل بر مصائبی است که فکرها از درك کنه آنها وامانده و بنهایتش نرسیده. از هر طرف که رو میکردند بمصیبتها و بلاها میرسیدند و با وجود این ایشان را در نصرت اهل بیت عصمت ضعف و فتوری نرسیده نه والله سستی هم نکردند. تا آنکه بعهد خود وفا کردند بر لب نهر آب با لب تشنه جان خود را فدا و همگی با دل پرحسرت و حیران و سرگردان بر خاك هلاك افتاده و گرد و غبار آن بیابان بر بدنهای ایشان نشسته بود.

فَظَلَّ فَرْداً وَحیداً ثاکِلاً بِهِمِ قَدْ مَضَّهُ حُزْنُ اَسْرِ الْاَهْلِ وَ الضَّجَرُ
یَزْنُو اِلَی الْقَوْمِ اِذْهُمْ کَالسِّباعِ غَدَوْا لِنَهْشِهِ وَ لَهُمْ فی قَتْلِهِ اَشَرُ
فَسَلَّ بَتّارَهُ مُسْتَکْفِیاً ثِقَةً بِاللهِ قَدْ خِلْتَهُ لَیْثاً لَهُ نَغَرُ
فَشَتَّ جَحْفَلَهُمْ کَالشّاءِ اِذْ جَفَلَتْ مِنْ صَوْلَةِ اللَّیْثِ لایُبْقی وَ لایَذَرُ

پس آن بزرگوار یکه و تنها و برفتن یاران خود ماتمزده و عزادار باقی ماند و غصه و ملال اسیری اهل و عیال او را گداخته و لاغر ساخته بود. و نظر میکرد بآن جماعت خونخوار که همه آنها مانند درندگان از برای پاره کردن و دریدن آن مظلوم هجوم آورده‌اند و در کشتن او شادی و سرور دارند و فخر میکنند. پس آن بزرگوار به پشت‌بندی خدا و کفایت و حمایت پروردگار شمشیر بران از نیام کشید و مانند شیر غضبناك بر آن لئام حمله‌ور گردید. و آن دریای لشکر را متفرق و پراکنده ساخته و شکست داد مانند گوسفندانی که فرار کنند از حمله شیری که یکی از آنها را باقی نگذارد و دست از آنها بر ندارد.

حَتّیٰ اِذا جاءَهُ الْمَقْدُورُ سَلَّمَ لِلْاِلٰـــهِ اِذْ سَبَقَ الْمیثاقُ وَ الْقَدَرُ

فَکانَ ما کانَ لا سَقْیاً لِرَبْعِهِمِ بِذِمَّةِ اللهِ فِی الذَّرّاتِ قَدْ خَفَرُوا

آن بزرگوار بر آن جماعت نابکار میتاخت و میکشت و می‌انداخت تا آنکه آنچه از جانب خدا مقدر شده بود از شهادت و جانفشانی رسید پس تسلیم فرمود امر پروردگار خود را چرا که پیش از این خود عهد و پیمان کرده و قدر و قضای خدا بر این قرار گرفته بود. پس شد آنچه شد و آن غریب مظلوم را با لب تشنه شهید کردند که خدا باران رحمت خود را از آن جماعت دور کند و بر خانه‌ها و سرزمین ایشان نباراند چرا که شکستند عهدی را که در عالم ذر با خدای خود بستند.

أَعْجِبْ بِقَوْمٍ یَرَوْنَ الْقَوْمَ مُسْلِمَةً وَ لَیْسَ اَغْناهُمُ الْآیاتُ وَ النُّذُرُ
أَلَیْسَ قَتْلُ حُسَیْنٍ قَتْلَ اَحْمَدَ بَلْ بِثارِهِ ثارَ رَبِّ الْعَرْشِ قَدْ هَدَرُوا
یا قَوْمِ مَا الْکُفْرُ اِلّا بُغْضُ خالِقِنا وَ هَلْ بِلا حُبِّهِ الْاِیمانُ یُعْتَبَرُ
أَلَیْسَ بُغْضُ حُسَیْنٍ بُغْضَ رَبِّکُمُ ما بَعْدَ ما شَهِدَ الْقُرْآنُ وَ الْاَثَرُ
فَلا جَزاءَ لَکُمْ اِلَّا الدُّعاءُ بِأَنْ حُشِرْتُمُ مَعَهُمْ یا سُوءَ ما حُشِرُوا

چقدر عجب است از آن جماعتی که این گروه را مسلمان میدانند و کفایت نمیکند ایشان را اینهمه آیات قرآن که در دوستی آل‌محمد علیهم السلام و وعده‌های عذاب که در دشمنی ایشان نازل شده است. آیا کشتن سیدالشهداء کشتن جدش محمد مصطفی نیست بلکه بریختن خون آن مظلوم خون پرورنده عرش و فرش را ریختند. پس خطاب و عتاب بایشان میفرماید که ای جماعت در عالم کفری جز دشمنی خداوند خالق مهربان نیست و آیا میشود که بدون محبت و دوستی او ایمان را اعتباری باشد چگونه چنین چیزی ممکن است. و آیا دشمنی سیدالشهداء دشمنی خدای شما نیست بعد از آنکه همه آیات قرآن و آثار و اخبار ائمه انس و جان بر این شهادت و گواهی میدهد. پس برای شما که بعد از اینهمه آیات و اخبار هنوز این جماعت را مسلم میدانید جزائی و سزائی بهتر از این نیست که دعا بکنیم که با همان جماعت محشور شوید و چقدر بد حشری

است حشر ایشان.

يَا آلَ طٰهٰ كَرِيمٌ جَاءَ يَأْمُلُكُمْ[1] وَ قَدْ اَحَاطَ بِهِ الْآثَامُ وَ الْخَطَرُ
مَا كَانَ مُتَّكَلِي الْاَعْمَالُ قَطُّ فَإِنْ اَسَأْتُ اَقْنَطُ اَنِّي لَسْتُ اُغْتَفَرُ
بَلِ اتِّكَالِي عَلَيْكُمْ اَهْلَ مَغْفِرَةٍ وَ اَهْلَ تَقْوىٰ بِكُمْ فِي الْحَشْرِ اَفْتَخِرُ
قَدْ جَاءَ عَبْدُكُمُ الْعَاصِي بِتُحْفَتِهِ يَرْجُو الْقَبُولَ وَ اَصْحَابُ السَّخَا غُفُرُ
اِنَّ الْهَدَايَا عَلَىٰ مِقْدَارِ مُهْدِيهَا فَمَا لِمَنْ لَا لَهُ قَدْرٌ وَ لَا خَطَرٌ
مِنِّي الَّذِي جَازَ مِنِّي ثُمَّ يَلْزَمُكُمْ مَا جَازَ مِنْكُمْ وَ كُلٌّ يَتْبَعُهُ اَثَرٌ
صَلَّى الْاِلٰهُ عَلَيْكُمْ طُولَ مُلْكِكُمُ وَ مُلْكُكُمْ دَائِمٌ لَمْ يُنْهِهِ الْاُخَرُ

ای آل‌محمد کریم بن ابراهیم بآستانه شما آمده و آرزومند فضل و کرم شما است و گناهان و خطرها او را فرا گرفته. هرگز پشت‌بندی من عملهای من نبوده است که اگر عمل بدی کنم ناامید شوم که نخواهم آمرزیده شد. بلکه پشت‌بندی من شمائید که اهل پرهیزگاری و آمرزشید و در حشر و نشر خود بشما افتخار میکنم و امیدوارم. ای سادات من بنده عاصی نافرمان تحفه خود را آورده است و از شما امید قبول دارد چرا که صاحبان بخشش و سخاوت با عفو و صفحند. و هدیه‌ها و پیشکشیها باندازه مقدار هدیه‌آورنده است پس آیا چه حال است هدیه‌آورنده‌ای را که ابدا او را قدر و شرفی نیست. ولی از من همان است که سزا است و شما را همان لازم که شایسته و رواست و هر یك را اثر او تابع و در پی است. درود فرستد بر شما خدا تا ملك شما برپا و دولت شما برجاست با آنکه ملك شما همیشه و پیوسته است و او را آخر نیست.

منها قصيدة فی الرثی

اِسْتَبْدَلَ الدَّهْرُ اِعْسَارِي بِاِيسَارِي وَ شَابَ صَفْوِي بِاَقْذَاءٍ وَ اَكْدَارِ
قَدْ كُنْتُ فِي مَهْدِ اَمْنٍ فَاسْتَعَاضَ بِهِ مِنْ كُلِّ خَوْفٍ وَ اِسْهَارٍ وَ اِخْطَارِ

۱- يَا آلَ طٰهٰ كَرِيمٌ مُذْنِبٌ آثِمٌ، خ اصل.

كَاَنَّ آفَاتِهِ قَدْراً مُقَدَّرَةٌ وِزَانَ عِلْمٍ وَ اِيمَانٍ وَ اَخْطَارِ
يُسْقَى كُؤُسَ الْمَنَايَا الْخَيِّرِينَ كَمَا تُسْقِي السُّقَيُّ كُلَّ عَطْشَانٍ بِمِقْدَارِ

روزگار وسعت و راحت مرا بسختی و تنگدستی بدل کرده و آب صاف مرا تیره و ممزوج به خس و خاشاك نموده. در مهد امن و امان بودم پس از هر خوف و خطر و بیدارخوابی مرا عوض ساخت. گویا آفتهای او از حیث مقدار باندازه علم و ایمان و شرافتها مقدر شده است. جامهای شربت مرگ را بمردمان نیك میچشاند همچنانکه سقایان هر تشنه‌ای را باندازه تشنگی او آب میدهند.

اِنْ كَانَ يَحْمِيهِمِ مِنْ طِيبِ عِيشَتِهِ فَعِنْدَهُمْ لَيْسَ اِلَّا مِثْلَ اَقْذَارِ
لَا غَرْوَ اِنْ ضَاقَ بِالْاَبْرَارِ سَاحَتُهُ سِجْنٌ لِطَيَّارِ قُدْسٍ جَوْفُ اَغْوَارِ
قَوْمٌ تَعَالَىٰ عَلَىٰ كَيْوَانَ قَدْرُهُمُ اَنَّىٰ يَطِيبُ لَهُمْ عَيْشٌ بِاَوْكَارِ
قَوْمٌ حَظَائِرُ قُدْسِ اللهِ مَرْتَعُهُمْ اَنَّىٰ تَمَتَّعُ مِنْ طَلْحٍ وَ اَبْعَارِ

اگر روزگار گواراي عیش خود را از اخیار و ابرار منع کند پس او هم نزد آن بزرگواران نیست جز مثل نجاستها و قذرها. هیچ باك نیست و تعجبی ندارد که زمانه فضای ساحت خود را بر نیکان تنگ بگیرد چرا که طایر عالم قدس را اندرون غارها زندان است. جماعتی که پایه قدر و مرتبه‌شان بلندی بر شرفه کیوان دارد کجا بآشیانه مرغان عیششان گوارا باشد. جماعتی که بهشت عالم قدس سبزه و کِشت و سیر و گشت ایشان است کجا از درختان خار و پشکلهای شتران تمتع و لذت برند.

أَحَاطَنِي بِقِسِيِّ الدَّائِرَاتِ وَ قَدْ اَلْقَانِ كَالْهَدَفِ الْمُلْقَىٰ بِمِضْمَارِ
فَرَامَنِي بِسِهَامِ النَّائِبَاتِ وَ قَدْ اَتَانِ اَسْهُمُهُ مِنْ كُلِّ اَقْطَارِ
لَاتَتْعَبَنْ دَهْرُ كَفّاً اِنَّنِي رَجُلٌ بِحَوْلِ رَبِّي صَبُورٌ غَيْرُ فَرَّارِ
مَا لِي سِوىٰ مُهْجَةٍ اِنِّي بَذَلْتُ بِهَا عَنْ طِيبِ نَفْسِيَ لَا كُرْهاً بِاِجْبَارِ
خُذْهَا اِلَيْكَ مَتَىٰ مَا شِئْتَ لَسْتُ اَرَىٰ قَدْراً لَهَا فِي طَرِيقِ الْآلِ الْاَظْهَارِ

زمانه بکمانهای دوایر خود مرا بمیان گرفته و مانند نشانه‌ای که میان میدان افتاده باشد انداخته. و به تیرهای محنتها و مصیبتها قصد من ساخته و از هر طرف تیرش بجانب من میآید. ای روزگار خود را بتعب میانداز و زحمت بیهوده مکش که من بحول و قوه پروردگار خود مردی صابرم و فرار نکنم. مرا جز یك جان نیست آن را هم از روی طیب خاطر دادم نه از روی کراهت و مجبور بودن. هر وقت که خواهی او را بگیر و بسوی خود بر که ابدا او را در راه ائمه اطهار قدر و منزلتی نمیبینم.

مِنَ السَّفاهَةِ اَنْ نَرْجُو وِدادَكَ اِذْ ... لَمْ تُبْقِ بَرّاً نَجا مِنْ ضُرِّكَ الْجارِی
وَ قَدْ اَتانا مُصیباتٌ اَصَبْتَ بِهَا ... الرُّسْلَ الْکِرامَ وَ اَبْراراً بِاَخْبارِ
اِنْ لَمْ یَکُنْ لَكَ فینا وَقْعُ فادِحَةٍ ... سِوَی الطُّفُوفِ کَفیٰ عَنْ فَتْکِكَ الضّارِی
اَصَبْتَ قَلْبَ جَمیعِ الْعالَمینَ فَلا ... ذُو مُهْجَةٍ قَدْ سَلا عَنْ حُزْنِهِ الْوارِی
اَصَبْتَ قُرَّةَ عَیْنِ الْعالَمینَ فَلا ... عَیْنٌ تُریٰ قَدْ خَلَتْ مِنْ دَمْعِهَا الْجارِی

از سفاهت و بی‌عقلی است که ما از تو امید دوستی بداریم چرا که یك نفر از نیکان را باقی نگذارده‌ای که از سختی تو نجات یافته و مرفه مانده باشد. و همانا تمامی آن مصیبتها و بلاها که بپیغمبران کرام و نیکان و پاکان رسانده‌ای و بما خبر رسیده همان محنتها ما را هم آمده. اگر نباشد تو را در میانه ما وقوع حادثه و بلیه‌ای جز همان مصیبت زمین کربلا کفایت میکند در مرتکب شدن تو امری را که عزم داشته و دندان در او فرو برده‌ای. دل همه اهل عالم را مصیبت زده و بدرد آوردی بطوری که یك نفر صاحب روح و جاندار نیست که از حزن و اندوه آتشبار این مصیبت آسوده و فارغ باشد. کسی را مصیبت‌زده کردی که نور چشم و روشنی دیده اهل عالم بوده است و از این جهت چشمی نمانده که از اشك جاری خود خالی باشد.

وا حَرَّ قَلْباهُ لِمْ[1] بِیَ اقْتَصَرْتَ وَ لَمْ ... تُحْرِقْ بِناءَ سَمٰواتٍ بِتِزْفارِ

۱- وقف در لِمْ با آنکه در وصل است جایز و سائغ است چنانچه قائل گفته «یا اسدیّا لِمْ اکلته لمه» و حکیم معتذر شده است بضرورت، مترجم.

وا دَمْعَ عَیْناهُ لِمْ فِیَّ اخْتَقَنْتَ وَ لَمْ ... تُغْرِقْ بَسیطاً بِطُوفانٍ وَ اَمْطارِ

ای داد از سوزش دل من چرا بمن تنها اکتفا کردی و بنای آسمانها را بشعله نفس خود آتش نزدی و نسوختی. ای اشك چشم من چرا در چشم من تنها مانده و حبس شده‌ای و بطوفان بارانهای اشك ریزان خود بسیط خاك را غرق نکردی.

اَمَاسَمِعْتَ حُسَیْناً قَدْ اُصیبَ بِما ... لَمْ یَجْرِ قَطُّ عَلیٰ وَغْدٍ وَ کُفّارِ
یَوْماً اَتَی الطَّفَّ فی قَوْمٍ یَقُودُهُمُ ... شَوْقٌ یَسُوقُهُمُ تَوْقٌ اِلَی الْبارِی
لَقیٰ[1] اُناساً عَلَی الْعُدْوانِ مُجْتَمِعاً ... مِنْ کُلِّ صَوْبٍ وَ اَکْنافٍ وَ اَقْطارِ
قَوْماً قَدِ احْتَشَدُوا فی قَتْلِ مَنْ دَمُهُ ... ثارُ الْاِلٰهِ وَ سَبْیِ الْآلِ الْاَطْهارِ[2]
قَوْماً خُؤُناً دَعَوْهُ یَهْتَدُونَ بِهِ ... لَمّا اَتیٰ بِالْهُدیٰ وَلَّوْا بِاِنْکارِ

آیا نشنیده‌ای مولایم حسین علیه السلام بمصیبتها و محنتهائی چند رسید که هرگز آن مصیبتها بر کسی از وضیع و شریف اهل روزگار وارد نیامده. در آن روز که وارد زمین کربلا شد با طایفه‌ای که آن سعادتمندان را شوق از پیش و شعف از پس بجانب خدا میکشید. در آن زمین گروهی را دید که از هر قبیله و گوشه و کناری بر گردش جمع آمده و بر عداوت و دشمنی او هم‌رأی و متفق شده‌اند. جماعتی را دید که اجتماع کرده‌اند بر کشتن کسی که خون او خون خداست و بر اسیری اهل و عیال و عترت طاهره او. جماعتی خیانتکار که آن بزرگوار را بسوی خود خواندند که باو هدایت یابند و چون ایشان را بهدایت آمد همگی پشت کرده و انکارش نمودند.

یا مُهْجَتِی اخْتَرِقِی مِنْ وَحْشَةٍ عَرَضَتْ ... عَلَی النِّساءِ بِهِمْ مَعْ قُلِّ اَنْصارِ
وَ رِعْدَةٍ قَدْ طَرَتْ مِنْهُمْ بِصِبْیَتِهِ ... وَ اَدْمُعٍ قَدْ جَرَتْ کَالصَّوْبِ مِدْرارِ
هٰذا وَ یَنْعیٰ حُسَیْنٌ عِنْدَها حَزَناً ... بِنَفْسِهِ وَ یُرِیها سَبْیَهَا الطّارِی

ای جان من بسوز و آتش بگیر از وحشت و دهشتی که از آن لشکر بر زنان روی

۱- وقف بر کلمه لَقی جایز است چنانکه میگوید: لِی عَبْرَةٌ لَوْ دُعِی نُوحٌ لِیَرْکَبَها، مترجم.
۲- الْاَبْرارِ، خ اصل.

داده بود با کمی یاران. و ترس و لرزه‌ای که از آن ظالمان بکودکان و دختران دست داده و اشکهای متصل که مانند باران از چشمهای ایشان جاری بود. و با آن همه خوف و اضطراب که داشتند در آن میانه سیدالشهداء ایستاده و اشعار غم‌اندوز انشاد میفرمود و خبر مرگ خود و اسیری آن محنت‌رسیدگان را بایشان میداد.

لاآنَسَ اِذْ قامَ عِنْدَ الْقَوْمِ مُتَّكِئاً بِعَضْبِهِ قاطِعاً اَعْلالَ اَعْذارِ
فَقامَ ناشَدَهُمْ بِاللهِ رَبِّهِمِ فِی نَفْسِهِ هَلْ لَكُمْ اِیجاسُ اِنْكارِ
فَعَدَّ اَشْیاخَهُ جَهْراً وَ فَضْلَهُمُ كَیْ لایَقُولُوا جَهِلْنا یَوْمَ اِحْضارِ
فَاَشْهَدُوا اللهَ اَنّا نَحْنُ عارِفَةٌ بِكُلِّ ما قُلْتَهُ یا نَجْلَ اَخْیارِ

فراموش نمیکنم وقتی را که مولای بزرگوارم پیش روی آن گروه نابکار ایستاده و بر نیزه خود تکیه داده بود و عذرهای بیجا و بی‌پای آنها را قطع میفرمود. پس ایستاد و آن جماعت را بپروردگارشان خدا قسم داد درباره خود که آیا از برای شما در دل احساس انکاری هست در حسب و نسب من مظلوم. پس بآواز بلند بزرگان و مشایخ خود را یك یك با فضیلتهای ایشان شمرد تا اینکه روز قیامت نگویند که ما نفهمیدیم و تو را نشناختیم. پس آن جماعت بی‌حیا همه خدا را شاهد و گواه گرفتند که ای فرزند نیکان و برگزیدگان بهمه آنچه گفتی ما مطلع و دانائیم و بتمامی آگاه و بینا.

اَفْدیهِ اِذْ قالَ بِمْ[1] قَدْ حَلَّ حینَئِذٍ دَمی لَكُمْ وَ اَنَا ابْنُ طالِبِ الثّارِ
قالُوا عَلِمْنَا الَّذی اَخْبَرْتَ جُمْلَتَهُ وَ لا مَحیصَ لَكُمْ عَنْ حَدِّ بَتّارِ
فَدَیْتُهُ آخِذاً حُزْناً كَریمَتَهُ یَقُولُ حَلَّ عَلَیْكُمْ سُخْطُ جَبّارِ

بفدای آن بزرگوار شوم آن وقتی که فرمود اگر چنین است که تمامی شما بحسب و نسب من عارف و دانا هستید پس بچه سبب خون من مظلوم بر شما حلال شده است با آنکه منم فرزند آن کسی که طلب خون مرا خواهد کرد. گفتند که ای

۱- و یجوز الوقف علی کلمة بِمْ کما اسلفنا فی کلمة لِمْ، ۲.

حسین همه آنچه را که خبر دادی دانستیم ولی ابدا شما را مفری از دم شمشیر و نیزه و تیر نیست. جانم بفدای آن بزرگوار وقتی که از روی حزن و اندوه ریش مقدس خود را گرفت و میفرمود ای جماعت واقع شد بر شما سخط خداوند جبار و قهر پرورنده قهار.

فَهاجَ حُرٌّ فَلَمْ یَأْخُذْهُ لَوْمَتُهُمْ فِی اللهِ فَاخْتارَ زُلْفاهُ عَلَی النّارِ
فَجاءَ یَعْدُو وَ كَفّاهُ بِهامَتِهِ یَقُولُ هَلْ لِی مَتابٌ یَا ابْنَ اَخْیارِ
فَقالَ اِنْ تُبْتَ تابَ اللهُ مِنْ كَرَمٍ عَلَیْكَ یا حُرُّ فَانْحُ نَحْوَ كُفّارِ
لَهْفی عَلَیْهِ وَ قَدْ حاطَ الْعُداةُ بِهِ فَخَرَّ مِنْ بَعْدِ جُهْدٍ فَوْقَ اَعْفارِ

پس چون حُرّ آن فرمایشات را شنید و غربت و مظلومیت آن بزرگوار را دید بهیجان آمد و ابدا او را ملامت آن گروه بی‌حیا در راه خدا دامنگیر نشد و پس ننشاند پس قرب جوار خدا را بر آتش جهنم و مجاورت اعدا اختیار کرد و رو بجانب آن بزرگوار آورده میدوید و دو دست خود را بر سر گذارده بود و عرض میکرد ای فرزند اخیار و ابرار روزگار آیا مرا پس از این همه گناه توبه هست یا نه. پس فرمود بلی ای حر اگر توبه کنی خداوند عالم از کرم و رأفت خود توبه تو را قبول میکند پس قصد این کفار را کن و بجانب این گروه نابکار رو. تأسف و اندوه من بر آن سعادتمند و حالت او است که دشمنان دور او را گرفتند و بعد از کوشش بسیار بر روی خاکها افتاد.

وَ راحَ مِنْ صَحْبِهِ كُلٌّ یُسابِقُهُ اَخُوهُ فَوْزاً بِجَنّاتٍ وَ اَنْهارِ
حَتّیٰ لَقُوا حَتْفَهُمْ صَلّیٰ اِلٰهُهُمُ عَلَیْهِمِ بِعَشِیّاتٍ وَ اَبْكارِ[1]
یا لَیْتَنی كُنْتُ ذاكَ الْیَوْمَ حاضِرَهُمْ اَفْدی وَ اُحْیی وَ اَفْدیهِمْ بِتَكْرارِ
یا سادَتی یا مَوالِیَّ لَقَدْ سَبَقَتْ حُسْناكُمُ وَ مَلَكْتُمْ اَحْسَنَ الدّارِ
طُوبیٰ لَكُمْ مِنْ اُناسٍ شیبَ ثارُهُمُ بِثارِ رَبِّ الْوَریٰ یا خَیْرَ اَحْرارِ

پس هر یك از اصحاب و یاران آن بزرگوار بمیدان شهادت رفتند بطوری که هر

۱- البُكْرَة الغدوّ جمعُها بُكَر كغُرْفَة و غُرَف و جمع جمعِها اَبْكارٌ كرُطَب و اَرْطاب، مترجم.

یك از آنها بر برادر خود سبقت میگرفت که فایز شود به بهشتها و نهرها. تا آنکه بأجل خود رسیدند که خدا درود فرستد بر ایشان در هر صبح و شام. ای کاش که من در آن روز ایشان را حاضر بودم و خود را فدا مینمودم پس زنده میشدم چندین بار و بفدای آن سعادتمندان میگشتم. پس خطاب بآن شهیدان بخون خضاب میفرماید که ای سادات و موالی من شهادت و نیکیِ عاقبتِ شما پیش افتاد و نیکوتر خانه و منزل را مالك شدید. خوش بحال شما جماعتی که خونشان بخون خدا مخلوط شد ای بهترین مردان و آزادگان.

یٰا لَهْفَ نَفْسِیَ اِذْ ظَلَّ الْحُسَیْنُ عَلیٰ مَتْنِ الْجَوادِ فَریداً بَیْنَ کُفّارِ
مٰا بَیْنَ لاٰطِمَةٍ طَوْراً وَ ثاکِلَةٍ وَ رٰاعِدٍ بٰارِقٍ مِنْ نَحْوِ اَشْرارِ
طَوْراً یُلاحِظُ ثَکْلاواٰتِ عِتْرَتِهِ عَطْشیٰ وَ سَغْبیٰ وَ حَسْریٰ بَیْنَ فُجّارِ
تٰاراً یُراٰعِی فِتْیاناً مُضَرَّجَةً تَحْتَ الْخُیُولِ بِاِیرٰادٍ وَ اِصْدٰارِ

ای داد از حسرت و اندوه من از آن وقتی که مولای بزرگوارم میانه آن کافران بی‌حیا یکه و تنها بر پشت اسب خود باقی مانده. میانه زنانی که یك مرتبه لطمه بر رخساره‌های خود میزدند و یك مرتبه عزا و ماتم داشتند و بدبختانی از آن اشرار که صداها برجزخوانی بلند کرده بودند. یك مرتبه نظر میفرمود بآن زنان ماتمزده خون‌جگر که همه تشنه و گرسنه و حسرت‌زده در میان آن نابکاران گرفتار شده‌اند. و یك مرتبه نظر میفرمود بجوانان خود که همه با بدنهای خون‌آلود زیر دست و پای اسبان با جامه‌های خود افتاده بودند.

مَرّاً یَریٰ اُمَّةً قَدْ خٰابَ حَظُّهُمُ قَدْ اَشْحَذُوا ظُبَةَ الْبَتّارِ لِلثّارِ
مَرّاً یَریٰ نَفْسَهُ قَدْ جٰاءَ یُنْقِذُهُمْ مِنَ الرَّدیٰ فَاَبَوْا اِلّٰا لَظَی النّارِ
ثُمَّ اعْتَدَوْا وَ اَبَوْا اِلّٰا عَداٰوَتَهُ وَ قَتْلَهُ حَنَقاً مِنْ بَعْدِ اَنْصارِ

یك مرتبه نظر میکرد و میدید گروهی را که از سعادت بی‌نصیب شده و همگی دم شمشیر و پیکان نیزه و تیر را تیز کرده از برای ریختن خون آن مظلوم. و یك مرتبه نظر میفرمود و خود را میدید که آمده است آن گروه را از هلاکت نجات

دهد و آن جماعت جز زبانه آتش را طلب نمیکنند و بنای سرکشی نهاده و از روی کینه جز عداوت و قتل آن بزرگوار را پس از احباب و انصار او نمیخواهند.

رُوحِی فِداٰهُ اِذٰا مٰا قٰامَ مُضْطَلِعاً بَیْنَ الْعُداٰةِ فَنٰادیٰهُمْ بِاِجْهٰارِ
تَرَحُّماً مِنْهُ لاٰ اَنْ یَسْتَجیرَ بِهِمْ هَلْ مِنْ مُغیثٍ یُغیثُ آلَ مُخْتٰارِ
هَلْ مِنْ مُجیرٍ یُجیرُ الْیَوْمَ عِتْرَتَهُ فِی ذِی الْفَلاٰةِ یَقیهِمْ شَرَّ فُجّارِ
وَ هَلْ بِکُمْ مَنْ یَخٰافُ اللّٰهَ فِی حَرَمِ الـــرَّسُولِ عَلَّ یَقیهٰا شَرَّ اَشْرارِ

میفرماید روحم و جانم بفدای آن بزرگوار وقتی که ایستاده با دل قوی میانه آن جماعت دشمن که همه بقصد کشتن او آمده بودند و بآواز بلند میان ایشان فریاد برآورد بجهت ترحم بایشان نه اینکه پناهی بآنها ببرد که آیا فریادرسنده‌ای هست که بفریاد عترت پیغمبر برسد آیا پناه‌دهنده‌ای هست که ایشان را در این بیابان پناه دهد و از شر این نابکاران نگاه دارد. آیا در میانه شما کسی هست که از خدا بترسد درباره حرم پیغمبر شاید ایشان را از شر اشرار حفظ کند.

لَبَّیْکَ یٰا هٰادِیاً سُبْلَ النَّجٰاةِ لَنٰا لَبَّیْکَ یٰا عٰارِیاً عَنْ مَلْبَسِ الْعٰارِ
لَبَّیْکَ هٰا اَنَا ذٰا عَبْدُ عَبیدِکُمُ مُواٰقِفٌ لَهُمُ مَعْ شَطَّةِ الدّٰارِ
لَبَّیْکَ لَبَّیْکَ مَشْدُودَ الْحِزٰامِ مُشَـــمِّراً لَکُمُ شٰاهِراً سَیْفِی کَمٰا[1] النّٰارِ

پس این بزرگوار مولای خود را در این استغاثه جواب میگوید که لبیك ای رهنمای راههای نجات از برای ما لبیك ای کسی که از جامه ذلت و ننگ و عار عاری هستی. لبیك ای مولا اینك من که بنده‌ای از بندگان شمایم روبروی دشمنان شما ایستاده‌ام با دوری خانه و طول زمان در میانه. لبیك لبیك آقا تو را اجابت میکنم در حالتی که کمر همت را سخت بسته و در یاری شما دامن بر کمر زده و شمشیر آتش‌بار خود را از نیام کشیده‌ام.

اِنّی وَ اِنْ لَمْ اَکُنْ یَوْماً لِاَفْدیَکُمْ بِمُهْجَتی فَاَقیکُمْ سُوءَ اَقْدٰارِ
لٰکِنَّنی فِی زَمٰانی واٰقِفٌ لَهُمُ عَلَی الْجِهٰادِ بِاِغْلاٰنی وَ اِسْرٰارِی

۱ – ماء زائدة کما فی قول الشاعر «کما سیفِ عمروٍ لم تخنه مضاربه».

اَنْتَ الشَّهیدُ وَ کُلُّ الْاَرْضِ مَشْهَدُکُمْ وَ سِرُّ عاشُورَ فیما بَعْدَهُ جارِ

عرض میکند که ای مولای من اگر چه در آن روز نبودم که جان خود را فدای شما کنم و بدی قدر و قضا را از شما نگاه دارم. ولی من در زمان خود واقف بر ایشان و بر جهاد کردن با آن ظالمان با ظاهر و پنهان خود شده‌ام. ای سید و مولای من تو شهیدی و همه زمین محل شهادت و کربلای شما است و سر عاشورا هم بعد از آن در همه روزها جاری است.

وَقَفْتُ فی اَرْضِکُمْ فی یَوْمِ فادِحِکُمْ لِجاحِدی فَضْلِکُمْ اَعْداءِ قَهّارِ
قَوْسی فَمی وَ سِهامی ما تَلَفَّظَهُ تُرْسی وِلاکُمْ وَ قَوْلُ الْفَصْلِ بَتّاری
یَراعَتی فَرَسی وَ الرَّقُّ مَعْرَکَتی تَجُولُ فی دَعِّ اَعْداکُمْ اِلَی النّارِ
فَرْداً وَ لا ناصِرٌ لی غَیْرُ شِرْذِمَةٍ مُسْتَضْعَفینَ ابْتُلُوا مِنْهُمْ بِاَصارِ

پس اگر چنین است که هر روز عاشورا و هر زمینی کربلاست پس من در زمین شما در روز مصیبت شما روبروی منکرین فضل شما که دشمنان خداوند قهارند واقفم. کمانم دهان من است و تیرهای من آن سخنان که در فضایل شما میگویم و از دهان بیرون میآورم و سپر من محبت و ولای شماست و قول حق شمشیر من است. میدان جنگم صفحه کاغذ و اسبم قلم من که در این میدان جولان میکند بجهت راندن دشمنان شما بسوی آتش جهنم. یکه و تنهایم و یار و یاوری جز طایفه کمی آنهم مردمان ضعیف ندارم که آنها هم از جانب دشمنان شما دایم مبتلی بحبس و زندانند.

وَ فَوْجُ اَعْدائِنا اَضْعافُ ما جُلِبُوا یَوْمَ الطُّفُوفِ وَ عَنْ غَیْرِ الشَّقیٰ عاری
جُحّادُ آثارِکُمْ کُلاً وَ قَدْ بَدَتِ الْـ ـبَغْضاءُ مِنْ فیهِمِ مِنْ سُوءِ اِضْمارِ
کَمْ مُؤْمِنٍ قَتَلُوا کَمْ مُسْلِمٍ طَرَدُوا کَمْ عارِفٍ شَرَّدُوا مِنْ بَعْدِ اِحْصارِ
کَمْ حُجَّةٍ جَحَدُوا کَمْ آیَةٍ کَفَرُوا کَمْ سُنَّةٍ سَتَرُوا بُغْضاً بِاَسْتارِ
کَمْ حُسْنِ مَکْرُمَةٍ مِنْکُمْ وَ قَدْ جَحَدُوا کَمْ سُوءِ عائِبَةٍ اَفْشَوْا بِاَمْصارِ
کَمْ مِنْ فَضیلَةٍ اضْطُرَّتْ نَواصِبُکُمْ اِلَی الْقَبُولِ وَ هُمْ رَدُّوا بِاِنْکارِ

و فوج دشمنان ما ضِعف آنچه راست که در روز عاشورا بجانب شما کشیده شده و در تمامی آنها یك تن سعادتمند نیست. و همه آنها انکارکنندگان فضایل و آثار شمایند و شدت عداوت از دهانشان ظاهر است از بدی آنچه در دل گرفته‌اند. چه مؤمنها که کشتند و مسلمها که از خود دور کردند چه صاحبان معرفت را که پس از محاصره کردن آواره نمودند. چه حجتها را که منکر شدند چه آیتها را که کافر شدند و کتمان نمودند چه سنتها را که از روی عداوت پرده‌ها پوشیدند. چه نیکی کرامت از شما که در انکارش کوشیدند و چه عیبهای بد را که در شهرها افشا کردند. چه فضیلتها که دشمنان شما مضطر شدند در قبول کردن آنها و این جماعت بانکار خود رد کردند.

فَدَیْتُ بِالنَّفْسِ وَ الْاَمْوالِ فَضْلَکُمُ کَیْ یَعْرِفُوا مِنْ عُلاکُمْ وَحْدَةَ الْباری
اَعْداکَ قَدْ سَلَبُوا ما قَدْ فَدَیْتُ بِهِ وَ اَوْرَدُوا النّاسَ جَنّاتٍ وَ اَنْهارِ[1]
وَ قَوْمُنا اَنْکَرُوا ما قَدْ فَدَیْتُ لَهُ فَاَوْرَدُوا مَنْ اَضَلُّوا اَسْفَلَ النّارِ
شَتّانَ ما بَیْنَهُمْ وَاللهِ فَرْقُهُمُ کَالْفَرْقِ بَیْنَ سِنِمّارٍ وَ سُتّارِ

من جان خود را در راه فضیلت شما دادم تا آنکه از بلندی مرتبه شما مردم یگانگی خدا را بشناسند. دشمنان شما در روز عاشورا همین را که من فدا کردم ربودند و باین سبب مردم را در بهشتها و نهرها وارد کردند. و اما دشمنان ما انکار کردند آنچه را که من جان و مال خود را در راه او دادم و باین سبب مردمی را که گمراه کردند در ته‌تر جهنم وارد ساختند. چقدر فرق است میانه این جماعت و آن جماعت بخدا قسم که فرق میان این دو جماعت همچون فرق میانه سنمار رومی و نعمان سلطان است.

غَوْثاً بَنی اَحْمَدٍ اِنّی بُلیتُ بِهِمْ عَوْناً بَنی حَیْدَرٍ یا خیرَةَ الْباری
طالَ الْعِراکُ فَمُذْ سَبْعینَ نَحْنُ لَهُمْ مُواقِفُونَ وَ نَرْجُو قَهْرَ قَهّارِ
ظُهُورَ مَوْلَی الْوَریٰ طَوْدِ النُّهیٰ عَلَمِ الْـ ـهُدیٰ وَ کَهْفِ الْبَرایا صاحِبِ الدّارِ

۱- جَنّاتٍ بِاَنْهارٍ، خ اصل.

اَعْنِی سَمِیَّ رَسُولِ اللهِ قَائِمَکُمْ وَ مَالِیَ الْاَرْضِ عَدْلاً حَامِیَ الْجَارِ
وَ رَحْمَةَ اللهِ لِلْاَبْرَارِ مِنْ کَرَمٍ وَ نِقْمَةَ اللهِ لِلْفُجَّارِ وَ الزَّارِی

فریادرسی ای فرزندان پیغمبر که من باین جماعت مبتلایم ناصر و معینی ای پسران حیدر ای برگزیدگان خدا. طول کشیده است این جنگ و مدت هفتاد سال است که ما با ایشان در این موقفیم امیدواریم و انتظار داریم قهر خداوند قهار را. ظهور آقا و مولای خلق کوه عقل و خرد و علم و هدایت و رَشَد و کهف امن و امان اهل جهان صاحب این خانه و عصر و زمان اعنی همنام رسول خدا قائم شما و پرکننده زمین از عدل و حمایت کننده همسایگان خود از فضل. و رحمت خدا از کرم برای نیکان و غضب و نقمت خدا برای عیب‌جویان و بدکاران.

رَبِّ انْتَصِرْ لِی فَاِنِّی قَدْ بُلِیتُ بِهِمْ فَرْداً وَحِیداً بِلا عَوْنٍ وَ اَنْصَارِ
فَقْدُ النَّبِیِّ وَ هِجْرَانُ الْوَلِیِّ مَعَ کُثْرِ الْاَعَادِی اَعْیَتْنِی وَ اَوْزَارِی
تَظَاهَرَ الدَّهْرُ یَا رَبِّی عَلَیَّ وَ قَدْ اِشْتَدَّ بِی فِتَنٌ ظَلْمَاءُ کَالْقَارِ

پروردگارا از برای من انتقام بکش از این جماعت چرا که من یکه و تنها بی یار و یاور بآنها مبتلا شده‌ام. خسته کرده و بتعب درآورده است مرا نبودن پیغمبر و دوری ولی آن سرور با بسیاری دشمنان و بار سخت گران و گناهان من. پروردگارا غالب شده است بر من روزگار و فتنه‌های سخت بسیار تار که در تیرگی همچه قیر است.

لَهْفِی عَلَی سَادَتِی مِمَّا اَصَابَهُمُ مِنْ کُلِّ نَغْلٍ وَ زِنْدِیقٍ وَ کَفَّارِ
یَکَادُ یَزْهَقُ رُوحِی کُلَّمَا ذُکِرَتْ حَالُ[1] الْبُنَیَّاتِ بَعْدَ الْفَادِحِ الْجَارِی
عِشْاءَ عَاشُورَ بَعْدَ الْقَتْلِ اِذْ حَمَلُوا عَلَی الْخِیَامِ عَلَی رَبَّاتِ الْاَخْدَارِ

ای حسرت و اندوه دل من بر آقایانم از آنچه که بایشان رسید از هر حرامزاده زن‌سیرت بی‌دین و کافری. نزدیک است که روح از بدنم بیرون رود هر وقت که ذکر میشود حالت این دختران و کودکان بعد از اتفاق افتادن آن واقعه هایله.

۱- الحال مذکر و مؤنث.

عصر روز عاشورا بعد از شهادت سیدالشهداء وقتی که آن دریای لشکر رو بخیام امام انام نهاده و بر پردگیان حرم عصمت و طهارت حمله کردند.

خَرَجْنَ فَازِعَةً لَا عَنْ تَعَمُّدِهَا وَجْهاً[1] وَ تَرْکُضُ لَمْ تَشْعُرْ بِنُظَّارِ
یَصِحْنَ بِالْوَیْلِ وَ الْعَبْرَاتُ جَارِیَةٌ یَلْطِمْنَ صَدْراً بِلا خُمْرٍ وَ اَسْتَارِ
لَمْ تَدْرِ مَاذَا یُرِیدُ الْقَوْمُ نُهْبَتَهَا اَمْ قَتْلَهَا اَمْ تُرِیدُ الْحَرْقَ بِالنَّارِ
تَرَی الْخِیَامَ خِیَامَ الْعِزَّةِ اضْطَرَمَتْ بِالنَّارِ فَانْتَشَرَتْ مِنْهَا بِاِذْعَارِ

یك دفعه آن بیکسان با سر و پای برهنه ترسان و هراسان از خیمه‌ها بیرون دویدند و بیخودانه رو بطرفی نهادند و میدویدند و ابدا ملتفت نظارگیان نبودند. و فریاد و فغان بواویلاه و واثبوراه برآورده و اشکهای ایشان جاری بود و بر سینه خود میزدند بی چادر و مقنعه. نمیدانستند که این جماعت که رو آورده چه اراده دارند آیا میخواهند آنها را غارت کنند یا آنکه بکشند و یا چون خیمه‌هاشان بسوزانند. میدیدند خیمه‌ها را آن خیمه‌های عزت و جلالت که همه آتش گرفته پس از ترس آن آتش در آن بیابان همگی پراکنده و متفرق شدند.

صَالُوا عَلَیْهَا لِسَلْبِ الْاُزْرِ وَ الْخُمُرِ ضَرْباً بِسَوْطٍ لَهَا طَعْناً بِخَطَّارِ
مِنْهَا لَقَدْ سُلِبَتْ مِنْهَا لَقَدْ جُرِحَتْ مِنْهَا لَقَدْ ذُعِرَتْ مِنْ خَوْفِهَا الطَّارِی
مِنْهَا تُنَادِی اَیَا رَبَّاهُ مَوْتَتَنَا عَجِّلْ وَ لَمَّا یَنَلْنَا فُضْحَةُ الْعَارِ
مِنْهَا تُنَادِی اَبَاهَا تَسْتَغِیثُ بِهِ مِنْهَا اَخَاهَا بِتَزْفَارٍ وَ تَضْوَارِ

حمله کردند بر آن بیکسان از برای ربودن چادرها و مقنعه‌ها و جامه‌هایشان و کعب نیزه و تازیانه بر آن بیکسان میزدند. بعضی بغارت رفته و بعضی در زخم و جراحت و بعضی از ترس که باو رسیده در وحشت و دهشت بود. پاره‌ای از ایشان فریاد میزد که خداوندا مرگ ما را نزدیك کن پیش از آنکه افتضاح برهنگی و لباسی بما برسد. و بعضی از آنها فریاد میکرد پدر خود را که بداد او برسد و بعضی به آه و ناله برادر خود را که بفریاد او.

۱- الوجه و الجهة الناحیة.

یا نَفسُ صَبراً کَمَا الْاَبرارُ قَدْ صَبَرُوا عَلَی النَّوائِبِ فی مَجْمُوعِ الْاَدْوارِ
لَنا بِهِمْ اُسْوَةٌ فی کُلِّ مَا احْتَمَلُوا فَلَمْ یُقَدَّرْ سِوَی الْبَلْوی لِاَحْرارِ
یا آلَ اَحْمَدَ کُلُّ عِنْدَهُ عَمَلٌ یَرْجُو النَّجاةَ بِهِ فی رَحْمَةِ الْبارِی
ما لی سِوی فَضْلِکُمْ ما اَسْتَجیرُ بِهِ یَئِسْتُ مِنْ سُوءِ اَعْمالی وَ اَفْکارِی

پس خطاب بخود میفرماید که ای نفس صبر کن همچنانکه نیکان روزگار بر مصیبتها صبر کردند در هر دوره. و ما را اقتداست بآن بزرگواران در همه آنچه کشیدند و متحمل شدند چرا که مقدر نشده است از برای آزادگان چیزی جز محنت و بلا. ای آل‌محمد هر یك نفری در نزد او عملی است که بسبب آن امید نجات خود را دارد در رحمت خدا. و نیست مرا سوای فضل شما چیزی که باو پناه برم و از بدی عملها و فکرهای خود مأیوسم.

وَاللهِ لَوْ اِنْ وَکَلْتُمْ عَبْدَ عَبْدِکُمُ لِغَیْرِکُمْ لَهَوی فی حُفْرَةِ النّارِ
وَ قَدْ جَرَی عادَةُ الْمُدّاحِ فی طَلَبٍ مِنَ الْکِرامِ اِذا اَطْرَوْا بِاَشْعارِ
فَلَیْسَ اَکْرَمَ مِنْکُمْ فِی الْوَری اَبَداً وَ لَیْسَ اَلْاَمَ مِنّی فِی الرِّدی هارِ
ها جِئْتُکُمْ بِقَصیدٍ فی مُصابِکُمُ وَ الْکَفُّ صِفْرٌ وَ آدَ الظَّهْرَ اَوْزارِی
لَاَدَّعی کَرَماً لَاَطْمَعَنْ صِلَةً فَخْرِی السُّؤالُ لِقِطْمیرٍ وَ قِنْطارِ

بخدا قسم ای آل‌محمد اگر این بنده بنده خود را بغیر از خود بکسی واگذارید در گود آتش خواهد افتاد. و همانا عادت مداحان روزگار بر آن جاری شده که چون در اشعار ثنائی گویند از کریمان طلبی کنند. و ابدا از شما کریمتری در خلق نیست و هیچ افتاده ضعیفی در میان هلاك‌شوندگان از من لئیمتر. اکنون قصیده‌ای در مصیبت شما آورده با دست خالی و گناهانم پشت مرا سنگین کرده. نه خواهش کرم و نه طمع صله از شما دارم فخر من است سؤال کردن درب آستانه شما از قطمیر تا قنطار.

وَ مُنْتَهیٰ صِلَتی اَنْ لَااُفارِقَکُمْ دیناً وَ دُنْیاً وَ فی قَبْری وَ اِحْضارِی
وَ تَجْعَلُوا کَرَماً مَوْتی مَماتَکُمُ مَحْیایَ مَحْیاکُمُ ما عِشْتُ فِی الدّارِ

وَ تَسْأَلُوا اللهَ اِثْباتی بِلا زَلَلٍ عَلیٰ مَوَدَّتِکُمْ یا آلَ مُخْتارِ
صَلَّی الْاِلٰهُ عَلَیْکُمْ ما الثَّری ضَحِکَتْ بِنَبْتِها وَ بَکَتْ سُحْبٌ بِاَمْطارِ
وَلِیُّکُمْ فی وِلاکُمْ سُرَّ مُغْتَبِطاً عَدُوُّکُمْ فی نَواکُمْ غُمَّ بِالنّارِ

نهایت صله و بخشش بمن این است که در دین و دنیا و قبر و عقبی از شما جدا نشوم. و از کرم و فضل مردن مرا مردن خود قرار دهید و زندگی مرا زندگی خود مادام که در دار دنیا زیست کنم. و اینکه خدا را سؤال کنید ای آل‌محمد که مرا بر دوستی شما ثابت دارد بدون لغزشی. درود فرستد خدا بر شما مادام که زمین بگیاه خود لب باز کند و ابرها بارانها گریه را ساز. دوست شما در دوستی و ولای شما شادمان و رشك برده اهل جهان باد و دشمن شما در دوری و جدائی از شما فرا گرفته آتش غم و محنت.

و له ایضا

یا فالِقَ الْحَبِّ زِدْ فی مُهْجَتی شَغَفاً مِنْ حُبِّ فاطِمَةَ الزَّهْراءِ مَوْفُوراً
وَ بَعْلِها وَ بَنیها بَعْدَ والِدِها وَاجْعَلْ خَطائی بِهِمْ یارَبِّ مَغْفُوراً

ای خدائی که شکافنده دانه‌ای زیاد کن در جان من سوزش و درد بسیاری از دوستی فاطمه زهرا و شوهرش علی و فرزندانش حسن و حسین بعد از پدر اطهرش پیغمبر و از گناهم بشفاعت آن بزرگواران درگذر.

و له ایضا

اَبا حَسَنٍ یا مَنْ شَغِفْتُ بِحُبِّهِ وَ فازَ بِهِ فِی الدَّهْرِ مَنْ هُوَ فائِزُ
اَتَخْذُلُنی یَوْمَ الْمَعادِ وَ اِنَّنی لِحُبِّکَ عَنْ کُلِّ الْوَلایِجِ جائِزُ
وَ لَسْتُ اَریٰ وَاللهِ وَجْهَکَ خاذِلی وَ اِنّی عَلیٰ کُفّارِ فَضْلِکَ ناشِزُ
اَقِلْ عَثْرَتی لَاتَفْضَحَنّی لَدَیْهِمِ وَ اِنّی عَلَیْهِمْ فی وِلاکَ مُبارِزُ

یا علی ای کسی که در دوستی او دل از کف داده و بر محبتش دل نهاده‌ام و هر رستگاری در روزگار بدوستی او رستگار شده. آیا میشود که خذلان کنی و ترك نمائی نصرت مرا در روز قیامت با آنکه بدوستی تو از هر پشت‌بندی گذشته‌ام.

و بخدا قسم که رخساره کریمت را چنان نمی بینم که خذلان کند مرا با آنکه من دفع کننده منکرین فضل توأم. لغزشهای مرا واگذار و مرا نزد دشمنان رسوا میار با آنکه من در دوستی تو در میدان مبارزت و جنگجوئی با ایشانم.

و منها تشطیر فی الرجاء

وَثِقْتُ بِعَفْوِ اللهِ عَنِّیَ فِی غَدٍ — وَ کُلٌّ یُنادیٰ لاتَ حِینَ مَناصِ
وَ اَیْقَنْتُ اَنَّ اللهَ یُکْرِمُ وَفْدَهُ — وَاِنْ کُنْتُ اَدْرِی اَنَّنِی الْمُذْنِبُ الْعاصِی
وَ اَخْلَصْتُ حُبّی فِی النَّبِیِّ وَ آلِهِ — خُلُوصاً وَ اِنّی فِی الْمَوَدَّةِ راصِ
فَاِنْ ثَبَتَتْ حَتَّی الْوَفاةِ مَحَبَّتِی — کَفیٰ فِی خَلاصِی یَوْمَ حَشْرِیَ اِخْلاصِی

وثوق و اعتماد دارم بعفو خدا در فردای قیامت و حال آنکه همه مردم ندا درداده میشوند که نیست وقت گریختن. و یقین کرده‌ام که خدا واردشوندگان خود را گرامی میدارد اگر چه میدانم که من گناهکار و نافرمانم. و خالص کردم دوستی خود را در پیغمبر و آل اطهر او از روی خلوص و من در دوستی محکم و ثابت‌قدمم. پس اگر این دوستی من تا دم مردن ثابت ماند که اخلاص من در روز حشرم مرا کفایت میکند در خلاصی بخشیدن بمن.

و منها فی ذلة الانسان و هوانه

اَلا اَیُّهَا الْاِنْسانُ مَهْلاً لَکَ اتَّئِدْ — وَ لاتَکُ عَنْ جَهْلٍ بِشَأْنِکَ مُفْرِطاً
فَبَدْؤُکَ مِنْ رِجْسِ الْمَنِیِّ قُذِفْتَ مِنْ مَـــبالٍ وَ فی جَوْفِ الْمَحیضِ مُضَبَّطاً
وَ خَتْمُکَ مَیْتٌ جیفَةٌ وَ عَلَی الَّذی یَمَـــسُّکَ غُسْلٌ کَیْ عَنِ الرِّجْسِ یُجْلَطا
وَ ما بَیْنَ ذَیْنِ قِرْبَةٌ مِلْؤُها هَنٌ فَـــیا قُبْحَ مَرْأیٰ اِنْ تَخَلَّیْتَ ضافِطاً
لَعَمْرُکَ ماأَبْقَی الْخَساسَةُ حالَةً — لِتَزْهُو بِها اِنْ لَمْ تَکُنْ مُتَخَبِّطاً
فَلاتَزْهُ یا اِنْسانُ اِنَّکَ خاسِرٌ — کَفیٰ بِکَ ذُلاً اَنْ تُریٰ مُتَغَوِّطاً
اَلَمْ یَکْفِ فی ذُلَّیْکَ اَنَّکَ کُلَّما — تَخَلَّیْتَ تُقْعی کَالْکِلابِ مُبَرْثِطاً
تَحُشُّ بِاَیْدیکَ الْمِحَشَّ وَ کُلَّما — فَرَغْتَ تَتیهُ ناسِیاً لَکَ مُبْعِطاً

ای آدمی آرام گیر و سنگین نشین و از جهل و نادانی بشأن خود از حد تجاوز

مکن. چرا که اول تو از منی نجسی است که از مبالی بیرون ریخته و در اندرون خون زنان محبوس مانده‌ای. و عاقبت تو مرده‌ای است گندیده و بر آن کس که تو را مس کند غسلی است که تا از نجاست بیرون رود. و در میانه این دو حالت خیکی هستی که پری او از چیز بسیار بدی است و چقدر قبیح است موضع دیدن تو اگر بخلوت روی بحالت دور کردن نجاست. بجان خودت قسم که خساست و پستیِ مرتبت حالت کبر و تبختری بآن بر تو نگذارد اگر دیوانه نباشی. پس تکبر و فخریه را کنار گذار ای آدمی که در خسران و زیانی و در ذلت و خواری تو همان بس که بحالت تغوط دیده شوی. آیا کفایت نکند تو را در این دو ذلت و خواری که چون بخلوت روی همچون سگان بر سر پا نشینی. خلا را با دست خود پاك کنی و چون فراغت یابی بتکبرهای خود برگردی و از آنچه در او بودی فراموش کنی و از حد خود تجاوز.

وَ لَسْتَ عَلیٰ نَفْعٍ وَ ضُرٍّ بِقادِرٍ — وَ لَسْتَ عَلیٰ طَرْدِ الْبَعُوضِ مُسَلَّطاً
وَ یُغْرِقُکَ الْماءُ وَ یُحْرِقُکَ اللَّظیٰ — وَ یُلْقیکَ صَخْرٌ ضارِجاً مُتَشَحِّطاً
وَ یَرْمیکَ رِیحٌ کَالْهَشیمِ اِذا ذَرَتْ — تُؤاکِلُکَ الذَّرّاتُ حَتّیٰ تُبَقَّطا
فَلِلّهِ کُلُّ الْکِبْرِیاءِ وَ بَعْدَهُ — لِاَنْوارِهِ الْعُظْمیٰ فَلاتَتَوَرَّطا
فَاِنَّهُمُ اَنْوارُ قُدْسٍ وَ اُهْبِطُوا — اِلَیْنا لِاَسْرارٍ فَلاتَکُ غالِطاً
عَلَیْهِمْ سَلامُ اللهِ ما ذَرَّ شارِقٌ — وَ ما مِنْهُمُ خَیْرٌ عَلَی الْخَلْقِ اُهْبِطا

نه قادری بر نفع و ضرری و نه مسلطی بر دور کردن پشه‌ای از خود. آبت غرق کند و آتشت بسوزد و سنگت بیاندازد در حالتی که شکافنده است بدن تو را و خون‌آلود کننده. و چون بادی وزد تو را چون گیاهی خشك از پا دراندازد و مورچه‌های کوچك تو را بخورد تا اعضای تو از هم متفرق و جدا شود. پس تمام بزرگی و کبریا از برای خدا است و بعد از آن از برای انوار عظمای او محمد و آل‌محمد پس تو خود را در این ورطه مینداز و هلاك مساز. چرا که آن بزرگواران انوار عرصه قدسند و بجهت اسراری چند بسوی ما فرود آمدند پس در حق ایشان بغلط مرو. بر آن بزرگواران باد سلام خدا تا آفتاب رخشان و تابان است و تا

خیری از ایشان بر خلق فرود آمده و ریزان است.

و منها قصیدة فی الرثی

تَعَزَّزْتَ یا مَنْ عِنْدَهُ الْعِزُّ خاشِعُ لَدیٰ عِزِّهِ کُلُّ الْاَعِزَّةِ خاضِعُ[1]
بِهِ الْعِزَّةُ اعْتَزَّتْ کَذٰلِکَ بِهِ اعْتَلَی الْعُـــلیٰ وَ لَهُ کُلُّ الْبَرایٰا بَواخِعُ
لَکَ الْحَمْدُ فیما قَدْ قَضَیْتَ وَ لَمْ تَزَلْ حَمیداً وَ ما تَقْضیهِ خَیْرٌ وَ نافِعُ
وَ لَمْ تَقْضِ اِلَّا الْخَیْرَ اِنْ رَضِیَتْ بِهِ نُفُوسٌ اَوِ اسْتَعْفَتْکَ اُخریٰ جَوازِعُ

صاحب عزت و قدرتی ای کسی که عزت و قوت نزد او ذلیل و خاشع است و هر عزیزی در نزد عزتش خاضع. و هر عزتی باو عزیز است و هر بلندی باو بلند و تمامی خلق از برای او ذلیل و خوار شده و بربوبیتش اقرار کرده‌اند. تو راست حمد و سپاس در آنچه حکم کرده و میکنی و همیشه ستوده و پسندیده‌ای و هر چه حکم کنی همان خیر است و نفع بخشنده. و هرگز حکم نکرده‌ای جز خوبی و نیکی را چه آنکه پاره‌ای از نفوس راضی بحکم و قضای تو باشند و یا پاره‌ای دیگر که همیشه در جزع و فزعند و خود را معاف از حکمت بخواهند.

لَکَ الْحَمْدُ فی کُلِّ الْمَصائِبِ اِنَّما یُلامُ ظَلُومٌ باشَرَ الظُّلْمَ تابِعُ[2]
فَنَقْصُ الْوَریٰ مِنْهُمْ وَمِنْکَ کَمالُهُمْ وَ هُمْ اَهْلُ ذَمٍّ وَ الثَّنا لَکَ ناصِعُ
لَکَ الْحَمْدُ فیما قَدْ بُلیتُ وَاِنْ غَدَتْ لَهُ الْکَبْدُ حَرّیٰ وَ الْعُیُونُ دَوامِعُ

تو را حمد در جمیع مصیبتها چرا که کسی بر ظلم ملامت شود که خود مباشر ستم و در پی کار او باشد. ولی نقص خلایق و بدیشان از خود و خوبی و کمالشان از تو است آنان اهل مذمّتند و مستحق ملامت و مدح و ثنا از برای تو خالص است. تو را حمد در آنچه از مصیبتها و محنتها که مبتلا شده‌ام اگر چه جگر از برای آنها سوزان و چشمها اشك ریزانند.

بُلیتُ بِاَرْزاءِ النَّبِیِّ وَ آلِهِ لَدَیْها مُصیباتُ الدُّهُورِ مَشائِعُ
وَ اَعْظَمُها رُزْءٌ تَدَکْدَکَ دُونَهُ بُنَی الدَّهْرِ وَ الْاَفْلاکُ مِنْهُ سَواکِعُ

۱- وَ کُلُّ عَزیزٍ دُونَ عَلْیاهُ خاضِعٌ خ ل. ۲- تابِعٌ، خ اصل.

مُصابُ حُسَیْنٍ یا لَها مِنْ مُصیبَةٍ عَلَیْها قُلُوبُ الْعالَمینَ فَواجِعُ

مبتلا شده‌ام بمصیبتها و محنتهای پیغمبر و اهل بیت اطهرش که در نزد آنها ذکر تمامی مصیبتهای روزگار زشت و قبیح و ناشایست است. و اعظم از همه آنها مصیبتی است که نزد آن بنای روزگار از هم پاشیده و آسمانها از آن راه فنا در پیش گرفته بطوری که از آنها خبری و اثری نیست. و آن مصیبت حسین است ای داد از مصیبتی که دلهای همه اهل عالم بآن دردمند و محنت‌زده‌اند.

فِداؤُکَ نَفْسی اَیَّ رُزْئِکَ اَقْتَفی وَ یَعْجِزُ عَنْ اِحْصاءِ تِلْکَ الْبَوارِعُ
تَذَکَّرْتُ ما قَدْ جاءَ فی رُزْءِ قاسِمٍ وَ کانَ صَبِیّاً لَمْ تَنَلْهُ الْفَجائِعُ
فَلَمّا رَاَیٰ اَنَّ الْحُسَیْنَ قَدِ ابْتُلی وَ لَیْسَ لَهُ عَوْنٌ وَ حاطَ الْفَواقِعُ
دَنا مِنْ حُسَیْنٍ سائِلاً اَنْ یُجیزَهُ اِلیٰ حَرْبِ اَهْلِ الْبَغْیِ وَ هُوَ مُسارِعُ

پس خطاب بآن بزرگوار نموده عرض میکند که جانم بفدای تو ای مولی کدام یك مصیبت تو را از پی بیان درآیم با آنکه از احصاء کردن آنها مردمان زیرك دانا عاجز مانده‌اند. از میانه مصیبتها متذکر شدم آنچه را که در مصیبت فرزند دلبند امام حسن حضرت قاسم رسیده که آن بزرگوار هنوز کودك بود و او را بلا و محنتی نرسیده بود. پس چون عم بزرگوار خود را دید که مبتلای بآن فرقه شقاوت‌اثر شده و او را یار و یاور نمانده و بلاها از هر طرف رو آورده بنزد آن بزرگوار آمده بحالت التماس که او را رخصت جنگ با آن نابکاران و اهل بغی و طغیان دهد و شتابان بود.

فَلَمّا رَآهُ عَمُّهُ فی صَبائِهِ یُریدُ قِتالَ الْقَوْمِ وَ الْحَرْبُ باذِعُ
بَکیٰ فَبَکَی الطِّفْلُ الْبَریعُ وَ اَجْهَشا اِلیٰ اَنْ اَتاهُ الْغَشْیُ وَ الطِّفْلُ رایِعُ
فَما نَعَهُ الْعَمُّ الرَّؤُفُ فَلَمْ یَزَلْ یُقَبِّلُ اَیْدیهِ وَ فِی الْاِذْنِ طامِعُ
اِلیٰ اَنْ قَضَی الْمَقْدُورُ اِرْضاءَ عَمِّهِ فَآذَنَهُ وَ الطِّفْلُ کَاللَّیْثِ زامِعُ

پس چون عم بزرگوارش او را دید که در آن کودکی اراده جنگ با آن گروه دارد و میدان جنگ پر خوف و خطر است گریست و آن طفل خردسال ماهرو

هم گریست و هر دو آماده گریه شدند تا آنکه آن بزرگوار را غشی عارض شد و آن طفل هم مضطرب و هراسان بود. پس عم مهربانش او را از جنگ ممانعت نمود و او پیوسته دستهای آن بزرگوار را میبوسید و طمع رخصت داشت. تا آنکه تقدیر خدا حکم کرد براضی شدن عم بزرگوارش پس او را اذن میدان داده و آن جوان مانند شیر عزم رزم آن نابکاران نمود.

فَقامَ بِوَجْهٍ اَشْرَقَ الْجَمْعَ ضَوْؤُهُ كَفِلْقَةِ بَدْرٍ فِی الدَّجِیَّةِ لامِعُ
یَقُولُ اَنَا ابْنُ الْمُجْتَبیٰ اِنْ جَهِلْتُمُ وَ سِبْطُ النَّبِیِّ الْمُصْطَفیٰ لایُضارَعُ
وَ هٰذا حُسَیْنٌ كَالْاَسیرِ بِاَرْضِكُمْ رَهینٌ بِاَیْدیكُمْ غَریبٌ وَ ضایِعُ
فَقاتَلَ كَاللَّیْثِ الْبَسیلِ نَعَمْ هُوَ ابْـــنُ لَیْثِ الْوَغیٰ وَالْفَرْسُ فیهِمْ طَبایِعُ
فَاَلْقیٰ اِلَی النیرانِ مِنْهُمْ بِجَوْلَةٍ ثَلٰثینَ ثُمَّ ازْدادَ خَمْساً یُدافِعُ

پس آن بزرگوار پیش روی آن کفار ایستاد بارخساره‌ای که نورش عرصه میدان را روشن کرده بود مانند پاره ماهی که در شب بسیار تار بدرخشد. و رجز میخواند که منم فرزند دلبند حسن مجتبی و زاده پیغمبر شما محمّد مصطفی که یکتا و بیهمتا است. و این حسین است که در زمین شما اسیر و دستگیر شده و غریب و مظلوم است و حق او ضایع و تباه مانده. پس مانند شیر ژیان با آن نابکاران جنگ کرد بلی آن بزرگوار پسر آن کسی بود که شیر میدان کارزار بود و شجاعت و دلاوری در طبیعت و فطرت ایشان است. پس یك حمله سی نفر از آن اشرار را بدار البوار فرستاد پس پنج نفر دیگر هم بآنها ملحق ساخت و همچنان جنگ میکرد و از خود دور مینمود.

یَذُوبُ فُؤادی حینَ اَذْكُرُ اَنَّهُ صَبِیٌّ ضَئیلٌ لَمْ تُصِبْهُ الْوَقایِعُ
عَلَیْهِ قَمیصٌ مُفْرَدٌ وَ اِزارَةٌ وَ نَعْلانِ ذَبّاً عَنْ حِماهُ یُصارِعُ

دلم آب میشود هر وقت یاد میآورم او را که کودکی حقیر و ناتوان بود هرگز واقعه باو روی نداده بود. و پیراهن یکه با یك ازار در بر داشت و دو کفش در پا و بجهت دفع کردن آزار آن اشرار از آستانه عم بزرگوار خود میکشت و

می انداخت.

وَ لَمْ یَرْحَمُوهُ مِنْ شَقاوَةِ نَفْسِهِمْ وَ قَدْ اَثْخَنُوهُ بِالْجِراحِ طَلائِعُ
اِلیٰ اَنْ تَوَلّٰاهُ[1] ابْنُ سَعْدٍ بِعَضْبِهِ وَ فَلَّقَ مِنْهُ الْهامَ وَ الطِّفْلُ ضارِعُ
فَاَلْقاهُ مِنْ فَوْقِ الْجَوادِ عَلَی الثَّریٰ فَنادیٰ اَیا عَمّاهُ اِنّیَ وادِعُ

و آن بدبختان از شقاوت خود بر آن کودك رحم نکردند و پیش جنگان لشکر او را بجراحتها از پا درآوردند. تا آنکه عمر سعد ازدی با شمشیر خود از پی او درآمد و فرق مبارکش را شکافت و آن جوان در جنگ دشمنان ناتوان شد. پس او را از بالای اسب بر روی خاك انداخت پس فریاد برآورد که ای عمو من هم رفتم و تو را وداع گفتم.

فَجاءَ اِلَیْهِ شِبْلُ حَیْدَرَ خِلْتَهُ كَصَقْرٍ تَدَلّیٰ وَ هْوَ فِی الصَّیْدِ طامِعُ
فَجاءَ اِلَیْهِ وَ الْخُیُولُ بِجَوْلَةٍ فَغاصَ خِلالَ الْقَوْمِ وَ هْوَ مُقارِعُ
وَ شَدَّ عَلَی الْكَلْبِ ابْنِ سَعْدٍ بِصارِمٍ فَقَدَّ یَداً مِنْهُ فَهاجَ التَّوابِعُ

پس چون شیربچه حیدر کرار عم بزرگوارش صدای او را شنید عنان مرحمت بجانب او کشید همچون شاهین که فرود آید و طمع در شکار برد. پس آمد او را و حال آنکه تمامی اسبان در جولان بودند پس فرو رفت در میان آن گروه و بر آنها غالب شده پس با شمشیر خود بر حرامزاده سگ عمر سعد ازدی حمله کرد و یك دست او را انداخت و از تن جدا ساخت که در این وقت اهل قبیله و خویشانش از طایفه ازد بحرکت آمدند.

فَوا لَهْفَتا اِذْ هاجَتِ الْقَوْمُ جُمْلَةً عَلیٰ جُثَّةِ ابْنِ الْمُجْتَبیٰ وَهْوَ ضاجِعُ
عَلا عِثْیَرٌ فِی الْبَیْدِ كَاللَّیْلِ لَمْ یَكَدْ یَرَی الْعَیْنُ شَیْئاً وَ اسْتَجَمَّ الْقَوارِعُ
وَ یَجْری عَلَیْهِ الْخَیْلُ مِنْ كُلِّ جانِبٍ فَدُقَّ بِها اَحْناؤُهُ وَ الْاَكارِعُ
اِلیٰ اَنْ تُوُفّیَ تَحْتَ وَطْءِ السَّنابِكِ طَحیناً سَحیقاً لا نَصیرٌ وَ شافِعُ

پس ای داد از حسرت و محنت من از آن وقت که تمامی آن جماعت بیك دفعه

۱- عَلاهُ، خ ل.

حرکت کردند و جنگ بر سر نعش قاسم درگرفت و حال آنکه بر خاك خفته بود. و چنان در آن بیابان گرد و غباری بلند شد که چون شب شد که چشم چیزی را نمیدید و بلاها و محنتها زیادتی گرفت. و از هر طرف اسبها بر روی او روان و دوان بود پس استخوانهای همه اعضا و دست و پای او خورد شد. تا آنکه زیر دست و پای اسبان بدرجه رفیعه شهادت رسید بحالتی که در هم کوفته و نرم گشته و او را یار و مدد کاری نبود.

وَخاضَ حُسَیْنٌ فِی الْجُمُوعِ مُجادِلاً فَیَفْرِی وَ یَرْمِی لَمْ یَذُدْهُ الرَّوادِعُ
اِلیٰ اَنْ اَبادَ الْقَوْمَ وَ الْقَتْرَةُ انْجَلَتْ فَصادَفَ شِلْواً حَطَّمَتْهُ الذَّرائِعُ
فَقامَ عَلَیْهِ قائِلاً یا بُنَیَّ قَدْ یَعِزُّ عَلَیَّ الْیَوْمَ اِذْ اَنْتَ هامِعُ
فَتَدْعُو وَ لا تَلْقیٰ مُجیباً وَاِنْ یُجِبْ مُجیبٌ فَلا عَوْنٌ وَ لا هُوَ رادِعُ
فَبُعْداً لِقَوْمٍ قاتَلُوكَ بِبَغْیِهِمْ ظَمیئاً وَوَحْشُ الْبَیْدِ فِی الشَّطِّ کارِعُ

وعم بزرگوارش همچنان در آن جمعیت فرو رفته و مشغول جدال بود و میکشت و میانداخت و تیرها او را از جنگ باز نمیداشت. تا آنکه آن جماعت را دور کرده و گرد و غبار فرو نشست پس بدن پاره پاره‌ای را مشاهده نمود که او را اسبها پامال نموده و در هم شکسته‌اند. پس بر سر نعش او ایستاد در حالتی که میفرمود ای پسرك من همانا بر من امروز دشوار است در این وقت که قامتت خمیده و هر یك عضوت بدیگر عضوت رسیده و یاری خود میخوانی و جواب دهنده نیابی و اگر کسی تو را جواب گوید یاورت نباشد و دفع اذیت از تو نتواند. پس لعنت و دوری از رحمت خدا بر آن جماعت که تو را بطغیان و سرکشی خود با لب تشنه کشتند و حال آنکه وحشیان صحرا وارد بر شط میشوند و آب میخورند.

فَسالَ الصَّبِیَّ حاضِناً لِعِظامِهِ یَخُطُّ بِرِجْلَیْهِ الْعَرا وَ هُوَ ساکِعُ
فَجاءَ بِهِ هَوْناً مَصارِعَ صَحْبِهِ فَاَلْقاهُ فی مَنْ قَدْ حَوَتْهُ الْبَلاقِعُ

پس آن کودك را بلند کرده و استخوانهای او را در زیر بغل گرفته در حالتی که پاهای او بر زمین کشیده میشد و از دنیا رفته بود. پس بآرامی او را در قتلگاه

جوانان و یاران خود آورده و در میان خفتگانی که آن بیابان در بر خود گرفته بود خوابانید.

اَیا مَعْشَرَ الْکُفّارِ یا مَنْ نُسِبْتُمُ اِلَی الدّینِ اَنْتُمْ عَنْ حِماهُ شَواسِعُ
شَهِدْتُمْ عَلَی الْاَعْلامِ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولٌ اِلیٰ کُلِّ الْوَریٰ وَ هُوَ شافِعُ
کَفَرْتُمْ وَ اَحْرَقْتُمْ مِنَ الْحِقْدِ بَیْتَهُ وَ اَهْلُوهُ بِالْعُدْوانِ مِنْکُمْ ضَوایِعُ

پس خطاب بآن جماعت بی‌دین بدآئین میفرماید که ای گروه کفار ای کسانی که نسبت داده میشوید بدین شما از سر منزل و آستانه آن بدورید. شهادت دادید بر سر مناره‌ها و بلندیها که محمد پیغمبر خدا است بسوی همه خلق و شافع روز جزاست. و کافر شدید و از کینه و حسد خود خانه او را آتش زده و سوختید و اهل و عترتش از شما ضایع و تباه شدند.

فَمِنْهُمْ قَتیلٌ بِالدِّماءِ مُضَرَّجٌ وَ مِنْهُمْ اَسیرٌ فِی السَّباسِبِ شاسِعُ
وَ مِنْهُمْ طَریدٌ عَنْ مَساکِنِ اَهْلِهِ وَمِنْهُمْ مَدَی الْاَعْوامِ فِی السِّجْنِ رابِعُ[1]

پس پاره‌ای از عترت آن سرور در خون خود غوطه‌ور گشته و بعضی اسیر و دستگیر در بیابانها دور از منزلها شده. و پاره‌ای رانده از خانه و آواره از مسکنهای اهل و خویشان خود و پاره‌ای در طول مدت سالها بزندان منزل گزیدند.

وَ ذٰلِکُمُ اَحْقادُ بَدْرٍ وَ خَنْدَقٍ وَ کَسْرِهِمُ الْاَصْنامَ وَ السِّرُّ ذایِعُ
وَاِنْ شِئْتُمُ اَنْ تَسْتُرُوا الْکُفْرَ بِالْهُدیٰ فَلَمْ تَخْبَأِ النّیرانَ قَطُّ الْبَراقِعُ
قَتَلْتُمْ بِلا ذَنْبٍ طَرَدْتُمْ بِلا اَذیً اَسَرْتُمْ بِلا جُرْمٍ دَعَتْکُمْ مَطامِعُ
فَحَمْداً لِرَبّی حَیْثُ لَمْ تَبْلُغُوا الْمُنیٰ فَدُنْیاکُمُ الْخُسْرانُ وَ الدّینُ ضائِعُ

و همه اینها که کردید کینه‌های جنگ بدر و خندق بود و شکستن آن بزرگواران بتان را و سرّ شما فاش است. و اگر بخواهید که کفر را بهدایت و ایمان بپوشید هرگز هیچ پرده و حجابی آتش را پنهان نکرده. کشتید بی گناه و دور کردید بی اذیت و آزاری که بشما رسیده باشد اسیر کردید بدون جرم و طمعها شما را

۱- رابِعٌ، خ اصل.

باین کارها خواند. پس حمد میکنم خدای خود را از آن جهت که بآرزوی خود نرسیدید پس دنیای شما همه خسران و زیان بود و دین شما همه فاسد و تباه.

فیا آلَ طٰهٰ اِنَّنی فی مَدیحِکُمْ دَأُوبٌ وَ فی نَشْرِ الْفَضائِلِ صادِعُ
وَ اَعْلَمُ اَنّی قاصِرٌ فی وِلائِکُمْ وَ اِنْ قیلَ فِیَّ قَدْ غَلا وَ هُوَ واقِعُ
کَریمُ بْنُ اِبْرٰهیمَ عَبْدُکُمُ الَّذی بِکُمْ واصِلٌ عَنْ غَیْرِکُمْ هُوَ قاطِعُ
عَلَیْکُمْ صَلٰوةُ اللهِ ما دامَ مُلْکُهُ وَ ما ساجِدٌ صَلّیٰ لِرَبّی وَ راکِعُ

پس ای آل‌محمد من در مدح شما خود را بتعب انداخته و در نشر فضائل شما برخاسته‌ام. و میدانم که در دوستی شما کوتاهی کرده و مقصرم اگر چه درباره من گفته شود که غلو کرده و حریص است. کریم بن ابراهیم بنده شما است چنان بنده‌ای که بشما پیوسته و از غیر شما بریده. بر شما باد درود خدا مادام که ملك او برپاست و تا ساجد و راکعی از برای پرورنده من نماز گذارد.

منها قصیدة فی الرثی

یا قَلْبُ ما لَکَ فِی الْبَلایا تَجْزَعُ اِنَّ الْجُزُوعَ مِنَ الْبَلا لایَمْنَعُ
اِنَّ الْجُزُوعَ یَهُدُّ رُکْنَکَ وَ الَّذی اَصْمَتَهُ اَنْبالُ الْقَضا لایَرْجِعُ
اِصْبِرْ فَصَبْرُ الْمَرْءِ مِفْتاحُ الْفَرَجِ لِلصَّبْرِ اِحْدَی الْحُسْنَیَیْنِ مُوَزَّعُ

ای دل تو را چه رسیده که در بلاها و محنتها جزع و فزع میکنی هرگز جزع کردن منع از بلا نخواهد کرد. و همانا جزع کردن رکن وجود و هستی تو را خراب و نابود خواهد نمود آن کس را که تیرهای قضا و قدر خدا از پا درانداخته برنمیگردد. صبر کن که صبر کلید گشایش و فرج است و از برای صبر یکی از دو امر نیکو قسمت یکی ظفر یافتن و غلبه کردن و دیگری در راه خدا شهید شدن.

ما دُمْتَ فِی الدّارِ الدَّنِیَّةِ لَمْ تَزَلْ غَرَضَ الْمَنایا وَ الْبَلایا شُرَّعُ
وَ الدّائِراتُ قِسِیُّها وَ سِهامُها تَتْریٰ نَوائِبِها فَاَیْنَ الْمَدْفَعُ

اِنَّ الْبَلایا زاجِراتٌ لِلْفَتیٰ فَعَساهُ عَنْ رَیْعِ التَّنائی یَنْزَعُ
اِنَّ الْبَلاءَ هَدِیَّةٌ مِنْ رَبِّهِ فَتَلَقَّها وَ اشْکُرْ لِما بِکَ یُصْنَعُ

مادام که در این خانه پستی پیوسته نشانه مرگها و اجلها هستی و بلاها پیکانها است و حوادث روزگار کمانها و محنتها و مصیبتهای پراکنده و از هر راه تیرها پس کجاست گریزگاه. همانا بلاها از برای جوانمرد تعبها و آزارها است که شاید بسبب آنها از سرمنزل جدائی و هجران دل برکند و بدور افتد. بلا هدیه‌ای است از جانب خدای او پس بجان قبول کن او را و از برای هر معامله که با تو بشود شکر نما.

وَاللهِ لَمْ اَرَ لِلسَّلامِ فَضیلَةً اِلّا عَلَی الضَّعْفَی السَّلامَةُ اَوْسَعُ
دَعَةُ الْجُسُومِ بَوارُ رُوحٍ وَ الْبَلا فیها لِرُوحٍ راحَةٌ وَ تَمَتُّعُ
لاتُؤْثِرَنَّ سَلامَةَ الْفانی عَلَی الْبـــاقی وَ اَنْتَ دَوامَ خَیْرٍ تَطْمَعُ
مِنْ اَجْلِ ذٰلِکَ آثَرَتْ حُجَجُ الْوَریٰ مِحَنَ الدُّهُورِ وَ لِلْهُمُومِ تَجَرَّعُوا

بخدا قسم که ابدا از برای سلامتی فضیلتی ندیدم و بر کسش نگزیدم مگر بر ضعفاء که وسعتشان در سلامتی بیش است. استراحت بدنها و وسعت عیش تنها هلاکت روح است و بلای در آنها از برای رُوح لذت و راحت و رَوح. و سلامتی خانه فانی را بر سرای جاودانی اختیار مکن با آنکه طمع داری دوام خیر و خوبی را. از همین جهت که دنیا در گذر است حجتهای خدا در میان خلق اختیار کردند محنتهای روزگار را و نوشیدند جرعه‌های هم و غم را.

مِنْهُمْ بِمِنْشارِ الْجَفاءِ مُقَدَّدٌ مِنْهُمْ بِسَیْفِ الظّالِمینَ مُبَجَّعُ
مِنْهُمْ لَقَدْ سَلَخُوا شَقاءاً جِلْدَهُ مِنْهُمْ لَقَدْ وُئِدُوا وَ مِنْهُمْ جُدِّعُوا
مِنْهُمْ لَقَدْ رُجِمُوا وَ مِنْهُمْ شُتِّمُوا مِنْهُمْ لَقَدْ ظُلِمُوا وَ مِنْهُمْ مُنِّعُوا

بعضی از آن بزرگواران بدن مقدسش به اره جفا شکافته و دریده شد و پاره‌ای بشمشیر ستمکاران کشته و سر بریده. و پاره‌ای را از روی شقاوت و بدبختی زنده پوست کردند و بعضی زنده در گور و گروهی محبوس زندان. و پاره‌ای

سنگسار گشتند و بعضی دشنام شنیدند و پاره‌ای بظلم و ستم رسیده و گروهی را از حق خود بازداشته و محروم ساختند.

مِنْهُمْ لَقَدْ فَلَقُوا عُتُوّاً قَرْنَهُ مِنْهُمْ لَقَدْ اَرْدَاهُ سَمٌّ مُنْقَعُ
مِنْهُمْ مَرِيضٌ بِالْحَدِيدِ مُكَبَّلٌ مِنْهُمْ اَسِيرٌ بِالسِّيَاطِ مُقَنَّعُ
مِنْهُمْ بِاَنْوَاعِ الْمَصَائِبِ مُبْتَلٍ وَ عَلَيْهِ كُلُّ النَّائِبَاتِ مُوَقَّعُ
وَ هُوَ الْحُسَيْنُ قَتِيلُ عَبْرَةِ كُلِّ مَنْ عَرَفَ الْاِلٰهَ وَ بِالْوُجُودِ مُمَتَّعُ

یکی از آن بزرگواران را بسرکشی و طغیان فرق مبارکش را شکافتند و دیگری را زهر پرورده ظالمان در ورطه هلاکت انداخت. و یکی از آن بزرگواران علیل و بیمار بود و بزنجیرهای آهنین بسته و گرفتار و یکی دیگر اسیر و دستگیر و به تازیانه‌های ستم آزرده و خسته بود. و یکی از ایشان بانواع مصیبتها مبتلا و مورد همه محنتها و سختیها و نشانه تیر بلا بود. و آن بزرگوار حضرت سیدالشهداء است که کشته اشك چشم هر مؤمنی است که خدای خود را شناخته و بنعمت وجود پرداخته.

وٰا حَرَّ قَلْبِی حِينَ جَاءَ مُضَرَّجاً بِدَمٍ اِلٰى خَيْمَاتِهِنَّ يُوَدِّعُ
فَدَعَا الرَّضِيعَ وَجَفَّ فُوهُ مِنَ الظَّمٰا حَتّٰى يُقَبِّلَ مِنْهُ وَجْهاً يَلْمَعُ
فَرَآهُ يَقْلَقُ فِی الْقِمَاطِ مِنَ الظَّمٰا وَ مِنَ الطَّوٰى مُتَلَمِّظاً يَتَضَوَّعُ

ای داد از سوزش دل من وقتی که آن بزرگوار با بدن خون‌آلود بسوی خیمه‌های حرم محترم آمد که عیال بیکس خود را وداع کند. پس طفل شیرخواره خود را طلبید که رخساره تابان او را ببوسد و دهان مبارکش خشکیده بود. پس آن طفل مظلوم را دید که در قنداغه خود از تشنگی در اضطراب و التهاب است و از گرسنگی زبان بر دور دهان میگردانید و گریه میکرد و بر خود می‌پیچید.

فَتَنَاوَلَ الطِّفْلَ الضَّئِيلَ وَ قَالَ يٰا وَيْلاً لِقَوْمٍ فِيكَ لَايَتَوَرَّعُ
وَ خَصِيمُهُمْ يَوْمَ النُّشُورِ مُحَمَّدٌ وَ عَذَابُهُمْ بَيْنَ الْبَرِيَّةِ اَشْنَعُ
بَيْنٰا يُنَاغِيهِ فَجَاءَ مِنَ الْعِدٰى سَهْمٌ فَاَرْوَاهُ بِكَاْسٍ يَجْرَعُ

پس آن کودك را که از شدت تشنگی پژمرده و افسرده شده بود گرفت و فرمود ای وای بر آن جماعتی که درباره تو از خدا نترسند و پرهیز نکنند. و جدّت محمد مصطفی در روز رستخیز با ایشان خصمی کند و عذاب ایشان از میانه تمامی خلق سخت‌تر باشد. در آن اثنا که با آن طفل در گفتگو بود تیری از جانب دشمنان آمد و او را از جام شهادت که نوشید سیراب نمود.

اَصْمَاهُ فِی حِجْرِ الْحُسَيْنِ فَيٰا لَهٰا مِنْ كُرْبَةٍ مِنْهَا الْجِبَالُ تَصَدَّعُ
اَخَذَ الدِّمَاءَ بِكَفِّهِ فَرَمٰى بِهٰا نَحْوَ السَّمَاءِ وَ قَطْرَةٌ لَاتَرْجِعُ
فَدَعَا حُسَيْنٌ رَبَّ تَعْلَمُ مٰا بِنٰا هَوِّنْ عَلَيَّ مُصِيبَةً لَاتُدْفَعُ
يٰا رَبِّ لَاتَجْعَلْهُ اَهْوَنَ حُرْمَةً مِنْ شِبْلِ نَاقَةِ صَالِحٍ لَمّٰا دُعُوا

پس تیر آمد و آن طفل را در دامن مقدس سیدالشهداء شهید کرد پس ای داد از محنت و اندوهی که کوهها از آن میشکافد و از هم میپاشد. پس آن بزرگوار با کف دست مقدسش خونها را گرفته بجانب آسمان میریخت و یك قطره از آن خونها باز نخواهد گشت. پس سیدالشهداء دعا کرد که پروردگارا خود میدانی آنچه بما رسیده آسان کن بر من آن مصیبتی را که برطرف نمیشود و از آن گریزی نباشد. بار پروردگارا قرار مده حرمت این طفل را پست‌تر از حرمت بچه ناقه صالح پیغمبر در قیامت.

فَرَاٰى وَ لَا بَاقٍ لَهُ مِنْ صَحْبِهِ وَ بَنُو اَبِيهِ كُلُّهُمْ قَدْ صُرِّعُوا
وَالْقَوْمُ قَدْ عَزَمُوا عَلٰى قَتْلِ امْرِئٍ اَبَداً بِنَوْبِ الذُّلِّ لَايَتَلَفَّعُ
شَدَّ الْحِزَامَ عَلَى الْمَمَاتِ مُوَطِّناً نَفْساً عَلٰى قَتْلٍ وَ لَايَتَكَعْكَعُ

پس آن بزرگوار دید که یك تن از یاران و یاورانش باقی نمانده و فرزندان پدر و برادرانش همگی بر خاك هلاك خفته‌اند. و آن جماعت بدعاقبت عزم کرده‌اند بر کشتن آن مردی که در مردانگی هرگز جامه ذلت نپوشیده. کمر را بر شهادت تنگ بسته و دل بر کشته شدن نهاده و ابدا او را ترس و هراسی نبود.

فَدَعا بِنِسْوَتِهِ وَ اَهْلِ خِیامِهِ حانَ الْفِراقُ اَلا هَلُمَّ[1] نُوَدِّعُ
بَرَزَ النِّساءُ مِنَ الْخُدُورِ صَوارِخاً بِالْوَیْلِ قَدْ غَمَرَ الذُّیُولَ الْاَدْمُعُ
مِنْها تُنادِی بِالْوَداعِ بِزَفْرَةٍ مِنْها تُنادِی بِالْفِراقِ وَ تَضْرَعُ

پس تمامی زنان و پردگیان حرم محترم خود را خواند که زمان جدائی نزدیك شده و عمرم بسر آمده اکنون بیائید که با یکدیگر وداع کنیم که در این وقت همگی زنان از سراپرده‌ها بیرون دویدند و همه فریادها بواویلا و وامصیبتاه برآورده و اشکهای ایشان از دامانشان درگذشته بود. و پاره‌ای از آنها بجوش و خروش فریاد به الوداع و پاره‌ای به الفراق بلند کرده و مشغول بگریه و زاری بودند.

فَعَلَتْ سُکَیْنَةُ بِالْبُکاءِ وَقَدْ جَرَتْ مِنْهَا الدُّمُوعُ اِلیٰ اَبِیها تُسْرِعُ
قالَتْ اَسْتَسْلَمْتَ لِلْمَوْتِ الَّذِی قَدْ حَلَّ لَیْتَ الرُّوحَ مِنِّی یُنْزَعُ
فَاَجابَها کَیْفَ التَّفَصِّی بَعْدَ اَنْ بادَ الْحُماةُ وَ لَیْسَ عَنْهُ مَدْفَعُ

پس سکینه دختر آن بزرگوار صدای خود را بگریه بلند کرده و قطرات اشك از چشم آن مظلومه روان بود و بجانب پدر بزرگوارش شتابان. عرض کرد ای پدر آیا تن بمرگی که دررسیده داده‌ای کاش روح از بدن من بیرون میرفت. پس در جواب آن مظلومه فرمود ای فرزند چگونه از این ورطه خلاصی باشد بعد از آنکه همه یاران و یاوران هلاك شده و بر خاك افتاده‌اند و از مرگ گریز و چاره‌ای نیست.

قالَتْ فَاَرْجِعْنا اِلیٰ اَوْطانِنا فَلَعَلَّنا بِحِمَی النَّبِیِّ نُمَتَّعُ
فَاَجابَها هَیْهاتَ لَوْ تُرِکَ الْقَطا لَغَفا وَ نامَ بِوَکْرِهِ لایُقْلِعُ
قالَتْ اِذاً مَنْ فِی الْبَلاءِ مَلاذُنا وَاِلیٰ حِمیٰ مَنْ نَسْتَجِیرُ وَ نَفْزَعُ

عرض کرد پس ما را بوطنهای خود برگردان شاید در آستانه جدمان پیغمبر

۱- و هَلُمَّ ای تعال یستوی فیه الوحدة و الجمع و التذکیر و التأنیث عند الحجازیین و تمیم تجریها مجری ردّ و اهل نجد یصرفونها. ق.

محفوظ از بلاها و محنتها بمانیم. پس در جواب او فرمود هیهات چقدر دور است آرزوی تو اگر قطا[1] را بحال خود میگذاردند هرآینه استراحت میکرد و در آشیانه خود خواب میکرد و ابدا متحیر نبود. عرض کرد اگر چنین است پس که در بلاها پشت و پناه ما است و بآستانه که ما بیکسان ملتجی شویم.

مَنْ لِلْیَتامیٰ بَعْدَ مَوْتِكَ یا اَبَهْ مَنْ لِلصَّبایا بَعْدَ ذٰلِكَ مَرْجَعُ
مَنْ لِلنِّساءِ الثّاکِلاتِ اِذا غَدَتْ بَیْنَ الْاَعادِی ضایِعاتٍ مَفْزَعُ
اِنْ حَلَّ نازِلَةٌ وَ نَحْنُ ضَعائِفُ حَسْریٰ سَبایا ضُرَّنا مَنْ یَدْفَعُ

ای پدر پس از مرگ تو کیست برای این یتیمان که ایشان را پرستاری و غمگساری نماید کیست از برای این کودکان و دختران پس از تو که باو رو کنند. و که پناه این زنان ماتمزده است چون بمیان دشمنان بی یار و بی مددکار بمانند. ای پدر اگر بما محنتی رودهد با آنکه همه ضعیف و ناتوان و حسرت‌زده و اسیرانیم سختی و بلای ما را که برطرف میکند.

فَاَجابَها یا نُورَ عَیْنَیَّ اصْبِری لاتَجْزَعِی فَاللهُ عَنْکُمْ یَمْنَعُ
وَ اللهُ ناصِرُکُمْ وَ لَیْسَ بِخاذِلٍ مَنْ کانَ ناصِرَهُ وَ لَیْسَ یُضَیَّعُ

پس در جواب او فرمود که ای نور دو دیده من صبر کن و جزع منما که خدا منع میکند از شماها بلاها و محنتها را. و خداست یار و یاور شما و شکست نمیخورد و ضایع و تباه نمیشود کسی که خدا یار و یاور او است.

فَدَعا عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ مُوَدِّعاً دَنِفاً وَ مِنْ عِظَمِ الْبَلا یَتَفَجَّعُ[2]
اَوْصیٰ اِلَیْهِ لِاَنَّهُ مِنْ بَعْدِهِ خَلَفٌ لِاَسْرارِ الْاِمامَةِ مُودَعُ
ثُمَّ الْتَویٰ نَحْوَ الْاَعادِی مُصْلِتاً سَیْفاً کَبَرْقٍ فِی الدَّجِیَّةِ یَلْمَعُ

پس فرزند دلبند خود علی بن الحسین را خواند و آن علیل بیمار را وداع فرموده و آن مظلوم از بزرگیِ بلا دردمند و رنجور بود. پس وصیتهای خود را باو کرد چرا که آن بیمار پس از آن بزرگوار جانشین و خلیفه ماضین بود و محل سپردن

۱- مرغی است معروف. ۲- مُتَفَجِّعٌ، خ ل.

اسرار امامت و انوار ولایت. و پس از آن عنان مرکب بجانب دشمنان معطوف داشته و روانه شد و تیغ آبدار خود را که همچون برق در شب بسیار تار درخشان و آشکار بود از میان برکشیده و بر آن جماعت حمله‌ور گردید.

وَ غَدا یَصُولُ عَلَیْهِمِ قَدْ خِلْتَهُ اَسَدَ الْعَرِینِ عَلَی الظِّبا یَتَطَلَّعُ
اَوْ رِیحَ صِرٍّ ثائِراً فِی فَدْفَدٍ یُذْرِی الْاَعادِیَ کَالْهَشیمِ وَ یَقْلَعُ
اَنّیٰ یُجَلْجِلُ فَالْمَغافِرُ صَیِّبٌ اَنّیٰ یُزَمْجِرُ فَالْمَعارِكُ بَلْقَعُ
وَ کَاَنَّ عِزْرِیلُ اَویٰ فِی عَضْبِهِ اَوْ جَبْرَئِیلُ سِنامَهُ مُسْتَرْبِعُ
اَنّیٰ تَوَلّیٰ[1] فَالْمُحارِبُ مُجْفِلٌ اَنّیٰ تَوَجَّهَ فَالْعِدیٰ مُتَقَشِّعُ[2]

آن بزرگوار چنان بر آن اشرار حمله کرده که پنداری شیر بیشه است که بر آهوان پدید آمده و سر راه بر آنها گرفته. یا باد صرصر که عرصه میدان را سراسر گرفته و دشمنان را چون گیاه خشك از پا درانداخته و بی‌بنیاد ساخت. ابری بود که بهر طرف برق میزد خُودهای دشمنان قطره‌های بارانش بود و چنان شیری بود که هر سو نعره کشید میدانهای جنگ بیشه و بیابانش. گویا که عزرائیل در شمشیرش جا گرفته و جبرئیلش قوت بر حرکت داده. بهر طرف که نظر انداخت جنگیان و لشکریان شتابان و از آن سو گریزان بودند و بهر جا که رو کرد پشته پشته از دشمنان روی هم ریزان.

[3]اِنْ تَعْجَبَنْ فَاعْجَبْ مِنِ اسْتِبْشارِهِ ما هاجَ نارُ الْحَرْبِ هٰذا اَبْدَعُ
مَنْ ذا رَاَیٰ مُسْتَیْقِناً فِی حَتْفِهِ قَدْ حاطَ اَهْلِیهِ اللِّئامُ الرُّضَّعُ

۱- تَلَفَّتَ، خ‌ل. ۲- تَتَقَشَّعُ، خ‌ل.
۳- (ابیات زیر در نسخه اصل موجود است اما از ترجمه افتاده):

مَنْ ذا رَاَیٰ شَخْصاً وَحیداً غائِصاً فِی لُجَّةِ الْاَعْداءِ لایَسْتَبْشِعُ
وَ بَنُوهُ صَرْعیٰ وَ الْعَساکِرُ قُتِّلَتْ وَ الْجِسْمُ مَجْرُوحٌ فَلایَتَخَضَّعُ
وَ یَغُوصُ فِیهِمْ لایُبالِی سَیْفَهُمْ وَ سِنانَهُمْ وَ سِهامَهُمْ لایَجْزَعُ
ظَمْآنَ مَفْقُودَ الْجُنُودِ مُسَهَّداً بِجُرُوحِهِ یَغْزُو وَ لایَتَخَشَّعُ

یَرْمِی وَ یَبْجَعُ یا لَهٰا مِنْ قُوَّةٍ عَنْ دَرْكِ اَفْهامِ الْبَرِیَّةِ اَرْفَعُ

اگر تعجب داری از امر آن سرور پس عجب کن از برافروختگی گونه او هر چند که نائره حرب شعله‌ور میشد. که دیده است چنین دلاوری که یقین بمرگ خود کرده و بر گرد اهل و عیالش لئیمان و نانجیبان گرد آمده و با وجود این میانداخت و میکشت وه وه از آن قوت و قدرتی که پایه‌اش از درك افهام و اوهام برتر و بالاتر است.

حَتّیٰ اِذا نَزَلَ الْقَضاءُ بِحَتْفِهِ نادَی ابْنُ سَعْدٍ ما لَکُمْ لاتَرْجِعُوا
یا وَیْلَکُمْ هٰذَا ابْنُ قَتّالِ الْعَرَب وَ مُبِیدِهِمْ وَ هُوَ الْبَطِینُ الْاَنْزَعُ
حُوطُوهُ مِنْ اَطْرافِهِ بِجُمُوعِکُمْ وَ ارْمُوهُ بِالْاَنْبالِ حَتّیٰ تَصْرَعُوا
ثُمَّ اقْصُدُوهُ بِسَیْفِکُمْ وَ رِماحِکُمْ وَ عِصِیِّکُمْ وَ سِیاطِکُمْ لاتُقْلِعُوا

تا آنکه حکم قضا و قدر بر شهادت آن سرور فرود آمد در این وقت ابن‌سعد بدبنیاد فریاد برآورد که ای لشکر چه شده است شما را که بجانبش بر نمیگردید. وای بر شما این پسر آن کسی است که کشنده شجاعان عرب و هلاك‌سازنده ایشان است و اوست انزع بطین و امیر مؤمنین. با دسته دسته‌های خود از اطراف او گردش را بگیرید و تیربارانش سازید تا آنکه بر خاکش اندازید و بشمشیرها و نیزه‌ها و تازیانه‌ها و عصاهای خود قصد او را کنید و دست از او برمدارید.

یا لَهْفَ نَفْسِی اِذْ اَتَتْهُ نِبالُهُمْ کَالْغَیْثِ تَتْریٰ شُرَّعاً تَتَدَفَّعُ
حَتّیٰ غَدا جُثْمانُهُ کَعُقابَةٍ وَ دِماؤُهُ مِنْ کُلِّ عُضْوٍ هُمَّعُ

ای حسرت و اندوه من از آن وقتی که تیرهای آن جماعت مانند باران از هر طرف پی‌درپی بجانبش ریزان بود و آن بزرگوار را از جنگ دشمنان پس نشانده بود. تا آنکه بدن اطهرش مانند عقابی بال و پر برآورده و خونهای بدنش از تمامی اعضاء جاری گشته بود.

یالَهْفَ نَفْسِی حِینَ حالَتْ رَجْفَهُمْ بَیْنَ الْخِیامِ وَ بَیْنَهُ وَ تَشَنَّعُوا
فَاضْطُرَّ لَهْفِی ثُمَّ نادیٰ صارِخاً یا شِیعَةَ الْفُجّارِ عَنْ اَهْلِی دَعُوا

اِنْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ بِرَبِّكُمْ وَ بِعَوْدِكُمْ يَوْمَ النُّشُورِ تَصَنَّعُوا
اِنْ كُنْتُمُوا عُرُباً فَقُوا اَحْسابَكُمْ عَنْ عارِكُمْ بَيْنَ الْكِرامِ تَوَرَّعُوا

ای داد از حسرت و اندوه من وقتی که جنبش لشکر حایل شد میانه آن بزرگوار و خیام حرم محترم آن سرور همگی خود را آماده جنگ ساخته بودند و بزنان پرداختند. آه آه که آن بزرگوار ناچار شد و فریاد برآورد که ای شیعه آل ابی سفیان و ای پیروان بدکرداران دست از اهل و عیال بی کسم بردارید. اگر ایمان بخدای خود و به برگشتن روز رستخیز ندارید خود را چون دینداران بگیرید. اگر عرب هستید که حسبهای خود را نگاه دارید و دست از تعصب خود برمدارید و از ننگ و عار میان مردان و کریمان روزگار حذر نمائید.

نادٰاهُ شِمْرٌ يَا ابْنَ فاطِمَ ما تَرىٰ ماذٰا تَقُولُ وَ لَيْسَ فِيهِمْ مِسْمَعُ
قالَ الْحُسَيْنُ اَنَا الَّذِي قاتَلْتُكُمْ وَ تُقاتِلُونِي حارِبُونِي اَوْ دَعُوا
اَمَّا الْحَرِيمُ فَمٰا عَلَيْهٰا مَأْثَمٌ شَرَّ الْعُتاةِ عَنِ الْعَواتِقِ فَامْنَعُوا

شمر فریاد برآورد که ای پسر فاطمه چه میخواهی و چه میگوئی با اینکه در میان این جماعت یك نفر را گوش بسخن تو نیست. حضرت فرمود منم آنکه با شما جنگ میکنم و شما هم با من جنگ میکنید خواهید جنگ کنید و خواهید دست از من بردارید. اما حرم من را که جرم و گناهی بر آن بیکسان نیست منع اذیت و آزار این اشرار را از کریمزادگان و آزادگان عترتم بنمائید.

صٰاحَ اللَّعِينُ عَلَى الْاَراذِلِ اِنَّهُ كُفُؤٌ كَرِيمٌ فَاقْصُدُوهُ وَ اَجْمِعُوا
وَ اِلَيْكُمُ عَنْ اَهْلِهِ وَ عَلَيْكُمُ نَفْسَ الْفَتىٰ فَهُوَ الْكَرِيمُ السَّلْفَعُ
فَتَوَجَّهُوا نَحْوَ الْحُسَيْنِ كَاَنَّمٰا كُلٌّ بِسَفْكِ دَمِ الْاِلٰهِ تَشَرَّعُوا

شمر ملعون صیحه بر آن اراذل و نانجیبان زد که همانا حسین کفوی کریم است پس قصد خود او را کنید و بر کشتن او متفق شوید. و دست از اهل و عیال او بردارید و بر شما باد بخود این جوان چرا که مردی با کرامت و شجاع است. پس تمامی لشکر رو بجانب آن سرور آوردند گویا همه آن جماعت بریختن خون

خدا طلب دین و آئین میکردند.

رُوحِي فِدٰا شَفَتَيْهِ اِذْ قَدْ جَفَّتٰا عَطَشاً وَ كادَتْ كَبْدُهُ تَتَلَذَّعُ[1]
مَهْمٰا تَوَجَّهَ نَحْوَ نَهْرٍ صَدَّهُ عَنْ نَيْلِهِ مِنْهُ اللِّئٰامُ الرُّضَّعُ
حَتّىٰ اِذٰا بَلَغَ الْاُوٰامُ مِنَ الْحَشٰا قَصَدَ الْفُرٰاتَ لَعَلَّ فِيهِ يَكْرَعُ

جانم بفدای لبهای مقدسش وقتی که آنها از تشنگی خشکیده و جگرش نزدیك بود آتش گیرد. و هر وقت رو بجانب نهر فرات میفرمود آن لئیمان بدفطرت آن بزرگوار را از رسیدن بشط منع میکردند. تا آنکه حرارت تشنگی در اندرون مقدسش اثر نمود قصد فرات فرمود که شاید داخل در آب شده و یك قطره بیاشامد.

فَأَتاهُ مِنْ فَرْطِ الظَّمٰاءِ فَقٰالَ يٰا فَرَسِي تَنٰاوَلْ لَسْتُ قَبْلَكَ اَكْرَعُ
فَأَبَى الْبَهِيمَةُ اَنْ تَذُوقَ وَ لَمْ تَذُقْ غَرَفَ الْحُسَيْنُ اِذاً لَئِيمٌ اَكْوَعُ
نٰادَى الْحُسَيْنَ اَكارِعٌ مُتَلَذِّذاً هَتَكُوا خَبٰايٰاكَ الْجُنُودُ وَ وَزَّعُوا
فَرَمَى الْمِيٰاهَ وَصٰارَ يَرْكُضُ كاشِفاً لِلْقَوْمِ نَحْوَ خِيٰامِهِ يَتَطَلَّعُ
اِذاً الْخِيٰامُ بِحٰالِهٰا فَتَبَيَّنَتْ اَنْ كانَ ذٰلِكَ حِيلَةً وَ تَخَدَّعُوا

پس در این وقت از کثرت عطش وارد فرات شده فرمودای ذوالجناح آب بیاشام که پیش از تو آب نیاشامم. پس آن زبان بسته سر پیچید از اینکه آب بیاشامد و نیاشامید پس سیدالشهداء کف خود را از آب پر کرده که در این وقت لئیمی بدفطرت فریاد کرد آن بزرگوار را که ای حسین آیا در آب فرو روی و لذت بری لشکر پرده حرمتت را دریدند و خیمه‌هایت را غارت و در میان خود قسمت کردند. پس آبها را ریخته دوان دوان صف آن جماعت را شکافته که این امر را معلوم کند. در این وقت خیمه‌ها را بحال خود دید و ظاهر شد که این سخن حیله بوده است و آن جماعت خدعه کرده‌اند.

۱- رُوحِي فِدٰاءُ شِفٰاهِهِ اِذْ جَفَّ مِنْ عَطَشٍ وَ كادَ مِنَ الظَّمٰا يَتَلَذَّعُ ، خ اصل.

يا لَهْفَ نَفْسِي حِينَ وَدَّعَ ثانِياً تَوْدِيعَ مُحْتَضِرٍ يَؤُسٍ يَنْزِعُ
اِذْ قالَ يا مَهْلاً بَناتَ مُحَمَّدٍ اِصْبِرْنَ اِذْ نَزَلَ الَّذي أَتَوَقَّعُ
اِلْبَسْنَ آزِرَةً فَقَدْ حَلَّ الْبَلا اَعْدِدْنَ لَيْسَ عَنِ الْبَلِيَّةِ مَدْفَعُ

ای حسرت و اندوه از آن وقتی که ثانیا با اهل و عیال خود وداع فرمود مثل وداع کسی که بحالت احتضار و مأیوس از زندگی شده و جان میدهد. در این وقت فرمود ای دختران پیغمبر آرام گیرید و صبر کنید چرا که رسیده است آنچه را که منتظر بودم. جامه‌های خود را بپوشید و چادرها بر سر کنید که بلا دررسیده آماده و مهیای اسیری شوید که از این بلیه گریزی نیست.

يا لَهْفَ نَفْسِي اَيْنَ كُنْتَ عَشِيَّةً وَ الْأُزْرُ قَدْ سُلِبَتْ وَ خُمْرٌ تُرْفَعُ
وَ رُؤُسُهُنَّ مُكَشَّفاتٌ حُسَّراً اُذُنٌ لَهَا انْخَرَقَتْ وَ قُرْطٌ يُنْزَعُ
اِنْ شِئْنَ اَنْ يَبْكِينَ يَوْماً حَسْرَةً يُمْنَعْنَ عَنْهُ وَ بِالسِّياطِ تُقَنَّعُ

پس خطاب بآن بزرگوار عرض میکند که ای مولا زنان را امر فرمودی که جامه‌های خود را بپوشند و پوشیدند ولی ای داد از حسرت و محنت من کجا بودی در عصر روز عاشورا که جامه‌های آن بیکسان همه ربوده و چادرها و مقنعه‌ها از سر و روی ایشان برداشته شد. و سرهای آنها برهنه و همه حسرت‌زده بودند گوشهای ایشان دریده شده و گوشواره از گوششان کنده میشد. اگر میخواستند آن ماتمزدگان از روی حسرت روزی گریه کنند از گریه منعشان میکردند و بدنهای نازنینشان را بتازیانه‌ها خسته و آزرده میساختند.

يالَهْفَ نَفْسِي اَيْنَ كُنْتَ وَحَرَّقُوا خَيْماتِهِنَّ وَ بِالْعَواتِقِ اَوْقَعُوا
يالَهْفَ نَفْسِي اَيْنَ كُنْتَ وَشُرِّدَتْ بَيْنَ الْخُيُولِ تَصيحُ اِذْ لا مَفْزَعُ
ما بَيْنَ عاثِرَةٍ بِذَيْلِ حَيائِها وَ سَلِيبَةٍ بِالطَّعْنِ مِنْهُمْ تُصْرَعُ

ای داد از حسرت و اندوه من کجا بودی که آتش زدند خیمه‌های عزت و جلالت آن زنان را و اصرار داشتند آن اشرار بر کشتن آن کریمزادگان احرار. فریاد از حسرت و محنتِ من کجا بودی آن وقتی که این زنان زیر دست و پای اسبان

پراکنده و آواره شده و فریادها برآورده بودند چرا که پشت و پناهی نداشتند. بعضی را پا در دامن حیا پیچیده و برو درافتاده و جمعی از طعن نیزه دشمنان غارت شده و بر روی خاکها میافتادند.

يا لَهْفَ نَفْسِي اِذْ تَوَجَّهَ نَحْوَهُمْ مُسْتَسْلِماً وَ اِلَى الشَّهادَةِ يَنْزِعُ
قَدْ اَحْدَقُوا بِسُيُوفِهِمْ وَ رِماحِهِمْ بِمُناخِهِ وَ عَلَى التَّقاتُلِ اَجْمَعُوا
حَتّىٰ رَماهُ اَبُوالْحَنُوقِ بِنَبْلَةٍ وَقَعَتْ بِجَبْهَتِهِ الْكَرِيمَةِ تَصْدَعُ

دریغ و افسوس از وقتی که آن سرور رو بجانب لشکر شقاوت‌اثر نمود در حالتی که تن بمرگ داده و مشتاق شهادت بود. و آن اشرار با شمشیرها و نیزه‌های خود گِرد خیمه‌های آن بزرگوار را گرفته و بر کشتنش اتفاق کرده بودند. تا آنکه ابوالحنوق ملعون تیری بجانب او انداخته آن تیر بر جبین مقدسش آمد و پیشانی مبارکش را شکافت.

فَاَتاهُ سَهْمٌ ذُو شُعُوبٍ اُسْقِيَتْ بِسُمُومِهِمْ وَ بِقَلْبِهِ قَدْ اَوْدَعُوا
وا حَرَّ قَلْبِي اِذْ تَفَتَّرَ عِنْدَهُ فَهَوىٰ صَرِيعاً فِي الثَّرىٰ يَسْتَرْجِعُ

پس در این وقت تیری دیگر صاحب پهلوها که بزهرش آب داده بودند بجانب آن بزرگوار و بر دل مقدسش جای دادند. آه از سوزش دل من چون نزد رسیدن تیر آن بزرگوار سست گردید و از اسب بر زمین غلطیده و آن تیر را از دل مبارکش بیرون میآورد.

يا عَرْشُ كَيْفَ تُظِلُّ بَعْدَ سُقُوطِهِ يا فَرْشُ كَيْفَ تُقِلُّ بَعْدُ وَ تُوسِعُ
يا رِيحُ كَيْفَ تَهُبُّ بَعْدَ ذَهابِهِ يا بَحْرُ كَيْفَ بِكَ السَّفِينُ تُقْلَعُ
يا شَمْسُ كَيْفَ بَزَغْتِ بَعْدَ خُسُوفِهِ يا بَدْرُ كَيْفَ طَلَعْتَ وَ هُوَ مُدْقَعُ

ای عرش چگونه بعد از افتادن او از اسب بر زمین سایه اندازی ای زمین چگونه بار مخلوق را بدوش کشی و بر اهلت وسیع باشی. ای باد چگونه پس از رفتن او وزیدی ای دریا چگونه کشتیها در تو جاری باشند. ای آفتاب چگونه نوربخشی کردی بعد از گرفتن او ای ماه چگونه طلوع کردی با آنکه او رفته و بر خاك

خفته.

یا سَیِّدی اَیَّ الْمَصائِبِ اَشْتَکی وَ لِأَیِّها اَبْکی لِأَیِّ اَجْزَعُ
لَمْ اَقْضِ حَقَّ مُصابِکُمْ وَ لَوْ اَنَّنی اَبْکی دَماً فیکُمْ وَ کُلّی مَدْمَعُ
اِنَّ الْکَریمَ حَیوتَهُ راثٍ لَکُمْ لِمُصابِکُمْ مُتَوَجِّعٌ مُتَفَجِّعُ
اِنْ لَمْ یَکُنْ یَوْمَ الْوَقیعَةِ حاضِراً اَلْیَوْمَ فی نَظْمِ الْمَراثی مُولَعُ
شُغْلی بِکُمْ وَبِذِکْرِکُمْ وَوِلائِکُمْ[1] عَمّا یُغایِرُ حُبَّکُمْ مُتَوَرِّعُ
لااَبْتَغی دیناً بِغَیْرِ وِلائِکُمْ عَمّا سِواکُمْ فِی الْبَرِیَّةِ اَنْزَعُ[2]

پس خطاب بآن بزرگوار عرض میکند که ای سید و مولای من از کدام یك از مصیبتها و محنتهای شما شکوه کنم و از برای کدام یك از آنها جزع و فزع و گریه نمایم که حق مصیبتهای شما را ادا نکرده و بجا نیاورده‌ام اگر چه سراپای من گریان و اشك‌فشان شود. ای مولای من کریم در تمام حیات خود از برای شما نوحه‌خوان است و از برای محنتهای شما دردمند و رنجور. اگر در روز عاشورا حاضر نبوده امروز در نظم مرثیه‌ها حریص و مشتاق است. شغل و عملم شما و ذکر شما و دوستی شما است و از هر چه با دوستی شما مغایر است پرهیز کرده و در گریزم. و دین و آئینی جز دوستی شما نمیخواهم و از هر کس در خلق جز شما است روگردانم و بریده‌ام.

صَلَّی الْاِلهُ عَلَیْکُمْ ما دُمْتُمُ سَبَبَ الْوُجُودِ وَ نُورُکُمْ یَتَشَعْشَعُ
وَ وَلِیُّکُمْ مِنْ فَضْلِکُمْ بِوِلائِکُمْ بِثِیابِ رَحْمَةِ رَبِّهِ یَتَلَفَّعُ
وَ عَدُوُّکُمْ نارُ النَّوی شَمِلَتْهُمُ ما هُمْ نَأَوْا وَ عَذابُهُمْ لایُرْدَعُ

درود فرستد خدا بر شما مادام که شما سبب هستی موجوداتید و نور شما

۱- و یجوز الولاء بالفتح ای النصرة.

۲- شُغْلی بِکُمْ وَ بِذِکْرِکُمْ وَ بُکائِکُمْ عَمّا سِواکُمْ فِی الْبَرِیَّةِ اَنْزَعُ
لااَبْتَغی دیناً بِغَیْرِ وِلائِکُمْ عَمّا یُغایِرُ حُبَّکُمْ مُتَوَرِّعُ
، خ اصل.

درخشنده و افزون است. و دوست شما بولایت شما از فضل و کرم شما بخلعتها و حله‌های رحمت پوشان. و دشمنان شما را آتش جدائی فرا گرفته تا آن زمان که جدایند و عذاب از ایشان جدا نشود.

منها قصیدة فی الرثی:

حَمْدَ مَنْ مِنْ جُودِهِ الْاَعْیانَ وَ الْاَشْباحَ اَبْدَعْ
اِذْ بَدا مِنْ وَجْهِهِ الْوَضّاحِ نُورٌ فَتَشَعْشَعْ
جَلَّ عَنْ اِدْراکِ اَفْهامِ الْبَرایا فی عُلاهُ
وَ تَعالی کُنْهُهُ عَنْ مَبْلَغِ الْاَوْهامِ اَجْمَعْ
غابَ ذاتاً وَ تَجَلّی قُدْرَةً فی کُلِّ شَیْءٍ
نُورُها مِنْ کُلِّ ما فی عَرْصَةِ الْاِمْکانِ[1] یَسْطَعْ
وَ هُوَ نُورٌ اَحْمَدِیٌّ فاقَ قُدْساً کُلَّ فائِقِ
کُلُّ مَوْجُودٍ لَدی عِزَّتِهِ بِالذُّلِّ یَخْشَعْ
صَلَواتُ اللهِ ما کَرَّ الْجَدیدانِ عَلَیْهِ
وَ عَلی عِتْرَتِهِ ما فاحَ مِسْکٌ وَ تَضَوَّعْ

حمد و سپاس آن کسی که از جود و بخشش خود اعیان تمامی موجودات و اشباحشان را آفرید چون از رخساره تابانش نوری رخشان پدید گردید و جهان را روشن کرد. و در علو مرتبه خود از درك فهمهای آفریدگان بالاتر و برتر است و حقیقتش از رسیدن تمامی اوهام افزونتر. بذات خود پنهان و بقوه و قدرتش در هر چیز آشکار و عیان است و نورش از هر چه در عرصه امکان است افروزان. و آن نوری است احمدی که در قدس خود بر هر بلندی‌جوینده تفوّق جسته و هر موجودی نزد غلبه و عزتش بمذلت و خاکساری فرو نشسته. بر او باد درود خدا تا چون روز و شب پی‌درپی و بر عترت اطهرش تا چون مشك و عنبر وزیده و جهان را پر کند.

قامَ ما بَیْنَ الْبَرایا فی مَقامِ اللهِ اِذْ لَمْ
یُدْرِکِ الْاَبْصارُ مِنْهُ غَیْرَهُ مَرْأیً وَ مَسْمَعْ

۱- الایجاد، خ اصل.

آیَهُ مِنْهُ بَدَتْ بَیْنَ الْبَرایا اِذْ تَجَلّیٰ
نُورُهُ مِنْهُ فَشا فِی الْخَلْقِ طُرّاً اِذْ تشعْشَعْ
عَرَفَ التَّوْحیدَ مِنْهُ کُلُّ شَیْءٍ اِذْ تَعَرَّف
ظَهَرَ الْعَدْلُ لَدَیْها حینَ ما قامَ وَ شَرَّع
جاءَ اِذْ کانَتْ مِنَ الْجَهْلِ بِهاماً بِصِفاتِ الْاِنْسِ اِنْ کانَتْ بِما شَرَّعَ فیها تَتَشَرَّعْ
اَنْقَذَ الْقَوْمَ وَ کانُوا بِشَفا حُفْرَةِ نارٍ
وَ هَداهُمْ لِنَعیمِ الْخُلْدِ اِذْ بِالْحَقِّ یَصْدَعْ

ایستاد میان آفریدگان در مقام خدا چرا که بصیرتهاشان از خدا جز همان نور مقدس را در عرصه بینائی و شنوائی خود درك نمیکرد. آیات خدا از آن سرور در میان مخلوقات ظاهر شد چون جلوه گر شد و نور خدا از آن بزرگوار در میان خلق انتشار یافت. توحید را از آن شناخت هر چیزی چون خود را شناساند و ظاهر شد عدل خدا نزد ایشان چون ایستاد و شریعت در میانشان نهاد. آورد صفات انسانیت را در وقتی که همگی از جهل و نادانی چهارپایان بودند و نادانان که اگر بآنچه شریعت قرار داده متشرع شوند انسان گردند. و تمامی آن گروه را نجات داد با آنکه همگی بر لب گود آتش بودند و بنعمت جاوید هدایت کرد چون بحق برخاست.

وَ اَتاهُمْ بِکِتابِ اللهِ نُوراً مُسْتَطیراً
عَلَّ یَهْدیهِمْ وَ فیهِمْ نُورُهُ الْوَضّاءُ یَنْجَعْ
وَ کَذا خَلَّفَ فینا عِتْرَةً هادینَ مِنْهُمْ
ظَهَرَ الشِّرْعَةُ اِذْ فیهِمْ خَفایَا الدّینِ اَوْدَعْ
کُلُّ هٰذا رَحْمَةٌ مِنْهُ عَلیٰ مَنْکُوسِ خَلْقٍ
لایُراعُونَ لَهُ حَقّاً وَ لا لِلْحَقِّ تَخْضَعْ

آورد کتاب خدا را در میانه در حالتی که نوری کشیده و عیان بود که شاید هدایتشان کند و نور تابانش در ایشان نفعی بخشد. و همچنین پس از خود عترتی هدایت کننده و راه نماینده گذارد که از آن بزرگواران راه پیدا و آشکار بود چرا

که در ایشان پنهانیها و اسرار دین را سپرده بود. و تمامی این کار از جهت آن مرحمتی بود که بدین خلق منکوس منحوس داشت که نه مراعات کردند از برای آن سرور حقی را و نه از برای حق خضوع و فروتنی کردند.

عَمَدُوا مِنْ بَعْدِهِ نَحْوَ کِتابِ اللهِ حَتّیٰ
مَزَّقُوهُ کُلَّ تَمْزیقٍ لَعَلَّ الْحَقَّ یُرْفَعْ
ثُمَّ اَبْدَوْا کامِناتِ الصَّدْرِ مِنْ حِقْدٍ عَلَیْهِ
فی بَنیهِ وَ ذَراریهِ فَظَلَّتْ تَتَسَکَّعْ
تَرَکُوا جُثْمانَهُ مِنْ غَیْرِ غُسْلٍ وَ تَمادَوْا
فی عُتُوٍّ لِیُزیلُوا الْحَقَّ عَنْ بَیْتٍ تَرَفَّعْ

پس از آن بزرگوار بکتاب خدا پرداختند تا آنکه او را پاره پاره و متفرق ساختند تمام تفرق که شاید حق از عالم برطرف شود. پس ابراز دادند پنهانیهای سینه خود را از بغض و کینه بر آن بزرگوار درباره فرزندان و ذریه اطهار او و عترت اطهرش حیران و سرگردان گشتند. بدن آن بزرگوار را بی غسل انداختند و در طغیان و سرکشی خود باقی مانده و اصرار کردند که حق را زایل کنند از خانه‌ای که بلندی بر تمام عالم گرفته بود.

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ یُزیلُوا حَقَّ آلِ اللهِ اَنّیٰ
یَسْتَطیعُ نَجْلُ صَخْرٍ بَعْدَهُمْ اَنْ یَتَرَفَّعْ
اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ یَشُبُّوا نارَ اَحْقادٍ بِبابِ الْخَیْرِ اَنّیٰ النّارُ فِی الطَّفِّ عَلَی الْخَیْماتِ تُوقَعْ
اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ یَخُشُّوا بَیْتَهُ بِالْعُنْفِ یَوْماً
لَمْ یُغِزْ[1] قَطُّ عَلیٰ اَهْلِیهِ اَفْشابٌ وَ تَمْعَ

اگر آن جماعت حق آل‌محمد را پامال نکرده بودند کجا میتوانست پس از آنها زاده صخر تکبر کند و بلندی جوید. اگر نیفروخته بودند آتش کینه‌ها را بر درِ خانه پیغمبر کجا در کربلا آتش بخیمه‌ها زده میشد. اگر آن جماعت نریخته بودند آن روز در آستانه او از روی ظلم و ستم هرگز هجوم نمیکردند

۱- من قولهم اغار علیه.

این بدنفسان و لئیم‌طبعان بر اهل و عیال آن بزرگوار که آنها را ذلیل و خوار کنند،

اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ‌یُبیحُوا ضَرْبَ بِنْتِ الْخَیْرِ اَنّیٰ
بِطُفُوفٍ صِبْیَةُ الْخَیْرِ بِاَسْواطٍ تُقَنَّعْ
اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ‌یُجیزُوا لَطْمَهٰا بِالظُّلْمِ جَهْراً
لَمْ‌یَکُنْ بِالطَّفِّ آلُ الْمُصْطَفیٰ بِاللَّطْمِ تُقْرَعْ
اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ‌یَرَوْا اِسْقاطَ نَجْلِ الْخَیْرِ اَنّیٰ
کانَ بِالطَّفِّ بِکَأْسِ الْهَمِّ طِفْلٌ یَتَجَرَّعْ
اِنَّهُمْ لَوْ لَمْ‌یَجُرُّوا حَیْدَراً بِالْحَبْلِ اَنّیٰ
کانَ اَهْلُوهُ بِاَغْلالٍ وَ اَحْبالٍ تُقَنَّعْ[1]

اگر آن جماعت روا نداشته بودند زدن فاطمه اطهر دختر پیغمبر را کجا در کربلا دختران و کودکان پیغمبر را سر تا پا اثر تازیانه میگرفت. اگر روا نداشته بودند آن جماعت سیلی زدن بر رخساره او را بظلم و ستم بی‌پرده هرگز آل مصطفی این زنان و دختران در کربلا سیلی نمیخوردند. اگر این جماعت صواب ندیده بودند سقط کردن فرزند پیغمبر را که محسن نام داشت کجا در کربلا طفل شیرخواره‌ای از تشنگی بایستی جرعه جرعه جام تیر و پیکان بنوشد. اگر آن روز علی را با ریسمان بگردن نکشیده بودند کجا اهل و عیال همان علی بزنجیرها و ریسمانها بسته و ذلیل و خسته میشدند.

هَلْ اَتاکُمْ نَبَأُ السِّبْطِ اِذا ظَلَّ فَریداً
فَاَتیٰ اَهْلِیهِ مَأْیُوساً مِنَ الْعُمْرِ فَوَدَّعْ
فَاَتَتْهُ اُمُّ کُلْثُومٍ فَقالَتْ فِی اَنینٍ
یا اَخِی اسْتَسْلَمْتَ لِلْمَوْتِ وَ مِنْهَا الْعَیْنُ تَدْمَعْ
قالَ یا اُخْتاهُ لَمْ‌یَبْقَ لَنا بَعْدُ عَوینٌ
کَیْفَ لایَسْتَسْلِمُ الْمُفْرَدُ وَ الْبَلْویٰ تَبَرْکَعْ

آیا رسیده است شما را خبر سبط پیغمبر و نور دیده حیدر وقتی که یکه و تنها

۱- تذل.

بی یار و یاور شد پس آن بزرگوار آمد اهل و عیال بی کس خود را بحالتی که از زندگی خود مأیوس و ناامید گردیده بود پس یك یك از ایشان را وداع میکرد که در این وقت ام کلثوم آمد و در آن حالت گریه و زاری که داشت عرض کرد ای برادر آیا تن بمرگ داده‌ای و اشك از چشم آن مظلومه جاری بود. فرمود ای خواهر یار و یاوری که پس از این برای ما نیست چگونه تن بمرگ ندهد کسی که یکه و تنها مانده و بلاها از هر طرف باو رو آورده.

فَاَحارَتْ رُدَّنا قالَ لَهٰا لَوْ تَرَکُونِی
لَمْ‌اَکُنْ اَخْرُجُ مِنْ بَیْتِی فَهَلْ فِی الرَّدِّ مَطْمَعْ
فَعَلَتْ بِالْوَیْلِ مِنْ ذاکَ سُکَیْنُ وَ نَحیبٍ
مِنْ بُکاهٰا کادَ اَجْبالُ الْفَلا اَنْ تَتَصَدَّعْ
ضَمَّهَا السِّبْطُ اِلَیْهِ ماسِحاً مِنْهٰا بُکاهٰا
قائِلاً لاتُحْرِقِی قَلْبِی بُکیً ما لَمْ‌اُصَلْفَعْ
فَاِذا ما مِتُّ فَابْکِی ما تَشائِینَ فَاِنِّی
لااَریٰ مِنْکِ الْبُکا اِلّا وَ کَبْدِی تَتَقَطَّعْ

پس ام کلثوم خاتون عرض کرد که اگر چنین است ما را بمدینه جدّمان برگردان فرمود که ای خواهر اگر مرا بحال خود وامیگذاشتند هرگز از خانه و منزل خود بیرون نمیآمدم آیا در برگشتن دیگر طمعی هست. پس از این فرمایش سکینه دختر آن بزرگوار فریاد بواویلاه و واثبوراه برآورد بطوری که از گریه او نزدیك بود کوههای بیابان بشکافند و از هم بپاشند. پس سیدالشهداء او را در بغل گرفت و بخود چسبانید و اشك از رخساره‌اش پاك میکرد در حالتی که میفرمود ای سکینه دل مرا بگریه خود مسوزان مادام که زنده‌ام و کشته نشده‌ام. پس چون مُردم هر چه خواهی گریه کن که من هیچ وقت گریه تو را نمیبینم مگر آنکه دلم میسوزد و جگرم پاره پاره میشود.

فَاَتیٰ رُوحِی فِداهُ وَسْطَ مَیْدانٍ نَذیراً
مُعْذِراً عِلْماً بِاَنَّ الْقَوْلَ فِیهِمْ لَیْسَ یَنْجَعْ

قالَ یا وَیْلَکُمُوا ماذا دَعاکُمْ لِقِتالِی
سُنَّةً غَیَّرْتُمُوها اَمْ کُنْتُ یَوْماً اَتَبَدَّعْ
فَاَجابُوا لا وَ لٰکِنْ حِقْدُ بَدْرٍ وَ حُنَیْنٍ
قَدْ دَعانا اَنْ نُعادِیکَ وَ لَسْنا عَنْکَ نُقْلِعْ
ساقَنا بُغْضُ عَلِیٍّ اَنْ نُعادِیکَ جِهاراً
وَ کُؤُسَ الْمَوْتِ مِنْ اَیْدِی الْمَنُونِ تَتَجَرَّعْ

پس آن بزرگوار روحی فداه میان میدان آمد و آن جماعت را از خدا و عذاب قیامت ترسانید و عذر هر یك را خواست بجهت آنکه میدانست که سخن در آن بدبختان اثری نمیکند و نفعی نمی‌بخشد. فرمود وای بر شما جماعت چه واداشته است شما را بر جنگ من سنتی را تغییر داده و یا دینی تازه و بدعتی نهاده‌ام. پس جواب دادند که نه ای حسین هیچیك نشده ولی همان کینه‌های بدر و حنین است که ما را بدشمنی تو خوانده و نخواهیم دست از تو برداشت. دشمنی پدرت علی ما را بآن کشیده که بی‌پرده با تو عداوت کنیم و جامهای مرگ را از دست اجل درکشی.

فَبَکَی السِّبْطُ بُکاءاً حَیْثُ بادَوْهُ بِکُفْرٍ
وَ رَأیٰ لَمْ یَبْقَ مِنْ اَنْصارِهِ مَنْ عَنْهُ یَدْفَعْ
صافَحُوا التُّرْبَ جَمیعاً ضُرِّجُوا مِثْلَ الْاَضاحِی
بِدِماءٍ اَخَذُوا اَعْفارَ طَفٍّ خَیْرَ مَضْجَعْ

پس گریست حسین گریستنی چون آن جماعت کفر خود را اظهار کردند و دید آن بزرگوار که از یاران و یاوران او یك نفر باقی نمانده است که دفع اذیت و آزار آن اشرار را از او بکند. و همگی بر خاکها افتاده‌اند مانند گوسفندان قربانی با بدنهای خون‌آلود و اطراف بیابان کربلا را گرفته و خوش بر خاك خفته‌اند.

قامَ فِی الْبَیْدِ فَنادیٰ یا حَبیبُ بْنُ مُظاهِرِ
یا زُهَیْرُ یا هِلالُ یا عَلِیُّ یا سَمَیْدَعْ

آنْتَ یا مُسْلِمُ یا یَحْییٰ وَ یا حُرُّ الرِّیاحِی
یا عُمَیْرُ بْنُ الْمُطاعِ یا نَصیرَ الْحَقِّ سَلْفَعْ
کُنْتُمُوا فُرْسانَ هَیْجاءٍ وَ اَبْطالَ الصِّفاءِ
اَیْنَ اَنْتُمْ هَلْ مُجیبٌ فیکُمُ قَوْلِی وَ مَسْمَعْ
هٰذِهِ نِسْوَةُ طُهْرٍ ظَلْنَ مِنْ غَیْرِ نَصیرٍ
ما لَکُمْ قُومُوا فَهَلْ مَنْ قَدْ عَسیٰ عَنْهُنَّ یَمْنَعْ

پس چون همه یاران خود را کشته و بر خاك خفته دید در میان آن بیابان ایستاد و فریاد برآورد که ای حبیب بن مظاهر ای زهیر ای هلال ای علی اکبر ای شبیه پیغمبر. تو جواب بده ای مسلم ای یحیی ای حر ریاحی ای عمیر بن المطاع ای یاور حق ای جوان دلاور. شما سواران میدان جنگ و شجاعان باصفا بودید کجائید شما آیا در میان شما یك نفر شنوا هست که جواب دهد سخن مرا. اینها مخدرات عصمت و طهارتند که بی یار و یاور شده‌اند چه رسیده است شما را برخیزید آیا کسی هست که از آن بیکسان منع این ظالمان کند.

یا کِراماً کُنْتُمُوا حامِی حِماها فِی حَیٰوةٍ
ما لَکُمْ لَمْ یَبْقَ فیکُمْ مَنْ عَسیٰ عَنْهُنَّ یَنْکَعْ
ما لَکُمْ لَسْتُمْ تُجیبُونَ نِدائِی هَلْ نِیامُ
اَنْتُمُوا هٰذِی نِساءُ الْخَیْرِ کادَتْ اَنْ تُضَیَّعْ
قَدْ عَرَا النِّسْوانَ مِنْ فَقْدِکُمُ ذُلٌّ وَ بُؤْسُ
بادِرُوا فِی الدَّفْعِ وُقِّفْتُمْ بَلاءاً یُتَوَقَّعْ

میفرمود ای کریمان روزگار شما بودید که در زندگی خود حمایت از آستانه این مخدرات میکردید چه شده است شما را که در میان شما نمانده کسی که بتواند دفع اذیت این جماعت را از این زنان کند. چه رسیده است شما را که جواب مرا نمیدهید آیا شماها خوابید آخر اینها زنان و دختران پیغمبرند که نزدیك است بیکس شوند. این زنان را از نبودن شما ذلت و سختی رسیده است حرکت کنید و در دفع دشمن سبقت گیرید شما که بلائی که منتظر

بودید رسیدید و توفیق یافتید.

اَیْنَ اَنْتُمْ وَ بِکُمْ قَدْ غَدَرَ الدَّهْرُ الْخَؤُنُ
حَلَّکُمْ رَیْبُ الْمَنُونِ مٰا بِکُمْ لِلنَّصْرِ مَطْمَعْ
لَسْتُمُ وَاللهِ نَوَامِینَ عَنْ خَیْرٍ فَاَنْتُمْ
خِیرَةُ اللهِ وَ اِنِّی مِنْ تَنَائِیکُمْ مُفَجَّعْ
صِرْتُمُ لِی فَرَطاً عَمّٰا قَرِیبٍ مِنْ وَرٰاکُمْ
اَنَا آتٍ لاٰاُخَلِّیکُمْ وَ اِنِّی الْحِینَ اَزْمَعْ

خطاب بکشتگان خود میفرمود که کجائید همانا روزگار خیانتکار با شما مکر کرده و حوادث آن شما را دریافته دیگر طمع نصرت و یاری بشما نیست. نه بخدا قسم شما از هیچ خیری نخفته و غفلت نکرده‌اید و شمائید برگزیدگان خدا و من در مفارقت و جدائی شما دردمند و رنجورم. پیش فرستادگان من گشتید و عما قریب از عقب شما من هم خواهم آمد و دست از شما بر نمیدارم و اکنون عزم آمدن دارم.

فَغَدٰا صَلّٰی عَلَیْهِ اللهُ کَاللَّیْثِ اِذٰا مٰا
شٰافَ شٰاءاً فِی فَلَاةٍ فَغَدٰا یَفْرِی وَ یَنْجَعْ
سَلَّ بَرْقاً خٰاطِفاً خِلْتَ عِدٰاهُ کَهَشِیمٍ
عِنْدَهُ قَدْ شُبَّ فِیهِ النّٰارُ فِی قَیْفٰاةٍ بَلْقَعْ
حَبَّذٰا فِیهٰا رَبِیعٌ غَیْمُهُ کٰانَ عَجٰاجاً
وَ رُؤُسُ الْقَوْمِ تَهْطٰالٌ غَزِیرٌ یَتَدَفَّعْ
وَ الدِّمٰاءُ سَیْلُهُ الْبٰائِقُ اَبْدٰانُ الْاَعٰادِی
کَتِلَالٍ ذٰاتِ اَزْهٰارٍ وَ بَرْقُ السَّیْفِ یَسْطَعْ
رَعْدُهُ الضَّوْضٰاةُ وَ السِّبْطُ کَشَمْسٍ حِینَ حَلَّتْ
بُرْجَ عَدْلٍ وَ سَنٰاهٰا مِنْ خِلَالِ السُّحْبِ یَلْمَعْ

پس آن بزرگوار که خدایش درود فرستد از خشم همچون شیری شد که گوسفندانی چند در بیابان ببیند میانداخت و میکشت. شمشیر همچون برق را کشید و بر آن گروه حمله‌ور گردید پنداری دشمنانش را نزد او همچون گیاهی

خشک در بیابان خالی که آتش در او درافروخته شده. خوشا در آن صحرا بهاری که ابرش گرد و غبار و سرهای آن جماعت دانه‌های باران تند بسیار ریزان و خونها رود روان و بدنهای دشمنان مانند تلهای صاحب شکوفه و برق شمشیر بلندی گرفته و رخشان بود. و صدای رعدش فریاد و فغان که بر آسمان و جمال مبارک سیدالشهداء چون آفتاب عالمتاب بود که ببرج اعتدال رسیده و نورش از پس ابرها تابان و افروزان است.

لَمْ یَکُنْ اِلّٰا کَرِیثِ الطَّرْفِ حَتّٰی قَدْ اَبٰادَ الْقَوْمَ شَتّٰی کَجَرٰادٍ فِی عُصُوفٍ کٰانَ زَعْزَعْ
جٰاءَ شِمْرٌ جٰازِعاً عِنْدَ ابْنِ سَعْدٍ مُسْتَغِیثاً
حِینَ مٰا قَدْ شٰافَ سُحْبَ الْکُفْرِ اَنْ کٰادَتْ تَقَشَّعْ
اِنَّ هٰذَا الْمَرْءَ یُفْنِینٰا وَشِیکاً مٰا لِنَفْسٍ
عَنْ ضَبِیبِ عَضْبِهِ الْبَتّٰارِ هٰذَا الْیَوْمَ مَدْفَعْ

بیش از یك چشم بهم زدن نشد که صف آن جماعت را از هم متفرق و پراکنده نمود مانند ملخها که در باد صرصر. شمر بدبخت همینکه دید ابرهای کفر را که نزدیك است از هم بپاشد بحالت جزع و فزع نزد عمر سعد ملعون آمد که این مرد بدین نزدیکی تمامی ما را تمام میکند و بر باد فنا میدهد و یك تن را از دم شمشیر برانش امروز چاره و گریز نیست.

قٰالَ مٰاذَا الرَّأْیُ قٰالَ الرَّأْیُ فِی تَفْرِیقِ جُنْدٍ
بِسِهٰامٍ وَ رِمٰاحٍ وَ سُیُوفٍ تَتَقَعْقَعْ
وَ یُحِیطُونَ بِهِ مِنْ کُلِّ اَوْبٍ بِسِهٰامٍ
وَ بِنٰارٍ وَ حِجٰارٍ وَ سُیُوفٍ فَیُصَلْقَعْ
فَاسْتَدٰارُوا حَوْلَهُ رُوحِی فِدٰاهُ عٰازِمِینَ الْقَتْلَ یَرْجُونَ ثَوٰابَ اللهِ وَ الْجَنَّةَ اَجْمَعْ

ابن‌سعد ملعون گفت رأی در چیست و چه باید کرد آن حرامزاده جواب داد که رأی در متفرق کردن لشکر است با تیرها و نیزه‌ها و قبقب شمشیرها و اینکه از هر طرف دور او را بگیرند بانداختن تیرها و ریختن آتش و افکندن سنگها و زدن شمشیرها تا آنکه سرش از تن جدا و در خون خود شنا کند. جانم بفدای آن

بزرگوار که گِرد آن غریب مظلوم را گرفتند و همگی عزم کشتن او را داشتند و بعمل خود طمع ثواب خدا و بهشت خانه عقبی.

فَغَدَوْا مٰا بَیْنَ رٰامٍ بِسِهٰامٍ وَ حِجٰارٍ
طٰاعِنٍ بِالرُّمْحِ ضَرّٰابٍ بِبَتّٰارٍ هَمَیْسَعْ
رَشَقُوا بِالنَّبْلِ حَتّٰی اَثْخَنُوهُ بِجِرٰاحٍ
حٰایِراً فَرْداً وَحِیداً مٰا لَهُ فِی الْعَیْشِ مَطْمَعْ
قَدْ تَلَظّٰی مِنْ اُوٰامٍ حَجَبَ الْاَنْوٰارَ مِنْهُ
کَدُخٰانٍ وَ جُرُوحُ الْجِسْمِ کَالْیَنْبُوعِ تَنْبَعْ

پس آن لشکر شقاوت‌اثر بامر آن ملعون بر چند دسته شدند یکی تیرها و سنگها میانداخت و دیگری نیزه و شمشیر بر آن غریب مظلوم افراخته بود. چندان تیر انداختند تا آنکه بدن مبارکش را پر از زخمها و جراحتها ساختند در حالتی که آن مظلوم متحیر و سرگردان یکه و تنها مانده و او را طمعی در زندگی نبود. و از تشنگی جگر مقدسش آتش گرفته بود و روشنیها از پیش چشمش مانند دود محجوب شده و خون از زخمهای بدن نازنینش مانند چشمه میجوشید.

فَأَتیٰ لَبَّتَهُ سَهْمُ لَعِینٍ فَتَرَدّیٰ
عَنْ جَوٰادٍ سٰاجِداً لِلّٰهِ شُکْراً فَتَجَعْجَعْ
نَزَعَ السَّهْمَ فَفٰارَ الدَّمُ کَالْمُنْعَبِ مِنْهٰا
فَتَلَقّٰاهُ بِأَیْدٍ کَیْ بِهِ الشَّیْبَةَ یَرْدَعْ
قٰایِلاً اَلْقیٰ اِلٰهِی هٰکَذٰا یَوْمَ قِیٰامٍ
وَ رَسُولَ اللّٰهِ جَدّی شٰاکِیاً مَا الْقَوْمُ تَصْنَعْ

آه آه که در این وقت تیر یك نفر ملعون بسینه مقدسش آمد پس آن بزرگوار از اسب سرنگون شد و بهیئت سجده از برای خدا بجهت شکر بر روی آن زمین محنت‌قرین قرار گرفت. و تیر را از سینه مبارکش کشید پس خون از آن مانند ناودان جاری گردیده و میجوشید پس با کف مقدسش آن خون را میگرفت تا آنکه ریش مقدسش را بآن رنگین سازد در حالتی که میفرمود بهمین حالت

خدای خود را در روز قیامت ملاقات میکنم و بجدم رسول خدا از آنچه این جماعت بدعاقبت میکنند شکایت میبرم.

فَعَرٰاهُ غَشْیَةٌ مِنْ کَثْرَةِ الْجُرْحِ فَلَمّٰا
اَنْ اَفٰاقَ نَبَّ حَتّیٰ عَنْ بَنٰاتِ الْخَیْرِ یَدْفَعْ
لَمْ یُطِقْ رُوحِی فِدٰاهُ النَّبَّ فَانْخَرَّ صَرِیعاً
فَبَکیٰ حُزْناً بُکٰاءً عٰالِیاً حِینَ تَبَرْکَعْ
صٰارِخاً اُقْتَلُ مَظْلُوماً وَ جَدّی خَیْرُ خَلْقٍ
عَطَشاً اُذْبَحُ صَبْراً وَ اَبِی الطُّهْرُ السَّمَیْدَعْ

پس از بسیاری زخمها و جراحتها او را غشی عارض شد همینکه بهوش آمد خواست حرکت کند و دفع اذیت از دختران پیغمبر و حرم اطهرش نماید. جانم بفدای آن غریب مظلوم که طاقت برخاستن نکرد باز بر خاك افتاد همینکه چنین شد از روی حزن و اندوه گریست گریستن بلندی. در حالتی که فریاد برآورده بود که ای جماعت آیا رواست که من بظلم و ستم کشته شوم و حال آنکه جدّم بهتر خلق خدا محمّد مصطفی است آیا رواست که از روی صبر با لب تشنه شهید شوم با آنکه پدرم علی مرتضی است و از هر عیب و نقص مبرا و جمله خلق را آقا و مولا.

آوَهْ اُتْرَکُ مَهْتُوکاً وَ اُمّی بِنْتُ خَیْرٍ
فَعَرَتْهُ غَشْیَةٌ خَرَّ مَلِیّاً وَ تَجَعْجَعْ
بَقِیَ الْقَوْمُ حُیٰاریٰ مٰاتَ اَمْ فِیهِ حَیٰوةٌ
فَأَتیٰ مِنْهُمْ لَعِینٌ قَرْنَهُ بِالسَّیْفِ صَلْفَعْ
سٰالَ مِنْهُ الدَّمُ حَتّٰی اخْتَضَبَتْ شَیْبَتُهُ مِنْهُ وَ طٰاحَتْ فِی الْعَریٰ بَیْضَتُهُ لَمّٰا تَصَنَّعْ

میفرمود آه باین حالت که هتك حرمتم شده مرا وامیگذارند با آنکه مادرم فاطمه اطهر دختر پیغمبر است و همچنان فریاد میکرد که آن مظلوم را غشی دیگر آمد و مدتی بر روی زمین افتاد و سر بر خاك نهاد. آن جماعت بدعاقبت متحیر بودند که آیا آن بزرگوار از دنیا رفته و یا آنکه هنوز رمقی در بدن اوست در این وقت

ملعونی از آن بدبختان قدم بی‌حیائی پیش گذارده و شمشیری حواله آن مظلوم نموده فرق مبارکش را شکافت و خون از جای او روان شد بطوری که ریش مقدسش بخون سرش خضاب شد و با سر بی عمامه بر زمین افتاد و سر بر خاك نهاد.

لَهْفَ نَفْسی حینَ اِذْ نادَی ابْنُ سَعْدٍ فِی الْجُمُوعِ
عَجِّلُوا هَلْ مِنْ جَرِیءِ الْقَلْبِ مِنْهُ الرَّأْسَ یَنْزَعْ
فَأَتَاهُ شَبِثٌ بِالسَّیْفِ کَیْ یَجْتَزَّ مِنْهُ
رَأْسَهُ لَمَّا رَأَیٰ عَیْنَیْهِ خَلَّاهُ وَ طَرْسَعْ
جاءَهُ الْأَشْقَیٰ سِنانٌ شاهِراً سَیْفَ عِنادٍ
ظَلَّ لَمَّا شافَ مِنْهُ الطَّرْفَ رِعْشِیشاً وَ یَبْتَعْ

آه آه ای داد از حسرت و محنت من وقتی که عمر سعد ملعون در میان آن جماعت فریاد برآورد که بشتابید انتظار از چه دارید آیا کسی هست که جرأت قلب داشته و سر از تن این مظلوم جدا کند. در این وقت شبث بن ربعی ملعون با شمشیر آمد که سرش را از بدن جدا سازد ولی همینکه چشمهای مقدسش را دید دست از او برداشت و از ترس رو بگریز گذاشت. پس بدبخت سنان آمد بحالتی که تیغ کینه را کشیده و همینکه چشم آن بزرگوار را دید رعشه بر اندام ناهنجارش افتاد و از آن مظلوم دور شد.

لَهْفَ نَفْسی حینَ قالَ الشِّمْرُ لا مِنِّی اَحَقُّ
بِدَمِ السِّبْطِ وَ اِنِّی الْحینَ مِنْهُ الرَّأْسَ اَقْلَعْ
اِنَّنِی ذابِحُهُ کانَ شَبِیهاً بِنَبِیٍّ
اَوْ عَلِیٍّ لَاأُبالِی مِنْهُمَا ماکُنْتُ اَفْزَعْ

ای داد از حسرت و اندوه من آن وقتی که شمر ملعون گفت کسی از من سزاوارتر از برای ریختن خون فرزند پیغمبر نیست و من الآن میروم و سرش را از پیکرش جدا میکنم. همانا که او را میکشم شبیه بپیغمبر باشد یا بحیدر مرا پروائی از آن دو سرور نیست و ابدا نمیترسم.

یا لَحُزْنِی حینَ جاءَ الشِّمْرُ بَغْیاً وَ تَرَقّیٰ
صَدْرَهُ الْأَطْهَرَ وَ الدَّهْرُ مِنَ الْخَوْفِ تَضَعْضَعْ
رَجَفَ الْأَرْضُ وَ کادَتْ یَتَفَطَّرْنَ السَّماواتُ وَ اَرْکانُ جَمِیعِ الْخَلْقِ کادَتْ تَتَزَعْزَعْ
ضَجَّتِ الْأَمْلاکُ وَ الْأَفْلاکُ[1] مِنْ عُظْمِ مُصابٍ
ناحَتِ الْجِنُّ وَ صارُوا فِی فَضاءِ الْجَوِّ خُضَّعْ

ای داد از حزن و اندوه من وقتی که شمر از روی بغی و طغیان آمد و بر آن سینه مطهر بالا رفت و زمانه از ترس خود را پست گرفت. زمین بلرزه درآمد و نزدیك بود که آسمانها از هم بپاشد و ارکان تمامی آفرینش بلرزه درآید. ملائکه و آسمانها از بزرگی مصیبت بفریاد آمدند و طوایف جن بنوحه گری برخاستند و در میان هوا گردنها کج کردند.

فَعَلَا الْمَلْعُونُ صَدْراً کانَ مَأْویٰ نُورِ حَقٍّ
رَمَقَ السِّبْطُ اِلَیْهِ عَلَّ یَسْتَحْیِی وَ یَرْجِعْ
قالَ اِنِّی لَسْتُ مِثْلَ الْقَوْمِ اَخْشیٰ عَنْ اِلٰهٍ
اَوْ نَبِیٍّ اَوْ عَلِیٍّ لَسْتُ عَنْ ذَبْحِكَ اَقْلَعْ
قالَ مَنْ اَنْتَ فَقالَ ابْنُ بَغِیٍّ اَنَا شِمْرٌ
قالَ هَلْ تَعْرِفُنِی قالَ نَعَمْ اَنْتَ السَّمَیْدَعْ
اَنْتَ سِبْطُ الْمُصْطَفیٰ اَنْتَ حُسَیْنُ بْنُ عَلِیٍّ
اُمُّكَ الزَّهْرا اَخُوكَ الْمُجْتَبیٰ اِنِّی لَبَلْتَعْ

پس بالا رفت آن ملعون بر آن سینه‌ای که جایگاه نور خدا بود پس سیدالشهداء بگوشه چشم نظری بر آن بدبخت نمود که شاید حیا کند و برگردد. حرامزاده گفت ای حسین من مثل این جماعت نیستم که از خدائی بترسم یا از جد و پدرت شرمی کنم و دست از کشتن تو برنخواهم داشت. فرمود کیستی تو آن حرامزاده جواب داد که منم شمر فرمود آیا مرا میشناسی گفت بلی توئی بهتر خلق. توئی سبط محمد مصطفی توئی حسین فرزند علی مرتضی مادرت فاطمه زهرا

۱- فِی الْأَفْلاکِ، خ اصل.

برادرت حسن مجتبی من نیکو تو را میشناسم و دانا بحسب و نسب توأم.

قالَ اِنْ کُنْتَ بِشَأْنِی عارِفاً ما حَلَّ قَتْلِی
قالَ عَلَّی بِعَطِیّاتِ ابْنِ صَخْرٍ اَتَمَتَّعْ
قالَ هَلْ تُؤْثِرُ یا شِمْرُ مِنَ الدُّنْیا حُطاماً
اَمْ رَسُولُ اللهِ اِیّاکَ بِیَوْمِ الْحَشْرِ یَشْفَعْ
قالَ اِنِّی مُؤْثِرٌ جائِزَتِی مِنْهُ عَلَیْکَ
وَ عَلیٰ جَدِّکَ وَ النَّفْسُ بِقَتْلِی لَکَ تَنْزَعْ
قالَ اِنْ کُنْتَ بِقَتْلِی مُزْمِعاً فَامْنَحْنِ ماءً
قالَ هَیْهاتَ لَهُ اِلّا وَ کَأْسَ الْمَوْتِ تَکْرَعْ

فرمودای شمر اگر تو عارف بشأن و مرتبه منی و مرا میشناسی پس چه خون من مظلوم را بر تو حلال کرده آن ملعون جواب داد بجهت این است که شاید بجایزه و عطیه‌های یزید تمتع و لذتی برم. فرمود ای شمر آیا از دنیا حطام او را اختیار میکنی یا آنکه جدم پیغمبر خدا تو را در محشر شفاعت کند. آه آه که آن ملعون در جواب گفت ای حسین من جایزه خودم را از یزید اختیار میکنم و ترجیح میدهم بر تو و بر جدّت پیغمبر و نفس من بکشتن تو اشتیاق تمام دارد. فرمودای شمر اگر چنینی که عزم کشتن من مظلوم را داری یك جرعه آب بمن ببخش بآن بزرگوار گفت که هیهات دور است این آرزوی تو و نمیشود مگر آنکه شربت شهادت را بچشی.

لَهْفَ نَفْسِی حِینَ اَلْقاهُ عَلَی الْوَجْهِ عَفِیراً
وَ غَدا یَضْرِبُ بِالْبَتّارِ حِقْداً وَ تَزَبَّعْ
کُلَّما یَقْطَعُ مِنْ اَوْداجِهِ کانَ یُنادِی
وا عَلِیّاهُ وَ جَدّاهُ فَلَمْ یَخْشَ فَصَلْقَعْ

واویلاه وامصیبتاه میفرماید ای داد از حسرت و محنت من از آن وقتی که حرامزاده آن بزرگوار را بر آن خاکها برو درانداخت و در غضب درآمده و از روی کینه شمشیر نحسش را مکرر بر آن گردن مقدس میزد. آه آه که هر چه

از رگهای مقدسش را که میبرید آن مظلوم فریاد میکرد که وامحمداه واجداه واعلیاه و آن حرامزاده ابدا بیم از خدا نکرده و سرش را از تن جدا ساخت.

فَاِذَنْ اَظْلَمَتِ الشَّمْسُ وَ کادَ الْاَرْضُ تَنْشَقُّ وَ اَجْبالُ الْفَلاةِ مِنْ شَجاهُ تَتَصَدَّعْ
وَ تَقَطَّرْنَ السَّمٰواتُ الْعُلیٰ شَجْواً عَلَیْهِ
وَ النُّجُومُ انْتَثَرَتْ وَ الْعَرْشُ بِالْحُزْنِ تَضَعْضَعْ
اَنْتِ یا عَیْنُ اذْمَعِی حُزْناً وَ یا رُوحُ تَخَلِّی
یا فُؤادِی ذُبْ وَ یا کَبِدِی مِنَ الشَّجْوِ تَقَطَّعْ

در این وقت آفتاب تیره و تار شد و نزدیك بود که زمین بشکافد و کوههای بیابان از حزن و اندوه از هم بپاشد و آسمانهای بلندآستان بجهت حزن و اندوه بر آن رهبر راستان از هم پاره شود و ستارگان از هم پراکنده گردد و عرش از حزن و اندوه پست نشیند. تو هم ای چشم ببار از روی حزن و اندوه و ای روح تن را بگذار ای دل بگداز و ای جگر از این غصه پاره پاره و ریز ریز شو.

یا بَنِی الزَّهْراءِ کَمْ مِنْ مِحْنَةٍ حَلَّتْ عَلَیْکُمْ
وَ مُصابٍ قَدْ دَهاکُمْ وَ اِلَیْکُمْ کانَ یَهْزَعْ
اَیَّ رُزْءٍ مِنْکُمُ اَرْثِی وَ اَبْکِی وَ هِیَ لا تُحْصیٰ وَ مِنْ رُزْءٍ لَکُمْ کَبِدِی وَ اَحْشائِی تَقَطَّعْ
اَسْأَلُ اللهَ الَّذِی اَعْلیٰ عُلاکُمْ اَنْ یُجَلِّی
دَوْلَةَ الْمَهْدِیِّ مِنْکُمْ جَهْرَةً فِی الدَّهْرِ تَسْطَعْ
وَ یُقِرَّ الْعَیْنَ مِنّا بِظُهُورِ الْحَقِّ حَتّیٰ
نَضَعَ الْبَتّارَ فِی الْاَعْداءِ حَتّیٰ تَتَجَرَّعْ
مِنْ کُؤُسِ الْمَوْتِ مِنْ اَیْدِی مُوالِیکُمْ اِلیٰ اَنْ
تَطْهُرَ الْاَرْضُ وَ لَوْثُ الْکُفْرِ عَنْها یَتَرَفَّعْ

پس خطاب بموالی و سادات خود عرض میکند ای فرزندان فاطمه زهرا چه محنتها که بر شما واقع شد و چه مصیبتها که شما را شکسته و خسته نمود و بسوی شما شتافت. از برای کدام یك از مصیبتهای شما مرثیه‌خوانی و گریه کنم با آنکه آنها احصا و شمرده نمیشود و از محنتهای شما جگر من و اندرونم

پاره پاره شده. سؤال میکنم خدائی را که علو مرتبه شما را بلندی داده اینکه ظاهر کند دولت مهدی صاحب زمان از شما را بطور آشکار و عیان که نورش عالم را بگیرد. و بظاهر شدن حق چشمهای ما را روشن تا آنکه شمشیر بران در میان دشمنان بگذاریم بطوری که از جامهای مرگ بنوشند از دست دوستان و غلامان آستان شما تا آنکه زمین پاك و پاکیزه شود و لوث کفر از آن برداشته گردد.

سَیِّدِی سَمَّیْتَنِی بَیْنَ اَنامٍ بِکَرِیمٍ
وَ اَنَا عَبْدٌ لَئِیمٌ مُذْنِبٌ عاصٍ وَ اَکْوَعْ
اِنْ یَکُنْ خَیْرٌ فَمِنْکُمْ وَ اِلَیْکُمْ مُنْتَهاهُ
ما یَکُنْ شَرٌّ وَ نُقْصانٌ فَمِنْ نَفْسِی تَفَرَّعْ
لَسْتُ اَرْجُو لِی نَجاةً غَیْرَ اَنِّی بِوِلاکُمْ
بارِدُ الْقَلْبِ وَ مِنْ جُودِکُمُ الْغُفْرانَ اَطْمَعْ
اَسْاَلُ اللهَ بِکُمْ اَنْ یَتَلَقّیٰ بِقَبُولٍ
خِدْمَتِی هٰذِی وَ مِنْکُمْ بِالرِّضا اِیّاهُ یَشْفَعْ
صَلَواتُ اللهِ ما دارَ السَّمٰواتُ عَلَیْکُمْ
وَ عَلیٰ اَعْدائِکُمْ خِزْیٌ مَدیٰ مَا الشَّمْسُ تَطْلَعْ

ای آقا و مولای من در میان خلق مرا کریم نام نهادی با آنکه من بنده لئیم و گناهکار و نافرمان و نادانم. اگر خوبی و خیری باشد پس از شما و منتهای او بسوی شماست و هر چه منقصت و بدی باشد از من و متفرع بر شاخه وجود من است. هیچ امید نجاتی از برای خود ندارم جز آنکه من بدوستی شما مطمئن و آسوده و خنك‌دلم و از جود و کرم شما طمع آمرزش از هر لغزش را دارم. خدا را میخوانم بوجود مبارك شما که خدمت مرا قبول درگاه خود سازد و مقرون رضا و خوشنودی شما. بر شما باد رحمتها و درودهای خدا مادام که آسمانها دور زند و رسوائی و روسیاهی بر دشمنان شما مادام که آفتاب در تابش و نوربخشی است.

منها فی الاعتراف بالتقصیر:

اَریٰ کُلَّ مَنْ اَلْقاهُ یَشْکُو قَرِینَهُ
وَ یَلْهَفُ مِنْ فَقْدِ الصَّدِیقِ الْمُوافِقِ
وَ اِنِّی اَریٰ مِنِّی التَّقاصُرَ اِنْ بَدَتْ
مُخالَفَةٌ حاشَا الْخَلِیلِ الْمُرافِقِ
وَ لَوْ کُنْتَ ذا رِفْقٍ وَ مُؤْثِرَ خِلِّهِ
عَلیٰ نَفْسِهِ لَمْ تُلْفِ غَیْرَ الْمُصادِقِ

میبینم هر کس را ملاقات میکنم با همدم خود از او در شکایت است و تأسف میخورد از یافت نشدن یار موافق. و من میبینم که اگر خلافی در میانه باشد تقصیر و کوتاهی از من است نه از دوست مرافق. و اگر تو خود رفیق بودی و رفق میکردی و صداقت و برادری با او را بر خودش اختیار مینمودی جز یار موافق و دوست مصادق نمیدیدی.

و منها ایضا قصیدة فی الرثی:

تَلُومُنِی اِلیٰمَ یا عَذُولِی
فِی ثَکْلِی بِرُزْئِیَ الْجَلِیلِ
وَ کَیْفَ اَسْلُو وَ بَنُو الْبَتُولِ
قَدْ قُیِّدُوا کَالزَّنْجِ بِالْکُبُولِ
وَ مِنْهُمُ قَدْ شُدَّ بِالْحُبُولِ
یُساقُ فِی عُنْفٍ عَلَی الْاِبِلِ

ای ملامت کن و عیب‌جوی من تا کی و تا چند مرا ملامت کنی در گریه و زاری و ماتمداری من باین مصیبت بزرگ که بمن رسیده و صبر و قرار از من برده. و چگونه تسلی یابم و آرام گیرم با آنکه فرزندان فاطمه زهرا مانند اسیران روم و زنگبار در قید غل و زنجیر گرفتار شدند. و پاره‌ای از آن اسیران خسته بریسمان جفا بسته و بر شتران تندرو نشسته و بسختی رانده بیابانها و مانده شدند.

نِساؤُهُمْ یُمْسِینَ فِی اَلِیلِ
رِجالُهُمْ تُقْتَلُ بِالصَّقِیلِ
اُلْقُوا عَلَی الرَّمْضاءِ فِی هَجِیلِ
وَ اُوطِئُوا بِحافِرِ الْخُیُولِ

زنان ماتمزده ایشان همه در ناله و فغان و مردانشان کشته تیغ تیز و شمشیر بران شدند. و بدنهای نازنینشان بر روی ریگ گرم سوزان انداخته شده و پایمال سم اسبان گشتند.

لَهْفِی عَلیٰ عَلِیِّ الْعَلِیلِ
اَلدَّنِفِ الْمَأْسُورِ وَ الضَّئِیلِ

وَ جِسْمِهِ النّاحِلِ فِی الْکُبُولِ یا لَهْفَتا لِزَیْنَبَ الثَّکُولِ
حِینَ اَتَتْ مَصارِعَ الْقَتِیلِ تَنُوحُ بِالْوَیْلاتِ وَ الْعَوِیلِ

ای دادا از حسرت و اندوه من بر علی بن الحسین آن علیل بیمار و اسیر دل فگار و بدن نازنینش که با آن لاغری و رنجوری در غل و زنجیر رفته بود آه افسوس میخورم بر عمه ماتمزده محنت‌رسیده‌اش زینب از وقتی که آن مظلومه بقتلگاه جوانان و کشتگان خود آمد و فریاد بواویلا و وامصیبتاه و ناله و فغان برآورد و میگفت.

یا لَلنَّبِیِّ وَ لِذَا التَّلِیلِ یا لَعَلِیٍّ وَ لِذَا الْجَدِیلِ
وَ یا لَحِضْنِی وَ اَخِی الْبَسِیلِ وَ یا لَاَنْصارِی وَ لِلشُّبُولِ
یا لَهْفَتا قَدْ هُتِکَتْ سُدُولِی بِقَتْلِ شِبْلِ اَفْضَلِ السَّلِیلِ
بِلا تُراثٍ وَ بِلا ذُحُولِ جَفَوْا عَلیٰ سَیِّدِیَ الْجَلِیلِ

میفرمود ای جد بزرگوار این حسین تو است که برو درافتاده ای پدر ای علی این نور دیده تو است که سر بر خاك نهاده. ای حصن استوار من ای برادر نامدار من ای یاران و یاوران من ای فرزندان و هواداران من کجائید که مرا باین حالت مشاهده نمائید ای داد که بکشتن فرزند پیغمبر پرده حرمتم دریده شد. فریاد که بی آنکه حقی از کسی برده باشد و یا مالی را خورده باشد بر سیّد و مولای بزرگوارم جفا کردند و با لب تشنه او را سر بریدند.

یا لَهْفِ اِذْ نُودِیَ بِالرَّحِیلِ وَ جِیءَ لِلتَّرْحالِ بِالْاِبِیلِ
وَ حَمَّلُوا النِّساءَ وَ الشُّبُولِ لَمْ یَدَعُوا لَهُنَّ مِنْ سَمِیلِ
سُکَیْنَةُ تَبْکِیهِ بِالْهُطُولِ یا مَلْجَایَ وَ مَنْجَایَ الْجَلِیلِ
لَیْسَ لَنا بَعْدَكَ مِنْ کَفِیلِ قُمْ وَاحْمِ عَنْ ضَیاعِكَ الذَّلِیلِ
نَحْنُ بَناتُ السَّیِّدِ الرَّسُولِ وَ عِتْرَةُ فاطِمَةَ الْبَتُولِ
نُساقُ فِی الْاَوْعارِ وَالسُّهُولِ اِلیٰ دَعِیٍّ کافِرٍ جَهُولٍ

ای دریغ و افسوس از آن وقتی که بجهة کوچ کردن از آن بیابان ندا درداده شد و شترانی چند از برای سواری آن بی کسان آورده شد. و آن زنان و دختران را

بر آنها سوار کردند و یك کهنه جامه‌ای از برای آن ماتمزدگان باقی نگذارده بودند. در این وقت سکینه از برای پدر بزرگوار خود به اشکهای جاری ناله و بیقراری داشت و عرض میکرد ای پشت و پناه من ای مایه نجات و زندگی و حیات من. بعد از تو ما را غمخوار و پرستاری نیست ای پدر برخیز و از زنان و دخترانت که همه ذلیل و خوار شده‌اند حمایت کن. مردم ما دختران پیغمبر خدا و پاکیزگان عترت فاطمه زهرائیم که چنین در اطراف بیابان و سخت و سستهای زمین کشیده میشویم بجانب یزید حرامزاده کافر نادان.

وَ اُمُّ کُلْثُومَ لَدَی الْقُفُولِ دُمُوعُها تَحْدِرُ کَالسُّیُولِ
تَقُولُ یا سَیِّدِیَ النَّبِیلِ لَیْسَ لَنا بَعْدَكَ مِنْ بَدِیلِ
یا مَلْجَأَ الْوُفّادِ وَ السُّؤُلِ مَنْ ذا یُسَلِّی قَلْبِیَ الْمَلُولِ
یا لَهْفَتا مِنْ رُزْئِیَ الثَّقِیلِ وَ ما لَهَا فِی الْقَلْبِ مِنْ غَلِیلِ
اِذْ سَمِعَتْ سَیِّدَهَا النَّبِیلِ یُنْشِئُ ما یُنْبِئُ عَنْ رَحِیلِ

و خواهرش ام کلثوم در دم رفتن و سواری خود اشکهای او مانند رود جاری بود. و رو را بنعش پاره پاره برادر کرده عرض میکرد ای آقای بزرگوار من بعد از تو از برای ما مثل تو غمخوار و پرستاری نیست. ای پشت و پناه واردشوندگان و سؤال کنندگان کیست پس از تو که دل حسرت‌زده مرا تسلی دهد. ای داد از مصیبت و محنت سخت و آنچه را که در دل داشت آن مظلومه از سوزش حزن و اندوه وقتی که میشنید از آقا و مولای خود که میخواند آن اشعاری را که خبر از شهادت خود میداد و میفرمود.

یا دَهْرُ اُفٍّ لَكَ مِنْ خَلِیلِ کَمْ لَكَ بِالْاِشْراقِ وَالْاَصِیلِ
مِنْ طالِبٍ وَ صاحِبٍ قَتِیلِ وَ الدَّهْرُ لایَقْنَعُ بِالْبَدِیلِ
وَ اِنَّمَا الْاَمْرُ اِلَی الْجَلِیلِ وَ کُلُّ حَیٍّ سالِكٌ سَبِیلِی

ای روزگار ناپایدار و ای زمانه کجرفتار اف بر چون تو دوستی باد چقدر از برای تو در هر صبح و پسین طلب کننده و یاور بوده که همه کشته شده و شربت ناگوار

مرگ را چشیده‌اند و روزگار قناعت بعوض ندارد. و همانا امر بسوی خداست و هر زنده‌ای همین راه که مراست رونده و پویا.

اِسْتَيْقَنَتْ بِالْمَوْتِ بِالْحُلُولِ وَ بِالْبَلاءِ الضَّخْمِ بِالنُّزُولِ
تَلَقَّتِ الْقَضاءَ بِالْقَبُولِ بِغَيْرِ اِسْتِنْكافٍ اَوْ نُكُولٍ
لِأَنَّها بِنْتُ الْفَتَى الْبَسِيلِ مَنْ سَيْفُهُ ماضٍ بِلا فُلُولٍ
مُقاتِلُ الْأَبْطالِ وَ الْفُحُولِ وَ اَشْرَفُ الْهُداةِ لِلسَّبِيلِ

چون آن مظلومه این اشعار را از برادر بزرگوار خود شنید یقین برسیدن مرگ و نازل شدن آن بلای بزرگ نمود. قضا و قدر خدا را قبول کرده و تن برضا درداد بدون استنکاف یا نکولی. چرا که آن مخدره دو جهان از خانواده مردانگی و شجاعت بود و پدرش حیدر کرار بود که تیغ آتش‌بارش بران بود و در نصرت حق کندی نمیکرد. یکه مردان و شجاعان را بر خاك هلاك میانداخت و از کشته‌شان پشته‌ها میساخت و راه راست را اشرف هادیان بود و افضل رهبران.

يا سادَتِي يا مَنْ هُمُ دَلِيلِي اِلَيْهِمُ الْمَلْجا وَ هُمْ جَذِيلِي
عَبْدُكُمُ الْكَرِيمُ ذُوالْفُضُولِ اَتاكُمُ بِذَنْبِهِ الثَّقِيلِ
يَأْمُلُ مِنْ فَضْلِكُمُ الْجَزِيلِ قَبُولَ اَعْمالٍ لَهُ قَلِيلِ
وَ الْعَفْوَ مِنْ ذُنُوبِهِ الْجَلِيلِ ثُمَّ اِلىٰ حِماكُمُ دُخُولِي
يا مَرْجَعَ السُّؤّالِ وَ السُّؤُلِ يا مَنْ اِلَيْهِ دائِماً وُكُولِي
اِشْفِ صُدُوراً ضِقْنَ بِالْغَلِيلِ اَقْرِرْ عُيُوناً شَأْنُهَا الْهُمُولِ
اِئْذَنْ لِزَرْعِ الْخَصْمِ بِالذُّبُولِ وَ ما رَجَوْنا فِيكَ بِالْحُصُولِ
وَ صَلِّ يا رَبِّ عَلَى الرَّسُولِ وَ آلِهِ بِفَضْلِكَ الْجَزِيلِ

پس خطاب بموالی و سادات خود عرض میکند که ای آقایان من ای کسانی که شمائید رهبران من بسوی خدا و شمائید پشت و پناه من و وکیل من در هر امر. بنده خانه‌زاد شما کریم با مشتی عمل تباه و پشتی سنگین از گناه به آستانه شما آمده و از فضل جزیل و کرم جمیل شما آرزومند آن است که عمل کم او را قبول

درگاه خود سازید و از گناه بزرگ او درگذرید پس به آستانه خود مرا راه دهید. بارخدایا ای آنکه توئی بازگشت هر سؤال و سؤال کننده ای کسی که بر تو است همیشه اعتماد من آن سینه‌ها که در این مصیبت تنگ آمده فرج بخشا و شفای ده و دیدگانی را که در این بلیه شب و روز گریسته روشنی و صفای ده. کِشتِ دشمن را بر باد فنا ده و مزرعه امید ما را از آب رحمت خویش افزون و بیش عطا فرما. و درودی پاینده بر گرامی پیغمبر اطهر و فرزندان طیب و طاهر او بفضل وافر خود بفرست.

و منها قصیدة اخری فی الرثی

ظَلِلْتَ عَلَى الْأَيّامِ جَذْلانَ غافِلاً وَ عايَنْتَ ما فِيها كَمَا الصَّبْرِ زائِلاً
مَنِ اعْتَبَرَ الْأَيّامَ صارَ مُجَرَّباً وَ شاهَدَ فِيها كُلَّ خافٍ مُمَثَّلاً
كَفاكَ دَلِيلاً فِي زَوالِ نَعِيمِها وُجُودُ الْأَخِيرِ بَعْدَ ما كانَ اَوَّلاً
عَلىٰ مَ تَذُمُّ الدَّهْرَ وَ الدَّهْرُ ناصِحٌ لِمُسْتَكْشِفٍ مِنْهُ الْحَقائِقَ سائِلاً
مَتىٰ غَشَّ فِي ضَرّائِهِ وَ بَلائِهِ وَ شَبَّهَ يَوْماً قَطُّ بِالْحَقِّ باطِلاً

روزگاری را از روی غفلت بعیش و عشرت بسربردی و آنچه را که در اوست مانند ابری که دوام ندارد در گذر و زوال دیدی. هر کس بدیده اعتبار بروزگار نظر کند تجربه کار شود و آنچه را هم که از او پنهان است و هنوز ندیده ممثّل و آشکار ببیند. بس است تو را در زوال نعمت دنیا بجهت دلیل یافت شدن هر آخری پس از آنکه اول بوده. روزگار را بر کدام عیبش مذمت میکنی با آنکه او خالص و بی‌رنگ است از برای کسی که از او طلب کشف حقایق کند و بپرسد و چنانکه هست خود را باو مینماید. کی در سختی و بلای خود کسی را فریب زد و امر خود را از او پنهان داشت و کدام روز باطلی را بحق مشتبه کرد.

أَلَمْ يُخْبِرِ الدَّهْرُ الصَّدُوقُ بِحالِهِ أَلَمْ يُبْدِ مِنْهُ ما بِهِ كُنْتَ جاهِلاً
وَ قَدْ كَشَفَ الدُّنْيا بِأَوْضَحِ كَشْفِها سَرائِرَها اَنْ لاتَكُونَ مُداحَلاً
فَمَنْ نالَ مِنْهَا الْأَهْلَ وَ الْمالَ بُرْهَةً وَ لَمْ تَلْقَهُ مِنْ بَعْدِ حِينٍ مُكَلِّلاً

آیا تو را زمانه راستگو بحال خود خبر نداد آیا آنچه را که از امر او جاهل بودی برای تو ننمود. دنیا تمامی پنهانیهای خود را بطوری که از آن واضحتر نباشد ظاهر ساخته که تو مغرور او نشده باشی و فریبش را نخورده باشی. آخر ببین کیست در این دنیا که بثروت و مال و اهل و عیالی رسیده باشد و پس از چندی او را ندیده باشی که رفته و آنچه را که جمع کرده و انباشته بحسرت گذاشته.

وَ مَنْ ذَا رَأیٰ مِنْهَا سُرُوراً وَ لَمْ یُصِبْـــــهُ حُزْنٌ طَوِیلٌ لا لَهُ عَنْهُ مَعْدِلاً

وَ مَنْ ذَا رَأیٰ[1] فِیهَا مَقَاماً یَسُرُّهُ وَ لَمْ یَذْهَبِ الْأَیَّامُ حَتّیٰ تَسْفَلا

وَ مَنْ عَاشَ فِیهَا بُرْهَةً فِی مَصَحَّةٍ وَ لَمْ یَكُ مِنْ مَسِّ السِّقَامِ مُتَلَّلاً

وَ مَنْ سُرَّ یَوْماً مِنْ لِقَاءِ حَبِیبِهِ وَ لَمْ تَنْقَضِ الْأَیَّامُ اِلّا وَ شَمْعَلا

کدام یك نفر است که از این دنیا سرور و شادمانی دیده باشد و او را حزن و اندوه زیاد که از او مفری نیست نرسیده باشد. کیست که در این دنیا مقام و مرتبه‌ای که او را شادمان دارد دیده باشد مگر اینکه پست و ذلیل شده است با آنکه ایامی هم بر او نگذشته. کدام یك نفر است که مدت کمی از دنیا را بصحت و سلامتی بسر برده و برسیدن بیماریها و ناخوشیها از پا نیفتاده. کدام یك نفر است که از لقای دوست خود یك روز عیشی کرده باشد مگر آنکه بهجران و فراق او مبتلا شده با آنکه هنوز چند روزی هم نگذشته.

أَلَمْ تَجُزِ الْأَخْبَارَ فِیمَا جَریٰ عَلیٰ خِیَارِ الْبَرَایَا فِی النَّوَائِبِ أَوَّلاً

فَلَمْ تَتْرُكِ الْأَیَّامُ مِنْهُمْ مُسَلَّماً وَ مَا مِنْهُمُ اِلّا وَ فِی الدَّهْرِ أُبْسِلا

وَ أَیُّ عَزِیزٍ لَمْ یَفُقْهُ مُذَلِّلٌ وَ أَیُّ كَرِیمٍ لَمْ یَكُنْ فِیهِ خَامِلاً

وَ أَیُّ نَبِیٍّ لَمْ یَنَلْهُ مَصَائِبُ وَ أَیُّ وَلِیٍّ عَنْ بَلَایَاهُ أُزْحِلا

وَ قَدْ نَالَ كُلٌّ مِنْهُمُ مِنْهُ مِحْنَةً فَلا أَحَدٌ اِلّا وَ بَلْوَاهُ أَشْمَلا

آیا مرور نکرده‌ای اخباری را که وارد شده است در مصائب و محنی که پیش از این باخیار روزگار و برگزیدگان خلق رسیده که یك تن از ایشان را سالم نگذاشته

۱- عَلا، خ اصل.

و یکی از آن بزرگواران نیست مگر آنکه در این روزگار بهلاکت رسیده. کدام عزیز بود که ذلیل کننده‌ای بر او فایق نیامد کدام کریم بود که در این زمانه خاموش و گوشه‌نشین نشد. کدام پیغمبر و نبی بود که مصیبتها و محنتها باو نرسید و کدام ولی و وصی بود که از بلاهای او رهائی داشته و دمی فارغ و آسوده بود. هر یك از آن بزرگواران برنج و محنتی از روزگار رسیده و یکی از آنها نبود مگر آنکه سختی او شامل حالش گردیده.

وَ لٰکِنْ کَأَنَّ الدَّهْرَ قُدِّرَ شَرُّهُ عَلیٰ حَسَبِ الْأَقْدَارِ قَدْراً مُمَاثِلاً

فَکُلُّ عَلِیِّ الْقَدْرِ مِنْهُ نَصِیبُهُ عَلیٰ قَدْرِهِ مِثْلاً بِمِثْلٍ مُعَادِلاً

فَخَیْرُ الْبَرَایَا اَکْثَرُ النَّاسِ مِحْنَةً وَ اَعْظَمُهُمْ بَلْویً وَ اَکْثَرُ خَاذِلاً

میفرماید ولی گویا روزگار مقدر شده است شر او بر حسب قدرها و شأنها باندازه مساوی و همسر. پس بهر بلندمرتبه‌ای نصیبش از سختی زمانه باندازه شأن و افزونی رتبه و مکان اوست مثل بمثل و همسر بهمسر. پس آنکس که بهتر و برتر خلق است از همه مردم محنتش بیشتر است و بلایش از همه بزرگتر و خذلان کنندگانش هم از همه زیادتر.

فَهٰذَا رَسُولُ اللهِ اَعْظَمُ مَنْ أَتیٰ بَلاءً فَلا مِعْشَارَهُ نَالَ مُرْسَلاً

وَ تِلْكَ بَنُوهُ الطَّاهِرُونَ فَعِنْدَ مَا اَصَابَهُمُ تُلْفِی الْحِمَامَ مُقَلَّلاً

فَمِنْهُمْ بِكُوفَانٍ وَ مِنْهُمْ بِطَیْبَةٍ وَ مِنْهُمْ بِطَفٍّ بِالْبَلاءِ[1] مُزَمَّلاً

وَ مِنْهُمْ بِطُوسٍ قَدْ تَضَمَّنَهُ الثَّریٰ وَ مِنْهُمْ غَرِیبٌ قَدْ تَبَوَّءَ بَابِلاً

اینك پیغمبر خدا بلای او از همه آن کسانی که در ملك آمده‌اند بزرگتر است پس ببین که هزار یك بلای او بپیغمبری نرسیده. و این فرزندان طیب و طاهر آن بزرگوارند که در نزد مصیبتهای ایشان مرگ را چیز کمی می‌یابی. پس پاره‌ای از آن بزرگواران در کوفه و بعضی در مدینه و پاره‌ای در زمین کربلا که بجامه بلا پیچیده و مبتلا است. و یکی دیگر در طوس است که او را خاك در بر گرفته و

۱- بِالْبَلایٰ، خ اصل.

دیگری غریبی است که در زمین عراق و بغداد منزل گرفته و مدفون شده است.

أُعَزِّيكِ يا خَيْرَ النِّساءِ بِأَيِّها وَ يَعْجِزُ عَنْهَا الدَّهْرُ اَنْ يَتَحَمَّلا
فداؤُكِ نَفسي يَاابْنَةَ الْخَيْرِ كَمْ عَرىٰ عَلَيْكِ وَ يَبْغيكِ الزَّمانُ الدَّواغِلا
أُعَزِّيكِ بِالرَّأْسِ الْمُشَقَّقِ قَرْنُهُ صَريعٍ عَلَى الْمِحْرابِ بِالظُّلْمِ مُبْسِلاً
أَمِ الْجَسَدِ الْمُخْضَرِّ بِالسَّمِّ غِيلَةً وَ جُثْمانُهُ قَدْ صارَ اَعْجَفَ ناحِلاً

تعزیت بگویم تو را ای خاتون زنان بکدام یك از این مصیبتها با آنکه عاجز است روزگار از متحمل شدن آنها. جانم بفدای تو ای دختر پیغمبر چقدر وارد شد بر تو از مصیبتها و محنتها و چقدر زمانه بی‌پروا از تو خواهان کشیدن بار محنت و مصیبت است. تعزیت بگویم تو را بفرق شکافته شوهرت علی که در دامن محراب افتاده و گرفتار ظلم و ستم گشته بود یا تعزیت بگویم تو را ببدن فرزند دلبندت حسن که از اثر زهر که بمکر باو خورانیده بودند سبز شده بود و تن مبارکش لاغر و از غم و غصه گداخته بود.

أَمِ الْجَسَدِ الْمَرْضُوضِ تَحْتَ سَنابِكِ الْخُيُولِ صَريعٍ فِي الْعَراءِ مُرَمَّلاً
اَمِ الدَّنِفِ الْمَأْسُورِ فَوْقَ مَطِيَّةٍ يُساقُ عَنيفاً فِي الْقِفارِ مُكَبَّلاً
اَمِ الْحاسِراتِ النّاحِلاتِ الثَّواكِلِ تُساقُ عَلَى الْاَقْتابِ عُنْفاً مَراحِلا
اِذا شِئْنَ اَنْ يَبْكِينَ يَوْماً تَحَسُّراً قُرِعْنَ بِاَطْرافِ الرِّماحِ تَثَوُّلاً

یا تعزیت بگویم تو را ببدن چاك چاك فرزندت حسین که زیر سم اسبان در هم شکسته و خورد شده بود و بر روی خاکهای آن بیابان افتاده و در خون خود شناور گشته بود. یا تعزیت بگویم بعلیل بیمارت سید سجاد که اسیر و دستگیر شده بالای شتر او را با غل و زنجیر در بیابانها بعنف و سختی میکشیدند. یا بدختران حسرت‌زده محنت‌رسیده مصیبت‌دیده‌ات که بالای قتبهای شتران نشسته و آن بیکسان را بخواری و دشواری منزل بمنزل میکشیدند و میبردند. اگر میخواستند که بجهت حسرت و اندوه خود روزی گریه کنند کعب نیزه بر آن بیکسان میزدند و ایشان را دشنام میگفتند.

أَفاطِمُ لَوْ شاهَدْتِ فَرْخَكِ ظامِئاً جَريحاً طَريحاً بِالْعَراءِ مُجَدَّلاً
يَصُولُ عَلَيْهِ واحِدٌ بِمُثَقَّفٍ وَ آخَرُ بِالْمَصْقُولِ يَحْمِلُ صائِلاً
وَ آخَرُ يَرْمِي بِالْجَنادِلِ شِلْوَهُ وَ آخَرُ بِالْأَنْبالِ ظَلَّ مُناضِلاً
اِذاً لَنَشَرْتِ الشَّعْرَ ثاكِلَةً لَهُ وَاَجْرَيْتِ دَمْعَ الْعَيْنِ كَالصَّوْبِ هاطِلاً

ای فاطمه اگر میدیدی فرزندت حسین را با لب تشنه و بدن مجروح بر خاکهای بیابان کربلا افتاده. و یکی با نیزه بر او حمله میکرد و دیگری با شمشیر. و دیگری سنگها بر بدن پاره پاره آن مظلوم میزد و دیگری تیرها بجانبش میانداخت. در این وقت موی سر پریشان میکردی بحالت ماتمداری و عزا از برای او و اشك چشم مانند باران پی‌درپی جاری میساختی.

أَفاطِمُ لَوْ شاهَدْتِ بَنْتَكِ حِينَما تُنادِي رَسُولَ اللهِ تَخْشَى الدَّواغِلا
اَيا جَدِّ هٰذا نُورُ عَيْنِكَ بِالْعَرا جَديلاً عَرِيّاً بِالدِّماءِ مُرَمَّلاً
وَ لَوْ شُفْتِ يا بِنْتَ الرَّسُولِ سُكَيْنَةً تُساقُ عَنيفاً كَالْاِماءِ وَ تُعْضَلا

ای فاطمه کاش بودی در صحرای کربلا و میدیدی دخترت زینب را وقتی که فریاد میکرد جدّش رسول خدا را و از محنتها و مصیبتهای خود ترسان و هراسان بود. عرض میکرد ای جد بزرگوار این نور دیده تو حسین است که با بدن برهنه در این بیابان افتاده و بخون خود آغشته گشته. ای فاطمه ای دختر پیغمبر کاش بودی و میدیدی دخترت سکینه را که چگونه او را در بیابان مانند کنیزان بسختی میدوانیدند و صدمه و اذیت بر او وارد میآوردند.

فَما اَنْسَ لَا اَنْسَ الْحُسَيْنَ اِذا غَدا يُنادِي بِاَعْلىٰ صَوْتِهِ الْقَوْمَ قائِلاً
اُناشِدُكُمْ بِاللهِ هَلْ تَعْرِفُونَنِي بِاَنَّ رَسُولَ اللهِ جَدِّيَ اَوَّلاً
اَلَمْ تَعْلَمُوا اَنِّي ابْنُ بِنْتِ مُحَمَّدٍ وَ اَنَّ عَلِيّاً والِدِي مُتَبَتِّلاً

میفرماید پس هر چه را فراموش کنم فراموش نمیکنم مولایم حسین را وقتی که آن جماعت را به بلندتر صدای خود آواز میداد در حالتی که میفرمود شما را بخدا میخوانم که آیا مرا میشناسید باینکه اولا پیغمبر خدا جد من است. آیا نمیدانید که

من پسر (فرزند خ‌ل) دختر پیغمبرم و اینکه پدرم علی مرتضی است که منقطع از ماسوی بسوی خداست.

وَ حَمْزَةَ خَيْرَ النَّاسِ عَمٌّ لِوالِدِي ... وَ جَعْفَراً الطَّيّارَ عَمّي مُفَضَّلاً
وَ اُمّي الْبَتُولَ الطُّهْرَ بِنْتُ نَبِيِّكُمْ ... وَ ذا سَيْفُ جَدّي قَدْ تَرَوْنِيَ حامِلاً
عِمامَةُ جَدّي ما اَنَا مُتَعَمِّمٌ ... بِها وَ اَبي ساقِي الْقِيامَةِ عادِلاً
اُناشِدُكُمْ بِاللهِ فيما ذَكَرْتُهُ ... أَعَنْهُ بَراحٌ اَوْ تَظُنُّونَ اَخْطَلا

میفرمود شما را بخدا قسم آیا میدانید که حمزه که بهتر از همه مردم است عم پدر من است و جعفر طیار که بر همه مردم فضیلت داده شده است عم من و مادر من بتول عذرا فاطمه زهرا است که دختر پیغمبر شما است و این شمشیر جد من است که میبینید حمایل دارم و عمامه جد من است آنچه را که بر سر دارم و پدرم ساقی کوثر است که بعدل خود هر کس را در قیامت آب میدهد. شما را بخدا میخوانم در آنچه را که ذکر کردم آیا از آن گریزی است و یا آنکه گمان میکنید که بیهوده است.

فَقالُوا لَهُ اللّٰهُمَّ لا كُلُّ ما ذَكَرْ تَ حَقٌّ فَلا مِنْهُ بَراحٌ وَ لا وَ لا
وَ ذٰلِكَ اَمْرٌ غَيْرُ مَنْكُورِ مُسْلِمٍ ... فَقالَ لَهُمْ وَيْلاً لَكُمْ وَ تَرَحُّلاً
اِذاً بِمَ صِرْتُمْ تَسْتَحِلُّونَ مُهْجَتِي ـ وَشَيْخِي غَداً ساقٍ عَلَى الْحَوْضِ مُنْحِلاً
فَقالُوا لَهُ لانَتْرُكَنَّكَ غَيْرَ اَنْ ... تَذُوقَ حِماماً ظامِئاً مُتَذَلِّلاً

پس در جواب آن مظلوم گفتند که نه چنین نیست و همه آنچه گفتی حق است و از آن مفری نیست نیست که نیست و این امری است که هیچ مسلم انکار او را نمیکند پس فرمود وای بر شما و دوری باد شما را از رحمت خدا. اگر چنین است پس بچه سبب خون من غریب را حلال میدانید با آنکه فردای قیامت پدر بزرگوار من ساقی حوض کوثر و آب‌دهنده اهل محشر است. پس گفتند ای حسین همه آنچه گفتی راست است ولی دست از تو بر نمیداریم جز آنکه با لب تشنه بذلت و خواری شربت مرگ را بچشی.

فَحاطُوهُ مِنْ كُلِّ الْجِهاتِ كَاَنَّهُمْ ... يَرَوْنَ قِتالَ اللهِ خَيْراً مُعَجَّلاً
فَقَدْ قَتَلُوا اَطْفالَهُ وَ رِجالَهُ ... رِجالاً عَلَتْ اَقْدارُهُمْ اَنْ تُماثَلا
رِجالاً كِراماً شامِخي الْقَدْرِ فِي الْوَرىٰ ... فَلا شامِخٌ اِلّا وَ عَنْهُمْ تَسَفَّلا

پس از اطراف دور آن غریب مظلوم را گرفتند گویا که آن بدبختان جنگ با خدا را عمل خیری میدانستند که بسوی ایشان شتافته و او را دریافته‌اند. پس کشتند مردان و فرزندان او را مردانی را که پایه قدر و شأنشان بلندتر از آن است که مثل و مانندی داشته باشد. مردانی باکرامت و بلندمرتبت در میان خلق که هیچ سر بلندی در ملك نیست مگر آنکه از ایشان پستی یافته و دون رتبه ایشان افتاده.

فَمِنْهُمْ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ شَبِيهُ مَنْ ... تَعالىٰ عَنِ الْاَنْدادِ خُلْقاً وَ هَيْكَلا
وَ قالَ حُسَيْنٌ بَعْدَ ما نالَ نَحْبَهُ ... عَفَا اللهُ رَسْمَ الدَّهْرِ بَعْدُ وَ بَتَّلا
وَ قاتَلَ قَوْماً قاتَلُوكَ فَمَا الَّذي ... عَلَى اللهِ اَجْراهُمْ عَنِ الْخَيْرِ حَوَّلا

پس یکی از آن بزرگواران علی اکبر شبیه پیغمبر بود آن بزرگواری که در خُلق و صفت و خلقت و مرتبت از هر مثل و مانندی بالا و برتر است. و پس از آنکه بدرجه رفیعه شهادت رسید پدر بزرگوارش بر او نوحه‌خوانی کرد و فرمود ای پسر بعد از تو خدا اثر روزگار را براندازد و نشانش را محو سازد. و بکشد ای فرزند کشندگان تو را چه بود که جرأت داد این جماعت را بر خدا و روگردانشان کرد از رسول خدا.

وَ مِنْهُمْ اَبُوالْفَضْلِ بْنُ حَيْدَرَ مَنْ لَهُ ... مَقامٌ اَبىٰ رَبُّ الْوَرىٰ اَنْ يُعادَلا
وَ آثَرَ فِي اللهِ الْحُسَيْنَ وَ رَهْطَهُ ... عَلىٰ نَفْسِهِ حَتّىٰ فَداهُ وَ قُتِّلا

و دیگری از آن سعادتمندان حضرت ابی‌الفضل عباس نامدار فرزند ارجمند حیدر کرار بود که او را منزله و مقامی است که خداوند جهان نخواسته او را مثل و مانندی باشد. و آن باوفا برادرش حسین و یاران و هواداران او را در راه خدا بر خود اختیار کرده تا آنکه خود را فدا ساخت و کشته و بخون آغشته شد.

وَ مِنْهُمْ سَلِيلُ الْمُجْتَبىٰ قاسِمٌ وَ قَدْ ... رَثاهُ حُسَيْنٌ حِينَ ظَلَّ مُجَدَّلاً

فَقَالَ لَهُ بُعْداً لِقَوْمٍ خَصِيمُهُمْ اَبُوكَ كَفىٰ بِاللهِ عَدْلاً وَ فَاصِلاً
يَعِزُّ عَلَيَّ الْيَوْمَ تَدْعُو وَ لَمْ تَفُزْ مِنِّي بِجَوَابٍ بَعْدَ مَا كُنْتَ مُبْسَلاً

و یکی از آن بزرگواران قاسم بن حسن بود و همینکه بر روی خاك افتاد عم بزرگوار او بر بالینش آمد و بر او مرثیه‌خوانی کرد. و فرمود که دوری باد از رحمت خدا آن جماعتی را که پدر تو در قیامت خصم ایشان است و بس است خدا که حکم بعدل کند و جدا کند میان حق و باطل را. و فرمود ای نور دیده دشوار است امروز بر من بعد از آنکه بر خاك هلاك افتی مرا بیاری خود بخوانی و از من بجوابی نرسی.

وَمِنْهُمْ كَرِيمُ الْخَلْقِ وَالْخُلْقِ مُسْلِمٌ وَ خُيِّرَ لَيْلاً اَنْ يَقُومَ وَ يَعْدِلا
فَقَالَ اِذَا خَلَّيْتُ عَنْكَ فَمَا الَّذِي اَقُولُ لِرَبِّي حِينَ اُحْضَرُ مَوْئِلاً
فَلا وَ اِلهِ الْخَلْقِ لَسْتُ مُفَارِقاً وَ مَا لِي سِلاحٌ لاتَرَانِيَ نَاكِلاً
وَ مَا لِي حَيٰوةٌ كُنْتُ عَنْكَ مُدَافِعاً اُقَاتِلُهُمْ بِالصَّخْرِ اِنْ كُنْتُ اَمْيَلا

و یکی دیگر از آن بزرگواران مسلم بن عوسجه بود که صاحب خلقت و خُلق کریم بود و در شب عاشورا سیدالشهداء او را مخیر فرمود که اگر خواهد برخیزد و راه خویش گیرد. پس عرض کرد ای مولای بزرگوار من اگر دست از تو بردارم و تو را واگذارم پس چه جواب خدای خود را بگویم وقتی که مرا در قیامت حاضر کنند. نه بخداوند جهان قسم که از تو جدا نشوم و دمی مفارقت نکنم و تا آنکه قبضه شمشیر در دست من است نخواهی مرا دید که از جنگ ترسان باشم و یا ضعفی پیدا کنم. و تا جان در تن من است دفع آزار این اشرار را از تو مینمایم و اگر مرا اسلحه‌ای نباشد بسنگ با این جماعت جنگ میکنم.

كَذٰا نَجْلُ عَبْدِاللهِ سَعْدٌ اَجَابَهُ فَلا وَ اِلهِ الْخَلْقِ لَسْتُ مُخَبَّلاً
وَ لَسْتُ اُخَلِّي عَنْكَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ اِلىٰ اَنْ اُلاقِي الْمَوْتَ اَوْ فِيكَ اُقْتَلا

همچنین سعد بن عبدالله همین که پای امتحان بمیان آمد و او را مخیر فرمود میانه ماندن و رفتن در جواب آن بزرگوار عرض کرد که نه بخدای عالمیان قسم که

دیوانه نیستم. و بعد از پیغمبر دست از تو برندارم تا آنکه مرگ را ملاقات کنم یا آنکه در راه تو کشته شوم و جان سپارم.

كَذٰلِكَ بِشْرٌ قَامَ بَعْدُ مُخَاطِباً اِذاً يَفْتَرِسْنِي السَّبْعُ اِنْ كُنْتُ خَاذِلاً
وَ قَامَ زُهَيْرٌ لِلْخِطَابَةِ قَائِماً يَقُولُ مُنَايَ فِيكُمُ اَنْ اُجَدَّلا
كَذٰا قَالَ كُلٌّ مَا يَلِيقُ بِحَالِهِ فَجَازَاهُمُ خَيْراً حُسَيْنٌ وَ اَنْحَلا

همچنین بِشْر حَضْرمی برخاست پس از عبدالله و خطاب بآن بزرگوار عرض کرد ای سید و مولای من درنده‌های صحرا مرا بدرند اگر دست از یاری تو بردارم. و پس از آن زهیر بن قین بجهت خطاب بآن سرور برخاست و عرض میکرد آرزوی من این است که در راه شما بر خاك افتم. و همچنین هر یك از آن سعادتمندان هر چه مناسب حالشان بود عرض کردند و سیدالشهداء علیه السلام هر یك را جزای نیکو و در خور خود عطا فرمود.

فَلَمَّا رَاىٰ مِنْهُمْ ثَبَاتاً وَ هِمَّةً عَلىٰ اَنْ يَشُقُّوا فِي الْمَعَارِكِ قَسْطَلا
دَعَاهُمْ لِكَشْفِ السِّتْرِ عَنْ ذَاتِ عَيْنِهِمْ اَرَاهُمْ مَقَامَاتِ الْجِنَانِ وَ سَجَّلا
فَشَاهَدَ كُلٌّ دَارَهُ وَ مَقَامَهُ فَصَارَ حَرِيصاً اَنْ يُبَادِرَ عَاجِلاً

پس چون پاداری و همت ایشان را در جنگ با دشمنان و شکافتن صفها در میدان دید. آن سعادتمندان را بنزد خود طلبید که تا پرده از حقیقت چشمشان بردارد و مقامات عالیه بهشت را بایشان نموده و مسجّل و محکم فرمود. پس هر یك خانه و منزل خود را مشاهده کرده از این جهت بر رفتن و سبقت گرفتن در جنگ حریص بودند.

فَقَدْ قَتَلُوا قَوْماً يَجِلُّ مَقَامُهُمْ عَنِ الْوَصْفِ فَضْلاً اَنْ يَكُونَ مُؤَمَّلا
فَلَوْ كَانَ خَيْرُ الرُّسْلِ فِي الدَّهْرِ ظَاهِراً لَكَانَ يُعَزّىٰ اَوَّلاً ثُمَّ اَوَّلا
فَبُؤْساً لَكُمْ يَا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّمَا قَتَلْتُمْ بِهِ عِدْلَ الْكِتَابِ الْمُفَضَّلا

پس بتحقیق که کشتند جماعتی را که پایه مقامشان از توصیف و تعریف افزون و بیرون است چه جای آنکه آرزوی مرتبه و مقام ایشان شود. پس اگر پیغمبر خدا

در روزگار ظاهر و آشکار بود از برای هر یك پس از دیگری عزا و ماتمی جدا برپا مینمود و در قتل هر یك او را تعزیت میگفتند. پس سختی و عذاب بر شما باد ای امت جفاکار بدکردار چرا که بکشتن آن سرور کشتید کتابی را که تمامی عدل و صواب و فضیلت داده شده بر هر خطاب بود.

فَبُؤْساً لَكُمْ يا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما هَدَمْتُمْ بِهِ بَيْتَ الْاِلٰهِ الْمُجَلَّلا
فَبُؤْساً لَكُمْ يا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما تَرَكْتُمْ بِهِ ديناً عَلَى الرُّسْلِ اُنْزِلا
فَبُؤْساً لَكُمْ يا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما قَتَلْتُمْ بِهِ مَنْ جَلَّ عَنْ اَنْ يُشاكَلا
فَبُؤْساً لَكُمْ يا اُمَّةَ السَّوْءِ اِنَّما قَتَلْتُمْ بِهِ سِرَّ الْاِلٰهِ الْمُكَمَّلا
كَفَرْتُمْ وَرَبِّ الْبَيْتِ كُفْراً مُصَرَّحاً وَ حاشا لِمَنْ قَدْ شَكَّ اَنْ يَتَمَلَّلا

عذاب بر شما باد ای گروه بدبنیاد که بکشتن سیدالشهداء علیه السلام بنیاد خانه خدا را که صاحب رفعت و سنا بود خراب کرده و بر باد دادید. سختی و بدبختی شما راست ای امت بدکردار همانا بکشتن حسین دینی را که بر پیغمبران نازل شده و فرود آمده بود ترك نمودید. عذاب و عقاب خدا بر شما ای امت بدکردار نابکار بکشتن این بزرگوار پیغمبر را کشتید که بالاتر و برتر از مثل و شبیه است. سختی و عذاب بر شما باد ای امت جفاکار بدکردار که بکشتن آن سرور سرّ کامل خدا را یعنی سرور اوصیا را کشتید. قسم به پرورنده خانه که کافر شدید بخدا کفری ظاهر و هویدا و حاشا که داخل در دین شود یا قبول ملت و آئین کند کسی که شك و شبهه در این نماید.

وَ ما اَنْسَ لااَنْسَ الْحُسَيْنَ اِذا غَدا فَريداً وَحيداً بَيْنَهُمْ مُتَبَتِّلا
يَرىٰ طاهِراتٍ عاطِشاتٍ يَفِدْنَ مِنْ اُوامٍ وَ ما بِالْقَوْمِ بِالْماءِ بَاذِلاً
وَ هُنَّ بُنَيّاتُ الْبَتُولِ وَ بَضْعَةٌ مِنَ الطُّهْرِ لَمْ يَأْمَنْ عَلَيْهَا الدَّواغِلا
يَرىٰ لاطِماتٍ ناشِراتٍ مِنَ الْاَسىٰ يَرىٰ ثاكِلاتٍ نادِباتٍ وَ مُطْفِلاً

و هر چه را که فراموش کنم فراموش نمیکنم مولایم حسین را وقتی که یکه و تنها میان لشکر اعدا و بی یار و یاور گردید و دل از دنیا و زندگی آن برکنده بود.

میدید مخدرات عصمت و طهارت را که همه تشنه‌اند و از تشنگی نزدیك است که جان بدهند و در میان آن جماعت بدعاقبت یك نفر نیست که قطره آبی بآن لب‌تشنگان برساند. با آنکه ایشان دختران فاطمه اطهر و پاره تن پیغمبر بودند و مطمئن نبود آن مظلوم از رسیدن محنتها و مصیبتها بآن ماتمزدگان. پاره‌ای را میدید که همه لطمه بر صورت خود میزنند از حزن و اندوه خود موی سر پریشان کرده‌اند و پاره‌ای را میدید که زنان بچه‌دار و محنت‌رسیده و ماتم‌دارند و فریاد و فغان برآورده‌اند.

يَرىٰ مِنْ اَمامٍ ثُلَّةً قَدْ تَمَرَّدُوا عَنِ الْحَقِّ لايَرْعَوْنَ رَبّاً وَ مُرْسَلاً
فَيَعْجَبُ اَنَّ الْقَوْمَ ما لَهُمُ ابْتَغَوْا دَماً هُوَ ثارُ اللهِ حِلاًّ مُحَلَّلاً
وَ يَخْشىٰ عَلَى النِّسْوانِ مِنْهُمْ لِاَنَّهُمْ يُريدُونَ نَهْبَ الْعاصِماتِ النَّواكِلا

میدید مولایم از پیش روی خود جماعتی را که از حق برگشته‌اند و ابدا ملاحظه و رعایت خدا و پیغمبری را نمیکنند. در تعجب مانده بود که چه شده است این جماعت را که طلب میکنند و حلال میشمرند خونی را که بعین خون خداست. و از یك طرف میترسید بر این زنان از آن کافران چرا که آن بدبختان اراده غارت کردن آن ماتمزدگان خانواده عصمت و طهارت را داشتند.

وَ يَنْظُرُ فِي عَرْضِ الثَّرىٰ وَ يَرىٰ بِهِ مَصارِعَ فِتْيانٍ لَهُ وَ مَقاتِلاً
لَقَدْ شُحِّطُوا مِنْ اَجْلِهِ بِدِمائِهِمْ تَدُوسُهُمُ الْاَفْراسُ مَهْما تَجاوَلا
يَرىٰهُمْ صَبِيّاً مُرْضِعاً وَ مُراهِقاً طَريراً وَ مُخْتَطّاً وَ كَهْلاً وَ حَوْقَلاً
وَ يَنْظُرُ حِيناً نَفْسَهُ مُتَوَحِّداً ظَمِيئاً جَريحاً ساغِباً مُتَبَتِّلاً

نظر میکرد مولای بزرگوارم بر روی خاك و میدید قتلگاه جوانان و بخاك افتادن ایشان را که همگی بجهت خاطر او کشته و در خون خود آغشته شده‌اند و اسبها همینکه بجولان میآیند آن بدنهای نازنین را پامال و لگدکوب میکنند. یکی را میدید طفل شیرخواره و دیگری هنوز بحد بلوغ نرسیده و یکی جوان نوخط و دیگری جوانی را گذرانیده و دیگری به پیری رسیده. و یك مرتبه نظر بخود

میکرد که یکه و تنها با لب تشنه و بدن مجروح و شکم گرسنه و دل از زندگی برکنده است.

فَقامَ یُنادیهِمْ لِیَقْطَعَ عُذْرَهُمْ غَداً اَنْ یَقُولَ الْخَصْمُ قَدْ کُنْتُ غافِلاً
فَنادیٰ بِاَعْلیٰ صَوْتِهِ الْقَوْمَ هَلْ بِکُمْ نَصیرٌ لِآلِ اللهِ یَرْجُو النَّوائِلا
وَ هَلْ مِنْ مُغیثٍ یَبْتَغِی الْاَجْرَ عِنْدَهُ غَداً وَ مُعینٍ یَرْتَجی اَنْ یُنَقَّلا
وَ هَلْ مَنْ یَخافُ اللهَ فی نَسْلِ اَحْمَدٍ وَ عِتْرَتِهِ الْاَدْنَیْنَ اَنْ لاتُذَلَّلا

پس برخاست و فریاد کرد آن اشرار را که عذرشان را قطع کند تا اینکه فردای قیامت دشمن نگوید غافل بودم یا آنکه بغریبی و مظلومی تو جاهل. پس به بلندتر صدای خود آواز داد آن جماعت را که آیا در میان شما یك نفر یاور از برای آل الله هست که امید عطا و بخشش از خدا داشته باشد. آیا یك فریادرس باشد که فردای قیامت نزد خدا طلب اجر کند آیا یك نفر یار و غمگسار باشد که امید رسیدن بغنیمتها و نعمتها داشته باشد. آیا کسی هست که بترسد از خدا درباره نسل پیغمبر و عترت اطهرش که خویشان اویند و نگذارد که در دست دشمنان ذلیل و خوار شوند.

وَ هٰذا نِداءٌ عَمَّ فِی الدَّهْرِ کُلَّهِ فَلا عامِلٌ فِی الْخَیْرِ اِلّا تَقَبَّلا
وَ لا مُؤْمِنٌ اِلّا وَ قَدْ وَجَبَتْ لَهُ اِجابَتُهُ اِنْ کانَ بِالْحُبِّ اُجْبِلا

و این ندای جانفزا در تمامی روزگار بلند است و همه قرون و اعصار را شامل بطوری که هیچ عمل کننده و قدم‌زننده در خیری نیست مگر آنکه قبول نصرت و یاری او را کرده است. و هیچ مؤمنی و مسلمی در عالم نیست مگر آنکه اجابت ندای آن بزرگوار بر او واجب و لازم است اگر خلقتش بدوستی و فطرتش بمحبت شده باشد.

فَلَبَّیْکَ یا وَجْهَ الْاِلٰهِ فَاِنْ اَکُنْ بَعیداً فَلَمْ اَسْطِعْ لِکَیْ اَتَقاتَلا
فَلَمْ اَکُ مَمْنُوعاً عَنِ النَّصْرِ مِنْهُمُ بِقَلْبی وَ قَوْلی ما اَکُونُ مُؤَجَّلاً
وَ لی مِقْوَلٌ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ اَطْوَلُ طَلیقٌ ذَلیقٌ لایَزالُ مُجادِلاً

وَ اِنّی بِحَمْدِ اللهِ مُنْتَصِرٌ لَکُمْ بِسَیْفِ لِسانٍ لایُریٰ مُتَقَلِّلاً

پس در جواب مولای خود عرض میکند که لبیك ای رخساره خدا اگر بظاهر از تو دور افتادم و نمیتوانم که با دشمنانت رزمی کنم از یاری کردن بدل و زبان تا آن زمان که عمر دارم مرا کسی از آن بدبختان منع نکرده. و حمد خدا را که مرا زبانی دراز است و روان و چست و چالاك که پیوسته در جنگ و رزم است. و میکشم انتقام شما را بحمد الله از دشمنان با شمشیر زبان و تیغ بیانی که هرگز شکستگی و خستگی در او دیده نشود.

فَماهاجَ مِنْهُمْ واحِدٌ بِنِدائِهِ اَلَّذی اَحْرَقَ الْاَیّامَ مِنْهُ وَ اَشْعَلا
وَ هاجَ السَّمٰواتُ الْعُلیٰ بِنِدائِهِ وَ ثارَ الثَّریٰ مِنْ نَدْبِهِ وَ تَزَلْزَلا
وَ هاجَ بِهِ الْاَمْلاکُ فی مَلَکُوتِهِمْ وَ ما دَبَّ فَوْقَ الْاَرْضِ ناحَ وَ اَعْوَلا
وَ هاجَ بِهِ الْمَوْجُودُ فی کُلِّ عالَمٍ وَ فی کُلِّ وَقْتٍ دَهْشَةً مِنْهُ مُجْمَلاً

پس از ندا و استغاثه آن بزرگوار که تمامی روزگار را آتش زده و سوخت یکی از آن سنگدلان بغیرت و هیجان نیامد. با آنکه آسمانهای بلند همه بهیجان آمدند و زمین از ندبه آن مظلوم بهیجان آمد و بلرزه درافتاد. و ملائکه هفت آسمان در ملکوت و عرصه خود بهیجان آمد و هر جنبنده‌ای که بالای زمین بود بگریه و فغان. مجملا که بهیجان آمد از وحشت و دهشت هر موجود که در هر عالم و در هر وقت بود.

قَدِ اسْتَأْذَنُوهُ فِی الْغِیاثِ فَلَمْ یُجِبْ وَ اَقْبَلَ نَحْوَ الْکافِرِینَ مُجادِلاً
فَصالَ عَلَیْهِمْ صَوْلَةً لَمْ یُضاهِها سِویٰ غَضَبِ الْجَبّارِ اِنْ حَلَّ شامِلاً
وَ قَدْ حاطَ مِنْ کُلِّ الْجِهاتِ بِجَمْعِهِمْ بِوَحْدَتِهِ کَاَنَّهُ کانَ جَحْفَلاً
فَاَوْقَعَ فِیهِمْ ثارَ حَرْبٍ کَاَنَّها عَذابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ قَدْ کانَ مُنْزَلاً
وَ اَوْقَدَ نیراناً عَلَیْهِمْ کَاَنَّها سُرادِقُ نارِ اللهِ ظَلَّ مُظَلِّلاً

و همه موجودات رخصت فریادرسی و نصرت از آن مظلوم میطلبیدند پس یکی را جواب نگفت و رو بجانب کفار گرم میدان کارزار گردید. پس چنان حمله

بر آن اشرار فرمود که جز غضب خداوند جبار او را مثل و مانند نبود. و بتنهائی خود از هر طرف گرد جمعیت ایشان را گرفته گویا یك تن لشکری بزرگ و سنگین بود. پس آتش جنگی در آن جماعت بی نام و ننگ انداخت که گویا آن آتش عذابی است که از جانب خدا بر آن گروه بی‌حیا نازل شده و فرود آمده. و چنان آتشی بر آن گروه افروخت که گویا خیمه آتشی است از جانب خدا که بر سرشان سایه افکنده.

اِلیٰ اَنْ رَأیٰ لَوْحاً عَلَیْهِ عُهُودُهُ الَّتِی عاهَدَ الرَّحْمٰنَ قَدْ حَلَّ نازِلاً
رَأیٰ اَسْطُراً مَرْسُومَةً رَسَمَ الْقَضا عَلیٰ ظَهْرِهِ یا مُوفِیاً مُتَبَتِّلاً
لَقَدْ کُنْتَ مَرْضِیّاً لَدَیْنا وَ نَرْتَضِی لِاَجْلِكَ ما تَرْضیٰ لِنَفْسِكَ قابِلاً
فَاِنْ کُنْتَ تَخْتارُ الْبَقاءَ نُرِیدُهُ وَ اَنْتَ اِمامٌ مِثْلَ ما کُنْتَ فاضِلاً
وَ اِنْ کُنْتَ تَخْتارُ الْفَناءَ فَاِنَّما لَكَ الْحُکْمُ وَ الْمُلْكُ الْمُعَظَّمُ آجِلاً

همچنان مولایم مشغول جنگ بود که یك‌مرتبه چشمش افتاد بر آن لوحی که بر آن نوشته بود عهدهای او که در عالم ذر با خداوند رحمن کرده بود که از آسمان فرود آمد. سطری چند بر آن نوشته دید که منشی قضا بر پشت آن نگاشته که ای دوست باوفا و ای آنکه دل برکنده‌ای از زندگی دنیا. هرآینه نزد ما پسندیده بوده و هستی و ما هم برای تو همان را پسندیم که تو از برای خود پسندی و قبول کنی. پس اگر اختیار کنی بقا و زندگی دنیا را ما هم همان را اراده کنیم و تو همان امام و پیشوای انام که بوده‌ای هستی همچنانکه پیش از این صاحب فضیلت بوده‌ای. و اگر عقبی طلبی و نیستی و فنا را اختیار کنی که همانا تو راست حکم و ملك بزرگ در فردای قیامت.

فَقالَ اِلٰهی بَعْدَ قَتْلِ اَحِبَّتِی سَئِمْتُ وَ اَهْویٰ بَعْدَهُمْ اَنْ اُقَتَّلا
أَبَعْدَ عَلِیٍّ فِی الْحَیٰوةِ مَلَذَّةٌ أَبَعْدَ اَخِی اَمْشِی عَلَی الْاَرْضِ راٰفِلاً
وَ لاسِیَّمٰا لَوْ کانَ فِی الْقَتْلِ نُصْرَةٌ لِدِینِكَ لاٰابْغِی اِذاً عَنْهُ مَعْدِلاً

همینکه عهدنامه را ملاحظه فرمود عرض کرد خداوندا پس از کشته شدن

دوستانم ملول شده‌ام از دنیا و خواهشم آن است که پس از ایشان کشته شوم. خداوندا آیا پس از علی اکبر در زندگی عیش و لذتی است آیا بعد از برادرم عباس بآرامی و شادکامی بر روی زمین راه روم. خاصه اگر در کشته شدن من نصرتی از برای دین تو باشد که در این صورت عدول کردن از این را نخواهم.

فَحَلَّقَ بِاللَّوْحِ الْمُنَزَّلِ راٰفِعاً وَ آثَرَ قَتْلاً فِی الْحَبِیبِ تَذَلُّلاً
وَ شَمَّرَ عَنْ ساقٍ وَ صالَ عَلَیْهِمِ عَنِ الْاَهْلِ وَ الْاَوْلادِ وَ الدَّهْرِ باتِلاً

پس آن عهدنامه را که فرود آمده بود بلند کرده و بجانب آسمان انداخت و اختیار کرد کشته شدن در راه دوست را بذلت و خواری. و دامن مردی بر کمر زد و بر آن جماعت حمله‌ور شد در حالتی که دل از اهل و عیال و فرزندان خود و زندگی دنیا برکنده بود.

اِذاً وَجْهُ اَسْلافٍ کِرامٍ بَدا لَهُ یُنادُونَهُ دَعْهُمْ وَ جِئْنا مُعَجِّلاً
اِلَیْنا اِلَیْنا حَسْبُهُمْ ما تَجَرَّؤُا عَلَی اللهِ فَاسْتَسْلِمْ لَهُ وَ ائْتِ جاذِلاً

که در این وقت رخساره گذشتگان کرام از جدّ و پدر و برادر والامقامش از برای او ظاهر شد که آواز میدادند او را که ای فرزند واگذار این جماعت را و شتابان بسوی ما بیا. ای نور دیده بیا بسوی ما بیا بسوی ما بس است این گروه را آنچه که بر خدا جرأت کردند در اذیت و آزار تو پس جان را بجان‌بخش سپار و بخوشحالی و سرور قدم بجانب ما گذار.

فَلَمّٰا دَعَوْهُ قَدْ تَغَشّٰاهُ غَشْیَةٌ وَ خَرَّ صَرِیعاً فِی التُّرابِ مُرَمَّلاً
فَحاطُوا بِهِ مِنْ کُلِّ اَوْبٍ کَاَنَّهُمْ یَرَوْنَ قِتالَ اللهِ فَوْزاً مُعَجَّلاً
لَقَدْ قَتَلُوهُ قَتْلَةً لَیْسَ یَرْتَضِی النَّبِیُّ لِسَبْعٍ مِنْهُمُ[1] اَنْ یُقَتَّلا

همینکه آن سرور را بسوی خود خواندند محو جمال جهان‌آرای ایشان شد و غش بر آن بزرگوار عارض شد و با صورت خون‌آلود از زین اسب بر زمین غلطید. و آن بی‌دینان از هر طرف دورش را گرفتند گویا که ایشان کشتن خدا را فوزی

۱- مِثْلَهُ، خ اصل.

عظیم و شتابان بسوی خود میدانستند. هرآینه کشتند آن مظلوم را بطوری که نمی‌پسندید پیغمبر از برای درندگانشان که این طور کشته شوند.

فَیا عَیْنُ جُودی بِالْبُکاءِ عَلَیْهِمِ وَ یا قَلْبُ ذُبْ مِنْ حَرِّ حُزْنٍ مُبَلْبَلاً
فَلَیْسَ یَطیبُ الْعَیْشُ مِنْ بَعْدِ رُزْئِهِمْ وَ ما طِیبُ عَیْشِ الْمَرْءِ اِنْ کانَ ثاکِلاً

پس بچشم خود خطاب میفرماید که ای چشم گریه کن و فرو ریز اشك خود را در مصیبت آل‌محمد و ای دل بگداز و آب شو از سوزش اندوه و محنت ایشان بحالت پریشانی و اضطراب. چرا که پس از مصیبت ایشان عیشی گوارا نمیشود و چه گوارائی دارد عیش مرد در صورتی که عزادار و ماتمزده باشد.

فَدُونَکُمُ یا آلَ طٰهٰ قَصیدَةً یُناشِدُها عَبْدٌ لَئیمٌ مُؤَمِّلاً
کَریمُ بْنُ اِبْرٰهیمَ عَبْدُکُمُ الَّذی سِوىٰ بابِکُمْ لَمْ یَدْرِ فِی الدَّهْرِ مَوْئِلاً
لَهُ مَدْمَعٌ جارٍ لِعُظْمِ مُصابِکُمْ عَلىٰ حَرِّ قَلْبٍ لَیْسَ یَبْرَءُ[1] عاجِلاً
فَوَاللهِ لاٰاَدْرِی لِنَفْسِیَ صالِحاً وَ لَمْ اَدْرِ مِنّی ما عَلَیْهِ اُعَوِّلا
وَ لَمْ اَبْتَغِ فیما اَمَرْتُمْ رِضاکُمُ اَکُونُ عَلَیْهِ یَوْمَ حَشْرِی مُعَوِّلاً

پس خطاب بسادات و موالی خود عرض میکند که ای آل‌محمد اینك قصیده‌ای است که بنده لئیم او را انشاد میکند و امیدوار بفضل عمیم شما است. کریم بن ابراهیم بنده شما است چنان بنده‌ای که جز آستان شما در جهان پناه نداند. در بزرگی محنت و مصیبت شما اشك جاری و پی‌درپی دارد با سوزش دلی که بدین زودیها یعنی در دنیا بهبودی نیابد. پس بخدا قسم ای سادات من که از برای خود یك عمل شایسته سراغ ندارم و چیزی را که بر او اعتماد کنم نمیدانم. و هرگز در میانه آنچه شما امر فرموده‌اید رضای شما را طلب نکرده و در آن قدم نزده‌ام که در حشر و نشر خود پشت‌بندی باو داشته باشم.

نَعَمْ اِنَّنی وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ لَمْ اَزَلْ سَخُوطاً عَلىٰ نَفْسی لِجُرْمی مُسَخِّلاً
وَ اُبْغِضُ نَفْسی دائِماً حَیْثُ اَنَّها عَصَتْکُمْ وَ لَمْ اَبْرَحْ عَلَیْها مُؤَلِّلاً

۱- یَبْرُدُ، خ اصل.

وَ اِنّی اَریٰ فِی الْقَلْبِ حُبَّ عَبیدِکُمْ وَ بُغْضَ اَعادیکُمْ وَ لَمْ اَکُ داخِلاً
فَاِنْ کُنْتُمُ مُوفینَ کَیْلی فَتِلْکُمُ بِضاعَتِیَ الْمُزْجاةُ خَتْماً وَ اَوَّلاً
عَلَیْکُمْ سَلامُ اللهِ ما ذَرَّ شارِقٌ وَ ما دامَ نَجْمٌ فِی السَّمٰواتِ آفِلاً

بلی چیزی که هست این است که و الحمدلله پیوسته بر نفس خود سخط دارم و بر گناه خود او را ملامت و عیب‌جوئی میکنم. و همیشه او را دشمن میدارم که نافرمانی شما را کرده است و دایم او را طعن و دق میگویم. و من در دل خود میبینم دوستی بندگان شما و دشمنی دشمنان شما را و باطنم فاسد و تباه نیست. پس اگر پیمانه‌ام را تمام عطا میکنید و بر من منت می‌نهید که اینك سرمایه کم من از اول تا آخر. بر شما باد درود خدا مادام که آفتاب تابان است و ستاره‌ای در آسمانها غروب کننده و پنهان.

و منها قصیدة اخری فی الرثی:

اَیَرْقَأُ دَمْعی وَ الْمُصابُ جَلیلُ وَ فِی الْقَلْبِ مِنْ نارِ الْکُروبِ غَلیلُ
مُصابُ حُسَیْنٍ یا لَها مِنْ مُصیبَةٍ جَواها عَنِ الْاَحْشاءِ لَیْسَ یَزُولُ
اَذابَ فُؤادی شَجْوُها وَ تَقَطَّعَتْ لَهُ کَبِدی وَ الْجِسْمُ مِنْهُ عَلیلُ

آیا اشك چشم من خشك شود با آنکه مصیبت بزرگ است و در دل از آتش اندوه و محنتها جوشش و سوزش است. آخر مصیبت مولایم حسین است ای داد از مصیبتی که سوزش آن از دل و اندرون زایل نمیشود و بیرون نمیرود. و سوزش آن دلم را گداخته و جگرم از برای آن پاره پاره و ریز ریز شده و تنم همیشه از آن بیمار و رنجور است.

وَ ما لِیَ لاٰاَبْکی وَ قَدْ ذابَ مُهْجَتی کَمَسْجُورِ بَحْرٍ وَ الْعُیُونُ مَسیلُ
اَیَمْنَعُهُ الْعادی عَنِ الْعَذْبِ جَفْوَةً وَ تَمْنَعُهُ مِلْحاً وَ اَنْتَ خَلیلُ

چه شده است مرا که گریه نکنم با آنکه جانم از این مصیبت گداخته و آب گردیده مانند دریائی که بتلاطم درآمده و طغیان کرده و چشمهای من رودی است که آب از آن روان است. آیا رواست که دشمن بظلم و ستم آب شیرین

گوارا را از مولای تو منع کند و تو قطره اشك شوری را با آنکه تو دوستی و لاف محبت میزنی.

يَجُودُ حُسَيْنٌ بِالدِّمَاءِ وَ بَيْنَهُ ... وَ بَيْنَ قِطَارِ الدَّمْعِ اَنْتَ تَحُولُ
اَيَفْدِيكَ رُوحُ الْعَالَمِينَ بِنَفْسِهِ ... وَ اَنْتَ عَلَيْهِ عَنْ بُكَاكَ بَخِيلُ

آیا رواست که مولایت حسین خون خود را در راه تو بدهد و تو میانه او و قطرات اشك خود حایل شوی. آیا رواست که آن کسی که روح عالم و عالمیان است جان خود را فدای تو سازد و تو از گریه و زاری خود بر او بخل کنی.

وَ كَانَ حَقِيقاً اَنْ تُقَتَّلَ دُونَهُ ... وَ يَبْقىٰ فَلَايَلْقَاهُ فِيكَ دُبُولُ
وَ لَايَنْبَغِى حَاشَا الْحُسَيْنِ لِعِصْمَةٍ ... مِنَ الذَّنْبِ اَنْ تَغْبَرَّ مِنْهُ ذُيُولُ
وَ لٰكِنْ رَاىٰ عَاراً عَلَيْهِ ذُنُوبَ مَنْ ... يُضَافُ اِلَيْهِ اَوْ اِلَيْهِ يَؤُولُ

و حال آنکه سزاوار چنان بود که تو پیش روی او کشته شوی و جان دهی و او باقی ماند و ابدا بجهت خاطر تو او را محنت و مصیبتی نرسد. و هرگز سزاوار نیست که بر دامن جلال مولایت حسین گرد ملال نشیند چرا که آن بزرگوار مبرّا از هر عیب و نقص و معصوم از هر گناه است. ولی بر خود ننگ و عار دید گناهان آن کسانی را که باو نسبت داده میشوند یا مآل ایشان باوست.

فَاَكْرِمْ بِهِ اسْتَحْلَى الْحِمَامَ لِنَفْسِهِ ... وَ اَسْرَ ذَرَارِيهِ وَ اَنْتَ ذَهُولُ
فَحَازَ بِهٰذَا الْجُودِ فِى اللهِ سَبْقَةَ الشَّـــــفَاعَةِ فِى يَوْمٍ مَدَاهُ طَوِيلُ

چقدر عجب است از کرامتی که بسبب آن مولای بزرگوارم شیرین شمرد از برای خود مرگ و اسیری اهل و عیال را و با وجود این تو آسوده خاطری و او را فراموش کرده‌ای. پس دربُرد بسبب این جان بخشی در راه خدا گوی سبقت را در میدان شفاعت روز قیامت روزی که مدتش طولانی است.

فَوَا اَسَفَا اِبْنُ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ... يَقُومُ بِظَهْرَانَيْهِمِ وَ يَقُولُ
وَ لَيْسَ عَلَى الدُّنْيَا ابْنُ بِنْتِ مُحَمَّدٍ ... سِوَاهُ وَ مَا بِالْقَوْمِ عَنْهُ غُفُولُ
وَ قَدْ جَاءَ يَهْدِيهِمْ وَ يَدْعُوهُمُ اِلىٰ ... سُلُوكِ سَبِيلِ الرَّبِّ وَ هُوَ دَلِيلُ

والهفاه واسفاه پسر پیغمبر آخر الزمان پیش روی این جماعت میایستد و زبان باستغاثه گشوده و میفرماید. با آنکه در دنیا بر روی زمین پیغمبرزاده‌ای جز او نیست و یك تن هم از آن جماعت بحسب و نسب او جاهل و غافل نیست. و آن بزرگوار بهدایت آن اشرار آمده و ایشان را بقدم زدن در راه خدا میخواند و خود رهبر و رهنماست.

يَقُولُ اَلَا هَلْ مِنْ مُغِيثٍ يُغِيثُنَا ... وَ بَيْنِى وَ بَيْنَ الْكَافِرِينَ يَحُولُ
اَمَا فِيكُمُ مَنْ يَتَّقِى اللهَ رَبَّهُ ... اِلىٰ نَصْرِنَا مِنْ هٰؤُلَاءِ يَمِيلُ
فَلَمْ يَأْتِهِ مِنْهُمْ جَوَابٌ بَلِ انْتَهىٰ ... اِلَيْهِ سُيُوفٌ شُهِّرَتْ وَ نُصُولُ

میفرمود ای جماعت آیا فریادرسی هست که بفریاد من غریب برسد و میانه من و این کافران حایل شود. آیا در میانه شما کسی هست که بترسد از خدای خود و از میانه این جماعت بیاری ما رو کند. پس هر چه استغاثه فرمود ابدا او را جوابی از آن سنگدلان نرسید بلی رسید باو ولی همه شمشیرهای کشیده و پیکانهای تیرها.

وَ لَمْ يَكُ يَرْجُو نَصْرَهُمْ غَيْرَ اَنَّهُ ... بِذٰلِكَ اَبْلَى الْقَوْمَ وَ هُوَ جَلِيلُ
وَ اَنّىٰ يُرَجّى نَصْرَهُمْ بَعْدَ كُفْرِهِمْ ... وَ لَمْ يَكُ مِنْهُمْ فِى عُلَاهُ جَهُولُ

و از استغاثه خود ابدا امید یاری و نصرت آن جماعت را نداشت جز آنکه باین کار آن جماعت بدکردار را امتحان و اختبار فرمود و ساحت وجودش اجلّ از آن بود. و کجا بعد از کفرشان امید یاری و نصرتشان را دارد با آنکه یك نفر از آن بدبختان نبود که در بلندی قدر و مرتبه‌اش جاهل و نادان باشد.

فَوَا لَهْفَتَا اِذْ جَاءَ زَيْنَبُ ثَاكِلاً ... وَ لَاطِمَةً فِى وَجْهِهَا وَ تَقُولُ
اَخِى يَا ثِمَالِى اَنْتَ آيَةُ مَنْ مَضىٰ ... وَ اَنْتَ عَلَيْنَا حَافِظٌ وَ كَفِيلُ
اَخِى رُدَّنَا عَوْداً لِمَشْهَدِ جَدِّنَا ... نَكُنْ عِنْدَهُ مَا الدَّهْرُ عَنْكَ يَدُولُ

ای داد از حسرت و اندوه من از وقتی که خواهرش زینب بحالت عزا و ماتم نزد او آمد در حالتی که لطمه بر رخساره خود میزد و عرض میکرد ای برادر

ای غمخوار و پرستار من تو گذشتگان را باقیمانده و یادگاری و ما را نگهدار و پرستار. ای برادر ما را بمدینه جدمان برگردان که چون زمانه از تو برگردد آنجا در انقلاب روزگار زیست کنیم.

فَقَالَ لَهَا هَيْهَاتَ لَوْ تُرِكَ الْقَطَا لَنَامَ وَ مَا لِی نَحْوَ ذَاكَ سَبِيلُ
فَأَنَّتْ وَ قَالَتْ إِنَّ ذَاكَ أَشَدُّهَا عَلَیَّ بِأَنْ تُضْمیٰ وَ أَنْتَ ذَلِيلُ
وَ صَاحَتْ وَ شَقَّتْ جَيْبَهَا حَزَناً لَهُ وَ خَرَّتْ صَرِيعاً وَ الدُّمُوعُ تَسِيلُ

پس در جواب خواهر خود فرمود هیهات چقدر دور است آرزوی تو اگر قطا را بحال خود میگذاردند در آشیانه خود میخوابید و مرا ابدا راهی بجانب این کار نیست. پس زینب بگریه درآمد و عرض کرد ای برادر اینکه سخت‌تر از همه مصیبتها است بر من که تو کشته شوی و حال آنکه ذلیل و خوار گشته باشی. و صیحه‌ای زد و از حزن و اندوه بر برادر خود گریبان را چاك زد و مدهوش بر خاك افتاد و اشکهای آن معصومه مظلومه جاری بود.

فَقَامَ إِلَيْهَا ابْنُ النَّبِيِّ مُبَادِراً فَرَشَّ عَلَيْهَا الْمَاءَ وَ هُوَ يَقُولُ
أُخَيَّةُ قُومِی وَ اصْبِرِی إِنَّ كُلَّمَا عَلَى الْأَرْضِ يَفْنیٰ وَ السَّمَاءَ تَزُولُ
وَ كُلُّ مُشَاءٍ هَالِكٌ غَيْرُ وَجْهِهِ وَ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ يَعْتَرِيهِ عَبُولُ

پس سیدالشهداء شتابان برخاست و بر بالین خواهر خود آمد و آب بر صورتش میپاشید و میفرمود ای خواهرك من برخیز و صبر کن چرا که هر چه بر روی زمین است فانی و تمام میشود و آسمان زایل میگردد و هر چه بمشیت برپاست همگی تمام میشود جز رخساره خدا و هر چه سوای اوست ناچار است از اینکه او را مرگ دررسد.

أَلَهْفِی عَلَى الْعَبَّاسِ حِينَ أَتیٰ إِلَيْـــــهِ مُسْتَرْخِصاً لِلْحَرْبِ وَ هُوَ بَسِيلُ
فَقَالَ أَخِی مَهْلاً فَأَنْتَ لِرَايَتِی قَوَامٌ وَ جُنْدِی إِنْ مَضَيْتَ يَزُولُ
فَقَالَ لَهُ يَا سَيِّدِی قَدْ سَئِمْتُ مِنْ حَيَاتِی وَ أَهْویٰ أَنْ أَرَانِ أَصُولُ

ای داد از حسرت و محنت من بر برادر نامدارش عبّاس وقتی که نزد آن بزرگوار

آمده اذن جنگ با آن اشرار را می‌طلبید. پس فرمود ای برادر قدری آرام گیر و صبر کن چرا که علم من بتو برپاست و چون تو از دنیا بگذری لشکر من از هم میپاشد. عرض کرد ای سید و مولای من، من از زندگی خود ملول شده‌ام و خوش دارم که خود را در جنگ و حمله این جماعت ببینم.

فَقَالَ لَهُ فَاطْلُبْ لِعِتْرَةِ أَحْمَدٍ مِنَ الْمَاءِ إِذْ قَدْ مَضَّهُنَّ غَلِيلُ
فَرَاحَ إِلَى الْكُفَّارِ يُنْذِرُهُمْ فَمَا تَنَبَّهَ مِنْ نَوْمِ الْغُفُولِ جَهُولُ

پس آن بزرگوار فرمود که ای برادر حال که میل کشته شدن داری پس شربت آبی از برای عترت پیغمبر از این گروه شقاوت‌اثر طلب کن چرا که ایشان را سوزش تشنگی گداخته و رنجورشان ساخته. پس عباس بجانب آن کافران خدانشناس آمد و هر چه آن جماعت را از عذاب خدا و عقاب عقبی ترسانید یکی از آن جاهلان نادان از خواب غفلت بیدار نشد و دعوتش را اجابت نکرد.

فَآبَ إِلیٰ خَيْرِ الْوَریٰ فَأَمَضَّهُ أَنِينُ صَبِيَّاتٍ بِهِنَّ غَلِيلُ
فَأَضْرَمَ ناراً فِی حَشَاهُ أَنِينُهَا مِنَ الْعَطَشِ حَتّیٰ نَالَهُنَّ قُهُولُ

همینکه دید بر آن سیاهدلان هیچ پند سود ندارد بجانب برادر بزرگوار خود که سرور همه خلق روزگار بود برگشت در این وقت فریاد و فغان کودکان که ایشان را سوزش تشنگی رسیده بود او را بی‌تاب و جگرش را آب ساخت. پس آتش افروخت در اندرون او گریه این اطفال از عطش بطوری که پوست بدنهای ایشان خشك شده بود.

فَخَاضَ الْجُمُوعَ وَ هُوَ حَامِلُ قِرْبَةٍ يَؤُمُّ فُرَاتاً لَمْ يَرُعْهُ ثَعُولُ
وَخَاضَ فُرَاتاً وَاسْتَقَى الْمَاءَ لَمْ يَذُقْ مِنَ الْمَاءِ حُزْناً وَ الْعَدُوُّ تَجُولُ

پس فرو رفت در میان آن جمعیت لشکر و دسته دسته‌های ایشان و حال آنکه مشکی بر دوش داشت و قصد فرات نموده و ابدا او را از بسیاری لشکر ترسی نبود. و در گودی فرات فرو رفت و آب برداشته و خود از زیادتی حزن و اندوه قطره‌ای از آن نچشید و دشمن در جولان بود.

اَحاطُوا بِهِ مِنْ كُلِّ اَوْبٍ لِصَدِّهِ فَلَمْ يَعْتَرِضْهُ فَتْرَةٌ وَ نُكُولُ
فَحارَبَ حَتّىٰ اَنَّ يُمْناهُ قُطِّعَتْ فَيُسْراهُ حَتّىٰ اَحْدَقَتْهُ خُيُولُ
رَمَوْهُ بِسَهْمٍ خارِقٍ لِسِقائِهِ فَاَوْهَنَ مِنْهُ الْعَزْمَ وَ هُوَ بَسِيلُ

همینکه لشکر دیدند عباس آب برداشته و قصد خیمه‌ها را دارد از هر طرف بجهت منع کردن او از رفتن گِردش را گرفتند و او را همچنان که مشغول برفتن بود ابدا سستی و فتوری دست نداد. و همچنان جنگ کرد تا آنکه دست راستش از بدن جدا شد و پس از آن دست چپش تا آنکه لشکریان دور او را گرفتند و تیری بجانب مشك آب او انداختند و آن را سوراخ کرده آبها ریخت پس عزم آن مظلوم از رفتن سست شد و پا از رکاب خالی کرده و دل بمردن داد.

اِلىٰ اَنْ اَتىٰ نَبْلٌ بِلَبَّةِ نَحْرِهِ فَخَرَّ صَرِيعاً شَبَّكَتْهُ نُصُولُ
فَصاحَ اَيا مَوْلايَ اَدْرِكْنِ قَبْلَ اَنْ اُفارِقَ جُثْمانِي رَعاكَ جَلِيلُ
فَجاءَ حُسَيْنٌ وَ هُوَ يَبْكِي لِفَقْدِهِ وَ يَرْثِيهِ بِالْاَشْعارِ وَ هُوَ مَلُولُ

تا اینکه تیری بسینه مقدسش آمد پس از اسب سرنگون شد و بدن مبارکش را پیکانهای تیرها سوراخ سوراخ کرد. پس فریاد برآورد که ای مولای من مرا دریاب پیش از آنکه روح از بدنم مفارقت کند. پس آن بزرگوار بر بالینش آمد و در شهادت او گریه میکرد و باشعاری چند او را مرثیه‌خوانی میفرمود و از زندگی دنیا ملول شده بود.

بِنَفْسِي حُسَيْنٌ حِينَ فادَ وَ لَمْ يَكُنْ سِوىٰ قاتِلِيهِ راحِمٌ وَ كَفِيلُ
اَلَمْ يُرَ وَ مِنْ شِمْرِ اللَّعِينِ اَتاهُ اِذْ بِهِ رَمَقٌ وَ الْقَلْبُ مِنْهُ غَلِيلُ

جانم بفدای مولایم حسین از آن وقتی که از دنیا درگذشت و دم مردن جز کشندگان آن مظلوم رحم کننده و غمخواری بر بالینش نبود. آیا روایت نشده است از عمل شمر ملعون که آمد آن غریب مظلوم را در وقتی که هنوز رمقی از جانش در او باقی بود و دل مبارکش در جوش و خروش.

فَظَلَّ لَعِينٌ رافِساً بِخِفافِهِ يَقُولُ سَتُسْقىٰ قَدْ اَتاكَ رَسُولُ

تَقُولُ عَلِيٌّ مالِكُ الْحَوْضِ فِي غَدٍ اَبُوكَ عَلىٰ رَفْعِ الْاُوامِ كَفِيلُ

پس آن ملعون با چکمه‌های نحس خود سر پا بر آن مظلوم زد و از روی استهزاء گفت که ای حسین بهمین زودی سیراب میشوی اینك پیغمبر تو را آمد. تو میگوئی علی مالك حوض کوثر است در فردای قیامت همان پدرت هم تشنگی تو را برطرف کند.

فَقالَ لِمَلْعُونٍ اَرِحْهُ بِقَتْلِهِ فَقالَ لَهُ حاشا اَبُوهُ رَسُولُ
اَتىٰ فَرَقِيٰ صَدْراً حَوىٰ نُورَ رَبِّهِ وَ اَسْماءَهُ وَ الْعِلْمُ فِيهِ يَجُولُ
فَوا لَهْفَتا اِذْ صارَ يَقْبِضُ شَيْبَةً عَلَيْهَا جَلالُ اللهِ وَ هُوَ جَلِيلُ

پس اشاره کرد بملعونی دیگر که او را بکشتنش راحت انداز آن ملعون گفت حاشا و کلا که من چنین کار کنم چرا که جدش پیغمبر است. پس خود آن بدبخت آمد و بالا رفت بر سینه‌ای که حاوی نور خدا و صفات و اسماء پرورنده اعلی بود و علم در آن جولان داشت. آه آه ای داد از حزن و اندوه من وقتی که گرفت آن ریش مقدسی را که بر آن بود آثار جلال خداوند ذی الجلال.

فَلَمّا رَآهُ راقِياً فَوْقَ صَدْرِهِ تَبَسَّمَ مِنْ بَلْواهُ وَ هُوَ يَقُولُ
اَتَقْتُلُنِي يا شِمْرُ قَتْلَةَ عالِمٍ بِشَأْنِي وَ حَقّي اَمْ بِذاكَ جَهُولُ

همینکه آن بزرگوار چشم خود را گشود و دید آن پلید مردود را که بر سینه مقدسش بالا میرود از سختی و محنت خود تبسم فرمود و میفرمود ای شمر آیا مرا میکشی کشتن کسی است که عالم بقدر و شأن و دانای بحق منی یا آنکه بهمه اینها جاهل و نادانی.

فَقالَ بَلىٰ اِنّي بِشَأْنِكَ عارِفٌ فَاُمُّكَ خَيْرُ الْغانِياتِ بَتُولُ
اَبُوكَ عَلِيٌّ وَ ابْنُ عَمِّ نَبِيِّنا وَ جَدُّكَ خَيْرُ الْعالَمِينَ رَسُولُ
وَ يَخْصِمُنا يَوْمَ النُّشُورِ اِلٰهُنا وَ لَسْتُ اُبالِي وَ الدُّهُورُ تَدُولُ
فَاَوْلَغَ فِي نَحْرِ الْحُسَيْنِ حُسامَهُ وَ مَيَّزَ مِنْهُ الرَّاْسَ وَ هُوَ ثَلِيلُ

آن ملعون گفت چرا ای حسین من عارفم بشأن و رتبه و مکان تو مادر تو بهتر

زنان پارسای عالم بتول عذرا فاطمه زهرا است. و پدرت علی مرتضی و پسر عم پیغمبر ما است و جدت مهتر عالمیان و بهتر جهانیان پیغمبر آخر الزمان است. و میدانم که در روز قیامت خدا با ما مخاصمه میکند و با همه اینها ابدا پروا ندارم و روزگاران در انقلاب است. آه آه که در این وقت شمشیر خود را بر گلوی آن غریب مظلوم نهاد و سر مقدسش را جدا ساخت و حال آنکه بدن اطهرش برو درافتاده بود.

أَلَهْفِی عَلَی ابْنِ الْمُجْتَبیٰ حِینَ قَدْ أَتیٰ إِلیٰ عَمِّهِ الْمَظْلُومِ وَ هُوَ بَتِیلُ
فَنَادیٰ حُسَیْنٌ یَا أُخَیَّهُ اِحْبِسِی عَلَیْهِ فَمَیْدَانُ الْقِتَالِ مَهُولُ
فَلَمْ یَرْتَدِعْ حَتّیٰ أَتَاهُ مُرَمَّلاً عَلاهُ لَعِینٌ بِالْحُسَامِ جَبِیلُ

ای داد از حسرت و محنت من بر فرزند دلبند امام حسن مجتبی عبدالله وقتی که از خیمه گاه قصد آمدن بجانب عم مظلومش را کرد و حال آنکه خرد و کودك بود. همین که سیدالشهداء او را دید فریاد برآورد که ای خواهر نگاه دار او را که میدان جنگ خوفناك است و این جماعت بر کوچك و بزرگ ما رحم نمیکنند. پس هر چه او را از رفتن ممانعت نمودند قبول نکرد تا آنکه خدمت عم بزرگوارش آمد در حالتی که آن غریب در خاك و خون افتاده و ملعونی زشت‌رو بر سینه او با شمشیر بدست بالا رفته بود.

فَقَالَ لَهُ یَا ابْنَ الْبَغِیِّ أَعَازِمٌ عَلیٰ قَتْلِ عَمّیِ وَ الدُّمُوعُ تَسِیلُ
فَأَهْویٰ لَهُ الْمَلْعُونُ بِالسَّیْفِ فَاتَّقیٰ بِسَاعِدِهِ عَنْ عَمِّهِ لِیَحُولُ
فَلَمْ یَکْتَرِثْ عَنْ جَدِّهِ فَأَطَنَّهُ فَخَرَّ صَرِیعاً وَ الصَّبِیُّ ضَئِیلُ

پس باو گفت ای حرامزاده آیا اراده کشتن عمویم را داری و اشکهای او جاری بود. پس آن ملعون شمشیر خود را فرود آورد آن طفل دست خود را سپر عم خود کرد که حایل شود. ولد الزنا از جد بزرگوارش شرم نکرده و دستش را قطع کرد آن کودك ناتوان بر روی خاکها افتاد.

فَقَالَ لَهُ صَبْراً حُسَیْنٌ وَ ضَمَّهُ إِلَیْهِ یُسَلّی إِذْ أَتَتْهُ نُصُولُ

وَ قَدْ جَاءَ نَصْلٌ ذَابِحٌ نَحْوَ نَحْرِهِ فَأَصْمَاهُ لَهْفِی مِنْ جَوَاهُ یَطُولُ

پس مولایم حسین فرمود صبر کن ای نور دیده برگزیده من و او را در بغل گرفته تسلی میداد که در این وقت پیکانهای تیرها از هر طرف بجانب آن مظلوم آمد. و تیری بجانب گلوی آن طفل آمد که گوش تا گوش او را برید پس او را در دامان عم بزرگوارش شهید ساخت حسرت و اندوه من از سوزش مصیبت و محنت او طولانی و زیاد است.

وَ لَهْفِی عَلَی الطِّفْلِ الصَّغِیرِ فَإِنَّهُ رَضِیعُ أُوَامٍ أَرْضَعَتْهُ نُصُولُ

و همه حسرت و اندوه من بر طفل صغیر سیدالشهداء علی اصغر است که از پستان تشنگی شیر خورده و پیکانهای تیرها او را سیرشیر نمودند.

أَیَا عِتْرَةَ الْمُخْتَارِ أَبْکِی لِأَیِّکُمْ وَ أَنْدُبُ أَیّاً وَ الشُّجُونُ طَوِیلُ
وَ أَذْکُرُ أَیّاً مِنْ مَصَائِبِکُمْ وَ قَدْ یُصَادِمُ بَعْضاً بَعْضُهَا وَ یَحُولُ
کَرِیمُ بْنُ إِبْرٰهِیمَ عَبْدُکُمُ الَّذِی إِلَیْکُمْ إِلَیْکُمْ فِی الْوِلاءِ یَؤُولُ
یُحِبُّ لَکُمْ مَنْ کَانَ فِی الرَّحْمِ قَاصِیاً وَ یُبْغِضُ فِیکُمْ مَنْ دَنَا وَ یَعُولُ

ای عترت احمد مختار و ای اهل بیت سید ابرار بر کدام یك شماها گریه کنم و از برای کدام یك ندبه و زاری نمایم با آنکه حزن و اندوه من زیاد است. و کدام یك از مصیبتها و محنتهای شما را ذکر کنم و حال آنکه آنها در زیادتی بعضی مزاحم بعضی و مانع از ذکر دیگری است. کریم بن ابراهیم بنده خانزاد شماست برگشتش در دوستی بسوی شماست. و بجهت شما دوست میدارد کسی را که در رحم از او دور است و ابدا با او خویشی ندارد و دشمن میدارد در راه شما کسی را که نزدیك و خویشاوند و عیال او است.

وَ لَسْتُ أُبَالِی مَعْ وِلاکُمْ وَ إِنْ هَوَی السَّمَاءُ عَلیٰ غَبْرَائِهَا وَ تَزُولُ
مَنَنْتُمْ عَلَیْهِ إِذْ جَعَلْتُمْ بِفَضْلِکُمْ لَهُ عِزَّةً فِی الدَّهْرِ وَ هُوَ ذَلِیلُ
فَکَانَ تَمَامَ الْعُمْرِ نَاشِرَ فَضْلِکُمْ وَ لَمْ یَکْتَرِثْ إِنْ ذَبَّ عَنْهُ فُحُولُ

و با محبت و دوستی شما از هیچ چیز پروا ندارم اگر چه آسمان از جای خود کنده

و بر خاکدان فرود آید. منت گذاردید بر بنده خود ای آل‌محمد هنگامی که قرار دادید از برای او بفضل و کرم خود عزتی را در روزگار با آنکه ذلیل و خوار بود. از این جهت در تمام عمر خود نشر فضایل شما را میکند و ابدا پروا ندارد اگر چه مردان قوی‌هیکل او را ممانعت کنند و از این عمل بازدارند.

وَ اَیُّ شَفیعٍ عِنْدَکُمْ مِنْ تَواتُرِ الْـــکَرامَةِ اَدْنیٰ وَ الشَّفیعُ جَمیلُ
وَ اِنَّ رَجائی فیکُمُ اَنْ تُواصِلُوا کَرامَتَکُمْ اِنَّ الْکَریمَ وَصُولُ
وَ اَنْ تَنْسِبُوهُ یَوْمَ حَشْرٍ اِلَیْکُمُ کَما کانَ فِی الدُّنْیا وَ ذاکَ قَلیلُ
لَدیٰ جُودِکُمْ صَلّیٰ عَلَیْکُمْ مَلیکُکُمْ مَتیٰ ذَرَّ شَمْسٌ اَوْ اَظَلَّ ظَلیلُ

و کدام شفیع نزد شما مقربتر از پی‌درپی رسیدن کرامتهای شماست با آنکه شفیعی است نیکو و جمیل. و همانا که امید من درباره شما این است که عطا فرمائید کرامتهای خود را چرا که شخص کریم صاحب عطای بسیار و بخشش بیشمار است. و امید دیگر آنکه در روز حشر بنده خود را بخود نسبت دهید همچنانکه در دنیا چنین بوده و نزد بخشش شما این چیز کمی است درود فرستد بر شما پادشاه شما تا آن زمان که آفتاب تابان است و یا ابری سایه افکند.

و منها فی الالتجاء الی الرضا علیه السلام

مَنْ یُبْلِغَنَّ الرِّضا جَلَّتْ کَرائِمُهُ عَنّی سَلامَ اَسیرٍ مُبْتَلَی الْبالِ
یَقُولُ یا سَیِّدی اِنّی خَرَجْتُ عَلیٰ کَریمٍ وَجْهِکُمُ لا وَجْهِیَ الْبالی
فَما تَبَلْبُلُ بالٍ لَسْتُ اَزْعَمُهُ اَنْ یَعْتَریَنی وَ ماذا سُوءُ اَحْوالی
وَ هَلْ جَزاءُ الَّذی قَدْ صارَ مُتَّکِلاً عَلیٰ جَنابِکَ اَنْ یُلْقیٰ بِبَلْبالِ
فَما اُجیبُ رِجالاً کُنْتُ اُخْبِرُهُمْ اَنّی خَرَجْتُ عَلیٰ وَجْهِ الرِّضَا الْعالی
وَ سَیِّدی حافِظی عَنْ کُلِّ طارِیَةٍ وَ لایَخیبُ عَلیٰ ذَا الْوَجْهِ آمالی

کیست که برساند از جانب من بآستان ملک‌پاسبان رضا علیه السلام که بزرگ است کرامتها و مرحمتهای او سلام اسیری را که رهین بلا و با خاطری مبتلاست. و بگوید ای سید و مولای من همانا که من به پشت‌بندی رخساره کریم شما از

خان و مان خود بیرون آمده‌ام نه روی کهنه و پوسیده خود. پس چیست این پریشانی خاطر که هرگز گمان آن را نداشتم که مرا برسد و چیست این بدحالی من. آیا جزای کسی که پشت‌بندی و اتکال او بر جناب شما است این است که در دهشت و اضطراب افتد. پس من چه جواب گویم مردانی را که همیشه خبر میدادم ایشان را که من به پشت‌بندی رخساره مه‌پاره حضرت رضای عالی اعلی بیرون آمده‌ام. و از هر حادثه سید و مولای من مرا حافظ و نگهدار است و به پشت‌بندی بر این رخساره آرزوهای من ضایع نشود.

فَاَیْنَ ما کُنْتُ اَرْجُو مِنْ حَمِیَّتِکُمْ وَ اَیْنَ شیمَتُکُمْ عَوْناً عَلیٰ حالی[1]
قَدْ اُمْرِضَتْ سَکَنی وَالْقَلْبُ مُضْطَرِبٌ وَ الدّارُ شاسِعَةٌ فَکّاً لِاَغْلالی
فَخَلِّصُوها مِنَ الْاَمْراضِ مِنْ عَجَلٍ فَاَحْسَنُ الْخَیْرِ ما یُؤْتیٰ بِاِعْجالِ
اِشْفُوا وَعافُوا وَصُونُوا وَاحْفَظُوا کَرَماً فَلایَطُولُ بِلَوْمی مِقْوَلُ الْقالِ
لاتُشْمِتُوا بی عَدُوّاً صارَ یَشْمَتُ بی فیکُمْ قَدیماً وَ لاتَرْضَوْا بِاِذْلالی
ثُمَّ احْفَظُوا فی طَریقی کُلَّ ما مَعَنا بِعَیْنِکُمْ کَرَماً فی خَیْرِ ایصالِ

پس کجاست آنچه امید داشتم از تعصب و حمیت شما و کجاست شیمه و شیوه کرم و فضل شما پس نظری بحالم کنید و ترحمی بر احوالم. اهل خانه‌ام رنجور و در تب و تاب است و دل من باین سبب در اضطراب و خانه و کاشانه‌ام دور، گشایشی این غلها و بستگیها را. پس او را از امراض خلاصی بزودی دهید که نیکوتر خیر و خوبی آن چیزی است که بزودی داده شود. شفا دهید او را و عافیت بخشید و نگاه دارید و حفظ فرمائید بفضل و کرم خود تا آنکه زبان گفتار بملامت و سرزنش من دراز نشود. بشماتت وامدارید دشمن را که همیشه از پیش مرا درباره شما شماتت میکرده و راضی بذلت من مشوید. و پس از آن حفظ کنید هر چه با ماست در این راهمان بچشم کرم خود با بهتر رساندن بسر منزل و وطن خود.

۱- فَارْنُوا اِلیٰ حالی خ‌ل.

له تشطیرا و اصلا:

«اَبَاحَسَنٍ لَابَرَّدَ اللهُ مُهْجَةً» تَكُونُ لِمَنْ عَادَاكَ مَأْوىً وَ مَنْزِلاً
وَ كَيْفَ يَسُرُّ اللهُ مُهْجَةَ زَائِغٍ «تَكُونُ لِشَيْءٍ غَيْرِ حُبِّكَ مَدْخَلاً»
«أَتَرْجُو نَجَاةً فِي سِوَاكَ وَلَمْ يَكُنْ» سِوَاكَ عَلَىٰ اَعْمَالِهَا مُتَكَفِّلاً
فَيَا سَيِّدِي لَاتَطْرُدَنِّ وَ مَا اَرَىٰ «عَدَاكَ مَفَرّاً لِلْأَنَامِ وَ مَوْئِلاً»

یا علی خنك نکند خدا و عیش ندهد جانی را که منزل و مأوای اعدای تو است. و چگونه شادمان میکند خدا جان کسی را که از حق رو گردانده و آشیانه چیزی جز دوستی تو شده. آیا امید نجات دارد در غیر تو با آنکه هر که جز تو است از عهده همان عملهای خود بر نمیآید. پس ای سید و مولای من مرا از در خانه خود مران با آنکه سوای تو را محل بازگشت خلق و گریزگاهشان نمیدانم.

(و منها فی التغزل):

اِذَا الْغَانِيَاتُ تَعَرَّضْنَ لِي وَ رَأَيْنَ مَشِيبِي وَ ذَعْرَ الْقَذَالِ
فَحِدْنَ فَقُلْنَ وَ مَا عَيْشُنَا بِلُقْيَاءِ مَنْ هُوَ ذِكْرُ الزَّوَالِ
وَ جُثْمَانُهُ نَاحِلٌ كَالْعَصَا وَ هَلْ نَحْنُ مُحْتَضِنَاتُ الْخَيَالِ
أَنَبْغِي سَوَالِمَ تَخْضِيرِنَا وَ نَحْنُ غُنَيَّاتُ خِدْرِ الْحِجَالِ
وَ اِنَّا عَلَىٰ عُنْفُوَانِ الرَّبِيعِ وَ مَرَّ شِتَاهُ بِزَهْرِ الْجَمَالِ

چون زنان جوانان از برای من جلوه کردند و سفیدی و ریختن و کمی موی سر مرا دیدند. فرار کرده و گفتند چه عیش است ما را بعشرت آنکس که خود یاد مرگ است. و بدنش همچون چوبی کاسته و لاغر گشته مگر ما صورتی بی‌جان و یا نشانه‌ای از آدمیان را باید در آغوش کشیم. آیا شاخه سبز بی‌عیب خود را بیخود دهیم با آنکه ما عروسان پرده حجله‌هائیم و هنوز در عنفوان بهار جوانی، و زمستان روزگار شکوفه جمال او را برده و بی آب و رنگ کرده.

فَقُلْتُ اصْطَبِرْنَ فَاِنَّ الزَّمَانَ سَيَجْعَلُ اَبْدَارَكُنَّ الْهِلَالَ
سَيَجْعَلُ اَسْهُمَكُنَّ حَنِيّاً وَ يُلْحِقُ اِشْرَاقَكُنَّ الزَّوَالَ

تَصِرْنَ عَجَائِزَ عَمَّا وَشِيكٍ وَ يُكْسِدُ سَلْعَتَكُنَّ الْمَآلَ
يُبَيِّضُ اَسْوَدَكُنَّ الْمَشِيبُ يُسَوِّدُ اَبْيَضَكُنَّ الْهُزَالُ

بدانها گفتم صبری کنید که روزگار ناپایدار بدین زودی ماههای تمام تابان شما را هم چون هلال سازد. و قامتهای همچون تیر شما را مانند کمان خم نماید و نوربخشی آفتاب جمالتان را زوال از پی آرد. شما هم عماقریب پیر شوید و عاقبت متاع نیکوی شما کاسد و بی‌رونق. و پیری موی سیاه شما را سفید کند و لاغری روی سفید شما را سیاه نماید.

تُعَلَّقْنَ عَمَّا قَلِيلٍ فَلَا يَمِيلُ اِلَيْكُنَّ قَطُّ الرِّجَالُ
كَذَاكَ مُكَافَاةُ صَرْفِ الدُّهُورِ وَ كُلُّ اَتِيٍّ قَرِيبُ الْمَنَالِ
شَبَابُكَ اِنْ كَانَ فِي غَفْلَةٍ فَشَيْبُكَ خَيْرٌ عَلَىٰ كُلِّ حَالٍ
وَ كُنْ شَابّاً صَاحِ اَمْ شَائِباً فَاِنَّ الْمَرَدَّ اِلَىٰ ذِي الْجَلَالِ

چندان که توانید در عشق و محبت و عیش و عشرت کوشید که پس از زمان کمی دیگر مردان بشما رو نکنند. چنین است مکافات دور روزگار و هر آینده قریب الوصول است. پس از این عبرت زبان به پند و نصیحت گشوده میفرماید که اگر جوانی تو در غفلت و نادانی باشد پیری تو بهر حال که باشی بهتر و نیکوتر است. ای یار همدم من خواه جوان باش و یا پیر که برگشت هر کس بسوی خداوند ذی الجلال است و الیه المصیر.

و منها قصیدة فی الرثی:

اَلدَّهْرُ مُخْتَرِمٌ وَ الْعُمْرُ مُنْصَرِمٌ وَ الرُّوحُ مُنْجَزِمٌ وَ الْجِسْمُ مُنْهَدِمٌ
بَادِرْ دَرَاكِ خَطِيئَاتٍ جَرَمْتَ عَلَىٰ طُولِ الزَّمَانِ وَ لَمَّا يَأْتِكَ الْهَرَمُ
وَ فِي الْكُهُولَةِ قَبْلَ الشَّيْبِ مُنْتَهَزٌ وَ فِي الْحَيَوٰةِ اَمَامَ الْمَوْتِ مُغْتَنَمٌ

روزگار ناپایدار و رشته عمر پاره‌شونده و روح مفارقت کننده و بنیان بدن آواره خواهد شد. پیشی گیر و تدارك کن آن گناهان را که در طول مدت زمان کسب کرده‌ای پیش از آنکه تو را پیری دررسد. و پس از جوانی و پیش از پیری است

هنگام فرصت و در زندگی پیش از مرگ است وقت غنیمت.

[1]كَفىٰ بِنَفْسِیَ خُسْراً اَنَّنِی رَجُلٌ اُوتِیتُ عُمْراً طَوِیلاً عَمَّهُ النِّعَمُ
وَ مٰاخَلَصْتُ لِرَبِّی سٰاعَةً عُمُرِی وَ لَمْ اَجِدْ عَمَلاً لِی مٰا بِهِ وُصَمُ
لَمْ اُوتَ مِنْ عَمَلٍ اِلّٰا وَ قَدْ شَرِكَ الشَّـــیْطٰانُ فِیهِ وَ بِالْاَغْرٰاضِ یُتَّسَمُ

مرا بس است این زیان که من مردی هستم که خدایم عمری دراز کرامت فرموده و تمامی او را نعمتهای گوناگون فرا گرفته. و در تمام عمر خود یك ساعت از برای پرورنده خود خالص نشدم و یك عمل از برای خود سراغ ندارم که در او سستیها و کسالتها نباشد. یك عمل داده نشده‌ام جز آنکه شیطان در او شریك شده و بغرضها و مرضها مشوب است.

لَقَدْ عَجَزْتُ وَ رَبِّی اَنْ اُذَلِّلَ هٰاتِـــیكَ الشَّمُوسَةَ حَتّٰی مَلَّنِی السَّأَمُ
یَئِسْتُ مِنْ خَیْرِهٰا اِذْ شُفْتُهٰا حَسَكاً مِنْ اَیِّ وَجْهٍ عَلا شَوْكٌ لَهُ ضَخَمُ
تَاللّٰهِ اِنِّی مَتیٰ مٰا صِرْتُ مُفْتَكِراً مِنْ بَدْءِ عُمْرِی اِلیٰ یَوْمِی وَ اَحْتَكِمُ
لَمْ اُلْفِ مِنِّیَ خَیْراً خٰالِصاً اَبَداً وَ لَمْ اَجِدْ عَمَلاً یُرْجیٰ بِهِ الرُّحُمُ

قسم پرورنده خود که عاجز شدم از اینکه این چموشی و سرکشی را ذلیل کرده و رام بینم تا آنکه مرا ملالت گرفت. مأیوس شدم از خیر آن چون او را دیدم مانند خسکی که از هر طرف رو بیفتد او را خاری بزرگ است. بخدا قسم که هر وقت فکر کرده‌ام از ابتدای عمر خود تا امروز و حَکَم خود شده‌ام یك خیر خالص از خود نیافتم هرگز و ندیدم عملی را از خود که بآن امید مرحمت و مکرمت از خدای خود داشته باشم.

قَدْ اَمْسَكَتْ رَمَقِی ثِنْتَانِ مَنَّ بِهِمٰا رَبِّی عَلَیَّ فَلاٰجٰارٰاهُمَا النِّعَمُ
سُخْطِی لِنَفْسِی وَ اَعْمٰالٍ اَتَیْتُ بِهٰا دَهْرِی وَ مِنْهٰا فُؤٰادِی كٰادَ یَضْطَرِمُ
وَ اَنَّنِی كُنْتُ اَهْویٰ كُلَّ صٰالِحَةٍ وَ اَهْلَ خَیْرٍ وَ لِی فِی حُبِّهِمْ قَدَمُ

۱- (بیت زیر در نسخه اصل موجود است اما از ترجمه افتاده):

جٰاوَزْتُ خَمْسِینَ فِی اَمْنٍ وَعٰافِیَةٍ وَ مٰاتَقَدَّمَ مِنِّی فِی الْهُدیٰ قَدَمُ

وَ نَوَّهَ اللّٰهُ بِاسْمِی فِی الْعِبٰادِ بِاَنْ اَهْوَی الصَّلاٰحَ وَ لِلْاَبْرٰارِ مُخْتَدِمُ

همانا دو چیز است که جان مرا نگاه داشته که بدان دو پرورنده‌ام بر من منت گذاشته و هیچ نعمت با او همسری نکند. یکی غضب من است بر نفس خود و بر آن عملها که در روزگار خود آورده و از من سرزده و نزدیك است که دل من از آنها آتش گیرد. و دیگر آنکه من همیشه دوست میدارم هر عمل شایسته و نیکان و اهل خیر را و مرا در دوستی و محبت ایشان قدم سبقت است. و خداوند منّان نام مرا در میانه بندگان بلندی و رفعت بدان داده که هر شایسته را خواهانم و خدمت نیکان را قبول کننده بجان.

وَ لَسْتُ اُلْفِیَ مِنِّی مٰا اُقَدِّرُهُ دَلِیلَ خَیْرٍ سِویٰ حُبِّی لِمَنْ لَهُمُ
دٰارَ السَّمٰاءُ وَ ظَلَّ الْاَرْضُ سٰاكِنَةً وَ مَنْ عَلَی الدِّینِ وَالدُّنْیٰا هُمُ الْحَكَمُ
وَ اَنَّ مُتَّكَلِی اَنِّی اُسَرُّ لِمٰا سُرُّوا وَحُزْنِی وَهَمِّی عِنْدَ مٰا غُشِمُوا

و هر چه از عملهای خود را که می‌سنجم هیچ از خود دلیل نیکی و خیری نمی‌بینم جز دوستی خود را از برای کسانی که از برای ایشان آسمان دور زده و زمین ساکن گشته و کسانی که ایشانند حاکم و فرمانفرمای بر دین و دنیا. و غیر از آنکه پشت‌بندی من همه آن است که شاد میشوم بجهت آنچه آن بزرگواران شاد شده و حزن و اندوه من نزد ظلمها و ستمها است که بر ایشان وارد شده است.

تَاللّٰهِ قَدْ نٰالَنِی مٰا نٰالَهُمْ وَ كَذٰا مٰا نٰالَنِی فِیهِمِ لٰا شَكَّ نٰالَهُمُ
وَ كَیْفَ تَسْكُنُ اَعْضٰاءٌ وَقَدْ هَجَمَتْ بِرُوحِهٰا كُرْبَةٌ اَشْجَتْهُ اَوْ ظُلَمُ
یٰا قَوْمِ مٰا لِیَ لاٰ اَبْكِی لِرُزْئِهِمِ وَ قَدْ اُصِبْتُ بِبَلْویٰ مٰا اَصٰابَهُمُ

بخدا قسم که تمامی آنچه بایشان رسیده بمن رسیده و همچنین بی‌شك آنچه که مرا رسیده ایشان را رسیده. و چگونه آرام و ساکن میشود اعضا و جوارح و حال آنکه بروحشان محنت و ستمی رسیده که او را محزون و غمناك گردانیده. ای گروه یاران و یاوران من مرا چه شده است که از برای محنت و مصیبت این بزرگواران ناله و فغان نکنم با آنکه بسختی و بلای تمامی مصیبتهای ایشان رسیده

و مبتلا شده‌ام.

قُتِلْتُ اِذْ قُتِلُوا وُطِئْتُ اِذْ وُطِئُوا كُبِلْتُ اِذْ كُبِلُوا شُتِمْتُ اِذْ شُتِمُوا
اُسِرْتُ اِذْ اُسِرُوا اُحْسِرْتُ اِذْ حُسِرُوا ذُعِرْتُ اِذْ ذُعِرُوا اُهْلِكْتُ اِذْ شَجِمُوا
سَغِبْتُ اِذْ سَغِبُوا اُظْمِئْتُ اِذْ ظَمِئُوا طُرِدْتُ اِذْ طُرِدُوا حُرِمْتُ اِذْ حُرِمُوا

بکشته شدن آن بزرگواران کشته شدم و به پامال شدن ایشان پامال، به غل و زنجیر رفتم چون به غل و زنجیر رفتند و دشنام داده شدم چون دشنام داده شدند. اسیر و دستگیر شدم چون اسیر شدند حسرت‌زده شدم چون حسرت‌زده شدند و در دهشت و هراس افتادم همینکه در وحشت و ترس افتادند هلاك شدم چون تمام و هلاك شدند. گرسنه شدم چون گرسنه شدند و تشنه شدم چون تشنه شدند رانده و آواره شهرها و دیار شدم چون پراکنده و مانده شدند محروم شدم از هر عیش و لذت چون محروم شدند.

مَهْمٰا ذَكَرْتُ مُصِيبٰاتٍ جَرَتْ بِهِمِ دَمْعِي لَمُنْسَجِمٌ قَلْبِي لَمُضْطَرِمٌ
اَبْكِي جَوٰادَ حُسَيْنٍ اِذْ رَآهُ هَوىٰ مِنْ ظَهْرِهِ وَ عَلَيْهِ الْقَوْمُ اِزْدَحَمُوا

هر زمان که یاد میآورم مصیبتها و محنتهائی را که بآن بزرگواران وارد شد اشکم ریزان و دلم شعله‌ور و سوزان است. گریه میکنم بر اسب بی‌صاحب حسین وقتی که راکب خود را دید که از پشت او بر زمین آمد و آن جماعت بی‌رحم و بی‌مروت بر گرد او جمع شده و ازدحام کردند.

فَصٰارَ يَرْكُضُ حَتّىٰ جٰاءَ مَصْرَعَهُ مُضَرِّجاً خَطْمَهُ حَتّىٰ عَلاٰهُ دَمٌ
فَقٰامَ يَعْدُو دَمِيّاً وَ الْمَشٰاقِصُ فِي جَنْبَيْهِ وَ السَّرْجُ مَلْوِيٌّ يَذُودُهُمُ

پس ذوالجناح دوان دوان آمد تا آنکه بقتلگاه امام مظلومان رسید و صورت و بینی خود را خون‌آلوده نموده بطوری که خون سر و روی او را گرفت. پس برخاست و با یال و کاکل پر از خون میدوید و تیرها در دو طرف پهلوی او جا کرده و زینش واژگون گردیده بود و آن جماعت را از خود دور میکرد.

فَصٰارَ يَقْتُلُهُمْ بِالْكَدْمِ وَ الرَّفْسِ وَ يَحْطِمُ الْقَوْمَ حَطْماً قَصْدُهُ الْخِيَمُ

لَمّٰا سَمِعْنَ النِّسٰاءُ الطّٰاهِرٰاتُ بِهِ بَرَزْنَ زٰاعِمَةً اَنْ عٰادَ صٰاحِبُهُمُ

پس آن جماعت را با لگد و دندان میکشت و میانداخت و آن گروه بدعاقبت را پامال میساخت و قصد خیمه‌های آن بیکسان را داشت. همینکه آن زنان بیکس صدای شیهه ذوالجناح را شنیدند بیك‌مرتبه از خیمه‌ها بیرون دویدند بگمان آنکه صاحب ایشان از میدان برگشته.

رَأَيْنَهُ ضٰارِجاً بِالدَّمِّ مُلْتَوِياً سَرْجاً تَمَكَّنَ فِيهِ النَّبْلُ وَ السَّهْمُ
يَعْدُو وَ يَصْهَلُ لا رٰاعٍ عَلَيْهِ أَتىٰ نَحْوَ الْخِيٰامِ وَ مِنْهُ الدَّمْعُ مُنْسَجِمُ
اَلْقىٰ بِجُثَّتِهِ فِي الْاَرْضِ يَضْرِبُهٰا عَلَى التِّعٰالِ فَشُجَّ الرَّأْسُ وَ الْخَطْمُ

همین که آمدند ذوالجناح را دیدند که خود را بخون آغشته و زینش سرنگون گشته و تیرها و پیکانها در او جایگیر شده، میدود و فریاد میزند و شیهه میکشد در حالتی که سید و مولای او بالای او نیست پس آن زبان‌بسته بجانب خیمه‌ها آمد و اشکش ریزان بود. خود را بر روی خاك انداخت و بر زمین میزد تا آنکه استخوان سر و پیشانی و دهان و بینی او شکسته و مجروح گردید.

فَظَلَّ يَضْرِبُهٰا بِالْاَرْضِ مِنْ شَجَنٍ حَتّىٰ قَضىٰ حَوْلَهَا النِّسْوٰانُ وَ الْخَدَمُ
فَصِحْنَ بِالنَّوْحِ وَ الْعَبْرٰاتُ سٰاكِبَةٌ يَلْطِمْنَ رَأْساً وَ وَجْهاً مَضَّهَا الْاَلَمُ[1]
كَأَنَّهٰا بُهِتَتْ مِنْ دَهْشَةٍ عَرَضَتْ تَصِيحُ بِالْوَيْلِ وَ الْعَبْرٰاتُ تَنْسَجِمُ

پس هم‌چنان خود را از حزن و اندوه بر زمین میزد تا آنکه از دنیا گذشت و آن زنان ماتمزده و دختران و کنیزان محنت‌رسیده دور او را گرفته بودند. بیك‌مرتبه فریادها بگریه برآورده و اشکهای آن بی‌کسان جاری و ریزان بود و لطمه بر روی خود میزدند و ایشان را درد بیکسی و بی‌یاوری گداخته و لاغر ساخته بود. گویا که آن ماتمزدگان از آن دهشت و وحشت که بایشان رسیده بود مبهوت شده بودند و فریادها بواویلاه و واثبوراه برآورد و اشکهای ایشان فرو میریخت.

۱- (بیت زیر در نسخه اصل موجود است اما از ترجمه افتاده):

ظَلَّتْ حَوٰائِرَ لاتَدْرِي عَوٰاقِبَهٰا وَ لا مَلاذَ وَ لا مَلْجا وَ مُنْهَزَمُ

حَتّیٰ رَأَیْنَ جُمُوعَ الْقَوْمِ قَدْ زَحَفُوا نَحْوَ الْخِیامِ فَضاقَ الْوَهْدُ وَ الْأَکَمُ
جاؤُا مُهَلْهِلَةً راحَتْ مُوَلْوِلَةً جاؤُا عَلیٰ فَرَحٍ ظَلَّتْ لَهٰا غُمَمُ
حَتّیٰ دَنَوْا وَ سُیُوفُ الْکُفْرِ شاهِرَةٌ یُهَلْهِلُونَ عَلیٰ فَتْحٍ لَهُمْ زَعَمُوا

تا آنکه دیدند دسته دسته‌های لشکر را که رو بجانب خیمه‌ها کرده و پست و بلند بیابان را گرفته‌اند. آن ظالمان همه هلهله کنان و آن زنان همه در زاری و فغان بودند و آن بدبختان بر فرح و خوشحالی و آن ماتمزدگان در غم و غصه. تا آنکه آن دریای لشکر بنزدیکی خیام حرم مطهر شده و تیغهای کفر را کشیده و کف میزدند و هلهله میکردند بسبب فتحی که بخیال خود کرده بودند.

صالُوا عَلَیْهِنَّ وَ الضَّوْضاءُ عالِیَةٌ فَطاشَ اِذْ ذاکَ مِنْهَا اللُّبُّ وَ الْحُلُمُ
لَقُوا بِضَرْبٍ وَ لَطْمٍ کُلَّ عاتِقَةٍ مِنْهٰا وَ سَلْبٍ وَ تَجْرِیحٍ وَ مَا احْتَشَمُوا
عَدَوْنَ فازِعَةً فی کُلِّ ناحِیَةٍ بَیْنَ الْخُیُولِ بِوَیْلاتٍ وَ قَدْ هَجَمُوا

یکباره آن دریای لشکر بر آن خواتین مکرمه حمله‌ور شدند و فریاد و فغان از آن ظالمان بلند بود آن مشت زن که هرگز دشمن ندیده بودند یك‌مرتبه عقل و هوش ایشان در اضطراب و پریشانی افتاد. و آن بیرحمان بهر خاتونی که میرسیدند او را میزدند و سیلی برخساره‌اش زده و هر چه داشت غارت میکردند و او را زخمدار کرده و ابدا از خدا و پیغمبر شرم و حیائی نداشتند.

هٰذِی تُخَبَّطُ حِیناً مِنْ سَنابِکِهٰا هٰذِی تُدَعُّ بِهٰا حِیناً وَ تَصْطَدِمُ
وَ هُنَّ یَنْدُبْنَ وا جَدّاهُ حالَتَنٰا وَ وا عَلِیّاهُ اَدْرِکْنٰا وَ تَلْتَطِمُ
تَلُوذُ هٰذِی بِهٰذِی مِنْ مَهٰابَتِهِمْ وَ هُمْ یَسُوقُونَهٰا عُنْفاً وَ مَا احْتَشَمُوا

آن زنان بیکس همه حیران و سرگردان شدند و رو به بیابان گذاردند یکی بسم اسبان پامال میشد و یك دفعه این یك جلو اسبها افتاده و از هر طرف او را صدمه و اذیتی میرسید. و همه آن زنان فریاد برآورده بودند که ای جدّ بزرگوار بنگر حالت ما را و ای پدر ای علی دریاب ما را و لطمه بر رخساره‌های خود میزدند. و این زن بآن زن پناه میبرد از ترس آن جماعت و آن زن بدیگری و آن بدبختان

ایشان را بخواری میبردند و ابدا حیا نمیکردند.

فَلَمْ تَکُنْ لَمْحَةٌ اِلّٰا وَ قَدْ سَلَبُوا مُخَدَّراتِ بُیُوتِ الْعِزِّ وَیْلَهُمُ
کَمْ عاتِقٍ هَتَکُوا کَمْ مُطْفِلٍ ضَرَبُوا کَمْ مُرْضِعٍ سَلَبُوا کَمْ مُشْنِفٍ خَرَمُوا
هٰذِیکَ فازِعَةٌ هٰاتِیکَ ذاعِرَةٌ وَ تِلْکَ یُغْشیٰ عَلَیْهٰا تِلْکَ تَنْصَدِمُ

یك چشم بهم زدن نشد مگر آنکه همه آن مخدرات خانواده‌های عزت و جلالت را غارت کردند وای بر آن جماعت. چه کریمزادگان صاحب عصمت را که پرده حرمت دریدند چه زنان بچه‌دار را که زدند چه زنان شیرده را که غارت کردند و چه دختران صاحب گوشواره را که گوش دریدند. این زن در ترس و هراس و آن زن در وحشت و دهشت یکی بیهوش و مدهوش می‌افتاد و دیگری در صدمه و اذیت.

یَلْقَوْنَ هٰذِی بِطَعْنِ الرُّمْحِ راکِضَةً وَ ذِی بِضَرْبِ قِرابٍ لا اَباً لَهُمُ
کَمْ ماجِدٍ اَسَرُوا کَمْ سَیِّدٍ جَرَحُوا کَمْ نِسْوَةٍ شَتَمُوا کَمْ مُذْنِفٍ لَطَمُوا
تَاللّٰهِ اُبْهَتُ مَهْمٰا صِرْتُ مُفْتَکِراً فی حالِهٰا فی خِلالِ الْخَیْلِ تَنْهَزِمُ

و آن نامردان بی‌پدر در میان زنان افتاده و یکی را بهمان حالت فرار که بود میرسیدند و طعن نیزه و دیگری را غلاف شمشیر میزدند. چه بزرگزاده‌ای را که اسیر کردند و چه سید بزرگی را که مجروح و زخم‌دار نمودند چه زنان را که دشنام گفتند و چه بیمار خسته‌ای را که سیلی بر صورت زدند. بخدا قسم مبهوت میشوم همینکه فکر میکنم در حالت این زنان و دختران که میان دست و پای اسبان در فرار و گریز بودند.

اَمٰا سَمِعْتَ الَّذِی تَحْکِیهِ فاطِمَةُ مِنْ حالِهٰا یَوْمَ عاشُورٰا اِذَا اقْتَحَمُوا
قالَتْ فَکُنْتُ لَدَی الْخَیْمٰاتِ واقِفَةً رِجالُنٰا کَالْاَضٰاحِی فِی الثَّریٰ عُظُمُ
وَ الْخَیْلُ تَخْبِطُهُمْ مِنْ کُلِّ ناحِیَةٍ فی جَرْیِهٰا وَ هُمُ بِالْوَطْئِ قَدْ حُطِمُوا

آیا نشنیده‌ای آنچه را که فاطمه دختر سیدالشهداء حکایت میکند از حال خود در روز عاشورا وقتی که این لشکر شقاوت‌اثر هجوم آورده و یك دفعه وارد

سراپرده‌های حرم عصمت و طهارت شدند. میگوید من نزد خیمه‌ها ایستاده بودم و میدیدم که مردان ما همه مانند گوسفندان قربانی بر خاك هلاك افتاده بودند. و این اسبان در تاخت و تاز خود از هر طرف ایشان را پامال کرده و استخوانهای ایشان بگام زدن اسبان در هم شکسته و خورد شده بود.

ظَلِلْتُ حَيْرانَ لاٰاَدْرِی اَنُقْتَلُ اَمْ نَصِيرُ اَسْرىٰ فَاِذْ بِالْقَوْمِ قَدْ هَجَمُوا
اِذاً زَنِيمٌ عَلىٰ مَتْنِ الْجَوادِ اَتىٰ يَسُوقُ نِسْوانَنا بِالرُّمْحِ قَبْلَهُمُ
فَنالَ مِنْهُنَّ ما قَدْ كانَ مِنْ خُمُرٍ وَ مِنْ حُلِيٍّ فَلَمْ يُتْرَكْ لَهٰا لُثُمُ

میفرماید حیران و سرگردان بودم نمیدانستم که آیا ما هم کشته میشویم یا آنکه اسیر و دستگیر میگردیم که در این وقت آن جماعت بدعاقبت هجوم آوردند. ناگاه چشمم افتاد بر حرامزاده‌ای که بر اسب خود سوار است و پیشاپیش لشکر میآید و زنان را با نیزه خود جلو کرده و دور میکند. پس هر چه آن بیکسان داشتند از مقنعه و معجر و زینت و زیور از ایشان گرفت بطوری که باقی نماند از برای آنها روپوشی که صورتهای خود را از نامحرمان مستور دارند.

وَ هُنَّ يَنْدُبْنَ وٰا وَيْلاهُ حَلَّ بِنٰا مٰا لاٰنُطِيقُ فَلَوْلاجٰاءَنَا الْعُدُمُ
يَصِحْنَ هَلْ مِنْ مُجِيرٍ نَسْتَجِيرُ بِهِ وَهَلْ مُغِيثٌ وَهَلْ فِی جَمْعِكُمْ شِيَمُ

و همه آن زنان بیکس فریادها بواویلاه و واثبوراه برآورده بودند و میگفتند مصیبتی بما رسیده که ما را تاب و توان آن نیست پس چرا ما را مرگ نمیآید و از روی جهان معدوم نمیسازد. فریاد میکردند که آیا پناه‌دهنده‌ای هست که ما بیکسان باو پناه بریم آیا فریادرسنده‌ای هست که بفریاد ما برسد آیا در میان جمعیت شما شیوه‌های مردی و مردانگی و فطرت نیکو هست یا نه.

وَ كُنْتُ واٰجِفَةً لَمْ اَدْرِ عاقِبَتِی حَتّىٰ اَتانِی وَ قَدْ ضاقَتْ بِیَ التُّخُمُ
يَصُولُ مِنْ غَيْظِهِ مِثْلَ الْجِمالِ اِذٰا هاجَتْ وَ اِنِّی بِزُعْمِی مِنْهُ اَنْهَزِمُ
اِذاً بِكَعْبِ قَنٰاةٍ مِنْهُ قَدْ وَقَعَتْ مٰا بَيْنَ كِتْفَیَّ حَتّىٰ خِفْتُ اَنْقَصِمُ

و من مضطرب و هراسان بودم و عاقبت امر خود را نمیدانستم تا آنکه آن بدبخت

رو بجانب من آمد و راههای گریز بر من تنگ شد. و آن ملعون حمله کرد بر من از غیظ خود مانند شتران مست آن وقت که بهیجان بیایند و من بخیال خود از او گریختم که ناگاه کعب نیزه آن ملعون میانه دو کتف من آمد بطوری که ترسیدم هلاك شوم.

فَاُغْمِيَتْ فَرَقاً مِنّی عَلَیَّ فَمٰا شَعُرْتُ اِلّٰا وَ مِنّی الْاُذْنُ تَنْخَرِمُ
وَ عَمَّتی عِنْدَ رَاْسِی وَ هْیَ بٰاكِيَةٌ تَقُولُ قُومِی نَرَی الْبٰاقِينَ مَا اجْتَرَمُوا
فَقُلْتُ هَلْ مِنْ خِمٰارٍ مِنْهُ اَخْتَمِرُ وَ مِنْ لِثٰامٍ لَعَلّی مِنْهُ اَلْتَثِمُ
قٰالَتْ وَ تَنْشِجُ قُومِی اِنَّ عَمَّتَكِ صٰارَتْ كَمِثْلِكِ لاٰ خُمْرٌ وَ لاٰ لُثُمُ
لَمّٰا نَظَرْتُ اِذاً مِثْلِی مُكَشَّفَةٌ وَ اسْوَدَّ بِالطَّعْنِ مِنْهٰا الْمَتْنُ وَ الْاَدَمُ

پس من از ترس بیهوش و مدهوش افتادم دیگر هیچ نفهمیدم مگر وقتی که دیدم گوشم پاره شده و عمه‌ام زینب بالای سرم نشسته و گریان است میگوید برخیز فاطمه برویم و ببینیم باقی دیگر بچه محنت و مصیبت رسیده‌اند. گفتم ای عمه آیا یك چادر کهنه هست که بسر خود بیندازم آیا یك روپوش بهم میرسد که شاید من بسبب آن روی خود را بپوشم. عمه‌ام فرمود در حالتی که گریه در گلوی او گره کرده بود برخیز که عمه‌ات هم مثل تو شده است نه او را چادری است و نه روپوشی. همینکه نظر کردم دیدم در این وقت که عمه‌ام مثل من است و روی او گشوده است و پشت و پوست بدنش از طعن نیزه سیاه شده است.

فَقُمْتُ واٰلِهَةً نَمْشِی اِلَی الْخِيَمِ اِذاً بِهٰا نَكَّسُوهٰا مٰا لَهٰا دُعُمُ
وَ اَضْرَمُوا النّٰارَ فِی اَثْنٰاءِ مُخْيَمِنٰا فَلاٰ نِسٰاءٌ وَ لاٰ مٰالٌ وَ لاٰ خِيَمُ
رَاَيْتُ فِيهِ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَيْنِ اَكَبُّـــوهُ عَلىٰ وَجْهِهِ قَدْ مَضَّهُ الْاَلَمُ
فَلاٰيُطِيقُ جُلُوساً مِنْ نَقاهَتِهِ وَ كٰانَ يَسْكُبُ دَمْعاً مٰا لَهُ زَرَمُ

پس مضطرب و پریشان‌حال برخاستم و با عمه‌ام زینب بجانب خیمه‌ها رفتیم در این وقت دیدم که خیمه‌ها را سرنگون کرده و آنها را عماد و ستونی نیست. و آتش در میان خیمه‌های ما افروخته و تمامی آنها را سوخته‌اند و نه زنان و دختران

مانده‌اند و نه مالها و اسبابهای ایشان و نه خیمه‌ها ابدا از آنها اثری نیست. دیدم در میان خیمه برادر بیمارم علی بن الحسین را که او را برو درانداخته‌اند و درد و بیماری و رنجوری او را گداخته و محزون ساخته است و از ضعف و نقاهت خود طاقت نشستن ندارد و پی‌درپی اشك میبارد و ابدا گریه‌اش تمام نمیشود.

لَهْفِی عَلَیْهِ اِذا جاؤُهُ مُعْتَفِراً تَآمَرُوا بَیْنَهُمْ فِی قَتْلِهِ وَ هُمُ
یَرَوْنَ عِلَّتَهُ فِی ضَعْفِهِ فَأَبیٰ حَمِیدُهُمْ وَ نَهاهُمْ بَعْدَ ما عَزَمُوا

تمام حسرت و اندوه من بر آن بزرگوار است از وقتی که آمدند آن علیل بیمار را در حالتی که بر روی خاکها افتاده بود و آن ظالمان ستم‌پیشه میان خود مشورت میکردند در قتل آن علیل دردمند با آنکه رنجوری او را در آن ضعف و سستی مشاهده مینمودند تا آنکه بزرگشان پیش آمده و آن بدبختان را از آن عمل بازداشت و پس از آن که همگی عزم کشتن آن بیمار را کرده بودند نهیشان کرد.

یَذُوبُ قَلْبِی عَلَی النِّسْوانِ عارِیَةً یَصِحْنَ بِالْوَیْلِ وَ الْعَبْراتُ تَنْسَجِمُ
یَطْلُبْنَ ما سُلِبَتْ مِنْهُنَّ مِنْ خُمُرٍ مِنِ ابْنِ سَعْدٍ فَلَمْ یَسْمَحْ بِهَا اللُّؤُمُ

دلم میسوزد و میگدازد از برای زنان و دختران و حالت برهنگی ایشان که همگی فریاد بواویلا برآورده و اشکهای آن بیکسان فرو میریخت. و التماس میکردند نزد عمر سعد که پس بگیرد آنچه را که بغارت رفته بود از لباسها و مقنعه‌های ایشان و آن لئیمان بدبخت رحم بر ایشان نکرده و چادرهای آنها را پس نمیدادند.

یا وَیْلَتا اَصْبَحَتْ اَوْلادُ فاطِمَةٍ مُکَشَّفاتٍ یَتامیٰ نالَهَا الْبَرَمُ
وَ آلُ مَرْجانَ قَدْ اَصْبَحْنَ رافِلَةً بَیْنَ الشُّفُوفِ وَ قَدْ طافَتْ بِهَا الْخَدَمُ
وَ آلُ فاطِمَ باتَتْ لا وِطاءَ لَهَا وَ لا غِطاءَ عَلَیْها مَهْدُهَا الرَّجَمُ
وَ آلُ مَرْوانَ باتُوا فِی الْقُصُورِ عَلیٰ وَسائِدِ الرِّیشِ قَدْ غَشّیٰهُمُ النِّعَمُ
وَ آلُ فاطِمَ یَلْطِمْنَ الْخُدُودَ وَ یَشْـــقُقْنَ الْجُیُوبَ وَ تَبْکِی نالَهَا السَّقَمُ
وَ آلُ مَرْجانَ ضَحّاکُونَ لاعِبَةٌ بَیْنَ الْمَعازِفِ قَدْ اَلْهاهُمُ النَّغَمُ

واویلاه وامصیبتاه صبح کردند اولاد عصمت کبری فاطمه زهرا همگی با روهای

باز و یتیم و بی کس و ملالت و کسالت ایشان را رسیده. و نوه‌های مرجان همه در عیش و سرور میانه جامه‌های رنگارنگ و الوان و گرداگردشان را غلامان و کنیزان گرفته. اولاد فاطمه اطهر شب را بروز آورده و حال آنکه ایشان را نه روپوش بود و نه پرده و حجاب و آرامگاهشان خرابه خراب. و آل مروان شب را بصبح کرده در قصرها بر متکاهای پر و نعمتها آنها را فرا گرفته و در بر بود. و آل فاطمه زهرا و بتول عذرا لطمه بر رخساره خود میزدند و یخه‌ها را پاره کرده و گریه کنان در آه و فغان بودند و آن بزرگواران را رنجوری و بیماری رسیده بود. و آل مرجان همه خنده کنان و در عشرت و طرب و لهو و لعب و اسباب بازی از تار و طنبور و نغمه‌های خوش‌الحان دلکش مشغولشان کرده بود.

اُفٍّ لَکَ الدَّهْرُ قَدْ خابَ الَّذِی زَعَمَ الـــــسُّرُورَ فِیکَ وَ آلُ الْخَیْرِ قَدْ حُرِمُوا
باتُوا عَلیٰ فَزَعٍ ظَلُّوا عَلیٰ وَجَلٍ مِنْهُمْ لَقَدْ قُتِلُوا مِنْهُمْ لَقَدْ ظُلِمُوا
مِنْهُمْ لَقَدْ حُبِسُوا مِنْهُمْ لَقَدْ اُسِرُوا مِنْهُمْ لَقَدْ هُتِکُوا مِنْهُمْ لَقَدْ رُغِمُوا

اف بر تو باد ای روزگار غدار مکار همانا زیان کرد و نومید شد آن کس که گمان خوشحالی و شادمانی در تو برد با آنکه آل‌محمد علیهم السلام که منشأ هر خیر و خوبی‌اند از هر گونه سرور محروم ماندند. شب را بروز آوردند بر وحشت و دهشت و روز را به شب کردند بر ترس و بیم، جمعی از ایشان کشته و بخون آغشته و گروهی مبتلا بظلم و ستم گشته. و برخی محبوس زندان و پاره‌ای اسیر دست عدوان پاره‌ای را پرده حرمت دریده و جمعی در خاك مذلت و خواری کشیده شدند.

لَمْ اَنْسَ زَیْنَبَ اِذْ قامَتْ مُنادِیَةً وَ الْقَلْبُ مِنْها مِنَ الْاَحْزانِ یَضْطَرِمُ
یا جَدِّ صَلِّیٰ عَلَیْکَ اللهُ خالِقُنا هٰذا حُسَیْنُکَ فِی الْاَرْزاءِ مُرْتَطِمُ
هٰذا حُسَیْنُکَ فِی الرَّمْضاءِ قَدْ نَبَذُوا وَ رَمَّلُوهُ عَفِیراً قَدْ عَلاهُ دَمُ
ذِی جُثَّةٌ کُنْتَ تَرْعاها بِحِضْنِکَ مِنْ حَرٍّ وَ بَرْدٍ فَها بِالْخَیْلِ قَدْ حَطَمُوا
هٰذاکَ رَأْسُ کَرِیمٍ کُنْتَ تَحْفَظُهُ عَنِ الْغُبارِ فَها بِالسَّیْفِ مُنْجَذِمُ

هٰاتِی بَنٰاتُکَ فِی اَیْدِی الْعِدٰا اُسِرَتْ هٰذِی رِجٰالُکَ بِالْعَفْرٰاءِ قَدْ شُجِمُوا

فراموش نمیکنم خاتون خود زینب را وقتی که ایستاده بود و ندا میکرد جد بزرگوار خود را و حال آنکه دلش از آتش حزنها و اندوهها افروخته و شعله‌ور بود. عرض میکرد ای جد بزرگوار درود فرستد بر تو خداوند آفریننده ما این حسین تو است که بمحنتها و مصیبتها گرفتار است. این حسین تو است که او را در این ریگهای داغ انداخته‌اند و بدین حالت که برابر آفتاب خشکیده او را بخون خود آغشته ساخته‌اند و سر تا پای او را خون گرفته. این همان بدنی است که زیر بال مرحمت خود از گرما و سرما نگاهش میداشتی اکنون به سم اسبان او را در هم شکسته‌اند. این همان سر بزرگواری است که او را از گرد و غبار حفظ میکردی اکنون با شمشیر از بدن جدا شده. اینها دختران توأند که در دست دشمنان اسیر شده‌اند اینها مردان توأند که بر روی زمین افتاده و بر خاك هلاك سر نهاده‌اند.

اَفْدِیكَ مِنْ غٰائِبٍ لَمْ اَرْجُ اَوْبَتَهُ وَ مِنْ جَرِیحٍ جَوٰاهُ لَیْسَ یَنْحَسِمُ
اَفْدِیكَ مِنْ مَیِّتٍ قَدْ فٰادَ فِی حَزَنٍ اَفْدِیكَ مِنْ ظٰامِیٍ مٰابَلَّ مِنْهُ فَمُ
اَفْدِیكَ مَنْ شَیْبُهُ بِالدَّمِ مُخْتَضِبٌ اَفْدِیكَ مَنْ شِلْوُهُ بِالْخَیْلِ مُنْحَطِمُ

پس رو ببدن برادر خود کرد و عرض کرد فدای تو شوم ای غایبی که بسفری نرفته‌ای که امید بازگشتن تو را داشته باشیم فدای تو شوم ای مجروح زخمداری که سوزشش قطع نخواهد شد. فدای تو شوم ای مرده‌ای که با دل پرغصه از دنیا رفته‌ای فدای تو شوم ای تشنه‌ای که نمی بدهانش نرسید. فدای تو شوم ای کسی که ریشش بخون خود خضاب شده فدای تو شوم ای کسی که بدن پاره پاره‌اش به سم اسبان خرد خرد و در هم شکسته شده.

یٰا آلَ طٰهٰ لَقَدْ اَضْنیٰ مُصٰابُکُمُ اَبْدٰانَنٰا وَ حَشٰانٰا مِنْهُ مُضْطَرِمُ
وَ قَدْ حَزِنّٰا لِمٰا کُنْتُمْ عَلیٰ حَزَنٍ وَ غُمَّ اَرْوٰاحُنٰا اِنْ نٰالَکُمْ غُمَمُ
اَعْدٰاؤُکُمْ اَظْهَرُوا فِینٰا عَدٰاوَتَهُمْ وَ اَبْرَزُوا حِقْدَهُمْ فِینٰا وَ بُغْضَهُمُ

کَمْ مُسْلِمٍ قَتَلُوا کَمْ مُؤْمِنٍ اَسَرُوا کَمْ مُخْلِصٍ شَتَمُوا کَمْ طٰالِبٍ حَرَمُوا

پس خطاب بموالی و سادات اطیاب خود عرض میکند ای آل‌محمد هراینه مصیبت و محنت شما بدنهای ما را گداخته و لاغر و رنجور ساخته و اندرونمان از آن آتش گرفته. و همانا محزون و اندوهناك شدیم از برای هر چه که شما بر حزن و اندوه بودید و روحها و جانهای ما مهموم و مغموم شده اگر شما را غم و المی رسیده. ای سادات و موالی من دشمنان شما عداوت خود را درباره ما ظاهر ساختند و کینه و حقد و حسد خود را درباره ما ابراز دادند. چه مسلمانان را که کشتند و چه صاحبان دین و ایمان را که اسیر و دستگیر کردند چه صاحبان اخلاص و بندگی را که دشنام دادند چه طلب کنندگان و خواهش کنندگان را که محروم نمودند.

فَهَلْ یَلِیقُ بِکُمْ یٰا مَنْ تَشَعْشَعَ مِنْ کَرِیمِ شِیمَتِهِمْ مَهْمٰا تَکُنْ شِیَمُ
نَکُونُ فِیکُمْ بِدُنْیٰانٰا کَذٰا وَ اِذٰا مٰا قٰامَ دَوْلَتُکُمْ نَخْزیٰ وَ نَخْتَرِمُ
کَلّٰا فَلا لٰا وَ رَبِّ الْبَیْتِ لَیْسَ کَذٰا ظُنُونُنٰا لَیْسَ ذٰا فِی الْقَلْبِ یَرْتَسِمُ

آیا سزا و لایق بشما است ای کسانی که از شیوه خوش و شیمه دلکش شما نورانی شده است هر جا که خُلق خوب و عادت مرغوبی بوده و هست که ما در راه شما بدنیامان چنین باشیم و چون دولت شما برپا شود رسوا و ذلیل شویم و مستأصل و پریشان. نه چنین است پس نه چنین است نه قسم به پرورنده خانه که نیست این چنین گمانهای ما بشما و هرگز این نقش نگرفته است در دلهای ما.

کَرِیمُ عَبْدُکُمْ فِی الْوُدِّ مُنْقَطِعٌ اِلَیْکُمْ لٰا مُنٰاهُ الْجٰاهُ وَ الْغَنَمُ
شُغْلِی بِکُمْ وَ بِذِکْرٰاکُمْ وَ حُبِّکُمُ تَرَکْتُ لِلنّٰاسِ دُنْیٰاهُمْ وَ دِینَهُمُ
صَلّیٰ عَلَیْکُمْ اِلٰهُ الْخَلْقِ مٰا هَدَرَتْ حَمٰامَةٌ وَ کَذٰا مٰا هَبَّتِ النَّسَمُ

کریم بنده خانزاد شماست و در دوستی منقطع از همه خلق بسوی شما نه آرزوی او جاه و دولت است و نه بردن سود و غنیمت. شغل من بشماست و ذکر شما و دوستی و محبت شما، واگذاردم بمردم دینشان و دنیاشان را. درود فرستد بر

شما خداوند جهان تا چون کبوتری نغمه سراید و همچنین تا آن زمان که نسیمها وزیدن گیرد.

و منها فی مدح السید الاستاد اعلی الله مقامه:

وَ کَیْفَ یُمْکِنُنِی الْاِطْرَاءُ فِی رَجُلٍ — اَعَزَّهُ اللهُ مِنْ اِسْمٍ وَ مِنْ رَسْمٍ
آتَاهُ قَدْراً وَ شَأْناً فَوْقَ مَشْعَرِنَا — وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِی الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ

و چگونه مرا ممکن است بسیاری مدح و ثنا در شأن مرد بزرگواری که خدایش از اسم و رسم بالا برده و برتری داده. او را قدر و شأنی داده برتر از فهم و مشعر ما و افزونیش داده از حیث گشایش در دانائی و توانائی بدن.

منها فی الشکر علی شفاء السید اعلی الله مقامه:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی سَرَّنَا — مِنْ بَعْدِ بَلْبَالِ الْفُؤَادِ الْقَسِیمِ
بَشَارَةٌ جَاءَتْ غَدَاةً لَنَا — فِی صِحَّةِ الْحِبْرِ الْعَلِیمِ الْحَلِیمِ
وَ السَّیِّدِ الطَّوْدِ الَّذِی قَدْرُهُ — اَبْدیٰ لَنَا عُظْمَ الْاِلٰهِ الْعَظِیمِ
جَبْهَتُهُ الْغَرَّاءُ تُبْدِی لَنَا — عَنْ نُورِ مَوْلَانَا النَّبِیِّ الْکَرِیمِ

حمد و سپاس خدای آنچنانی راست که ما را مسرور و شادمان کرد پس از پریشانی دل رنجور دردمند. هنگام صبحی بود که ما را بشارتی آمد در صحت و شفای زیرك دانا و خردمند بینا و سید و مولای عظیم الشأن جلیل البنیان آن کسی که پایه قدر و منزلتش بزرگی خداوند عظیم را برای ما عیان ساخته و پیشانی نورانیش خبر از نور مبارك و ظهور حضرت مولای ما پیغمبر صاحب کرم و جود و عطا میدهد.

منها تشطیر فی الرجاء الی الله عز و جل:

«وَقَدْتُ عَلَی الْکَرِیمِ بِغَیْرِ زَادٍ» — ثَقِیلَ الظَّهْرِ بِالذَّنْبِ الْعَظِیمِ
وَ مَا لِی مَا بِهِ اَرْجُو نَجَاةً — «مِنَ الْحَسَنَاتِ وَ الْقَلْبِ السَّلِیمِ»
«وَ حَمْلُ الزَّادِ اَقْبَحُ کُلِّ شَیْءٍ» — اِذَا کَانَ الْوُفُودُ عَلَی اللَّئِیمِ
فَلَسْتُ اَسَاءُ مِنْ صُفْرِ الْاَکُفِّ — «اِذَا کَانَ الْوُفُودُ عَلَی الْکَرِیمِ»

وارد شدم بر خداوند کریم بی توشه و اسباب راه با پشتی سنگین و گناهی بزرگ. و نیست مرا چیزی که بآن امید نجات بدارم از عملهای نیك و دل ساده و سلامت. و بار کردن توشه زشت و ناشایست تر از هر چیزی است اگر این ورود بر شخص بخیل و لئیم بود. پس هیچ باك ندارم دغدغه نکنم از دست خالی چون وارد شدنم بر خداوند کریم است.

منها تاریخ انتقال السید الاستاد اعلی الله مقامه:

قَدْ کَانَ مِنْ کَاظِمٍ شَرْعُ الْهُدیٰ بَلِجاً — وَ ذَاكَ اَبْیَنُ مِنْ نَارٍ عَلیٰ عَلَمِ
وَ لَا اُرِیدُ بِذَا اِظْهَارَ مِدْحَتِهِ — فَفَضْلُهُ غَیْرُ خَافٍ عِنْدَ ذِی الْحُلُمِ
فَکَانَ مَا کَانَ فِی عِزٍّ وَ فِی شَرَفٍ — وَ عَاشَ مَا عَاشَ فِی جُودٍ وَ فِی کَرَمِ
کُنَّا بِنُورِ هُدَاهُ سَالِکِی طُرُقٍ — فِی الْحَقِّ قَدْ ضَلَّ عَنْهَا سَائِرُ الْاُمَمِ
فَیَا لَهُ مِنْ زَمَانٍ کَانَ مُنْذُ بَدَا — مُسْتَشْرِقاً بِضِیَاءِ الْعِلْمِ وَ الْحِکَمِ
فَقُلْتُ مِمَّ تَغَشَّاهُ الظَّلَامُ اِذاً — نُودِیتُ هٰذَا سُؤَالٌ غَیْرُ مُکْتَتِمِ
کَانَ الزَّمَانُ بِنُورِ الْعِلْمِ مُبْتَهِجاً — مُذْغَابَ بَدْرُ الْهُدیٰ قَدْعَادَ فِی الظُّلَمِ

(۱۲۵۹)

همانا از کاظم بن قاسم راه راستی و هدایت روشن و عیان بود و این ظاهرتر از آتشی است که بالای مناره است. و باین سخن نمیخواهم اظهار مدحی از آن بزرگوار کنم چرا که فضلش نزد صاحب خرد پنهان نیست. هر چه بود در این دنیا تا زمان بدرود در عزت و شرف بود و هر چه زندگی فرمود تمامی در جود و کرم عیش نمود. و همگی ما بنور هدایتش گام‌زنندگان بودیم راههائی را در حق که سایر امتها از آنها گمراه و در ضلالت بودند. پس خوشا از آن روزگاری که بنور علم و حکمتها روشن و تابان بود چون نور مقدسش نماینده درخشان. با خود گفتم که روزگار را از چه چنین ظلمتها فرا گرفته و چون شب تار نمود که ندائی از غیبم آمد که این سؤالی است که پوشیده و نهان نیست. و زمانه بنور علم افروزان بود و چون ماه تمام هدایت پنهان شد ظلمتها چنانکه بود برگشت.

منها قصیدة قصیرة فی الرثی :

اَبْهَضَنِی الدَّهْرُ وَ اَشْجانِی مِنْ رُزْءِ ساداتِی وَ اَبْکانِی
ساقَهُمُ الْمَقْدُورُ حَتّیٰ قَضَوْا غَرْثیٰ ظَمایا رَهْنَ اَکْفانِ
اُفٍّ لَکُمْ کَیْفَ اَعَدْتُمْ قِریٰ ضیفانِکُمْ یا اَهْلَ کُوفانِ
دَعَوْتُمُ نَحْوَکُمُ ابْنَ الرَّسُـــولِ وَ نَصَرْتُمْ اَهْلَ عُدْوانِ
اُفٍّ لَکُمْ سُمّیتُمُوا مُسْلِمیـــنَ وَ هَدَمْتُمْ دارَ اِیمانِ

روزگار مرا شکسته و خسته کرده و محزون و گریان نموده از مصیبت و محنت سادات و موالی خود که سرنوشت و تقدیر آن بزرگواران را تا بجائی کشاند که از دنیا درگذشتند در حالتی که همه گرسنه و تشنه و محبوس در جامه‌های مرگ و کفنها گشته. اف بر شما باد ای اهل کوفه چگونه مهمان‌نوازی کردید و چگونه فراهم آوردید تهیه مهمانهای خود را. فرزند پیغمبر را بجانب خود دعوت کردید و در عوض اهل بغی و عداوت را نصرت نمودید. اف بر شما که نام خود را مسلمانان گذاردید و خانه دین و ایمان را آواره و خراب کردید.

تُعَظِّمُونَ الْبَیْتَ مِنْ غَدْرِکُمْ وَ لَمْ تُراعُوا حُرْمَةَ الْبانِی
ماذا تُجیبُونَ نَبِیّاً اِذا اَوْقَفَکُمْ فِی جِسْرِ نیرانِ
خاصَمَکُمْ یَوْمَئِذٍ سائِلاً ما ذَنْبُ اَوْلادِی وَ نِسْوانِی
قَتَلْتُمُوا نَسْلِی وَ واٰزَرْتُمُوا فِی هَتْکِهِمْ ذُرِّیَّةَ الزّانِی

از مکر خود خانه خدا را تعظیم و تکریم کرده و حرمت صاحب خانه را منظور نداشتید. چه جواب میگوئید پیغمبر را چون وادارد شما را در جسر آتشهای جهنم و مخاصمه کند شما را در آن روز بپرسد که چه بود گناه فرزندان و زنان من. ذریه و نسل مرا کشتید و در هتك حرمتشان از اولاد زنا حمایت کردید.

اُفٍّ لَکُمْ اَیْنَ بَنُو اَحْمَدٍ وَ آلُ هِنْدٍ وَ ابْنُ مَرْوانِ
هٰذا یَزیدُ وَ اَبُوهُ وَ مَنْ تابَعَهُ فِی الدَّرَکِ الدّانِی
دُونَکُمُ اِصْلَوْهُ مِنْ سَعْیِکُمْ مِنْ غَیْرِ ما ظُلْمٍ وَ عُدْوانِ

شَتّانَ ما بَیْنَ دَعاکُمْ لَهُمْ لِتَهْتَدُوا یا جُنْدَ شَیْطانِ
وَ بَیْنَ ما صِرْتُمْ تُعادُونَهُمْ وَ لَمْ تُراعُوا حَقَّ اِیمانِ

و بفرماید پیغمبر که این یزید و پدرش معاویه است و هر کس که او را متابعت کرده که در درك اسفلند. شما هم ملازم شوید این درك را و در او قرار گیرید و این از سعی و کوشش خود شما است نه آنکه ستم و دشمنی در حق شما. چقدر فرق است میانه آنچه که فرزندانم را خواندید که بایشان هدایت یابید ای لشکر شیطان و آنچه که در عاقبت با ایشان دشمنی کردید و ابدا حق ایمان را درباره‌شان ملحوظ نداشته و رعایت نکردید.

قَتَلْتُمْ نَسْلِی بِلا مَأْثَمٍ لِکَیْ تُرْضُوا آلَ مَرْوانِ
دَفَنْتُمُوا قَتْلاکُمُ دُونَهُمْ اَلْقَیْتُمُوهُمْ عَرْضَ قیعانِ
حَنُوطُهُمْ رَمْلُ الْفَلا غِسْلُهُمْ دَمٌ بِلا غُسْلٍ وَ اَکْفانِ
لَمْ یَکْفِکُمْ ذاكَ اِلیٰ اَنْ حَطَـــمْتُمْ عَظْمَهُمْ مِنْ رَکْضِ فُرْسانِ

و بفرماید پیغمبر بشما که ذریه مرا بی گناه کشتید که آل مروان را از خود راضی و خوشنود کنید. کشتگان خود را دفن کردید و ایشان را دفن نکردید و در پهنا دشت بیابان انداختید بی غسل و بی کفن که حنوط ایشان ریگهای بیابان و آب غسلشان خونهای بدن ایشان بود. و این کفایت نکرد شما را تا آنکه استخوانهای سینه و پهلویشان را از تاختن سواران در هم شکستید.

یا لَهْفَتا تُؤْسَرُ فِی جَمْعِهِمْ بَناتُ خَیْرِ خَیْرُ نِسْوانِ
ثُمَّ تُساقُ کَسِیاقِ الْاِماء عارِیَةً مِنْ فَوْقِ بُعْرانِ
یُهْدُونَها ظُلْماً اِلیٰ شارِبٍ لِلْخَمْرِ لَعّابٍ لِقِدْحانِ

واحسرتاه اسیر میشوند دختران پیغمبر که بهترین زنانند در میان جمعیت ایشان و پس از آن رانده و مانده شوند در اطراف بیابان مانند کنیزان همه با بدنهای برهنه و روهای باز بالای شتران بی جهاز. و آن ظالمان بی‌دین ایشان را بظلم و ستم هدیه میبرند از برای یزید شراب‌خوار قمارباز.

وَاللهِ یا آلَ نَبِیِّ الْوَریٰ حَیَّرَنِی الرُّزْءُ وَ اَعْیانِی
اَذْکُرُ مِنْ اَحْزانِکُمْ اَیَّهٰا وَ کُلُّهٰا یَهْدِمُ اَرْکانِی
عَبْدُکُمُ الْجانِی کَرِیمُ الَّذِی اَعْیاهُ اَعْلالٌ لِاَحْزانِ
لَیْسَ لَهٰا غَیْرُکُمُ دافِعٌ وَ فَضْلُکُمْ کافٍ لِاَشْجانِی
صَلّیٰ عَلَیْکُمْ رَبُّکُمْ مٰا بَدٰا شَمْسٌ وَ مٰا کَرَّ الْجَدِیدانِ

بخدا قسم ای اهل بیت پیغمبر آفریدگان که محنت و مصیبت شما مرا متحیر و خسته‌دل ساخته. کدام یك از غمها و اندوههای شما را ذکر کنم و حال آنکه همه آنها ارکان وجودم را خراب کرده و در اضطراب دارد. بنده گناهکار شما کریم که دردها و محنتهای هموم و غموم او را خسته و در تعب انداخته. بجز شما کسی را ندارد که دفع غمها و غصه‌های او را کند و کفایت میکند اندوههای مرا همان فضل و مرحمت شما. درود فرستد بر شما پروردگار شما تا چون آفتاب از افق سر برآرد و تا روز و شبی پیاپی بیاید.

و منها قصیدة اخری فی الرثی:

شُبَّ فِی الْقَلْبِ شُجُونِی شِمْتُ مُذْ رَیْبَ الْمَنُونِ
لَیْسَ یَنْجُو مِنْهُ نَفْسٌ وَ کَأَنِّی حانَ حِینِی
جِدَّ لاتَغْتَرَّ مِنْ طُولِ الْاَمانِی یا خَدِینِی
فَالْاَمانِی بَیْتُهٰا اَوْهَنُ مِنْ بَیْتِ الْهَبُونِ

افروخته شد در دلم آتش حزنها و اندوهها از آن زمان که حوادث روزگار را بدیده اعتبار دیدم. یك تن نیست که از بلاها و محنتهای او جانی بسلامت بدربرد و چنان می‌پندارم که اجلم دررسیده است. کوشش کن ای دوست من و مغرور مشو بدرازی آرزوها. چرا که خانه آرزوها سست‌تر از تار عنکبوت است و ان اوهن البیوت لبیت العنکبوت.

قَدْ تَبِیتُ بِتَمَنٍّ لِقُصُورٍ وَ عُیُونٍ
فَتَقُومُ الصُّبْحَ مِنْ صَخْرٍ تَوَسَّدْتَ وَ طِینِ

رُبَّمٰا اَصْبَحْتَ تَرْجُو الْعَیْشَ فِی حِصْنٍ حَصِینِ
لَمْ تَقِلْ اِلّٰا وَ قَدْ وُورِیتَ فِی السِّجْنِ السَّجِینِ
اِنَّمَا الدُّنْیٰا فَنٰاءٌ لَمْ تُقَدَّرْ لِلْقُطُونِ

گاه باشد که بآرزوی قصرها و چشمه‌سارها شب را بروز آری و چون صبح شود برخیزی و سر از سنگ و کلوخ که بر او تکیه داده‌ای برداری. بسا که صبح کنی در قلعه محکم و استوار بامید عیش و زندگانی و هنوز چاشت نکرده که در زندان تار همنشین حسرت و محنت مانی. همانا دنیا سرای رفتن است نه جای زیستن و خفتن.

کُلُّ نَفْسٍ ذائِقُ الْمَوْتِ عَلیٰ ذُلٍّ مَهِینِ
کَیْفَ یَبْقیٰ مَنْ بِنٰاهُ صِیغَ مِنْ مٰاءٍ وَ طِینِ
وَ هُوَ مَشْحُونٌ بِآفاتِ سَقامٍ وَ شُجُونِ
لَیْسَ فِی الدُّنْیٰا سُرُورٌ قَطُّ اِلّٰا لِلْاَفِینِ

هر تنی شربت ناگوار مرگ را بذلت و خواری چشنده و رخت اقامت را از این سرا کشنده است. چگونه باقی میماند کسی که بنای وجودش از آب و گل است و بآفتهای درد و محنت و حزن و کدورتها مشحون و مشتمل. در دنیا سرور و شادمانی از برای کسی نیست جز آن کس که از عقل و خرد بی‌بهره و مجرد باشد.

هَلْ یَکُونُ بَعْدَ عاشُورٰا سُرُورٌ لِرَزِینِ
هَدَمَتْ وَقْعَتُهٰا بُنْیانَ صَبْرٍ وَ سُکُونِ
اَوْقَدَتْ فِی الدَّهْرِ ناراً فِی ظُهُورٍ وَ بُطُونِ
اَحْرَقَتْ مِنّٰا کُبُوداً ثُمَّ شُبَّتْ فِی الْعُیُونِ
فَاَساحَتْ دَمْعَهٰا مِنْ بَعْدِ قَرْحٍ لِلْجُفُونِ

آیا بعد از عاشورای سیدالشهداء سرور و شادمانی از برای خردمند عاقل هست. واقعه روز عاشورا خانه صبر و سکون اهل عالم را خراب کرده و چنان آتشی در روزگار در پنهان و آشکار افروخته که جگرهای ما را از آن سوخته و پس از آن

در چشمها شعله‌ور شده. و اشك آنها را فرو ریخته پس از (آنکه ظ) چشمها را مجروح ساخته.

يا لَرُزْءٍ دائِمٍ قَدْ هَدَّ اَرْكانَ الرَّكِينِ
اِذْ اَتَى الطَّفَّ حُسَيْنٌ اِذْ دَعاهُ قَوْمُ دُونٍ
لَوْ تَفَضَّلْتَ عَلَيْنا يَا ابْنَ هادٍ بِالرُّكُونِ
لَيْسَ فِينا مِنْ اِمامٍ عالِمٍ كافٍ مُبِينٍ
فَاَتاهُمْ عالِماً بِالسِّرِّ لِلْقَوْمِ الْخَؤُنِ
نَكَثُوا اِذْ جاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدٍ وَ يَمِينٍ

ای داد از مصیبت و ماتمی که پیوسته و دائمی است و کوهها را خراب و در تزلزل و اضطراب آورده. هنگامی که سرور مظلومان حسین بجانب دشت خونریز کربلا آمد چون او را گروه پست‌همتان بجانب خود خواندند که ای فرزند رهنمای دو جهان چه شود که بر ما تفضل نموده و عنان مرحمت بجانب ما معطوف داری. چرا که در میانه ما پیشوای دانا و بینا و صاحب کفایت و ظاهرکننده راه هدایت نیست. پس آن بزرگوار قدم مرحمت بجانب آن اشرار نهاد با آنکه عالم بود بسرّ نهانی آن جماعت خیانتکار. و همینکه بحضرتش مشرف شدند پس از آن عهدها و قسمها بیعتش را شکسته و رشته پیمان را گسستند و عهدها را بر باد و قسمها را از یاد کردند.

لَسْتُ اَنْساهُ يُنادِي الْقَوْمَ بِالصَّوْتِ الْحَزِينِ
قائِلاً ناشَدْتُكُمْ بِاللهِ هَلْ لاتَعْرِفُونِي
لَيْسَ جَدّي اَحْمَدُ الْمُخْتارُ ذُو الْمَجْدِ الْاَثِينِ
وَ اَبِي الْكَرّارُ صِهْرُ الْخَيْرِ ذُو الْفَضْلِ الْمُبِينِ
حَمْزَةُ عَمُّ اَبِي مَنْ لَمْ يُمائِلْ بِالْقَرِينِ
جَعْفَرٌ عَمّي عَرَفْتُمْ ماٰارِيكُمْ تُنْكِرُونِي

نخواهم فراموش کرد آن مظلوم را که در میان آن جماعت بدبنیاد ایستاده و بآواز حزین آن گروه بدآئین را ندا میکرد. میفرمود شما را بخدا میخوانم که

آیا نمیشناسید مرا. آیا احمد مختار جد من نیست که صاحب مجد و شرف اصیل است. پدر من حیدر کرار است که داماد پیغمبر و صاحب فضل آشکار است. حمزه عم پدر من است که بی مثل و همتا است. و جعفر طیار عم من است که بیمانند و یکتاست گمان ندارم که مرا در این سخن انکار کنید.

لَيْسَ هٰذا سَيْفُهُ عِنْدِي وَ اَنْتُمْ تَشْهَدُونِي
وَ عَلىٰ رَاْسِيَ تاجُ الْخَيْرِ كَالْبَدْرِ الْمُبِينِ

آیا این شمشیر او نیست که نزد من است و خود گواه منید. آیا این عمامه پیغمبر نیست که بر سر دارم و مانند ماه تمام تابان و نمایان است.

فَاَجابُوا لَيْسَ فِيما قُلْتَ حاشا مِنْ مُيُونِ
قالَ اِنْ كُنْتُمْ عَلىٰ ما قَدْ ذَكَرْتُ تَعْرِفُونِي
فَبِماذا حَلَّ ثارِي وَ بِماذا تَقْتُلُونِي

پس آن بدبختان جواب گفتند که ای حسین حاشا و کلا که در آنچه گفتی دروغی راهبر نیست. فرمود ای جماعت اگر چنانید که بر آنچه ذکر کردم و بدان صفت که گفتم مرا میشناسید پس بچه سبب خونم حلال شده و بچه جهت مرا میکشید و با من قتال میکنید.

يا لَحُزْنِي حِينَ نادىٰ بَعْدَ فِقْدانِ الْعَوِينِ
هَلْ لَكُمْ يا مَعْشَرَ الْحُضّارِ فِي اَنْ تَرْحَمُونِي
هَلْ بِكُمْ يا اُمَّةَ السَّوْءِ كِرامٌ يَنْصُرُونِي
هَلْ بِكُمْ حُرٌّ يَخافُ اللهَ فِي نَسْلِ الْاَمِينِ

ای داد از حزن و اندوه من فریاد از حسرت و محنت من از آن وقتی که بعد از رفتن یاران و یاوران فریاد برآورد که ای گروه حضار آیا شما را رأیی هست در اینکه بمن رحم کنید. ای جماعت بدکردار آیا در میانه شما صاحبان کرامت پیدا میشود که مرا یاری کند. آیا در میان شما آزادمردی بهم میرسد که بترسد از خدا درباره ذریه پیغمبر.

اِنْ يَكُنْ فِي ظَنِّكُمْ حَلَّ لَكُمْ اَنْ تَرْجُمُونِي

لَیسَ مِنْ جُرْمٍ لَدَیکُمْ لِلْبَنَاتِ وَ الْبَنِینِ
هٰذِهِ اُسْرَةُ طُهْرٍ ظَلْنَ مِنْ غَیْرِ مُعِینِ
حَافِظُوا غَیْبَةَ خَیْرٍ فِی بَنِیهِ وَ ارْحَمُونِی

ای جماعت اگر بگمان شما بر شما حلال است که مرا بکشید و سنگسار نمائید نزد خود شما هم که این دختران و کودکان را جرم و گناهی نیست. اینها حرم پیغمبر شمایند که بی یار و یاور مانده‌اند. حفظ الغیب پیغمبر خود را بکنید درباره اولاد آن سرور رحم کنید بر من غریب مظلوم.

قَدْ کَتَبْتُمْ وَ دَعَوْتُمْ وَ وَعَدْتُمْ اَنْ تَفُونِی
فَاَتَیْتُ نَحْوَکُمْ ضَیْفاً فَلَسْتُمْ تَقْبَلُونِی
ثُمَّ اَنْتُمْ هٰؤُلاٰءِ هَمُّکُمْ اَنْ تَقْتُلُونِی
فَاِذَا لَمْ تُؤْمِنُوا لِی شَأْنَکُمْ فَاعْتَزِلُونِی
اِنْ اَبَیْتُمْ فَدَعُونِی اَرِدِ الْمَاءَ الْمَعِینِ
ذٰلِکُمْ مَاءُ فُرَاتٍ نَالَهُ کُلُّ لَعِینِ
وَ مَنَعْتُمْ مِنْهُ صِبْیَاناً ظِمَاءً لِلْاَمِینِ
فَاَجَابُوا مَا اِلَی الْمَاءِ سَبِیلٌ بِیَقِینِ
مَا لَکُمْ اِلَّا کُؤُسُ الْمَوْتِ مِنْ اَیْدِی الْمَنُونِ

ای جماعت شما نامه‌ها بمن نوشتید و مرا بسوی خود خواندید و وعده کردید که وفا کنید مرا. اکنون بجانب شما آمده‌ام و میهمان شمایم و مرا قبول نمیکنید و از این گذشته شما جماعت قصد کشتن و ریختن خون مرا دارید. پس اگر با من نمیگروید و ایمان نمیآورید عقب کار خود را گرفته و دست از من بردارید. و اگر این را هم قبول نمیکنید و قصد کشتنم دارید پس واگذارید مرا که بر این آب خوشگوار وارد شده و لبی تر کنم. این آب فرات است که هر ملعونی باو میرسد و از او میآشامد و شما اطفال و کودکان تشنه پیغمبر را از آن ممانعت میکنید:

وحش و طیر این بیابان جمله سیرابند چون شد
من که از آل رسولم تشنه آب زلالم

پس آن سنگدلان در جواب امام مظلوم گفتند که ای حسین تو را راهی ابدا بآب نیست و نیست تو و اصحابت را جز جامهای مرگ از دست اجل.

لَهْفَ نَفْسِی اِذْ غَدَا فَرْداً وَحِیداً مِنْ عَوِینِ
وَ یَرَی اَصْحَابَهُ صَرْعیٰ عَلیٰ ذُلٍّ مُهِینِ
وَ بَنِیهِ ضُرِّجُوا بِالدَّمِ تُلُّوا لِلْجَبِینِ
وَ بَنَاتَ الْخَیْرِ[1] یَنْدُبْنَ بِوَیْلٍ وَ اَنِینِ
وَ عَرَاهُ عَطَشٌ غَشّیٰ کَدُخٍّ لِلْعُیُونِ

ای داد از حسرت و اندوه من از وقتی که آن غریب مظلوم یکه و تنها بی یار و یاور مانده و نظر میکرد و میدید اصحاب خود را که همگی بذلت و خواری بر خاك هلاك افتاده و پسران و فرزندانش را که در خون خود غوطه‌ور گشته و پیشانی بر خاك نهاده‌اند و دختران پیغمبر را که تمامی فریادها بواویلاه و ناله و فغان برآورده. و چنان تشنگی بر خود آن مظلوم دست داده بود که مانند دود پیش چشمش را تیره و تار ساخته.

لَهْفَ نَفْسِی حَرُّ شَمْسٍ وَ حِرَابٍ وَ شُجُونِ
وَ عَجَاجٍ وَ حَرَاكٍ وَ جُرُوحٍ وَ رَنِینِ
وَ اشْتِیَاقٍ لِلِقَاءِ اللهِ وَ الْقَلْبِ الْحَزِینِ
کَمْ بِهِ اَوْقَدَ نَارَ الْعَطَشِ الْمُبْلِی السَّدِینِ
وَ الْعِدیٰ بَیْنَ یَدَیْهِ فِی رَنِینٍ وَ طَنِینِ
لَایُبَالُونَ بِاَسْرٍ وَ بِقَتْلٍ وَ قُتُونِ

ای داد از حسرت و محنت جان من، حرارت آفتاب و میدان جنگ و سوزش غمها و محنتها و گرد و غبار و حرکت بسیار و زخمهای بیشمار و آه و ناله و شوق لقای خدا و دل محزون مبتلا. چقدر افروخت هر یك از اینها در جگر مقدسش آتش تشنگی را که تمام کننده بدن و گدازنده گوشت و پیه تن بود. از یك طرف تشنگی و از طرف دیگر این دشمنان خونخوار همه در هلهله و فریاد و فغان. نه

۱- الْخِذْرِ، خ اصل.

باك از اسیر کردن دارند و نه از کشتن و نه از سوختن.

فَغَدا مُسْتَسْلِماً لِلْمَوْتِ وَ الْوَعْدِ الْيَقِينِ
شَهَرَ السَّيْفَ عَلَى اسْمِ اللهِ وَ الْعَزْمِ الْمَتِينِ
خاضَ فِي لُجَّةِ زَخّارِ الْأَعادِي كَالسَّفِينِ
فَبَدا مَصْقُولُهُ فِيهِمْ كَذِئْبٍ فِي ضَئِينِ
أَوْ سَمُومٍ فِي هَشِيمٍ أَوْ كَنارٍ فِي عُهُونِ
فابادَ الْقَوْمَ حَتَّى اغْتَنَمُوا كُلَّ شُرُونِ

چون دید که پندهایش بر آن سیاهدلان سودی نبخشید و شیرین مواعظش را کسی بمذاق قبول نچشید تن بمرگ داد و دل باجل حتمی نهاد. و بنام خدا و عزم تمام تیغ آتش‌بار از نیام کشید و بر آن روبه‌صفتان حمله‌ور گردید. و همچون کشتیها در آن دریای لشکر فرو رفته برق شمشیر آبدارش در میانشان عیان شد همچون گرگی در گله میش. یا بادی گرم سوزان در گیاه خشك و حشیش و یا چون آتشی که در پشم گیرد. پس چنان جمعیت آن گروه را متفرق ساخت که غنیمت میشمردند بجهت پنهان شدن هر شکافی از زمین و پست و بلندی را.

إِذْ رَأى غُرَّةَ أَسْلافٍ كِرامٍ فِي حَنِينِ
خاطَبُوهُ حَسْبُهُمْ ما لَكَ فِي هٰذَا الرُّجُونِ
قَدْ بَكى مِمّا أَتَوْا ما فِي خَفاءٍ وَ عُلُونِ
حَسْبُهُمْ ما حاوَلُوا مِنْكَ وَ أَبْكَوْا[1] لِلْعُيُونِ
فَتَحَوَّلْ فِي سُرُورٍ وَ نَعِيمٍ مِنْ سُجُونِ
غَمَدَ السَّيْفَ فَأَلْقى نَفْسَهُ غَيْرَ ضَنِينِ

که در این وقت نور رخساره گذشتگان از جد و پدر و برادر بزرگوار خود را مشاهده نمود که بجهت غربتش گریان و در ناله و فغان بودند. و آن مظلوم را خطاب میفرمودند بس است این جماعت را که کردند آنچه خواستند دیگر تو را در ماندن منظور چیست. گریان شدند از آنچه کردند این جماعت ما یری و

۱- بُکاءً، خ‌ل.

ما لایری و آنچه در پنهان و پیداست. بس است این جماعت را آنچه که قصد داشتند از اذیت و آزار تو بجهت گریه چشمها. پس از این زندانهای بلا و محنت قدم در سرمنزل سرور و شادمانی و نعمت بگذار. پس آن مظلوم شمشیر را در نیام کرده خود را بی تأنی و تأمل از اسب بر زمین انداخت.

لَهْفَ نَفْسِي حِينَ إِذْ نُكِّسَ مَخْضُوبَ الْجَبِينِ
فَبِهِ مِنْ كُلِّ أَوْبٍ أَحْدَقُوا مِثْلَ الْجُفُونِ
جاءَهُ الْقَوْمُ فَقالُوا يا أَرِيحُوا ذَا الطَّعِينِ

ای داد از حسرت و محنت من فریاد از حزن و اندوه جان من وقتی که آن غریب مظلوم با پیشانی شکسته بخون خضاب خود از اسب سرنگون شد. و از هر طرف آن بیرحمان مانند مژه گرد آن نور چشم عالم و عالمیان را گرفته و هر کس هر حربه‌ای که داشت بکار میبرد. آن جماعت بدعاقبت بر بالین آن مظلوم آمده و با یکدیگر میگفتند که این کشته زخم‌خورده را براحت بیاندازید و سرش را از بدن جدا سازید.

فَأَتى مِنْهُمْ لَعِينٌ قالَ يا قَوْمِ اشْهَدُونِي
إِنَّنِي أَقْتُلُ مَنْ أَعْلَمُهُ نَجْلَ الْأَمِينِ
فَعَلا مَخْزَنَ عِلْمِ اللهِ وَ النُّورِ الْمُبِينِ
فَغَدا يَضْرِبُ بِالْبَتّارِ مِنْ غَيْرِ حَنِينِ

در این وقت ملعونی از میان آن بدبختان فریاد برآورد که ای جماعت همگی ببینید و شهادت و گواهی دهید که من میکشم آن کسی را که فرزند پیغمبر میدانم. پس قدم جرأت پیش نهاده و بالا رفت بر سینه‌ای که صندوق علم خدا و گنجینه نور ظاهر و هویدا بود. آه واویلاه وامصیبتاه پس آن ظالم بی‌مروت از روی بیرحمی و سنگدلی شروع کرد بزدن شمشیر بر آن گردن مقدس تا آنکه سرش را از پیکرش جدا ساخت.

لَهْفَ نَفْسِي حِينَ شالُوا الرَّأْسَ كَالْبَدْرِ الْمُبِينِ
تَرَكُوا جُثْمانَهُ يُلْفَحُ بِالرَّمْلِ السَّخِينِ

افسوس از حسرت و محنت جان من وقتی که بلند کردند آن سر مقدس را بر بالای نیزه در حالتی که مانند ماه تمام تابان و نماینده و رخشان بود. و انداختند بدن اطهرش را بر روی ریگهای داغ سوزان در حالتی که آفتاب بر آن بدن مقدس میتابید و او را سوخته و بریان میساخت.

نَدَبَ الْمَلْعُونُ قَوْماً اَنْ طِؤُهُ بِالصُّفُونِ
فَأَتَوْا بِالْخَيْلِ رَكْضاً عَنْ يَسارٍ وَ يَمِينِ
خَبَطَتْهُ الْخَيْلُ حَتّىٰ جَعَلَتْهُ كَالطَّحِينِ
مَزَجَتْ تُرْبَةَ اَرْضِ الطَّفِّ مِنْهُ بِالسَّدِينِ
فَغَدَتْ اَذْكىٰ شَذىً مِنْ طِيبِ مِسْكٍ وَ رَقُونِ

ملعون پسر سعد طلبید جماعتی را که بروید و بدن مبارکش را پامال سم اسبان کنید. پس ده نفر حرامزاده اسبهای خود را آوردند و از چپ و راست بر بدن مقدسش تاختند. و آن اسبان چندان گام بر آن بدنهای نازنین زدند که آنها را مانند آرد کردند و ممزوج شد خاك زمین کربلا با گوشت و پوست و خون و پیه آن مظلوم. پس از همین جهت خوشبوتر شد خاك کربلا از مشك و زعفران و هر خوشبوئی غیر از آن.

ثُمَّ شَدُّوا نَحْوَ آلِ الْخَيْرِ وَ الْحَبْلِ الْمَتِينِ
سَلَبُوا مِمّا عَلَيْهِا كانَ مِنْ شَيْءٍ ثَمِينِ
اَحْرَقُوا مِنْهُا خِباءَ الْعِزِّ وَ الْمَجْدِ الْاَثِينِ
حَمَلُوهُنَّ عَلَى الْاَقْتابِ مِنْ غَيْرِ كُدُونِ
ساغِباتٍ ظامِئاتٍ فِي اَنِينٍ وَ حَنِينِ
باكِياتٍ نادِباتٍ لاطِماتٍ لِلْجَبِينِ

پس آن گروه بدآئین بیك‌مرتبه رو کردند بجانب خیام حرم محترم پیغمبر اطهر و حبل المتین دین مبین. و هر چه آن بیکسان در بر داشتند از لباسها و زیورهای قیمتی همه را بغارت بردند و خیمه‌های رفعت و عزت و جلالت و مجدتشان را آتش زدند و سوختند. و آن زنان ماتمزده محنت‌رسیده را بر

قتبهای بی روپوش شتران سوار کردند در حالتی که همه گرسنه و تشنه در گریه و زاری و ناله و بی‌قراری گریه‌کنان ندبه‌کنان و لطمه بر پیشانی و رخساره‌های خود میزدند.

يا لَحُزْنِي اِذْ اَتَتْ بِنْتُ حُسَيْنٍ فِي اَنِينٍ
حَضَنَتْ شِلْوَ اَبِيهٰا وَ هِيَ تَبْكِي مِنْ شُجُونٍ
سَمِعَتْ مِنْ نَحْوِ حُلْقُومِ اَبِيهٰا بِرَنِينٍ

ای داد از حزن و اندوه من از وقتی که سکینه دختر حسین بحالت ناله و زاری وارد قتلگاه شد و بدن چاك چاك پدر بزرگوارش را در بغل گرفت و از غمها و غصه‌های خود گریه میکرد. در این وقت او را اغمائی دست داد و آوازی از جانب گلوی بریده پدر بزرگوارش شنید که میفرمود.

شِيعَتِي مٰا اِنْ شَرِبْتُمْ مٰاءَ عَذْبٍ فَاذْكُرُونِي
اَوْ مَرَرْتُمْ بِغَرِيبٍ اَوْ شَهِيدٍ فَانْدُبُونِي
وَ اَنَا السِّبْطُ الَّذِي مِنْ غَيْرِ جُرْمٍ قَتَلُونِي
وَ بِجُرْدِ الْخَيْلِ بَعْدَ الْقَتْلِ عَمْداً سَحَقُونِي
لَيْتَكُمْ فِي يَوْمِ عاشُورٰا جَمِيعاً تَنْظُرُونِي
كَيْفَ اَسْتَسْقِي لِطِفْلِي ثُمَّ هُمْ لَمْ يَرْحَمُونِي

ای دوستان و شیعیان من هر وقت آب سرد خوشگواری بنوشید یاد از لب تشنه من کنید و چون بغریبی یا شهیدی بگذرید گریه بر غربت و شهادت من نمائید. منم آن پیغمبرزاده‌ای که بی جرم و گناه مرا کشتند و پس از کشتن مرا به سم اسبان عمدا پامال کردند و استخوانهای بدنم را مانند چیزی که در هاون بکوبند نرم کردند و در هم کوفتند. کاش بودید ای شیعیان من در روز عاشورا همگی و میدیدید که چگونه طلب آب از برای طفل شیرخواره خود علی اصغر میکردم و آن جماعت سنگدل بر من رحم نکردند و قطره آبی بطفلم ندادند.

فَاَتَوْهٰا مِنْ عِنٰادٍ رَبَطُوهٰا كَالزَّبُونِ
يٰا لَرُزْءٍ شامِلٍ زَلْزَلَ اَرْكانَ الْحَجُونِ

مٰا لَهُ قَطُّ نَفٰادٌ فِی دُهُورٍ وَ قُرُونٍ
غَیْرُ اَنْ یَخْرُجَ قَهْرُ اللهِ بِالسَّیْفِ الْعَلِینِ
یَطْلُبُ الثّٰارَ بِعَوْنِ اللهِ مَعْ قَلْبٍ اَرُونٍ
عَجَّلَ اللهُ لَهُ الرَّوْحَ بِنَصْرٍ وَ عَوِینٍ

آن معصومه مظلومه با نعش پاره پاره پدر در گفتگو بود که آن بدبختان از دشمنی و عناد خود نزد او آمده و مانند شتر مست او را از نعش پدر جدا کردند. ای داد از محنت و مصیبتی که عالم را فرا گرفته و ستونهای خانه خدا را بلرزه درآورده و بگذشتن روزگار و قرون و اعصار ابدا او را تمام شدن نیست. جز آنکه غضب خداوند قهار و قهر پرورنده جبار با شمشیر کشیده و آشکار از پرده غیب بدر آید و خون جد بزرگوارش را بیاری خدا با دل قوی و بی‌پروا طلب کند. تعجیل کند خدا او را بروح و راحت و فرج و نصرت و یاران و یاوران.

دُونَکُمْ یٰا آلَ طٰهٰ مِنْ قَصِیدٍ ذِی شُجُونٍ
مِنْ کَرِیمٍ عَبْدِکُمْ اَنْشَأَ مَعْ قَلْبٍ حَزِینٍ
اِنَّمٰا کُلُّ کَرِیمٍ یَصِلُ الْعَبْدَ الْمَهِینِ
صِلَتِی تَوْفِیقُ نَشْرِی فَضْلَکُمْ لاٰتَمْنَعُونِی
مُنْیَتِی خِدْمَتُکُمْ فِی کُلِّ عُمْرِی فَاقْبَلُونِی
وَ رَجٰائِی مِنْکُمُ فِی الْحَشْرِ اَنْ لاٰتَتْرُکُونِی
سٰادَتِی مٰا لِی سِوٰاکُمْ مِنْ مَلاذٍ فَارْحَمُونِی
وَ اِلیٰ غَیْرِکُمُ مِنْ جُودِکُمْ لاٰتَکِلُونِی

پس بخطاب بموالی و سادات خود عرض میکند که ای آل محمد پذیرفته و قبول درگاه خود سازید این قصیده غم‌فزای صاحب حزنها و اندوهها را که از بنده خانزاد شما کریم است و او را با دل محزون و دردمند انشاد کرده. همانا هر شخص کریم بنده ذلیل خود را صله میدهد و صله من این است که توفیق نشر فضایل خود را بمن عطا فرمائید و از این موهبت عظمی محرومم نسازید. همه آرزوی من خدمت دولت شماست در تمام عمر پس مرا قبول کرده و از خود

مرانید. و امیدم از شما در قیامت آن است که مرا وانگذارید و فراموش نفرمائید. ای سادات و موالی من مرا بجز از آستانه شما پناهی نیست پس بمن رحم آرید و از جود و کرم مرا بغیر خود وانگذارید.

و منها قصیدة فی الرثی انشأتها مستعجلا:

اَلاٰ یٰا عَیْنُ جُودِی سٰاعِدِینٰا بِدَمْعِکِ فِی مُصٰابِ الْاَطْهَرِینٰا
اَلاٰ یٰا عَیْنُ جُودِی فِی مُصٰابٍ بَکیٰ فِیهِ عَمِیدُ الْمُرْسَلِینٰا
اَلاٰ یٰا عَیْنُ جُودِی فِی مُصٰابٍ عَلَیْهِ بَکیٰ اَمِیرُالْمُؤْمِنِینٰا

ای چشم یاری کن ما را و فرو ریز اشك خود را در مصیبت پاکیزگان از آل محمد. ای چشم گریه کن و فرو ریز اشك خود را در مصیبت و ماتمی که سرور انبیاء و سلسله فرستاده‌شدگان از جانب خدا در او گریسته. ای چشم ببار اشك خود را در مصیبت و محنتی که سید اوصیاء امیرالمؤمنین در او گریسته.

بَکَتْ فِیهِ الْمُخَدَّرَةُ الْبَتُولُ بَکٰاهُ الْمُجْتَبیٰ بِدَمٍ حَزِیناً
بَکَتْ فِیهِ الْاَئِمَّةُ بِالدِّمٰاءِ بَکَتْهُ الْاَنْبِیٰاءُ اَجْمَعُونٰا
بَکَتْ فِیهِ مَلاٰئِکَةُ السَّمٰاءِ وَ اَهْلُ الْاَرْضِ تَبْکِیهِ شُجُوناً
بَکَتْهُ النّٰارُ وَ الْجَنّٰاتُ حُزْناً وَ اَهْلُهُمٰا وَ مٰا فِی النَّشْأَتَیْنٰا

میفرماید ای چشم در این مصیبت مخدره کبری و بتول عذراء فاطمه زهرا گریسته در این مصیبت حسن مجتبی با دل غمناك خون گریسته. در این مصیبت ائمه هدی و پیشوایان اهتدا خون گریستند در این مصیبت همه پیغمبران خدا گریستند. در این مصیبت ملائکه هفت آسمان گریسته در این مصیبت اهل زمین و زمان از روی حزن و اندوه گریستند. در این مصیبت دوزخ و بهشت و اهل آنها و آنچه در دنیا و عقبی است تمامی گریسته.

اَلاٰ یٰا عَیْنُ سُحّی بِالدِّمٰاءِ لِرُزْءِ مُحَمَّدٍ وَ الطّٰاهِرِینٰا
وَسُحّی الدَّمْعَ فِی رُزْءِ الْحُسَیْنِ فَفِیهِ انْهَدَّ رُکْنُ الْعٰالَمِینٰا
تَزَلْزَلَ مِنْهُ اَرْکَانُ السَّمٰاءِ وَ اَرْکَانُ الْجِبٰالِ الشّٰامِخِینٰا

ای چشم بجای اشك خون ببار در مصیبت پیغمبر و آل طیبین طاهرین او. ببار اشك خود را در ماتم سیدالشهداء که در این ماتم رکن وجود عالم و عالمیان منهدم و خراب گشته. و ستونهای آسمان و کوههای بسیار بلند از آن بلرزه درآمده و در تزلزل و اضطراب افتاده.

أَلَمْ تَسْمَعْ رِوايَاتٍ أَتَتْنا وَ أَعْجَبُهَا الَّتِی جاءَتْ إِلَيْنا
سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ قالَ لَمّا أَصابَ الدَّهْرُ ما نالَ الْحُسَيْنا
وَ حَجَّ النّاسُ عاماً بَعْدُ صِرْتُ إِلىٰ مَوْلایَ زَيْنِ الْعابِدِينا
فَقُلْتُ لَهُ دَنَتْ أَيّامُ حَجٍّ فَأَمْرُكَ قالَ حُجّ فِی النّاسِكِينا

آیا روایت و اخباری را که بما رسیده نشنیده‌ای و عجبتر از همه آنها را که بما منتهی شده ندیده‌ای. و آن روایت سعید بن مسیب است که میگوید همینکه روزگار وارد آورد بر مولایم حسین محنتها و مصیبتهائی را که بآن بزرگوار رسید و یك سال بعد از آن مردم حج خانه خدا میکردند من بخدمت مولایم سید ساجدین امام زین‌العابدین مشرف شده و عرض کردم ای مولای من ایام حج نزدیك شده و امر امر تو است هر چه فرمائی همان کنم فرمود تو هم با حج کنندگان حج کن.

فَسِرْتُ وَ نَحْنُ بَيْنا فِی طَوافٍ إِذاً نَغْلٌ وَ قَدْ فَقَدَ الْيَدَيْنا
بِوَجْهٍ مُظْلِمٍ كَاللَّيْلِ لَوْناً بِسِتْرِ الْبَيْتِ مُلْتَجِئٌ حَزِيناً
يَقُولُ أَيا إِلٰهَ الْبَيْتِ غَفْراً وَ لَسْتَ بِغافِرٍ ذَنْبِی يَقِيناً
وَ لَوْ شَفَعَتْ مَلائِكَةُ السَّماءِ وَ خَلْقُ الْأَرْضِ عِنْدَكَ شافِعِينا

پس رفتم بحج و در آن اثنا که همه ما مشغول طواف بودیم ناگاه حرامزاده‌ای را دیدم که دو دستش بریده با روی سیاه که در تاریکی چون شب تار است و پیرده کعبه پناه برده و با حزن و اندوه خود بآن درآویخته و میگوید ای خداوند خانه بیامرز مرا و بیقین که نخواهی آمرزید گناهم را اگر چه ملائکه هفت آسمان شفاعت کنند و تمامی خلق زمین و زمان نزد تو شفیع من شوند.

فَأَشْغَلَنِی وَ أَشْغَلَ مَنْ يَطُوفُ فَجِئْناهُ جَمِيعاً سائِلِينا

فَقُلْتُ وَ لَيْسَ إِبْلِيسُ اللَّعِينُ لِيَيْأَسَ رَوْحَ رَبِّ الْعالَمِينا
فَيا وَيْلاكَ ما أَذْنَبْتَ حَتّىٰ يَئِسْتَ جِوارَ خَيْرِ الرّاحِمِينا
فَخَبِّرْنا بِشَأْنِكَ قالَ إِنِّی أَنَا الْجُمّالُ كارَيْتُ الْحُسَيْنا

سعید میگوید همینکه او را دیدیم من و کسان دیگر را که در طواف بودند بخود مشغول کرد و از اعمال حج بازداشت پس همگی ماها نزد او بپرسش آمدیم. پس گفتم باو که ای بدبخت ابلیس لعین با آن همه معصیت از رحمت پرورنده عالمیان چنین نیست که مأیوس شده باشد پس وای بر تو چه گناه کرده‌ای که چنین از گذشت خداوند ارحم الراحمین مأیوس و ناامید شده‌ای. خبر ده ما را بحال خود حرامزاده گفت منم جمال که شتران خود را کرایه دادم بحسین علیه السلام.

رَأَيْتُ عَلَيْهِ سِرْوالاً وَ فِيهِ رَأَيْتُ بِكَفَّةٍ تَغْشَى الْعُيُونا
تَمَنَّيْتُ لِخُبْثِی أَنَّها لِی وَ ذا قَدْ كانَ فِی قَلْبِی ضَمِيناً
إِلىٰ أَنْ قَتَلُوهُ دَفَنْتُ نَفْسِی بِغَوْرٍ أَخْتَفِی عَنْهُمْ كَمِيناً

روزی در اثنای سفر آن سرور را دیدم که شلواری پوشیده و در آن شلوار بندی را دیدم که چشمها را نورش تیره و خیره میسازد. و از خباثت خود آرزو کردم که کاش این بند از آن من بود و این مطلب در دلم پنهان بود. تا آنکه آن بزرگوار را شهید کردند من خود را در گودی پنهان کردم که از چشم لشکریان مخفی بمانم و همچنان در کمین بودم.

إِلىٰ أَنْ جَنَّ لَيْلٌ قُمْتُ أَمْشِی إِذاً نُورٌ أَضاءَ بِهِ الْعُيُونا
إِذاً أَشْلاءُ قَتْلاهُمْ بِعَرْضِ الْـــفَيافِی كَالنُّجُومِ مُفَرَّقِينا
ذَكَرْتُ لِشِقْوَتِی لَيْلاً مُناوَ فَصِرْتُ أُصَفِّحُ الْقَتْلىٰ فَبَيْنا
إِذاً[1] شِلْوٌ بِلا رَأْسٍ كَبَدْرٍ عَلَى الْعَفْراءِ مَخْضُوبَ الْعِضِينا

تا آنکه شب تیره و تار شد برخاسته راه میرفتم و گردش میکردم که در این وقت

۱- بَدا، خ اصل.

نوری را دیدم که مشرق و مغرب عالم را روشن کرده. چون نیك نظر کردم دیدم بدنهای پاره پاره این شهیدان است که در پهنا دشت بیابان مانند ستارگان درخشان پراکنده و متفرق شده‌اند. از بدبختی و بدنفسی خود در آن شب بیاد آرزوی خود یعنی بند شلوار آمدم پس بنای جستجو و تفحص را در میان کشتگان نهادم پس در همین اثنا که مشغول تفحص و تجسس بودم. ناگاه بدن پاره پاره بی سری را دیدم که مانند ماه تابان بر خاك افتاده در حالتی که همه اعضاء و جوارحش بخون بدنش خضاب گشته.

فَقُلْتُ وَ خالِقِی هٰذا حُسَیْنٌ اِذاً سِرْوالُهُ مِمّا بَقینا
اِذاً فیهِ الَّتی کانَتْ مُناىَ فَصِرْتُ اَحُلُّ مِنْهَا الْعَقْدَ حِیناً
اِذاً اَلْقیٰ یَداً مِنْهُ عَلَیْها فَلَمْ اَقْدِرْ عَلَیْها اَنْ اُبینا

با خود گفتم بخدا قسم که این حسین است ناگاه دیدم که از جمله لباسهای او که باقی مانده و بغارت نرفته است شلوار است. چون نظر کردم دیدم در آن شلوار است همان بندی که آرزویش را داشتم پس یك وقتی شروع کردم بگشودن گره‌های بند شلوار آن مظلوم. دست خود را بر آن بند انداخت هر چه قوت کردم نتوانستم آن دست را از بند دور کنم.

دَعَتْنِی النَّفْسُ اَنْ آتِی عَلَیْها بِشَیْءٍ قاطِعٍ خُبْثاً وَ رَیْناً
فَقُمْتُ اَدُورُ فِی الْمَیْدانِ شَیْئاً اِذاً سَیْفٌ فَجِئْتُ بِهِ الْاَمینا
فَصِرْتُ اَجُذُّ شَیْئاً بَعْدَ شَیْءٍ فَفَصَّلْتُ مِنَ الزَّنْدِ الْیَمینا

بدبختی و خباثت نفس مرا بآن واداشت که یك چیزی بیاورم و دستش را قطع کنم. برخاسته و قدری در آن میدان گردش کردم ناگاه شمشیری یافتم او را برداشته و بر سر نعش آن امین اسرار خدا و مخزن انوار هدی آوردم. و شروع کردم خورده خورده ببریدن آن دست تا آنکه دست راستش را از بند جدا کردم.

فَلَمّا عُدْتُ مِنْ خُبْثِی اِلَیْهِ اِذاً بِیَسارِهِ فَعَلَتْهُ هَوْناً
فَقَطَّعْتُ الْیَسارَ فَوَیْلَ نَفْسی لِاَنّی مَاارْعَوَیْتُ بِما رَاَیْنا

پس چون دست راستش را قطع کردم از خباثت خود باز به بند شلوار پرداخته که او را بیرون آورده و دربیرم که در این وقت آن مظلوم دست چپش را بآرامی بالای شلوار نهاد و بند را محکم گرفت. پس دست چپش را هم قطع کردم ای وای بر من که از آنچه دیدم از معجزه آن سرور متنبه نشده و بر خود نترسیدم.

اِذاً بِالْاَرْضِ تَرْجُفُ کَالْبِحارِ وَ تَهْتَزُّ السَّماءُ بِهِ شُجُوناً
وَ غُلْغُلَةٌ بَدَتْ فِی الْجَوِّ فیها بُکاءُ ذُو عَوِیلٍ ذُو اَنینا
اِذاً صَوْتٌ یُنادِی وا غَریباهْ وَ وا مَقْتُولَیاهُ وَ وا حُسَیْنا
اَهُمْ قَتَلُوکَ عَنْ ظُلْمٍ وَ غَشْمٍ وَ هُمْ مَنَعُوکَ مِنْ شُرْبِ الْمَعینا
اَماعَرَفُوا مَشایِخَکَ الْکِبارا اَباحَسَنٍ وَ جَدَّکَ الاطْهَرَیْنا

میگوید ناگاه از این عمل شنیع من زمین مانند دریاها بلرزه درآمد و از حزن و اندوه هفت آسمان بآن در تزلزل و اضطراب افتاد. و در فضای هوا غلغله و شورشی پیدا شد که در آن گریه و فغان و ناله و خروشی هویدا. و در میان زمین و آسمان صدائی بلند بود که واغریباه وامظلوماه ای کشته بخون آغشته من ای حسین من ای نور هر دو عین من. آیا این جماعت تو را بظلم و ستم کشتند و از آشامیدن آب فرات تو را منع کردند. مگر نشناختند بزرگان بلندمرتبه و مکان تو را مگر نشناختند پدرت علی و جدّت پیغمبر اطهر را.

فَلَمّا شُفْتُ ذٰلِكَ خِفْتُ خَوْفاً صَعِقْتُ مِنْهُ لااَرْجُو عَوِیناً
رَمَیْتُ بِجُثَّتِی فِی الْغَوْرِ خَوْفاً اِذاً بِثَلٰثَةٍ جاؤُا وَ بَیْنا
اَتَتْ شَخْصٌ مُکَرَّمَةٌ وَ تَبْکِی وَ تَنْدُبُ قَدْ اَمَضَّتْهَا الشُّجُونا

همینکه این غوغا را مشاهده کردم چنان ترسیده و بر خود لرزیدم که از آن بیهوش و مدهوش شدم و دیگر امید یار و مددکاری از برای خود نکرده و خود را از ترس در گودی انداختم ناگاه دیدم که سه نفر آمدند و در میانه زنی بزرگ‌مرتبه آمد و گریه و زاری و نوحه و بی‌قراری مینمود و او را حزنها و اندوهها گداخته و لاغر و رنجور ساخته بود و میفرمود:

اَلا یا نُورَ عَیْنِی یا حُسَیْنا فَمَنْ قَطَعَ الْیَسارَ مَعَ الْیَمینا
عَفیراً بِالتُّرابِ بِغَیْرِ رَأْسٍ خَضیبَ النَّحْرِ مَتْلُولَ الْجَبینا
فَمَنْ اَوْصَیْتَ بَعْدَکَ بِالْیَتامیٰ وَ مَنْ لِسُکَیْنَةَ حِصْناً حَصینا
وَ مَنْ لِلثّاکِلاتِ وَ لِلضِّیاعِ لَقَدْ ضَجُّوا بِأَیْدِی الْکافِرینا
یَعِزُّ عَلَیَّ اَنْ اَلْقاکَ مُلْقیً بِلا غُسْلٍ وَ لا کَفْنٍ رَهیناً

میفرمود ای نور دیده من ای حسین که دست چپ و راست تو را قطع کرده و بریده. بدین حالت که بی سر در خاك طپیده‌ای با گلوی بخون رنگین و صورت بر خاك نهاده تو. پس بگو که بعد از خود بکه وصیت این یتیمان را کردی و پس از تو که پشت و پناه دخترت سکینه است. که پرستار و غمخوار این زنان داغ‌دیده ماتم‌دار و دختران بیکس تو است که در دست این کافران گرفتار شده و فریاد و فغان دارند. مادر بسیار دشوار است بر من که تو را بی غسل و کفن بر روی خاکها افتاده بینم و بر این ریگهای داغ سر نهاده.

اَیا رُوحی لَقَدْ طَوَّلْتَ حُزْنی لِقَتْلِكَ یا ابْنَ خَیْرِ الْعالَمینا
لِمَقْتَلِهِ بَکَتْ اَمْلاكُ رَبّی وَ حُورُ الْعینِ تَبْکی وَ الْأَمینا
لَقَدْ اَوْرَثْتَنی حُزْناً طَویلاً عَلیٰ طُولِ اللَّیالی وَ السِّنینا
فَآهِ لِما جَریٰ بِكَ یا حَبیبی نِساؤُكَ حاسِراتٌ مُجْوَرینا
فَنُوحُوا وَ انْدُبُوا مَوْلیً قَتیلاً حَبیبَ رَسُولِ رَبِّ الْعالَمینا

میفرمود ای روح روان من همانا حزن و اندوه مرا بجهت کشته شدن خود طولانی کردی ای پسر بهترین اهل جهان. ای کسی که بکشته شدنش ملائکه پرورنده من گریان شده و حور العین و جبرئیل امین همه در آه و فغان. فرزند مرا حزن و اندوه بسیار در طول مدت شبها و روزها و سالهای روزگار در دل نهادی. آه آه از آنچه بر تو وارد شد ای دوست دلبند من زنان و خواهران و دختران تو همه حسرت‌زده و محنت‌رسیده و پرده حرمتشان دریده شده است. پس نوحه و ندبه کنید ای مردم بر سید و مولای کشته‌ای که محبوب تن و جان رسول

خداوند عالمیان بود.

قَدِ انْسَدَّ الْقَضاءُ مِنْ رِجالٍ کَآمْلاكٍ وُقُوفاً اَجْمَعینا
اِذاً شَخْصٌ یُنادی وا حُسَیْنا وَ وا اِبْناهُ یا خَیْرَ الْبَنینا
فِداؤُكَ جَدُّكَ وَ اَبُوكَ خَیْرٌ اَخُوكَ ثُمَّ اُمُّكَ الْأَطْهَرَینا

جمال ملعون میگوید که همینکه نوحه گری فاطمه زهرا صلوات الله علیها تمام شد دیدم که فضای آسمان از مردانی چند که مانند ملائکه و فرشتگان بودند پر شد و همگی در مقام خود ایستاده بودند. در این وقت شخصی را مشاهده کردم که فریاد واولداه و واحسینا برآورده بود و میفرمود ای پسر ای بهتر فرزندان عالم فدای تو باد جد و پدر و برادر و مادرت که پاکیزگان اهل جهانند.

اِذاً شِلْوُ الْحُسَیْنِ صارَ حَیّاً فَکالَمَهُمْ کَلامَ الْمُشْتَکینا
فَخاطَبَهُمْ وَ حَیّاهُمْ سَلاماً وَ قالَ وَ دَمْعُهُ یَجْری شُجُوناً
اَیا جَدّاهُ قَدْ قَتَلُوا رِجالی اَیا جَدّاهُ قَدْ وَأَدُوا الْبَنینا
اَیا جَدّاهُ قَدْ نَهَبُوا رِحالی اَیا جَدّاهُ قَدْ ذَبَحُوا الْعَوینا
یَعِزُّ عَلَیْكَ یا جَدّاهُ حالی وَ ما فَعَلَتْ بِجَمْعِی الْکافِرُونا

میگوید در این وقت دیدم که بدن پاره پاره حسین زنده شد و بسخنان چند با آن بزرگواران که مانند کلام اهل شکوه بود مکالمه نمود. پس از آن خطاب بآن بزرگواران تحیه و سلام گفت و از حزن و اندوه خود اشکش جاری و روان بود و عرض میکرد ای جد بزرگوار کشتند مردان مرا و هلاك کردند فرزندان و کودکان مرا. ای جد بزرگوار بغارت بردند اموال مرا ای جد بزرگوار سر بریدند یاران و یاوران مرا. ای جد بزرگوار بسیار سخت و دشوار است بر تو این حالت من و آنچه را که این کافران بی‌حیا و ستمکاران پرجفا بکسان و خویشان من بجا آوردند.

اِذاً جاؤُا وَ قَدْ جَلَسُوا لَدَیْهِ فَیَبْکُونَ بُکاءَ الْفاقِدینا
وَ فاطِمُ مِنْهُمُ قالَتْ بِحُزْنٍ تَریٰ یا خَیْرَ فِعْلَ الظّالِمینا

تَرىٰ اَفْعالَ اُمَّتِكَ الْكِفارِ بِوُلْدِی یا اَمِینَ الْعالَمِینا
اَتَاْذَنُ یا اَبَهْ فِی خَضْبِ وَجْهِی بِمُهْجَتِهِ فَخَضَّبَتِ الْجَبِینا
وَ قامُوا یَمْسَحُونَ بِهِ صُدُوراً وَ نَحْراً مِنْهُمُ کِلْتا الْیَدَیْنا

پس همه آن مردان آمدند و نزد او نشستند و مانند کسانی که کسان و خویشان خود را گم کرده میگریستند. و از میانشان فاطمه زهرا پیش آمده و بحزن و اندوه عرض کرد ای پدر ای سرور و مهتر جهانیان آیا میبینی آنچه را که ظالمان و ستمکاران بجا آورده‌اند. آیا میبینی آنچه را که امت بدکردار تو و این کافران اشرار بفرزندم حسین کرده‌اند ای امیر خلق خدا. ای پدر آیا رخصت میدهی که رو و موی خود را بخون فرزندم حسین رنگین کنم چون اذن یافت سر و روی خود را بخون خضاب فرموده و آن مردان هم برخاستند و سینه‌ها و گلوها و هر دو دست خود را ببدن مقدسش مالیده و خود را بخونش رنگین نمودند.

فَقامَتْ فاطِمُ تَبْکِیهِ حُزْناً وَ تَنْدُبُهُ وَ تَرْثِی یا حُسَیْنا
بُنَیَّ مَنِ الَّذِی قَطَعَ الْیَدَیْنِ وَ فَصَّلَ رَأْسَکَ الْبَدْرَ الْمُبِینا
وَ مَنْ ذا رَضَّ صَدْرَکَ یا فُؤادِی وَ اَیْتَمَ ذِی الْبَناتَ مَعَ الْبَنِینا

پس برخاست فاطمه زهرا و بحزن و اندوه خود گریان و نالان بود و مرثیه‌خوانی مینمود و میفرمود ای حسین ای پسرك من کدام ظالم بی‌مروت دست تو را از تن جدا ساخته و کدام سنگدل جفاپیشه سر مقدست را که مانند ماه تابان است از بدن جدا کرده. کدام بی‌مروت سینه تو را چنین خورد نموده و در هم شکسته ای دل و جان و روح روان من کدام ظالم بی‌رحم این کودکان و پسران و دختران تو را یتیم کرده.

وَ قامَ مُحَمَّدٌ یَبْکِیهِ حُزْناً وَ یَنْدُبُهُ یَقُولُ یا حُسَیْنا
یَعِزُّ عَلَیَّ اَنْ اَلْقاکَ مَیْتاً مُبانَ الرَّأْسِ مَثْلُولَ الْجَبِینا
وَ دامِی النَّحْرِ مَکْبُوباً لِوَجْهِ وَ قَدْ قَطَعُوا شِمالَکَ وَ الْیَمِینا

و پس از آن معصومه مظلومه پدر بزرگوارش پیغمبر برخاست و در کمال حزن

و اندوه گریان و ندبه‌کنان بود و میفرمود ای نور دیده حسین بسیار دشوار است بر من که تو را مرده و بی سر و بر خاك افتاده بینم و با گلوی پر خون و برو درافتاده و سرنگون مشاهده نمایم و حال آنکه دست راست و چپت را قطع کرده و بریده‌اند.

بُنَیَّ مَنِ الَّذِی قَطَعَ الْیَدَیْنِ فَحَدِّثْنِی فَمَنْ ذاکَ اللَّعِینا
فَحَدَّثَهُ فَقالَ ذاکَ جَدِّی اَشارَ اِلَیَّ فَانْقَطَعَ الْوَتِینا
فَجاءَ اِلَیَّ خَیْرُ الرُّسْلِ هَوْناً فَاَنْبَنِی اَشَرَّ الْکافِرِینا
قَطَعْتَ یَداً تُقَبِّلُهُ لِعُظْمِ مَلائِکَةُ الْاِلهِ اَجْمَعِینا
اَلَمْ یَکُ کافِیاً ما شافَ مِنْهُمْ مِنَ الْقَتْلِ وَ اَسْرِ الْاَطْهَرِینا

فرمود ای پسرك من کدام بدبخت بود آنکه دستهای تو را بریده مرا خبر ده که کدام ملعون است آن. پس عرض کرد ای جد بزرگوار این ملعون و اشاره بمن نمود پس بند دل من از ترس گسیخت. در این وقت سرور انبیا محمد مصطفی آهسته آهسته بجانب من آمد پس مرا سرزنش بسیار نموده و فرمود ای بدتر از همه کفار. بریدی دستی را که بجهت بزرگی و شرف تمامی ملائکه خدا بر او بوسه دادند. ای بدبخت کفایت نکرد فرزندم حسین را آنچه از این جماعت مشاهده نمود از کشتن و اسیری اهل و عیال.

فَیَحْشُرُکَ الْاِلهُ مَعَ الْکِفارِ وَ یَقْطَعُ مِنْکَ هاتَیْنِ الْیَدَیْنا
فَماتَمَّ الدُّعاءُ فَصِرْتُ فَوْراً کَما اَنْتُمْ بِاَعْضائِی تَرَوْنا

جمال ملعون میگوید پس آن بزرگوار نفرین کرد مرا و فرمود خدا محشور کند تو را با کافران و قطع کند از تو این دو دست تو را. همینکه نفرین آن سرور تمام شد فی الفور بدین حالت شدم که اکنون اعضا و اجزای مرا مشاهده میکنید.

وَ یا قَلْبُ احْتَرِقْ مِمّا اَتانا عَنِ السَّبْیِ الْکِرامِ قافِلِینا
فَقَدْ رُوِیَتْ لَنَا الْاَخْبارُ لَمّا قَفَلْنَ نِساؤُهُمْ فِی الرّاجِعِینا
تَقَدَّمَ اُمُّ کُلْثُومٍ تَنُوحُ وَ تَنْدُبُ اَهْلَهَا فِی النّائِحِینا

فَقالَتْ حِينَ لاحَتْ لِلْعُيُونِ مَدِينَةُ جَدِّها فِی الْمُنْدِپِينا[1]

میفرماید ای دل آتش بگیر و بسوز از آنچه بما رسیده است از اسیران آل‌محمد در وقت برگشتن ایشان از سفر اسیری. همانا روایت شده است اخباری چند از برای ما که چون زنان ماتمزده ایشان برگشتند از سفر شام در میان قافله بازآیندگان ام کلثوم خاتون پیش آمد و نوحه و ندبه مینمود از برای کشتگان و شهیدان خود در میان نوحه گران. و همینکه سیاهی مدینه جدش پیش چشمهایش نمایان شد در میان نوحه گران و مرثیه‌خوانان بدین نمط نوحه‌سرائی میفرمود.

مَدِينَةَ جَدِّنا لاتَقْبَلِينا فَبِالْحَسَراتِ وَ الْأَحْزانِ جِينا
أَلا فَاخْبِرْ رَسُولَ اللهِ عَنّا بِأَنّا قَدْ فُجِعْنا فِی أَبِينا
وَ اَنَّ رِجالَنا بِالطَّفِّ صَرْعیٰ بِلا رُوسٍ وَ قَدْ ذَبَحُوا الْبَنِينا
وَ اَخْبِرْ جَدَّنا اَنّا أُسِرْنا وَ بَعْدَ الْأَسْرِ يا جَدّا سُبِينا

میفرمود ای مدینه جد ما ما را بخود راه مده چرا که بحسرتها و اندوهها و محنتها بسوی تو آمده‌ایم. خبر کن رسول خدا را از جانب ما که ما در مصیبت پدر خود علی دردمند و محنت‌زده شدیم. و اکنون مردان ما در زمین کربلا بی سر بر خاك هلاك افتاده و فرزندان و جوانان ما را دشمنان سر بریدند. و خبر ده جد ما را که ما گرفتار و دستگیر شدیم ای جد بزرگوار و پس از آن اسیر گشتیم.

وَ رَهْطُكَ يا رَسُولَ اللهِ اَضْحَوْا عَرايا بِالطُّفُوفِ مُسَلَّبِينا[2]
فَلَوْ نَظَرَتْ عُيُونُكَ لِلْأُسارىٰ عَلَى اقْتابِ الْجِمالِ مُحَمَّلِينا
رَسُولَ اللهِ بَعْدَ الصَّوْنِ صارَتْ عُيُونُ النّاسِ ناظِرَةً اِلَيْنا
وَ كُنْتَ تَحُوطُنا حَتّىٰ تَوَلَّتْ عُيُونُكَ ثارَتِ الْأَعْدا عَلَيْنا

میفرمود بجدم پیغمبر عرض کن یا رسول الله خویشان و عشیره تو همه در زمین

۱- الْمُنْشِدِينا، خ اصل.
۲- (بیت زیر در نسخه اصل موجود است اما از ترجمه افتاده):
وَ قَدْ ذَبَحُوا الْحُسَيْنَ وَ لَمْ يُراعُوا جَنابَكَ يا رَسُولَ اللهِ فِينا

کربلا برهنه در برابر آفتاب گرم افتاده و جامه‌های ایشان بغارت رفته است. ای جد بزرگوار کاش بودی و میدید چشمهای تو زنان و دختران اسیر خود را که ایشان را بالای قتبهای شتران نشانیده بودند. یا رسول الله بعد از آنهمه نگاهداری و حفظ کردن تو ما را چنان شدیم که چشمهای مردم از هر طرف بسوی ما مینگریست و بی‌شرمان کوفه و شام بی‌پرده ما را تماشا میکردند. یا رسول الله تو در بودن خود ما را نگاهداری میفرمودی تا آنکه بظاهر از ما چشم پوشیدی پس دشمنان و یاغیان از امت تو بر ما تاختند و کردند آنچه خواستند.

أَفاطِمُ لَوْ نَظَرْتِ اِلَى السَّبايا بَناتِكِ فِی الْبِلادِ مُشَتَّتِينا
أَفاطِمُ لَوْ نَظَرْتِ اِلَى الْحُيارىٰ وَ لَوْ اَبْصَرْتِ زَيْنَ الْعابِدِينا
أَفاطِمُ لَوْ رَأَيْتِينا سُهارىٰ وَ مِنْ سَهَرِ اللَّيالِی قَدْ عَمِينا
أَفاطِمُ ما لَقِيتِی مِنْ عِداكِ وَ لا قِيراطَ مِمّا قَدْ لَقِينا
فَلَوْ دامَتْ حَيوتُكِ لَمْ تَزالِی اِلىٰ يَوْمِ الْقِيمَةِ تَنْدُبِينا

پس از آن رو را بقبر مادرش فاطمه نمود و عرض میکرد ای فاطمه کاش بودی و نظر میکردی بدختران اسیر خود که در اطراف شهرها متفرق و پراکنده شده بودند. ای فاطمه کاش بودی و نظر مینمودی بسوی اولاد خود که همه حیران و سرگردان و بیکس و بی‌فریادرس شده بودند ای کاش بودی و میدیدی فرزند علیل بیمارت سید ساجدین امام زین‌العابدین را. ای فاطمه کاش بودی و میدیدی ما را که تمامی شبها را بیدار بودیم و از بیدارخوابی شبها نزدیك بود که کور شویم. ای مادر فاطمه آنچه که از دشمنان دیدی و از دستشان کشیدی بقدر ده یك و قیراط آن نبود که ما کشیدیم و بآن رسیدیم. ای مادر فاطمه اگر زندگانی تو در دنیا دائمی بود پیوسته تا قیامت بر ما گریه و زاری و ناله و بی‌قراری مینمودی.

وَ عَرِّجْ بِالْبَقِيعِ وَ قِفْ وَ نادِ اَلِابْنَ حَبِيبِ رَبِّ الْعالَمِينا
وَ قُلْ يا عَمُّ يَا الْحَسَنُ الْمُزَكّىٰ عِيالُ اَخِيكَ اَضْحَوْا ضائِعِينا

اَیا عَمّاهُ اِنَّ اَخاکَ اَضحیٰ بَعیداً عَنکَ بِالرَّمضا رَهینا
بِلا رَأسٍ تَنُوحُ عَلَیهِ جَهراً طُیُورٌ وَ الوُحُوشُ المُوحَشینا

پس رو را بفرزند برادر عرض کرد رو کن ای فرزند حبیب خدا محمد مصطفی بجانب بقیع و فریاد کن و بگو ای عم بزرگوار ای حسن مجتبی و پاکیزه از هر آلایش و مبرا اهل و عیال برادرت حسین بی غمگسار و بی پرستار ماندند. ای عم بزرگوار برادرت حسین در بیابانی دور از تو و کسان بروی ریگهای گرم سوزان در خاك سپرده شد و سر در تن نداشت و مرغان هوا و وحشیان صحرا آشکار بر او نوحه‌سرائی میکردند.

وَ لَو عایَنتَ یا مَولایَ ساقُوا حَریماً لایَجِدنَ لَها مُعیناً
عَلیٰ مَتنِ النِّیاقِ بِلا وِطاءٍ وَ شاهَدتَ العِیالَ مُکَشَّفینا

کاش بودی ای عم بزرگوار و مشاهده مینمودی ای مولای تاجدار من که میکشیدند آن حرم محترمی را که ابدا برای خود یاور و معین نمی‌دیدند. همگی بر پشت شتران بر قتبهای بی روپوش نشسته بودند و میدیدی این اهل و عیال را که همه با روهای گشوده و سرهای باز بی پرده و حجاب بودند.

مَدینَةَ جَدِّنا لاتَقبَلینا فَبِالحَسَراتِ وَ الأَحزانِ جینا
خَرَجنا مِنکِ بِالأَهلینَ جَمعاً رَجَعنا لا رِجالَ وَ لا بَنینا
وَ کُنّا فِی الخُرُوجِ بِجَمعِ شَملٍ رَجَعنا حاسِرینَ مُسَلَّبینا
وَ کُنّا فِی اَمانِ اللهِ جَهراً رَجَعنا بِالقَطیعَةِ خائِفینا
وَ مَولانَا الحُسَینُ لَنا أَنیسٌ رَجَعنا وَ الحُسَینُ بِهِ رَهیناً

میفرمود ای مدینه جد ما ما را بخود راه مده چرا که همه با حسرتها و محنتها و اندوهها و حزنها بجانب تو آمده‌ایم. ای مدینه روزی که از تو بیرون رفتیم با جمعیت خویشان و فرزندان بودیم اکنون که برگشتیم نه مردان ما مانده و نه فرزندان ما. هنگام بیرون رفتن با جمعیت خاطر و اسباب حاضر بودیم اکنون که برگشتیم همه حسرت‌زده و محنت‌رسیده و برهنه و عریانیم. ای مدینه جد ما

آن روز همه در امن و امان خدا و پیدا و برملا رفتیم و اکنون که برگشته‌ایم همه ترسان و هراسان و رانده خویشانیم. در آن روز آقای ما حسین انیس و مونس ما بود اکنون که برگشته‌ایم مولای ما حسین در زمین کربلا مانده و سپرده خاك ابتلا گشته.

فَنَحنُ الضّائِعاتُ بِلا کَفیلٍ وَ نَحنُ النّائِحاتُ عَلیٰ أَخینا
وَ نَحنُ السّائِراتُ عَلَی المَطایا نُشالُ عَلیٰ جِمالِ المُبغِضینا
وَ نَحنُ بَناتُ یٰس وَ طٰهٰ وَ نَحنُ الباکِیاتُ عَلیٰ أَبینا
وَ نَحنُ الطّاهِراتُ بِلا خَفاءٍ وَ نَحنُ المُخلَصُونَ المُصطَفَونا
وَ نَحنُ الصّابِراتُ عَلَی البَلایا وَ نَحنُ الصّادِقُونَ النّاصِحُونا

پس مائیم که بیکس و گرفتار و بی مونس و غمخواریم و مائیم جماعت نوحه‌گران بر برادر خود با ناله و فغان. و مائیم که بر پشت شتران در اطراف بیابان میگردیم و بر شتران دشمنان نشستگانیم. و مائیم فرزندان یس و طه و دختران پیغمبر خدا مائیم که هنوز بر پدر خود گریانیم. مائیم عترت طاهره پیغمبر که پوشیده و پنهان نیست مائیم خالص‌شدگان از برای خدا و برگزیدگان از جمله ماسوی. مائیم صبرکنندگان بر تمامی بلاها و مائیم راست گویندگان در دین و اهل وفا و صفا.

اَلا یا جَدَّنا قَتَلُوا حُسَیناً وَ لَم یَرعَوا جَنابَ اللهِ فینا
اَلا یا جَدَّنا بَلَغَت عِدانا مُناها وَ اشتَفَی الأَعداءُ فینا
لَقَد هَتَکُوا النِّساءَ وَ حَمَّلُوها عَلَی الأَقتابِ قَهراً أَجمَعینا

پس رو را بجدش پیغمبر کرده عرض کرد ای جد بزرگوار حسینت را کشتند و مراعات نکردند درباره ما حق تو را که آستان رفعت و جلال حضرت ذی الجلال بودی. ای جد بزرگوار دشمنان بآرزوی خود رسیدند و شفای دردها و غیظهای خود را درباره ما دادند. ای جد بزرگوار پردگیان عصمت تو را پرده حرمت دریدند و تمامی زنان را بعنف و خواری بر قتبهای شتران نشانیدند.

وَ زَيْنَبُ اَخْرَجُوهَا مِنْ خِبَاهَا وَ فَاطِمُ وَالِهُ تُبْدِي الْأَنِينَا
سُكَيْنَةُ تَشْتَكِي مِنْ حَرِّ وَجْدٍ تُنَادِي الْغَوْثَ رَبَّ الْعَالَمِينَا
وَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ بِقَيْدِ ذُلٍّ وَ رَامُوا قَتْلَهُ اَهْلُ الْخَوُّنَا

ای جد بزرگوار دخترت زینب را از خیمه‌اش بیرون کردند و فاطمه دختر حسین حیران و سرگردان و فریاد و فغان برآورده بود. و سکینه از سوزش حزن و اندوه در شکایت بود و فریاد میکرد که ای پرورنده جهانیان و ای فریادرس درماندگان بفریاد ما بیکسان برس. و فرزند علیل بیمارت سید ساجدین در غل و زنجیر و قید مذلت و خواری گرفتار بود و چندین دفعه آن جماعت خیانتکار قصد کشتنش را کردند و ظفر نیافتند.

فَبَعْدَهُمُ عَلَى الدُّنْيَا تُرَابُ فَكَأْسَ الْمَوْتِ فِيهَا قَدْ سُقِينَا
وَ هٰذِي قِصَّتِي مَعْ شَرْحِ حَالِي اَلَا يَا سَامِعُونَ ابْكُوا عَلَيْنَا

میفرماید پس بعد از حسین و یاران و یاوران او خاك بر سر دنیا و زندگانی آن چرا که تمامی ما ذریه پیغمبر در آن جام اجل را درکشیده و هر گونه محنت و مصیبت را دیدیم. و این است قصه و شرح حال من ای شنوندگان گریه کنید بر ما و ناله و فغان کنید در ماتم ما.

فَيَا آلَ النَّبِيِّ لِأَيِّ رُزْءٍ لَكُمْ نَرْثِي وَ نَبْكِي مُعْلِنِينَا
اَقَلُّ مُصَابِكُمْ يَدَرُ الْجِبَالَ مُدَكْدَكَةً وَ يُوهِي الْعَالَمِينَا
كَرِيمُ عَبْدُكُمْ رِقٌّ مُطِيعٌ لِاَمْرِكُمْ وَ اَدْنَى الْمَادِحِينَا
اِلَيْكُمْ يَنْتَهِي فِي كُلِّ اَمْرٍ وَ مُنْقَطِعٌ عَنِ الْمُسْتَتْرِفِينَا
اِلَيْكُمْ كُلُّهُ يَا آلَ طٰهٰ لَكُمْ وَ بِكُمْ وَ مِنْكُمْ مَا لَدَيْنَا
سَلَامُ اللهِ سَادَاتِي عَلَيْكُمْ مَدَى الدُّنْيَا وَ عَيْشِ الْعَائِشِينَا

پس خطاب بموالی و سادات اطیاب خود کرده عرض میکند ای آل‌محمد از برای کدام یك از مصیبتها و محنتهای شما مرثیه‌خوانی کرده و ناله و فغان برآریم و اظهار آن را کنیم. کمتر مصیبت شما کوهها را از هم میپاشد و خراب و ویران

میسازد و اهل عالم و عالمیان را سست کرده و از پا میاندازد. کریم بنده زرخرید و مطیع فرمان شماست و پست‌تر از همه مدح کنندگان و ثناخوانان. و در هر امری بازگشتش بشما و از یاغیان و سرکشان از شما بریده و رخت اقامت بکوی شما کشیده. ای آل‌محمد هر چه نزد ماست بسبب وجود شما و از فضل و جود شما و از برای شما و برگشتش بسوی شما است. ای سادات و موالی من بر شما باد سلام خدا در تمامی مدت دنیا و زندگی عیش کنندگان در این سرا.

و انشأ حين رجوعه من بلاد الحسين عليه السلام:

اَعَاذَنَا اللهُ مِنْ جِيرَانِ كِرْمَانِ سَوَادِ ظُلْمٍ وَ طُغْيَانٍ وَ عُدْوَانِ
اَشْكُو اِلَى اللهِ سُكْنَائِي بِتُرْبَتِهِ وَ هِجْرَتِي عَنْ حِمَى عَدْلٍ وَ اِحْسَانِ
سَكَنْتُ اَرْضاً بِلَا اُنْسٍ وَ لَا سَكَنٍ وَ بِنْتُ مَأْنَسَ اِخْوَانِي وَ اَوْطَانِي
فَارَقْتُ اَهْلَ النُّهَى وَ الْعِلْمِ وَ الْعَمَلِ فَارَنْتُ اَمْثِلَةَ اَشْبَاحِ اِنْسَانِ
وَاللهِ لَا نَاقَةٌ لِي فِيهِ لَا جَمَلٌ اِلَّا الْوَفَاءُ بِمَنْ فِيهِ مِنِ اخْوَانِي
وَقَاهُمُ اللهُ مِنْ شَرِّ الشُّرُورِ وَ مِنْ كَيْدِ الْغَرُورِ وَ غَدْرِ كُلِّ خَوَّانِ
يَكْفِيكَ مَسْمَعُهُ عَنْ حَالِ مَنْظَرِهِ فَاِنَّ مَعْنَى اسْمِهِ فُرْسِيُّ دِيدَانِ
اَشْكُو اِلَى اللهِ مِنْ قَوْمٍ مَوَدَّتُهُمْ غَدْرٌ وَ بِغْضَتُهُمْ هُلْكٌ لِاِنْسَانِ
وَاللهِ بُعْدُهُمُ خَيْرٌ وَ مَغْنَمَةٌ وَ قُرْبُهُمْ مُبْعِدٌ عَنْ فَيْضِ سُبْحَانِ

پناه بخدا از همسایگان شهر کرمان که سواد ظلم و ستم و سرکشی و عدوان است. بسوی خدا شکایت میبرم از مسکن کردن خود در خاك آن و دور افتادنم از آستانه عدل و احسان. در زمینی سکنا گرفته که نه دوستی در او است و نه انیسی نه اهلی و جدا شدم از محفل اخوان و مجلس انس ایشان. و از اهل علم و عمل و عقل و خرد و مفارقت کرده و با بدنهائی که شبیه بآدمیان است نزدیکی و مجاورت. بخدا قسم که مرا تعلقی بآن نیست جز وفا کردن با کسانی که در آنند از برادران که خدا نگاهشان دارد از بدی بدان و از مکر شیطان و فریب خیانتکاران. کفایت میکند شنیدن اسمش از دیدن رسمش چرا که معنی کرمان

بفارسی کرمان است. شکایت میبرم بخدا از جماعتی که دوستیشان خدعه و فریب است و سختی دشمنیشان باعث هلاکت آدمی. بخدا قسم که دوریشان خیر و غنیمت است و نزدیکیشان دوری از فیض حضرت رب العزة.

قَوْمٌ إِذا سُمِّيَتْ آلُ الرَّسُولِ بَدا ... مِنْ وَجْهِهِمْ حَنَقاً آثارُ شَنْآنِ
يَسْعَوْنَ دَهْراً عَلىٰ إِطْفاءِ نُورِهِمِ ... وَ قَدْ أَبَى اللهُ فِيهِ غَيْرَ إِعْلانِ
وَ لَوْ ذَكَرْتَ لَهُمْ مِنْ بَعْضِ ما لَهُمُ ... مِنَ الْفَضائِلِ مَضْمُوماً بِبُرْهانِ
تُمَدُّ أَعْناقُهُمْ مِنْ كُلِّ ناحِيَةٍ ... ما بَيْنَ مُسْتَنْكِرٍ مِنْهُ وَ لَعّانِ
يَقُولُ كُلُّ صَهٍ صَهْ عَنْ فَضائِلِ مَنْ ... قَدْ كانَ مِثْلَكَ ذا عَيْنٍ وَ آذانِ
فَيَحْسَبُونَ وُلاةَ اللهِ مِثْلَهُمُ ... وَ يُنْكِرُونَ لَهُمْ ذَا الْفَضْلِ وَ الشّانِ
أَلَيْسَ مَنْ قالَ إِنِّي مِثْلَكُمْ بَشَرٌ ... قَدْ قالَ مِنْ فَضْلِهِ ما فَوْقَ أَقْرانِ
فَما دَعاهُمْ إِلىٰ أَنْ يَأْخُذُوا كَلِماً ... وَ يَتْرُكُوا كَلِماً ضُمَّتْ بِبُرْهانِ

جماعتی هستند که چون اسمی از آل‌محمد برود اثر بغض و کینه بجهت آن حقد و حسد که دارند از رویهاشان ظاهر شود. روزگاری را در خاموش کردن نور آن بزرگواران کوشش میکنند با آنکه خدا جز تمام کردن آن نور و آشکارا ساختن آن مبارك ظهور چیزی نخواسته. گروهیند که اگر ذکر کنی بر ایشان بعضی از آنچه از برای آل‌محمد است از فضایل و مناقب با آنکه برهانش با آن ضم شده از هر طرف گردنهاشان کشیده میشود جمعی انکار از آن کنند و پاره‌ای لعنت بر صاحب این گفتار. هر یك گویند سکوت کن و خاموش باش از فضیلتهای کسی که آن هم همچون تو صاحب چشم و گوش است. مثل خود می‌پندارند والیان امر خدا را و انکار میکنند از برایشان این فضل و شأن را. آیا چنین نیست که همان کس که گفته است که من بشری مثل شما آدمیانم از فضل خود چیزها فرموده که بالاتر از همه همگنان و همسران است. پس چه واداشته است این گروه را که سخنانی چند را بگیرند و سخنان دیگر که ضم شده ببرهان ترك کنند و واگذارند.

لَمْ يَبْقَ فِيهِمْ سِوىٰ دَرْسِ الْكِتابِ عَلىٰ ... صِبْيانِهِمْ وَ هُوَ صِنْوٌ مِنْ كُلِسْتانِ
وَ كُلَّما أُبْدِعَتْ فِي الدِّينِ عَذْبُهُمُ ... وَ عَذْبُ شَرْعِ الْهُدىٰ فِيهِمْ كَآسانِ
حَلالُهُمْ كُلُّ ما حَلَّتْ بِساحَتِهِمْ ... حَرامُهُمْ كُلُّ مَفْقُودٍ لِحِرْمانِ
قَوْمٌ أَعَدُّوا لَهُمْ فِي كُلِّ واقِعَةٍ ... قَوْماً شُهُوداً عَلىٰ زُورٍ وَ بُهْتانِ
فَيَشْهَدُونَ لَهُمْ فِي كُلِّ ما وَقَعَتْ ... بِلا حُضُورٍ وَ لا عِلْمٍ وَ إِيقانِ
كَنائِحاتٍ عَلَى الْمَوْتىٰ يَنُحْنَ عَلىٰ ... مَنْ ماتَ يَوْماً بَعِيداً كانَ أَوْ دانِي
لَهُمْ عَلىٰ كُلِّ دَعْوىً أُجْرَةٌ قُدِرَتْ ... مِقْدارَ ذاكَ بِتَزْيِيدٍ وَ نُقْصانِ
مُعَدِّلٌ بَعْضُهُمْ بَعْضاً إِذَا الْتَزَمُوا ... وَ جارِحٌ بَعْضُهُمْ بَعْضاً بِأَحْيانِ

باقی نمانده در میانشان جز درس دادن کتاب بفرزندان و بچگانشان آن هم مثل کتاب گلستان. و هر بدعتی که در دین پیدا شود گوارا و در خور مذاقشان باشد و آب شیرین آبخورشهای هدایت و راستی همچون آب گل‌آلوده و تیره در ایشان نماید. حلالشان همان است که دسترسشان باشد و حرامشان آن است که نیاید و از آن محروم بمانند،

آنچه دست آید حلال لاکلام ... وآنچه محرومند از آن باشد حرام

جماعتی که فراهم آوردند برای خود در هر واقعه‌ای گروهی را که بزور و بهتان شهادت میدهند. پس در هر واقعه که رخ دهد بدون علم و اطلاع و یقین برای آنها گواهی میدهند. مانند زنان نوحه‌خوان بر مردگان که نوحه گری میکنند بر هر کس که روزی از روزها مرده چه دور باشد یا نزدیك خویش باشد یا بیگانه. و هر یك از شاهدان را بر هر ادعا اجرتی معین و باندازه این نزاع مقرر شده بدون کم و زیاد. بعضی بعضی را تعدیل کنند چون گردنگیرشان شود و بعضی جمعی را جرح کنند هنگام ضرورت.

وَ آخَرُونَ أُعِدُّوا لِلْوَكالَةِ لا ... يَخْشَوْنَ فِي الدِّينِ مِنْ نَقْصٍ وَ خُسْرانِ
فَيُنْكِرُونَ حُقُوقاً يَعْلَمُونَ بِها ... وَ لا يُبالُونَ مِنْ إِفْكٍ وَ عُدْوانِ
وَ يَسْتَحِلُّونَ إِنْ شاؤُا الْفُرُوجَ عَلىٰ ... مَنْ كانَ مِنْ بَعْدِ تَزْوِيجٍ وَ إِحْصانِ

وَ اِنْ یَشَأْ اَحَدٌ مِنْهُمْ یُحَرِّمُ مٰا اَحَلَّهُ اللّٰهُ فِی آیٰاتِ قُرْآنِ
کَاَنَّ شَرْعَ رَسُولِ اللّٰهِ عِنْدَهُمُ سَفِینَةٌ وَ هُمْ فِیهِمْ کَسَفْیٰانِ

و جماعتی دیگر خود را آماده و کالت کرده و ترس ندارند در دین خود از نقصان و زیان. پس انکار میکنند حقوقی چند را که علم بآنها دارند و باك ندارند از افترا بستن و دشمنی کردن. حلال میکنند فروج را بر هر که باشد پس از شو گرفتن و محصنه شدن و در حصار شرعی مسلمی رفتن. و اگر بخواهد یکی از آنها حرام میکند چیزی را که خدا حلال فرموده در آیات قرآن. گویا که شرع رسول خدا نزد ایشان کشتی است و آن جماعت میانه مردمان کشتیبان.

یٰا اَهْلَ کِرْمٰانَ قَدْ نِلْتُمْ مَقٰاصِدَکُمْ فِیمٰا تُرِیدُونَ مِنْ رِبْحٍ وَ خُسْرٰانِ
تَرَکْتُمُ شَرْعَ آلِ اللّٰهِ مُتَّبِعاً مُسَلِّماً دِینَ فِرْعَوْنَ وَ هٰامٰان
فِی اَیِّ دِینٍ اَحَلُّوا فَرْجَ اِمْرَأَةٍ فِی مَجْلِسٍ لِرِجٰالٍ طُولَ اَزْمٰانِ
یٰا غَیْرَةَ الْحَقِّ اِنَّ الْقَوْمَ قَدْ سَلَفُوا بَیْعَ الْفُرُوجِ نِکٰاحاً حِینَ اِحْصٰانِ
یُصٰالِحُونَ رُجُوعاً قَدْ جَعَلْتَ لَهُ حَدَّ الزَّوٰاجِ وَ تَأْلِیفاً لِاَجْنٰانِ

ای اهل کرمان بآرزوها و مقصودهای خود رسیدید در آنچه از سود و زیان خود می‌طلبیدید. واگذاردید شریعت آل‌محمد را در حالتی که پیروی و تسلیم دین فرعون و هامان را کردید. در کدام دین حلال کردند عورت زنی را در یك مجلس از برای مردانی چند در طول مدت زمانها. ای غیرة الله پیش‌فروش کردند این جماعت نکاح فروج را در وقت شو داشتن. مصالحه میکنند این جماعت عده رجوعی را که حد مزاوجت قرار دادی و بجهت تألیف جنین که در رحم است مقرر فرمودی.

دَعْ ذٰا فَذٰلِكَ جُرْحٌ غَیْرُ مُنْدَمِلٍ کٰانُوا أُولاٰءِ کَذٰا فِی کُلِّ اَزْمٰانِ
لٰکِنْ هَلُمَّ اِلیٰ اُحْدُوثَةٍ عُجِبَتْ فِی اَرْضِ ظُلْمٍ وَ اِلْحٰادٍ وَ طُغْیٰانِ
یُسٰاطُ فَرْخُ الرَّسُولِ بَیْنَ اَظْهُرِهِمْ مِنْ غَیْرِ جُرْمٍ وَ لاٰ اِثْمٍ بِبُهْتٰانِ
وَ لَمْ یَقُمْ مُنْکِرٌ مِنْ اَهْلِ مَجْمَعِهِمْ یَقُولُ یٰا قَوْمِ اِیّٰاکُمْ وَ ذَا الشَّانِ

هٰذَا ابْنُ خَیْرِ الْوَریٰ رٰاعُوا لِحُرْمَتِهِ وَ اخْشَوْا خُصُومَتَهُ یٰا اَهْلَ اَضْغٰانِ
لَمْ اَدْرِ لَوْ قٰالَ یَوْماً جَدُّهُ لَهُمُ لِمْ لاٰ دَفَعْتُمْ عَنِ ابْنِی شَرَّ عُدْوٰانِ
مٰاذٰا یُجِیبُونَ مَعْ اِمْکٰانِ دَفْعِهِمِ لَهُمْ بِاَسْهَلَ مِنْ اِیقٰاظِ وَسْنٰانِ
هَبْ کٰانَ مِنْهُمْ وَضِیعَ الْقَدْرِ شِرْذِمَةٌ اَلَمْ یَکُنْ مِنْهُمُ قَوْمٌ اُولُوا الشَّانِ
لَهُمْ لِسٰانٌ وَ اَعْوٰانٌ وَ مَقْدُرَةٌ وَ بَسْطُ اَیْدٍ عَلَی النّٰاسِ بِسُلْطٰانِ

پس خطاب بخود میفرماید که واگذار و از این سخنان دست بردار که این جراحتی است که التیام نپذیرد و بهبودی نیابد و این جماعت در هر عصر و زمان همچنین بوده‌اند. لکن بیا بامر تازه عجیبی که رخ داده در این سرزمین ستم و شقاوت و طغیان. سید فرزند پیغمبر پیش روی این گروه شقاوت‌اثر تازیانه میخورد بی جرم و گناه ببهتان و افترا. و از اهل مجلسان یك نفر برنخاست که منکر این کار شنیع و قبیحشان باشد و بگوید دست بردارید از این سید جلیل الشأن. این پسر پیغمبر آفریدگان است حرمت او را درباره این منظور دارید و از مخاصمه کردن جدش بترسید در قیامت ای اهل کینه و عداوت. نمیدانم اگر روزی بفرماید جدش باین جماعت که چرا دفع نکردید از فرزندم شر دشمنان و اذیت و آزارشان را چه خواهند جواب داد با آنکه ممکن بودشان دفع کردن این جماعت آسانتر از بیدار کردن یك نفر. جواب بگو بدانم که جماعت کمی از اینها کم‌مقدار و قابل گفتار نبودند آیا جماعتی از آنها صاحب شأن و بلندی رتبه و مکان نبودند که همگی را زبان بود و یاران بر مردم با تسلط فراوان.

یٰا زَیْنَ جُمْلَتِهِمْ یٰا مَنْ سَمَوْتَ عَلیٰ سَنٰامِ عِلْمٍ وَ حِلْمٍ فَوْقَ اَقْرٰانِ
مِمَّا اتَّقَیْتَ وَ مٰاذٰا فِی غَدٰاةِ غَدٍ تُجِیبُ فِی وَدْعِنٰا یَوْماً بِخِذْلاٰنِ
لِمْ لاٰ دَفَعْتُمْ عَنِ ابْنِ الطُّهْرِ صِهْرِکُمُ مِنْ بَعْدِ وُسْعٍ وَ اَنْصٰارٍ وَ اَعْوٰانِ
اَلَیْسَ دَعْوٰاکُمُ حُبَّ الْمُحِبِّ لَنٰا وَ بُغْضَ اَعْدٰائِنٰا عَنْ صِرْفِ اِیمٰانِ
اِنِّی وَ حَقِّ رَسُولِ اللّٰهِ جَدِّکُمُ زَعَمْتُ عُذْرَکُمُ فِی خُسْرِ مِیزٰانِ
اِنْ کُنْتَ مُسْتَدْرِکاً مٰا فٰاتَ فَأْتِ بِهِ حَتّیٰ تَکُونَ لَنٰا اِلْباً عَلَی الْجٰانِی

وَ اِنْ یَکُنْ غَیْرُ ذا فَاللّٰهُ ناصِرُنا کَفیٰ لَنا عَوْنُهُ عَنْ کُلِّ اَعْوانِ
وَ هُمْ یُعادُونَنا بُغْضاً لِدَعْوَتِنا بِفَضْلِ جَدِّکُمُ لا جَدِّنَا الْفانی
فَاِنْ خُذِلْتُ فَخِذْلانٌ لِجَدِّکُمُ وَ اِنْ نُصِرْتُ فَرَبّی خَیْرُ مَنّانِ
وَ لَیْسَ یَلْحَقُنی مِنْ ذاکَ غَیْرُ اَذیً فی جَدِّکُمْ وَ هُوَ عِنْدی نَحْوُ رَیْحانِ
نَصَرْتُمُ اَمْ خَذَلْتُمْ نَحْنُ طائِفَةٌ نُحِبُّ جَدَّکُمُ فی عَیْنِ اِتْخانِ
لٰکِنَّ نَصْرَکُمُ خَیْرٌ لِاَجْلِکُمُ وَ اِنَّ خِذْلانَکُمْ عُذْرٌ لِطَعّانِ
فَاخْتَرْ لِنَفْسِکَ مِنْ هٰذَیْنِ اَنْسَبَهُ لِدینِ جَدِّکَ یا زَیْناً لِاَقْرانِ

پس خطاب بیکی از کسانی میفرماید که در آن مجلس نشسته و لب از حمایت بسته بود که ای زینت و زیور جملگی و سرور و مهتر همگی ایشان ای کسی که بر معارج علم و حلم بر تمامی اقران بلندی گرفته و برتری یافته. از چه تقیه کرده و بیم نمودی و علی الصباح قیامت از واگذاردن و خذلان کردن ما چه جوابی داری. چرا از فرزند پیغمبر اطهر خود که داماد شما بود دفع اذیت ننمودید با کمال وسع و آن یاران و یاوران که داشتید. مگر نیست که ادعای محبت و مودت ما را میکنید و لاف دشمنی دشمنانمان را از صرف ایمان میزنید. بحق جد شما پیغمبر خدا که من عذر شما را در میزان خاطر خود زیان پندارم و ضرر و زبون گمارم. اگر پس از این از مافات تدارك کنی که برای جنایت کاران و مقصران یاور باشی (نباشی خ ل) و شفاعت نمائی که آنچه گذشته گذشته گذشته. و الا اگر غیر از این طور باشی خدا یاور ماست و ناصر و مددکاری که از جانب اوست ما را از تمامی اعوان کفایت کند و همان بس است و شایان. و این جماعت که راه دشمنی و عداوت ما را پیش گرفته همه از آن بغضی است که ما مردم را بفضل و منقبت جدّ بزرگوار شما دعوت کرده‌ایم نه جدّ فانی خود. پس اگر من خذلان شوم همین خذلان جدّ شماست و اگر نصرت شوم که پرورنده من بهترین منت گذارندگان عالم و نعمت‌دهندگان جهان است. و از این خذلان مرا اذیتی جز در راه جدّ شما نمیرسد و آن هم در نزد من همچون لاله و ریحان است. چه

آنکه ما را یاری کنید و یا خذلان که ما طایفه‌ای هستیم که جدّ بزرگوار شما را دوست میداریم در عین مقهور و مغلوب بودن. ولی یاری و نصرت شما خیر خود شما است و خذلانتان عذری از برای ملامت گویان و طعنه‌زنندگان. پس ای کسی که زیب و زین اماثل و اقران خود است هر یك از این دو خصلت را که بدین جدّ خود انسب است اختیار نموده و برگمار.

و له تشطیر ابیات:

«اَبٰاحَسَنٍ لَوْ کانَ حُبُّکَ مُدْخِلی» جِناناً فَکُلُّ الْخَیْرِ دَرْکُ نَعیمِهٰا
وَ اِنْ یَکُنِ الْاُخْریٰ وَ لَیْسَ فَیٰا لَهٰا «جَحیماً فَاِنَّ الْفَوْزَ عِنْدی جَحیمُهٰا»
«وَ کَیْفَ یَخافُ النّٰارَ مَنْ یَکُ مُوقِناً» بِاَنَّ عَلِیّاً مُطْفِئٌ لِاَجیمِهٰا
وَ لَیْسَ یَخافُ النّٰارَ مَنْ کانَ مُؤْمِناً «بِاَنَّ اَمیرَالْمُؤْمِنینَ قَسیمُهٰا»

یا علی اگر دوستی و ولای تو است که مرا داخل جنان کند و مقیم روضه رضوان که تمامی خیر رسیدن بنعمت او است و درك صحبت آن. و اگر طور دیگر است و آنکه ببهشت رساند غیر آن که خوشا جهنم و دوزخیان و همانا که نزد من رستگاری آتش است و افروختگی آن. و چگونه از آتش میترسد کسی که یقین کرده است که علی بن ابیطالب است آن کسی که جوش و خروش آن را خاموش میکند. و هراس ندارد آن کسی که ایمان دارد باینکه امیرالمؤمنین است آن بزرگواری که قسمت کننده جنت و نار است.

منها فی مدح السید الاستاد اعلی الله مقامه:

اَخْلَصْتُ حُبّی فی وِلاکاظِمٍ وَ اِنْ لَحانی فیهِ مَنْ فیهِ
اُحِبُّهُ حُبّاً عَلیٰ رَغْمِ مَنْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضاءُ مِنْ فیهِ

محبت و دوستی خود را در پیروی و متابعت سرور و مولای خود سید اعاظم سید کاظم خالص کردم اگر چه مرا کسانی که در پی عیب‌جوئی و ملامتند ملامت کنند. دوست میدارم او را در کمال محبت بر رغم آن کس که اثر بغض و کینه از دهان و سخنانش پیدا و برملاست.

تمام شد ترجمه اشعار و مراثی جانسوز غم‌اندوز مولای جلیل و سید نبیل آقای بزرگوار اعلی الله رتبته و رفع درجته و نوّر حفرته و طهّر تربته که در مصیبت خامس آل عبا و رابع شفیعان عرصه جزا ثالث ارکان ایمان و ثانی سیدا شباب اهل الجنان سرسلسله سربازان راه خدا حضرت ابی‌عبدالله سیدالشهداء علیه آلاف التحیة و الثناء انشاد فرموده و نوحه‌سرائی نموده جزاه الله عن الاسلام و المسلمین خیر جزاء المحسنین و حشره مع الانبیاء و المرسلین بر دست مترجمش بنده روسیاه حال‌تباه اقل خلق الله حسن بن عبدالله الکرمانی الکوهبنانی فی منتصف ربیع الثانی من شهور سنة الاثنین و ثلثمائة بعد الالف من الهجرة النبویة علی مهاجرها آلاف الثناء و التحیة.

فهرست مطالب کتاب مبارك مثنوی

مقدمه طبع چهارم ۳۷۶
در توحید باری تعالی ۳۷۸
در تشبیه جویندگان حقیقت بماهیان و آب ۳۸۰
در راهنمائی حضرت عیسی (ع) حواریین را براه هدایت ۳۸۲
در بیان اینکه حسنات از جانب خداوند است و سیئات از جانب بندگان... ۳۸۳
در بیان اینکه وجود هر چیزی از فاعل و پیدائیش از قابل است ۳۸۳
در بیان اینکه هر چند هادی خلق اکمل کاینات باشد جز قوابل مستعده از
وی هدایت نیابند ۳۸۴
مراجعه بحکایت ماهیان و راهنمائی یکی از آنها دیگران را که رجوع
بعالمی نمایند..... ۳۸۵
راهنمائی عالم ماهیان را بکاملی آبگون که نماینده آب باشد ۳۸۶
در پیام بآن کامل ۳۸۹
در توجه و استفاضه فیض از مبدء ۳۹۱
در بیان سر خلقت آدم علیه السلام و خلافت او در زمین ۳۹۲
وحی خداوند بملئکه و شیطان که رو بآدم علیه السلام بکنند ۳۹۳
پاسخ ملئکه پروردگار عالم را ۳۹۴
در عدم تحمل دانی علم عالی را و تمثیل آن به پشه و باد ۳۹۵
در توبه ملئکه..... ۳۹۶
در اجابت خداوند دعای ملئکه را و راهنمائی آنها به باب توبه ۳۹۷
در تمثیل به شعله و نور آن و اینکه توبه انوار رو کردن به شعله است که
وجه نار است ۳۹۷
در تمثیل به نی و نائی که دمیدن از او است و زیر و بمها از نی ۳۹۸

در خبر دادن خداوند بملئکه از خلقت آدم علیه السلام و امر او ایشان را
بسجده بر او ۴۰۰
در بعضی از اسرار خلقت طینتها..... ۴۰۱
در تمثیل به نور آفتاب و دیوار ۴۰۱
در بیان سر اختیار و امر بین الامرین ۴۰۲
در بیان حدیث نبوی (ص) درباره اصحاب یمین و شمال ۴۰۲
مراجعه بکیفیت خلقت آدم علیه السلام..... ۴۰۴
در سرّ اربعین و اصلاح قابلیت بریاضت ۴۰۵
در بیان سری دیگر در اصلاح قابلیت..... ۴۰۵
در اینکه پس از ریاضت بدون جذبه محبوب سالك بدرجه کمال نرسد... ۴۰۶
در بیان انجام خلقت آدم و دمیدن روح در او و وحشت او از اوضاع عالم
و خو گرفتن او بآنها ۴۰۷
در بیان قصه جناب موسی و خضر علیهما السلام ۴۰۸
درحکایت شخص زاهد و مرد فاسق و آمرزیده شدن فاسق و هلاك زاهد... ۴۰۹
بقیه حکایت زاهد و خاتمه امرش ۴۱۱
در وحی آمدن بجناب موسی برفتن نزد خضر علیهما السلام ۴۱۲
بردن حضرت موسی علیه السلام جناب یوشع را با خود ۴۱۶
بیان حدیث شریف: ان لنا مع الله حالات، الخ ۴۱۶
بیان حدیث شریف دیگر در همین معنی ۴۱۷
در بیان عشق و محبت..... ۴۱۷
فرمایش حضرت صادق علیه السلام در جواب سائل از حقیقت عشق ۴۱۸
در بیان حدیث قدسی شاهد بر این مطلب ۴۱۹
خواندن حضرت موسی علیه السلام یوشع را برفاقت خود در آن سفر ۴۲۰
بیان حدیث قدسی یا ابن آدم انا رب اقول للشئ کن فیکون ۴۲۲
مراجعه بقصه جناب موسی و یوشع علیهما السلام ۴۲۳

رفتن آن دو بسوی مقصد و رسیدن ماهی شور و برخی از اسرار آن ۴۲۴
در بیان قبض و بسط خداوند و اسرار آن ۴۲۶
مراجعه به بیان قبض و بسط و فوائد آن دو ۴۲۸
بیان حدیث شریف شاهد بر مطلب ۴۳۰
در اظهار شکر بوصول امداد غیبیه ۴۳۰
رسیدن جناب موسی بخدمت خضر علیهما السلام و گذشتن از او ۴۳۱
در اینکه هر شکلی جاذب روح مناسب او است ۴۳۲
حدیث قدسی شاهد بر مطلب ۴۳۳
در بیان فوائد تشبه به نیکان ۴۳۴
در خستگی حضرت موسی علیه السلام پس از گذشتن از مقصد ۴۳۵
برگشتن حضرت موسی نزد خضر علیهما السلام ۴۳۸
در سرزنش بعض حکما و متکلمین که خواستند بدون رجوع بانبیا پی
بمعرفت خداوند ببرند ۴۳۸
در بیان راه اهل توحید بسوی معرفت خداوند ۴۴۰
حکایت زاهد ریائی و تاجر ۴۴۲
بیان احوال آن تاجر و زوجه او ۴۴۵
شرح حال تاجر در وقت مردن ۴۴۷
وصیت تاجر بزاهد و رفتار زاهد بعد از او ۴۴۹
استمداد از حضرت صاحب‌الامر عجل الله فرجه ۴۵۲
در بیان احوال عالم هنگام ظهور آن حضرت ۴۵۳
در توصیف نفس اماره ۴۵۵
حکایت سؤال و جواب پسر و پدری برای عبرت ۴۵۷
در بیان حالت اهل حق در میانه مردم ۴۵۸
در بیان بعض افکار عالیه خود ۴۶۰
در بیان تربیت نفس ۴۶۱

در بیان موت اضطراری و اختیاری و کیفیت حصول موت اختیاری ۴۶۲
در استشهاد بمضمون بعض احادیث ۴۶۵

(مقدمه طبع چهارم که بخط مرحوم سید حسین میرخانی تحریر شده بود)

بسم الله الرحمن الرحیم

این طبع چهارم کتاب مبارك مثنوی اثر طبع عالم ربانی و حکیم صمدانی مرحوم مبرور آقای حاج محمدکریم خان کرمانی اعلی الله مقامه است که از قدیمترین نسخه‌ای که از آن در دست است و بخط مرحوم میرزا محمدعلی شیرازی صاحب کتاب معیار اللغة که از فضلای تلامذه ایشان بوده و در حیوة خود آن بزرگوار نوشته شده بخط زیبای آقای سید حسین میرخانی استنساخ و بدقت با نسخه اصلی مقابله شده است. عناوینی که در اول هر مطلب یا حکایتی نوشته شده در نسخه اصلی نیست و بمنظور سهولت مراجعه خوانندگان افزوده شده است. کتاب حاضر بدستور جناب آقای سرهنگ حسنقلی خان صقری در چاپخانه سعادت کرمان طبع گردیده است و ثواب آنرا تقدیم روح پرفتوح والد مکرم خود مرحوم شیخ عبدالکریم خان اسلحه‌دارباشی فرموده‌اند امید است که مورد استفاده جویندگان حق و حقیقت و پویندگان جاده طریقت قرار گیرد.

۱۲ رجب ۱۳۹۴ - عبدالرضا ابراهیمی

مثنوی

از آثار طبع عالم ربانی و حکیم صمدانی

مرحوم آقای حاج محمد کریم خان کرمانی

اعلی الله مقامه

بسم الله الرحمن الرحیم

ای منزه پرده‌دار پرده‌در — وی بهر پرده در و از پرده در
چون سرایم من سپاست کان سپاس — در قیاس است و تو بیرون از قیاس
لایق ذکر ثنایت جز تو کیست — وز تو جز تو هیچکس آگاه نیست
وصف ما اندر خور اوهام ماست — ذات تو بیرون ز حد وهمهاست
ما همه در چند و چون و تو برون — چون درآید وصف تو در چند و چون
کنه تو در پرده حسنت نهان — نور حسنت آشکارا در جهان
این چه حسن است ای جمیل بیمثال — کز فروغ نور خود داری جلال
هر که بینم عاشق رخسار تست — گر چه خود محجوب از دیدار تست
آتش شوق تو اندر سینه‌هاست — جلوه روی تو در آئینه‌هاست
سوی تو پویند و از کوی تو دور — حسن تو بینند و از دید تو کور
شور مجنون از تو لیلی آیتی است — سوز وامق از تو عذرا آلتی است
از خطا خوانند لیلی را نگار — وز غلط گویند عذرا بود یار
هر که بینی طالب نیکو بود — خود نکوئی جلوهٔ زآن رو بود
این چه حسن است ای جمیل بی‌نظیر — کو فکنده شور در برنا و پیر
نور حسن تست در کون و مکان — آشکارا از عیان و از نهان
عرش اعظم گشته سرگردان تو — مانده کرسی واله و حیران تو
آسمانها در هوایت بی‌قرار — وز زمینها برده هجر تو مدار

سینه خور از غمت بریان شده — روی مه از شوق تو تابان شده
آتش از شوق جمالت در تب است — روز خاك از درد هجرانت شب است
باد از سودای تو جولانگر است — دیده آب از هوای تو تر است
رعد از درد غمت نالان بود — چشم ابر از شوق تو گریان بود
سوز عشق تو است اندر جان برق — آتش شوقت بود در غرب و شرق
روی روز از شوق تو تابان بود — وز غمت شب تیره و نالان بود
هر کجا روید گیاهی سینه‌چاك — در هوایت سر برون آرد ز خاك
چشم نرگس باز بر رخسار تو است — پای در گل سرو از رفتار تو است
لاله را بر دل ز سوز تست داغ — سنبل از درد تو افسرده دماغ
هر کجا جنبندهٔ گشته روان — باشدش از عشق روی تو روان
طایری هر جا که در پرواز شد — در هوای تو پر او باز شد
ماهیان غرقند در دریای شوق — مرغ را در گردن از عشق تو طوق
طایران را آشیان در کوی تست — ناله‌شان از درد هجر روی تست
بلبل از گل طالب رخسار تست — قمری از سرو عاشق رفتار تست
جمله عالم اسیر حسن تست — درد ایشان جمله درد حزن تست
سر حب تست در کون و مکان — کو فکنده شورشان در جسم و جان
جملگی سرمست صهبای تواند — جملگی در وجد و شیدای تواند
هر یکی چون شیشه و حسنت چو می — نیست پیدا غیر حسن تو ز وی
ما همه مرآت حسن روی تو — کاندر او پیداست روی و موی تو
لیك هر یك در خور خود مظهریست — از صفات حسن رویت مخبریست
چون مرایای صغیرند و کبیر — در خور خود هر یکی از تو خبیر
لیك روی جملگی سوی تو است — مرجع و مأوایشان کوی تو است
تخلیه از هر چه جز تو کرده‌اند — تحلیه از عکس رویت برده‌اند

تخلیه‌شان سر قول لاستی — تحلیه‌شان شاهد الاستی
جمله یا این لا و الا ذاکرند — گر چه از ذکر ثنایت قاصرند
ذکر ما اندر خور مرآت ماست — همچو نفی ما همه اثبات ماست
تو منزه از صفات کائنات — ما ملوث از صفات و از ذوات
چون ملوث با منزه در شود — ذات مطلق با صفت اندر شود
لیك هر یك ذاکر حسن توایم — گر چه نامت در حروف خود بریم
در طوایف از اعاجم وز عرب — در لسان هر یکی داری لقب
هر کسی نامد ترا در لفظ خویش — خواندت آنسان که ویرا هست کیش
آن یکی گوید خدا و آن یك اله — و آن دگر تاری و آن دیگر شراه
جملگی در قصد ذاتت مؤتلف — گر چه باشد نامهاشان مختلف
جمله عالم حروف نام تست — هر چه جز تو شمهٔ ز اکرام تست
جمله حسن تست در مرآتها — نام نامی تو اندر ذاتها
ذاتها خود نام نامی تواند — جلوه حسن گرامی تواند
نیست نوری غیر نور روی تو — نیست چیزی غیر ذکر خوی تو
کور باد آن چشم کو رویت ندید — چیست غیر از جلوه رویت پدید
بسکه نورت در جهان پیدا بود — از حد اوهامشان بالا بود
زین سبب از دید تو گشتند کور — از مقام درك تو گشتند دور
چونکه درك چیزها از حد شود — هر چه را حد نیست از مدرك رود
نور رویت را نه حد و منتهاست — پس برون از حد درك ماسواست

در تشبیه جویندگان حقیقت بماهیان و آب

آن شنیدستی که اندر فهم آب — ماهیان را گشت روزی دل کباب
هر یکی شد از پیش در جستجو — کو بکو گشتی که یا رب آب کو
من شنیدستم بعالم آبهاست — بحرهای بیحد و بی‌منتهاست

هر چه گردیدم ندیدم یك نشان — در جهان نَرّ بحر و نه از آبشان
این همانا صحبت لاطائلی است — نیست چیزی بلکه قول قائلی است
و آن دگر گفتی که عموم بیعد است — سیر من در ملك عالم بیحد است
بس شنیدم بی‌مسمی نام آب — جان من از حسرت آن شد کباب
آن دگر گفتی که این بیجاستی — همچو عنقا اسم بی‌معناستی
گر بجائی واقعا دریا بدی — یك نفر از حال او مخبر شدی
آن قدر دیدیم سیاحان حوت — کز هوای آب ببریدند قوت
روز و شب اندر طلب بودند زار — نه یکی نه دو نه سه بل صدهزار
هیچکس از او ندیده یك نشان — گر بدی یکتن بدیدی زآن میان
این همانا قول بی‌مغزی بود — شبههٔ در ذهن هر جاهل شود
آن دگر گفتی که دیدم ماهیان — مطلع بودند بر هفت آسمان
از خفایای امور آگه بدند — جمله روی زمین را پا زدند
خدمت هر یك نمودم سالها — محرم ایشان بدم در حالها
من ندیدم هیچیك بدهد خبر — یا بگوید یافتم از آب اثر
این همانا قول خام باطلی است — قصه از زیب معنی عاطلی است
آن دگر گفتی که بیهوده سخن — نیست ممکن طول آن اندر زمن
عمر ما هر یك بود چندین هزار — می‌شنیدیم آب هر یك از کبار
گر بدی این نام بی‌معنی و اصل — رشته این داستان میگشت فصل
خود کجا دیدید باطل مستدام — که بود اندر جهان نامش مدام
حرف باطل لامحاله طی شود — از میان نام و نشانش میرود
حل هر مشکل ز شخص کامل است — هر سخن را اوستادی عامل است
هر متاعی نزد هر استاد نیست — گندم و جو لایق قناد نیست
شکر از قناد و جو از زارع است — کیمیا از اوستاد بارع است

از منجم اختر و طب از طبیب — از فقیهان فقه و حکمت از لبیب
جامه از بزاز و تیغ از صیقلی است — سم‌فروشان را شحوم حنظلی است
هر متاعی را ز استادی طلب — ور نه محرومی و دایم در تعب
حاجت خود را ز هر دکان مجوی — هرزه در هر کوچه و برزن مپوی
شکر از هند است و تنزو از ختاست — هند رفتن از پی تنزو خطاست
گر تو را حاجت سوی مغرب بود — سوی مشرق رفتنت متعب بود
هر چه گردی سوی مشرق پی‌سپر — از متاع غرب گردی دورتر
کی ز خودبینان خدا گردد پدید — کی توان در شب فروغ شمس دید
از حریصان کی توان آموخت زهد — کسب قرب از بعد هست افزون ز جهد
علم از جاهل طلب کردن خطاست — نار را از آب جستن کی رواست
اهل نسیان کی تو را ذاکر کنند — کی بمقصد پشت بر مقصد روند

در راهنمائی حضرت عیسی علیه السلام حواریین را براه هدایت

آن شنیدستی که اصحاب مسیح — زو طلب کردند با قلب قریح
با که بنشینیم ای روح خدا — از چه کس جوئیم ما راه هدی
گفت ای اصحاب من جوئید راه — زآن که دیدش آورد دید اله
جان او باشد فنا در جان یار — دید او باشد همه دید نگار
همچو فانوسی فنا در نور شمع — جلوه‌گر چون شعله اندر بین جمع
همچو شعله محفل‌افروزی کند — گر تو را دیدار خود روزی کند
دید او باشد همه دیدار یار — باشد او آئینه حسن نگار
گفت او باشد همه گفت اله — فعل او باشد همه افعال شاه
او نباشد او خود او باشد او — الحذر از او مگردانید رو
یافتید ار بار اندر آن جناب — درد خود گوئید کو حق راست باب
دردتان از او و درمانتان از اوست — آنچه بپسندد شما را آن نکوست

آنچه آید از نکو باشد نکو — زشت باشد آنچه آید از عدو

در بیان اینکه حسنات از جانب خداوند است و سیئات از جانب بندگان

زشت و زیبائی فعل از فاعل است — فعل نیکی و بدی را قابل است
گر تو را زین شبهۀ باشد بجان — انما الاعمال بالنیات خوان
هر چه آن از بنده میآید خطاست — هر چه از حق آید آن نیك و رواست
بنده گر نفسی کشد از نزد خویش — از قصاصش جان و تن سازند ریش
حق هزاران نفس را یکدم کشد — قتل او مدح و ثنا را می‌سزد
جور ما در حبۀ باشد گناه — حق هزاران حرث را سازد تباه
لایقش نبود بجز مدح و سپاس — فعل ما با او کی آید در قیاس
فعل کامل همچو او کامل بود — فعل ناقص پست و ناقابل بود
فعل کامل را قیاس از خود مگیر — اوست نور الله و تو نار السعیر
کی درآید نور و نار اندر قیاس — لایق نار است ذم او را سپاس
زین سبب فعل تو نار جان تست — فعل حق زاینده ایمان تست
فعلهای تو همه نار هواست — فعلهای حق همه نور هداست
میل تو گر تابع امرش شود — جسم و جانت سوی علیین رود
گر قضایش تابع میلت شود — جسم و جانت سوی سجین میرود
ای خنك آنکو مطیع حق شده است — کار او کار حق مطلق شده است
گفت او باشد همه گفت علیم — فعل او باشد همه فعل حکیم
همچو کامل فعل او کامل بود — نه چو ناقص مجتث و زایل بود
فحش از شکرلبان شیرین بود — وز ترش‌رویان خوشی سنگین بود
گر جفا از دوست آید ور وفا — نیست بهر عاشقان الا صفا

در بیان اینکه وجود هر چیز از فاعل و پیدائیش از قابل است

اصل هر موجود از فاعل بود — لیك پیدائیش از قابل بود

گر نگردد قابل و فاعل قرین — هیچ موجودی نمیگردد مبین
گر چه باشد آینه خود مستقیم — عکس بی‌شاخص در او کی شد قویم
گر بود آئینه معوج و قبیح — عکس نیکو اندر او گردد فضیح
گر ببارد سالها ابر بهار — کی زمین شوره گردد لاله‌زار
کی زمین نیك گردد گلستان — تا نگردد آبی اندر وی روان
تا نگشتی آسمان چالاك و چست — از عناصر هیچ موجودی نرست
تا نگردیدی عناصر معتدل — کی شدی از دور گردون منفعل
تا نگردد مرد و زن با هم قرین — کی هویدا گردد از ایشان بنین
هست زین دو جمله عالم را مدار — از ثریا تا ثری اینش قرار
باشی ار دانا تو اندر هر زبان — کر کجا از تو فرا گیرد بیان
از مهندس کور کی یابد نصیب — مرگ را کی چاره میسازد طبیب
کی رود نابخردان را دل ز کف — گر دوصد دلبر بود از هر طرف
سالك ار چه هادیش کامل بود — وا بماند چونکه ناقابل بود

در بیان اینکه هر چند هادی خلق اکمل کاینات باشد جز قوابل مستعده از وی هدایت نیابند

نفس نفس احمد و نور خدا — غیر قابل زو نمی‌جست اهتدا
بیست و سه سال او همی دعوت نمود — شاهد قولش کلام الله بود
فعل یزدان بود طوع امر او — بلکه خود مر نور حق را بود رو
قدرة الله بود از دستش عیان — حکمة الله جمله بودش در بیان
زو هویدا معجز پیغمبران — آشکارا زو هدای رهبران
از جماد و از نبات و جانوران — از ملایك وز زمین و آسمان
جملگی بر صدق او بودی گواه — مینمودی خود بعین الله راه
در تمام بعثتش دعوت نمود — باز کوران را از آن نفعی نبود

چار تن از او هدایت یافتند — ما بقی از راه او رخ تافتند
آن یکی گفتی اساطیر قدیم — و آن دگر گفتی که بد مردی حکیم
و آن دگر گفتی که سلطان بود او — و آن دگر گفتی که نادان بود او
و آن دگر گفتی که وجه الله بود — و آن دگر گفتی که یزدان مینمود
وآن دگر گفتی که خود ذات حق است — و آن دگر گفتی که حق مطلق است
و آن دگر گفتی که عین الله اوست — وآن دگر گفتی که او خود عین هوست
و آن دگر گفتی رسول الله بود — کو بحق احکام حق را می‌نمود
مختصر در هر زجاجی آن جمال — همچو او بنمود در نقص و کمال
بدء چون بی فاعل و قابل نبود — سر او در هر چه غیر از او نمود
آید از غیبم مددها پی به پی — کی شود با این کشاکش قصه طی
گر تو را باشد بسر چشمی بصیر — یا بود در سینه‌ات قلبی خبیر
دلبر خود بین و هل مرآت را — گیر معنی را نه تعبیرات را

مراجعه بحکایت ماهیان و راهنمائی یکی از ماهیان دیگران را که رجوع بعالمی نمایند

بازگو لختی تو از تفسیر آب — کز برایش جان حیتان شد کباب
پس بگفت آن ماهی دانش نصیب — شبهه‌تان را عالمی باید لبیب
تا نماید کشف از این معنای نغز — آشکارا سازد از این قشر مغز
در فلان جا عالمی بارع بود — کز وجودش حل هر مشکل شود
دامن او را بکف آرید زود — تا نماید غیبتان را چون شهود
سوی آن عالم همه حیتان شدند — با تضرع باب جودش را زدند
کی ملاذ و ملجأ قوم جهول — بین بباب خود تو جمعی را سئول
اختلافی در میان ما بود — رفع او از فضل و جود تو شود
ما شنیدستیم ز آباء و جدود — آب اندر این جهان دارد وجود

تشنه دیدار آن آبیم ما — از کرم سیرابمان از آن نما
از کرم بنما بما دیدار او — تا به‌بینیم آب را ما روبرو
هر چه گردیدیم اندر جست آب — خود ندیدیم و بشد دلمان کباب
گفت ای جهال از دانش بعید — چیست غیر از آب در عالم پدید
غیر آبی نیست اندر این جهان — تا دهم رخسار آن را من نشان
هر چه می‌بینید خود آبست و بس — دور نبود نفس آب از هیچکس
گر شما جز آب بنمودید من — می‌نمایم آب را اندر زمن
چونکه بحر از انتها و حد عری است — بر مدارك جمله او را برتری است
خود همه هستید در او غوطه‌ور — کی نهان از ما بود او را اثر

راهنمائی عالم ماهیان را به کاملی آبگون که نماینده آب باشد

ماهیان گفتند کی شیخ کبیر — وی بچرخ معرفت ماهی منیر
گر چه قولت حجتی ظاهر بود — نور صدقش همچو خور باهر بود
لیك ما از دید او کوریم کور — از مقام درك او دوریم دور
کاش گشتی علم و حلم تو کفیل — در وجودش آوریدی یك دلیل
تا که نفس ناقصان قانع شود — نور او در قلبشان ساطع شود
زآنکه ما محدود و حد شد حد ما — حد ما در فهم ما شد سد ما
از وجود ما گر آوردی دلیل — می‌شدی در فهم او ما را سبیل
گفت آثارش ز کس مستور نیست — لیك چشم جانتان را نور نیست
گر نبودی آب اندر این جهان — از چه میباشد شما را پس روان
خود همه از جنبش او جاریم — لیك پنداریم کز خود ساریم
جنبش ما جمله از آب است و بس — گر چه نبود آگه از او هیچکس
هین نمی‌بینید بیخود در مسیر — گاه بالا میروید و گاه زیر
طالب غریم و بیخود سوی شرق — می‌برد ما را بجد مانند برق

مایل فصلیم و بیخود متصل — طالب وصلیم و بیخود منفصل
قعر میجوئیم بالامان برد — فوق میخواهیم در قعر آورد
عزت ار جوئیم او ذلت دهد — فقر گر جوئیم او وسعت دهد
گر نبودی غیر ما اندر جهان — کارهامان بد بخواهشمان روان
چون که می‌بینید این عجز و قصور — وین کشاکش در خفا و در ظهور
معترف گردید بر هستی آب — جان خود بیرون کنید از پیچ و تاب
هست در فسخ عزایم او پدید — کنه ذاتش گر چه نتوانید دید
چونکه باد از دیده‌ها گردید بر — آئینهٔ سنجیدنش گردید پر
چونکه نار از دیده‌ها مستور شد — شعله اندر دیدنش دستور شد
چونکه ذات حق ز امکان برتر است — صورت کامل مر او را مظهر است
حظ امکان از قدم آن صورتست — قبله و مسجودشان آن حضرتست
مقصد و معبودشان ذات حق است — رویشان گر چه بباب مطلق است
چونکه نبود ذات حق از جنسشان — لاجرم از جنسشان باید نشان
تا که روی خویشتن سویش کنند — ملجأ و مأوای خود کویش کنند
چونکه تن شد ذو جهات و حق بری — بایدت رو سوی کعبه آوری
چونکه او از مخرج و منطق جداست — نام نیکویش ملاذ و ملتجاست
چونکه ذاتش از صفت گردید بر — احسن التقویم شد او را اثر
احسن التقویم شخص کامل است — کو صفات ذات حق را حامل است
گر شما از آب میخواهید اثر — کاملی جوئید تا بدهد خبر
کو بود جانش فنا در جان آب — زو بجوئید آب را نی از سراب
زآنکه کامل نیست الا آبگون — تابع آب است در سیر و سکون
فعل و ترکش جمله فعل و ترك آب — زآنکه فعل و ترك او را هست باب
چونکه فعل و ترك او ناید بدید — از وجود کاملی گردد پدید

باشد او مرآت سرتاپانما — تند و کند آب را همچون رحا
آب پنهان و رحی باشد عیان — بهر ما باشد عیان وجه نهان
حظ چشم ما همین گشت رحاست — او چه داند آب چون و در کجاست
او براند نام آبی بر زبان — زی رحی آن نام را کرده بیان
آنچه از آن نام هم بیند بصر — در رحایش آمده اندر نظر
پس رحی جو پس رحی جو پس رحی — از رحی گو از رحی گو پس رحی
آب را بگذار با نفس رحی — تو چه دانی کنه آب ذو العلی
گیرم از ادراك او خود نگذری — چه از این سودای خامت آوری
مرجع ما جملگی وصف است و بس — نیست آگه ز آب پنهان هیچکس
وصف کامل نیست الا کاملی — کاملی جو تا ببخشد حاصلی
آب چون باد است و کامل همچو پر — کز کشاکشهای او بدهد خبر
کاملان باشند خود منقاد موج — در حضیض آیند ایشان ور باوج
همچو آن مرده بنزد مرده‌شوی — گر به پشت اندازد او را ور بروی
گر شما را شور آب اندر سر است — کاملی جوئید کو را مظهر است
سوز آب ار جانتان کرده کباب — کاملی جوئید کو او راست باب
گر شما را روی کامل شد پدید — از دل و جان التجا سویش برید
نزد آن درگاه زاریها کنید — ناله و افغان ز درد خود زنید
با تضرع با تذلل با نیاز — دست بردارید سوی کارساز
با فنا در نزد آن باب ایستید — زآنکه او هست و شما خود نیستید
چشم حاجت برمگیرید از رخش — زآنکه آن مرآت را وجهیست خوش
سوی او آرید تعظیم و سجود — زآنکه آب از روی او دارد نمود
درد او درمان هر دردی بود — درد بی‌درمان فراق او شود

***

در پیام بآن کامل

گر بآن درگاه خود یابید بار — شمهٔ گوئید از این مسکین زار
کی ملاذ و پشت این بی‌خانمان — دستگیر جمله افتادگان
ای انیس و مونس بی‌مونسان — وی کس درماندگان و بی‌کسان
هین بگرداب بلا افتاده‌ام — عقل و دین در عشقت از کف داده‌ام
جان من از هجر رویت شد تلف — امتحان تا کی نگاهی این طرف
یا بکش یا سوی کوی خویش کش — تا بکی باشم ز نور تو عمش
عمر رفت و مرگ غافل دررسد — رحمتی تا صبح وصلت دردمد
دست ما کوتاه و خرما بر نخیل — پای ما لنگ است و این ره بس طویل
جذبه شوقت اگر یاور شود — کوه سنگین قطع منزلها کند
گر باین محجوب روئی آوری — از فروغش پرده‌هایم بردری
با همه عصیان ز تو امید کظم — در پریشانی ز تو مطلوب نظم
سوختم از آتشت آبی فشان — روی تو خواهم نه نام و نه نشان
پس بگوئید از من دل‌سوخته — ای که نارت یك جهان افروخته
کاظم بن قاسم ای شمس جهان — یك نظر کن جانب درماندگان
که ز تاب تابش تو سوختم — تا که نام نامیت آموختم
کاظم بن قاسم ای رخشنده طور — ای ز نور روی تو تابنده هور
ای جهان جان و ای جان جهان — خانه‌سوز صد چو من بی‌خانمان
این چه آتش بد فکندی در تنم — کو زبانی تا از آن یك دم زنم
کو زبانی کو زبانی کو زبان — تا بگویم شمهٔ از شرح آن
آتشی زآن دم زنم اندر جهان — سوزم از آن دودمان جسم و جان
آتشت نی آتش موساستی — نی شبیه آتش عیساستی
آتشت از مشرق و مغرب جداست — مظهر نورش ز حد استواست

نار تو میباشد از نار خلیل — کو برای دوستان بد سلسبیل
گر چه نی آن آتش موساستی — لیك عیان از سینه سیناستی
آید از او ناله‌های نخل طور — نور حق از نار او دارد ظهور
ناله‌هایش ناله‌های شه بود — گر چه درك ناس از آن کوته بود
گر چه دارد دیده کوران حجاب — آفتابی آفتابی آفتاب
چون ز نور تو جهانی روشن است — لطفی ار چه جان ما بی روزن است
گر چه ما را روزنی سوی تو نیست — لیك ملجائی بجز کوی تو نیست
نور رویت گر کفیل ما شود — ظلمت خودبینی از جانها رود
ملجا ارواح ما کوی تو است — جان ما را جمله رو سوی تو است
چونکه ما را راه سوی شاه نیست — وجه ما جز جانب درگاه نیست
مسجد و مسجود ما درگاه اوست — مقصد و مقصود ساجد شاه اوست
شاه ما از مشرق و مغرب جداست — جلوه رویش بحد استواست
جلوه رویش بود عین الحیات — زین سبب باشد سویش روی جهات
او چو قلب است و جهان اعضای او — عضوها را سوی آن قلب است رو
عضوی ار یکدم از او غافل شود — در زمان از زیب جان عاطل شود
در زمان رجس و نجس گردد بموت — میشود از او همه خیرات فوت
بایدش از آن بدن کردن جدا — که نباشد مرده با زنده روا
مرده را با زنده نبود نسبتی — دان تو این ظاهر ز باطن آیتی
پس هر آن عضوی که شد مردار و خوار — کی شود دل با عفونتهاش یار
لیك آن عضوی که شد بسته بدل — برطرف از بین ایشان شد مخل
میشود او زنده از الطاف قلب — میشود ظاهر در او اوصاف قلب
کارهای دل از او ظاهر شود — آب و رنگ جان از او باهر شود
خاری ار روزی بپای او خلد — دل همه اعضا بیاری آورد

زآنکه رنج او بود آزار دل — جمله اعضا بفکر کار دل
گر شود دل روزی از چیزی فگار — میرود از جمله اعضا قرار
پس اگر تو متصل گردی بدل — میرسد از درد تو دردی بدل
جمله اعضا معین تو شود — گر تو را خاری بدست و پا رود
نیست عضوی را حد جور و جفا — بر سر عضو دگر الا صفا
زآنکه رنج هر یکی رنج دل است — دل ز هر عضوی بکاری فاعل است
دل کجا خواهد ز خویش آزار خویش — جان خود با دست خود کی ساخت ریش
دست بی دل را کجا خاریدن است — چشم بی دل را کجا باریدن است
پای بی دل را کجا رفتار بود — کی زبان را خود بخود گفتار بود
نیست در این ملك فاعل غیر شاه — بی وجود شه چه آید از سپاه
دست اگر روزی بپا آزار کرد — او بامر قلب دفع خار کرد
خود دل اندر فکر اعضا روز و شب — فکر اعضا بهر خود باشد تعب
گر ببرد دست چپ را دست راست — او بامر قلب دفع زهر خواست
آنچه می‌بینی تو از زیبا و زشت — کار آن باشد که این بنیاد هشت
ذکر این مطلب دگر جا لایق است — دل بذکر او مفصل شایق است

در توجه و استفاضه از مبدأ فیض

چونکه زآن درگاه افتادم بدور — دور افتادم از آن بزم حضور
بایدم رو سوی آن درگاه کرد — کسب انوار از جمال شاه کرد
خوشتر آن باشد که سر ذو الجلال — در بیان پوشیده آرم در مثال
شرح آن را باب رحمانی کنم — اقتباس از کار یزدانی کنم
تا نگردد خاطری از آن ملول — مطلب آگه از آن یابد حصول
زاهدا این قصه کآمد در خطاب — قول ماهی بود و ماهی اندر آب
بود کاظم نام آن دریای جود — کز وجودش ماهیان را بد وجود

بود کاظم نام آن بحر محیط — کو فرا بگرفته این ارض بسیط
بود کاظم نام آن عین الحیات — کز وجودش ماهیان را بد نجات
قصه آب است و من خود خاکیم — نقل ماهی بود و من زآن حاکیم
من نمیگویم که حق یا باطل است — آن همانا نقل قول قائل است
گر غمین گشتی تو ای عالی‌جناب — حکم فرما اینت ماهی اینت آب
رنجه فرما یك قدم در جوف آب — ماهیان را کن اگر خواهی کباب
گر نمیخواهی ز ماهی دم زنم — قصهٔ از آدم خاکی کنم

در بیان سر خلقت آدم علیه السلام و خلافت او در زمین

گوش کن از داستان آن جناب — با ملك و الله اعلم بالصواب
از زمین چون جان بن جان پاك شد — پاك از آن ناپاکیان این خاك شد
نوبت آن شد که اندر روزگار — جلوه‌گر بی‌پرده آید پرده‌دار
نور یزدان مظهرآرائی کند — جلوه از بهر تماشائی کند
آئینه گیرد برای طوطیان — از پس آئینه بگشاید زبان
جلوه‌گر در چنگل و منقار و دم — گوید انی طایر من جنسکم
گوید انی طایر یوحی الی — کز پس این پرده گویائی است حی
جلوه‌گر گردد بسان طوطیان — تا سخن‌سنجی کند تعلیمشان
تا بایشان راز خود انها کند — از زبانشان سر خود افشا کند
گر نگشتی جلوه‌گر چون طوطیان — کی گرفتندی فرا از او زبان
نطقهای ماست از آئینه‌دار — خاك را با نطق و گویائی چه کار
نوبت آن شد که سر حسن یار — آشکارا گردد اندر روزگار
لن‌ترانی را تری گردد بدل — نور حق بنماید از صبح ازل
بی‌جهت پیدا شود اندر جهت — بی‌صفت گردد هویدا در صفت
چونکه یار از لوث دیدن اطهر است — از حد افهام امکان برتر است

خواست گیرد در مقام خویشتن — جانشینی در ادا اندر زمن

وحی خداوند بملائکه و شیطان که رو بآدم (ع) بکنند

وحی آمد از خداوند علیم — جانب املاك و شیطان رجیم
کاختراعی در زمین منظور ماست — جانشین ما و مسجود شماست
فیض عامم را بود بابی عظیم — ذات پاکم را بود وجهی کریم
فیضها زآن باب ریزم در جهان — جلوه‌ها زآن رو کنم اندر زمان
باشد اندر فیض دست باز من — گر چه نبود در عطا انباز من
چشم بینایم بود در اطلاع — گوش دراکم بود اندر سماع
باشد او همچون زبانم در بیان — در احاطه باشدم همچون جنان
در عیان باشد مرا روئی پدید — باشدم در جلوه مرآتی بدید
رحمت ار خواهم از آن رحمت کنم — نقمت ار خواهم بآن نقمت کنم
در حیات خویش باشد روح من — من مر او را سر و او من را علن
دید او باشد همه دیدار من — کار او باشد ظهور کار من
اوست خانه من در او خانه‌خدای — اوست مرآت و در اویم خودنمای
حب او حب من و بغضش مراست — زآنکه پیدا زو همه انوار ماست
هر که رو آرد سوی آن قبله‌گاه — روی خود آورده باشد سوی راه
گر چه دور و لنگ لنگان بسپرد — عاقبت فیض از وصالش میبرد
بلکه گر دهری زمین‌گیر اوفتد — رهروی از لطف او را آورد
گر کسی زآن اوفتد در چپ و راست — منحرف گردد بجهل از راه راست
هر چه ره‌روتر بود باشد اضل — گر بود مقعد بود بعدش اقل
پس هر آن شد طالب کوی وصال — بایدش پرهیز از راه ضلال
بایدش در راه او سالك شود — ور نه در تیه مضل هالك شود
آن رهی جو که چو در وی بنگری — در نظر آثار مقصد آوری

بینی اندر وی سواد آن دیار گشته پیدا بی یمین و بی یسار
هر چه بسپاری از آن آنا فآن بیشتر از پیشتر گردد عیان
خرده خرده قلعه و باغ و منار آشکارا میشود از این دیار
تا دهی تمییز زآن دیوار و باب آشکارا گرددت صف و قباب
تا شوی داخل بآن شهر و دیار آشکارا گرددت رخسار یار
هست از هر حق حقیقت آشکار هر صوابی را بود انوار یار
کی بود مقصود در بیره پدید کی توان در غرب روی شرق دید
حق بنفسه ظاهر است و آشکار نیست بر او مطلقا ستر و غبار
هر طرف دیدی سواد مقصدت رو که آن باشد طریق معبدت
نیست آن دم حاجت بحث و دلیل مقصدت باشد دلیل آن سبیل
هر چه خواهم مختصر سازم بیان میکشاند سوی خود یارم عنان

پاسخ ملائکه پروردگار عالم را

باز بشنو پاسخ املاك را چون گمان کردند خلق خاك را
لب گشادند از جسارت کی اله میکنی اندر زمین خلقی تباه
بسپرند ایشان ره افساد دین خونها ریزند از کین در زمین
چون گروه جان بن جان کز عناد فتنه‌ها انداختند اندر بلاد
ما همه تسبیح و تقدیست کنیم جز ره دین تو راهی نسپریم
جانشین خواهی ز ما کن جانشین تا که تقدیست کنیم اندر زمین
گفت میدانم بعلم لایزول آنچه را هستید در فهمش جهول
می‌شناسم آنکه از روی نفاق با شما گردیده گرم اتفاق
جانشینی آفرینم محتشم انبیا از صلب او بیرون کشم
اوصیا را پاك بعد از انبیا میکنم از نسل پاك او بپا
حجتی باشند بر اهل زمین تا بیاموزندشان آئین دین

از عذاب من بترسانندشان سوی دین من همی خوانندشان
میکنم دور از زمین نسناس را تا جدا سازم از ایشان ناس را
میکنم نسناس را پنهان ز ناس تا ز عصیانشان نسازند اقتباس
میدهم مأوای ایشان ز ابتلا هم باطراف زمین هم در هوا
عاصیان را در جهنم جا دهم در مقام خشم خود مأوی دهم
دور گردید از حیال عرش من تا سماء چارمین از این سخن
جمله افتادند در چارم فلك رو نهادند از بلندی سوی تك
نور حق پنهان شد از انظارشان محتجب گشتند از انکارشان
این جزای هر جسور جاهل است کو ز اسرار حقیقت غافل است
غافلان خواهند برهان صدهزار نار را سردیست یا گرمیست کار
شخص آگه خود بآتش اندر است بلکه خود آتش نه چیزی دیگر است
غافلان را کی سزد انکار او چون نیند اهل همه اسرار او
نیست لایقشان بجز ایمان و سلم گر چه باشد سینه‌شان خالی ز علم
غافلان از این سخن حیران شوند خائف و لرزنده و گویان شوند
کی شود تصدیق کردن بی‌دلیل هست این معنی بسی امر علیل
غافلند از آنکه تمکین با دلیل هست اندر رهروان یك سبیل
شخص آگه را مجال دیگر است عالمی دیگر خیال دیگر است
عالم لاهوت جولانگاه اوست در فضای لامکان خرگاه اوست
علم او دریا و غافل همچو خس سر او چون صرصر و غافل مگس
کی تواند خس تك دریا رسید کی مگس در باد صرصر شد پدید

در عدم تحمل دانی علم عالی را و تمثیل آن به پشه و باد

آن شنیدستی که شد از جور باد پشهٔ نزد سلیمان بهر داد
امر شد تا باد را حاضر کنند حکم حق در شانشان صادر کنند

چونکه آمد باد سخت و با شتاب — پشه گردید از نظر اندر غیاب
گر کند یك شمه سر آگه عیان — غافلان افتند در ریب نهان
جمله از درگاه حق پنهان شوند — کافر و سرگشته و حیران شوند
همچو بوذر کو اگر مخبر شدی — از دل سلمان خود کافر شدی
یاد کن از قصه موسی و طور — چون برفت از هوش از اشراق نور
کوه گردید از شکوهش چاك‌چاك — قوم او گشتند از دهشت هلاك
هر که پا از حد خود بیرون نهد — حد خود را هم ز کف بیرون دهد
هر که او از زی خود آید بدر — خون خود سازد بدست خود هدر
رهرو از اندازه گر افزون رود — هم بماند راه و هم بیجان شود
چون ملایك از ادب خارج شدند — باب انکار و تعجب را زدند
ادعا کردند علم سر حق — لاجرم گشتند اهل طعن و دق
از مقام قرب حق گشتند دور — شد بدلشان ظلمت هجران بنور
دور گردیدند پانصد سال راه — از مقام قرب حق از آن گناه
تا سماء چارمین نازل شدند — زآنکه از طور ادب غافل شدند

در توبه ملائکه

چونکه خود را در بلا دیدند خوار — رو سوی عرش خدا کردند زار
می‌نمودندی اشارت سوی عرش — کی پدیدآرنده این عرش و فرش
ای درت امیدگاه هر کسی — ریزه‌خوار خوان عفو تو بسی
قطرهٔ از عفو تو گر رو کند — معصیتها جمله شست و شو کند
آفتاب عفوت ار پیدا شود — ظلمت عصیان ز عالمها رود
تشنه یك قطره عفویم ای خدا — بحرها از کاف و نون آری بپا
بحر از یك قطرهٔ کی کم شود — لیك جای مور از آن پر نم شود
توبه بر ما کن ز لطف عام خویش — مرهمی بخشا باین دلهای ریش

در اجابت خداوند دعای ملائکه را و راهنمائی به باب توبه

بسکه دود آهشان بگرفت اوج — بحر آمرزش از آن آمد بموج
خانهٔ در چارمین چرخ آفرید — وحی آمد کالتجا سویش برید
روز و شب باشید مشغول طواف — در مطاف او نمائید اعتکاف
تا بگردد توبه‌تان مقبول ما — عفو گردد شامل حال شما
جملگی در گرد او طایف شدند — نزد آن خانه همه عاکف شدند
سوی آن بردند با خواری پناه — باز گردیدند مقبول اله
چونکه آن درگاه وجه الله بود — بهر ایشان قبله شد اندر سجود
رازها در خلقت این خانه است — حیف‌ازآن کاین گوشها بیگانه‌است
چون کنم با سینه تنگ و حرج — ای خدا بنما بمن راه فرج
میزند در سینه‌ام اسرار جوش — شد دلم از جوش آنها در خروش
گر نگفتی آن شه والا مقام — سر ما پنهان نمائید از انام
آتشی در دهر می‌افروختم — خرمن خلقی از آن میسوختم
میفکندم در جهان یك غلغله — کو فتد از شورش آن ولوله
چون نمایم سینه‌ها تنگ است تنگ — چون کنم دلها بسی سنگست سنگ
پس همان خوشتر که سر این مقام — در بیان پوشیده دارم از انام
شرح آن را باب رحمانی کنم — اقتباس از کار یزدانی کنم
کز درون رحمت کند بر آگهان — وز برون حجت کند بر گمرهان
شرح آن سازم بیان اندر مثال — بندم اندر پای عقل او عقال

در تمثیل به شعله و نور آن و اینکه توبه انوار رو نمودن به شعله است که وجه نار است

برگشا بر شعله و نورش نظر — تا به‌بینی سر او را با بصر
نورها از شعله گر غافل شوند — پای تا سر ظلمت و باطل شوند

جملگی از فیض او گردند دور / میشوند از رؤیت آن شعله کور
یك دم ار انکار ضوء او کنند / سربسر سوی عدم خود رو کنند
توبه‌شان رو سوی آن آوردن است / نزد آن درگاه زاری کردن است
باید ایشان را بگرد آن طواف / در مطاف او نمودن اعتکاف
شعله خود وجهی است از نار نهان / آیتی باشد که از آن شد عیان
هر که او مشتاق وصل نار شد / بایدش با شعله دایم یار شد
شعله نبود غیر دودی با صفا / کو فنا در نار گردید از وفا
از خودی بگذشته یکسر او شده / مظهر انی انا النار آمده
نیست نار اما همه اوصاف نار / در وجود او همی دارد قرار
نیست نار اما همه افعال نار / از وجود او همی گشت آشکار
نار خود سوزنده شعله آلتی است / نار افروزنده شعله آیتی است
دود تیره از کجا سوزنده بود / خود همه ظلمت کی افروزنده بود
چون گذشت از هر چه جز مقصود نار / نار هم شد طالب مقصود یار
چون که داد اندر ره نار آنچه داشت / نار هم اوصاف خود در او گذاشت
شد حبیب نار و هم محبوب او / طالب نار آمد و مطلوب او
حل این مشکل چو افزون شایدت / یك مثل از نائی و نی بایدت
تا نگوئی شعله خود کاری از اوست / نعره انی انا الناری از اوست
یاد کن از داستان نخل طور / کرد از او انی انا الله چون ظهور
نخل را نی ناله و نی نور بود / ناله و نورش ز صاحب طور بود

در تمثیل به نائی و نی که دمیدن از اوست و زیر و بمها از نی

دوش با نی داستانی داشتیم / گفت و اسرار نهانی داشتیم
بود نائی تا بصبح از او بگفت / خودازاومیگفت‌وخودزومی‌شنفت
گفتمش این ناله‌های زار چیست / این فغان و سینه افگار چیست

تا بصبح از شام خود با دوستی / لب بلب با او بگفت و گوستی
دیگر این زاری و افغان از کجاست / آه سرد و سینه‌ات بریان چراست
گفت رو رو غافلی از سوز عشق / از مصیبتهای غم‌اندوز عشق
محنت وصل از فراق افزونتر است / هر که او نزدیکتر دلخونتر است
گفتمش یك نی فزونتر نیستی / مدتی اندر نیستان زیستی
این فغان و ناله زارت نبود / قوت تقریر و گفتارت نبود
از چه اینسان ناطق و گویا شدی / گفت بشنو چون از این جویا شدی
تا شدم من با لب او آشنا / از درونم راست گردید این نوا
ناله زارم از آن وی بود / من نیم نی را نواها کی بود
گفتم از نائی بجز یك دم نبود / از که این ترجیع آمد در وجود
گفت نائی خود چو آن یك دم سرود / این مخالفها ز من خود رخ نمود
از من این ترجیع و از نائی است دم / از وی آن صوتست و از من زیر و بم
این مخالفها که اندر این نواست / راست از اندام ناهنجار ماست
همچو آن نی شعله خود دودیست تار / نور او چون ناله هست از نور نار
رنگ‌وشکلی کان‌عیان‌درمنظراست / جمله‌ازدوداست‌ونارازآن‌براست
چونکه‌بگذشت‌ازخودی‌درحب‌نار / گشت خود آئینه حسن نگار
چون نگار از لوث دیدن اطهر است / حظ چشم از رؤیت آن مظهر است
باد چون از دیدها گردید بر / آینهٔ سنجیدنش گردید پر
روح چون محجوب شد از دید ما / جسم شد مرآت سر تا پا نما
هر که گردد طالب روح نهان / بایدش رو کرد سوی جسم آن
پس هر آن نوری که خواهد وصل نار / بایدش با شعله دایم گشت یار
زآنکه نبود نار را جز شعله روی / گر ترا هم نار باید شعله جوی
مطلبم از نار نبود کنه ذات / زآنکه اسم و رسم باشد از صفات

کنهش از نام و نشان برتر بود — کنه از آن بی‌نام یك مظهر بود
آتشی کافتاده اندر دود تار — آتشی باشد در او از حب یار
آتشی باشد که دلبر هم بآن — شد حبیب شعله آتش‌فشان

در خبر دادن خداوند بملائکه از خلقت آدم (ع) و امر او ایشان را بسجده بر او

چون ملایك سوی آن بیت آمدند — با تضرع باب عفو حق زدند
عفو حق شد شامل احوالشان — گشت حاصل سربسر آمالشان
جمله رو کردند سوی روی حق — لاجرم بردند در طاعت سبق
پس بیامد وحی از یزدان پاك — خلقتی خواهم بپا آرم ز خاك
چون نمودم راست آن خلق جدید — سربسر از بهر او ساجد شوید
پس خطاب آمد ز قهار جلیل — هم باسرافیل و هم بر جبرئیل
تا فرود آیند بهر قبض خاك — از برای صورت آن جسم پاك
چون فرو گشتند آن قوم گزین — استعاذه برد سوی حق زمین
چون که مختار از خطاب حق بدند — هر دوشان سوی فلك بالا شدند
پس مقرر شد که عزرائیل راد — جانب ارض آید از سبع شداد
قبضهٔ بردارد از روی زمین — بهر جسم پاك آن خلق گزین
استعاذه برد خاك از قبض او — او هم از عصیان حق تابید رو
قبضهٔ برداشت از آن خاك زار — داد اندر دست جبریلش قرار
پس کفی بگرفت از آب فرات — گفت از تو آورم هر نیك ذات
از تو آرم جمله پیغمبران — ازکیا و اتقیا و رهبران
پس کفی دیگر گرفت از آب شور — گفت از تو هر که از حق هست دور
از تو آرم جمله کفار را — وز تو سازم خلقت اشرار را
کی سزد کس را سؤال از کار من — پرسش از ایشان شود در هر زمن

کرد بر آن قبضه آن کفها روان — تا که جسم مرده‌اش یابد روان

در بعضی از اسرار خلقت طینتها

رازها در خلقت این طینت است — لیك نزد آنکه او بر فطرت است
ریخت بر آن آب شیرین و اجاج — تا که طبعش زآن دو ضد گیرد مزاج
تا شود مختار اندر هر دو راه — هم ره طاعات و هم راه گناه
زین دو هر یك را که خواهد بسپرد — بر مقام و مقصد خود ره برد
گر نبودی هر یکی از آن دو آب — نه بر او رحمت روا بد نه عقاب
سر دیگر گویمت در این مقام — تا نپنداریش مختار تمام
زآنکه آن تفویض امر خلقت است — قائل تفویض گبر امت است
اختیارش جسم و جان آن قدر — جسم بی‌جان است مانند مدر
گر چه نبود جسم بیجان را وجود — جان بی‌تن هم نمی‌یابد شهود
گر نبودی هر یك از آن جسم و جان — طاعت و عصیان کجا گشتی عیان
این معما چون عمی افزایدت — شرح این معنی فزونتر بایدت
زآنکه این راهی است باریك و دقیق — بلکه دریائی است مواج و عمیق
در تکش تابان بود شمس قدر — نیست بر او مطلع جز با بصر
دیدهٔ باید که باشد پرده‌در — تا شود از پرده کثرت بدر
شرح این معنی چه‌سان سازم عیان — کی درآید راز پنهان در بیان
هر چه شرح راز افزون آوری — بر خفا افزایدش چون بنگری
پس همان خوشتر که زین راز نهان — یك مثل از شمس آرم در بیان

در تمثیل بنور آفتاب و دیوار

خور چو افروزد بدیوار کثیف — میشود پیدا از آن نور لطیف
گر نبودی آن کثافت با جدار — پرتو پنهان نگشتی آشکار
ور نه از خور پرتوی صادر شدی — سایه از دیوار کی ظاهر شدی

پرتو خور جان و جسم است آن جدار — ظل و نور از این دو گردد آشکار
مقصد از دیوار این نفس شقی است — وز فروغ شمس نور عاشقی است
وه گر این دیوار از خود بگذرد — سوی خور از جان و از تن بنگرد
جسم آن همچون مه تابان شود — مهر را رخساره رخشان شود
خوی او گردد بسان خوی یار — تا بچشم یار بیند روی یار
جان او فانی شود در جان دوست — نه که دلبر همچو مغز و او چو پوست
آنچنان باشد که گوئی اوست یار — در میان خلق گشته آشکار
در مقام یار خود قائم شده — از حدث بگذشته و دائم شده
همچو فانوسی فنا در نور شمع — جلوه‌گر چون شعله اندر بین جمع
این سخن را چونکه نبود منتها — این زمان بندم زبان زین ماجرا

در بیان سر اختیار و امر بین الامرین

باز گویم زآن دو اصل خیر و شر — چیست در هر قوم هر یك را اثر
چون نمود آن آبها با خاك جفت — گفت با آن قبضه خاك آنچه گفت
گشت پیدا زآن دو اصل هر گروه — اشقیا و ازکیای با شکوه
زآن سبب گشتند هر یك زآن دو قوم — طالب اجناس خود من غیر لوم
هر کسی بر فطرت خود میرود — تا باصل خویشتن ملحق شود
ای بسا آلودهٔ با خبث و طیب — نیست او را غیر ذات او نصیب
سگ اگر با آدمی گردد الیف — باز جانش با سگان باشد حلیف

در بیان حدیث نبوی (ص) درباره اصحاب یمین و شمال

آن شنیدستی که شاه انس و جان — شد بمنبر روزی از بهر بیان
آشکارا ساخت بر مردم یمین — گفت دانید ای گروه مسلمین
باشد اندر قبضه رادم نهان — اسم اهل جنت و آبائشان
ای بسا مؤمن که عمر خویش را — صرف در عصیان کند تا منتها

وقت مردن سر او گردد پدید — میرود از طینت پاکش سعید
همچو آن فرعونیان کفرکیش — سالها بودند اندر کفر خویش
ناگهان چون نور حق شد آشکار — رفت از جان و تن ایشان قرار
سوی ایمان بی‌محابا تاختند — رایت فرمان‌بری افراختند
پس هویدا ساخت بر مردم شمال — آشکارا کرد دست ذو الجلال
گفت باشد اندر این دستم نهان — اسم اهل آتش و آبائشان
ای بسا آن شخص از حق بی‌خبر — سالها اندر عبادت کرده سر
عاقبت کفر نهان ظاهر کند — راه دوزخ از شقاوت بسپرد
همچو ابلیس لعین کز جان بدی — مدتی اندر صف نیکان بدی
سالها شد در رکوع و در سجود — در نظرها چون ملایك می‌نمود
چونکه باب امتحان مفتوح شد — شد هویدا آنچه اندر پرده بد
سرکشی بنمود از فرمان حق — لاجرم گردید اهل طعن و دق
آمدم سری ز کار شه بیاد — کز چه هر یك را بدستی جای داد
اولیا را کارها بی‌نکته نیست — سر بعضی ظاهر و بعضی خفی است
ای بسا کاری کز ایشان سرزند — جاهل آنرا لغو و بیجا بشمرد
لیك اربابان عقل مستقیم — رازها فهمند زآن امر حکیم
کور گر بر بزم منعم پازند — عیبها بر وضع آن مجلس کند
لیك بینایان با ذوق سلیم — حسنها بینند زآن بزم قویم
جای نیکان را بدست راست داد — زآنکه بد زآن دست ایشان را نهاد
چونکه لوح عالم امکان نگاشت — با یمین اسماء ایشان را گذاشت
چون گل بنیاد عالم را سرشت — خشت ایشان را ابا آن دست هشت
چونکه داد آرایش بزم الست — عهد ایشان را ابا آن دست بست
جایشان داد اندر آن دست گزین — یعنی ایشانند اصحاب یمین

اشقیا را جای داد اندر شمال — یعنی ایشانند اصحاب ضلال
مبدء ایشان چو با آن دست بد — لاجرم مأوایشان آن دست شد
شد از آن دست آشکارا این فعال — چونکه بد آن دست دست ذوالجلال
هر که گوید دست حق مغلول بود — میشود از این سخن جفت یهود
دست حق باز است از عهد قدیم — میکند انفاق از فضل عمیم
دست راد حق اگر مغلول بود — از چه بگرفت عالم امکان وجود
گر نه دست مصطفی دست خداست — بیعت او بیعت سبحان چراست
رمی او از چه بود رمی خدا — از چه دیدش گشته دید ذو العلی
چونکه پایانی ندارد این مقام — باز از آدم همی رانم کلام

مراجعه بکیفیت خلقت آدم علیه السلام

چونکه بر آن قبضه آن کفها فشاند — مدتی در پای عرش حق بماند
وحی آمد از خداوند جلیل — سوی املاك ریاح از هر قبیل
تا وزاند هر یکی بادی بر آن — طبع خود را اندر آن سازد عیان
چار خلط اندر مزاجش شد پدید — چون ریاح از هر طرف بر او وزید
چونکه آن اخلاط بگرفت امتزاج — صورتی زیبا عیان شد زآن مزاج
صورتی مرآت سرتاپانما — کاشف افعال و اوصاف خدا
صورتی از وصف حق آراسته — وز صفات ماسوی پیراسته
صورتی دست ازل نقاش او — سر خود در او نموده موبمو
لوح محفوظی و لیکن مختصر — عالمی پیدا در او سر قدر
هیکلی ظاهر ولی باطن‌نمون — باطنی پیدا شده در چند و چون
حجتی قائم ابر خلق جهان — آیتی اندر زمین و آسمان
صورت حق را چو آن مرآت بد — احسن التقویم را مصداق شد
گفت هر کس دید آن خلق کریم — غایت این خلقت است امری عظیم

میدوید ابلیس و میگفت این کلام — چه عظیم است امر این خلق عظام
پس چهل سال آن چنان افتاده بود — تا که روح الله اندر وی نمود

در سرّ اربعین و اصلاح قابلیت بریاضت

اربعین سرّی است از اسرار حق — کاندر او هر لاحقی یابد سبق
آن شنیدستی ز قول شاه دین — هر که خود خالص کند یك اربعین
بر زبان از قلب او گردد روان — چشمه‌های حکمت و سر نهان
بی ریاضت کی توان کامل شدن — بار علم الله را حامل شدن
اسب لاغر باید اندر کارزار — گاو پرواری نمی‌آید بکار
تا نگردد جسم و جانت با صفا — کی شوی در محفل اهل وفا
آئینه تا صاف و مستقبل نشد — عکس مقبل اندر او حاصل نشد
تا نپردازی دل از اغیار یار — کی شود پیدا در او حسن نگار
گر نه دل از لوثها طاهر شود — روح ایمان کی در او ظاهر شود

در بیان سری دیگر در اصلاح قابلیت

لیك سری اندر اینجا مضمر است — فهم آن عشاق را اندر خور است
تا نتابد نور رخسار نگار — بر دلی کی میرود از وی قرار
تا که چشمی مست بر وی ننگرد — مستی خودبینی از وی کی رود
تا نبندد پای دل گیسوی یار — بر سر کویش کجا گیرد قرار
تا نیفتد سایه سروی بر او — قامت سروش کجا گردد دو تو
تا دلش را جذبه شوقی نبرد — کی تواند راه رسوائی سپرد
تا نیفتد آتشی در خرمنش — کی گدازد بی‌سبب جان و تنش
گر نه سوزی بر دلش طاری شود — بی‌سبب کی اشك او جاری شود
بی‌سبب کی میتوان ترسان شدن — رنگ زرد و واله و حیران شدن
بی یقین کی میشوی امیدوار — بی نگاری عاشق زار و فگار

دلبری باید که برباید دلی آتشی باید که سوزد محفلی
نقش آتش را نباشد تابشی تا که اندر وی نباشد آتشی
سخره آن کو از زریرش رنگ زرد وز تأسی رعشه بر اندام کرد
کرده از تقلید قد خود دو تو سر بزیر و بسته لب از گفتگو
صورت عشاق جسم و عشق جان عشق نور و یار چون شمس جهان
صورت عشاق بی عشق نهان چون تنی باشد فتاده بی روان
عشق بی معشوق را نبود وجود کی بود انوار را بی خور نمود
چونکه حیرانی فزودت این بیان یك مثال از شعله میسازم عیان
تا معاین بینی آن سر خفی باطن و ظاهر ببینی منجلی

در اینکه پس از ریاضت بدون جذبه محبوب سالك بدرجه کمال نرسد

گر چه میگوید حکیم اندر سخن دود تیره بایدش صافی شدن
بایدش ز اوساخ روغن پاك شد از صفا چون جوهر افلاك شد
بایدش دل از کثافتها زدود همچو مرآتی مبرا از نمود
بایدش پرداخت دل ز اغیار یار تا شود آئینه حسن نگار
بایدش از پستی اعراض رست بایدش در اوج علیین نشست
بایدش صافی شدن چون روی یار بایدش طالب شدن اشراق نار
تا که تابد پرتو ناری بر او صورت ناری نماید اندر او
تا که روی آتش سوزان شود محفلی را نار افروزان شود
لیك روغن کی شود دودی لطیف کی مجرد گردد آن جسم کثیف
تا نسوزد خرمنش را سوز نار تابش روی جهان‌افروز نار
تا نه او را از خودی بیخود کند کی فنا در آتش او میشود
تا نبیند چشم او رخسار نار کی شود از عشق او جسمش فگار
تا نیفتد سوز آتش در تنش کی بریزد اشك او بر دامنش

گر نه نار دلربا جذبی کند کی دل از اوساخ روغن برکند
چونکه سر عشق ناید در بیان پس همان خوشتر کز آن بندم زبان

در بیان انجام خلقت آدم (ع) و دمیدن روح در او و وحشت او از اوضاع عالم و خو گرفتن او بآنها

باز گویم تا که آن یك قبضه خاك از سمك چون رفت بر اوج سماك
چون کمال اندر تن او شد پدید حق ز روح خویش اندر وی دمید
چونکه دید آن روح علیین مقام این مقام پست و گور پر ظلام
دید یکجا هجرش از مأوای قدس یك طرف دوریش از اخوان انس
یك طرف این گور پر خوف و خطر با کثافت خانهٔ دید از مدر
دشمنان صف بسته اندر هر طرف جملگی مقصودشان او را تلف
جملگی مستولی اندر آن دیار خود غریب و نه معین او را نه یار
یك تن و دشمن الوف اندر الوف او یك و ایشان صفوف اندر صفوف
چار سلطان عظیم از چار سو هر یکی بسته کمر بر قتل او
جمله‌شان کفار و از حق بی‌خبر در طریق خودپرستی پی‌سپر
خواندش هر یك بسوی دین خود میکشد او را سوی آئین خود
هر یکی را لشکری بیحد و مر جمله اندر دین آن شه پی‌سپر
جملگی از اهل آن بیت الحزن آگه از اوضاع آن دار المحن
هر یکی در گوشهٔ اندر کمین با سلاح حرب بنشسته بکین
کنده اندر هر قدم چاهی غزیر رفته عمق آن الی قعر السعیر
در فضای آن ظلام اندر ظلام در هوای آن قتام اندر قتام
خانهٔ مشحون بامراض و الم پر ز آفات و بلایا و ستم
خانهٔ در معبر چندین مرض ساخته در معرض چندین عرض
دید خشتش هشته اندر روی آب از عبور موج اندر اضطراب

کشتیی در چار موج ابتلا سرنگون مانده بگرداب بلا
چون دخولش بود از امر مجید لاجرم در جوف آن مأوی گزید
گشت ساکن اندر آن با ترس و لرز شد بصد اکراه در آن بوم و مرز
وین عجب زین نور علیین مقام کو بصد اکراه شد در این ظلام
حال چون با ظلمت آن شد انیس با کثافتهای آن چون شد جنیس
چون برفت از خاطرش یاران قدس بی‌سبب با دشمنان بگرفته انس
داده از کف عهد انوار قدیم بسته پیمان را ابا عظم رمیم
گشته چون مستوحش از دار بقا بسته دل از جهل بر دار فنا
داد ایمان از کف و با کفر ساخت نقد روحانی چه‌سان در جسم باخت
با سمك پیوست و ببرید از سماك در بهای جسم داد آن نور پاك
زین عجبتر آنکه چون وقت رحیل خواندش ناگه خداوند جلیل
دارد اکراه از لقای نور پاك برنمیگیرد دل از یك قبضه خاك

در بیان قصه جناب موسی و خضر علی نبینا و آله و علیهما السلام

گوش کن از قصه خضر و کلیم لیك با ادراك و طبع مستقیم
آنچنان آمد که چون از کوه طور موسی آمد با دلی مشحون بنور
سینه‌اش از علم حق آراسته عقل او افزون و جهلش کاسته
دید توراتی بدست خویشتن مشتمل بر حکمت و وعظ و فتن
گفت اندر قلب خود کاندر جهان نیست چون من از کهان و از مهان
علم من افزون ز کل علمهاست رتبه‌ام برتر ز حد وهمهاست
چونکه بود آن شاه از جنس بشر در دلش مانند عجبی کرد اثر
عجب آن سلطان ز خودبینی نبود زآنکه او زنگ خودی از خود زدود
عجبش استکبار فضل الله بود زآنکه او اوصاف حق را می‌نمود
زآنکه خودبین از خدابینی است دور خودنما از دید انوار است کور

در خور خودبین رسالت کی بود خودنما کی حاکی مرسل شود
انبیا مرآت اوصاف حقند فانی اندر جنب حق مطلقند
نیست در مرآتشان جز روی حق کی توان بر روی حق زد طعن و دق
چون نمود اندر دلش امری عظیم با وجود فوق ذی علم علیم
نام آن شد عجب در نص خبر از پی آن نص شدم من پی‌سپر
ور نه آن شه بود معصوم از گناه عجب اندر انبیا کی کرد راه
عجب سالك مفسد ایمان اوست زی عدو الله را بگرفت دوست
عجب نبود جز پسند نفس خویش وین بود ویران‌کن ایمان و کیش
چونکه ایمان عین حب اولیاست هم عداوت با جمیع اشقیاست
نفس خود دشمن ابا دین خداست دشمن پیغمبران و اولیاست
چون تو خرسند از صفات او شوی با عدو اولیا یك رو شوی
دوستی با دشمنان اولیا می‌نگردد جمع با حب خدا
هر که دارد روی خود سوی ظلم پشت بر انوار دارد لاجرم
هر که بپسندد صفات نفس خویش میشود دشمن ابا ایمان و کیش
زی صفات نفس ضد دین بود برخلاف مذهب و آئین بود
دین و ایمان باشد از معجب بدور چونکه او از نور حق گردیده کور
گر هزاران سال و مه عابد شوی در تمام عمر خود ساجد شوی
عجب یك دم جمله را ویران کند جمله طاعات را عصیان کند
گر هزاران سال رو آری بنور معتکف گردی چو حربا در حرور
پس کنی یك لحظه رو سوی ظلم میشود آن نور ظلمت لاجرم

در حکایت شخص زاهد و مرد فاسق و آمرزیده شدن فاسق و هلاك زاهد

آن شنیدستی که اندر ماسبق زاهدی بد هشته دل بر طعن و دق

بود او را معبدی بیرون ز شهر ساکن آنجا بدی در کل دهر
عمر خود را کرده در طاعت تلف مینمود از زهد خود طاعت سلف
رفته در طاعت از او هفتاد سال غیر طاعت می‌نبودش در خیال
روزی از راه فتن روح خدا رفت سوی معبد آن ناروا
گر چه در ظاهر زیارت بود و دید لیك در باطن تمیزش بد امید
فعل و ترك انبیا باشد فتن نیست از روی هوای خویشتن
جمله از فرمان رب العزة است از برای امتحان امت است
گه صفا و گاه خلف و گه وفا گه مروت گاه استیز و جفا
گه رسانندت ضررها گاه نفع گه نمایندت جفاها گاه دفع
گاه بندند و گهی سازند باز گاه فقر آرند و گاهی برگ و ساز
گاه آیند و گهی ترکت کنند گه غضب گه از رضاها دم زنند
گه رها و گاه سختت میکشند تا چو مار از خانه بیرونت کنند
آن صفتهای نهانی را ز جان با هزاران حیله میسازد عیان
بس صفتها حاصل است از اضطرار ز اضطرار او را نموده اختیار
ای بسا مستوره کز بی‌چادری مانده اندر خانه تا چادر بری
ای بسا صلحی که از بی‌یاوریست حمیه اندر دست خالی مضطریست
ای بسا تائب ز بی‌چنگی و می ای بسا زاهد چو دنیا گشت طی
ای بسا اخلاق خوش در اتفاق پرده‌اش را بردرد اندك شقاق
ای بسا معزول با تسبیح و زرق خرمنش را منصبی سوزد چو برق
ای بسا خوابیده بر خاك و حصیر چونکه نبود بالش ریش و حریر
چونکه دست اولیا دست حق است کار ایشان کار حق مطلق است
سالکان را امتحانها میکنند تا حجاب نفسشان را بردرند
برگزینند آنکه سرش با علن متحد گردد به تمییز و فتن

نیست لایقشان جز اخلاص و صفا در صفات ظاهر و اندر خفا
امتحان اولیا باشد خلاص نیست کس را از دخول آن مناص
عشق پنهان را خلاص افشا کند سر او را یك‌بیك انها کند
ای‌خوش‌آن کس کز خلاص‌آید بدر جان او ایمن بود از این شرر
کوه‌سان ساکن بود اندر فتن از صفا سرش بود همچون علن
لیك این امری است از ما بس بعید هم مگر لطف شهان بخشد امید
ای ضیاء الدین امین الحق راد کاظم بن قاسم ای شیخ جواد
نیست امیدم بجز الطاف تو تکیه‌گاه من بود اوصاف تو
مردمان ترسند از آخر ولی ترس من میباشد از روز بلی
تا چه باشد اقتضای حکمتش بر چه جاری گشته باشد قدرتش
بس کن این افسانه و کن بازگشت شد ملول آن شاه از طول نشست

مراجعه بحکایت زاهد و خاتمه امرش

شد برون از دیر آن پیر کهن از برای حاجتی در آن زمن
دید اندر پشت معبد فاسقی کز معاصی داشت روز غاسقی
بود عصیانش در آن امت شهیر مجتنب بودند از او برنا و پیر
چون بدید آن زاهد دون عاقبت در قفای معبد آن فاسق صفت
گفت‌ای کافر تو را کی‌این حداست منزل تو دیر و اینجا معبد است
باشد این معبد مزار روح حق نبود این اصطبل اهل طعن و دق
مهبط انوار حق است این مکان نیست آن جای عبور فاسقان
دور شو کز آتش عصیان مباد معبدم گردد چو خاکستر بباد
عارض فاسق شد از بس عجز و ذل عجز را بین چون نماید خار گل
تو ز شام تیره نومیدی مجوی ای بسا شامی که صبح آرد بروی
هم مشو مغرور از روز سفید ای بسا روزی که شامش دررسید

ای بسا عصیان که بار آرد بهشت — ای بسا طاعت که دوزخ راست کشت
پس نه هر طاعت تو را منجی بود — هر گنه نی باعث هلکت شود
آن گنه کز پی بیارد عجز و ذل — گر چه باشد خار بار آرد چو گل
آن ثوابی کز پیش عجب آیدت — گر چه باشد گل ولی خار آردت
هین ببین آن زهد در هفتاد سال — و آن گناه و کار هر یك در مآل
در زمان از نزد حق بر روح حق — وحی آمد کای دلیل ماسبق
زهد زاهد بهر فاسق شد سزا — فسق فاسق بهر زاهد شد جزا
زآنکه عجز آورد آن فاسق صفت — عجب کرد آن دیگری در عاقبت
عجز آن شد مایه اسعاد آن — عجب آن شد مایه افساد آن
چونکه آن ورزید بغض نفس خویش — بغض آن حب گشت با اصحاب کیش
حب نیکویان ابا بغض بدان — اصل ایمان است نزد سالکان
هیچ عصیان نیست با ایمان مضر — چون درآید خور شود شب مستتر
و آن دگر ورزید حب نفس خویش — حب آن شد بغض با اصحاب کیش
بغض نیکویان ابا حب بدان — اصل کفر آمد بنزد سالکان
هیچ طاعت را ابا آن سود نیست — در شبا هنگام کی انوار زیست
چون بیفتادم بدور از آن مقام — طول انجامید شرح این مرام
بازگویم شمهٔ زآن داستان — تا چه گشت از پرده غیبش عیان

در وحی آمدن بجناب موسی برفتن نزد خضر علیهما السلام

وحی آمد از خداوند علیم — جانب جبریل کای پیك کریم
زود رو سوی کلیمم از سماك — پیش از آن کز عجب گردد او هلاك
سوی آن شه زود فرمان بر ز ما — کن سلام از ما و بر گو موسیا
در فلان جا عالمی باشد حکیم — بایدت رفتن بسوی آن علیم
بایدت چندی از او آموختن — ور نه از این عجب خواهی سوختن

علم او از علم خاص ما بود — چاره دردت از آن مولی شود
کی شود بی پیر سالك مستقیم — گر چه باشد خود رسولی چون کلیم
تا نکردی خدمت خضر و شعیب — کی عیان گشتی بر او اسرار غیب
نیست را هستی ز نزد خویش نیست — آن عدم کز خود وجودی یافت کیست
هیچکس از پیش خود بینا نشد — تا که چندی پیرو دانا نشد
کور کی بر مقصد خود ره برد — تا که بینائی بسویش ننگرد
با دو چشم و روز و امن و شاه‌راه — کس نداند بی دلیل از چاه راه
در ره باطن تو کور و تیره‌روز — شعبها و دزدهای خانه‌سوز
نه سلاح و نه معین نه غمگسار — دشمنان از پس هزار اندر هزار
کنده در هر گام آن چاهی غزیر — رفته عمق آن الی قعر السعیر
عقل کی باور کند در همچو حال — راه بردن سوی مقصد در مآل
آن اول منزلت گردد سعیر — گر سپاری فی المثل زآن یك شعیر
گر تو را مقصود ره‌پیمائی است — اندر این راهت سر شیدائی است
بایدت دست تولا و نیاز — زد بدامان کسی از اهل راز
تا از این ظلمت تو را بخشد نجات — ز آب لطف و رحمتش یابی حیات
هین مشو بی خضر اندر این ظلام — باشدت گر صد چو اسکندر غلام
اندر این ره کس نگردد پی‌سپر — تا نگردد لطف خضرش راهبر
خضر تو شیخ است ای مرد گزین — دامن شیخی بدست آور متین
نور روی شیخ باشد چون شهاب — کو شیاطین را بسوزاند ز تاب
اندر این ره مشعل‌افروزی کند — گر تو را دیدار خود روزی کند
گیردت در زیر بال خویشتن — چون عقاب و میبرد سوی وطن
کی عقاب از چاهها ترسان بود — چون مطارش شرفه کیوان بود
نیستش از دشمنان بیم هلاك — شاه را از دزد و رجاله چه باك

آفتاب است او و دشمن چون ظلام — چون برآید خور شود ظلمت تمام
نفس عبدی مجرم و شیخ است شاه — کار او در نزد شه باشد تباه
لال گردد پیش شه بندهٔ حقیر — چون شود اندر کمند او اسیر
چبود آن بنده که تا راند کلام — نزد سلطان عسوف با نظام
میرود از یاد نفس خویشتن — همچو وقتی کی تواند دم زدن
از وساوس سینه‌اش یابد صفا — کی توان در نزد شه کردن جفا
نفس خفاش است و شیخ است آفتاب — کور گردد گر برآید از حجاب
جلوه‌اش او را ز خود بیخود کند — بیخ نفس و کید او را برکند
حب آن شیخ است مانند فسون — گر چه باشد مار نفس اژدرنمون
مار در نزد فسون بی‌حس شود — زهر قتال از تن و جانش رود
مار سوطی در ید افسونگر است — گر چه پیش غیر همچون اژدر است
نفس باشد اژدهای هفت‌سر — گر نداری از فسون او خبر
تو به پیش نفس چون طفلی صغیر — بدهدت از زهر خبث خویش شیر
گر نباشی تو بخواهشهای او — یا بگردانی تو از فرمانش رو
یا بگریی روزی از آزارها — آورد لولو ز پنهان مارها
عالمی را بهر تو لولو کند — تا ترا ناچار رو آن سو کند
ور ز لولو گریه‌ات ساکن نشد — قلب او از سوز تو ایمن نشد
لعبها سازد برایت سرخ و زرد — کین عروس و آن دگر او راست مرد
هین ببین این جامه‌های رنگ‌رنگ — تا که شیشهٔ دین تو آرد بسنگ
لولوی او بیم از غیر خداست — بیم از غیر خدا عین رداست
گویدت زاری مکن بیند فلان — ریش سازد لوم اویت جسم و جان
یا مکن تو ترک افعال قبیح — که فلانی خاطرت سازد جریح
یا مکن یا ترک کن از بیم شاه — حکم سلطان میکند جانت تباه

یا فلان میرنجد از اعمال تو — نیست لایق این ابا احوال تو
مختصر لولو تراشد رنگ‌رنگ — تا ترا در دین حق آرد به تنگ
زآن وطن ناچارت آواره کند — پرده‌های نفس تو پاره کند
تا تو را سازد بسان خویشتن — مبتلی سازد ترا اندر فتن
لعبهای او متاع این سراست — کو برای طفل چون صوت دراست
طفل چون بیند درا در زیر و بم — میشود از گریه خامش زین نغم
نفس او مشغول صوت او شود — بیخود از احوال گریه میرود
زاری طفلان به از خوشحالی است — گر چه جاهل گریه‌اش را قالی است
گر نریزد از دهان و چشم آب — دایما گردد چو کسلانان بخواب
فالج و لقوه شود اعضای او — بله گردد چون حمار و گاوخو
زاری او عاقبت خوشحالی است — زین سبب در گریه خود غالی است
توچوطفل وزاریت عین خوشی است — ترک زاری تو عین بیهشی است
گریه کن تا عاقبت خندان شوی — گریه کن تا خرم و شادان شوی
از رطوبات معاصی و میول — پاک گردد جسم و جان پر فضول
مورث صحت شود در عاقبت — سالم آید جانت اندر آخرت
اهل دنیا خواب و زاریهای خواب — خنده بیداری روز حساب
چونکه خواهد نفس خواریهای تو — مکر بهر منع زاریهای تو
لعبها آرد ز دنیا سرخ و زرد — تا شوی مشغول و بگذاری نبرد
ایمنی بخشد ترا از خوف و بیم — تا فروزد بر تنت نار الیم
ای خنك آن چشم کو گریان بود — ای خوشا آن سینه کو بریان بود
خوش سلاحی کاری است این گریه‌ها — بهتر است از حرفه‌ها و کدیه‌ها
اشك جاری گر چه باشد سوی فرش — لیك آثارش رود تا فوق عرش
طفل را بین کو بسوز گریه‌ها — میکند از پادشاهان کدیه‌ها

آنچه خواهد می‌ستاند با فغان — شاه نتواند خلاف رأی آن
زخمش از شمشیر کاری‌تر بود — آب آن افزون که جاری‌تر بود
زخم گریه کارگر بر جان شود — زخم تیغ از جسم کی پران شود
تیغ بر غالب نشاید آختن — میتوان با گریه بر شه تاختن
لشکری با گریه بتوانی شکست — کی توان با بند قومی دست بست
میتوان از گریه با حق کار ساخت — کی توان بر حق سلاح حرب آخت
باز گو از داستانهای کلیم — تا چه پیشش آمد از شور حکیم

بردن حضرت موسی علیه السلام جناب یوشع را با خود

چون شنید آن وحی از پیك امین — آتش شوقش برآمد از کمین
گشت مشتاق لقای آن دلیل — لاجرم آورد رو سوی سبیل
ترك کرد آن افسر و تخت و نگین — هشت اندر قوم خود اهل و بنین
هشت تخت و سوی بخت آورد روی — میدوید از سوز عشقش کوبکوی
از شعف نشناختی سر از قدم — دود عشق از فرق او میزد علم
هشت توریة و رسالتهای خویش — راه کوی خضر را بگرفت پیش
عشق را بین چون بخان و مان زند — بلکه آتش در دل و در جان زند
عشق را بین چون برد ایمان ز دست — بل برد آنچت که اندر دست هست
کوه را از شوق در رقص آورد — پرده هفت آسمان را بردرد
هین حبیب از عشق بر افلاك شد — هشت خاك و سوی عرش پاك شد
سوز عشق آتش زد اندر خرمنش — کرد در جانان فنا جان و تنش
آنچنان کردش که گوئی اوست دوست — مغز را بنمود و زو افکند پوست

بیان حدیث شریف ان لنا مع الله حالات

زین سبب گفت آن امام ذو العلا — که مرا باشد ابا حق حالها
اوست ما و ما همه اوئیم او — گر چه نحن نحن جهرا هو هو

گفت هر کس چشمش از من نور یافت — یافت حق را گر چه سوی من شتافت

بیان حدیث شریف دیگر در همین معنی

و آن دگر گفتا بصادق کای امام — وی طفیل هستیت عالم تمام
هر زمان در حضرتت یابم حضور — میشوم آنسان که موسی شد بطور
عظم شأنت میکند در جان اثر — هر زمان کافتد بروی تو نظر
لرزه بر اندام حضار افکنی — هر زمان کز پرده چون خور سرزنی
این چه کبر است ای امام روزگار — وی بحیرت در تو چون من صدهزار
چیست در تو این همه کبر و غرور — دفع کن از جان ما جهل و قصور
لایق شأن تو کبر و فخر نیست — لطف فرما کن بیان کبرت ز چیست
گفت ای نادان از حق بی‌خبر — وی براه خودپرستی پی‌سپر
این نه کبر من بود کآمد پدید — کبر آن باشد که من را آفرید
چونکه شد جانم فنا در جان دوست — آنچه می‌بینی همان رخسار اوست
اوست پیدا از وجودم بی‌حجاب — حاش لله گر شوم او را نقاب
اوست پیداتر ز من از بود من — آنچه بینی اوست نبود هیچ من
دم فرو بند ای زبان در این مقال — گوش دارد موشهای این تلال

در بیان عشق و محبت

بازگو از عشق کو جانم بسوخت — آتشی در عقل و دینم برفروخت
عالمی را عشق در رقص آورد — پرده کون و مکان را بردرد
عشق این افلاك را بنیاد کرد — عشق خاك این جهان بر باد کرد
آتش احببت ان اعرف فروخت — خرمن کون و مکان از آن بسوخت
گشت ساری سر این حب در وجود — در حراك آورد آنچ از وی نمود
هر چه در سر و علن گیرد حراك — از سمك بگرفته تا فوق سماك
عشق او را میکند تحریك و بس — گر چه نبود آگه از او هیچکس

هیچکس آگه ز سوز عشق نیست — غیر آن عاشق که اندر عشق زیست
از حرارت جمله تحریکهاست — و آن حرارت سوز عشق دلرباست
در جهان جز عشق نبود آتشی — غیر او را نیست هرگز تابشی
آتش عشق است در کون و مکان — تابش عشق است در سر و عیان
هر چه را جز عشق نور و تابش است — جلوهٔ در آن عیان زآن آتش است
عشق چبود جذبه حسن نگار — جذبه چبود حالت رخسار یار
حسن مقناطیس و دل همچون حدید — میکشد دل را چو چشم آن حسن دید
چشم باشد بهر دل چون روزنی — اوفتد بر دل ز روزن روشنی
چونکه خورشید جمال روی یار — اوفتد زآن کوه بر قلب فگار
آتشش در قلب گردد مشتعل — گردد از آن قلب مسکین منفعل
روز و شب باشد در آن سوز و گداز — افکند ناز و فرا گیرد نیاز

فرمایش حضرت صادق علیه السلام در جواب سائل از حقیقت عشق

سائلی پرسید از فخر انام — حضرت صادق که باد او را سلام
عشق چبود گفت نار سوزناك — چونکه گردد مطلع بر قلب پاك
سوزد آنچش غیر معشوق است و یار — اندر آن نگذارد آن غیر نگار
آتش اندر هر مکان افتد بتاب — میکند چون خویش آنرا آفتاب
عشق چون اندر دلی مأوی گزید — سوزد از وی آنچه اندر وی بدید
چون فرا بگرفت قلب ممتحن — لاجرم درگیرد اندر کل تن
میکند آن جان و تن را همچو خویش — میشود در هر دمی آن سوز بیش
تا که او را از خودی بیخود کند — نوبت دلدار بر بامش زند
گردد او چون آهن برتافته — خویش را گم کرده آتش یافته
نطق او از آتش سوزان کند — نعره انی انا الناری زند
گردد او دودی مکلس شعله‌وار — فاش گوید فاش لست غیر نار

گر ترا زین مدعا باشد نفور — دست خود را پیش من آر از غرور
تا فغان از سوز من جانت کشد — زهر احراق از تف من درچشد

در بیان حدیث قدسی شاهد بر این مطلب

آن شنیدستی تو از قول هداة — که بر ایشان باد آلاف الصلوة
که خدا فرمود از الطاف خویش — میکشانم بنده‌های نیك پیش
بندهٔ کو در نوافل عاکف است — روزوشب درطوف کویم طائف است
جوید او از سوی من قرب جلال — یابد از قرب جلال من کمال
تا که او را دوست دارم از صفا — آرمش در محفل اهل وفا
آرم او را خرده خرده سوی خویش — تا که از نزدیك هم گردد به پیش
تا که گردد نیست او و هست من — گردم او را چشم و گوش و جان و تن
چون دهد در راه من او چشم و گوش — محو سازد در جمالم عقل و هوش
میشوم من چشم و گوش و عقل او — میشوم من خود زبان آن نکو
گر بخواند حاجتش را میدهم — ور نخواند من ز خود منت نهم
چونکه شد حق چشم و گوش و جان او — گشت او خود ظاهر و پنهان او
میشود چون یار جذاب و دلیر — عالمی با حسن خود سازد اسیر
میتوان با حسن بگرفتن جهان — میتوان تسخیر بنمودن شهان
گر نماید جلوه آن رشك قمر — عالمی را میکند زیر و زبر
لشکر شاهان اگر غارتگر است — لشکر دلدار ما ایمان‌بر است
لشکر شاهان بود گردان یل — لشکر خوبان بود حسن ازل
لشکر شاهان بود همچون نجوم — لشکر خوبان بود خورشید بوم
چون درآید خور شوند استارگان — جملگی محجوب و در پرده نهان
از فروغ او فرو ریزد نجوم — همچو اوراق درختان از سموم
چشم فتانش برانگیزد وغا — صد قیامت قامتش سازد بپا

میشود مفتون از سحر بیانش — عالمی گر بشکفد غنچهٔ دهانش
هر چه گویم حسن از آن بالاتر است — حسن نوری از ضیاء حیدر است
کو فتاده ذرهٔ در این جهان — داده آن بر باد خاك جسم و جان
ای جمال الدین ایا شاه جهان — ای فدایت جسممان و جانمان
چون ببویت یك جهانی زنده‌اند — عالمی نزد جمالت بنده‌اند
گوشه چشمی باین دلریش زار — افکن ای در بند تو چون من هزار
سوختی جانم ز لطف آبی فشان — ای فدایت صد چو من بی‌خانمان
تا بکی باشیم در هجرت اسیر — ای امید خستگانم دست گیر
چون نگاهی از تو سازد کار ما — تا بکی باشیم حیران در عمی
سینه دارم شرحه شرحه از فراق — با که گویم شرح درد اشتیاق
ای جلیس و همدم بی‌مونسان — وی انیس و همنشین بی‌کسان
مانده‌ام در قید غربت من اسیر — ای امید بی‌کسانم دست گیر
گر بسوزم چون بسازم با فراق — گر بسازم چون بسوزم ز اشتیاق
گر بسوزم از فراق دلبران — چون بسازم با وصال دشمنان
از نگاهی کار من را ساختی — رایت حب در تنم افراختی
هست از اکرام اتمام امور — ای که نور روی تو شد رشك هور
من چه باشم تا کنم وصف ضیات — چون ستوده در کلام خود خدات
حسن تو میباشد از نور ازل — مادح ذاتت خدای لم‌یزل
گویم و افتاده‌ام چون خر بگل — بو که پذیرد خدا جهد المقل
ای زبان در دشت حب خیره متاز — کی در آید در بیانها شرح راز

خواندن جناب موسی (ع) یوشع (ع) را برفاقت خود در آن سفر

باز رو سوی کلیم الله که او — مانده در تیه طلب در جستجو
خواند یوشع را که ای نیکو رفیق — وی براه حق مرا نعم الشفیق

بایدم تا مجمع البحرین رفت — تا کشم از این سفر سختی زفت
بایدم رفتن بسوی کوی یار — گر چه بکشد سالهای بی‌شمار
در ره مقصود باشد رنج سهل — عشق عاشق را کشد من غیر مهل
میکشد او را بهر سهل و جبل — تا ز وصل یار خود یابد امل
تا ننوشد شربت وصل نگار — زآن عطش هرگز نمیگیرد قرار
آنکه باشد تشنه آب زلال — چون نیابد آب خواهد گشت لال
کام خشك و چشمها غایر شود — التهابش دمبدم ظاهر شود
ور نیابد مدتی آب روان — خواهدش بیرون شدن از تن روان
آنکه او را تشنگی کاذب است — از تف معده بآبی راغب است
گر نیابد ساعتی آب فرات — خرده خرده از عطش یابد نجات
آنکه او را اشتیاق عارضی است — چون‌دمی‌بگذشت‌شوقش‌منقضی‌است
آنکه او از جان و دل مشتاق شد — بر دلش طاری تف اشواق شد
هر زمان کز یار خود ماند بدور — میشود افزونش آن اشواق و شور
آنکه از سرخی رخش گلناری است — نیست‌بیش‌ازساعتی‌چون‌طاری‌است
آنکه از خود سرخ‌گون و لاله‌فام — هرگز آن سرخی نخواهد شد تمام
طاعت پیدا ابر کفر نهان — عاقبت آن کفر خواهد شد عیان
چونکه‌آن‌طاعت‌مراوراعارضی‌است — حکم عارض لامحاله منقضی است
بل مرائی عاری است اندر مصاف — گر چه پوشد از ریا یکصد لحاف
نازك و حاکی بود جامهٔ ریا — آنچه در زیر است سازد برملا
فعلهای ما همه باشد لباس — که بآن هستیم عاری ز التباس
چون برون آریم سر از زیر خاك — در لباس فعلهای چرك و پاك
امتیاز هر کسی از جامه است — زآن عبا و هیئت و عمامه است
فعل نیکو سندس جنت شود — فعل بد سربالی از نقمت شود

گو مرائی رو دوصد جامه بپوش — عورتت پیداست نزد اهل هوش
لیك آن کز ذات او طاعات رست — اندر آن طاعت نخواهد گشت سست
چونکه آن ذاتی و ذاتی جوهر است — جوهر او خود باشد او خود گوهر است
او بود مستور از ستر اله — کار او هرگز نمیگردد تباه
جامه تقوی بود خیر اللباس — زآنکه او خالی بود از التباس
چونکه موسی شورشش از ذات بود — دمبدم صبر و شکیبش می‌ربود
خواند یوشع را که اینك ای فتی — این سفر میباشد از امر خدا
بایدت در این سفر همره شدن — تا رهیم از دید کامل از محن
بایدت در این سفر گردی رفیق — نیست غیر از تو رفاقت را حقیق
سالك ره را رفیقی لازم است — زآنکه وحدت نعت شیخ عالم است
هست وحدت از صفات ذات حق — لایق آن نیست جز مرآت حق
هر وحیدی غیر کامل ناقص است — کامل است آن کز شبیهی خالص است
سالك واحد خود او شیطان بود — در بوادی واله و حیران بود
هر که در میدان رود تنها و فرد — کی تواند با عدو کردن نبرد
او وحید و دشمنانش صدهزار — کی توان در همچو حالی کارزار
آن وحید صف‌شکن شیخ است و بس — کز دم تیغش رود گردون سپس
گر شود شیطان برزمش با دو کون — گوید او انی اری ما لاترون
خائفم از کارساز عالمین — من کجا و رزم این شاه مهین
کارها در پیش شه آسان شود — گر چه عقل ما در آن حیران شود
زآنکه عالم طوع حکم شاه هست — کار شه نز آلت کار است و دست
امره ان شاء شیئا کن فکان — آن هم از خواهش نه با قول و بیان

بیان حدیث قدسی یا ابن آدم انا رب اقول للشئ کن فیکون

در حدیث قدسی آمد کی عبید — من خدایم کارفرما و مجید

قول من کن باشد و مقصد یکون — نیست از فرمان من چیزی برون
تو اطاعت کن که گردی مثل من — آنچه خواهی حاصل آید در زمن
همچو من گوئی کن و یابد حصول — هر چه را خواهی بآن یابی وصول
شیخ باشد حکمران کن فکان — از اطاعت در زمین و آسمان
تو ضعیف و کور و کر همچون جنین — کی توانی رزم با قومی چنین
بایدت اول طلب کردن رفیق — بعد از آن پویا شدن اندر طریق
با رفیق و اعتصام حبل شاه — ممکن است آن دم که بسپاری تو راه
ور نه همچو تو ضعیف است آن رفیق — میشود آن هم تبه اندر طریق
لیك میباشد رفیقت انس راه — چونکه ناید با شما در راه شاه
شیخ باشد مستغاث گاه‌گاه — گر چه در هر دم بباید لطف شاه
تو نه محجوبی از او در هیچ دم — بلکه او افراخته در غیب علم
تا نپنداری که از تو غافل است — کار و بار سالکان زآن عاطل است
تا نگردی تشنه چون دانی که آب — حاضر است اندر طریقت در جواب
در لب جو تشنگی کمتر بود — تشنگی با قحط آب افزون شود
هر که داند شیخ را همراه خویش — هرگز از چیزی نگردد جانش ریش
مطمئن در راه خود سالك بود — قلب و صدر خویش را مالك بود
کار خود بگذارد او با کارساز — میرود در راه مقصودش بتاز
نگذرد چیزی که تا مقصد رسد — یابد از الطاف مقصودش رشد
بس بطول انجامد این افسانه‌ها — ز انبساط قلب اندر نکته‌ها

در مراجعه بقصه جناب موسی و یوشع علیهما السلام

باز ران از یوشع و موسی کلام — نیك نبود شرح سر در یك مقام
دارد این دیوارها بس موشها — موشها را تیز باشد گوشها
موش پنهان در جدار گوشتین — بدتر است از موش دیوار گلین

موش دیوار گلین گندم‌رباست — موش این جدران سخن‌چین و دغاست
موش دیوار گلین دزد شکر — موش این دیوارها دزد خبر
موش دیوارت بود نفس خبیث — تیز کرده گوش در سرق حدیث
گفتهای نیك را فاسد کند — سلعه اسرار را کاسد کند
گر تو خواهی کاندر این خانه نهم — سلعه‌های نیك و مال محترم
رو از این دیوار دفع موش کن — بعد از آن در جمع سلعه کوش کن
تا بماند سلعه در آن سالها — یابی از احراز آن اقبالها
هر چه میخواهم کنم قصه تمام — آید از غیبم دگرگونه کلام
این پریشانی همی آید ز دل — ور نه باید قصه کردن معتدل
تا نباشد خاطری آشفته حال — کی پریشان میشود از او مقال
ای خدا ساکن کن این شوریده را — قیدی این دیوانه ژولیده را
قید او زنجیر زلف یار اوست — حبس او در سایه دلدار اوست
وصل دلبر آب و عاشق تشنه‌کام — کی شود بی‌آب عطش از وی تمام

رفتن جناب موسی و یوشع علیهما السلام بسوی مقصد و رسیدن ماهی شور و برخی از اسرار آن

چونکه موسی با رفیقش در سفر — تنگ بستند از کمال جد کمر
ماهی شوری رسید از نزد حق — از برایش کای دلیل ما سبق
گیر با خود ماهی شوریده را — برمگیر از او زمانی دیده را
میگذار او را بهر دریا و جو — هر کجا زنده شد آن عالم بجو
زندگی او بود ز آب حیات — نزد آن آب است آن راه نجات
فعلهای حق نباشد ز اتفاق — بل همه از حکمت است و انطباق
هست آن ماهی مثالی بهر دل — کو نمك‌سود است و افتاده بگل
مرده از هجران آب قرب یار — اوفتاده در گل هجر نگار

زخم او از هجر رویش ریش ریش — از نمکهای بلایا خورده نیش
آبهای امتحان باشد علوم — از مقالات و خرافات رسوم
باید اندر علمها کرد امتحان — کز کجا این مرده دل یابد روان
طالب آن باشد که گردد کوبکو — تا بیابد وصل یار نیك خو
نه بقید کعبه نه بتخانه است — نه به بند خانه نه ویرانه است
هر کجا یابد نگار خویشتن — گیرد از ظل همایونش وطن
گر تو چیزی گم کنی اندر بلاد — کوبکو گردی و پرسی از عباد
گه بدیر و گه بمسجد اندری — گه بشهر و گه بیابان بسپری
پرسی از چندین هزاران بیخبر — تا که یك آگاه آید در نظر
یا رب این نیکو متاعم را که خورد — یا رب از دیدار آن بهره که برد
صدهزاران کوی و برزن بسپری — تا بدان نیکو متاعت پی بری
آنکه یکسر سوی مقصد میرود — مهدی است او خود کجا گمره بود
نیست او را حاجت جست و سؤال — میرود یکباره تا کوی جلال
گر تو آگاهی بجای مال خویش — از چه میسازی ز جستن جانت ریش
خود دلیلی و دلیلت بهر چه — در بیابان از چهٔ در شهر چه
یکسره رو تا بجای مخزنت — رنج کم ده بی‌سبب جان و تنت
گشتن تو بعد از این دیوانگی است — زآنکه گشتن آیت بیگانگی است
رو دلیلی جوی و مقصد پیش گیر — دزدگاه است این مرو بی او دلیر
گر تو را باشد دلیل نیك‌پی — دامنش را گیر و کن افسانه طی
ور نه باید کو بکو گشتن چو ماه — تا به‌بینی روبرو دیدار شاه
زآن تقابل چون مه تابان شوی — همچو ماه چارده رخشان شوی
ای خوش آن نیکو دلیلی کو بود — خود ره و خود مقصد و خود مستند
همچو راهی کی ز سالك گم شود — گر چه لنگ و گنگ و کور و کر بود

واصل ده را چه خوف از بیم راه — از عسس کی باك دارد پادشاه
آنکه اندر کوچه میخواهد نشان — آنکه اندر راه خواهد مستعان
بود آن آب حیات آثار جان — کاندر آنجا ماهیت یابد روان
هر کجا ماهی دل یابد حیات — آن حیات او را بود پیك نجات
باید آنجا خضر را کردن طلب — یافتن راحت از او از هر تعب
دل چو حوت و وصل او باشد حیات — از فراق روی آب آرد ممات
چونکه یابد مرده دل آب روان — از لقای پاك آن یابد روان

در بیان قبض و بسط خداوند و بیان اسرار آن

مدتی در مثنوی تأخیر شد — باعث تأخیر آن تقدیر شد
مدتی رفت از سرم شور بیان — گلستان مثنوی را زد خزان
مدتی ماندم که در باغ ضمیر — نوگلی دیگر نیامد دستگیر
شد خریف و رفت از بستان هزار — بلبل طبعم خمش گشت و نزار
قبض و بسط ما ز فعل دیگری است — بنده از داد و ستادنها عری است
گاه نوشت بدهد از الطاف خویش — گاه آرد از پی آن نوش نیش
گاه بدهد قصر مفروش از حریر — گاه خواباند تو را اندر حصیر
گاه از رفعت بر افلاکت برد — گاه از ذلت ابر خاکت نهد
سازدت گاهی ابر ملکی امیر — سازدت گه پیش ناچیزی اسیر
مطلع سازد گهت بر سر غیب — گاه اندازد تو را در شك و ریب
گاه صحت گاه سقمت میدهد — گاه فقر و گاه دولت میدهد
گر نبود این قبض و بسط از نزد شاه — کار بنده میشد از طغیان تباه
گر نیفتادی ز بالا گه بزیر — گر نگشتی گه عزیز و گه حقیر
همچو میپنداشتی کو خود شه است — کی گمان کردی که دستش کوته است
کی گمان کردی که او عبد یست خوار — کی گرفتی در مقام خود قرار

گر نگیری شمع را از صحن دار — دار کی داند که او جسمی است تار
گر نپوشد خور ز عالم روی خویش — کی جهان داند ظلام کوی خویش
گر بهاران را نبود از پی خزان — خاك در خود لاله‌ها کردی گمان
گر نیفتی گاه در بستر علیل — کی شود صحت بسقم تو دلیل
گر نگشتی گه فقیر و مبتلا — کی شدی دولت بفقرت رهنما
زین سبب کردند مردان خدا — آرزوی قبض و بسط ابتلا
تا رهند از شر طغیان در جهان — فقر ایشان بهرشان گردد عیان
بر رسوم بندگی قائم شوند — از بلای خویشتن‌بینی رهند
تا نبیند نفس عجز خویشتن — بندگی را کی نهد بر جان و تن
تا نیابد در دلش شرمندگی — کی بپوید در طریق بندگی
تا نپوید در طریقش بنده‌وار — کی شود آگه ز سر پرده‌دار
بندگی کنهش ربوبیت بود — مظهر سر الوهیت بود
بنده گردد حکمران کن فکان — این عیانش باشد و آن یك نهان
چونکه شه از بنده‌اش یابد صفا — میکند از لطف خویشش اصطفا
چونکه شد در درگهش بنده امین — بسپرد در دست او تخت و نگین
چونکه میلش غیر نفس شاه نیست — طالب تخت و نگین و جاه نیست
نیست جز اویش دگر چیزی امید — لاجرم گردد امین آن مجید
چونکه داد اندر ره شه آنچه داشت — شاه هم تخت و نگین با او گذاشت
غیر احسان چیست احسان را جزا — چیست نیکی را بجز نیکی سزا
بل کریمان صدهزاران چند چند — نیکی کس را عوضها میدهند
تا چه بدهد کارساز عالمین — در جزای آنکه جان کردش رهین
هوش دار و گوش کن این سر نغز — وز درون پوست بیرون آر مغز
بس کن این افسانه با طول و عرض — پوشش این راز باشد عین فرض

مراجعه ببیان قبض و بسط و فواید آن دو

باز گو از قبض و بسط کار حق — که بود از این دو سالك را سبق
قبض‌وبسط‌حق‌همه‌لطف‌است‌وبس — گر چه نبود آگه از آن هیچکس
غیر آن سالك کز آن دو یافت بهر — از بیابان رفت تازان سوی شهر
یافت اندر شهر سلطان عطوف — بر جمیع چاکران او را رؤوف
یافت آنجا پادشاهی با سخا — بی‌نیاز از دار تنگی و رخا
گر دهد بدهد ز عین لطف عام — ور ستد بستاند از رحم تمام
حاش لله شاه ما را بخل نیست — کیست آن کو بی عطای شاه زیست
قبض و بسط شاه عین رحمتست — هم و غم ما ابر ما زحمتست
کار خود بگذار با پروردگار — استراحت میکن اندر روزگار
گر کند قبض و اگر بسط آن شه است — سلم پیش آور چو عقلت کوته است
قبض او را همچو بسطش لطف بین — شاد باش از کار رب العالمین
گر نماید بسط حق اندر بهار — نشر قدرت خواهد اندر روزگار
بوستان را خلعت دیبا دهد — تاج زرین بر سر گلبن نهد
بردمد در جیب اشجار از کرم — عیسی اثمارش آرد از عدم
کوه را از سبزه مینووش کند — دشت را فرش زمرد گسترد
تا که چون بیند جهان در خود کمال — خویش را بیند ابا شأن و جلال
قبض سازد حق از آن روح و صفا — سازدش عریان ز ثوب اصطفا
افکند اشجار را همچون حطب — کوه را خارا کند همچون حصب
دشت را آرد پس از آن خصب جدب — افکند تنگی پس از آن وسع و رحب
تا که داند آن عطای غیر بود — کز وجود وی همی بودش نمود
آن جمالش بود نور ذو الجلال — بد کمال از غیر و زو باشد کلال
اوست محتاج عطای دیگری — از جمال و از جلال است او عری

لیك در این قبض هم صد حکمتست — اندر این منعش عطا و رحمتست
قبض کرد از او چو انوار ربیع — مستعد کردش بگلهای بدیع
در زمستان میشود طبع نبات — کامن اندر اصل او همچون حیات
آید از غیبش در آن ماوای تنگ — برگها و لاله‌های رنگ‌رنگ
میرسد او را مددهای جدید — چونکه عجز آورد زآن قبض عتید
میشود از فقر لطفش را حقیق — رحم حق گیرد فرا گور عتیق
حق بود در نزد قلب منکسر — منکسر باید که گردد منجبر
چون دل بستان شکست اندر شتا — آمدش لطف ربیعی از قفا
باز خرم شد ز انوار ربیع — شاد شد دیگر ز ازهار بدیع
هم فزودش آن صفا و آن بها — شاخها و برگها و لاله‌ها
شد فزون روحش ز پیشین سالها — آمدش زین قبض بس اقبالها
هین نمی‌بینی که در هر نوبهار — میشود افزون صفای لاله‌زار
برگها و شاخهای نو دمد — لاله‌ها از پیش افزونتر شود
این سزای عجز او شد در شتا — از تواضع رفعتش آمد جزا
با تکبر مستحق وضع شد — با تواضع مستحق رفع شد
چون تکبر کرد از بسط جلال — قبض باید تا بیابد زو کمال
چون خدا خواهد تواضع از عبید — میکند از قبضشان بس ناامید
چونکه شد نومید از تنگی خویش — با تواضع میشود با جان ریش
مستحق گردد که رفعت آیدش — بسط دیگر بعد از آن می‌بایدش
پس ز قبض فیض حق مخراش روی — انتظار بسط دیگر دار از اوی
هم مشو شادان ز بسط لطف حق — کز پیش قبضی دگر یابد سبق
زآنکه بر قبض است بسط حق نذیر — قبض او بر بسط او باشد بشیر
بسط دنیا پیك قبض اخروی است — بسط اخری باز قبض دنیوی است

زین سبب در قبض بودند اولیا ز انبساط مال و حال این سرا
قبض بد محبوبتر از بسطشان چونکه از بسط پسینشان بد نشان

بیان حدیث شریف شاهد بر مطلب

جبرئیل آمد بنزد مصطفی کای دلیل الحق رسول با صفا
حق سلامت میرساند کای امین این مفاتیح و دفینهای زمین
گیر بهر خویشتن از مال و حال آنچه خواهی و نیفتی زآن کمال
می‌نکاهد از کمالت خردلی هر چه خواهی گیر از آن و شو ملی
گفت یا رب بود من ز اکرام تست مطلبم نفس تو نی انعام تست
من تو را خواهم نخواهم مال و حال قرب تو خواهم نه جاه و نه جلال
گاه خواهم جوع تا پوزش کنم گاه سیری تا بشکرت دم زنم
تا بیابم لذت شکر و سؤال از سؤال و شکر تو یابم کمال
گنج من کنز خفی ذات تست غیر حبت در دلم چیزی نرست
حیرتم در تو بود عین مراد حیرتم افزا اگر خواهیم شاد
ای سبیل الحق ایا شاه جلیل سالکان را سوی حق نعم الدلیل
مدتی قبض آمد اندر مثنوی هین امیدم بسطهای معنوی
بسط کن لختی ز لطف عام خویش نوش میباید پس از آلام نیش
ساز بر دل فتح ابواب حکم تا بنظم مثنوی گیرم قلم
منقلب سازم من از سحر بیان همچو قلب خویش قلب سالکان
عالمی از شور در رقص آورم پرده‌های خرقه‌پوشان بردرم
بگسلانم رشته این پود و تار پرده‌در گویم صفات پرده‌دار

در اظهار شکر بوصول امداد غیبیه صمدیه الهیه

بار دیگر آمد از غیبم مدد دستگیرم گشت الطاف صمد
بسط شد در مثنوی از فیض شاه بر فلك سایم از این شادی کلاه

گر همین سان لطف شاهنشه بود مثنوی ما دو صد دفتر شود
گر نویسم دفتر افلاك را کی توانم وصف ذات پاك را
وصف او از غیب و افلاك از شهود کی شهادت را بغیب اندر نمود
گر هزار افلاك دیگر باشدم جملگی دفتر شوند و ملتئم
می‌نگنجد صدهزاران یك از آن در تمام آن اگر خواهم بیان
وصفهایم وصفهای شه بود ور نه درك من از آن کوته بود
تا که او جنباند این دست و زبان گویم و بنویسم از این داستان
تا چه باشد اقتضای حکمتش تا بکی خواهد بیان مدحتش
گر تو را باشد بسر چشمی بصیر ور بود در سینه‌ات قلبی خبیر
می‌نبینی چیزی اندر مثنوی غیر وصف پادشاه معنوی
پای تا سر جمله وصف شه بود هر که بیند غیر از این ابله بود
گر چه گویم گاه زید و گاه عمرو مطلبم نبود بجز والی امر
والی امر است مقصود تمام بینم او را من ز هر چیزی مدام
هر چه گویم وصف آن والا بود خواه از لا خواه از الا بود
وین عجبتر آنکه از هر کس سخن آیدم در گوش از سر تا بن
وصف او بد چه زدشمن چه زدوست مغز را دیدیم و افکندیم پوست
آب نیسان در صدف گوهر شود در دهان مار زهر اندر شود
گوش سر بفروش و گوش قلب خر بشنوی تا ذکر شه از هر خبر
چشم سر بگذار و چشم دل بگیر تا ز هر چیزی به‌بینی روی میر
میر ما از هیچکس مستور نیست لیك دید از کورکان دستور نیست
بس کن این افسانه ای شوریده دل آتش موسی دگر کن مشتعل

رسیدن حضرت موسی بخدمت خضر علیهما السلام و گذشتن از او

پس روان گشتند زآنجا با شتاب سوی آن مردی که حق را بود باب

تا ز علمش کسب دانائی کنند — وز ضیائش کسب بینائی کنند
می‌شتابیدند در سهل و جبل — تا که از مقصودشان یابند امل
ناگهان دیدند بحری بی‌کران — چون دل روشن ضمیر رهبران
همچو سینهٔ اهل دانش پر گهر — همچو علم خاصگان بی‌حد و مر
برد یوشع ماهی شوریده را — تا نماید آزمایش دیده را
غوطه داد آنرا در آن دریای ژرف — ناگهان جنبید و شد پنهان ز طرف
برد از دستش زمام اختیار — خویش را در لجه افکند از کنار
شد شناور در خلال آن بحار — ماند یوشع زآن سبب حیران و زار
ناگهان دیدند شخصی را بخواب — خفته اندر فرش لیکن عرش‌باب
روی خود را کرده سوی آسمان — پشت خود را کرده بر این خاکدان
آفتابی لیك افتاده بخاك — در تن خاك آمده چون روح پاك
رو بمبدأ پشت او بر منتها — کرده ادبار از جمیع ماسوی
کرده کشف از لا و الا زآن منام — پشت او لا روی او الا مقام
پشت او بر خاك یعنی لاری — روی بر افلاك یعنی جز خدا

در اینکه هر شکلی جاذب روحی مناسب او است

ظاهر هر کس دلیل باطن است — هر روانی در تن خود قاطن است
روی انسانی دلیل روی اوست — صورت حیوان دلیل خوی اوست
شیر را انیاب و مخلب شاهد است — کو شجاع است و شکارش عاید است
بال و پر مر مرغ را باشد گواه — کو بباید در هوا رفتن نه راه
ساق و سم مر اسب را باشد دلیل — کو هوایش نیست جز قطع سبیل
همچنین هر صورتی باشد گواه — بر روانی مثل خود بی‌اشتباه
هر مثالی جاذب روحی است خاص — هر روانی را بجسمی اختصاص
اتباع انبیاء و اولیا — میکشد روح ولایت از خدا

اتباع ملحدین و مشرکین — جاذب روح خبیثش دان یقین
زین سبب حق کرده تعلیم نبی — کی دلیل هر نبی و هر ولی
گو بامت گر شما را حب یار — شعله‌ور گردیده در قلب فگار
اتباع من کنید ای دوستان — چونکه فعلم هست فعل عاشقان
ظاهرم جذب از دل دلدار کرد — زآن حبیبم خواند و با خود یار کرد
هیئتم گردیده مطلوب خدا — پس شبیهم هست محبوب خدا
اتباع من بظاهر گر کنید — از محبت همچو من هم دم زنید
طالبش گردید و هم مطلوب او — هم محب او و هم محبوب او
زآنکه آن شکل است چون آهن‌ربا — میرباید آهن حب از خدا
ور مشاکل گشت کس با بوالشرور — روح او در جسم او سازد ظهور
زآنکه شکل او بود چون کهربا — میرباید کاه، روحش از خدا
هر که با او گشت همشکل و شبیه — لاجرم روحش شود چون او سفیه

بیان حدیث قدسی شاهد بر مطلب

در حدیث قدسی آمد کای نبی — گو بقوم خویش این حکم جلی
تا نپوشند از لباس دشمنان — هم نپویند از طریق آن خسان
هم کنند از طعمه‌هاشان اجتناب — ور نه ایشان هم شوند اندر عذاب
ور نه ایشان هم شوند اعدای من — گر بشکل آن خسان سازند تن
زآنکه چون دیدم از ایشان آن فعال — دورشان کردم ز فردوس جلال
پس هر آن کس پیش گیرد آن عمل — دور گردد از فیوض لم‌یزل
رانم او را از مقام قرب خویش — جان او را میکنم در نار ریش
زآنکه هر ظاهر سبیل باطنی است — ظاهر دشمن طریق دشمنی است
بوالدواهی بود در باطن مقر — بر فضیلتهای مولی بل مصر
با زبان هم دایما این می‌سرود — کز علی دین نبی شد با نمود

ور نمی‌بودی علی بودم هلاك — سینه‌ام گشتی ز جهلم چاك چاك
لیك فعل او چو بد فعل عدو — گشت پیدا سیرت کافر در او
چونکه فعلش جاذب الحاد بود — لاجرم الحاد در وی جا نمود
پس هر آنکس عاشق دلدار شد — بایدش چون کار او کردار شد
تا رهد از سختی رنج و عنا — یابد از الطاف یارش اعتلا
بس عجب آن قصهٔ کآورده‌اند — عبرتی باشد ببین چون کرده‌اند

در فواید تشبه به نیکان

در میان قوم لوط خوش‌گهر — بود شخصی بدفعال و بداثر
فعل او چون فعل قومش روز و شب — با خطایا و معاصی در لعب
لیك او را جامه‌ها چون لوط بود — خویشتن را مثل آن شه می‌نمود
تا بلا نازل شد اندر آن دیار — جملگی رفتند تا دار البوار
غیر آن شخصی که مثل لوط بود — کز بلا جست و نجاتش درربود
جامه گر گردد اسباب نجات — چون شدی گر مثل او بودش صفات
گر صفات نیکوان گیری بخویش — کی ز دوزخ میشود جان تو ریش
هر که خواهد باطن بی‌ظاهری — باشد او از حلیه دانش عری
باطن و ظاهر قرینند و شبیه — هر که گوید غیر از این باشد سفیه
گر هوای روی محبوبان کنی — چون تن ایشان ترا باید تنی
تا نگیرد در رحم صورت جنین — از کجا گردد روان او مبین
هر جنین کو صورت حیوان ببست — در تن او روح حیوانی نشست
هر که شکلش شکل انسانی بود — در تن او روح انسانی رود
بلکه نبود هیچ حکمی بر بطون — غیر آن حکمی که شد اندر نمون
چوب یك چوبست نی خبث و نه طیب — گر ضریحش ساختی گردد حبیب
مقبل املاك گردد روز و شب — لازم آید داشتن او را ادب

ور صنم سازیش میگردد خبیث — واجب آمد لعن او اندر حدیث
گر ترا باشد هوای ذو الجلال — تا توانی سعی کن در امتثال
سعی کن در اتباع اهل حق — تا که از انوارشان یابی سبق
بس پیاپی آیدم این نکته‌ها — بس طویل آید ز غیب این رشته‌ها
گر سخن بودی ز من گشتی تمام — قول ناچیزی کی آید مستدام
آن سخن پاینده کو پاینده است — نور آن تابنده کو تابنده است
هر مؤثر را اثر مانند اوست — عکس روچون روو عکس موچو موست
فعل باقی تا ابد باشد چو وی — فعل فانی میشود چون خویش طی
ای یم قدرت تو ای بحر شگرف — فعل میخواهم ز تو نی اسم و حرف

مراجعه بقصه جناب موسی و خضر علیهما السلام در خستگی حضرت موسی علیه السلام پس از گذشتن از مقصد

باز گویم از کلیم و رهبرش — کاندر آن وادی چه آمد بر سرش
پس چو بگذشتند زآن صحرا و دشت — خسته شد موسی چو از مقصد گذشت
سوی حیز هر چه میگردی روان — باقتضای طبع خود باشی دوان
می‌نیابی خستگی از آن سفر — قوتت گردد دمادم بیشتر
سوی غیر حیزت آرد تعب — گر سپاری یك قدم بینی نصب
ور دوصد فرسنگ آید بی‌درنگ — رنجه از طبعش نخواهد گشت سنگ
هر چه بشتابی بسوی آفتاب — میشود افزون فروغت زآن شتاب
می‌شتابی سوی نور جان‌فروز — کی کند در جان تو ظلمت بروز
سوی قوت میروی ضعفت کجاست — کی ز نزدیکی راحت رنج خاست
سوی آتش هر چه میگردی روان — سردی از جسم تو میگردد نهان
چونکه از آتش گذشتی دمبدم — سردتر گردد تنت در هر قدم
هست جانت از عبادتها فگار — چونکه نبود حیز تو کوی یار

این تعب زآن است کاندر این سفر / رو بمقصد نیستی ای بی‌خبر
پشت بر مقصد برندت سوی شاه / زین سبب گردیده جان تو تباه
تو کشی خود را بسوی کوی نفس / محتسب سوی شهت بکشد بعکس
لاجرم از آن کشاکشها شوی / خسته تا سوی کدامین یك روی
مقصدت باشد فرار از دید شاه / زآنکه هستی خائن و گم‌گشته راه
چون ببینی پیك شه را در طلب / میشوی در خانه پنهان این عجب
گر تو بودی عاشق دیدار شاه / پیشتر از پیك رو کردی براه
میشدی تازان بهر سهل و جبل / بی‌تعب تا آنکه زو یابی امل
این همه زآن شد کزو بیگانهٔ / زین جهت پنهان بهر کاشانهٔ
هین نمی‌بینی که اندر کار خویش / هر چه بشتابی نگردد جانت ریش
چونکه خواند کارسازت سوی خویش / ناله سر گیری که بس سختست کیش
صدهزاران بار خم گردی و راست / در عمل گه از چپ و گاهی ز راست
خوشدلی و میشوی از یك سجود / در فغان کای وای جانم را ربود
با سرور از صحبت هم‌صحبتان / گرسنه تا شام بگشائی زبان
از صیام روزی و از ذکر گاه / ناله سر گیری که آه از رنج راه
میروی اندر بوادی روز و شب / می‌نگوئی یك دم آه از این تعب
چونکه تازانی سوی محبوب خویش / خرمی گر چه شود صد جانت ریش
زین سبب تکلیف شد نام عمل / چون ترا کلفت فزاید ای دغل
گر بدی مشتاق خدمت بهر یار / بی‌تعب هرگز نه بگرفتی قرار
می‌ستادی روز و شب در خدمتش / بود آن خدمت دمادم راحتش
چونکه مقصودش بود غیر از خدا / طاعت غیر است راحت زو عنا
لیك مردان خدا لذت برند / روز و شب سوی خدا گر بسپرند
لذتی کان یابی از شهد عسل / می‌برد مرد خدا اندر عمل

آن مرارت را که از طاعت بری / او برد گر گردد از طاعت عری
چونکه هر کس سوی قصد خویشتن / هر چه بسپارد نگردد خسته تن
او ضعیف و قوتش از مقصد است / سوی مقصد قوتش یك بر صد است
حیز هر کس بود مقصود او / سوی حیز میرود هر کس بخو
آنچه از خو شد ندارد خستگی / نیست کس را جز بخویش بستگی
شرم کن چون در قیامت آورند / کره حق و میل نفس با گزند
پس بپا دارند میزان عمل / کره و میلت را بسنجند ای دغل
کره و میلت را به‌بینی معتدل / لیك سنگ چرخ پیشش مضمحل
نیست سنگ هیچیك جز دیگری / گر نه آزرمت ز ادراکی بری
چشمت افتد آن زمان بر چشم حق / گویدت ای لایق صد طعن و دق
از چه بد اکراهت از دیدار من / دور از من از چه خوش بودت وطن
راحت کویم عنایت از چه بود / رنج غیرت از چه راحت میفزود
از چه بد جز اینکه جنست نور نیست / انس ظلمت با ضیا دستور نیست
هر کسی با جنس خود باشد انیس / هر کسی سرخوش گراید با جنیس
هین چو از ما نیستی ای بی‌نصیب / رو سوی آنکس که میبودت حبیب
من سخن گویم که تا ظاهر شود / سنگ سوی حیز خود میرود
نیست آن دم حاجت پرس و جواب / میرود تا اصل هر کس با شتاب
هر کسی بر فطرت خود میرود / تا باصل خویشتن ملحق شود
ای برادر هوش دار و گوش کن / بعد از آن در حب یزدان کوش کن
رفع این کلفت نسازد غیر عشق / نقد این زحمت نبازد غیر عشق
عشق رنج عاشقان راحت کند / راحت هجرانشان زحمت کند
باز بردم نام عشق جان‌گداز / باز بردم نام عشق کارساز
گر بخواهم باز شرح آن کنم / بایدم دیگر جهان بر هم زنم

دم فرو بند ای زبان در این مقام — سرد گردد دل ز پر کردن کلام
خانهٔ باشد دل و بابش خطاب — خانه گردد سردتر از فتح باب
لب ببند از عشق و رو سوی کلیم — باز سر کن نقل آن شیخ حکیم

برگشتن حضرت موسی نزد خضر علیهما السلام

چونکه موسی طالب آن مرد بود — تا بکویش قوت او میفزود
چون گذشت از مقصد و مطلوب خویش — جان او ساعت بساعت گشت ریش
پس طلب فرمود موسی زاد راه — تا غذائی صرف سازند آن دو شاه
گفت یوشع کای شهنشاه کبیر — رفته ماهی از کفم در آن جزیر
گفت موسی آن مکان مطلوب ماست — بایدم برگشت کآنجا دلرباست
یار در بر بود و ما غافل ز یار — بخت بر سر بود و ما بیخود فگار
پس روان گشتند زآنجا با شتاب — سوی آن سنگی که ماهی شد در آب
یافتند آن شاه را اندر نماز — با خدای خویش در راز و نیاز
صبر فرمودند تا فارغ نشست — از مناجاتش زبان در کام بست
موسی آمد پیش و برخواندش سلام — داد پاسخ خضر و بنمودش مقام

در سرزنش بعض حکماء و متکلمین که خواستند بدون رجوع بانبیاء پی بمعرفت خداوند ببرند

ای که از وحدت همی رانی سخن — با تزلزل مانده در سر و علن
از تسلسل گاه گوئی گه ز دور — سر بی‌طوری همی جوئی بطور
گه دلیل آری تو از صرف وجود — ماندهٔ کور از علامات شهود
گاه گوئی از حدوث و گه قدم — وز خودی بیرون نهشته یك قدم
گاه گوئی از صفات ذات حق — گاه از کنهش همی خوانی سبق
پشت بر انوار یزدان کردهٔ — روی بر اهریمنان آوردهٔ
رشته برهان حق بگسستهٔ — سخت با یونانیان پیوستهٔ

ترك کرده دعوت پیغمبران — گشتهٔ کور از ضیاء رهبران
ساده‌لوح انگاشتی اهل صفا — نقشها دیدی تو از اهل جفا
قول بقراط آمدت نغز و دقیق — قول حق آمد تو را ما لایلیق
گر نهد خفاش بر خورشید عیب — عیب خفاش است این من غیر ریب
گر مرورت یابد از حلوا مریض — عیب بر حلوا نمیگردد عریض
اهل وحدت سادگانند ای جهول — نقشها را نیست در وحدت حصول
نیکوان را حاجت مشاطه نیست — زشت‌را جز سرخ و زردی چاره نیست
ساده از اوصاف حق آراسته است — از نقوش ماسوی پیراسته است
نیست او را حاجتی بر سرخ و زرد — چونکه او با ساده‌رویان خوی کرد
گندم از گندم نماید جو ز جو — فهم ضد از ضد آن طالب مشو
یعرف الاشیاء من اضدادها — حدها لا نفسها حاشا لها
چونکه ضد گردید حد ضد خود — فهم ضد مر حد ضد را راه شد
ساده ما از حدود ضد عری است — حسن او از لوث ضد و ند بری است
آن مکانی کآفتاب روی اوست — غیر خفاش است و دور از کوی اوست
فهم هر چیزی بفهم نفس اوست — فهم مو از مو و فهم رو ز روست
سرخ را از سرخ بین از زرد زرد — صحت از صحت شناس از درد درد
مدرك و مدرك موافق تا نشد — بسته میگردد ره ادراك خود
هر چه گوید بعد از آن باشد خیال — باشد اندر پای عقل او عقال
رنگها را کی توان از گوش دید — صوتها از چشم کی خواهی شنید
بویها از ذوق و طعم از شامه — نیست ممکن درك آن بر عامه
بطن را از بطن و ظهر از ظهر بین — خلق را از خلق و امر از امر بین
ساده را از ساده جوی از نقش نقش — فرش را از فرش بین از عرش عرش

***

در بیان راه اهل توحید بسوی معرفت خداوند

سادگان چون طالب ساده شدند — لاجرم از بهرش آماده شدند
نقشها از لوح خاطر شسته‌اند — نقش را در قید ساده بسته‌اند
با طرازان طالب نقش آمدند — عرش را هشته سوی فرش آمدند
نقشها دیدند سبز و سرخ و زرد — لاجرم گشتند از اهل نبرد
اختلاف آمد سبیل اختلاف — سادگی آمد دلیل ایتلاف
صدهزاران ساده یك‌رنگند و صاف — دو مطرز لامحاله در خلاف
ای‌خوش‌آن‌خاطرکه‌اوساده‌شده‌است — بهر جلوهٔ یار آماده شده است
شسته دل از لوث نقش و اختلاف — نیست در او غیر حب و ایتلاف
آئینه تا صافی و ساده نشد — بهر حسن یار آماده نشد
لوح اگر از خط بد آغشته شد — خط نیکو کی بر آن بنوشته شد
ساده شو تا سادگان راهت دهند — صاف شو تا نور چون ماهت دهند
آن زمین کز عشب هرزه پاك نیست — همچو بستان خرم و چالاك نیست
انبیا از این سبب ساده شدند — بهر فهم ساده آماده شدند
نقشها شستند از لوح وجود — تا که فهم سادگانشان شد شهود
گر تو را هم عشق ساده بر سر است — بایدت ساده شدن کان در خور است
آینهٔ دل صاف کن از لوث زنگ — پاك کن قلب خود از این بو و رنگ
تا عیان بینی جمال یارشان — گرددت مکشوف سر کارشان
باز بردم نام شیرین نگار — رفت از سر هوشم و از دل قرار
باز گفتم یار و از سر رفت هوش — دل درون سینه‌ام شد در خروش
باز گفتم یار و جانم شد بلب — جانم از نامش بشد در تاب و تب
باز گفتم یار و عقلم شد ز سر — همچو مجنون گشتم از خود بی‌خبر
باز این دیوانه بند خود گسیخت — بر سر خود خاك بی‌شرمی بیخت

فاش میگوید هم از شوق وصال — ای مرقع‌پوش کافرکش تعال
شور جانان برده ایمان از سرم — میکشی گر کافر اینك کافرم
هست ایمان تو از بیم و امید — شور من بالاتر از وعد و وعید
تو به بیم دوزخ و شوق بهشت — من اسیر آنکه این بنیاد هشت
تو چو طفلان بیمت از لولو شدید — من به بیم از آن که لولو آفرید
تو چو طفلانی اسیر گردکان — من بفکر آنکه گردان کرد آن
تو بقصد خانه من خانه خدا — تو بکشتی بند و من با ناخدا
چونکه نام این دو خوف است و رجا — شور او در من بهشت این دو بجا
برده از خاطر مرا وعد و وعید — نیستم از او بجز اویم امید
چونکه از عقل این دو من دیوانه‌ام — چون عمارت این دو من ویرانه‌ام
گر که ایمان این دو من خود کافرم — گر شهودت غایب اینك حاضرم
تو باستدلال چون کوران روی — یا بمقصد یا بچاه اندر شوی
من چو بینایان اسیر روی یار — بسته پای جان من گیسوی یار
دایم اندر کوی او پا در گلم — تو چو کوران ماندهٔ اندر ظلم
برگشا چشم و ببین رخسار یار — کآشکار است از یمین و از یسار
آنچه می‌بینی ظهور یار ماست — جمله نور عارض دلدار ماست
غیر اوئی نیست پیدا در جهان — گر نهٔ احول ببین روشن عیان
اوست پیدا از خفا و از ظهور — هم هویدا از ظلام و هم ز نور
کور باد آن چشم کو وی را ندید — حاش لله نیست غیر از او پدید
شمس را کی حاجت برهان بود — خود بذات خویش افروزان بود
جستن برهان برای آفتاب — شد دلیل آنکه بر دیده حجاب
گر تو را نبود ابر دیده حجاب — هان هویدا در جهان است آفتاب
گر نمی‌بینی تو آن تابنده روی — رو علاجی بهر چشم خویش جوی

گر نیفتد عکس رخ اندر زجاج — بایدش بنمود از صیقل علاج
نه که بر او نقش رخساری کنی — لاف هذا مصقل صاف زنی
نقش بر وی را نمیباشد دوام — امتحانی کار او سازد تمام
علم‌رسمی‌سربسرنقش‌است‌ورنگ — امتحانی شیشه‌اش آرد بسنگ
علم رسمی سربسر خال و خطاط — در نکوئی کی شود اینها مناط
چوب از صیقل کجا بران شود — گل ز سرخی آتش سوزان شود
لاف مردی کی تو را سازد دلیر — لاف ایمان باشدت کی دستگیر
از ریا تا کی توان زاهد نمود — حرص باطن عاقبت گیرد شهود
حکم هر باطن بظاهر غالب است — جلوه خود را همیشه طالب است
گوش کن از زاهد صورت‌پرست — کز ریا او را چه حاصل شد بدست

حکایت زاهد ریائی و تاجر

آنچنان گویند کاندر شهر بلخ — زاهدی بد کامش از اغیار تلخ
چون رجال غیب مخفی از انام — دایما در فکر و ذکر مستدام
هرگز او را در محافل کس ندید — از ضیافت بد ابای او شدید
جسمش‌ازجوع‌وسهرهمچون‌هلال — بد رقیب وقتها همچون بلال
اتفاق ار یك قدم بگذاشتی — صدهزاران تخم بسمل کاشتی
گر نعوذ بالله او بشنید نار — اشك خود میریخت چون ابر بهار
گر شنیدی اسم رضوان و بهشت — تخم دعوت در همان ساعت بکشت
در کفش بودی عصا بر دوش دلق — از مجامع میرمیدی همچو برق
دامن کوتاه و جامه چون خسك — بود تا زانوی او تحت الحنك
چشم او از کثرت گریه جرب — از کمال زهد فارغ از ادب
از پدر ارثی نبرده یك فلوس — کف بکف میسود دایم از فسوس
عجز نفسش مانع کسب و عمل — منحصر بد کسب او اندر امل

لوح او منقوش از کل سنن — لیك فرقی داشت سرش با علن
باطنش چون گور کافر پر شرر — ظاهرش چون عابدان اندر نظر
حرص پنهان زهد را کرده عیان — همچو گرگی در لباس میشکان
زهر او پنهان و نرمی آشکار — در زوایا بود دائم همچو مار
باشد از شرك جلی بدتر نفاق — زآن بدرك اسفل است او را مساق
مشرکان را باطن و ظاهر یکیست — آن‌لعین‌ایمان‌عیان‌کفرش‌خفی‌است
مشرکان‌چون‌شرك‌ایشان‌ظاهراست — مؤمن از افساد ایشان حاذر است
آن لعین در ظاهرش شهد و شکر — باطنش چون شحم حنظل پر ضرر
صدهزاران گبر و هندو در بلد — گمره از ایشان نشد یکتن ز صد
یك منافق گر بملکی جا نمود — صدهزاران نفس را اغوا نمود
چاه اگر باشد سرش پیدا و باز — سوی او بینا نخواهد کرد تاز
لیك اگر پوشیده باشد با خسك — جاهل از بالای او افتد بتك
هیچ خلقی نیست بدتر از نفاق — نیست او را با صدیقی اتفاق
خود منافق با منافق در نفاق — کی بمؤمن باشد او را اتفاق
گر ببینی فرقهٔ ز ایشان رفیق — نیست الا بهر دفع یك صدیق
چون سگان گرد خر در قال قال — جملگی اندر نزاع و در جدال
جملگی عف‌عف‌کنان و حمله‌ور — تا دو گوش خویش در خون برده سر
چون یکی انسان از آنجا بگذرد — هر یکی‌شان جامه و رختش درد
متفق گردند اندر دفع او — مجتمع کوشند اندر منع او
این نه اجماعست بل خود فرقتست — زآنکه هر یك را جدا یك نسبت است
این نه اجماعست بل نوعی هواست — هر یکی را اقتضاهای جداست
هر یکی در منع کوشد بهر خویش — تا رباید جیفه را از غیر بیش
ظاهرا باشد هواشان یك هوا — لیك در باطن بود هر یك جدا

همچو گرگان سقیفه کز شقاق مختلف گشتند از روی نفاق
جیفه را هر یك بسوی خود کشید بر سر و بر روی آن دیگر جهید
آن یکی گفتی خلافت حق ماست و آن دگر گفتی که بهر ما سزاست
آن دگر گفتی که از ما یك امیر از شما هم بر شما یك تن کبیر
چون سگان گرد جیفه در جدال مختلف بودند اندر قال قال
جیفه‌شان بودی متاع این سرا نه ز خلقی شرمشان نه از خدا
مجتمع گشتند در منع ولی پای بنهادند بر حکم نبی
طالب آن جیفه‌اش انگاشتند شیر حق را مثل خود پنداشتند
این بود شیر خدا هی هی سگان بیشه او لامکان شد نی مکان
شیر حق را صیدگه لاهوت بود صید او از سرمد و ماهوت بود
سرمد او را صید از چنگال شد جیفه دنیا کیش آمال شد
آمد او تا طعمه‌تان القا کند نی که از این مرده خرتان وا کند
هین نمی‌بینید خر را بازهشت چند از این عفعف و غوغای زشت
مطمئن سر را فرو در خر کنید خر نمیخواهد کسی عف کم زنید
لیك این باشد غریزی سگان ممتنع باشد تخلفشان از آن
هر کسی را لوح خاطر چون زجاج استقامت باشدش یا اعوجاج
هر کسی چون او نماید اندر او خواه باشد نیك رو یا زشت رو
صادقان بینند صادق کاذبان کاذبان بینند کاذب صادقان
همچو انسان داند انسانی جهان همچو سگ بینند انسان را سگان
چونکه بینند آن سگان انسان چو خویش لاجرم جان و تنش سازند ریش
چون برفت انسان دگر با یکدگر در خلاف آیند از اول بتر
این بود حال منافق ای رفیق هرگز از ایشان مجو یك تن صدیق
کار این دین از منافق شد تباه ور نه تقصیری نبود از نزد شاه

چون منافق یافت اندر شرع راه کار جمعی جاهل از آن شد تباه

بیان احوال آن تاجر و زوجه او

باز از احوال آن زاهد شنو بر سر آن داستان دیگر برو
دایما میبود مشغول نماز با تضرع با تذلل با نیاز
روزها اندر صیام و شب قیام بود کار او عبادت و السلام
بود در آن شهر شخص تاجری از حرام و شبهه مال او بری
معتقد بودی بدانایان دین بود از بهر امامان در کمین
هر که در محراب شد او از عقب پس نمیرفت از مقامش یك وجب
گر خری میشد به محراب دعا در زمان کرد از عقب او اقتدا
چشم ظاهر بازش و از قلب کور از مقام درك باطن بود دور
هر کجا بد زاهدی صورت‌پرست عقد اخلاص از برای او ببست
بود مال او کرور اندر کرور از متاع و از ضیاع و از قصور
بود او را زوجهٔ نیك و عفیف کز تدین بود با عصمت حلیف
هرگز از مردان ندیده غیر زوج نام حسن و عصمتش بگرفته اوج
شهره آفاق بود اندر عفاف هیچکس از او ندیده یك خلاف
شخص بازرگان اسیر حسن او سالها با عصمت او کرده خو
زآنکه آن زن بود یکتا در جمال جمع کرده با جمال خود کمال
بد ز بازرگانش دو طفل صغیر هر یکی را تازه بگرفته ز شیر
شد مریض آن تاجر و مرگش رسید صبح عقبی از شب دنیا دمید
اقربا بر گرد او گشتند جمع در میانشان ماند او مانند شمع
هر یکی افسوس خورد از بهر او حیف کان از دار دنیا تافت رو
این بود قانون اهل روزگار جملگی را این‌چنین باشد مدار
قدر نگذارند هر موجود را حسنها بدهند هر مفقود را

هر که باشد در میان خوار و ذلیل — چونکه شد از این سرا نعم الخلیل
زنده گر باشد وحید عصر خویش — از حسدها خاطرش سازند ریش
عیبها بر خلق و بر خلقش کنند — طعنها بر سیرت و شغلش زنند
گر خری میرد گر و لنگ و جریح — ناله سر گیرند از قلب قریح
وصفها از شکل و رفتارش کنند — از خر عیساش بالاتر برند
گر هزاران روز خوش اندر نعم — آید ایشان را نباشد غیر غم
باز از ایام سابق سرخوشند — حسرت آن روزها را می‌کشند
گر چه آن ایام را حین حضور — سخت می‌پنداشتند آن قوم کور
یتمنی المرء فی الصیف الشتا — فاذا جاء الشتا قد مقتا
لا بذا یرضی و لایرضی بذا — انما الانسان طبعا هکذا
هیچ نبود بهتر از سلم و رضا — گردن تسلیم در نزد قضا
هر چه پیشت آید از نزد نگار — میل خود بگذار و شو در میل یار
هر چه از شیرین بود شیرین بود — نیست عاشق آنکه زآن غمگین بود
هر که او راضی بفعل یار نیست — خود همانا عاشق دلدار نیست
هر که او ذاتش نکو فعلش نکوست — نی که تلخ از او و شیرین هم ازوست
تلخی و شیرینیش یکسان بود — گر ترا در قید عشقش جان بود
رنجش از آن است کو بیگانه است — هر خرابی زآنکه خود ویرانه است
یار ما بیگانه از عشاق نیست — اوست بیگانه که خود مشتاق نیست
ور نه دلبر از کسی محجوب نیست — این حجب از آنکه خود مطلوب نیست
یار همچون شاخص و مردم زجاج — وز زجاج آن راستی و اعوجاج
ای خوش آن آئینه کو شد مستقیم — روبروی شاخص خود شد قویم
زنگها از خود زدود و صاف شد — بهر شاخص مظهر اوصاف شد
کرد پنهان خویش و ظاهر کرد یار — از صفا شد مظهر حسن نگار

میل خود بگذاشت در میل حبیب — قلب خود پرداخت از لوث رقیب
سوی یار از جان و از تن بنگرید — پرده‌های هستی خود را درید
در رضایش گردن تسلیم هشت — تخم صدق اندر زمین دل بکشت
شد فراموشش هر آنچه غیر یار — شد ز صدق آئینه حسن نگار
هر چه جز دلدار خود از لا زدود — داد در دل یار را ز الا نمود
چونکه دور افتادم از آن داستان — باز از تاجر همی سازم بیان
کز اقارب هر یکی ظاهر چه شد — وز قلوب هر یکی باهر چه شد

شرح حال تاجر وقت مردن

آن یکی میگفت کای صاحب کرم — کن وصایت تا نرفتی از برم
و آن دگر گفتی مبارك هست این — کن وصیت را مشو از این غمین
و آن دگر گفتا وصایت میکنم — و آن دگر گفتی حمایت میکنم
و آن دگر گفتی که ثلثی کن جدا — تا بگیرد دست تو روز جزا
و آن دگر گفتی که ملکی وقف کن — پیش از آنکه برکنندت بیخ و بن
و آن دگر گفتی مظالم رد نما — و آن دگر گفتی وجوه بر کجا
و آن دگر گفتی که ارحامت فقیر — و آن دگر گفتی فقیران دست گیر
شخص بازرگان چو آن اوضاع دید — آه سرد از قلب پر دردش کشید
گر هزاران سال مانی ور دو روز — بایدت شد زین جهان دل‌فروز
این جهان باشد سرای کاروان — شام آید صبح میکوچد از آن
این نه جای منزل و مأوی بود — خود رباطی در ره عقبی بود
خیره آن کو بشنود بانگ رحیل — باز بندد دل باین عمر قلیل
تو بخواب غفلت و بیدار مرگ — وین عجبتر حرص تو در جمع برگ
گر هزاران گنج سیم و زر نهی — بایدت رفتن ابا دست تهی
گر کنی تعمیر جنات و قصور — عاقبت خواهی شدن در تنگ گور

گر هزاران جامه زرین دری — کی ز کرباس کفن افزون بری
رو هزاران بوی خوش بر خویش زن — عاقبت گندیده خواهد شد بدن
گیرم اعوان تو را چندین کرور — کیست یارت عاقبت جز مار و مور
گر هزاران آب خوش آری برون — میشود جاری ز چشمت چرك و خون
گستری گر فرش دیبا بر نمد — عاقبت جایت بود اندر لحد
یك قدم رو سوی قبرستان گذار — برگشا یك دم تو چشم اعتبار
پنبه غفلت ز گوش خویش گیر — بشنو از ایشان و عبرت پیش گیر
هر یکی گوید ز حال خویشتن — قصه‌های جانگداز از جان و تن
آن یکی گوید بدم شاهی عسوف — عالمی از سهم من بودی مخوف
دولتم بودی کرور اندر کرور — از جواهر وز فواخر وز قصور
جمله شاهان عالم بر درم — بنده‌سان بودند دایم چاکرم
جمله را هشتیم و رفتیم از جهان — دست خالی از کهان و از مهان
زآن همه اموال و گنج بی‌عدد — یك کفن کردند ماها را مدد
نه خدم آمد بکارم نه حشم — جمله رفت از دستمان از بیش و کم
عاقبت خفتیم در این تنگ گور — از برای غیر هشتیم آن قصور
آن یکی گوید بدم ماهی منیر — عالمی بودی بحسن من اسیر
در جهان حسن بودم آفتاب — ذره‌سان در پرتوم این نه حجاب
هین ببین با خاك یکسان آمدم — آن همه ناز و نیاز از کف شدم
آن یکی گوید که رفتم در صغر — و آن دگر گوید شدم بعد از کبر
آن یکی گوید که من زارع بدم — در فلاحت عالم و بارع بدم
آن یکی گوید که من بودم ادیب — و آن دگر گوید که من بودم لبیب
و آن دگر گوید که من بودم فقیه — و آن دگر گوید که بودم بس نبیه
جملگی بگذاشتند این خاکدان — نیست این دنیا ابر کس جاودان

پر شود پیمانه چه شیرین چه تلخ — غره عمرت رسد آخر بسلخ
هین مشو مغرور این دنیای دون — چونکه باید رفتنت از آن برون
هوش دار و فکر کار خویش کن — تا نکنده تیشه مرگت ز بن
چونکه پایانی ندارد این کلام — بشنو از تاجر که چون گشتش ختام

وصیت تاجر بزاهد و رفتار زاهد بعد از او

چون بدید آن تاجر نیك عاقبت — بایدش رفتن بسوی آخرت
وین عقارب اقربا از پس و پیش — هر یکی در جلب نفعی بهر خویش
آه سرد از دل کشید و گفت هین — شخص زاهد کو که باشد او امین
از پی احضار آن زاهد دواند — قاصدی کو را سوی بالینش راند
دست اخلاصی بدامانش رساند — داد سوگند و بحق خویش خواند
کای امام و مقتدای روزگار — وی مسیحا دم امین کردگار
منقطع گشتم از این دنیای دون — دست من کوته شد و جان شد برون
گر چه میدانم که دامان تو پاك — شهرت زهد تو رفته تا سماك
لیك من درمانده‌ام در همچو دم — دست گیرم چون توئی صاحب کرم
من نمیگویم وصایت کن مرا — حاجتی دارم حمایت کن مرا
من چو بسپردم بمالك جان خویش — هشتم از پس جمله خان و مان خویش
چشم رحمت سوی طفلانم فکن — زوجهٔ دارم عفیف و ممتحن
طفلکان من یتیم و کوچکند — نیست ممکنشان بکار خود رسند
آن عفیفه یك کنیزی از شماست — خواجگیت بهر طفلانم رواست
اینك آمد مرگ و جان از تن برفت — گر ترحم میکنی وقتست وقت
گاه‌گه لطفی سوی ایشان نما — منع کن ز ایشان ید جور و جفا
گفت آن زاهد معاذ الله که من — پا نهم بیرون ز حد خویشتن
زاهدان را کی مجال این مهام — حاش لله کی شوم در این مقام

بنده و این شغلها هیهات کی / زاهد و این قصه‌ها کن قصه طی
هر چه آن بسیار گفت این کم شنید / هر چه آن پیش آمد این واپس جهید
او بزد بر دامنش دست نیاز / این فغان که بگذرد وقت نماز
او بگفتا رحم بر حالم نما / این بگفتا بگذرد وقت دعا
عاقبت بعد اللتیا و التی / گفت من را هست سویت حاجتی
حاش لله از من و سوء ادب / کز برای تو بخواهم یك تعب
این قدر خواهم که در ماهی دو روز / سویشان آری تو روی دلفروز
چشم رحمت سوی ایشان افکنی / گه باین بیت الحزن پائی زنی
اتفاقا روزی ار کاری رود / فضل و جودت شامل ایشان شود
بعد صد من و ابا کرد او قبول / یافت از او مقصد تاجر حصول
جان خود تسلیم کرد و شد بخلد / رخت را با جان پر حسرت ببرد
کرد زاهد زود تجهیز و نماز / تعزیت را چند روزی کرد ساز
سینه‌اش شد تنگ از طول نشست / ظهر سیوم تعزیت را در شکست
چون شب چارم شد آن کافر صفت / رفت سوی خانه بهر تعزیت
بسکه او را بود بر سر شوق و ذوق / بود اندر گردنش از حرص طوق
رفت سوی خانه و بی دق و کوب / داخل خانه شد از حرص خطوب
چونکه غافل رفت آن زن را بدید / سر برهنه همچو خورشیدی دمید
چونکه چشم زاهد آنرا دید شد / خود ز هوش و داد از کف آنچه بد
دل برفت و پایش از رفتار ماند / لیك بر روپوش خود لاحول خواند
رفت سوی حجره و با زن نشست / لیك تیر عقل او جسته ز شست
خواست گوید بهر آن زن تعزیت / از شبق یکبارگی شد تهنیت
هر زمان گفتی سخن نزدیك کار / خرده خرده از کف او شد قرار
دست برد و جامه آن زن گرفت / دست دیگر زد ببند جامه سفت

آن عفیفه این مصیبت را چو دید / از دل پر درد خود افغان کشید
کاین چه بی‌شرمی بود ای خیره سر / از خدا شرمی کن ای از سگ بتر
نه توئی خود زاهد و من با عزا / بگذر از این هر دو شرمی از خدا
نه من آخر عدهٔ دارم ز زوج / ای که زهدت در جهان میداشت اوج
گفت ما خود حامل شرعیم و دین / سینه ما مخزن دین مبین
دین پیغمبر همه پابست ماست / اختیار شرع اندر دست ماست
آنچه ما گوئیم حکم الله بود / حکمها از دست ما بیرون رود
اختیار حرمت و حل زآن ماست / دادن تغییر دین از شان ماست
اصلهای چند را بنهاده‌ایم / داد دین مصطفی را داده‌ایم
ظن ما باشد مدار دین حق / این نه ز امروز است بل مما سبق
اصل شد حجیت ظن فقیه / هر که گوید غیر از این باشد سفیه
گر شود قرآن و سنت غیر ظن / باشد اولی اتباع ظن من
هر گنه کان شیوه اصحاب ماست / وجه استمرارش استصحاب ماست
از فرایض نفس ما گر وازند / بیخ آن اصل براءت برکند
تو مشو از فعل ما هرگز غمین / سیرة اصحابنا حق متین
گر ز هر برهان ره ما سد شود / چاره دردش ز استحسان بود
هم از آن گر بسته شد ما را سبیل / بهر او اجماع میباشد کفیل
گر نباشد اتفاقی مسئله / شهرت ما کار او سازد یله
جان من اندر تلف زآن روی و موست / نهی لاتلقوا همین جا جای اوست
بعد من از وصل تو باشد مضر / الضرورات تبیح ما حظر
حفظ جهال از هلاك احراستی / حفظ زاهد در قیاس اولاستی
جمله اصحاب ما در این فعال / پس به تنقیح مناط این شد حلال
از برای حفظ، هر فسقی رواست / پس باستنباط علت هم سزاست

انکحوا از قول حق گفته نبی — امر مطلق باشد و نص غنی
امر بهر فرض باشد نی خیار — فور و تکرار است ما را اختیار
نهی از ضد میکند از خاص و عام — فعل ضد از بعد آن باشد حرام
چونکه باشد آن عملشان بی‌عوض — نیست ایجاب و قبولی با عرض
از عبادتهای محض و از امل — قصد قربت هست داعی بر عمل
وسوسه در نیتش باشد حرام — پیش ما داعی است نیت و السلام
امر مطلق باشد و قیدیش نیست — غیر این فتوی بگو تو قول کیست
گر چه باشد عده در نص کتاب — صلح آن در ظن ما باشد صواب
تو بگو صالحتك العدة که من — از قبلت حسبة رانم سخن
گر چه برهان نیست لازم بر فقیه — هینت آوردم دو صد وجه وجیه
هر که بینی معتقد یا مجتهد — چون نهٔ تو مجتهد شو معتقد
گر تو میباشی بعالم معتقد — هین منم عالی‌جناب مجتهد
رد بر ما رد بر حکم خداست — گر چه اصل اجتهادم از هواست
زآنکه ظن مجتهد شد معتبر — گر چه خالی باشد از نص و اثر
باشد اینسان شیوه این گمرهان — آن عیانشان باشد و این یك نهان
جلوه در محراب و منبر میکنند — در نهان آن کار دیگر میکنند
کار دین مصطفی را ساختند — رایت رأی و هوا افراختند
هر چه او از علم حق بنیاد کرد — ظن مطلق آمد و بر باد کرد
دین پاکش را بظن آراستند — گاه افزودند و گاهی کاستند
بسته شد از بس که بر او برگ و ساز — حاش لله گر شناسد دینش باز

استمداد از حضرت صاحب‌الامر عجل الله فرجه

ای امیر منتظر ای دست حق — ای ز تو ایجاد بعد و ما سبق
وی ز تو این سقف گردون را مدار — از وجودت فرش خاکی را قرار

ذوالفقار خود برآور از نیام — نیست گردان از جهان مشتی لئام
تا که این نوافسران بی‌سر شوند — بار دیگر بر خر خودشان جهند
عالمی از لوث ایشان پاك کن — پاك از این ناپاکیان این خاك کن
دین پاکت را برای آغشته‌اند — رأی خود بگرفته و دین هشته‌اند
هر یکی شرعی جدا دینی جدا — برفشان یك آستین بهر خدا
هر چه محرومند از آن باشد حرام — هر چه دست آید حلال لاکلام
همچو گرگی کو فتد اندر رمه — در میان شیعیان تو همه
رخنه کرده جمله اندر خانمان — الامان زین نابکاران الامان
جمله جان و مال ما صاحب شدند — بلکه از ایمانمان طالب شدند
جان و مال ما همه اندر تلف — حامی دینی نگاهی این طرف
جلوه ده آخر رخ چون آفتاب — تا که خفاشان شوند اندر حجاب
آشکارا کن ید بیضای خویش — بهر این فرعونیان کفر کیش
یك زمان افکن عصای موسوی — تا ببلعد سحرهای معنوی
سحر این فرعونیان باطل کند — ریشه این نابکاران را زند
جانمان گردد خلاص از شرشان — دینمان ایمن شود از ضرشان
جملگی در دین تو اندر لعب — عالمی از شر ایشان در تعب
گر بکوچه بگذرد شاه عسوف — بچگان گردند از سهمش مخوف
جمله آلات لعب پنهان کنند — مدعی و مدعی یکسان شوند
حق و باطلشان همه باطل شود — اصل تنخواه و طلب عاطل شود
چونکه جد ظاهر شود اندر مصاف — هزل را نبود مجال اختلاف

در بیان احوال عالم هنگام ظهور آن حضرت

ای خوش آن روزی که شه ظاهر شود — سر جدش همچو خور باهر شود
تا چو خفاشان گریزد هزلها — نیست گردد اختلاف جهلها

پرده برگیرد ز رخ پروردگار — تا عیان بینند روی پرده‌دار
برفشاند سبحه خود ذو الجلال — در جهان ظاهر شود سر جمال
محو سازد از جهان موهوم را — صحو سازد از کرم معلوم را
بردرد از روی خود استار خویش — تا عیان سازد همه اسرار خویش
قطع سازد رشته این پود و تار — در جهان بی‌پرده آید پرده‌دار
نور حق بنماید از صبح ازل — جلوه‌گر گردد خدای لم‌یزل
برکند از جانش جامهٔ خاك را — بردرد نه پرده افلاك را
از مثال و از هیولی بگذرد — از مقام طبع و نفس او بر پرد
پای نسیان بر سر جانش زند — تار و پود عقل را بر هم کند
بنگرد در عالم اکوان بنور — منطفی سازد مصابیح شعور
فاش بیند جلوه دلدار را — هم بچشم یار بیند یار را
سر وحدت بیند اندر کاینات — جلوه‌گر بیند رخش اندر صفات
جز جمال یارش ناید در نظر — جز کمال یارش ناید در بصر
سربسر بیند جهانی متحد — مؤتلف بیند ابا هم ضد و ند
تا ببیند نفی اجبار و قدر — سر بین او را درآید در نظر
عالمی بیند همه عین کمال — کآشکارا گشته از نور جمال
هشته هر چیزی بجای خویشتن — هر کسی در حد خود دارد وطن
هر کسی در منزل و مأوای خویش — نه تواند پستر آید نه به پیش
گر شود یك موی آن کس پیش و پس — یا کند تغییر وقتش یك نفس
عالمی زآن پیش و پس بر هم خورد — رشته ایجاد از هم بگسلد
حکمت ایجادشان باطل شود — عالم هستی همه عاطل شود
زآنکه آن میباشد از وضع حکیم — اختلافش نیست جز صنع علیم
غیر اینسان غیر حکمست و کمال — زشت باشد آنچه باشد جز جمال

آنکه بر وضع جهان گیرد نکات — مانده اندر اختلاف خلق مات
عیبها بر وضع عالم میکند — طعنها از جهل بر خلقت زند
آن نبی گفت ای خدای لایزال — دارم از بیماری خود بس کلال
کاش بخشیدیم از دار الشفا — در مزاج از راه لطفت یك صفا
تا رهم از علت و رنجوریم — کامران گردم دهی مسروریم
گفت حقش کای نبی این گفت چیست — از مقامت این سخنها دور نیست
آسمانها گشته در چندین سنین — تا تو را دادم مصیبت این چنین

در توصیف نفس اماره

نفس اماره چو آن کرم خلاست — کز خرا ایجادش و اندر خراست
هر چه گردد زیر و رو اندر خلا — میشود آلوده‌تر با آن خرا
هر چه مالد خویش را در آن میان — تا کند پاکیزه از آن جسم و جان
میشود آلوده‌تر با اصل خویش — جفت آن گردد همی از پیش بیش
زی که ناید از کثافت جز کثیف — کی برآید از خرا نوری لطیف
گر تو را از این بیان باشد انف — یك دمی بنگر بخود از آن طرف
چبود این تن غیر خیکی پر خرا — العیاذ بالله ار گردد ملا
عالمی را گند آن پر میکند — هر که بشمد دست بر بینی زند
چبود این لحم و عظام و این جلود — غیر شیرهٔ خرء کو یابد جمود
شیره خرء است و یك دم بی خرا — نی تواند زیستن این بی‌نوا
گر دمی خالی شود خیکش از آن — میشود در هر تل و صحرا روان
کای مسلمانان بغور من رسید — خیك من خالی شد از خرء پلید
ای مسلمانان فغان از هجر آن — خیك خالی شد امان از هجر آن
هر کسی خیك مرا پر زآن کند — جان خیکی را ز مردن میخرد
میرود از تن قوی از جانت صبر — گریه سر گیری همی مانند ابر

می‌نشینی بر سر هر کوچه زار — کای جوان رحمی باین خیك من آر
هر که بینی از مهان و از کهان — خیکها هستند مملو از گهان
کبر ورزد آن یکی کان خیکها — نان دارند و من ارز و دیکها
پس روید ای خیکها از پیش من — کز برنجین چرب باشد ریش من
من همان خیکم که هر شب خره وی — از لحوم است و فشرده‌ها و می
عرشها سازید و بگذارید اریك — گسترانید اندر آنجا فرش نیك
تا گذارم خیك خود را با جلال — با مطرز خیکهای با جمال
دور گردد خیکهای مندرس — چونکه نبود خیکهاشان منطرس
آن یکی گوید که هستم بی‌عدیل — در کمال حسن و قامت بی‌مثیل
گند من در خیك من باشد مصون — از مساماتش عرق ناید برون
خیك این و آن همی گندیده است — از مسامش شیره‌ها پالیده است
آن یکی نالد که خیکم سرد شد — و آن یکی نالد که رنگش زرد شد
آن یکی نالد که خرءم شد روان — و آن یکی گوید گره کرد آن میان
چون بعبرت بنگری اندر جهان — این چنین بینی جمیع مردمان
باقی مردم قیاس از این بگیر — جملگی در قید این خیکند اسیر
گر بخواهم شرح هر یك را کنم — بایدم زآن عالمی بر هم زنم
دیده بگشا و تواضع پیش گیر — جملگی در قید خرآنیم اسیر
جسم این و جان بخار این بود — کاندر این تن حاکم و فاعل شود
پس چه باشد نفس جز کرم خلا — گر نگردد نور حقش رهنما
زین تن و جان کثیف آید چه چیز — قدر خود میدان و بس کن این ستیز
هر زمان گوئی چنین باید شوم — سوی عرش الله می‌باید روم
بایدم گشتن ولی ممتحن — میشوم مرآت نور ذو المنن
بس کن این افسانها ای کرم بس — قدر خود بشناس و کوته کن نفس

واگذار این ادعاء خام را — با مقام انس چه انعام را
دان یقین کز تو نیاید هیچ کار — منتظر شو بهر فضل کرد‌گار
تا چه باشد مقتضای حکمتش — باشد آیا شامل آید رحمتش
ارتیاضت کمترك اندوختن — جد تو آلوده‌گی جان و تن
گر هزاران برجهد کرم خلا — از مقام خود نیابد اعتلا
گوئیا می‌بینم آن مغرور مرد — کز بیان حکمتیم سطره کرد
کاین چه نوع حکمتست از نیك مرد — لغو گفته آنکه این اشعار کرد
کرمکا این وصف خیك تو بود — چونکه آید در بیان منکر شود
ور نه زن دستی تو بر طبل شکم — بین چه سان مملو بود تا پیش فم

حکایت سؤال و جواب پسر و پدری برای عبرت

آن پسر زد دست بر خیك پدر — یافت آنرا پر ز چیزی تا بسر
گفت بابا چیست در این خیك پر — کز بزرگی گشته چون گرش شقر
گفت گه باشد در این خیك ای بنی — که بر آن این پوستها گره‌بده طی
گفت کی خوردی تو این گه ای پدر — گفت این گه هست زآن شهد و شکر
چونکه یکدم مقترن با مرد شد — زین سبب گندیده‌بو و زرد شد
پس چو اکسیر گهند این خیکها — گه نماید این مناع نیکها
گر دمی در خیکشان گردد عبیر — میشود گنده‌تر از خره هزیر
گر تو را از این مقام است اعتلا — بایدت کردن حذر زین خیکها
تا نسازدت چو خود رجس و کثیف — همچو آن نیکو غذاهای لطیف
زین سبب لاترکنوا فرموده حق — تا نگردی مقترن با اهل دق
صحبت نیکانت از نیکان کند — عشرت نادان تو را نادان کند
باد اگر بر مشك و بر عنبر وزد — عنبرین گردد چو زآنجا بگذرد
لیك اگر بگذشت از روی لئن — میشود گندیده همچون اوش تن

ساعتی گر ایستی بر اخگری — با سیه جامه از آنجا بگذری
گر بعطاران دمی گردی قرین — جامه‌ات گردد چو ایشان عنبرین
پس حذر کن تا توانی زین خسان — تا نسازندت چو خود آن ناکسان
هر که همش روز و شب اشکم بود — قیمتش آن است کز وی میرود

در بیان حالت اهل حق در میانه مردم

لیك آن قومی که شد حق همشان — بهر حق شد کل کیف و کمشان
جان ایشان مرتبط شد با غیوب — کسب اخلاق خدائیشان خطوب
از علوم حق بود ارزاقشان — سوی علیین بود اشواقشان
رسته باشند از صفات عنصری — بسته‌اند ایشان بچرخ چنبری
پاك باشد دینشان زین رجسها — برترند ایشان ز لوث نجسها
گر چه بینی چون تو در اسواقشان — لیك نبود همچو تو اشواقشان
گر چه چون مردم گهی اکلی کنند — لیك ایشان مثل این مردم نیند
اکل ایشان قوت جانشان شود — اکل مردم مایه خذلان شود
چون نهان در جسم ایشان جان بود — هم عیان از جانشان جانان بود
جسم خاکی مرکبی باشد جدا — جان علویشان کجا این تن کجا
جان بوند ایشان و ایشان جان بود — جسم ایشان مرکبی حیوان بود
مالك روحند نی مملوك تن — گر چه دارد جانشان در تن وطن
گوهر شب‌تاب را از گل چه باك — چون بود از لوث گل صافی و پاك
لیك تو چون گاو بحری پرده‌بین — چون نبیند گوهرش گردد غمین
گردد او اندر جزیره مضطرب — چون ببیند کار گوهر منقلب
غیر گل ناید ورا اندر بصر — چون چو بازرگان نبد اهل خبر
لیك بازرگان چو داند کان بقر — هست از احوال پنهان بی‌خبر
گوهرش را زود آلاید بطین — تا نگردد جلوه گوهر مبین

این بقر در قید گل گردد اسیر — واله و حیران شود در آن جزیر
چون نیابد گوهر شب‌تاب خویش — داخل دریا شود با جان ریش
چونکه شد مایوس و در دریا فتاد — آمد آن افسونگر و گل را گشاد
گوهر انسان بگل اندوده است — زآن بجهل جاهلان افزوده است
هر زمان گوید که انی مثلکم — اینت جامه اینت دامان اینت کم
شخص جاهل همچو آن بحری بقر — غیر گل ناید ورا اندر نظر
حکم گل جاری کند بر آن گهر — میشود از نور پنهان بی‌خبر
نور نیکان را قیاس از خود کند — طعنه‌های خویش را بر او زند
جاهلا جان دارد او در این وحل — باشد اندر جان او نور ازل
نور حق را تو قیاس از خود مگیر — نیست جان پاك اندر خاك اسیر
این قیاست ارث شیطانی بود — این قیاس اسباب حیرانی بود
گفت آدم از گل و من ز آتشم — نیست لایق پیش او ذلت کشم
کبر ورزید او ز امر کردگار — ترك سجده کرد و زآن شد نابکار
گر بدیدی چشم شیطان جان وی — میشدی از دید او آن کبر طی
آوریدی سوی آن درگه نماز — می‌نهادی بر درش روی نیاز
اعبدونی گر تو را ایمان بود — مذهب لاتعبدوا الشیطان بود
سجده آور سوی آن درگه بذل — تا که خار نفس بار آرد چو گل
زآن جهت فرمانبر رحمان شوی — سجده کن تا عاصی شیطان شوی
همچو بازرگان شوی اهل نظر — نه چو گاو بحر گردی بی‌خبر
ور شوی جامد تو اندر خاك و گل — میشود خیکت تهی از جان و دل
ور نبینی از نکویان غیر تن — همچو شیطان اوفتی اندر محن
جان نبیند غیر جان تن غیر تن — جان تو را سر از نهان تن از علن
اهل ظاهر چشم ظاهر بازشان — اهل باطن نور حق دمسازشان

ای بسا با چشم و با گوش و زبان — صم و بکم و عمی باشد وصفشان
این مدارك کوه‌های جان بود — جان از آنها ناظر پنهان بود
ای بسا داری که دیاریش نیست — ای بسا روزن که نظاریش نیست
نه ز هر سوراخ شخصی ناظر است — ای بسا روزن که چون جحر خر است
مقصدم نی جان حیوانی بود — بل مرادم جان ایمانی بود
جان حیوان گر چه دارد برتری — بر گلین بنیاد جسم عنصری
لیك آن هم خانهٔ پنهان بود — کو محل جان ایمانی شود
جان حیوان خانهٔ در خانه است — بهر ایمان همچو تن کاشانه است
غافلان خوانده است حق انعام را — مثل ایشان خوانده قوم عام را
چونکه اندر جانشان نبود کسی — غافلند ایشان ز جان هر کسی
کاملان را همچو خود بینند خوار — نیست این تن را ابر ما افتخار
میخورد چون ما و آشامد چو ما — میرود هر روز در بازارها
از چه باید ما مطیع او شویم — هشته راه خویش از راهش رویم
ما چو او و او چو ما جسمی گلین — از چه رو سازیم خود را ما رهین
او چو ما هم طالب ملك است و مال — نیست فرقی بین ما در همچو حال
جاهلا این نور علیینی است — نه همین جسمی که تو می‌بینی است

در بیان بعضی افکار عالیه خود

بر خری بودم شبانگاهی سوار — او بظاهر من بباطن پی‌سپار
ناگهان آمد بیادم این خبر — پند گیرد مرد راه از هر خبر
گفتم آیا چیست پندم زین رکوب — زین خر و زین راه یا غیب الغیوب
آمد الهامم ز خلاق علیم — کین مثال عقل و نفس است ای حکیم
خر مثال نفس و راکب عقل اوست — مغز باشد راکب و مرکوب پوست
گر کنی خر را تو ارخاء عنان — سر کند در خان و مان مردمان

سر کند هر جا که بیند آخوری — برجهد هر جا بود ماده خری
هر کجا زرعی ببیند با صفا — میزند از شوق خود خرغلطها
می‌شتابد هر کجا با عر و تیز — میل کره جفته‌زن با صد ستیز
راکب بیچاره دایم در هراس — هاج و واج و مضطرب ز آسیب ناس
آن یکی دشنام گوید کی جسور — عورت است اینجا مگر هستی تو کور
آنش از چوپ و کتك سازد جریح — آن دلش از لون میسازد قریح
آن یکی خنجر زند بر جسم او — آن ابر رویش بیندازد خیو
ز آتش مرکوب راکب سوخته — گر چه خود بر جان خود افروخته
هر چه بیند آدمی از نوش و نیش — یافتست او را هم از اعمال خویش
گر نیندازی عنان نفس خویش — کی شود از شر او جان تو ریش
کی جهد بر عورت همسایگان — کی نماید غصب حق این و آن
کی بدوزد چشم بر نامحرمی — کی بدزدد مال این و آن همی
کی شود از شر مردم مضطرب — از کجا جان تو گردد منقلب
چون بیندازی عنانش را بسر — لاجرم خودسر شود مانند خر
میجهد بر عورت و بر مال خلق — تا منغص سازد او احوال خلق
چون بتنگ آیند مردم لاجرم — بهر دفعت هر یکی بنهد قدم
جسم و جانت را همی سازند زار — میشوی از ضرب و شتم خلق خوار
پس بکش ای جان عنان نفس خویش — تا نگردی از دفاع خلق ریش

در بیان تربیت نفس

باز گفتم گاه باشد خر چموش — آمد از غیبم دگر باره سروش
کین چموشی جمله از خورد است و خواب — خر چو خورد و خفت میگیرد شتاب
عاجز آید راکب از امساك او — میکشد او را ز مستی کو بکو
چونکه گردد خر چموش و با شتاب — هوش دار و کم کنش از خورد و خواب

گر ببینی نفس را مست و خراب — کم کن از وی جرعه جرعه از شراب
باده‌اش باشد متاع این جهان — که رباید عقل و هوشش را ز جان
نفس چون گردد چموش از خورد و خواب — کی توان امساك او اندر شتاب
میدود بیخود سوی ایذاء خلق — میکشد جان را بسوی جلق و دلق
صدمها آید بجانش زآن سبب — کو فتد زآن صدمها اندر تعب
چونکه آیند از فسادش در ستوه — خلق گرد آیند حتی یدفعوه
اوفتد بشکسته سر آزرده جان — خوار و زار و مفتضح اندر جهان
هوش دار و کم کن از تن خورد و خواب — تا نیفتی از چموشیش بتاب
باز گفتم بلکه شد ذاتش پلید — از ریاضت حاصلی ناید پدید
با وجود جوع و زخم و لاغری — کم نسازد یك سر جو از خری
هاتف غیبم دگر الهام کرد — کز خری عاجز نیاید هیچ مرد
جان خود نتوان فدای خر نمود — چون نشد اصلاح خر برنه قیود
گیر افسار و در اصطبلش ببند — با غل و زنجیر و پابند و کمند
در برویش بند و راحت شو ازو — جان خود را خر ز شر این عدو
خر برای تو است نی تو بهر خر — جان خر بفروش و جان خویش خر
چون نشد اصلاح این نفس شریر — وز اذیتهاش نتوانی گزیر
افکنش در خانه و در را ببند — تا نباشد هیچکس را زو گزند
هر چه خواهد بر هوا جفته زند — دست و پای خویش با دندان کند
خویشتن را افکند اندر نصب — تا برآید جانش از رنج و تعب
تا شوی ایمن ز شر آن پلید — گر بمیرد ای خوشا آن صبح عید
کف‌زنان و پای‌کوبان گو بخلد — خر بمرد و خر بمرد و خر بمرد

در بیان موت اضطراری و اختیاری و کیفیت حصول موت اختیاری

این خر تن را دو نوع مردنست — اضطراری و اختیاری احسن است

گر بمیرد این خر تن ز اختیار — بهتر است از آنکه میرد ز اضطرار
اضطراری هر کسی را حاصل است — هر که مرد از اختیار او کاملست
نیست ممکن کشتن نفس شریر — جز بسیف الله یعنی ظل پیر
ذوالفقار است او و نفست چون یهود — از دم او کی تواند جان ربود
ور نباشد ذوالفقار حیدری — چون درآئی در مصاف خیبری
خود یهودی بی هدای آن سند — خیبری کی خیبری را میکشد
حیدری میباید اندر این مقام — تا کشد نسل یهودان را تمام
حیدر است آن شیخ و نفس تو یهود — حیدری باید که تا بکشد یهود
کی خری بی رایضی گیرد ادب — رایضی میبایدت از فضل رب
جستن رایض نباشد شأن خر — کی ز خر آید بغیر از عر و عر
گر هزار انسان و حیوان بگذرد — خر بسوی هیچ یك زآن ننگرد
تا از آنجا بگذرد مثلش خری — جحر را بو کند چون بنگری
گر خری بیند بره یك خرسوار — با سواره نبود او را هیچ کار
خر چه داند عالمست او یا جهول — حاکم است او یا رعیت یا رسول
از کجا می‌آید و سوی کجا — میرود شاه است خود او یا گدا
گر بدی بر این خرك هم کس سوار — او بدیدی آن سواره ره‌سپار
او بدانستی که حر یا بنده است — از کجا سوی کجا پوینده است
خر مثال تن بود راکب چو جان — تن کجا آگاه باشد از روان
گر تو را جان بودی اندر این بدن — او بدیدی جان هر کس را بتن
تن نبیند غیر تن جان غیر جان — چشم تن تن‌بین و چشم جان روان
چشم حق باید که حق‌بینی کند — اعرفوا الله بالله از این دم زند
بر نبی کی جز نبی بینا شود — بر علی کی جز علی آگا شود
خود ولی را کی شناسد جز ولی — هم دلی باید که بشناسد دلی

تا نباشد مدرك و مدرك جنیس — کی شود مدرك ابا مدرك انیس
تن ز ظاهر جان ز اسرار نهان — زین سبب تن کور شد از دید جان
گر وزد باد عصوف کوه‌کن — جز غبار از وی نبیند چشم تن
گر از او پرسی که دلبر چون بود — گوید او سیمین تن و گلگون بود
چون نباشد مدرکش جز رنگ و بوی — ناید اندر چشم او جز روی و موی
روح حق کرد از رهی روزی گذار — دید آنجا جیفهٔ افتاده خوار
هر یك از اصحاب بینی را ببست — کین عجب مردار بدبویست و پست
گفت روح‌الله ببینید این عظام — چون سفیداست و لطیف‌است و تمام
نیك بود و نیك‌بین و نیك دید — عیب‌دارش عیب‌جو گشت و رمید
هر کسی همجنس خود بیند مدام — چشم ناقص ناقص و کامل تمام
چون بظن بد بشد قلبی مشوب — حسنهای خلق میگردد عیوب
چون بحسن ظن ببینی در جهان — عیبها حسن آیدت در چشم جان
گفت خواجه بنده‌اش را کی فلان — این طلب را رو بگیر از آن جوان
رفت و آمد باز بعد از خاکبوس — گفت این مسکین ندارد یك فلوس
معسر است و نیك نبود زجر او — چون کنم چون نبودش آبی بجو
خواجه چون بود از قضا مردی حکیم — گفت بی‌چیزی تو را کرده رحیم
تو بچشم بی‌فلوسی دیدهٔ — زین سبب با او مدارا کردهٔ
چند درهم دادش و گفتا که هین — رو طلب را گیر از آن مرد مهین
رفت و هر چند آن جوان آرم نمود — آن دراهم حسن ظن او ربود
گفت کبود آنکه درهم نبودش — وام را با ضرب و ظنه بستدش
چون بچشم مال سویش بنگرید — حسن ظن فقر از قلبش پرید
این صفتها همچو عینکهاستی — دیده از هر عینکی بیناستی
رنگ اشیا رنگ عینکها بود — دیده‌ات از این حجب بینا شود

چونکه شد محجوب اندر آن حجاب — رنگ اصلی میرود اندر غیاب
میکند انکار رنگ واقعی — آنکه عینك گشت او را مانعی
چشمشان بینا ولی لایبصرون — گوششان شنوا ولی لایسمعون
زآنکه بگرفتند عینك از لجاج — یافت محسوسات ایشان اعوجاج
محتجب گشتند از ادراك حق — چون ز لج بر چشمشان بودی طبق
آنکه نبود بر دو چشمش عینکی — صورت واقع ببیند بیشکی
چونکه با عینك شنود از او کلام — کرد تأویلش چو دیدش ناتمام
آنکه عینك از طبیعت یافته — گفت تب از خلط عینك تافته

در استشهاد بمضمون بعض احادیث

آن یکی دیدش زنی کباسه نام — ام‌ملدم کنیتش صاحب کلام
روبروی او تکلم مینمود — چونکه بر ادراك او پرده نبود
محتجب تأویل کرد این گفتگو — چون نمیدید ام‌ملدم روبرو
آن یکی قرآن را دیدی کلام — آن یکی دیدی مر او را چون غلام
آن یکی دیدی زمین و آسمان — آن یکی دیدش عجوزی چون زنان
مرگ را دید آن یکی ازهاق جان — آن یکش میدید شخصی را عیان
آن یکی دیدی منافق را بهیم — آن یکی دیدی باو وجهی کریم
آن یکی کفار را دیدی نبات — آن یکی بیند علی خیر الصفات
آن یکی فساق را دیدی جماد — آن یکی دیدیش از اهل وداد
آن یکی اعمال را دیدی جسوم — آن یکی دیدیش اعراض و رسوم
آن یکی گوید نبینم غیر ذات — آن یکی گوید نبینم جز صفات
آن یکی ناید بچشمش غیر حق — آن یکی گوید نبینم جز طبق
هر که را ادراك باشد بی‌نقاب — باطن اشیا بیند بی‌حجاب
پرده هر کس را بود بر چشم و گوش — منصبغ گردد از او ادراك و هوش

ناید از اشیاش رنگی در نظر جز همان صبغی که دارد در بصر
پرده‌ها باشد ز انواع کثیر پرده عادات و طبع ناگزیر
پرده ناموس و شهوات و غضب پرده آلات و آلات سبب
پردِهای جسم و اعراض و مثال پردِهای جوهر و طبع و خیال
پرده عقل و فؤاد است و حیات پرده اسم و مسمی و صفات
مجملا هر چت که باشد غیر حق پرده است و هست بر چشمت طبق
تا نسازی هتك این استار را کی توانی دید آن اسرار را